EUROOPA LIIDU KOHUS

ET

VALIK OLULISI KOHTUOTSUSEID

2022

ANALÜÜSI JA DOKUMENTATSIOONI DIREKTORAADI KOOSTATUD KOKKUVÕTETE KOGUMIK

Eessõna **10**

Peatükk 1 – Euroopa Kohus **11**

I. Euroopa Liidu väärtused **11**

16. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (täiskogu) Ungari *vs.* parlament ja nõukogu (C-156/21, EU:C:2022:97) 11

16. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (täiskogu) Poola *vs.* parlament ja nõukogu (C-157/21, EU:C:2022:98) 14

II. Liikmesriigi väljaastumine Euroopa Liidust **19**

9. juuni 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Préfet du Gers ja Institut national de la statistique et des études économiques (C-673/20, EU:C:2022:449) 19

III. Põhiõigused **23**

1. Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õigus asja arutamisele erapooletus kohtus 23

29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235) 23

8. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857) 26

2. *Ne bis in idem*'i põhimõte 28

22. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) bpost (C-117/20, EU:C:2022:202) 28

22. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Nordzucker jt (C-151/20, EU:C:2022:203) 31

28. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Generalstaatsanwaltschaft München (väljaandmine ja *ne bis in idem*'i põhimõte) (C-435/22 PPU, EU:C:2022:852) 33

3. Sõnavabadus ja õigus teabele 35

26. aprilli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Poola *vs.* parlament ja nõukogu (C-401/19, EU:C:2022:297) 35

4. Isikuandmete kaitse 38

a. Isikuandmete säilitamine 38

5. aprilli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Commissioner of An Garda Síochána jt (C-140/20, EU:C:2022:258) 38

21. juuni 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Ligue des droits humains (C-817/19, EU:C:2022:491) 41

b. Isikuandmete töötlemine finantssektoris 47

20. septembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) VD ja SR (C-339/20 ja C-397/20, EU:C:2022:703) 47

22. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Luxembourg Business Registers (C-37/20 ja C-601/20, EU:C:2022:912) 50

c. Taotlus eemaldada lingid otsingumootoris 53

8. detsembri 2022. aasta kohtuotsus Google (väidetavalt ebaõigele sisule suunava lingi eemaldamine) (C-460/20, EU:C:2022:962) 53

d. Hagid, mis on esitatud isikuandmete kaitse üldmäärusega vastuolus oleva andmete töötlemise peale .. 57

28. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Meta Platforms Ireland (C-319/20, EU:C:2022:322) 57

IV. Liidu kodakondsus **60**

1. Liidu kodakondsuse kaotamine liikmesriigi kodakondsuse kaotamise tõttu 60

18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Wiener Landesregierung jt (naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kinnituse tagasivõtmine) (C-118/20, EU:C:2022:34) 60

2. Õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil 62

10. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs (üldine ravikindlustus) (C-247/20, EU:C:2022:177) 62

3. Liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigus 64

5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid) (C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354) 64

4. Diskrimineerimine kodakondsuse alusel 67

22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Generalstaatsanwaltschaft München (Bosniale ja Hertsegoviinale väljaandmise taotlus) (C-237/21, EU:C:2022:1017) 67

V. Sätted institutsioonide kohta 71

1. Liidu institutsioonide ja asutuste asukoht 71

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Itaalia ja Comune di Milano *vs*. nõukogu (Euroopa Ravimiameti asukoht) (C-59/18 ja C-182/18, EU:C:2022:567) 71

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Itaalia ja Comune di Milano *vs.* nõukogu ja parlament (Euroopa Ravimiameti asukoht) (C-106/19 ja C-232/19, EU:C:2022:568) 71

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) parlament *vs.* nõukogu (Euroopa Tööjõuameti asukoht) (C-743/19, EU:C:2022:569) 71

2. Euroopa institutsioonide pädevus 75

22. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon *vs.* nõukogu (ühinemine Genfi redaktsiooniga) (C-24/20, EU:C:2022:911) 75

VI. Rahandussätted 79

8. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon *vs.* Ühendkuningriik (võitlus väärtuse alahindamises seisnevate pettuste vastu) (C-213/19, EU:C:2022:167) 79

VII. Liidu õigus ja riigisisene õigus 83

22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99) 83

10. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Grossmania (C-177/20, EU:C:2022:175) 85

28. juuni 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon *vs.* Hispaania (liidu õiguse rikkumine seadusandja poolt) (C-278/20, EU:C:2022:503) 87

VIII. Liikumisvabadused 91

1. Töötajate vaba liikumine 91

16. juuni 2022. aasta kohtuotsus Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (psühhoterapeudid) (C-577/20, EU:C:2022:467) 91

2. Asutamisvabadus 93

7. septembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Cilevičs jt (C-391/20, EU:C:2022:638) 93

IX. Piirikontroll, varjupaik ja sisseränne 95

1. Varjupaigapoliitika 95

1. augusti 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Bundesrepublik Deutschland (pagulaste laps, kes on sündinud väljaspool vastuvõtvat riiki) (C-720/20, EU:C:2022:603) 95

8. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (kinnipidamise kontroll omal algatusel) (C-704/20 ja C-39/21, EU:C:2022:858) 97

2. Piirikontroll 99

26. aprilli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Landespolizeidirektion Steiermark (kontrolli maksimaalne kestus sisepiiridel) (C-368/20 ja C-369/20, EU:C:2022:298) 99

3. Humanitaarabioperatsioonid merel 102

1. augusti 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Sea Watch (C-14/21 ja C-15/21, EU:C:2022:604) 102

X. Õigusalane koostöö kriminaalasjades 105

1. Euroopa vahistamismäärus 105

22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus) (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100) 105

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus Procureur général près la cour d'appel d'Angers (C-168/21, EU:C:2022:558) 107

2. Õigus viibida kohtulikul arutelul 109

19. mai 2022. aasta kohtuotsus Spetsializirana prokuratura (põgenenud süüdistatavat puudutav kohtulik arutelu) (C-569/20, EU:C:2022:401) 109

3. Õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses 112

1. augusti 2022. aasta kohtuotsus TL (suulise ja kirjaliku tõlke puudumine) (C-242/22 PPU, EU:C:2022:611) 112

XI. Õigusalane koostöö tsiviilasjades 115

1. Määrus nr 44/2001 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades 115

20. juuni 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) London Steam-Ship Owners' Mutual Insurance Association (C-700/20, EU:C:2022:488) 115

2. Määrus nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega 117

1. augusti 2022. aasta kohtuotsus MPA (harilik viibimiskoht – kolmas riik) (C-501/20, EU:C:2022:619) 117

3. Määrus 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta 119

24. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Galapagos BidCo. (C-723/20, EU:C:2022:209) 119

XII. Konkurents 122

1. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine (ELTL artikkel 102) 122

12. mai 2022. aasta kohtuotsus Servizio Elettrico Nazionale jt (C-377/20, EU:C:2022:379) 122

2. Riigiabi 124

25. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon *vs.* European Food jt (C-638/19 P, EU:C:2022:50) 124

8. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Fiat Chrysler Finance Europe ja Iirimaa *vs.* komisjon (C-885/19 P ja C-898/19 P, EU:C:2022:859) 126

XIII. Õigusaktide ühtlustamine 130

1. Intellektuaal- ja tööstusomand 130

24. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Austro-Mechana (C-433/20, EU:C:2022:217) 130

22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Louboutin (kaubamärgist tulenevaid õigusi rikkuva tähise kasutamine veebipõhisel kauplemiskohal) (C-148/21 ja C-184/21, EU:C:2022:1016) 131

2. Tubakatooted 135

22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Stichting Rookpreventie Jeugd jt (C-160/20, EU:C:2022:101) 135

3. Mootorsõidukid 137

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) GSMB Invest (C-128/20, EU:C:2022:570) 137

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Volkswagen (C-134/20, EU:C:2022:571) 138

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Porsche Inter Auto ja Volkswagen (C-145/20, EU:C:2022:572) 138

4. Siseteabe levitamine finantssektoris 142

15. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Autorité des marchés financiers (C-302/20, EU:C:2022:190) 142

5. Maksustamisalane halduskoostöö 145

8. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Orde van Vlaamse Balies jt (C-694/20, EU:C:2022:963) 145

XIV. Majandus- ja rahapoliitika 148

13. septembri 2022. aasta kohtuotsus Banka Slovenije (C-45/21, EU:C:2022:670) 148

XV. Sotsiaalpoliitika 151

1. Tööaja korraldus 151

24. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Glavna direktsia „Pozharna bezopasnost i zashtita na naselenieto“ (C-262/20, EU:C:2022:117) 151

2. Renditöötajate kaitse 153

15. detsembri 2022. aasta kohtuotsus TimePartner Personalmanagement (C-311/21, EU:C:2022:983) 153

3. Töötajate kaasamine Euroopa äriühingus 154

18. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) IG Metall ja ver.di (C-677/20, EU:C:2022:800) 154

XVI. Rahvatervis 157

22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) EUROAPTIEKA (C-530/20, EU:C:2022:1014) 157

XVII. Tarbijakaitse 160

17. mai 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394) 160

17. mai 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) SPV Project 1503 jt (C-693/19 ja C-831/19, EU:C:2022:395) 160

17. mai 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Impuls Leasing România (C-725/19, EU:C:2022:396) 160

17. mai 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397) 160

XVIII. Keskkond 164

1. Elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmed 164

25. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) VYSOČINA WIND (C-181/20, EU:C:2022:51) 164

2. Õhu kvaliteet 166

22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Ministre de la Transition écologique ja Premier ministre (riigi vastutus õhusaaste eest) (C-61/21, EU:C:2022:1015) 166

Peatükk 2 – Üldkohus 169

I. Liiduga seotud vaidlused 169

1. Esindamine advokaadi poolt, kellel on õigus esineda üksnes Ühendkuningriigi kohtus 169

20. juuni 2022. aasta kohtumäärus Natixis *vs*. komisjon (T-449/21, EU:T:2022:394) 169

2. Lepinguvälise vastutuse hagid 171

23. veebruari 2022. aasta kohtuotsus United Parcel Service *vs*. komisjon (T-834/17, EU:T:2022:84) 171

3. Lepingulised vaidlused 174

13. juuli 2022. aasta kohtuotsus JF *vs*. EUCAP Somalia (T-194/20, EU:T:2022:454) 174

II. Institutsiooniline õigus – Euroopa Prokuratuur 177

12. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Verelst *vs*. nõukogu (T-647/20, EU:T:2022:5) 177

III. Konkurents 180

1. Kartellid (ELTL artikkel 101) ... 180

2. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Scania jt *vs*. komisjon (T-799/17, EU:T:2022:48) ... 180

2. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine (ELTL artikkel 102) ... 182

19. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Telekom vs. komisjon (T-610/19, EU:T:2022:15) ... 182

26. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Intel Corporation *vs*. komisjon (T-286/09 RENV, EU:T:2022:19) ... 185

15. juuni 2022. aasta kohtuotsus Qualcomm *vs*. komisjon (Qualcomm – ainuõiguse maksed) (T-235/18, EU:T:2022:358) ... 188

14. septembri 2022. aasta kohtuotsus Google ja Alphabet *vs*. komisjon (Google Android) (T-604/18, EU:T:2022:541) ... 191

3. Panus koondumiste valdkonnas ... 196

13. juuli 2022. aasta kohtuotsus Illumina *vs*. komisjon (T-227/21, EU:T:2022:447) ... 196

4. Riigiabi ... 199

4. mai 2022. aasta kohtuotsus Wizz Air Hungary *vs*. komisjon (TAROM; päästmisabi) (T-718/20, EU:T:2022:276) ... 199

18. mai 2022. aasta kohtuotsus Ryanair *vs*. komisjon (Condor; päästmisabi) (T-577/20, EU:T:2022:301) ... 201

8. juuni 2022. aasta kohtuotsus Ühendkuningriik ja ITV *vs*. komisjon (T-363/19 ja T-456/19, EU:T:2022:349) ... 203

30. novembri 2022. aasta kohtuotsus Austria *vs*. komisjon (T-101/18, EU:T:2022:728) ... 205

IV. Intellektuaalomand ... 208

1. Euroopa Liidu kaubamärk ... 208

8. juuni 2022. aasta kohtuotsus Muschaweck *vs*. EUIPO – Conze (UM) (T-293/21, EU:T:2022:345) 208

6. juuli 2022. aasta kohtuotsus Zdút *vs*. EUIPO – Nehera jt (nehera) (T-250/21, EU:T:2022:430) ... 209

2. Disainilahendused ... 211

27. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Group Nivelles *vs*. EUIPO – Easy Sanitary Solutions (duši äravoolurenn) (T-327/20, EU:T:2022:263) ... 211

V. Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – piiravad meetmed ... 214

1. Ukraina ... 214

27. juuli 2022. aasta kohtuotsus RT France *vs*. nõukogu (T-125/22, EU:T:2022:483) ... 214

2. Süüria ... 217

18. mai 2022. aasta kohtuotsus Foz *vs*. nõukogu (T-296/20, EU:T:2022:298) ... 217

3. Kongo Demokraatlik Vabariik ... 219

27. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Ilunga Luyoyo *vs*. nõukogu (T-108/21, EU:T:2022:253) ... 219

4. Võitlus terrorismi vastu ... 221

30. novembri 2022. aasta kohtuotsus Kurdistan Workers' Party (PKK) *vs*. nõukogu (liidetud kohtuasjad T-148/19 ja T-316/14 RENV, EU:T:2022:727) ... 221

VI. Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus ... 225

22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Itaalia *vs*. komisjon (T-357/19, EU:T:2022:385) ... 225

VII. Isikuandmete kaitse ... 228

27. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Veen *vs*. Europol (T-436/21, EU:T:2022:261) ... 228

VIII. Rahvatervis ... 230

27. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Roos jt *vs*. parlament (T-710/21, T-722/21 ja T-723/21, EU:T:2022:262) ... 230

23. novembri 2022. aasta kohtuotsus CWS Powder Coatings jt *vs*. komisjon (liidetud kohtuasjad T-279/20, T-288/20 ja T-283/20, EU:T:2022:725) ... 232

IX. Energia ... 234

7. septembri 2022. aasta kohtuotsus BNetzA *vs*. ACER (T-631/19, EU:T:2022:509) ... 234

X. Ühine kaubanduspoliitika ... 237

18. mai 2022. aasta kohtuotsus Uzina Metalurgica Moldovenească *vs*. komisjon (T-245/19, EU:T:2022:295) ... 237

XI. Majandus- ja rahapoliitika ... 239

1. Ühtne kriisilahenduskord ... 239

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Fundación Tatiana Pérez de Guzmán el Bueno ja SFL *vs*. SRB (T-481/17, EU:T:2022:311) ... 239

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Del Valle Ruiz jt *vs*. komisjon ja SRB (T-510/17, EU:T:2022:312) ... 239

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Eleveté Invest Group jt *vs*. komisjon ja SRB (T-523/17, EU:T:2022:313) ... 239

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Algebris (UK) ja Anchorage Capital Group *vs*. komisjon (T-570/17, EU:T:2022:314) ... 239

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Aeris Invest *vs*. komisjon ja SRB (T-628/17, EU:T:2022:315) ... 240

2. Krediidiasutuste usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve ... 243

22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Anglo Austrian AAB ja Belegging-Maatschappij „Far-East" *vs*. EKP (T-797/19, EU:T:2022:389) ... 243

7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus PNB Banka *vs*. EKP (T-275/19, EU:T:2022:781) ... 246

7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus PNB Banka *vs*. EKP (T-301/19, EU:T:2022:774) ... 247

7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus PNB Banka jt *vs*. EKP (T-330/19, EU:T:2022:775) ... 249

XII. ELi institutsioonide riigihankelepingud ... 251

26. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Leonardo *vs*. Frontex (T-849/19, EU:T:2022:28) ... 251

XIII. ELi eelarve ja toetused ... 254

29. juuni 2022. aasta kohtuotsus LA International Cooperation *vs*. komisjon (T-609/20, EU:T:2022:407) ... 254

XIV. Juurdepääs institutsioonide dokumentidele ... 256

1. Kohtumenetlust kaitsev erand ... 256

12. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus Saure *vs*. komisjon (T-524/21, EU:T:2022:632) ... 256

2. Kontrollimisi, uurimist või audiitorkontrolli kaitsev erand ... 258

28. septembri 2022. aasta kohtuotsus Agrofert *vs*. parlament (T-174/21, EU:T:2022:586) ... 258

3. Otsustusprotsessi kaitsev erand ... 260

14. septembri 2022. aasta kohtuotsus Pollinis France *vs*. komisjon (T-371/20 ja T-554/20, EU:T:2022:556) ... 260

XV. Avalik teenistus ... 264

1. Vaidluse puudumine liidu ja tema teenistuja vahel ... 264

13. juuni 2022. aasta kohtumäärus Mendes de Almeida *vs*. nõukogu (T-334/21, EU:T:2022:375) ... 264

2. Ümberasumistoetus ... 266

7. septembri 2022. aasta kohtuotsus LR *vs*. EIP (T-529/20, EU:T:2022:523) ... 266

3. Teenistussuhte ülesütlemine ... 268

5. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus WV *vs*. CdT (T-618/21, EU:T:2022:603) ... 268

XVI. Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused ... 270

30. märtsi 2022. aasta kohtumäärus RT France *vs*. nõukogu (T-125/22 R, ei avaldata, EU:T:2022:199) 270

31. märtsi 2022. aasta kohtumäärus AL *vs*. nõukogu (T-22/22 R, ei avaldata, EU:T:2022:200) 272

25. aprilli 2022. aasta kohtumäärus HB *vs*. komisjon (T-408/21 R, ei avaldata, EU:T:2022:241) 274

30. mai 2022. aasta kohtumäärus OT *vs*. nõukogu (T-193/22 R, ei avaldata, EU:T:2022:307) 275

8. juuni 2022. aasta kohtumäärus Ungari *vs*. komisjon (T-104/22, ei avaldata, EU:T:2022:351) 277

20. oktoobri 2022. aasta kohtumäärus PB *vs.* komisjon (T-407/21 R, ei avaldata, EU:T:2022:655). 279

Eessõna

„Valik olulisi kohtuotsuseid“ on uus iga-aastane väljaanne, mille eesmärk on muuta Euroopa Liidu kohtute praktika nähtavamaks ja kättesaadavamaks. Sellesse on koondatud Euroopa Kohtu ja Euroopa Liidu Üldkohtu olulisimate lahendite kokkuvõtted, mille on koostanud analüüsi ja dokumentatsiooni direktoraat.

Osana uuest kohtuotsuste levitamise poliitikast on „Valik olulisi kohtuotsuseid“ mõeldud vastama uutele kohtutegevusest teavitamise nõuetele, tuues õigusvaldkonna spetsialistide jaoks esile kohtupraktika peamised arengusuunad möödunud aastal.

Käesolev Euroopa Kohtu ja Üldkohtu valitud lahenditel põhinev väljaanne sisaldab kokkuvõtlikku analüüsi kohtupraktika peamistest uuendustest möödunud aastal. Lahendid on esitatud kokkuvõtete kujul, mis on rühmitatud teemade kaupa, võttes eeskuju liidu aluslepingute struktuurist. Iga kokkuvõtte juures on link lahendi tekstile.

„Valik olulisi kohtuotsuseid“, mis on täielikult kättesaadav elektroonilisel kujul, kavandati institutsiooni digiteerimispoliitika raames algusest peale digikeskkonda kuuluva töövahendina.

Celestina Iannone
Direktor
Analüüsi ja dokumentatsiooni direktoraat

Peatükk 1 – Euroopa Kohus

I. Euroopa Liidu väärtused

16. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (täiskogu) Ungari vs. parlament ja nõukogu (C-156/21, EU:C:2022:97)

Tühistamishagi – Määrus (EL, Euratom) 2020/2092 – Üldine tingimuslikkuse kord Euroopa Liidu eelarve kaitsmiseks – Liidu eelarve kaitsmine õigusriigi põhimõtete rikkumise korral liikmesriigis – Õiguslik alus – ELTL artikli 322 lõike 1 punkt a – Väidetav kõrvalehoidmine ELL artiklist 7 ja ELTL artiklist 269 – ELL artikli 4 lõike 1, artikli 5 lõike 2 ja artikli 13 lõike 2 ning õiguskindluse ja proportsionaalsuse põhimõtete ning selle põhimõtte, et liikmesriigid on aluslepingute ees võrdsed, väidetavad rikkumised

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrusega 2020/2092 [1] kehtestati „horisontaalse tingimuslikkuse mehhanism“, mille eesmärk on kaitsta Euroopa Liidu eelarvet juhul, kui mõnes liikmesriigis esineb õigusriigi põhimõtete rikkumisi. Selleks võimaldab määrus Euroopa Liidu Nõukogul Euroopa Komisjoni ettepanekul võtta tema määratletud tingimustel sobivaid kaitsemeetmeid, nagu liidu eelarvest tehtavate maksete peatamine või ühe või mitme sellest eelarvest rahastatava programmi heakskiitmise peatamine. Vaidlustatud määrusega on selliste meetmete võtmise eelduseks seatud konkreetsete tõendite esitamine mitte ainult õigusriigi põhimõtete rikkumise kohta, vaid ka rikkumise mõju kohta liidu eelarve täitmisele.

Vaidlustatud määrus on järg selliste algatuste reale, mis üldisemalt puudutavad õigusriigi kaitset liikmesriikides [2] ja mille eesmärk on liidu tasandil reageerida kasvavale murele seoses mitme liikmesriigi puhul tekkinud küsimusega, kas nad järgivad liidu ühiseid väärtusi, nagu need on sätestatud ELL artiklis 2[3].

Ungari, keda toetas Poola Vabariik [4], esitas hagi esimese võimalusena vaidlustatud määruse tühistamise nõudes ja teise võimalusena selle teatud sätete tühistamise nõudes. Oma nõuete põhjendamiseks väitis ta peamiselt, et kuigi määrust on formaalselt esitletud kui ELTL artikli 322 lõike 1 punktis a silmas peetud finantseeskirjade hulka kuuluvat õigusakti, on selle eesmärk tegelikult karistada õigusriigi põhimõtete mis tahes rikkumise kui sellise eest liikmesriigi poolt, kusjuures nendest põhimõtetest tulenevad nõuded on igal juhul ebapiisava täpsusega. Ungari hagi põhines seega eelkõige väitel, et liidul puudub pädevus sellist määrust vastu võtta nii õigusliku aluse

---

1 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrus (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks (ELT 2020, L 433I, lk 1, ja parandus ELT 2021, L 373, lk 94; edaspidi „vaidlustatud määrus“).

2 Vt eelkõige komisjoni 17. juuli 2019. aasta teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Õigusriigi tugevdamine liidus – Tegevuskava“, COM(2019) 343 (final), mis järgnes komisjoni 11. märtsi 2014. aasta teatisele Euroopa Parlamendile ja nõukogule „ELi uus õigusriigi tugevdamise raamistik“, COM(2014) 158 (final).

3 Liidu alusväärtused, mis on liikmesriikidele ühised ja mis sisalduvad ELL artiklis 2, hõlmavad inimväärikuse austamist, vabadust, demokraatiat, võrdsust, õigusriiki ja inimõiguste austamist ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.

4 Poola Vabariik esitas samuti hagi määruse 2020/2092 tühistamise nõudes (kohtuasi C-157/21).

puudumise tõttu kui ka ELL artiklis 7 ette nähtud menetlusest kõrvalehoidmise tõttu, ning väitel, et on eiratud õiguskindluse põhimõttest tulenevaid nõudeid.

Lahendades küsimust, milline on liidu pädevus kaitsta oma eelarvet ja finantshuve ELL artiklis 2 sätestatud väärtuste rikkumisest tuleneda võivate mõjutuste eest, leidis Euroopa Kohus, et kohtuasi on põhimõttelise tähtsusega, mistõttu on õigustatud selle määramine täiskogule. Samal põhjusel rahuldati Euroopa Parlamendi taotlus lahendada kohtuasi kiirendatud menetluses. Euroopa Kohus jättis oma otsuses Ungari esitatud tühistamishagi tervikuna rahuldamata.

Euroopa Kohtu hinnang

Enne hagi sisulist läbivaatamist lahendas Euroopa Kohus nõukogu taotluse jätta Ungari hagiavalduse eri lõigud arvesse võtmata, kuna need põhinesid teabel, mis pärines nõukogu õigusteenistuse konfidentsiaalsest arvamusest, mis oli avalikustatud nõutava loata. Sellega seoses kinnitas Euroopa Kohus, et üldjuhul võib puudutatud institutsioon seada sellise sisedokumendi kohtule esitamise tingimuseks eelneva loa saamise. Samas juhul, kui õiguslik arvamus puudutab seadusandlikku menetlust, nagu kõnealusel juhul, tuleb arvesse võtta läbipaistvuse põhimõtet, kuna sellise arvamuse avalikustamine suurendab õigusloomeprotsessi läbipaistvust ja avatust. Ülekaalukas üldine huvi õigusloomeprotsessi läbipaistvuse ja avatuse vastu prevaleerib üldjuhul institutsioonide huvi üle seoses institutsioonisisese õigusliku arvamuse avalikustamisega. Kuna kõnealusel juhul ei tõendanud nõukogu, et asjasse puutuv õiguslik arvamus on eriti tundlikku laadi või eriti laia ulatusega, mis väljub asjaomase õigusloomeprotsessi raamidest, jättis Euroopa Kohus nõukogu taotluse rahuldamata.

Sisulistes küsimustes vaatas Euroopa Kohus esimesena läbi väited, millega põhjendati esimese võimalusena esitatud nõuet tühistada vaidlustatud määrus tervikuna ning mille kohaselt esiteks puudus liidul pädevus selle määruse vastuvõtmiseks ja teiseks rikuti õiguskindluse põhimõtet.

Euroopa Kohus tõdes ühelt poolt vaidlustatud määruse õigusliku aluse kohta, et määruses ette nähtud menetluse võib algatada üksnes juhul, kui on mõistlik alus arvata, et liikmesriigis mitte ainult ei esine õigusriigi põhimõtete rikkumisi, vaid eelkõige, et need rikkumised kahjustavad või tekitavad tõsise riski, et kahjustavad piisavalt otseselt liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset. Lisaks puudutavad meetmed, mida võib vaidlustatud määruse alusel võtta, ainult liidu eelarve täitmist ja nende kõigiga võib piirata sellest eelarvest pärit rahastamist sõltuvalt mõjust, mida selline kahjustamine või tõsine risk eelarvele avaldab. Seetõttu on vaidlustatud määruse eesmärk kaitsta liidu eelarvet kahju eest, mis piisavalt otseselt tuleneb õigusriigi põhimõtete rikkumisest, mitte iseenesest nende rikkumiste eest karistada.

Vastuseks Ungari argumentidele, mille kohaselt finantseeskirja eesmärk ei saa olla ELL artiklis 2 nimetatud väärtustele omaste nõuete ulatuse täpsustamine, tuletas Euroopa Kohus meelde, et liikmesriikide poolt nende ühiste väärtuste austamine, millel liit rajaneb ning mille liikmesriigid on kindlaks määranud ja mida nad jagavad ning mis määratlevad liidu kui nende riikide ühise õigussüsteemi identiteedi enda ja mille hulka kuuluvad õigusriik ja solidaarsus, õigustab nende riikide vastastikust usaldust. Kuna nende väärtuste austamine kujutab endast seega eeltingimust kõigi nende õiguste kasutamiseks, mis tulenevad aluslepingute kohaldamisest puudutatud liikmesriigile, peab liidul olema võimalik oma pädevuse piires neid väärtusi kaitsta.

Euroopa Kohus täpsustas selle kohta esiteks, et nende väärtuste austamine ei saa olla kohustus, mida peab täitma kandidaatriik selleks, et liiduga ühineda, ent millest ta pärast ühinemist saab vabaneda. Teiseks rõhutas kohus, et liidu eelarve on üks põhilisi vahendeid, mille kaudu on võimalik liidu poliitikas ja tegevustes realiseerida liikmesriikide solidaarsuse aluspõhimõtet, ning et selle põhimõtte rakendamine liidu eelarve abil põhineb vastastikusel usaldusel, mis liikmesriikidel on sellesse eelarvesse kantud ühiste ressursside vastutustundliku kasutamise suhtes.

Liikmesriigis toime pandud õigusriigi põhimõtete rikkumised võivad aga liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise ja liidu finantshuvid tõsiselt ohtu seada. Nende rikkumiste tagajärjel võib nimelt

puududa tagatis, et liidu eelarvest kaetavad kulud vastavad kõigile liidu õiguses ette nähtud rahastamistingimustele ja seega eesmärkidele, mida liit taotleb selliste kulude rahastamisel.

Seega võib niisugune horisontaalne „tingimuslikkuse mehhanism“, mis on vaidlustatud määrusega kehtestatud ja mis seab liidu eelarvest rahastamise eelduseks õigusriigi põhimõtete järgimise liikmesriigi poolt, kuuluda aluslepingutega liidule antud pädevusse kehtestada „finantseeskirju“, mis puudutavad liidu eelarve täitmist. Euroopa Kohus täpsustas, et selle mehhanismi koostisosadena on vaidlustatud määruse lahutamatuks osaks sätted, milles on määratletud need põhimõtted, loetletud asjaolud, mis võivad viidata nende põhimõtete rikkumisele, esile toodud olukorrad või tegevused, mida sellised rikkumised peavad puudutama, ning määratletud vajaduse korral võetavate kaitsemeetmete laad ja ulatus.

Mis puudutab seejärel väidetavat kõrvalehoidmist ELL artiklis 7 ette nähtud menetlusest ja ELTL artiklist 269, siis lükkas Euroopa Kohus tagasi Ungari argumendid, mille kohaselt ainult ELL artiklis 7 ette nähtud menetlus annab liidu institutsioonidele pädevuse hinnata ja tuvastada ELL artiklis 2 nimetatud väärtuste rikkumisi liikmesriigis ja nende esinemise korral sanktsioone määrata. Nimelt, lisaks ELL artiklis 7 ette nähtud menetlusele on mitme aluslepingute sättega, mida on sageli täpsustatud erinevates teisese õiguse aktides, antud liidu institutsioonidele pädevus hinnata ja tuvastada ELL artiklis 2 nimetatud väärtuste rikkumisi liikmesriigis ja nende esinemise korral sanktsioone määrata.

Lisaks märkis Euroopa Kohus, et ELL artiklis 7 ette nähtud menetluse eesmärk on võimaldada nõukogul määrata sanktsioone kõigi nende ühiste väärtuste raskete ja jätkuvate rikkumiste eest, millel liit rajaneb ja mis määratlevad tema identiteedi, selleks et kohustada asjaomast liikmesriiki neid rikkumisi lõpetama. Seevastu vaidlustatud määruse eesmärk on kaitsta liidu eelarvet ning seda üksnes liikmesriigis õigusriigi põhimõtete rikkumise korral, mis kahjustab või tekitab tõsise riski kahjustada selle eelarve nõuetekohast täitmist. Lisaks erinevad ELL artiklis 7 ette nähtud menetlus ja määrusega kehtestatud menetlus nende eseme, algatamise tingimuste, ettenähtud meetmete võtmise ja lõpetamise ning meetmete laadi poolest. Järelikult taotlevad need kaks menetlust erinevaid eesmärke ja kummalgi on selgelt erinev ese. Sellest järeldub, et vaidlustatud määrusega kehtestatud menetluse eesmärgiks ei saa ka pidada soovi kalduda kõrvale ELTL artiklis 269 ette nähtud Euroopa Kohtu üldise pädevuse piiridest, kuna selle sõnastuses on mainitud üksnes Euroopa Ülemkogu või nõukogu poolt ELL artikli 7 alusel vastu võetud aktide õiguspärasuse kontrolli.

Lõpuks, arvestades, et vaidlustatud määrus võimaldab komisjonil ja nõukogul analüüsida üksnes olukordi või tegevusi, mis on liikmesriigi asutustele omistatavad ja osutuvad liidu eelarve nõuetekohase täitmise seisukohast asjasse puutuvaks, ei ületa selle määrusega nendele institutsioonidele antud pädevus liidule antud pädevuse piire.

Teiselt poolt leidis Euroopa Kohus õiguskindluse põhimõtte rikkumist puudutavat väidet analüüsides, et täiesti alusetud on Ungari argumendid vaidlustatud määruse ebapiisava täpsuse kohta nii seoses menetluse algatamise tingimusi puudutavate kriteeriumidega kui ka võetavate meetmete valiku ja ulatusega. Sellega seoses märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et vaidlustatud määruses sisalduvad põhimõtted kui selle mõiste „õigusriik“[5] koostisosad on tema kohtupraktikas küllaldaselt välja arendatud, et need põhimõtted lähtuvad ühistest väärtustest, mida liikmesriigid tunnustavad ja kohaldavad ka oma õiguskordades, ning et need tulenevad mõistest „õigusriik“, mida liikmesriigid

---

5 Vaidlustatud määruse artikli 2 punkti a kohaselt hõlmab mõiste „õigusriik“ „seaduslikkuse põhimõte[t], mis tähendab läbipaistvat, aruandekohustuslikku, demokraatlikku ja pluralistlikku õigusloomeprotsessi; õiguskindluse põhimõte[t], täidesaatva võimu omavoli keelu põhimõte[t], tõhusa õiguskaitse põhimõte[t], mille hulka kuulub juurdepääs õigusemõistmisele, millega tegelevad sõltumatud ja erapooletud kohtud, samuti seoses põhiõigustega; võimude lahususe põhimõte[t]; mittediskrimineerimise põhimõte[t] ja võrdsus[t] seaduse ees“.

jagavad ja mille nad on omaks võtnud nende ühiste põhiseaduslike tavade ühise väärtusena. Seetõttu leidis Euroopa Kohus, et liikmesriigid on võimelised piisava täpsusega kindlaks määrama iga põhimõtte olemuse ja sellest tulenevad nõuded.

Konkreetsemalt täpsustas Euroopa Kohus seoses menetluse algatamise tingimusi puudutavate kriteeriumidega ning võetavate meetmete valiku ja ulatusega, et vaidlustatud määrus nõuab selles ette nähtud kaitsemeetmete võtmiseks, et oleks tuvastatud tegelik seos õigusriigi põhimõtte rikkumise ja liidu usaldusväärse finantsjuhtimise või finantshuvide kahjustamise või kahjustamise tõsise riski vahel, ning et niisugune rikkumine peab puudutama olukorda või tegevust, mis on liikmesriigi ametiasutusele süükspandav ja liidu eelarve nõuetekohase täitmise jaoks asjakohane. Lisaks märkis ta, et mõistet „tõsine oht“ on täpsustatud liidu finantseeskirjades, ning tuletas meelde, et kaitsemeetmed, mida võib võtta, peavad olema tingimata proportsionaalsed liidu eelarve tuvastatud rikkumise mõjuga. Täpsemalt võivad need meetmed Euroopa Kohtu hinnangul üksnes ulatuses, mis on tingimata vajalik, et saavutada eelarve kui terviku kaitsmise eesmärk, puudutada muid tegevusi ja programme kui need, mida rikkumine mõjutab. Lõpuks, tuvastades, et komisjon peab liidu kohtu kontrolli all järgima rangeid menetlusnõudeid, mis hõlmavad muu hulgas mitut konsulteerimist asjaomase liikmesriigiga, järeldas Euroopa Kohus, et vaidlustatud määrus vastab liikmesriikide õiguskindluse põhimõttest tulenevatele nõuetele.

Teisena analüüsis Euroopa Kohus teise võimalusena esitatud nõudeid tühistada vaidlustatud määrus osaliselt. Sellega seoses otsustas Euroopa Kohus esiteks, et vaidlustatud määruse artikli 4 lõike 1 tühistamine muudaks määruse sisu, kuna selles sättes on täpsustatud nõutavad tingimused määruses ette nähtud kaitsemeetmete võtmiseks, mistõttu ainult selle sätte tühistamise nõuet tuleb pidada vastuvõetamatuks. Teiseks pidas Euroopa Kohus põhjendamatuks väiteid, mis olid suunatud rea teiste vaidlustatud määruse sätete vastu ja mis puudutasid õigusliku aluse puudumist ning nii avaliku sektori eelarvedefitsiiti käsitlevate liidu õigusnormide kui ka õiguskindluse ja proportsionaalsuse põhimõtte ning selle põhimõtte rikkumist, mille kohaselt liikmesriigid on aluslepingute ees võrdsed. Seetõttu jättis ta teise võimalusena esitatud nõuded ning samuti Ungari esitatud hagi tervikuna rahuldamata.

16. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (täiskogu) Poola vs. parlament ja nõukogu (C-157/21, EU:C:2022:98)

Tühistamishagi – Määrus (EL, Euratom) 2020/2092 – Üldine tingimuslikkuse kord Euroopa Liidu eelarve kaitsmiseks – Liidu eelarve kaitsmine õigusriigi põhimõtete rikkumise korral liikmesriigis – Õiguslik alus – ELTL artikli 322 lõike 1 punkt a – ELTL artikkel 311 – ELTL artikkel 312 – Väidetav kõrvalehoidmine ELL artiklist 7 ja ELTL artiklist 269 – ELL artikli 4 lõike 1, artikli 5 lõike 2, artikli 13 lõike 2, ELTL artikli 296 teise lõigu, protokolli (nr 2) subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise kohta ning pädevuse andmise, õiguskindluse ja proportsionaalsuse põhimõtete ning selle põhimõtte, et liikmesriigid on aluslepingute ees võrdsed, väidetavad rikkumised – Võimu kuritarvitamise väide

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrus 2020/2092[6] on järg selliste algatuste reale, mis üldisemalt puudutavad õigusriigi kaitset liikmesriikides[7] ja mille eesmärk on liidu

[6] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2020. aasta määrus (EL, Euratom) 2020/2092, mis käsitleb üldist tingimuslikkuse korda liidu eelarve kaitsmiseks (ELT 2020, L 433I, lk 1, ja parandus ELT 2021, L 373, lk 94; edaspidi „vaidlustatud määrus“).

tasandil reageerida kasvavale murele seoses mitme liikmesriigi puhul tekkinud küsimusega, kas nad järgivad liidu ühiseid väärtusi, nagu need on sätestatud ELL artiklis 2[8].

Poola Vabariik, keda toetas Ungari[9], esitas hagi vaidlustatud määruse tühistamise nõudes. Oma nõuete põhjendamiseks väitis ta peamiselt, et kuigi määrust on formaalselt esitletud kui ELTL artikli 322 lõike 1 punktis a silmas peetud finantseeskirjade hulka kuuluvat õigusakti, on selle eesmärk tegelikult karistada õigusriigi põhimõtete mis tahes rikkumise kui sellise eest liikmesriigi poolt, kusjuures nendest põhimõtetest tulenevad nõuded on igal juhul ebapiisava täpsusega. Poola hagi põhines seega eelkõige väitel, et liidul puudub pädevus sellist määrust vastu võtta nii õigusliku aluse puudumise tõttu kui ka ELL artiklis 7 ette nähtud menetlusest kõrvalehoidmise tõttu, ning väitel, et on eiratud liidu pädevusele omaseid piire ja õiguskindluse põhimõtet.

Lahendades küsimust, milline on liidu pädevus kaitsta oma eelarvet ja finantshuve ELL artiklis 2 sätestatud väärtuste rikkumisest tuleneda võivate mõjutuste eest, leidis Euroopa Kohus, et kohtuasi on põhimõttelise tähtsusega, mistõttu on õigustatud selle määramine täiskogule. Samal põhjusel rahuldati Euroopa Parlamendi taotlus lahendada kohtuasi kiirendatud menetluses. Euroopa Kohus jättis oma otsuses Poola esitatud tühistamishagi tervikuna rahuldamata.

Euroopa Kohtu hinnang

Enne hagi sisulist läbivaatamist lahendas Euroopa Kohus nõukogu taotluse jätta Poola hagiavalduse eri lõigud arvesse võtmata, kuna need põhinesid teabel, mis pärines nõukogu õigusteenistuse konfidentsiaalsest arvamusest, mis oli avalikustatud nõutava loata. Sellega seoses kinnitas Euroopa Kohus, et üldjuhul võib puudutatud institutsioon seada sellise sisedokumendi kohtule esitamise tingimuseks eelneva loa saamise. Samas juhul, kui õiguslik arvamus puudutab seadusandlikku menetlust, nagu kõnealusel juhul, tuleb arvesse võtta läbipaistvuse põhimõtet, kuna sellise arvamuse avalikustamine suurendab õigusloomeprotsessi läbipaistvust ja avatust. Ülekaalukas üldine huvi õigusloomeprotsessi läbipaistvuse ja avatuse vastu prevaleerib üldjuhul institutsioonide huvi üle seoses institutsioonisisese õigusliku arvamuse avalikustamisega. Kuna kõnealusel juhul ei tõendanud nõukogu, et asjasse puutuv õiguslik arvamus on eriti tundlikku laadi või eriti laia ulatusega, mis väljub asjaomase õigusloomeprotsessi raamidest, jättis Euroopa Kohus nõukogu taotluse rahuldamata.

---

7 Vt eelkõige komisjoni 17. juuli 2019. aasta teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Õigusriigi tugevdamine liidus – Tegevuskava“, COM(2019) 343 (final), mis järgnes komisjoni 11. märtsi 2014. aasta teatisele Euroopa Parlamendile ja nõukogule „ELi uus õigusriigi tugevdamise raamistik“, COM(2014) 158 (final).

8 Liidu alusväärtused, mis on liikmesriikidele ühised ja mis sisalduvad ELL artiklis 2, hõlmavad inimväärikuse austamist, vabadust, demokraatiat, võrdsust, õigusriiki ja inimõiguste austamist ühiskonnas, kus valitsevad pluralism, mittediskrimineerimine, sallivus, õiglus, solidaarsus ning naiste ja meeste võrdõiguslikkus.

9 Ungari esitas samuti hagi määruse 2020/2092 tühistamise nõudes (kohtuasi C-156/21).

Sisulistes küsimustes vaatas Euroopa Kohus esimesena korraga läbi väited, mille kohaselt puudus liidul pädevus vaidlustatud määruse vastuvõtmiseks.

Euroopa Kohus tõdes kõigepealt vaidlustatud määruse õigusliku aluse kohta, et määruses ette nähtud menetluse võib algatada üksnes juhul, kui on mõistlik alus arvata, et liikmesriigis mitte ainult ei esine õigusriigi põhimõtete rikkumisi, vaid eelkõige, et need rikkumised kahjustavad või tekitavad tõsise riski, et kahjustavad piisavalt otseselt liidu eelarve usaldusväärset finantsjuhtimist või liidu finantshuvide kaitset. Lisaks puudutavad meetmed, mida võib vaidlustatud määruse alusel võtta, ainult liidu eelarve täitmist ja nende kõigiga võib piirata sellest eelarvest pärit rahastamist sõltuvalt mõjust, mida selline kahjustamine või tõsine risk eelarvele avaldab. Seetõttu on vaidlustatud määruse eesmärk kaitsta liidu eelarvet kahju eest, mis piisavalt otseselt tuleneb õigusriigi põhimõtete rikkumisest, mitte iseenesest nende rikkumiste eest karistada.

Vastuseks Poola argumentidele, mille kohaselt finantseeskirja eesmärk ei saa olla ELL artiklis 2 nimetatud väärtustele omaste nõuete ulatuse täpsustamine, tuletas Euroopa Kohus meelde, et liikmesriikide poolt nende ühiste väärtuste austamine, millel liit rajaneb ning mille liikmesriigid on kindlaks määranud ja mida nad jagavad ning mis määratlevad liidu kui nende riikide ühise õigussüsteemi identiteedi enda ja mille hulka kuuluvad õigusriik ja solidaarsus, õigustab nende riikide vastastikust usaldust. Kuna nende väärtuste austamine kujutab endast seega eeltingimust kõigi nende õiguste kasutamiseks, mis tulenevad aluslepingute kohaldamisest puudutatud liikmesriigile, peab liidul olema võimalik oma pädevuse piires neid väärtusi kaitsta.

Euroopa Kohus täpsustas selle kohta esiteks, et nende väärtuste austamine ei saa olla kohustus, mida peab täitma kandidaatriik selleks, et liiduga ühineda, ent millest ta pärast ühinemist saab vabaneda. Teiseks rõhutas kohus, et liidu eelarve on üks põhilisi vahendeid, mille kaudu on võimalik liidu poliitikas ja tegevustes realiseerida liikmesriikide solidaarsuse aluspõhimõtet, ning et selle põhimõtte rakendamine liidu eelarve abil põhineb vastastikusel usaldusel, mis liikmesriikidel on sellesse eelarvesse kantud ühiste ressursside vastutustundliku kasutamise suhtes.

Liikmesriigis toime pandud õigusriigi põhimõtete rikkumised võivad aga liidu eelarve usaldusväärse finantsjuhtimise ja liidu finantshuvid tõsiselt ohtu seada. Nende rikkumiste tagajärjel võib nimelt puududa tagatis, et liidu eelarvest kaetavad kulud vastavad kõigile liidu õiguses ette nähtud rahastamistingimustele ja seega eesmärkidele, mida liit taotleb selliste kulude rahastamisel.

Seega võib niisugune horisontaalne „tingimuslikkuse mehhanism“, mis on vaidlustatud määrusega kehtestatud ja mis seab liidu eelarvest rahastamise eelduseks õigusriigi põhimõtete järgimise liikmesriigi poolt, kuuluda aluslepingutega liidule antud pädevusse kehtestada „finantseeskirju“, mis puudutavad liidu eelarve täitmist. Euroopa Kohus täpsustas, et selle mehhanismi koostisosadena on vaidlustatud määruse lahutamatuks osaks sätted, milles on määratletud need põhimõtted, loetletud asjaolud, mis võivad viidata nende põhimõtete rikkumisele, esile toodud olukorrad või tegevused, mida sellised rikkumised peavad puudutama, ning määratletud vajaduse korral võetavate kaitsemeetmete laad ja ulatus.

Mis puudutab seejärel väidetavat kõrvalehoidmist ELL artiklis 7 ette nähtud menetlusest, siis lükkas Euroopa Kohus tagasi Poola argumendid, mille kohaselt ainult ELL artiklis 7 ette nähtud menetlus annab liidu institutsioonidele pädevuse hinnata ja tuvastada ELL artiklis 2 nimetatud väärtuste rikkumisi liikmesriigis ja nende esinemise korral sanktsioone määrata. Nimelt, lisaks ELL artiklis 7 ette nähtud menetlusele on mitme aluslepingute sättega, mida on sageli täpsustatud erinevates teisese õiguse aktides, antud liidu institutsioonidele pädevus hinnata ja tuvastada ELL artiklis 2 nimetatud väärtuste rikkumisi liikmesriigis ja nende esinemise korral sanktsioone määrata.

Lisaks märkis Euroopa Kohus, et ELL artiklis 7 ette nähtud menetluse eesmärk on võimaldada nõukogul määrata sanktsioone kõigi nende ühiste väärtuste raskete ja jätkuvate rikkumiste eest, millel liit rajaneb ja mis määratlevad tema identiteedi, selleks et kohustada asjaomast liikmesriiki neid rikkumisi lõpetama. Seevastu vaidlustatud määruse eesmärk on kaitsta liidu eelarvet ning seda üksnes liikmesriigis õigusriigi põhimõtete rikkumise korral, mis kahjustab või tekitab tõsise riski

kahjustada selle eelarve nõuetekohast täitmist. Lisaks erinevad ELL artiklis 7 ette nähtud menetlus ja määrusega kehtestatud menetlus nende eseme, algatamise tingimuste, ettenähtud meetmete võtmise ja lõpetamise ning meetmete laadi poolest. Järelikult taotlevad need kaks menetlust erinevaid eesmärke ja kummalgi on selgelt erinev ese. Sellest järeldub, et vaidlustatud määrusega kehtestatud menetluse eesmärgiks ei saa ka pidada soovi kalduda kõrvale ELTL artiklis 269 ette nähtud Euroopa Kohtu üldise pädevuse piiridest, kuna selle sõnastuses on mainitud üksnes Euroopa Ülemkogu või nõukogu poolt ELL artikli 7 alusel vastu võetud aktide õiguspärasuse kontrolli.

Euroopa Kohus analüüsis teisena muid sisulisi väiteid, mille Poola vaidlustatud määruse kohta esitas.

Sellega seoses leidis Euroopa Kohus kõigepealt, et pädevuse andmise põhimõtte ning liikmesriikide põhifunktsioonide austamise kohustuse rikkumist puudutavad Poola väited on täiesti alusetud. Euroopa Kohus tuletas nimelt meelde, et liikmesriigid saavad vabalt teostada oma pädevust kõigis valdkondades, mis on jäetud nende pädevusse, üksnes liidu õigust järgides. Samas, kui liit nõuab liikmesriikidelt, et nad täidaksid kohustusi, mis neile liidu õigusest tulenevad, ei püüa ta kuidagi seda pädevust ise teostada ega seega seda endale võtta.

Seejärel leidis Euroopa Kohus esiteks liikmesriikide rahvusliku identiteedi austamise põhimõtte rikkumist ja teiseks õiguskindluse põhimõtte rikkumist puudutavaid väiteid analüüsides, et samuti on täiesti alusetud Poola argumendid vaidlustatud määruse ebapiisava täpsuse kohta nii seoses menetluse algatamise tingimusi puudutavate kriteeriumidega kui ka võetavate meetmete valiku ja ulatusega. Sellega seoses märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et vaidlustatud määruses sisalduvad põhimõtted kui selle mõiste „õigusriik“[10] koostisosad on tema kohtupraktikas küllaldaselt välja arendatud, et need põhimõtted lähtuvad ühistest väärtustest, mida liikmesriigid tunnustavad ja kohaldavad ka oma õiguskordades, ning et need tulenevad mõistest „õigusriik“, mida liikmesriigid jagavad ja mille nad on omaks võtnud nende ühiste põhiseaduslike tavade ühise väärtusena. Seetõttu leidis Euroopa Kohus, et liikmesriigid on võimelised piisava täpsusega kindlaks määrama iga põhimõtte olemuse ja sellest tulenevad nõuded.

Konkreetsemalt täpsustas Euroopa Kohus seoses menetluse algatamise tingimusi puudutavate kriteeriumidega ning võetavate meetmete valiku ja ulatusega, et vaidlustatud määrus nõuab selles ette nähtud kaitsemeetmete võtmiseks, et oleks tuvastatud tegelik seos õigusriigi põhimõtte rikkumise ja liidu usaldusväärse finantsjuhtimise või finantshuvide kahjustamise või kahjustamise tõsise riski vahel, ning et niisugune rikkumine peab puudutama olukorda või tegevust, mis on liikmesriigi ametiasutusele süükspandav ja liidu eelarve nõuetekohase täitmise jaoks asjakohane. Lisaks märkis ta, et mõistet „tõsine oht“ on täpsustatud liidu finantseeskirjades, ning tuletas meelde, et kaitsemeetmed, mida võib võtta, peavad olema tingimata proportsionaalsed liidu eelarve tuvastatud rikkumise mõjuga. Täpsemalt võivad need meetmed Euroopa Kohtu hinnangul üksnes ulatuses, mis on tingimata vajalik, et saavutada eelarve kui terviku kaitsmise eesmärk, puudutada muid tegevusi ja programme kui need, mida rikkumine mõjutab. Lõpuks, tuvastades, et komisjon peab liidu kohtu kontrolli all järgima rangeid menetlusnõudeid, mis hõlmavad muu hulgas mitut konsulteerimist asjaomase liikmesriigiga, järeldas Euroopa Kohus, et vaidlustatud määrus vastab liikmesriikide rahvusliku identiteedi austamise põhimõttest ja õiguskindluse põhimõttest tulenevatele nõuetele.

---

10 Vaidlustatud määruse artikli 2 punkti a kohaselt hõlmab mõiste „õigusriik“ „seaduslikkuse põhimõte[t], mis tähendab läbipaistvat, aruandekohustuslikku, demokraatlikku ja pluralistlikku õigusloomeprotsessi; õiguskindluse põhimõte[t], täidesaatva võimu omavoli keelu põhimõte[t], tõhusa õiguskaitse põhimõte[t], mille hulka kuulub juurdepääs õigusemõistmisele, millega tegelevad sõltumatud ja erapooletud kohtud, samuti seoses põhiõigustega; võimude lahususe põhimõte[t]; mittediskrimineerimise põhimõte[t] ja võrdsus[t] seaduse ees“.

Lõpuks, kuivõrd Poola eitas igasugust vajadust vaidlustatud määruse vastuvõtmiseks, arvestades proportsionaalsuse põhimõttest tulenevaid nõudeid, siis märkis Euroopa Kohus, et see liikmesriik ei esitanud ühtegi tõendit selle kohta, et liidu seadusandja ületas oma sellekohase avara kaalutlusõiguse piire. Kuna see viimane väide lükati tagasi, jättis Euroopa Kohus hagi tervikuna rahuldamata.

II. Liikmesriigi väljaastumine Euroopa Liidust[11]

9. juuni 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Préfet du Gers ja Institut national de la statistique et des études économiques (C-673/20, EU:C:2022:449)

Eelotsusetaotlus – Liidu kodakondsus – Liikmesriigis elav Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi kodanik – ELL artikkel 9 – ELTL artiklid 20 ja 22 – Õigus hääletada ja kandideerida elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel – ELL artikkel 50 – Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping – Liikmesriigi liidust väljaastumise tagajärjed – Elukohaliikmesriigis valijate nimekirjadest kustutamine – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 39 ja 40 – Otsuse (EL) 2020/135 kehtivus

Ühendkuningriigi kodanik EP, kes elab alates 1984. aastast Prantsusmaal, kustutati Prantsusmaa valijate nimekirjadest pärast seda, kui 1. veebruaril 2020 jõustus Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping (edaspidi „väljaastumisleping")[12].

EP vaidlustas selle kustutamise tribunal judiciaire d'Auchis (Auchi esimese astme kohus, Prantsusmaa) põhjendusega, et ta ei saa enam hääletada ei Prantsusmaal, sest ta on kaotanud Ühendkuningriigi liidust väljaastumise tõttu liidu kodaniku staatuse, ega ka Ühendkuningriigis, sest tal ei ole enam selles riigis hääletamis- ega kandideerimisõigust[13]. EP väitis, et selle staatuse kaotamine on vastuolus õiguskindluse ja proportsionaalsuse põhimõttega, see kujutab endast samuti diskrimineerimist liidu kodanike vahel ning tema liikumisvabaduse rikkumist.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus leidis, et väljaastumislepingu sätete kohaldamine EP suhtes riivab ebaproportsionaalselt EP põhiõigust hääletada. Nimetatud kohtul tekkis sellega seoses küsimus, kas ELL artiklit 50[14] ja väljaastumislepingut tuleb tõlgendada nii, et nende kohaselt kaotavad liidu kodakondsuse Ühendkuningriigi kodanikud, kes, kuuludes küll jätkuvalt nimetatud riigi õiguse kohaldamisalasse, elavad mõne teise liikmesriigi territooriumil juba enam kui viisteist aastat ja on seetõttu kaotanud igasuguse hääletamisõiguse. Jaatava vastuse korral soovis ta teada, mil määral tuleb väljaastumislepingu[15] ja ELTL[16] asjakohaseid sätteid käsitada nii, et need võimaldavad Ühendkuningriigi kodanikel säilitada liidu kodakondsusega seotud õigused, mis neil olid enne seda, kui Ühendkuningriik liidust välja astus. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul oli samuti tekkinud küsimus

---

11 Selles jaotises tuleb mainida ka 24. märtsi 2022. aasta kohtuotsust ***Galapagos BidCo.*** (C-723/20, EU:C:2022:209). Seda kohtuotsust on tutvustatud XI.3. jaotises „Määrus 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta".

12 Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping (ELT 2020, L 29, lk 7).

13 Ühendkuningriigis kehtib reegel, mille kohaselt ei ole selle riigi kodanikul, kes on elanud välismaal üle 15 aasta, enam õigust osaleda selle riigi valimistel.

14 ELL artikkel 50 puudutab liikmesriigi Euroopa Liidust väljaastumise õigust ja väljaastumise korda.

15 Väljaastumislepingu artiklid 2, 3, 10, 12 ja 127.

16 ELTL artiklid 18, 20 ja 21.

väljaastumislepingu ja seega selle lepingu sõlmimist käsitleva nõukogu otsuse 2020/135 kehtivuse kohta[17].

Oma otsuses leidis Euroopa Kohus esiteks, et ELL[18] ja ELTL[19] asjakohaseid sätteid tuleb koostoimes väljaastumislepinguga tõlgendada nii, et alates Ühendkuningriigi väljaastumisest liidust ei ole selle riigi kodanikel, kes kasutasid enne selles lepingus ette nähtud üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis, enam liidu kodaniku staatust. Eelkõige ei ole neil enam õigust oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel hääletada ja kandideerida, ning seda samuti siis, kui neil ei ole ka nende kodakondsusriigi õiguse alusel õigust hääletada kodakondsusriigis korraldatavatel valimistel. Teiseks ei tuvastanud Euroopa Kohus ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada otsuse 2020/135 kehtivust.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena tuletas Euroopa Kohus meelde, et liidu kodakondsus eeldab ELL artiklist 9 ja ELTL artikli 20 lõikest 1 tulenevalt mõne liikmesriigi kodakondsuse omamist ning seega on liikmesriigi kodakondsuse omamise ja liidu kodaniku staatuse saamise, kuid ka säilitamise vahel lahutamatu ja ainulaadne seos.

Liidu kodakondsusega kaasneb rida õigusi[20], eelkõige esmane ja individuaalne õigus liikmesriikide territooriumil vabalt liikuda ja elada. Konkreetselt nende liidu kodanike puhul, kes elavad liikmesriigis, mille kodanikud nad ei ole, hõlmavad need õigused õigust hääletada ja kandideerida nende elukohaliikmesriigis toimuvatel kohalikel valimistel, kusjuures seda õigust on samuti tunnustatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas[21]. Samas ei näe ükski neist sätetest seda õigust ette kolmandate riikide kodanikele. Seega ei võimalda asjaolu, et isik kasutas ajal, kui tema kodakondsusriik oli liikmesriik, oma õigust vabalt liikuda ja elada teise liikmesriigi territooriumil, säilitada liidu kodaniku staatust ja kõiki EL toimimise lepingu alusel sellega kaasnevaid õigusi siis, kui tal ei ole pärast oma päritoluriigi liidust väljaastumist enam liikmesriigi kodakondsust.

Teisena märkis Euroopa Kohus, et kuna Ühendkuningriik tegi ELL artikli 50 lõike 1 alusel suveräänselt otsuse liidust välja astuda, siis ei ole Ühendkuningriik enam alates 1. veebruarist 2020 liidu liige, mistõttu ei ole tema kodanikel sellest alates enam mitte liikmesriigi, vaid kolmanda riigi kodakondsus. Ent liikmesriigi kodakondsuse kaotamisega kaotab isik, kellel ei ole ka mõne teise liikmesriigi kodakondsust, automaatselt liidu kodaniku staatuse. Selle tagajärjel ei ole sellel isikul enam õigust hääletada ja kandideerida oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

Sellega seoses täpsustas Euroopa Kohus, et kuna liidu kodaniku staatuse kaotamine oli Ühendkuningriigi kodaniku jaoks Ühendkuningriigi suveräänse, liidust väljaastumise otsuse automaatne tagajärg, siis ei ole liikmesriikide pädevad asutused ega nende kohtud kohustatud proportsionaalsuse põhimõttest lähtuvalt individuaalselt analüüsima liidu kodaniku staatuse kaotamise tagajärgi asjaomasele isikule.

---

17 Nõukogu 30. jaanuari 2020. aasta otsus (EL) 2020/135 Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu sõlmimise kohta (ELT 2020, L 29, lk 1).

18 ELL artikkel 9, mis puudutab liidu kodakondsust, ja ELL artikkel 50, mis puudutab liikmesriigi Euroopa Liidust väljaastumise õigust ja väljaastumise korda.

19 ELTL artikkel 20, mis puudutab liidu kodakondsust, ELTL artikkel 21, mis puudutab liidu kodanike vabadust liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, ning ELTL artikkel 22, mis puudutab liidu kodanike hääletamis- ja kandideerimisõigust.

20 ELTL artikli 20 lõike 2 ning artiklite 21 ja 22 alusel.

21 Harta artikkel 40.

Kolmandana nentis Euroopa Kohus, et väljaastumisleping ei sisalda ühtegi sätet, mis jätaks Ühendkuningriigi kodanikele, kes on enne üleminekuperioodi lõppu kasutanud oma õigust elada mõnes liikmesriigis, pärast Ühendkuningriigi liidust väljaastumist õiguse hääletada ja kandideerida nende elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

Kuigi see leping näeb ette põhimõtte, mille kohaselt jäi liidu õigus üleminekuperioodil Ühendkuningriigi suhtes kohaldatavaks, on erandina sellest põhimõttest väljaastumislepingu artikli 127 lõike 1 punktis b sõnaselgelt välistatud Ühendkuningriigi suhtes ja selle riigi territooriumil ELTL ja harta nende sätete[22] kohaldamine, mis käsitlevad liidu kodanike õigust selle perioodi ajal hääletada ja kandideerida Euroopa Parlamendi valimistel ja oma elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel. Selle välistamise sõnastuse kohaselt kehtib see tõepoolest Ühendkuningriigi suhtes ja „Ühendkuningriigis“, ilma et oleks sõnaselgelt viidatud selle riigi kodanikele. Kuid väljaastumislepingu artikli 127 lõiget 6 arvestades tuleb kõnealust välistamist mõista nii, et see on kohaldatav ka Ühendkuningriigi kodanike suhtes, kes on kooskõlas liidu õigusega kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma õigust elada mõnes liikmesriigis. Järelikult ei olnud liikmesriikidel alates 1. veebruarist 2020 enam kohustust võrdsustada Euroopa Parlamendi valimistel ja kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õiguse andmisel nende territooriumil elavaid Ühendkuningriigi kodanikke liikmesriigi kodanikega.

Väljaastumislepingu artikli 127 lõike 1 punkti b vastupidine tõlgendus, mis seisneb lepingu kohaldamise piiramises üksnes Ühendkuningriigi territooriumiga ja seega üksnes nende liidu kodanikega, kes elasid üleminekuperioodil selles riigis, looks igal juhul asümmeetria õiguste vahel, mis antakse selle lepinguga Ühendkuningriigi kodanikele ja liidu kodanikele. Nimelt oleks selline asümmeetria vastuolus lepingu eesmärgiga, milleks on tagada liidu kodanikele ja Ühendkuningriigi kodanikele vastastikune kaitse, kui nad on kasutanud oma vastavat vaba liikumise õigust enne üleminekuperioodi lõppu.

Seoses perioodiga, mis algas pärast üleminekuperioodi möödumist, täpsustas Euroopa Kohus, et Ühendkuningriigi kodanike õigus hääletada ja kandideerida nende elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel ei kuulu väljaastumislepingu teise osa kohaldamisalasse, milles on ette nähtud eeskirjad, et kaitsta pärast 1. jaanuari 2021 vastastikku ja võrdselt neid liidu ja Ühendkuningriigi kodanikke[23], kes on enne üleminekuperioodi lõppu kasutanud oma õigust vabalt liikuda.

Lõpuks ei saa ELTL artikli 18 esimest lõiku ja artikli 21 esimest lõiku[24] – mis väljaastumislepingu kohaselt on üleminekuperioodil ja pärast selle lõppu kohaldatavad – tõlgendada selliselt, et need panevad liikmesriikidele kohustuse anda nende territooriumil elavatele Ühendkuningriigi kodanikele pärast 1. veebruari 2020 jätkuvalt sellel territooriumil korraldatavatel kohalikel valimistel hääletamise ja kandideerimise õigus, mille nad annavad liidu kodanikele.

Neljandana ja viimasena otsustas Euroopa Kohus seoses otsuse 2020/135 kehtivusega, et see otsus ei ole liidu õigusega vastuolus[25]. Ükski asjaolu ei võimalda asuda seisukohale, et liit kui väljaastumislepingu pool oleks ületanud välissuhete korraldamisel oma kaalutlusõiguse piire, kui ta ei nõudnud, et Ühendkuningriigi kodanikele, kes on kasutanud enne üleminekuperioodi lõppu oma

---

22 ELTL artikli 20 lõike 2 punkt b ja artikkel 22 ning harta artiklid 39 ja 40.

23 Väljaastumislepingu artikli 10 punktid a ja b.

24 ELTL artikkel 18 puudutab kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeldu ning ELTL artikkel 21 liidu kodanike vabadust liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil.

25 Käesoleval juhul ELL artikliga 9, ELTL artiklitega 18, 20, 21 ja 22 ning harta artikliga 40.

õigust elada mõnes liikmesriigis, nähtaks ette õigus hääletada ja kandideerida elukohaliikmesriigi kohalikel valimistel.

III. Põhiõigused[26]

1. Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õigus asja arutamisele erapooletus kohtus[27]

29. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Getin Noble Bank (C-132/20, EU:C:2022:235)

Eelotsusetaotlus – Vastuvõetavus – ELTL artikkel 267 – Mõiste „kohus“ – ELL artikli 19 lõige 1 – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Õigusriik – Tõhus kohtulik kaitse – Kohtunike sõltumatuse põhimõte – Seaduse alusel moodustatud kohus – Kohus, mille ühe liikme nimetas esimest korda kohtuniku kohale mittedemokraatliku režiimi täitevvõimuorgan – Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda, Poola) toimimine – Selle nõukoja moodustamise seaduse vastuolu põhiseadusega – Võimalus kvalifitseerida nõukoda erapooletuks ja sõltumatuks kohtuks liidu õiguse tähenduses

2017. aastal pöördusid Poolas mitu tarbijat pädevasse regionaalsesse kohtusse hagiga, mis puudutas pangaga Getin Noble Bank sõlmitud krediidilepingus sisalduva tingimuse väidetavalt ebaõiglast laadi. Kuna hagejate nõudeid ei rahuldatud täielikult ei esimeses kohtuastmes ega apellatsiooniastmes, esitasid nad kassatsioonkaebuse Sąd Najwyższyle (Poola kõrgeim kohus), kes esitas eelotsusetaotluse.

Sellele kohtule esitatud kassatsioonkaebuse vastuvõetavuse analüüsimisel on ta vastavalt riigisisesele õigusele kohustatud kontrollima edasikaevatud kohtuotsuse teinud kohtukoosseisu õiguspärasust. Selles kontekstis tekkis kohtul üheliikmelises koosseisus küsimus, kas apellatsioonikohtu koosseis oli liidu õigusega kooskõlas. Tema hinnangul võib apellatsioonikohtu koosseisu kuulunud kolme

---

[26] Selles jaotises tuleb mainida ka järgmiseid kohtuotsuseid: 9. juuni 2022. aasta kohtuotsus ***Préfet du Gers ja Institut national de la statistique et des études économiques*** (C-673/20, EU:C:2022:449), mis käsitleb õigust hääletada Euroopa Parlamendi valimistel ja kohalikel valimistel ning mida on tutvustatud II jaotises „Liikmesriigi väljaastumine Euroopa Liidust“; 5. mai 2022. aasta kohtuotsus ***Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid)*** (C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354), mis käsitleb perekonnaelu austamist ja lapse õigusi ning mida on tutvustatud IV.3. jaotises „Liidu kodaniku pereliikmetest kolmanda riigi kodanike tuletatud elamisõigus“; 22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus ***Generalstaatsanwaltschaft München (Bosniale ja Hertsegoviinale väljaandmise taotlus)*** (C-237/21, EU:C:2022:1017), mis käsitleb kaitset väljaandmise korral ja mida on tutvustatud IV.4. jaotises „Diskrimineerimine kodakondsuse alusel“; 7. septembri 2022. aasta kohtuotsus ***Cilevičs jt*** (C-391/20, EU:C:2022:638), mis käsitleb kultuurilist ja keelelist mitmekesisust ja mida on tutvustatud VIII.2. jaotises „Asutamisvabadus“; 14. juuli 2022. aasta kohtuotsus ***Procureur général près la cour d'appel d'Angers*** (C-168/21, EU:C:2022:558), mis käsitleb kuritegude ja karistuste proportsionaalsuse põhimõtet ning mida on tutvustatud X.1. jaotises „Euroopa vahistamismäärus“; 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus ***Stichting Rookpreventie Jeugd jt*** (C-160/20, EU:C:2022:101), mis käsitleb tervisekaitset ja lapse õigusi ning mida on tutvustatud XIII.2. jaotises „Tubakatooted“; 8. detsembri 2022. aasta kohtuotsus ***Orde van Vlaamse Balies jt*** (C-694/20, EU:C:2022:963), mis käsitleb perekonnaelu austamist ja mida on tutvustatud XIII.5. jaotises „Maksustamisalane halduskoostöö“, ning 24. veebruari 2022. aasta kohtuotsus ***Glavna direktsia „Pozharna bezopasnost i zashtita na naselenieto“*** (C-262/20, EU:C:2022:117), mis käsitleb häid ja õiglasi töötingimusi ning mida on tutvustatud XV.1. jaotises „Tööaja korraldus“.

[27] Selles jaotises tuleb mainida ka järgmiseid kohtuotsuseid: 10. märtsi 2022. aasta kohtuotsus ***Grossmania*** (C-177/20, EU:C:2022:175), mida on tutvustatud VII jaotises „Liidu õigus ja liikmesriigi õigus“; 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus ***Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (kinnipidamise kontroll omal algatusel)*** (C-704/20 ja C-39/21, EU:C:2022:858), mida on tutvustatud IX.1. jaotises „Varjupaigapoliitika“; 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus ***Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus)*** (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100), mida on tutvustatud X.1. jaotises „Euroopa vahistamismäärus“; 19. mai 2022. aasta kohtuotsus ***Spetsializirana prokuratura (põgenenud süüdistatavat puudutav kohtulik arutelu)*** (C-569/20, EU:C:2022:401), mida on tutvustatud X.2. jaotises „Õigus viibida kohtulikul arutelul“, ning 1. augusti 2022. aasta kohtuotsus ***TL (suulise ja kirjaliku tõlke puudumine)*** (C-242/22 PPU, EU:C:2022:611), mida on tutvustatud X.3. jaotises „Õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses“.

kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse seada kahtluse alla nende kohtunikuametisse nimetamisega seotud asjaolude tõttu.

Selles suhtes peab eelotsusetaotluse esitanud kohus silmas esiteks asjaolu, et ühe kohtuniku (FO) esmakordne nimetamine sellisele ametikohale tulenes otsusest, mille võttis vastu Poolas enne Euroopa Liiduga ühinemist valitsenud mittedemokraatliku režiimi organ, ning et ta jäeti sellele ametikohale pärast režiimi lõppu, andmata uut vannet ja tuginedes staažile, mille ta oli omandanud režiimi kehtimise perioodil[28]. Teiseks nimetati puudutatud kohtunikud apellatsioonikohtusse ametisse Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda, Poola; edaspidi „KRS“) ettepaneku alusel – üks 1998. aastal, kui selle organi resolutsioone ei põhjendatud ja neid ei saanud kohtus vaidlustada, ja ülejäänud kaks 2012. ja 2015. aastal ehk ajal, kui Trybunał Konstytucyjny (Poola konstitutsioonikohus) hinnangul ei toiminud KRS läbipaistvalt ja kui tema koosseis oli põhiseadusega vastuolus.

Euroopa Kohtu suurkoda leidis oma otsuses sisuliselt, et õigussubjektidele liidu õigusest tulenevate õiguste tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet[29] tuleb tõlgendada nii, et nõuetele mittevastavused, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus kõnealuste apellatsioonikohtu kohtunike puhul viitas, ei ole iseenesest sellised, mis võiksid õigussubjektidel tekitada põhjendatud ja tõsiseid kahtlusi nende kohtunike sõltumatuse ja erapooletuse suhtes ega seega seada kahtluse alla, et kohtukoosseis, millesse nad kuuluvad, on sõltumatu, erapooletu ja seaduse alusel moodustatud kohus.

Euroopa Kohtu hinnang

Sissejuhatuseks lükkas Euroopa Kohus tagasi vastuvõetamatuse väite, mille kohaselt Poola kõrgeima kohtu kohtunikul, kes ainuisikuliselt analüüsis sellele kohtule esitatud kassatsioonkaebuse vastuvõetavust, ei olnud pädevust Euroopa Kohtule eelotsuse küsimusi esitada, arvestades tema enda ametisse nimetamisel toime pandud rikkumisi, mis seavad kahtluse alla tema sõltumatuse ja erapooletuse. Nimelt, kui eelotsusetaotlus pärineb liikmesriigi kohtult, tuleb eeldada, et see vastab Euroopa Kohtu seatud nõuetele, et seda saaks pidada „kohtuks“ ELTL artikli 267 tähenduses. Sellise eelduse võib siiski ümber lükata, kui riigisisese või rahvusvahelise kohtu jõustunud lahend viib järeldusele, et eelotsusetaotluse esitanud kohtuks olev kohtunik ei ole käsitatav sõltumatu, erapooletu ja seaduse alusel moodustatud kohtuna. Kuna Euroopa Kohtu käsutuses ei olnud andmeid, mis oleksid võimaldanud sellise eelduse ümber lükata, oli eelotsusetaotlus seega vastuvõetav.

Seejärel analüüsis Euroopa Kohus esitatud küsimuste kahte rühma.

Esimese rühma küsimustega palus eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikliga 47 on vastuolus see, kui sõltumatuks ja erapooletuks kohtuks kvalifitseeritakse liikmesriigi kohtu koosseis, millesse kuulub kohtunik, kes nagu FO alustas oma karjääri kohtunikuna kommunistliku režiimi ajal ja kes jäeti sellele ametikohale ka pärast režiimi lõppu.

---

28 Sellele on edaspidi viidatud kui „ühinemisest varasematele asjaoludele“.

29 Põhimõte, millele on viidatud ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus, mille kohaselt „[l]iikmesriigid näevad ette tulemusliku õiguskaitse tagamiseks vajaliku kaebeõiguse liidu õigusega hõlmatud valdkondades“, ning mida on kinnitatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 47 ning nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivis 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288). Direktiivi artikli 7 lõigetes 1 ja 2 on üle kinnitatud selliste tarbijate õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, kes leiavad, et neile on selliste lepingutingimustega kahju tekitatud.

Olles tunnistanud ennast pädevaks selle küsimuse üle otsustama[30], täpsustas Euroopa Kohus, et kuigi kohtukorraldus liikmesriikides kuulub nende endi pädevusse, peavad nad selle pädevuse teostamisel täitma kohustusi, mis tulenevad neile liidu õigusest, sh kohustust tagada tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte järgimine.

Mis puudutab ühinemisest varasemate asjaolude – millele eelotsusetaotluse esitanud kohus viitas selliste kohtunike nagu FO puhul – mõju kohtuniku sõltumatusele ja erapooletusele, siis tuletas Euroopa Kohus meelde, et Poola Euroopa Liiduga ühinemise hetkel peeti kohtusüsteemi üldjoontes liidu õigusega kooskõlas olevaks. Lisaks ei andnud eelotsusetaotluse esitanud kohus konkreetseid selgitusi, millest oleks nähtunud, kuidas FO esmakordse ametisse nimetamise tingimused võimaldaksid praegu teda alusetult mõjutada. Asjaolusid, mis on seotud tema esmakordse ametisse nimetamisega, ei saa seega iseenesest pidada sellisteks, mis tekitavad õigussubjektidel põhjendatud ja tõsiseid kahtlusi selle kohtuniku sõltumatuse ja erapooletuse suhtes hilisemate õigusemõistmise ülesannete täitmisel.

Teise rühma küsimustega paluti selgitada, kas sisuliselt on ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu ja harta artikliga 47 ning direktiivi 93/13 artikli 7 lõigetega 1 ja 2 vastuolus see, kui sõltumatuks, erapooletuks ja seaduse alusel moodustatud kohtuks kvalifitseeritakse liikmesriigi kohtu koosseis, millesse kuulub kohtunik, kelle esmakordne kohtunikuametisse nimetamine või hilisem kõrgemasse kohtusse nimetamine on aset leidnud kas tulenevalt kohtuniku ametikohale tema kandidatuuri esitamisest organi poolt, mis on moodustatud õigusnormide alusel, mille liikmesriigi konstitutsioonikohus on hiljem põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistanud (edaspidi „esimene asjaolu“), või tulenevalt kohtuniku ametikohale tema kandidatuuri esitamisest õiguspäraselt moodustatud organi poolt, kuid menetluses, mis ei olnud ei läbipaistev ega avalik ja mida ei saanud kohtus vaidlustada (edaspidi „teine asjaolu“).

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et iga viga, mis võib esineda kohtuniku ametisse nimetamise menetluses, ei tekita kahtlust selle kohtuniku sõltumatuses ja erapooletuses.

Mis puudutab kõnealusel juhul esimest asjaolu, siis märkis Euroopa Kohus, et konstitutsioonikohus ei võtnud seisukohta KRSi sõltumatuse suhtes, kui ta tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks nimetatud organi koosseisu, nagu see oli ajal, kui eelotsusetaotluse esitanud kohtusse edasikaevatud kohtuotsuse teinud kohtukoosseisu kuulunud ülejäänud kaks kohtunikku peale FO nimetati ametisse. Ainuüksi selline põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamine ei saa seada kahtluse alla selle organi sõltumatust ega tekitada õigussubjektidel kahtlusi asjaomaste kohtunike sõltumatuse suhtes välistest teguritest. Pealegi ei esitanud eelotsusetaotluse esitanud kohus konkreetseid andmeid, mis oleksid võinud selliste kahtluste esinemist tõendada.

Sama järeldus tuli teha ka teise asjaolu olukorra kohta. Nimelt ei nähtunud eelotsusetaotlusest, et KRS, nagu see oli moodustatud pärast Poola mittedemokraatliku režiimi lõppu, ei oleks olnud täitev- ja seadusandlikust võimust sõltumatu.

Selles kontekstis ei saa need kaks asjaolu tõendada kohtunike ametisse nimetamist reguleerivate alusnormide rikkumist. Seega, kui nõuetele mittevastavused, millele on viidatud, ei tekita tegelikku ohtu, et täitevvõim võib rakendada kaalutlusõigust selle piire põhjendamatult ületades, ohustades kohtunike ametisse nimetamise protsessi tulemuse usaldusväärsust, ei ole liidu õigusega vastuolus

---

30 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on Euroopa Kohtul pädevus tõlgendada liidu õigust ainult seoses selle kohaldamisega uues liikmesriigis alates viimase liiduga ühinemise kuupäevast. Kuigi kõnealusel juhul puudutas esitatud küsimus Poola liiduga ühinemisest varasemaid asjaolusid, oli see seotud olukorraga, mille kõik tagajärjed ei saabunud enne seda kuupäeva, kuna enne ühinemist kohtunikuametisse nimetatud FO on praegu kohtunik ja ta täidab sellele staatusele vastavaid ülesandeid.

see, kui sõltumatuks, erapooletuks ja seaduse alusel moodustatud kohtuks kvalifitseeritakse kohtukoosseis, millesse kuuluvad puudutatud kohtunikud.

8. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus) (C-873/19, EU:C:2022:857)

Eelotsusetaotlus – Keskkond – Århusi konventsioon – Õigus pöörduda kohtusse – Artikli 9 lõige 3 – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikli 47 esimene lõik – Õigus tõhusale kohtulikule kaitsele – Keskkonnakaitseühendus – Sellise ühenduse õigus pöörduda liikmesriigi kohtusse, et vaidlustada teatavatele sõidukitele EÜ tüübikinnituse andmine – Määrus (EÜ) nr 715/2007 – Artikli 5 lõike 2 punkt a – Mootorsõidukid – Diiselmootor – Saasteainete heitkogused – Heitgaasi tagastusklapp – Lämmastikoksiidide (NOx) heitkoguste vähendamine, mis on piiratud „temperatuurivahemikuga" – Katkestusseade – Sellise seadme lubamine, kui vajadus on põhjendatud mootori kaitsmisega kahju või õnnetusjuhtumi eest ja sõiduki ohutuks kasutamiseks – Tehnoloogia tase

Volkswagen AG on autotootja, kes turustas mootorsõidukeid, mis olid varustatud Euro 5 põlvkonna EA 189 tüüpi diiselmootoriga ja millel oli heitgaasi tagastusklapp, mis on üks tehnoloogiatest, mida autotootjad kasutavad lämmastikoksiidide (NOx) heitkoguste kontrollimiseks ja vähendamiseks. Heitgaasi tagastussüsteemi juhtinud tarkvara oli seadistatud nii, et tavapärastes kasutustingimustes heitgaasitagastuse määr vähenes. Seega ei vastanud kõnealused sõidukid NOx heitkoguste piirnormidele, mis on ette nähtud määruses nr 715/2007, mis käsitleb mootorsõidukite tüübikinnitust[31].

Nendest sõidukimudelitest ühe EÜ tüübikinnitusmenetluses[32] leidis Kraftfahrt-Bundesamt (föderaalne mootorsõidukiamet, Saksamaa; edaspidi „KBA"), et see tarkvara kujutab endast katkestusseadet[33], mis ei ole määrusega kooskõlas[34].

Volkswagen tegi seega tarkvarauuenduse ja seadistas heitgaasi tagastusklapi nii, et heitgaasipuhastus toimis täistõhususega seega üksnes juhul, kui välistemperatuur oli kõrgem kui 15 Celsiuse kraadi ja madalam kui 33 Celsiuse kraadi (edaspidi „temperatuurivahemik"). KBA andis 20. juuni 2016. aasta otsusega (edaspidi „vaidlusalune otsus") kõnealuse tarkvara jaoks loa.

---

31 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2007. aasta määrus (EÜ) nr 715/2007, mis käsitleb mootorsõidukite tüübikinnitust seoses väikeste sõiduautode ja kommertsveokite (Euro 5 ja Euro 6) heitmetega ning sõidukite remondi- ja hooldusteabe kättesaadavust (ELT 2007, L 171, lk 1).

32 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. septembri 2007. aasta direktiivi 2007/46/EÜ, millega kehtestatakse raamistik mootorsõidukite ja nende haagiste ning selliste sõidukite jaoks mõeldud süsteemide, osade ja eraldi seadmestike kinnituse kohta (raamdirektiiv) (ELT 2007, L 263, lk 1), artikli 3 punkti 5 kohaselt on „EÜ tüübikinnitus" menetlus, millega liikmesriik tõendab, et sõiduki, süsteemi, osa või eraldi seadmestiku tüüp vastab liidu õiguse asjakohastele haldusnormidele ja tehnilistele nõuetele.

33 Määruse nr 715/2007 artikli 3 punkti 10 tähenduses. Selles sättes on katkestusseade määratletud kui „konstruktsioonielement, mille abil mõõdetakse temperatuuri, sõiduki kiirust, mootori pöörlemiskiirust, ülekandemehhanismi, sisselasketorustiku rõhku või muid parameetreid, mis aktiveerivad, muudavad, lükkavad edasi või deaktiveerivad saastekontrollisüsteemi mis tahes osade toimet, vähendades nii saastekontrollisüsteemi tõhusust olukorras, mis võib kergesti tekkida sõiduki tavapärasel töötamisel ning kasutamisel".

34 Määruse nr 715/2007 artikkel 5.

Keskkonnakaitseühendus Deutsche Umwelthilfe, kellel on Saksa õigusnormide kohaselt õigus pöörduda kohtusse, esitas vaidlusaluse otsuse peale kaebuse Schleswig-Holsteinisches Verwaltungsgerichtile (Schleswig-Holsteini halduskohus, Saksamaa).

See kohus märkis, et Deutsche Umwelthilfel ei ole Saksa õiguse kohaselt õigust esitada kaebust vaidlusaluse otsuse peale. Tal tekkis siiski küsimus, kas selle ühenduse kaebeõigus võib tuleneda vahetult liidu õigusest. Jaatava vastuse korral on tal kahtlusi, kas temperatuurivahemik on määrusega nr 715/2007 kooskõlas. Olles tuvastanud, et see vahemik kujutab endast katkestusseadet määruse tähenduses, tekkis tal küsimus, kas kõnealune tarkvara võib olla lubatud selliste seadmete kasutamise keelust tehtava erandi alusel, mis on ette nähtud selles määruses[35] ja mis nõuab, et „seade on vajalik mootori kaitsmiseks kahju või õnnetusjuhtumi eest ning sõiduki ohutuks kasutamiseks“.

Lahendades selle kohtu esitatud eelotsusetaotlust, tegi Euroopa Kohtu suurkoda otsuse keskkonnakaitseühenduse õiguse kohta pöörduda kohtusse, et vaidlustada liikmesriigi kohtus haldusotsus, millega on antud luba, mis võib olla vastuolus liidu õigusega, pidades silmas Århusi konventsiooni[36] ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 47 tunnustatud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile. Euroopa Kohus täpsustas ka tingimusi, mille korral katkestusseade võib määruse nr 715/2007 kohaselt olla põhjendatud[37].

Euroopa Kohtu hinnang

Sissejuhatuseks tuletas Euroopa Kohus meelde, et Århusi konventsiooni artikli 9 lõike 3 kohaselt tagab konventsiooniosaline riigisiseste õigusaktide nõuetele vastavale üldsuse esindajale, juhul kui need nõuded on sätestatud, juurdepääsu kohtulikule või haldusmenetlusele, et vaidlustada eraõigusliku isiku või avaliku võimu organi tegevus või tegevusetus, mis on vastuolus riigisiseste keskkonnaõigusnormidega.

Sellega seoses tõdes Euroopa Kohus esimesena, et sõiduki EÜ tüübikinnituse kohta tehtud haldusotsus, mis võib olla vastuolus määrusega nr 715/2007, kuulub Århusi konventsiooni artikli 9 lõike 3 esemelisse kohaldamisalasse, kuna see on avaliku võimu organi tegevus, mille kohta väidetakse, et see on vastuolus riigisiseste keskkonnaõigusnormidega. Taotledes eesmärki, milleks on tagada keskkonnakaitse kõrge tase diiselmootoriga sõidukite NOx heitkoguste olulise vähendamise teel, kuulub määrus nr 715/2007 riigisisesesse keskkonnaõigusesse selle sätte tähenduses. Seda järeldust ei lükka kuidagi ümber asjaolu, et määrus võeti vastu EÜ artikli 95 (nüüd ELTL artikkel 114) alusel, mitte keskkonnaspetsiifilisel õiguslikul alusel, kuna ELTL artikli 114 lõikest 3 nähtub, et liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise meetmete ettepanekutes, mis käsitlevad keskkonnakaitset, võtab komisjon aluseks kaitstuse kõrge taseme, eriti võttes arvesse kõiki uusi teaduslikel faktidel põhinevaid suundumusi.

Teisena rõhutas Euroopa Kohus, et keskkonnakaitseühendus, kellel on õigus pöörduda kohtusse, kuulub Århusi konventsiooni artikli 9 lõike 3 isikulisse kohaldamisalasse, kuivõrd ta on osa selles sättes nimetatud üldsusest ja vastab riigisiseste õigusaktide nõuetele.

---

35 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõike 2 punkt a.

36 Keskkonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsiooni, millele kirjutati alla 25. juunil 1998 Århusis ning mis kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 17. veebruari 2005. aasta otsusega 2005/370/EÜ (ELT 2005, L 124, lk 1; edaspidi „Århusi konventsioon“), artikli 9 lõige 3.

37 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõike 2 punkt a.

Kolmandana täpsustas Euroopa Kohus seoses riigisiseste õigusaktide nõuete mõistega selle sätte tähenduses, et kuigi Århusi konventsiooni artikli 9 lõikest 3 tuleneb, et liikmesriigid võivad neile selleks jäetud kaalutlusõiguse raames kehtestada menetlusnormid tingimuste kohta, mis peavad olema selles sättes nimetatud õiguskaitsevahendite kasutamiseks täidetud, puudutavad need nõuded üksnes kaebeõiguse omajate ringi kindlaksmääramist. Sellest järeldub, et liikmesriigid ei või piirata selle sätte esemelist kohaldamisala selliselt, et võimalike kaebuse esemete hulgast on välistatud riigisiseste keskkonnaõigusnormide teatud kategooriad. Lisaks peavad liikmesriigid kohaldatavate menetlusnormide kehtestamisel järgima harta artikliga 47 tunnustatud õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ega või kehtestada nii rangeid nõudeid, et keskkonnakaitseühendustel on võimatu esitada kaebust Århusi konventsioonis silmas peetud tegevuse või tegevusetuse peale[38]. Euroopa Kohus järeldas sellest, et Århusi konventsiooni artikli 9 lõikega 3 ja harta artikliga 47, tõlgendatuna nende koostoimes, on vastuolus, kui niisugune ühendus ei saa vaidlustada otsust EÜ tüübikinnituse andmise või muutmise kohta, mis võib olla määrusega nr 715/2007 vastuolus[39]. See piiraks nimelt põhjendamatult õigust tõhusale õiguskaitsevahendile.

Järelikult on eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne tõlgendada riigisisest menetlusõigust kooskõlas Århusi konventsiooniga ja liidu õiguses tunnustatud õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile, et võimaldada keskkonnakaitseühendusel vaidlustada selline otsus liikmesriigi kohtus. Kui niisugune kooskõlaline tõlgendamine osutub võimatuks ja kuna Århusi konventsiooni artikli 9 lõikel 3 puudub vahetu õigusmõju, annab harta artikkel 47 isikutele õiguse, millele nad saavad vahetult tugineda, mistõttu sellele artiklile võib tugineda kui piirangule, mis kehtib kaalutlusõiguse suhtes, mis on liikmesriikidele sellega seoses jäetud. Sellises olukorras peab eelotsusetaotluse esitanud kohus jätma kohaldamata riigisisesed õigusnormid, mis välistavad niisuguse keskkonnakaitseühenduse nagu Deutsche Umwelthilfe igasuguse õiguse esitada kaebus otsuse peale EÜ tüübikinnituse andmise või muutmise kohta, mis võib olla vastuolus määrusega nr 715/2007[40].

Euroopa Kohus leidis lõpuks, et katkestusseadme kasutamine võib sellega, et see on määruse nr 715/2007[41] tähenduses vajalik mootori kaitsmiseks kahju või õnnetusjuhtumi eest ning sõiduki ohutuks kasutamiseks, olla põhjendatud üksnes tingimusel, et seade vastab kitsalt vajadusele vältida heitgaasi tagastussüsteemi mõne detaili toimimise häirete tõttu vahetuid riske mootorile kahju või õnnetusjuhtumi näol, mis on nii tõsised, et tekitavad konkreetse ohu selle seadmega varustatud sõidukiga sõitmisel. Peale selle on katkestusseade vajalik üksnes juhul, kui sellele seadmele või sellega varustatud sõidukile EÜ tüübikinnituse andmise ajal ei võimalda ükski muu tehniline lahendus eespool nimetatud riske vältida.

2. *Ne bis in idem*'i põhimõte

22. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) bpost (C-117/20, EU:C:2022:202)

Eelotsusetaotlus – Konkurents – Postiteenused – Universaalteenuse pakkuja kehtestatud hinnasüsteem – Postisektori riigisisese reguleeriva asutuse määratud trahv – Riigisisese konkurentsiasutuse määratud trahv – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 50 – Ne bis in idem'*i põhimõte – Sama süüteo*

---

38 Århusi konventsiooni artikli 9 lõige 3.

39 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõige 2.

40 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõike 2 punkt a.

41 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõike 2 punkt a.

olemasolu – Artikli 52 lõige 1 – Ne bis in idem*'i põhimõtte piiramine – Menetluste ja sanktsioonide kumuleerimine – Tingimused – Üldist huvi teeniva eesmärgi taotlemine – Proportsionaalsus*

2010. aastal kehtestas Belgia ajalooline postiteenuste osutaja bpost SA uue hinnasüsteemi.

20. juuli 2011. aasta otsusega määras Belgia postisektori reguleeriv asutus[42] bpostile 2,3 miljoni euro suuruse trahvi selle eest, et ta oli rikkunud kohaldatavaid valdkondlikke õigusnorme seeläbi, et uus süsteem põhines põhjendamatul vahendajate ja otseklientide erineval kohtlemisel.

Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus, Belgia) tühistas selle otsuse põhjendusel, et kõnealune hinnasüsteem ei olnud diskrimineeriv. See kohtuotsus, mis jõustus, tehti pärast eelotsusetaotlust, mis lahendati Euroopa Kohtu 11. veebruari 2015. aasta otsusega bpost[43].

Vahepeal tuvastas Belgia konkurentsiasutus 10. detsembri 2012. aasta otsusega, et bpost oli toime pannud turgu valitseva seisundi kuritarvitamise, mis on konkurentsikaitse seaduse[44] ja ELTL artikli 102 kohaselt keelatud. Kuritarvitamine seisnes selles, et bpost kehtestas oma uue hinnasüsteemi ja rakendas seda ajavahemikus jaanuarist 2010 kuni juulini 2011. Seega määras Belgia konkurentsiasutus bpostile trahvi summas 37 399 786 eurot, mille arvutamisel võeti arvesse postisektori reguleeriva asutuse varem määratud trahvi.

Cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus) tühistas ka selle otsuse, kuna see oli vastuolus *ne bis in idem*'i põhimõttega. Nimetatud kohus leidis sellega seoses, et postisektori reguleeriva asutuse ja konkurentsiasutuse läbiviidud menetlused puudutasid samu asjaolusid.

Cour de cassation (Belgia kassatsioonikohus) siiski tühistas selle kohtuotsuse ja saatis kohtuasja cour d'appel de Bruxelles'ile (Brüsseli apellatsioonikohus) tagasi.

Tagasisaatmisele järgnenud menetluses otsustas cour d'appel de Bruxelles (Brüsseli apellatsioonikohus) esitada Euroopa Kohtule kaks eelotsuse küsimust, milles palus sisuliselt selgitada, kas *ne bis in idem*'i põhimõttega, mida on tunnustatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artiklis 50, on vastuolus see, kui postiteenuste osutajale määratakse trahv liidu konkurentsiõiguse rikkumise eest, kui samadel asjaoludel on selle teenuseosutaja suhtes juba tehtud lõplik otsus, mis puudutas postisektori valdkondlike õigusnormide rikkumist.

Vastuseks nendele küsimustele täpsustas Euroopa Kohtu suurkoda harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõttest tuleneva kaitse piire ja ulatust.

Euroopa Kohtu hinnang

Alustuseks tuletas Euroopa Kohus meelde, et harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõte keelab samadel asjaoludel ja sama isiku suhtes kumuleerida nii menetlusi kui ka sanktsioone, mis on selle artikli tähenduses kriminaalõiguslikku laadi.

Kuna eelotsusetaotluse esitanud kohus kinnitas, et menetlused, mille Belgia postisektori reguleeriv asutus ja Belgia konkurentsiasutus bposti suhtes algatasid, olid kriminaalõiguslikku laadi, leidis Euroopa Kohus seejärel, et *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamise suhtes kehtib kaks tingimust:

---

42 Nimelt Institut belge des services postaux et des télécommunications (IBPT).

43 11. veebruari 2015. aasta kohtuotsus ***bpost*** (C-340/13, EU:C:2015:77).

44 Majandusliku konkurentsi kaitset käsitlev 10. juuni 2006. aasta seadus (loi du 10 juin 2006 sur la protection de la concurrence économique) (*Moniteur belge*, 29.6.2006, lk 32755), mis kodifitseeriti 15. septembri 2006. aasta kuningliku määrusega (*Moniteur belge*, 29.9.2006, lk 50613).

esiteks peab olema tehtud varasem lõplik otsus (*bis*-tingimus) ning teiseks peavad varasem otsus ja hilisemad menetlused või otsused puudutama samu asjaolusid (*idem*-tingimus).

Kuna Belgia postisektori reguleeriva asutuse otsus tühistati jõustunud kohtuotsusega, mille kohaselt mõisteti bpost õigeks menetluses, mis toimus postisektorit reguleerivate valdkondlike õigusnormide alusel, ilmnes, et selle asutuse algatatud menetlus lõpetati lõpliku otsusega, mistõttu *bis*-tingimus oli kõnealusel juhul täidetud.

Mis puudutab *idem*-tingimust, siis sama süüteo olemasolu hindamiseks asjakohane kriteerium on identsed faktilised asjaolud, olenemata sellest, milline on nende õiguslik kvalifikatsioon riigisiseses õiguses ja kaitstav õigushüve. Sellega seoses tuleb identseid faktilisi asjaolusid mõista kui selliste konkreetsete asjaolude kogumit, mis tulenevad tegudest, mis on sisuliselt samad, kuivõrd nende toimepanija on sama ning need on ajas ja ruumis omavahel lahutamatult seotud.

Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kindlaks tegema, kas asjaolud, mille suhtes viidi bposti suhtes läbi kaks menetlust – üks postisektori valdkondlike õigusnormide ja teine konkurentsiõiguse alusel – on identsed. Kui see peaks nii olema, kujutaks bposti suhtes läbiviidud kahe menetluse kumuleerimine endast harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõtte piirangut.

Niisugune *ne bis in idem*'i põhimõtte piirang võib siiski olla harta artikli 52 lõike 1 alusel põhjendatud. Selles sättes on lisaks täpsustatud, et proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib nendele õigustele ja vabadustele piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi teenivatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et seaduses ette nähtud võimalus kumuleerida kahe eri riigisisese asutuse läbiviidavaid menetlusi ja määratavaid sanktsioone arvestab harta artikli 50 olemust tingimusel, et riigisisesed õigusnormid ei võimalda menetlust algatada ega sanktsiooni määrata samadel asjaoludel sama süüteo eest või samal eesmärgil, vaid näevad ette üksnes eri normistikel põhinevate menetluste ja sanktsioonide kumuleerimise võimaluse.

Mis puudutab küsimust, kas niisugune kumuleerimine võib vastata liidus tunnustatud üldist huvi teenivale eesmärgile, siis tõdes Euroopa Kohus, et kahel normistikul, mille alusel bposti suhtes menetlused läbi viidi, on eraldiseisvad õiguspärased eesmärgid. Nimelt, kui postisektori valdkondlike õigusnormide eesmärk on postiteenuste siseturu liberaliseerimine, siis konkurentsikaitset käsitlevate õigusnormide eesmärk on tagada, et konkurentsi siseturul ei kahjustata. Seega on õiguspärane, et tagamaks postiteenuste siseturu liberaliseerimise protsessi jätkumist, kindlustades samas selle nõuetekohase toimimise, karistab liikmesriik nii asjaomase turu liberaliseerimist taotlevate valdkondlike õigusnormide rikkumise kui ka konkurentsi reguleerivate riigisiseste ja liidu õigusnormide rikkumise eest.

Mis puudutab proportsionaalsuse põhimõtte järgimist, siis see põhimõte nõuab, et menetluste ja sanktsioonide kumuleerimine, mis on ette nähtud riigisisestes õigusnormides, ei läheks kaugemale sellest, mis on nende õigusnormidega seatud õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks sobiv ja vajalik, ning juhul, kui on võimalik valida mitme sobiva meetme vahel, tuleb rakendada kõige vähem koormavat meedet ning tekitatud ebamugavused ei tohi olla seatud eesmärke arvestades ülemäära suured.

Sellega seoses rõhutas Euroopa Kohus, et asjaolu, et kahel menetlusel on erinevad üldist huvi teenivad eesmärgid, mida on õiguspärane kumuleerituna kaitsta, võib menetluste ja sanktsioonide kumuleerimise proportsionaalsuse analüüsimisel arvesse võtta tegurina, mis põhjendab seda kumuleerimist, tingimusel et need menetlused on teineteist täiendavad ja et täiendav koormus, mille kumuleerimine kaasa toob, võib seega olla põhjendatud nende kahe taotletava eesmärgiga.

Mis puudutab menetluste ja sanktsioonide kumuleerimise tingimata vajalikku laadi, siis tuleb hinnata, kas puudutatud isikutele kumuleerimisega kaasnev koormus piirdub tingimata vajalikuga ja kas

määratud sanktsioonide kogum vastab toimepandud süütegude raskusele. Selleks tuleb analüüsida, kas on olemas selged ja täpsed õigusnormid, mis võimaldavad ette näha, millise tegevuse või tegevusetuse korral võidakse menetlusi ja sanktsioone kumuleerida, ning pädevate asutuste vaheline koordinatsioon, kas need kaks menetlust viidi läbi piisavalt koordineeritult ja ajaliselt lähestikku ning kas määratud sanktsioonide kogum vastab toimepandud süütegude raskusele.

Nii on sanktsioonide kumuleerimise võimalikule põhjendusele seatud tingimused, mis juhul, kui need on täidetud, püüavad eelkõige piirata – seadmata seejuures kahtluse alla *bis*'i kui sellise olemasolu – kõnealuste menetluste funktsionaalselt erinevat laadi ja seega konkreetset mõju, mis tuleneb puudutatud isikutele asjaolust, et nende suhtes läbiviidavad menetlused kumuleeritakse.

22. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Nordzucker jt (C-151/20, EU:C:2022:203)

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikkel 101 – Kartellikokkulepe, mida menetlesid kaks riigisisest konkurentsiasutust – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 50 – Ne bis in idem*'i põhimõte – Sama süüteo olemasolu – Artikli 52 lõige 1 –* Ne bis in idem*'i põhimõtte piiramine – Tingimused – Üldist huvi teeniva eesmärgi taotlemine – Proportsionaalsus*

Nordzucker AG ja Südzucker AG on kaks Saksa suhkrutootjat, kellel koos kolmanda suurtootjaga on Saksamaal suhkruturgu valitsev seisund. See turg oli traditsiooniliselt jagatud kolmeks peamiseks geograafiliseks piirkonnaks, millest igaühte kontrollis üks kolmest suurtootjast.

Agrana Zucker GmbH (edaspidi „Agrana"), kes on Südzuckeri tütarettevõtja, on peamine suhkrutootja Austrias.

Alates hiljemalt 2004. aastast leppisid Nordzucker ja Südzucker kokku, et nad ei konkureeri omavahel üksteise peamistesse traditsioonilistesse müügipiirkondadesse sisenemise teel. Selles kontekstis helistas Südzuckeri müügidirektor 2006. aasta alguses Nordzuckeri müügidirektorile, et kaevata selle peale, et Nordzuckeri Slovaki tütarettevõtja tarnis suhkrut Austria turule, ning vihjas tagajärgedele, mis sellega võivad kaasneda Saksa suhkruturule (edaspidi „2006. aasta telefonivestlus").

Riigisisestes leebusprogrammides osalemiseks teavitas Nordzucker seejärel nii Bundeskartellamti (föderaalne konkurentsiasutus, Saksamaa) kui ka Bundeswettbewerbsbehördet (föderaalne konkurentsiasutus, Austria) oma osalemisest kartellikokkuleppes Saksa ja Austria suhkruturul. Mõlemad asutused alustasid korraga uurimismenetlust.

Saksa konkurentsiasutus tuvastas 2014. aastal lõpliku otsusega, et Nordzucker, Südzucker ja kolmas Saksa tootja osalesid konkurentsivastases kokkuleppes ning rikkusid seeläbi ELTL artiklit 101 ja Saksa õiguse vastavaid sätteid, ning määras teiste hulgas Südzuckerile 195 500 000 euro suuruse trahvi. Otsuses toodi ära ka 2006. aasta telefonivestluse sisu, mis puudutas Austria suhkruturgu.

Seevastu Austria konkurentsiasutuse nõude esiteks tuvastada, et Nordzucker, Südzucker ja Agrana rikkusid ELTL artiklit 101 ja Austria õiguse vastavaid sätteid, ning teiseks mõista Südzuckerile kaks trahvi, millest üks solidaarselt Agranaga, jättis Oberlandesgericht Wien (liidumaa kõrgeim kohus Viinis, Austria) rahuldamata.

Austria konkurentsiasutus esitas selle otsuse peale Oberster Gerichtshofile (Austria kõrgeim üldkohus) ehk eelotsusetaotluse esitanud kohtule apellatsioonkaebuse. Sellega seoses tekkis viimasel küsimus, kas Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artiklis 50 tunnustatud *ne bis in idem*'i põhimõte keelab tal 2006. aasta telefonivestlust tema menetluses arvesse võtta, kuna seda vestlust mainiti sõnaselgelt Saksa konkurentsiasutuse 2014. aasta otsuses. Lisaks tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas Euroopa Kohtu praktikat silmas pidades on *ne bis in idem*'i põhimõte

kohaldatav rikkumise tuvastamise menetluses, mille tulemusel trahvi ei määrata, kuna ettevõtja osales riigisiseses leebusprogrammis.

Vastuseks nendele küsimustele täpsustas Euroopa Kohtu suurkoda *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamist konkurentsiõigust käsitlevates paralleelsetes või üksteisele järgnevates menetlustes, mis puudutavad sama konkurentsivastast tegevust mitmes liikmesriigis.

Euroopa Kohtu hinnang

Alustuseks tuletas Euroopa Kohus meelde, et harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõte keelab samadel asjaoludel ja sama isiku suhtes kumuleerida nii menetlusi kui ka sanktsioone, mis on selle artikli tähenduses kriminaalõiguslikku laadi.

Konkurentsi valdkonnas keelab see põhimõte täpsemalt ettevõtjale uuesti sanktsiooni määrata või tema suhtes uuesti menetlust alustada sellise konkurentsivastase tegevuse tõttu, mille eest on talle juba sanktsioon määratud või mille puhul on tuvastatud tema vastutuse puudumine varasema otsusega, mille peale ei saa enam edasi kaevata. *Ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamise suhtes konkurentsiõigust käsitlevates menetlustes kehtib seega kaks tingimust: esiteks peab olema tehtud varasem lõplik otsus (*bis*-tingimus) ning teiseks peavad varasem otsus ja hilisemad menetlused või otsused puudutama sama tegevust (*idem*-tingimus).

Kuna Saksa konkurentsiasutuse 2014. aasta otsus kujutas endast varasemat lõplikku otsust, mis tehti pärast asja sisulist hindamist, oli *bis*-tingimus Austria konkurentsiasutuse menetluse puhul täidetud.

Mis puudutab *idem*-tingimust, siis sama rikkumise olemasolu hindamiseks asjakohane kriteerium on identsed faktilised asjaolud, olenemata sellest, milline on nende õiguslik kvalifikatsioon riigisiseses õiguses ja kaitstav õigushüve. Identseid konkurentsivastaseid tegusid tuleb analüüsida lähtuvalt asjasse puutuvast territooriumist ja kaubaturust ning perioodist, mille vältel nende tegude eesmärk või tagajärg oli konkurentsi takistada, piirata või kahjustada.

Seega peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kõiki asjakohaseid asjaolusid hinnates kontrollima, kas Saksa konkurentsiasutuse 2014. aasta otsusega tuvastati kõnealune kartellikokkulepe ja määrati selle eest sanktsioon, mitte ainult selle konkurentsivastase eesmärgi või tagajärje tõttu Saksamaa territooriumil, vaid ka Austria territooriumil. Kui see oleks nii, kujutaksid muud menetlused ning olenevalt olukorrast ka sanktsioonid ELTL artikli 101 ja Austria õiguse vastavate sätete rikkumise eest seoses kartellikokkuleppega Austria territooriumil endast harta artikliga 50 tagatud põhiõiguse piiramist.

Niisugune piirang ei saa pealegi olla harta artikli 52 lõike 1 alusel põhjendatud. Selles sättes on muu hulgas ette nähtud, et hartaga tunnustatud õigustele ja vabadustele võib piiranguid seada üksnes juhul, kui need vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi teenivatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

Kuivõrd ELTL artiklis 101 ette nähtud kartellikokkulepete keeld taotleb üldist huvi teenivat eesmärki tagada, et konkurentsi siseturul ei kahjustata, võib harta artikliga 50 tagatud *ne bis in idem*'i põhimõtte piirang, mis tuleneb kriminaalõiguslikku laadi menetluste ja sanktsioonide kumuleerimisest kahe riigisisese konkurentsiasutuse poolt, tõepoolest olla harta artikli 52 lõike 1 alusel põhjendatud, kui nende menetluste ja sanktsioonidega taotletakse täiendavaid eesmärke, mis olenevalt olukorrast puudutavad sama süüteo eri aspekte. Kui aga kaks riigisisest konkurentsiasutust menetlevad samu tegusid ja määravad nende eest sanktsioone, et tagada kartellikokkulepete keelu järgimine ELTL artikli 101 ja riigisisese konkurentsiõiguse vastavate sätete alusel, mille kohaselt on keelatud kartellikokkulepped, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ELTL artikli 101 tähenduses, taotlevad need kaks asutust sama eesmärki tagada, et konkurentsi siseturul ei kahjustata. Selline menetluste ja sanktsioonide kumuleerimine ei vasta liidu poolt tunnustatud üldist huvi teenivale eesmärgile, mistõttu ei saa see ka olla harta artikli 52 lõike 1 alusel põhjendatud.

Mis puudutab Nordzuckeri suhtes Austria konkurentsiasutuse läbiviidud menetlust, siis kinnitas Euroopa Kohus lõpuks, et niisugune konkurentsiõiguse rakendamise menetlus, milles tulenevalt Nordzuckeri osalemisest riigisiseses leebusprogrammis saab selle õiguse rikkumise üksnes tuvastada, võib samuti kuuluda *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamisalasse.

Ne bis in idem'i põhimõtte kui *res judicata* põhimõtte otsese järelmi eesmärk on nimelt tagada õiguskindlus ja õiglus, kindlustades, et kui füüsilise või juriidilise isiku suhtes on menetlus läbi viidud ja olenevalt olukorrast on talle sanktsioon määratud, saab ta olla kindel, et seoses sama rikkumisega tema suhtes uuesti menetlust ei alustata. Sellest järeldub, et kriminaalõiguslikku laadi menetluse alustamine kui selline võib kuuluda *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamisalasse sõltumata sellest, kas selle menetluse tulemusel tegelikult sanktsioon määratakse.

28. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Generalstaatsanwaltschaft München (väljaandmine ja ne bis in idem'i põhimõte) (C-435/22 PPU, EU:C:2022:852)

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 50 – Schengeni lepingu rakendamise konventsioon – Artikkel 54 – Ne bis in idem*'i põhimõte – Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vaheline väljaandmisleping – Kolmanda riigi kodaniku väljaandmine Ameerika Ühendriikidele liikmesriigi sõlmitud kahepoolse lepingu alusel – Kodanik, kes on teises liikmesriigis samade tegude eest lõplikult süüdi mõistetud ja karistuse täies ulatuses ära kandnud*

Serbia kodanik HF võeti 2022. aasta jaanuaris Saksamaal vahi alla tagaotsimisteate alusel, mille Rahvusvaheline Kriminaalpolitsei Organisatsioon (Interpol) oli avaldanud Ameerika Ühendriikide ametiasutuste taotlusel. Need asutused taotlesid HFi väljaandmist kriminaalmenetluse läbiviimiseks seoses ajavahemikus 2008. aasta septembrist kuni 2013. aasta detsembrini toime pandud süütegudega, mis seisnesid kokkulepetes osaleda kriminaalsetes korruptiivsetes organisatsioonides ning kokkulepetes pangapettuste ja kaugsidevahendite abil pettuste toimepanemiseks. Vahistamise ajal teatas HF, et ta elab Sloveenias, ja esitas muu hulgas Sloveenia elamisloa, mis oli kehtivuse kaotanud 2019. aasta novembris.

Asjaomane isik on samade tegude eest, millele on viidatud väljaandmistaotluses, Sloveenias juba süüdi mõistetud 2012. aastal lõplikult jõustunud kohtuotsusega, mis puudutab enne 2010. aasta juunit toime pandud süütegusid. Lisaks on ta oma karistuse juba täielikult ära kandnud.

Seetõttu otsustas Oberlandesgericht München (liidumaa kõrgeim üldkohus Münchenis, Saksamaa), kes pidi lahendama HFi väljaandmistaotluse, esitada Euroopa Kohtule küsimuse, kas *ne bis in idem*'i põhimõte kohustab teda väljaandmisest keelduma seoses rikkumistega, mille kohta on langetatud lõplik kohtuotsus Sloveenias. See põhimõte, mis on tagatud nii Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni[45] artikliga 54 kui ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artikliga 50, keelab eelkõige võtta isikut, kelle kohta on juba tehtud lõplik kohtuotsus, sama süüteo eest uuesti vastutusele teises liikmesriigis. Sel taustal tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul ka küsimus, kas

[45] Konventsioon, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (EÜT 2000, L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 9), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrusega (EL) nr 610/2013.

Saksamaa ja Ameerika Ühendriikide vahel sõlmitud väljaandmisleping [46], mis lubab keelduda väljaandmisest *ne bis in idem*'i põhimõtte alusel üksnes taotluse saanud riigis (käesoleval juhul Saksamaal) süüdimõistmise korral, võib mõjutada selle põhimõtte kohaldamist põhikohtuasjas.

Eelotsuse kiirmenetluses tehtud kohtuotsusega tuvastas Euroopa Kohtu suurkoda, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 54 koostoimes harta artikliga 50 on vastuolus see, kui liikmesriigi ametiasutused annavad kolmanda riigi kodaniku välja teisele kolmandale riigile, kui see kodanik on teises liikmesriigis samade tegude eest, millele on viidatud väljaandmistaotluses, lõplikult süüdi mõistetud ja seal mõistetud karistuse ära kandnud. Asjaolul, et väljaandmistaotlus põhineb kahepoolsel väljaandmislepingul, mis piirab *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamisala taotluse saanud liikmesriigis kuulutatud kohtulahenditega, ei ole selles suhtes tähtsust.

Euroopa Kohtu hinnang

Esiteks, küsimuses, kas Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 54 nimetatud mõiste „isik" hõlmab kolmanda riigi kodanikku, tõi Euroopa Kohus kõigepealt esile, et see artikkel tagab kaitse *ne bis in idem*'i põhimõtte alusel, kui liikmesriik on isiku suhtes teinud lõpliku kohtuotsuse. Nii ei ole selle sätte sõnastuses kehtestatud tingimust, mis puudutab liikmesriigi kodakondsuse olemasolu. Seejärel märkis Euroopa Kohus, et niisugust tõlgendust kinnitab selle artikli kontekst. Nimelt ei loo ka harta artikkel 50[47], millest lähtudes tuleb Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklit 54 tõlgendada, seost liidu kodaniku staatusega. Lõpuks kinnitavad selle sättega taotletavad eesmärgid, st eelkõige õiguskindluse tagamine avalik-õiguslike asutuste lõplikult jõustunud otsuste järgimise kaudu ja õigluse tagamine, tõlgendust, mille kohaselt ei ole selle sätte kohaldamine piiratud üksnes liikmesriigi kodanikega. Sellega seoses rõhutas Euroopa Kohus ühtlasi, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklist 54 ei tulene kuidagi, et selles ette nähtud põhiõiguse kasutamine sõltuks kolmandate riikide kodanike puhul sellest, kas nende riigis viibimise seaduslikkuse või Schengeni alal vabalt liikumise õiguse kasutamise tingimused on täidetud. Niisugusel juhul nagu põhikohtuasjas tuleb seega asjaomast isikut, olenemata sellest, kas tema riigis viibimine on seaduslik, pidada Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 kohaldamisalasse kuuluvaks.

Teiseks tõdes Euroopa Kohus, et Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vaheline väljaandmisleping (edaspidi „ELi ja USA leping")[48], mida kohaldatakse liikmesriikide ja selle kolmanda riigi vahelistele suhetele väljaandmise valdkonnas, on põhikohtuasjas kohaldatav, kuna väljaandmistaotlus esitati Saksamaa ja USA vahelise väljaandmislepingu alusel pärast ELi ja USA lepingu jõustumist. Kuigi viimati nimetatud leping ei näe sõnaselgelt ette, et *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamine võimaldaks liikmesriigil keelduda Ühendriikide taotletud väljaandmisest, on lepingu artikli 17 lõige 2[49] – mis põhimõtteliselt lubab liikmesriigil keelata selliste isikute väljaandmise, kelle suhtes on seoses samade tegudega, millele on viidatud väljaandmistaotluses, juba tehtud lõplik kohtuotsus – eraldiseisev ja subsidiaarne õiguslik alus selle põhimõtte kohaldamiseks, kui kohaldatav kahepoolne leping ei näe

---

46 20. juunil 1978 Saksamaa Liitvabariigi ja Ameerika Ühendriikide vahel sõlmitud väljaandmisleping (Auslieferungsvertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und den Vereinigten Staaten von Amerika; *BGBl.* 1980 II, lk 647; edaspidi „Saksamaa ja USA väljaandmisleping").

47 Harta artikkel 50 näeb ette, et „kedagi" ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on liidu territooriumil seaduse järgi juba lõplikult õigeks või süüdi mõistetud.

48 25. juuni 2003. aasta Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vaheline väljaandmisleping (ELT 2003, L 181, lk 27; ELT eriväljaanne 19/06, lk 161).

49 ELi ja USA lepingu artikli 17 „Erandite puudumine" lõikes 2 on ette nähtud, et „[k]ui taotluse saanud riigi põhiseaduses sisalduvad põhimõtted või riigile siduvad lõplikud kohtuotsused takistavad kõnealuse riigi väljaandmiskohustuse täitmist ja sellise küsimuse lahendus ei ole käesoleva lepingu või kehtiva kahepoolse lepinguga ette nähtud, peavad taotluse saanud ja taotluse esitanud riik omavahel konsultatsioone".

ette selle küsimuse lahendust. Ent esmapilgul reguleerib Saksamaa ja USA väljaandmisleping põhikohtuasjas tõstatatud küsimust, kuna selles ei ole ette nähtud, et väljaandmisest võib keelduda, kui mõne muu riigi kui taotluse saanud riigi pädevad asutused on teinud kahtlustatava suhtes lõpliku kohtuotsuse seoses väljaandmistaotluses viidatud süüteoga[50]. Selles küsimuses tuletas Euroopa Kohus siiski meelde, et nagu nõuab esimuse põhimõte, on eelotsusetaotluse esitanud kohus kohustatud tagama põhikohtuasjas Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 ja harta artikli 50 täieliku õigusmõju, jättes omal algatusel kohaldamata kõik Saksamaa ja USA väljaandmislepingu sätted, mis on nende artiklitega tagatud *ne bis in idem*'i põhimõttega vastuolus. Kui *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamist käsitlevad Saksamaa ja USA väljaandmislepingu sätted jäetakse liidu õigusega vastuolu tõttu kohaldamata, ei näe see leping enam ette põhikohtuasjas tõstatatud väljaandmisküsimuse lahendust, mistõttu selle põhimõtte kohaldamisel võib tugineda eraldiseisvale ja subsidiaarsele õiguslikule alusele, mille annab ELi ja USA lepingu artikli 17 lõige 2.

Lõpuks, kuigi eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastas, et ELTL artikli 351 esimene lõik[51] ei ole *a priori* põhikohtuasjas kohaldatav, arvestades Saksamaa ja USA väljaandmislepingu sõlmimise kuupäeva, tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, ega seda sätet ei tule tõlgendada nii laialt, et see hõlmab ka konventsioone, mille liikmesriik on sõlminud pärast 1. jaanuari 1958 või pärast oma ühinemiskuupäeva, kuid enne seda kuupäeva, mil liit omandas pädevuse nendes konventsioonides käsitletud valdkonnas. Sellega seoses märkis Euroopa Kohus eelkõige, et erandeid tuleb tõlgendada kitsalt, sest vastasel korral muutuksid üldreeglid sisutühjaks, ning täpsustas, et seda erandit kehtestavat sätet tuleb tõlgendada nii, et see hõlmab üksnes enne 1. jaanuari 1958 või ühinevate riikide puhul enne nende ühinemiskuupäeva sõlmitud konventsioone, mistõttu ei ole see Saksamaa ja USA vahelisele väljaandmislepingule kohaldatav.

3. Sõnavabadus ja õigus teabele[52]

26. aprilli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Poola vs. parlament ja nõukogu (C-401/19, EU:C:2022:297)

Tühistamishagi – Direktiiv (EL) 2019/790 – Artikli 17 lõike 4 punkt b ja punkti c lõpuosa – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 11 ja artikli 17 lõige 2 – Sõna- ja teabevabadus – Intellektuaalomandi kaitse – Veebisisu jagamise teenuse osutajatele pandud kohustused – Kasutajate üleslaaditava sisu automaatne eelkontroll (filtreerimine)

Direktiiv 2019/790, mis käsitleb autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi digitaalsel ühtsel turul,[53] kehtestas veebisisu jagamise teenuse osutajatele (edaspidi „teenuseosutajad") uue vastutuse erikorra. Selle direktiivi artiklis 17 on ette nähtud põhimõte, et teenuseosutajad on otseselt

---

50 Saksamaa ja USA väljaandmislepingu artikli 8 kohaselt väljaandmist ei toimu, kui taotluse saanud riigi pädevad asutused on isiku, kelle väljaandmist taotletakse, kuriteo eest, mille tõttu väljaandmist taotletakse, juba lõplikult õigeks või süüdi mõistnud. Samas ei näe see säte sellist võimalust ette juhul, kui lõplik kohtuotsus on tehtud mõnes teises riigis.

51 See säte näeb ette, et „[a]luslepingute sätted ei mõjuta õigusi ja kohustusi, mis tulenevad enne 1. jaanuari 1958 või ühinevate riikide puhul enne nende ühinemise kuupäeva sõlmitud lepingutest ühe või mitme liikmesriigi ja ühe või mitme kolmanda riigi vahel".

52 Selles jaotises tuleb mainida ka 15. märtsi 2022. aasta kohtuotsust ***Autorité des marchés financiers*** (C-302/20, EU:C:2022:190). Seda kohtuotsust on tutvustatud XIII.4. jaotises „Siseteabe levitamine finantssektoris".

53 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/790, mis käsitleb autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi digitaalsel ühtsel turul ning millega muudetakse direktiive 96/9/EÜ ja 2001/29/EÜ (ELT 2019, L 130, lk 92).

vastutavad, kui nende teenuste kasutajad laadivad teoseid ja muud kaitstud materjali õigusvastaselt üles. Teenuseosutajad võivad sellest vastutusest siiski vabaneda. Selleks on nad vastavalt selle artikli sätetele[54] kohustatud aktiivselt jälgima kasutajate poolt üles laaditavat sisu, et vältida sellise kaitstud materjali veebi üleslaadimist, mida õiguste omajad ei soovi kõnealuste teenuste kaudu kättesaadavaks teha.

Poola Vabariik esitas hagi, milles palus esimese võimalusena tühistada direktiivi 2019/790 artikli 17 lõike 4 punkt b ja punkti c lõpuosa ning teise võimalusena tühistada see artikkel tervikuna. Ta väitis sisuliselt, et need sätted kohustavad teenuseosutajaid jälgima automaatsete infotehnoloogiliste filtreerimisvahendite abil ennetavalt kogu sisu, mida nende kasutajad soovivad veebi üles laadida, kuid need ei näe ette tagatisi, mis tagaksid õiguse sõna- ja teabevabadusele austamise[55].

Euroopa Kohtu suurkoda tegi esimest korda otsuse direktiivi 2019/790 tõlgendamise kohta. Ta jättis Poola kaebuse rahuldamata, leides, et selle direktiiviga teenuseosutajatele pandud kohustusega kontrollida varem automaatselt sisu, mida kasutajad soovivad veebi üles laadida, kaasnevad asjakohased kaitsemeetmed, et tagada nende kasutajate õiguse sõna- ja teabevabadusele austamine ning õiglane tasakaal ühelt poolt selle õiguse ja teiselt poolt õiguse intellektuaalomandile vahel.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt analüüsis Euroopa Kohus hagi vastuvõetavust ja tõdes, et direktiivi 2019/790 artikli 17 lõike 4 punkt b ja punkti c lõpuosa ei ole selle artikli ülejäänud sätetest eraldatavad ja nõuded, millega taotletakse üksnes nende sätete tühistamist, on seega vastuvõetamatud. Artikkel 17 kehtestab nimelt teenuseosutajatele uue vastutuse korra, mille erinevad sätted moodustavad terviku ja mille eesmärk on saavutada tasakaal teenuseosutajate, nende teenuste kasutajate ja õiguste omajate õiguste ja huvide vahel. Järelikult muudaks selline osaline tühistamine nimetatud artikli sisu.

Asja sisuliselt lahendades analüüsis Euroopa Kohus seejärel Poola ainsat väidet, et direktiivi 2019/790 artikliga 17 kehtestatud vastutuse korrast tuleneb õiguse sõna- ja teabevabadusele teostamise piirang. Sissejuhatuseks meenutas Euroopa Kohus, et teabe jagamine internetis veebisisu jagamise platvormide kaudu kuulub Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 10 ja harta artikli 11 kohaldamisalasse. Ta märkis, et selleks, et vältida vastutust juhul, kui kasutajad laadivad teenuseosutajate platvormidele üles ebaseaduslikku sisu, mille jaoks ei ole õiguste omajad teenuseosutajatele luba andnud, peavad teenuseosutajad tõendama, et nende puhul on täidetud kõik direktiivi 2019/790 artikli 17 lõike 4 punktides a, b ja c ette nähtud tingimused vastutusest vabanemiseks, nimelt, et nad:

– tegid suurimaid võimalikke pingutusi, et selline luba saada (punkt a), ja

– tegutsesid kiiresti, et lõpetada oma platvormidel konkreetsed autoriõiguse rikkumised pärast seda, kui need aset leidsid ja õiguste omajad neid piisavalt põhjendatult teavitasid (punkt c), ning

– püüdsid, pärast sellise teate saamist või kui õiguste omajad andsid neile enne autoriõiguse rikkumist asjakohast ja vajalikku teavet, „rangeid tööstusharu ametialase hoolikuse nõudeid järgides igati tagada“, et selline rikkumine ei toimuks või ei korduks (punktid b ja c).

Seega, tegelikult panevad viimati nimetatud kohustused neile teenuseosutajatele kohustuse kontrollida varem sisu, mida kasutajad soovivad nende platvormidele üles laadida, tingimusel et nad

---

54 Vt direktiivi 2019/790 artikli 17 lõike 4 punkt b ja punkti c lõpuosa.

55 Sellisena, nagu seda kaitseb Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 11.

on saanud õiguste omajatelt selle direktiivi artikli 17 lõike 4 punktides b ja c osutatud teavet või teateid. Selleks on teenuseosutajad sunnitud kasutama automaatseid tuvastus- ja filtreerimisvahendeid. Niisugune eelkontroll ja -filtreerimine võivad aga kaasa tuua veebisisu levitamise olulise piirangu ja kujutada endast seega harta artikliga 11 tagatud õiguse sõna- ja teabevabadusele piirangut. Ühtlasi on see piirang omistatav liidu seadusandjale, kuna see on vaidlusaluse vastutuse erikorra otsene tagajärg Seetõttu järeldas Euroopa Kohus, et see kord piirab asjasse puutuvate kasutajate õiguse sõna- ja teabevabadusele teostamist.

Mis viimaks puudutab küsimust, kas kõnealune piirang on harta artikli 52 lõike 1 seisukohast põhjendatud, siis märkis Euroopa Kohus ühest küljest, et see piirang on ette nähtud seadusega, kuna see tuleneb kohustustest, mis on nende teenuste osutajatele pandud liidu õigusakti sättega, nimelt direktiivi 2019/790 artikli 17 lõike 4 punktiga b ja punkti c lõpuosaga, ning austab internetikasutajate õiguse sõna- ja teabevabadusele olemust. Teiselt poolt tõdes Euroopa Kohus proportsionaalsuse kontrolli raames, et see piirang vastab vajadusele kaitsta harta artikli 17 lõikega 2 tagatud intellektuaalomandit, see näib olevat vajalik, et vastata sellele vajadusele, ja teenuseosutajatele pandud kohustused ei piira kasutajate õigust sõna- ja teabevabadusele ebaproportsionaalselt.

Esiteks on liidu seadusandja nimelt kehtestanud selge ja täpse piiri meetmetele, mida kõnealuste kohustuste rakendamiseks võib võtta, ja täpsemalt on ta välistanud meetmed, mis üleslaadimisel filtreerivad ja blokeerivad seaduslikku sisu. Teiseks kohustab direktiiv 2019/790 liikmesriike tagama, et kasutajatel oleks lubatud üles laadida ja kättesaadavaks teha sisu, mille nad on loonud konkreetselt tsiteerimise, kriitika, retsensiooni, karikatuuri, paroodia või pastiši eesmärgil. Lisaks peavad teenuseosutajad teavitama kasutajaid sellest, et nad võivad teoseid ja muud kaitstud materjali kasutada vastavalt liidu õiguses autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste suhtes kehtestatud eranditele ja piirangutele[56]. Kolmandaks on teenuseosutajad vastutavad ainult juhul, kui asjaomased õiguste omajad esitavad neile vastava sisu kohta asjakohast ja vajalikku teavet. Neljandaks tähendab selle direktiivi 2019/790 artikkel 17, mille kohaldamine ei tohi tekitada üldist jälgimiskohustust, et teenuseosutajaid ei saa kohustada vältima sellise sisu üleslaadimist ja üldsusele kättesaadavaks tegemist, mille õigusvastaseks tunnistamiseks oleks vaja, et nad hindaksid sisu autonoomselt[57]. Sellega seoses on võimalik, et loata sisu kättesaadavust saab vältida üksnes siis, kui õiguste omajad on sellest teatanud. Viiendaks kehtestab direktiiv 2019/790 mitu menetluslikku tagatist, sealhulgas kasutajate õiguse esitada kaebus, kui nad leiavad, et juurdepääs nende poolt üleslaaditud sisule on valesti blokeeritud, ja õiguse kasutada kohtuväliseid õiguskaitsevahendeid ning tõhusat edasikaebeõigust[58]. Kuuendaks paneb see direktiiv Euroopa Komisjonile kohustuse korraldada sidusrühmade dialooge, et arutada teenuseosutajate ja õiguste omajate vahelise koostöö parimaid tavasid ning anda välja suunised selle korra kohaldamise kohta[59].

Seetõttu järeldas Euroopa Kohus, et liidu seadusandja nägi koos teenuseosutajatele direktiivi 2019/790 artikli 17 lõikes 4 sätestatud vastutuse erikorrast tuleneva kohustusega kontrollida enne üldsusele edastamist sisu, mida kasutajad soovivad nende platvormidele üles laadida, ette asjakohased kaitsemeetmed, et tagada kasutajate õiguse sõna- ja teabevabadusele austamine ning õiglane tasakaal ühelt poolt selle õiguse ja teiselt poolt õiguse intellektuaalomandile vahel. Liikmesriigid peavad selle direktiivi artikli 17 riigisisesesse õigusesse ülevõtmisel jälgima, et nad lähtuksid selle sätte sellisest tõlgendusest, mis võimaldab tagada õiglase tasakaalu erinevate hartaga

---

56 Direktiivi 2019/790 artikli 17 lõiked 7 ja 9.

57 Direktiivi 2019/790 artikli 17 lõige 8.

58 Direktiivi 2019/790 artikli 17 lõike 9 esimene ja teine lõik.

59 Direktiivi 2019/790 artikli 17 lõige 10.

kaitstud põhiõiguste vahel. Liikmesriikide ametiasutused ja kohtud omakorda peavad selle artikli ülevõtmise meetmete rakendamisel mitte ainult tõlgendama oma liikmesriigi õigust kooskõlas selle sättega, vaid nad peavad ka jälgima, et nad ei tugineks selle sätte niisugusele tõlgendusele, mis läheb vastuollu kõnealuste põhiõigustega või muude liidu õiguse üldpõhimõtetega, näiteks proportsionaalsuse põhimõttega.

4. Isikuandmete kaitse

a. Isikuandmete säilitamine

5. aprilli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Commissioner of An Garda Síochána jt (C-140/20, EU:C:2022:258)

Eelotsusetaotlus – Isikuandmete töötlemine elektroonilise side sektoris – Side konfidentsiaalsus – Elektroonilise side teenuste osutajad – Liiklus- ja asukohaandmete üldine ja vahet tegemata säilitamine – Juurdepääs säilitatud andmetele – Kohtulik järelkontroll – Direktiiv 2002/58/EÜ – Artikli 15 lõige 1 – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artiklid 7, 8 ja 11 ning artikli 52 lõige 1 – Liikmesriigi kohtu võimalus piirata liidu õigusega vastuolus oleva riigisisese õigusakti kehtetuks tunnistamise mõju ajaliselt – Välistamine

Viimastel aastatel on Euroopa Kohus mitmes kohtuotsuses käsitlenud isikuandmete säilitamist ja nendele andmetele juurdepääsu elektroonilise side valdkonnas[60].

Eelkõige kinnitas Euroopa Kohtu suurkoda 6. oktoobril 2020 tehtud kahes otsuses [61] oma kohtupraktikat, mis tuleneb kohtuotsusest Tele2 Sverige ning käsitleb liiklus- ja asukohaandmete üldise ja vahet tegemata säilitamise ebaproportsionaalsust. Samuti lisas ta täpsustused eelkõige selle kohta, kui ulatuslikud on volitused, mille eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv liikmesriikidele annab, et säilitada selliseid andmeid riigi julgeoleku kaitsmise ja kuritegevuse vastu võitlemise eesmärgil.

Kõnealuses kohtuasjas esitas Supreme Court (kõrgeim kohus, Iirimaa) eelotsusetaotluse tsiviilkohtumenetluses, mille algatamist oli taotlenud isik, kellele oli Iirimaal toime pandud mõrva eest mõistetud eluaegne vangistus. See isik vaidlustas elektroonilise side raames loodud andmete

---

60 8. aprilli 2014. aasta kohtuotsuses ***Digital Rights Ireland jt*** (C-293/12 ja C-594/12, EU:C:2014:238) tunnistas Euroopa Kohus kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2006. aasta direktiivi 2006/24/EÜ, mis käsitleb üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste või üldkasutatavate sidevõrkude pakkujate tegevusega kaasnevate või nende töödeldud andmete säilitamist ja millega muudetakse direktiivi 2002/58/EÜ (ELT 2006, L 105, lk 54), põhjusel et Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga (edaspidi „harta“) kaitstud põhiõiguste eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele riive, mille selle direktiiviga ette nähtud kohustus liiklus- ja asukohaandmeid üldiselt säilitada kaasa tõi, ei piirdunud sellega, mis on tingimata vajalik. Seejärel leidis Euroopa Kohus 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsuses ***Tele2 Sverige ja Watson jt*** (C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970), et Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuli 2002. aasta direktiivi 2002/58/EÜ, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv) (EÜT 2002, L 201, lk 37; ELT eriväljaanne 13/29, lk 514) (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta direktiiviga 2009/136/EÜ (ELT 2009, L 337, lk 11)) (edaspidi „eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv“), artikli 15 lõikega 1 on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette liiklus- ja asukohaandmete üldise ja vahet tegemata säilitamise kuritegevuse vastu võitlemise eesmärgil. Lõpuks tõlgendas Euroopa Kohus 2. oktoobri 2018. aasta kohtuotsuses ***Ministerio Fiscal*** (C-207/16, EU:C:2018:788) kõnealuse artikli 15 lõiget 1 kohtuasjas, mis puudutas avaliku võimu asutuse juurdepääsu elektroonilise side vahendite kasutajate identiteeti puudutavatele andmetele.

61 6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsused ***Privacy International*** (C-623/17, EU:C:2020:790) ning ***La Quadrature du Net jt*** (C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791).

säilitamist käsitleva liikmesriigi seaduse teatavate sätete kooskõla liidu õigusega[62]. Selle seaduse[63] alusel olid elektroonilise side teenuste osutajad säilitanud süüdistatava telefonikõnedega seotud liiklus- ja asukohaandmeid ja andnud politseile neile juurdepääsu. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused puudutasid eelkõige seda, kas selliste andmete üldise ja vahet tegemata säilitamise süsteem on raske kuritegevuse vastase võitlemise puhul kooskõlas eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiiviga[64], tõlgendatuna hartat arvestades[65].

Euroopa Kohus kinnitas suurkojas tehtud otsuses kohtuotsusest La Quadrature du Net jt tulenevat kohtupraktikat ja täpsustas selle kohaldamisala, tuletades meelde, et elektroonilise side liiklus- ja asukohaandmete üldine ja vahet tegemata säilitamine raske kuritegevuse vastu võitlemise ja avalikku julgeolekut ähvardava suure ohu ärahoidmise eesmärgil ei ole lubatud. Ta kinnitas ka kohtuotsusest Prokuratuur (tingimused elektroonilise side andmetele juurdepääsuks)[66] tulenevat kohtupraktikat – eelkõige seoses kohustusega allutada pädevate riigiasutuste juurdepääs sellistele säilitatud andmetele kohtu või sõltumatu haldusorgani eelkontrollile – politseiametniku suhtes.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus otsustas esiteks, et eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiiviga, tõlgendatuna hartast lähtudes, on vastuolus seadusandlikud meetmed, mis näevad raske kuritegevuse vastu võitlemiseks ja avalikku julgeolekut ähvardava suure ohu ärahoidmiseks ennetavalt ette liiklus- ja asukohaandmete üldise ja vahet tegemata säilitamise. Arvestades ühelt poolt pärssivat mõju, mida võib see säilitamine avaldada põhiõiguste kasutamisele[67], ja teiselt poolt andmete säilitamisega kaasneva riive raskust, ei pea selline säilitamine olema selle direktiiviga kehtestatud süsteemis mitte reegel, vaid erand, nii et neid andmeid ei saaks süstemaatiliselt ja pidevalt säilitada. Kuritegevust, isegi kui see on eriti raske, ei saa samastada ohuga riigi julgeolekule, kuna selline samastamine võib luua riigi julgeoleku ja avaliku julgeoleku vahepealse kategooria, et kohaldada teisele nõudeid, mis on omased esimesele.

Seevastu ei ole eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiiviga, tõlgendatuna hartast lähtudes, vastuolus seadusandlikud meetmed, mis näevad raske kuritegevuse vastu võitlemise ja avalikku julgeolekut ähvardava suure ohu ärahoidmise eesmärgil ette liiklus- ja asukohaandmete eesmärgipärase säilitamise, mis on objektiivsete ja mittediskrimineerivate asjaolude alusel piiritletud vastavalt andmesubjektide kategooriatele või geograafilise kriteeriumi põhjal ja piiratud ajavahemikuga, mis on tingimata vajalik, kuid mida on võimalik pikendada. Ta lisas, et selline säilitamise meede, mis puudutab kohti või ehitisi, mida pidevalt külastab väga suur hulk inimesi, või ka strateegilisi kohti, nagu lennu-, raudtee- ja bussijaamad, meresadamad või kiirteemaksu kogumise alad, võimaldab pädevatel asutustel koguda teavet selliste isikute viibimise kohta nendes kohtades või

---

62 2011. aasta sideseadus (andmete säilitamine) (Communications (Retention of Data) Act 2011). See seadus võeti vastu selleks, et võtta Iiri õigusesse üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2006. aasta direktiiv 2006/24/EÜ, mis käsitleb üldkasutatavate elektrooniliste sideteenuste või üldkasutatavate sidevõrkude pakkujate tegevusega kaasnevate või nende töödeldud andmete säilitamist ja millega muudetakse direktiivi 2002/58/EÜ (ELT 2006, L 105, lk 54).

63 Seadus lubab riigi julgeoleku kaitse vajadusest kaugemale ulatuvatel põhjustel ennetavalt säilitada kõikide abonentide liiklus- ja asukohaandmeid üldiselt ja vahet tegemata kahe aasta jooksul.

64 Täpsemalt direktiivi 2002/58 artikli 15 lõige 1.

65 Eelkõige harta artiklid 7, 8, 11 ja artikli 52 lõige 1.

66 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus ***Prokuratuur (tingimused elektroonilise side andmetele juurdepääsuks)*** (C-746/18, EU:C:2021:152).

67 Sätestatud harta artiklites 7–11.

geograafilistes piirkondades, kes seal viibides kasutavad elektroonilise side vahendit, ning teha sellest raske kuritegevuse vastase võitluse eesmärgil järeldusi nende isikute kohalolu ja tegevuse kohta neis kohtades või geograafilistes piirkondades. Igal juhul ei saa võimalike raskuste esinemine nende juhtude ja tingimuste kindlaksmääramisel, mille esinemisel võib eesmärgipärane säilitamine toimuda, õigustada seda, et liikmesriigid näevad ette liiklus- ja asukohaandmete üldise ja vahet tegemata säilitamise.

Selle direktiiviga, tõlgendatuna hartast lähtudes, ei ole vastuolus ka seadusandlikud meetmed, mis näevad samadel eesmärkidel ette sideühenduse lähtepunktile omistatud IP-aadresside üldise ja vahet tegemata säilitamise ajavahemikuks, mis on piiratud tingimata vajalikuga, ning elektroonilise side vahendite kasutajate identiteediga seotud andmete üldise ja vahet tegemata säilitamise. Seoses viimati nimetatud aspektiga täpsustas Euroopa Kohus, et ei eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiiviga ega ühegi muu liidu õigusaktiga ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille eesmärk on võitlus raske kuritegevuse vastu ja mille kohaselt kontrollitakse sellise elektroonilise side vahendi nagu ettemaksuga SIM-kaardi omandamisel ostja isikusamasust tõendavaid ametlikke dokumente ja müüjal tuleb nendest saadud teave registreerida, kusjuures müüja on kohustatud andma pädevatele riigiasutustele vajaduse korral juurdepääsu sellele teabele.

See on teisiti seadusandlike meetmete puhul, mis näevad samuti raske kuritegevuse vastu võitlemise ja avalikku julgeolekut ähvardava suure ohu ärahoidmise eesmärgil ette võimaluse teha pädeva asutuse otsusega, mille suhtes tehakse tõhusat kohtulikku kontrolli, elektroonilise side teenuste osutajatele ettekirjutuse nende valduses olevaid liiklus- ja asukohaandmeid kindlaksmääratud aja jooksul kiirsäilitada (*quick freeze*). Nimelt võib selline säilitamine olla põhjendatud üksnes võitlusega raske kuritegevuse vastu ja seda enam riigi julgeoleku kaitsmisega, tingimusel et see meede ja sel viisil säilitatavatele andmetele antav juurdepääs jäävad tingimata vajaliku piiridesse. Euroopa Kohus tuletas meelde, et sellist kiirsäilitusmeedet võib laiendada liiklus- ja asukohaandmetele, mis on seotud muude isikutega kui need, keda kahtlustatakse raske kuriteo kavandamises või toimepanemises või riigi julgeoleku kahjustamise kavandamises või kahjustamises, tingimusel et need andmed võivad objektiivsete ja mittediskrimineerivate asjaolude alusel kaasa aidata sellise kuriteo või riigi julgeoleku kahjustamise väljaselgitamisele, nagu seda võivad kuriteos kannatanu andmed või tema sotsiaalsesse või tööalasesse lähikonda kuuluvate isikute andmed.

Samas märkis Euroopa Kohus seejärel, et kõik eespool nimetatud seadusandlikud meetmed peavad selgete ja täpsete reeglitega tagama, et kõnealuste andmete säilitamisel järgitakse sellega seotud materiaalõiguslikke ja menetluslikke tingimusi ning et andmesubjektidel on tõhusad tagatised kuritarvituste ohu vastu. Liiklus- ja asukohaandmete erinevaid säilitusmeetmeid võib riigi seadusandja valiku kohaselt ja rangelt vajaliku piire järgides kohaldada koos.

Euroopa Kohus täpsustas veel, et see, kui raske kuritegevuse vastu võitlemise eesmärgil antakse sellistele üldiselt ja vahet tegemata säilitatud andmetele juurdepääs, et seista silmitsi riigi julgeolekut ähvardava suure ohuga, läheks vastuollu selliste üldisest huvist lähtuvate eesmärkide hierarhiaga, mis võivad õigustada eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi alusel võetavat meedet[68]. See tähendaks, et juurdepääs võib olla põhjendatud ka vähem tähtsa eesmärgiga kui säilitamise aluseks olnud eesmärk, milleks on riigi julgeoleku tagamine, ning seetõttu võiks keeld andmeid raske kuritegevuse vastu võitlemise eesmärgil üldiselt ja vahet tegemata säilitada kaotada kogu oma soovitava toime.

---

68 See hierarhia on välja toodud Euroopa Kohtu praktikas, eelkõige 6. oktoobri 2020. aasta kohtuotsuse ***La Quadrature du Net jt*** (C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791) punktides 135 ja 136. Selle hierarhia kohaselt on raske kuritegevuse vastu võitlemine vähem tähtis kui riigi julgeoleku tagamine.

Teiseks otsustas Euroopa Kohus, et eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiiviga, tõlgendatuna hartast lähtudes, on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt peab elektroonilise side teenuste osutajate säilitatavatele andmetele juurdepääsu taotlusi, mille politsei raskete kuritegude uurimise ja menetlemise raames esitab, tsentraliseeritult läbi vaatama politseiametnik, keda abistab politseis loodud üksus, kellel on oma ülesannete täitmisel teatav autonoomia ja kelle otsuste üle saab hiljem teha kohtulikku kontrolli. Ühelt poolt ei vasta see ametnik sõltumatuse ja erapooletuse nõudele, millele peab vastama haldusasutus, kes teeb eelkontrolli pädevate riigiasutuste esitatud taotlustele saada andmetele juurdepääs, kuna see ametnik ei ole nende asutuste suhtes kolmas isik. Teiselt poolt, kuigi selle ametniku otsuse üle võib teha kohtulikku järelkontrolli, ei saa see kontroll asendada sõltumatu kontrolli nõuet, välja arvatud nõuetekohaselt põhjendatud kiireloomulistel juhtudel.

Kolmandaks ja viimaseks kinnitas Euroopa Kohus oma praktikat, mille kohaselt on liidu õigusega vastuolus see, kui liikmesriigi kohus piirab ajaliselt mõju, mis kaasneb sellega, kui ta tunnistab kehtetuks riigisisese õigusakti, millega on elektroonilise side teenuste osutajatele kehtestatud kohustus liiklus- ja asukohaandmeid üldiselt ja vahet tegemata säilitada ning mille ta on kohustatud riigisisese õiguse alusel kehtetuks tunnistama seetõttu, et see on vastuolus eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiiviga. Samas tuletas Euroopa Kohus meelde, et niisuguse säilitamise teel saadud tõendite lubatavus kuulub vastavalt liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttele riigisisese õiguse kohaldamisalasse, tingimusel et järgitakse eelkõige võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtet.

21. juuni 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Ligue des droits humains (C-817/19, EU:C:2022:491)

Eelotsusetaotlus – Isikuandmete töötlemine – Broneeringuinfo – Määrus (EL) 2016/679 – Artikli 2 lõike 2 punkt d – Kohaldamisala – Direktiiv (EL) 2016/681 – Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vahel toimuvate lendude reisijate broneeringuinfo kasutamine – Võimalus hõlmata liidusiseste lendude reisijate andmed – Nende andmete automaattöötlus – Säilitamistähtaeg – Terroriaktide ja raskete kuritegude vastane võitlus – Kehtivus – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artiklid 7, 8 ja 21 ning artikli 52 lõige 1 – Liikmesriigi õigusnormid, mis laiendavad broneeringuinfo süsteemi muudele liidusisestele transpordiviisidele – Õigus liidus vabalt liikuda – Põhiõiguste harta – Artikkel 45

Broneeringuinfo (*Passenger Name Record*) on broneeringuid puudutav teave, mida lennuettevõtjad oma broneerimis- ja maapealse teenindamise süsteemides talletavad. Broneeringuinfo direktiiv[69] kohustab lennuettevõtjaid edastama iga kolmandate riikide ja Euroopa Liidu vahelisi lendusid kasutava reisija andmed asjaomase lennu saabumis- või väljumiskoha liikmesriigi broneeringuinfo üksusele, selleks et võidelda terrorismi ja raskete kuritegude vastu. Nõnda edastatud broneeringuinfo suhtes toimub nimelt eelhindamine, mille viib läbi broneeringuinfo üksus[70], ning seejärel säilitatakse seda asjasse puutuva liikmesriigi või mõne teise liikmesriigi pädevate asutuste võimaliku tagantjärele

---

69 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/681, mis käsitleb broneeringuinfo kasutamist terroriaktide ja raskete kuritegude ennetamiseks, avastamiseks, uurimiseks ja nende eest vastutusele võtmiseks (ELT 2016, L 119, lk 132; edaspidi „broneeringuinfo direktiiv“).

70 Eelhindamise eesmärk on tuvastada isikud, keda pädevad asutused peavad täiendavalt uurima, võttes arvesse asjaolu, et sellised isikud võivad olla seotud terroriakti või raske kuriteoga. See hindamine viiakse läbi süstemaatiliselt ja automatiseeritud vahenditega, võrreldes broneeringuinfot andmetega „asjasse puutuvates“ andmebaasides või töödeldes seda broneeringuinfo direktiivi artikli 6 lõike 2 punktis a ja lõikes 3 eelnevalt kindlaksmääratud kriteeriumide alusel.

hindamise tarbeks. Liikmesriigid võivad otsustada kohaldada seda direktiivi ka ELi-siseste lendude suhtes[71].

Ligue des droits humains esitas Cour constitutionnelle'ile (Belgia konstitutsioonikohus) kaebuse, milles palus tühistada 25. detsembri 2016. aasta seaduse[72], millega võeti Belgia õigusesse üle broneeringuinfo direktiiv ja reisijaid käsitleva eelteabe direktiiv[73]. Kaebaja väitel rikub see seadus õigust eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele. Ta kritiseeris esiteks seda, et broneeringuinfo on väga ulatuslik, ja teiseks seda, et nimetatud info kogumine, edastamine ja töötlemine on üldine. Kaebaja väitel kahjustab seadus ka isikute vaba liikumist, kuna sellega taastatakse kaudselt piirikontroll, laiendades broneeringuinfo süsteemi ELi-sisestele lendudele ja muude transpordivahenditega toimuvatele liidusisestele vedudele.

Selles kontekstis esitas Belgia konstitutsioonikohus Euroopa Kohtule kümme eelotsuse küsimust, mis puudutavad eelkõige broneeringuinfo direktiivi kehtivust ja tõlgendamist ning isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldatavust[74].

Need küsimused andsid Euroopa Kohtule võimaluse veel kord analüüsida broneeringuinfo töötlemist lähtuvalt põhiõigustest eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele[75], mis on tagatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga[76]. Suurkoja tehtud kohtuotsuses kinnitas Euroopa Kohus, et broneeringuinfo direktiiv on kehtiv, sest seda saab tõlgendada kooskõlas hartaga, ja täpsustas selle mõnede sätete tõlgendust[77].

Euroopa Kohtu hinnang

Olles täpsustanud, milliste isikuandmete töötlemise toimingute suhtes, mis on ette nähtud selliste liikmesriigi õigusnormidega nagu kõnealusel juhul, mille eesmärk on võtta üle nii reisijaid käsitleva eelteabe direktiiv kui ka broneeringuinfo direktiiv, kohaldatakse isikuandmete kaitse üldmääruse üldnorme[78], kontrollis Euroopa Kohus broneeringuinfo direktiivi kehtivust.

---

71 Kasutades broneeringuinfo direktiivi artiklis 2 ette nähtud võimalust.

72 25. detsembri 2016. aasta broneeringuinfo töötlemise seadus (*Moniteur belge*, 25.1.2017, lk 12905).

73 Nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/82/EÜ veoettevõtjate kohustuse kohta edastada reisijaid käsitlevaid andmeid (ELT 2004, L 261, lk 24; ELT eriväljaanne 19/07, lk 74; edaspidi „reisijaid käsitleva eelteabe direktiiv"). Selle direktiiviga reguleeritakse reisijaid käsitleva eelteabe (sealhulgas kasutatud reisidokumendi number ja liik, reisija kodakondsus) edastamist lennuettevõtjate poolt riigi pädevatele asutustele piirikontrolli parandamise ja ebaseadusliku sisserände vastu võitlemise eesmärgil.

74 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT 2016, L 119, lk 1; edaspidi „isikuandmete kaitse üldmäärus").

75 Edaspidi „harta artiklitega 7 ja 8 tagatud põhiõigused". Euroopa Kohus on juba analüüsinud, kas nende õigustega on kooskõlas broneeringuinfo kogumise ja töötlemise süsteem, mida kavandati broneeringuinfo edastamist ja töötlemist käsitlevas Kanada ja Euroopa Liidu vahelise lepingu projektis (26. juuli 2017. aasta arvamus 1/15 (ELi-Kanada broneeringuinfo leping) (EU:C:2017:592)).

76 Edaspidi „harta".

77 Eelkõige broneeringuinfo direktiivi artikkel 2 („[…] direktiivi kohaldamine ELi-siseste lendude suhtes"), artikkel 6 („Broneeringuinfo töötlemine") ja artikkel 12 („Andmete säilitamise ja anonüümseks muutmise tähtaeg").

78 Euroopa Kohus täpsustas, et isikuandmete kaitse üldmäärus on kohaldatav selliste õigusnormidega ette nähtud isikuandmete töötlemise suhtes esiteks juhul, kui andmetöötluse viivad läbi eraõiguslikud teenusepakkujad, ja teiseks juhul, kui andmetöötluse viivad läbi avaliku võimu asutused ainult või ühtlasi reisijaid käsitleva eelteabe direktiivi alusel. Isikuandmete kaitse üldmäärus ei ole seevastu kohaldatav andmetöötlusele, mis on ette nähtud üksnes broneeringuinfo

- **Broneeringuinfo direktiivi kehtivus**

Euroopa Kohus leidis oma otsuses, et kuna tõlgendus, mille ta andis broneeringuinfo direktiivi sätetele lähtuvalt harta artiklites 7, 8 ja 21 ning artikli 52 lõikes 1[79] tagatud põhiõigustest, tagab selle direktiivi kooskõla nende artiklitega, ei ilmnenud esitatud küsimuste analüüsimisel ühtegi asjaolu, mis võiks mõjutada selle direktiivi kehtivust.

Alustuseks tuletas ta meelde, et liidu õigusakti tuleb võimaluse piires tõlgendada viisil, mis ei sea kahtluse alla selle kehtivust ja on kooskõlas kogu esmase õiguse ja eelkõige harta sätetega, mistõttu peavad liikmesriigid tagama, et nad ei tugineks akti tõlgendusele, mis läheb vastuollu liidu õiguskorras kaitstud põhiõiguste või muude selles õiguskorras tunnustatud üldpõhimõtetega. Mis puudutab broneeringuinfo direktiivi, siis märkis Euroopa Kohus, et paljud selle põhjendused ja sätted nõuavad sellist kooskõlalist tõlgendamist, ja rõhutas seejuures tähtsust, mille liidu seadusandja – kõrgetasemelisele andmekaitsele viidates – omistab hartas sätestatud põhiõiguste täielikule austamisele.

Euroopa Kohus tõdes, et broneeringuinfo direktiiv toob kaasa harta artiklitega 7 ja 8 tagatud õiguste teatava raskusega riive, eelkõige osas, milles selle eesmärk on kehtestada pideva, sihipäratu ja süstemaatilise jälgimise kord, mis hõlmab kõikide lennutransporditeenuseid kasutavate isikute isikuandmete automatiseeritud hindamist. Ta tuletas meelde, et liikmesriikide võimalust sellist riivet põhjendada tuleb hinnata lähtuvalt selle raskusest ja veendudes, et riive raskus on seotud taotletava üldist huvi pakkuva eesmärgiga.

Euroopa Kohus järeldas, et selles direktiivis ette nähtud broneeringuinfo edastamist, töötlemist ja säilitamist võib käsitada nii, et see piirdub sellega, mis on rangelt vajalik võitluses terroriaktide ja raskete kuritegude vastu, tingimusel et selles direktiivis ette nähtud volitusi tõlgendatakse kitsalt. Selles osas on kõnealuses kohtuotsuses muu hulgas täpsustatud, et:

– broneeringuinfo direktiiviga kehtestatud süsteem tohib hõlmata ainult selle I lisas sätestatud rubriikides sisalduvat selgelt identifitseeritavat teavet, mis on seotud teostatud lennu ja

---

direktiivi üle võtvates õigusnormides ja mida viib läbi broneeringuinfo üksus või pädevad asutused terroriaktide ja raskete kuritegude vastu võitlemise eesmärgil.

79 Kõnealuse sätte kohaselt tohib hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist piirata ainult seadusega ja nende olemust arvestades. Neile õigustele ja vabadustele võib piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

asjaomase reisijaga, mis kõnealuse lisa teatavate rubriikide puhul tähendab, et hõlmatud on üksnes sõnaselgelt nimetatud teave[80].

– Broneeringuinfo direktiiviga kehtestatud süsteem peab olema piiratud terroriaktide ja raskete kuritegudega, millel vähemalt kaudselt on objektiivne seos reisijate lennutranspordiga. Nende kuritegude puhul ei tohi selle süsteemi kohaldamine laieneda kuritegudele, mis küll täidavad selles direktiivis raskusastme kohta ette nähtud kriteeriumi ja võivad olla nimetatud selle direktiivi II lisas, kuid liikmesriigi karistusõiguse süsteemi arvestades kujutavad endast tavalist kuritegevust.

– Broneeringuinfo direktiivi kohaldamise võimalik laiendamine kõikidele või osale ELi-sisestele lendudele, mida liikmesriik võib otsustada teha, kasutades kõnealuses direktiivis sätestatud võimalust, peab piirduma üksnes rangelt vajalikuga. Selleks peab selle üle saama teostada tõhusat kontrolli kohus või sõltumatu haldusasutus, kelle otsused on siduvad. Euroopa Kohus täpsustas selle kohta, et

  - ainuüksi juhul, kui kõnealune liikmesriik tuvastab selliste piisavalt konkreetsete asjaolude esinemise, mis lubavad arvata, et teda ähvardab tegelik ja vahetu või ettenähtav terrorioht, ei ületa selle direktiivi kohaldamine tingimata vajaliku, kuid pikendatava ajavahemiku jooksul kõikide kõnealusest liikmesriigist saabuvate või sinna suunduvate ELi-siseste lendude suhtes rangelt vajaliku piire[81].

  - Sellise terroriohu puudumisel ei tohi kõnealuse direktiivi kohaldamist laiendada kõikidele ELi-sisestele lendudele, vaid see peab piirduma nende ELi-siseste lendudega, mis on seotud eelkõige teatud lennuliinide või reisimarsruutidega, või ka teatavate lennujaamadega, mille kohta on asjaomase liikmesriigi hinnangul andmeid, mis sellist kohaldamist õigustavad. Selliselt valitud ELi-sisestele lendudele kohaldamise rangelt vajalikkus tuleb korrapäraselt uuesti läbi vaadata olenevalt valiku aluseks olnud tingimuste muutumisest.

– Broneeringuinfo eelhindamiseks, mille eesmärk on teha kindlaks isikud, kelle puhul on nõutav täiendav kontroll enne nende saabumist või väljumist ning mis toimub esimeses etapis automaattöötluse teel, võib broneeringuinfo üksus esiteks võrrelda neid andmeid ainult andmetega otsitavate või hoiatusteate alusel tagaotsitavate isikute ja esemete andmebaasides[82]. Need andmebaasid peavad olema mittediskrimineerivad ja pädevad asutused peavad neid kasutama seoses võitlusega terroriaktide ja raskete kuritegude vastu, mis vähemalt kaudselt on seotud reisijate lennutranspordiga. Mis teiseks puudutab eelhindamist eelnevalt kindlaks määratud kriteeriumide alusel, siis ei tohi broneeringuinfo üksus kasutada iseõppivaid tehisintellekti tehnoloogiaid (*machine learning*), mis võivad ilma inimese sekkumise ja kontrollita muuta hindamisprotsessi ja eelkõige hindamiskriteeriume, millel põhinevad nii selle protsessi rakendamise tulemus kui ka nende kriteeriumide kaal. Need kriteeriumid tuleb kindlaks määrata nii, et nende kohaldamine suudaks eristada just neid isikuid, kellel võib lasuda terroriaktides või

---

80 Nii peab „makseviise käsitlev teave“ (lisa rubriik 6) piirduma lennupileti eest maksmise viisi ja arve esitamisega seotud teabega ega tohi puudutada mingit muud teavet, millel puudub lennuga otsene seos, ning „üldised märkused“ (rubriik 12) tohivad puudutada üksnes selles rubriigis sõnaselgelt loetletud teavet alaealiste reisijate kohta.

81 Sellise ohu olemasolu loob juba iseenesest seose info edastamise ja töötlemise ning teiselt poolt terrorismivastase võitluse vahel. Seega ei ületa broneeringuinfo direktiivi piiratud aja jooksul kohaldamine kõikide kõnealusest liikmesriigist saabuvate või sinna suunduvate ELi-siseste lendude suhtes rangelt vajaliku piire, kuid seda kohaldamist ette nägevat otsust peab saama kontrollida kohus või sõltumatu haldusasutus.

82 See tähendab otsitavate või hoiatusteate alusel tagaotsitavate isikute ja esemete andmebaase broneeringuinfo direktiivi artikli 6 lõike 3 punkti a tähenduses. Erinevate andmebaaside põhjal tehtavad analüüsid võivad seevastu võtta andmekaeve (*data mining*) vormi ja see võib kaasa tuua selle info ebaproportsionaalse kasutamise, tehes võimalikuks andmesubjektide täpse profiili koostamise üksnes seetõttu, et need isikud kavatsevad lennukiga reisida.

rasketes rahvusvahelistes kuritegudes osalemise mõistlik kahtlus, ja võtta arvesse nii süüstavaid kui ka õigustavaid asjaolusid, ilma et seejuures toimuks otsest ega kaudset diskrimineerimist[83].

– Võttes arvesse broneeringuinfo automaattöötluse paratamatut veamäära ja eelkõige üsna märkimisväärset arvu „valepositiivseid" tulemusi, mis saadi sellise töötluse kasutamisel aastatel 2018 ja 2019, sõltub broneeringuinfo direktiiviga loodud süsteemi sobivus taotletavate eesmärkide saavutamiseks peamiselt sellest, kas töötlemise käigus saadud tulemuste hilisem automatiseerimata kontroll, mille broneeringuinfo üksus viib läbi teises etapis, toimub nõuetekohaselt. Selleks peavad liikmesriigid kehtestama selged ja täpsed normid tulemuste ükshaaval läbivaatamise eest vastutavate ametnike analüüsi juhtimiseks ja raamistamiseks, et tagada harta artiklites 7, 8 ja 21 sätestatud põhiõiguste täielik austamine ning eelkõige broneeringuinfo üksuse järjepidev, diskrimineerimiskeelu põhimõtet austav halduspraktika. Eelkõige peavad liikmesriigid veenduma, et broneeringuinfo üksus koostab objektiivsed läbivaatamiskriteeriumid, mis ühest küljest võimaldavad tema ametnikel kontrollida, kas ja mil määral puudutab positiivne tulemus (*hit*) tegelikult isikut, kes võib olla seotud terroriaktide või raskete kuritegudega, ning teisest küljest tagada, et automaattöötlus ei ole diskrimineeriv. Selles kontekstis rõhutas Euroopa Kohus veel, et pädevad ametiasutused peavad veenduma, et puudutatud isikul on võimalik mõista eelnevalt kehtestatud hindamiskriteeriumide ja neid kriteeriume kohaldavate programmide toimimist, nii et ta saab kõiki asjaolusid arvesse võttes otsustada, kas kasutada oma õigust pöörduda kohtusse või mitte. Samamoodi peab pädeva asutuse tehtud otsuse seaduslikkuse kontrolli teostaval kohtul ning – välja arvatud ohu korral riigi julgeolekule – ka puudutatud isikul endal olema võimalik tutvuda kõikide põhjenduste ja tõenditega, mille alusel see otsus tehti, sealhulgas eelnevalt kindlaksmääratud hindamiskriteeriumide ja neid kriteeriume kohaldavate programmide toimimisega.

– Tagantjärele, st pärast andmesubjekti saabumist või väljumist, võib broneeringuinfot edastada ja hinnata üksnes uute asjaolude ja objektiivsete tegurite põhjal, mis annavad alust mõistlikuks kahtluseks, et asjaomane isik on ühel või teisel viisil seotud raskete kuritegudega, millel vähemalt kaudselt on objektiivne seos reisijate lennutranspordiga, või mis võimaldavad arvata, et broneeringuinfo võib konkreetsel juhul tõhusalt kaasa aidata sellist seost omavate terroriaktide vastu võitlemisele. Broneeringuinfo edastamisele sellise tagantjärele hindamise eesmärgil peab üldjuhul – välja arvatud nõuetekohaselt põhjendatud kiireloomulistel juhtudel – eelnema kohtu või sõltumatu haldusasutuse kontroll pädeva asutuse põhjendatud taotluse alusel, ja seda olenemata sellest, kas taotlus esitatakse enne või pärast selle info broneeringuinfo üksusele edastamisele järgneva kuuekuulise tähtaja möödumist[84].

- **Broneeringuinfo direktiivi tõlgendamine**

Olles tuvastanud, et broneeringuinfo direktiiv on kehtiv, esitas Euroopa Kohus lisatäpsustusi selle direktiivi tõlgendamise kohta. Esimesena märkis ta, et broneeringuinfo töötlemise eesmärgid on direktiivis loetletud ammendavalt. Seega on selle direktiiviga vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis

---

83 Eelnevalt kindlaks määratud kriteeriumid peavad olema sihipärased, proportsionaalsed ja konkreetsed ning need tuleb korrapäraselt läbi vaadata (broneeringuinfo direktiivi artikli 6 lõige 4). Eelhindamine eelnevalt kindlaksmääratud kriteeriumide alusel tuleb läbi viia mittediskrimineerivalt. Broneeringuinfo direktiivi artikli 6 lõike 4 neljanda lause kohaselt ei tohi kõnealused kriteeriumid mitte mingil juhul põhineda inimese rassil või etnilisel päritolul, poliitilisel seisukohal, usutunnistusel või filosoofilisel veendumusel, ametiühingusse kuuluvusel, terviseseisundil, seksuaalelul või seksuaalsel sättumusel.

84 Broneeringuinfo direktiivi artikli 12 lõigete 1 ja 3 kohaselt on selline kontroll sõnaselgelt ette nähtud üksnes selliste broneeringuinfo avaldamise taotluste puhul, mis esitatakse pärast kuue kuu möödumist selle info broneeringuinfo üksusele edastamisest.

lubavad broneeringuinfot töödelda muudel eesmärkidel kui terroriaktide ja raskete kuritegude vastu võitlemiseks. Nõnda võivad riigisisesed õigusnormid, mis loevad broneeringuinfo töötlemise eesmärgina lubatavaks veel ka luure- ja julgeolekuteenistuse tähelepanu all oleva tegevuse jälgimise, eirata asjaolu, et eesmärkide loetelu on ammendav. Samuti ei tohi broneeringuinfo direktiiviga loodud süsteemi kasutada piirikontrolli tõhustamise ja ebaseadusliku sisserände vastu võitlemise eesmärgil[85]. Sellest järeldub, et broneeringuinfot ei tohi säilitada ühtses andmebaasis, millega saab tutvuda nii broneeringuinfo direktiiviga taotletavatel kui ka muudel eesmärkidel.

Teisena selgitas Euroopa Kohus sellise sõltumatu riigiasutuse mõistet, kes on pädev kontrollima, kas broneeringuinfo avaldamise tingimused tagantjärele hindamiseks on täidetud, ja andma selliseks avaldamiseks loa. Ta tõdes, et broneeringuinfo üksusena tegutsevat asutust ei saa sõltumatuks asutuseks kvalifitseerida, sest see üksus ei ole andmetega tutvumist taotleva asutuse suhtes kolmas isik. Kuna tema töötajad võivad olla sellise juurdepääsu taotlemiseks volitatud asutuste lähetatud ametnikud, näib broneeringuinfo üksus nimelt tingimata olevat nende asutustega seotud. Seega on broneeringuinfo direktiiviga vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt on broneeringuinfo üksusena tegutsev asutus ühtlasi pädev riigiasutus, kes on volitatud lubama broneeringuinfo avaldamist pärast kuue kuu möödumist selle info broneeringuinfo üksusele edastamisest.

Kolmandana, mis puudutab broneeringuinfo säilitamise tähtaega, siis otsustas Euroopa Kohus, et broneeringuinfo direktiivi artikliga 12, tõlgendatuna harta artiklite 7 ja 8 ning artikli 52 lõike 1 alusel, on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis näevad ette selliste andmete üldise viieaastase säilitamisaja, mida kohaldatakse vahet tegemata kõigi lennureisijate suhtes.

Euroopa Kohus leidis nimelt, et pärast esialgse kuuekuulise säilitamisaja lõppemist ei näi broneeringuinfo säilitamine piirduvat rangelt vajalikuga nende lennureisijate puhul, kelle kohta ei toonud ei eelhindamine, võimalik kontroll esialgse kuue kuu pikkuse säilitamisaja jooksul ega ka ükski muu asjaolu ilmsiks objektiivseid asjaolusid – näiteks asjaolu, et asjaomaste reisijate broneeringuinfo andis positiivse tulemuse, mida kontrolliti eelhindamise raames –, mis viitaksid terroriaktide või raskete kuritegude ohule, mis vähemalt kaudselt on objektiivselt seotud nende reisijate lennureisiga. Seevastu ei näi kõikide kõnealuse direktiiviga kehtestatud süsteemi kohaldamisalasse kuuluvate lennureisijate broneeringuinfo säilitamine esialgse kuuekuulise ajavahemiku jooksul Euroopa Kohtu hinnangul põhimõtteliselt väljuvat rangelt vajaliku piiridest.

Neljandana andis Euroopa Kohus juhiseid broneeringuinfo direktiivi võimaliku kohaldamise kohta muude transpordivahenditega toimuvate liidusiseste reisijatevedude suhtes, selleks et võidelda terroriaktide ja raskete kuritegude vastu. Direktiiviga, tõlgendatuna lähtuvalt ELL artikli 3 lõikest 2, ELTL artikli 67 lõikest 2 ja harta artiklist 45, on aga vastuolus süsteem, mille kohaselt tuleb olukorras, kus asjaomast liikmesriiki ei ähvarda tegelik ja vahetu või ettenähtav terrorioht, edastada ja töödelda kõikide muude transpordivahenditega toimuvate liidusiseste vedude broneeringuinfot. Niisuguses olukorras peab broneeringuinfo direktiiviga loodud süsteemi kohaldamine sama moodi nagu ELi-siseste lendude puhul piirduma selliste vedude broneeringuinfoga, mis on seotud eelkõige teatavate liinide või reisimarsruutidega, või ka teatavate jaamade või meresadamatega, mille kohta on andmeid, mis võivad seda kohaldamist õigustada. Asjaomase liikmesriigi ülesanne on valida välja veod, mille puhul selline teave on olemas, ning vaadata selline kohaldamine valikut õigustanud tingimuste muutumist arvestades korrapäraselt läbi.

---

85 See on reisijaid käsitleva eelteabe direktiivi eesmärk.

b. Isikuandmete töötlemine finantssektoris

20. septembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) VD ja SR (C-339/20 ja C-397/20, EU:C:2022:703)

Eelotsusetaotlus – Ühtne finantsteenuste turg – Turu kuritarvitamine – Siseteabe alusel kauplemine – Direktiiv 2003/6/EÜ – Artikli 12 lõike 2 punktid a ja d – Määrus (EL) nr 596/2014 – Artikli 23 lõike 2 punktid g ja h – Finantsturgude järelevalveameti (AMF) järelevalve- ja uurimisvolitused – Üldist huvi teeniv eesmärk kaitsta Euroopa Liidu finantsturgude terviklikkust ja üldsuse usaldust finantsinstrumentide vastu – AMFi võimalus nõuda elektroonilise side teenuste operaatori valduses olevaid andmeliikluse andmeid – Isikuandmete töötlemine elektroonilise side sektoris – Direktiiv 2002/58/EÜ – Artikli 15 lõige 1 – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artiklid 7, 8 ja 11 ning artikli 52 lõige 1 – Side konfidentsiaalsus – Piirangud – Õigusnormid, mis näevad ette liiklusandmete üldise ja vahet tegemata säilitamise elektroonilise side teenuste operaatorite poolt – Liikmesriigi kohtu võimalus piirata liidu õigusega vastuolus olevate riigisiseste õigusnormide kehtetuks tunnistamise mõju ajaliselt – Välistamine

Autorité des marchés financiers' (finantsturgude järelevalveamet, Prantsusmaa; edaspidi „AMF")[86] läbi viidud uurimise tulemusel alustati kahe füüsilise isiku – VD ja SRi – suhtes kriminaalmenetlust siseteabe väärkasutamise, siseteabe väärkasutamise varjamise ja sellele kaasaaitamise, korruptsiooni ja rahapesu asjades. AMF oli uurimise käigus kasutanud VD ja SRi telefonikõnesid puudutavaid, elektroonilise side teenuste osutamise käigus posti- ja elektroonilise side seadustiku alusel[87] loodud isikuandmeid.

Kuna nende suhtes toimetatav uurimine põhines AMFi esitatud liiklusandmetel, esitasid VD ja SR kumbki cour d'appel de Paris'le (Pariisi apellatsioonikohus, Prantsusmaa) kaebused, tuginedes eelkõige väitele, et on rikutud eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 15 lõiget 1[88], tõlgendatuna lähtuvalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artiklitest 7, 8 ja 11 ning artikli 52 lõikest 1. Tuginedes kohtupraktikale, mis tuleneb kohtuotsusest Tele2 Sverige ja Watson jt[89], vaidlesid VD ja SR vastu sellele, et AMF tugines nende andmete kogumisel vaidlusalustele riigisisestele õigusnormidele, samas kui need normid ei olnud ühelt poolt liidu õigusega kooskõlas, kuna nägid ette sideandmete üldise ja vahet tegemata säilitamise, ning teiselt poolt ei kehtestanud need mingit piiri AMFi uurijate õigusele lasta endale edastada säilitatud andmed.

Cour d'appel de Paris (Pariisi apellatsioonikohus) jättis oma 20. detsembri 2018. aasta ja 7. märtsi 2019. aasta otsustega VD ja SRi kaebused rahuldamata. Selleks, et lükata eespool nimetatud väide tagasi, tuginesid asja sisuliselt läbi vaadanud kohtunikud eelkõige asjaolule, et turukuritarvituse määrus[90] võimaldab pädevatel asutustel juhul, kui seda riigisiseses õiguses lubatakse, nõuda

---

86 Rahandus- ja finantsseadustiku (code monétaire et financier) põhikohtuasjade asjaoludele kohaldatava redaktsiooni artikli L.621-10 alusel läbi viidud uurimine.

87 Täpsemalt posti- ja elektroonilise side seadustiku (code des postes et des communications électroniques) põhikohtuasjade asjaoludele kohaldatava redaktsiooni artikli L.34-1 alusel.

88 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuli 2002. aasta direktiiv 2002/58/EÜ, milles käsitletakse isikuandmete töötlemist ja eraelu puutumatuse kaitset elektroonilise side sektoris (eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlev direktiiv) (EÜT 2002, L 201, lk 37; ELT eriväljaanne 13/29, lk 514), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta direktiiviga 2009/136/EÜ (ELT 2009, L 337, lk 11).

89 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus ***Tele2 Sverige ja Watson jt*** (C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970).

90 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta määrus (EL) nr 596/2014, mis käsitleb turukuritarvitusi (turukuritarvituse määrus) ning millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2003/6 ja komisjoni direktiivid 2003/124/EÜ, 2003/125/EÜ ja 2004/72/EÜ (ELT 2014, L 173, lk 1).

sideoperaatorite valduses olevaid andmeliikluse andmeid, kui on alust kahtlustada, et on toime pandud siseteabe alusel kauplemise keelu rikkumine ja kui nimetatud andmed võivad olla olulised selle rikkumise uurimiseks.

VD ja SR esitasid kassatsioonkaebuse Cour de cassationile (kassatsioonikohus, Prantsusmaa), kes esitas käesolevas kohtuasjas eelotsusetaotlused.

Selles kontekstis soovib eelotsusetaotlused esitanud kohus teada, kuidas ühitada eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi artikli 15 lõige 1, tõlgendatuna lähtuvalt hartast, nõuetega, mis tulenevad turu kuritarvitamist käsitleva direktiivi [91] artikli 12 lõike 2 punktidest a ja d ning turukuritarvituse määruse artikli 23 lõike 2 punktidest g ja h. See küsimus lähtub põhikohtuasjas käsitletavatest õigusnormidest, mis näevad võitlemiseks turukuritarvitustega – mille hulka kuulub siseteabe alusel kauplemine – ennetava meetmena elektroonilise side teenuste operaatoritele ette liiklusandmete üldise ja vahet tegemata säilitamise ühe aasta jooksul alates nende salvestamise kuupäevast. Juhuks, kui Euroopa Kohus peaks leidma, et põhikohtuasjades kõne all olevad sideandmete säilitamist käsitlevad õigusnormid ei ole liidu õigusega kooskõlas, tekib eelotsusetaotlused esitanud kohtul küsimus nende õigusnormide toime ajutise säilitamise kohta, et vältida õiguslikku ebakindlust ja võimaldada seda, et varem kogutud ja säilitatud andmeid kasutatakse siseteabe alusel kauplemiste avastamiseks ja menetlemiseks.

Euroopa Kohus otsustas suurkojas tehtud otsuses, et see, kui elektroonilise side teenuste operaatorid säilitavad liiklusandmeid üldiselt ja vahet tegemata ühe aasta jooksul alates nende salvestamise kuupäevast, ei ole lubatud ennetava meetmena turukuritarvitustega võitlemiseks. Lisaks kinnitas Euroopa Kohus oma kohtupraktikat, mille kohaselt on liidu õigusega vastuolus see, kui liikmesriigi kohus piirab ajaliselt mõju, mis kaasneb sellega, kui ta tunnistab kehtetuks riigisisesed õigusnormid, mille ta on kohustatud riigisisese õiguse alusel kehtetuks tunnistama seetõttu, et need on vastuolus liidu õigusega.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus meenutas kõigepealt, et liidu õigusnormi tõlgendamisel tuleb lisaks selle sõnastusele lähtuda ka selle kontekstist ja selle õigusaktiga taotletavatest eesmärkidest, mille osa säte on.

Mis puudutab eelotsuse küsimustes viidatud sätete sõnastust, siis Euroopa Kohus tõdes, et kui turu kuritarvitamist käsitleva direktiivi artikli 12 lõike 2 punkt d viitab AMFi õigusele „nõuda olemasolevaid telefonikõnede salvestusi ja tõendeid andmete edastamise kohta“, siis turukuritarvituse määruse artikli 23 lõike 2 punktides g ja h viidatakse selle asutuse õigusele nõuda ühelt poolt „investeerimisühingute, krediidiasutuste või finantseerimisasutuste valduses olevaid […] andmeid ning andmeliikluse andmeid“ ja teiselt poolt, „kui seda siseriiklikus õiguses lubatakse, telekommunikatsioonioperaatori valduses olevaid andmeliikluse andmeid“. Euroopa Kohtu hinnangul ilmneb nende sätete sõnastusest üheselt, et need piirduvad sellega, et reguleerivad AMFi pädevust „nõuda“ nende ettevõtjate käsutuses olevaid andmeid, mis tähendab juurdepääsu nendele andmetele. Lisaks annab viide „olemasolevatele“ andmetele, nagu need, mis on nende operaatorite „valduses“, mõista, et liidu seadusandja ei soovinud reguleerida liikmesriigi seadusandja võimalust kehtestada selliste andmete säilitamise kohustus. Euroopa Kohtu hinnangul toetavad seda tõlgendust nii kõnealuste sätete kontekst kui ka nende õigusaktidega taotletavad eesmärgid, mille osa need sätted on.

---

91 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiiv 2003/6/EÜ siseringitehingute ja turuga manipuleerimise (turu kuritarvitamise) kohta (ELT 2003, L 96, lk 16; ELT eriväljaanne 06/04, lk 367).

Mis puudutab eelotsuse küsimustes viidatud sätete konteksti, siis märkis Euroopa Kohus, et kuigi turu kuritarvitamist käsitleva direktiivi[92] ja turukuritarvituse määruse[93] vastavate sätete kohaselt on liidu seadusandja soovinud panna liikmesriikidele kohustuse võtta vajalikud meetmed, et pädevatel finantsjärelevalveasutustel oleksid sobivad vahendid, pädevus ja ressursid ning vajalikud järelevalve- ja uurimisvolitused nende ülesannete täitmiseks, ei käsitleta nendes sätetes küsimust, kas liikmesriigid võivad panna sel eesmärgil elektroonilise side teenuste operaatoritele kohustuse säilitada liiklusandmeid üldiselt ja vahet tegemata, ega seda, millistel tingimustel peavad kõnealused operaatorid selliseid andmeid säilitama, et need vajaduse korral pädevatele asutustele edastada.

Mis puudutab kõnealuste õigusnormidega taotletavaid eesmärke, siis märkis Euroopa Kohus, et nii turu kuritarvitamist käsitlevast direktiivist[94] kui turukuritarvituse määrusest[95] nähtub, et nende instrumentide eesmärk on tagada liidu finantsturgude terviklikkus ja suurendada investorite usaldust nende turgude vastu, kusjuures see usaldus põhineb eelkõige asjaolul, et investorid asetatakse võrdsesse seisundisse ja neid kaitstakse siseteabe õigusvastase kasutamise eest. Nimetatud instrumentides sätestatud siseteabe alusel kauplemise keelu[96] eesmärk on seega tagada lepingupoolte võrdsus börsitehingutes, vältides seda, et siseteavet valdav ja seetõttu teiste investoritega võrreldes eelisseisundis olev lepingupool saaks sellest kasu, kahjustades teisi lepingupooli, kes seda teavet ei valda. Kuigi turukuritarvituse määruse[97] kohaselt on olemasolevad sideandmed ülitähtsad ja mõnikord ainsad tõendid siseteabe alusel kauplemise ja turuga manipuleerimise tuvastamiseks ja tõendamiseks, on selles määruses siiski viidatud vaid elektroonilise side teenuste operaatorite „valduses olevatele“ andmetele ja finantsjärelevalveasutuse õigusele „nõuda“ nendelt operaatoritelt „olemasolevate“ andmete esitamist. Sellest määrusest ei nähtu niisiis kuidagi, et liidu seadusandja oleks sellega soovinud anda liikmesriikidele pädevuse kehtestada elektroonilise side teenuste operaatoritele üldine andmete säilitamise kohustus. Sellest järeldub, et ei turu kuritarvitamist käsitlev direktiiv ega turukuritarvituse määrus ei saa olla õiguslik alus elektroonilise side teenuste operaatorite valduses olevate liiklusandmete säilitamise üldisele kohustusele, et pädev finantsjärelevalveasutus saaks kasutada talle nende õigusaktide alusel antud volitusi.

Edasi meenutas Euroopa Kohus, et eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiivi näol on tegemist alusaktiga isikuandmete säilitamise ja üldisemalt töötlemise valdkonnas elektroonilise side sektoris, nii et sellele direktiivile antud tõlgendus hõlmab ka elektroonilise side teenuste operaatorite valduses olevaid andmeliikluse andmeid, mida turu kuritarvitamist käsitleva direktiivi[98] ja turukuritarvituse määruse[99] tähenduses pädevad finantsjärelevalveasutused võivad lasta endale edastada. Elektroonilise side teenuste operaatorite valduses olevate andmete töötlemise

---

92 Direktiivi 2003/6 artikli 12 lõige 1.

93 Määruse nr 596/2014 artikli 23 lõige 3 koostoimes selle määruse põhjendusega 62.

94 Direktiivi 2003/6 põhjendused 2 ja 12.

95 Määruse nr 596/2014 artikkel 1 koostoimes selle määruse põhjendustega 2 ja 24.

96 Direktiivi 2003/6 artikli 2 lõige 1 ja määruse nr 596/2014 artikli 8 lõige 1.

97 Määruse nr 596/2014 põhjendus 62.

98 Direktiivi 2003/6 artikkel 11.

99 Määruse nr 596/2014 artikkel 22.

õiguspärasuse hindamisel[100] tuleb seega lähtuda eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitlevas direktiivis ette nähtud tingimustest ja Euroopa Kohtu antud tõlgendusest sellele direktiivile.

Niisiis otsustas Euroopa Kohus, et turukuritarvitamist käsitleva direktiivi ja turukuritarvituse määrusega, koostoimes eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiiviga ja tõlgendatuna lähtuvalt hartast, on vastuolus sellised seadusandlikud meetmed, mis näevad võitlemiseks turukuritarvitustega, mille hulka kuulub siseteabe alusel kauplemine, ennetava meetmena ette liiklusandmete ajutise – nimelt ühe aasta jooksul alates nende salvestamise kuupäevast –, kuid üldise ja vahet tegemata säilitamise elektroonilise side teenuste operaatorite poolt.

Lõpuks kinnitas Euroopa Kohus oma praktikat, mille kohaselt on liidu õigusega vastuolus see, kui liikmesriigi kohus piirab ajaliselt mõju, mis kaasneb sellega, kui ta tunnistab kehtetuks riigisisesed õigusnormid, millega ühelt poolt on elektroonilise side teenuste operaatoritele kehtestatud kohustus liiklus- ja asukohaandmeid üldiselt ja vahet tegemata säilitada ja mis teiselt poolt võimaldavad nende andmete edastamist pädevale finantsjärelevalveasutusele ilma kohtu või sõltumatu haldusasutuse eelneva loata ning mille ta on kohustatud riigisisese õiguse alusel kehtetuks tunnistama seetõttu, et need on vastuolus eraelu puutumatust ja elektroonilist sidet käsitleva direktiiviga, tõlgendatuna lähtuvalt hartast. Samas tuletas Euroopa Kohus meelde, et niisuguse säilitamise teel saadud tõendite lubatavus kuulub vastavalt liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttele riigisisese õiguse kohaldamisalasse, tingimusel et järgitakse eelkõige võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtet. Viimati nimetatud põhimõte kohustab liikmesriigi kriminaalkohut jätma arvesse võtmata teabe ja tõendid, mis on saadud liiklus- ja asukohaandmete üldise ja vahet tegemata säilitamise teel, mis on liidu õigusega vastuolus, kui neil isikutel ei ole võimalik tõhusalt kommenteerida seda teavet ja neid tõendeid, mis pärinevad valdkonnast, millest kohtunikud ei ole teadlikud, ja mis võivad ülekaalukalt mõjutada faktiliste asjaolude hindamist.

22. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Luxembourg Business Registers (C-37/20 ja C-601/20, EU:C:2022:912)

Eelotsusetaotlus – Finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamine – Direktiiv (EL) 2018/843, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849 – Viimati nimetatud direktiivi artikli 30 lõike 5 esimese lõigu punkti c muudatus – Tegelikke kasusaajaid käsitleva teabe üldsusele kättesaadavus – Kehtivus – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 7 ja 8 – Era- ja perekonnaelu austamine – Isikuandmete kaitse

Rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu võitlemiseks ja selle tõkestamiseks paneb rahapesuvastane direktiiv[101] liikmesriikidele kohustuse pidada registrit, mis sisaldab teavet nende territooriumil registreeritud äriühingute või muude juriidiliste isikute tegelike kasusaajate[102] kohta. Pärast selle

---

100 Direktiivi 2003/6 artikli 12 lõike 2 punkti d ja määruse nr 596/2014 artikli 23 lõike 2 punktide g ja h tähenduses.

101 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ (ELT 2015, L 141, lk 73; edaspidi „rahapesuvastane direktiiv“).

102 Rahapesuvastase direktiivi artikli 3 punkti 6 kohaselt on tegelik kasusaaja füüsiline isik, kes on kliendi lõplik omanik või kes teda lõplikult kontrollib, ja/või füüsiline isik, kelle nimel tehing või toiming tehakse.

direktiivi muutmist direktiiviga 2018/843[103] tuleb teha osa sellest teabest igal juhul üldsusele kättesaadavaks. Selliselt muudetud rahapesuvastase direktiivi (edaspidi „muudetud rahapesuvastane direktiiv“) kohaselt loodi Luksemburgi õigusaktiga[104] tegelike kasusaajate register (Registre des bénéficiaires effectifs, edaspidi „RBE“), mille eesmärk on hoida ja teha kättesaadavaks teave registrisse kantud üksuste tegelike kasusaajate kohta ning millele on igal isikul juurdepääs.

Selles kontekstis esitasid WM ja Sovim SA kumbki tribunal d’arrondissement de Luxembourgile (Luxembourgi piirkondlik kohus, Luksemburg) hagi, milles nad vaidlustasid RBE pidaja Luxembourg Business Registersi otsused jätta rahuldamata nende taotlused takistada üldsuse juurdepääsu teabele, mis puudutab esimeses kohtuasjas WMi staatust ühe kinnisvaraühingu tegeliku kasusaajana ja teises kohtuasjas Sovim SA tegelikku kasusaajat. Tribunal d’arrondissement de Luxembourgil (Luxembourgi piirkondlik kohus) tekkis nendes kahes kohtuasjas muu hulgas kahtlus, kas liidu õiguse sätted, mis kehtestavad tegelikke kasusaajaid käsitlevale teabele üldsuse juurdepääsu, on kehtivad, mistõttu ta esitas Euroopa Kohtule kehtivuse hindamiseks eelotsuse küsimuse.

Oma otsuses tunnistas Euroopa Kohtu suurkoda direktiivi 2018/843 kehtetuks osas, milles sellega muudeti rahapesuvastast direktiivi nii, et liikmesriigid peavad tagama, et nende territooriumil registreeritud äriühingute või muude juriidiliste isikute tegelikke kasusaajaid käsitlev teave on igal juhul üldsusele kättesaadav[105].

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena nentis Euroopa Kohus, et muudetud rahapesuvastase direktiiviga ette nähtud üldsuse juurdepääs tegelikke kasusaajaid käsitlevale teabele kujutab endast põhiõiguse eraelu puutumatusele ja põhiõiguse isikuandmete kaitsele, mida kaitsevad vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklid 7 ja 8, rasket riivet.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et kuna kõnealused andmed sisaldavad teavet tuvastatud füüsiliste isikute, st liikmesriikide territooriumil registreeritud äriühingute või muude juriidiliste isikute tegelike kasusaajate kohta, siis kahjustab üldsuse juurdepääs neile andmetele põhiõigust eraelu puutumatusele. Nende andmete üldsusele kättesaadavaks tegemine kujutab endast ka isikuandmete töötlemist. Ta lisas, et selline üldsusele kättesaadavaks tegemine kujutab endast eespool nimetatud kahe põhiõiguse riivet olenemata sellest, kuidas edastatud teavet hiljem kasutatakse[106].

Seoses riive raskusega märkis Euroopa Kohus, et kuna üldsusele kättesaadavaks tehtud teave puudutab tegeliku kasusaaja isikut ning temal äriühingutes või teistes juriidilistes isikutes kasu saamisega seotud huvide laadi ja ulatust, on nende põhjal võimalik koostada profiil, mis puudutab teatavaid isikuandmeid, asjaomase isiku varalist olukorda ning majandussektoreid, riike ja konkreetseid ettevõtteid, kuhu ta on investeerinud. See teave on kättesaadav potentsiaalselt piiramatule arvule isikutele, mistõttu on sellise isikuandmete töötlemise tulemusel võimalik nende andmetega vabalt tutvuda isikutel, kes otsivad teavet tegeliku kasusaaja materiaalse ja rahalise

---

103 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/843, millega muudetakse direktiivi (EL) 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist, ning millega muudetakse direktiive 2009/138/EÜ ja 2013/36/EL (ELT 2018, L 156, lk 43).

104 13. jaanuari 2019. aasta seadus, millega luuakse tegelike kasusaajate register (loi du 13 janvier 2019 instituant un Registre des bénéficiaires effectifs; *Mémorial* A 2019, nr 15).

105 Direktiivi 2018/843 artikli 1 punkti 15 alapunkti c kehtetus, millega muudeti rahapesuvastase direktiivi artikli 30 lõike 5 esimese lõigu punkti c.

106 21. juuni 2022. aasta kohtuotsus ***Ligue des droits humains*** (C-817/19, EU:C:2022:491, punkt 96 ja seal viidatud kohtupraktika).

olukorra kohta põhjustel, mis ei ole seotud selle meetmega taotletud eesmärgiga. See võimalus on seda lihtsam, kui kõnealuste andmetega saab tutvuda internetis. Peale selle raskendab andmesubjektidele nende isikuandmete võimaliku kuritarvitamisega kaasneda võivaid tagajärgi asjaolu, et pärast üldsusele kättesaadavaks tegemist võib lisaks nende andmetega vabale tutvumisele neid ka säilitada ja levitada ning neil isikutel muutub seega enda tõhus kaitsmine kuritarvituste eest veel raskemaks või lausa illusoorseks.

Teisena leidis Euroopa Kohus kõnealuse riive põhjendatuse hindamisel esiteks, et käesolevas asjas on järgitud seaduslikkuse põhimõtet. Nimelt on eespool viidatud põhiõiguste teostamise piirang, mis tuleneb üldsuse juurdepääsust tegelikke kasusaajaid käsitlevale teabele, ette nähtud seadusandliku aktiga ehk muudetud rahapesuvastase direktiiviga. Lisaks on selles direktiivis ühelt poolt täpsustatud, et need andmed peavad olema asjakohased, täpsed ja ajakohastatud, ning loetletud selgelt teatavad andmed, millega üldsusel peab olema lubatud tutvuda. Teiselt poolt on direktiivis kehtestatud tingimused, mille korral liikmesriigid võivad näha ette erandid sellisest juurdepääsust.

Teiseks täpsustas ta, et kõnealune riive ei kahjusta harta artiklitega 7 ja 8 tagatud põhiõiguste olemust. Kuigi on tõsi, et muudetud rahapesuvastane direktiiv ei sisalda ammendavat loetelu andmetest, millega üldsusel peab olema lubatud tutvuda, ja et liikmesriikidel on õigus näha ette juurdepääs täiendavale teabele, saab siiski kasusaajate ja kasu saamisega seotud huvide kohta koguda ja hoida ning seega teha potentsiaalselt üldsusele kättesaadavaks ainult asjakohast teavet, mis välistab muu hulgas sellise teabe, millel puudub asjakohane seos rahapesuvastase direktiivi eesmärkidega. Samas ei ilmne, et direktiivi eesmärkidega asjakohaselt seotud teabe üldsusele kättesaadavaks tegemine kahjustaks mingil moel kõnealuste põhiõiguste olemust.

Kolmandaks rõhutas Euroopa Kohus, et nähes ette üldsuse juurdepääsu tegelikke kasusaajaid käsitlevale teabele, on liidu seadusandja eesmärk rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine, luues suurema läbipaistvuse abil keskkonna, mille kasutamine nendeks tegevusteks oleks vähem tõenäoline. See kujutab aga endast üldist huvi pakkuvat eesmärki, mis võib põhjendada harta artiklitega 7 ja 8 tunnustatud põhiõiguste riiveid, isegi kui need on rasked.

Neljandaks tõdes Euroopa Kohus kõnealuse riive sobivuse, vajalikkuse ja proportsionaalsuse hindamisel, et üldsuse juurdepääs tegelikke kasusaajaid käsitlevale teabele on tõepoolest sobiv, et aidata saavutada seda eesmärki.

Ometi leidis ta, et see riive ei piirdu tingimata vajalikuga. Ühelt poolt ei saa selle riive tingimata vajalikkust tõendada asjaoluga, et „õigustatud huvi“ – mis rahapesuvastase direktiivi varasemas redaktsioonis enne direktiiviga 2018/843 muutmist pidi igal isikul, kes soovis tegelikke kasusaajaid käsitleva teabega tutvuda, olema – kriteeriumi oli raske rakendada ja selle kohaldamine võis viia meelevaldsete otsusteni. Võimalike raskuste esinemine nende juhtude ja tingimuste kindlaksmääramisel, mille esinemisel võib üldsus tutvuda tegelikke kasusaajaid käsitleva teabega, ei saa õigustada seda, et liidu seadusandja annab üldsusele sellele teabele juurdepääsu.

Teiselt poolt ei saa ka direktiivis 2018/843 esitatud selgitused tõendada kõnealuse riive tingimata vajalikkust[107]. Kuivõrd nendes selgitustes on märgitud, et üldsuse juurdepääs tegelikke kasusaajaid käsitlevale teabele võimaldab kodanikuühiskonnal, st ajakirjandusel ja kodanikuühiskonna organisatsioonidel, teavet tõhusamalt kontrollida, nentis Euroopa Kohus, et nii ajakirjandusel kui ka kodanikuühiskonna organisatsioonidel, kellel on seos rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ja selle vastu võitlemisega, on õigustatud huvi tutvuda kõnealuse teabega. Sama kehtib ka isikute suhtes, kes soovivad teada äriühingu või muu juriidilise isiku tegelike kasusaajate isikuid, sest nad

107 Mõeldud on selgitusi direktiivi 2018/843 põhjenduses 30.

plaanivad nendega tehingute tegemist, või finantsasutuste ja asutuste suhtes, kes tegelevad rahapesu või terrorismi rahastamise kuritegude vastase võitlusega.

Samuti ei ole kõnealune riive proportsionaalne. Sellega seoses tõdes Euroopa Kohus, et seda riivet reguleerivad materiaalõigusnormid ei vasta selguse ja täpsuse nõudele. Nimelt näeb muudetud rahapesuvastane direktiiv ette, et üldsusele on kättesaadav „vähemalt" selles direktiivis nimetatud teave, ning annab liikmesriikidele õiguse näha ette juurdepääs täiendavale teabele, mis sisaldab „vähemalt" tegeliku kasusaaja sünniaega või kontaktandmeid. Samas nähtub sõna „vähemalt" kasutamisest, et see direktiiv lubab teha üldsusele kättesaadavaks andmed, mis ei ole piisavalt määratletud ega identifitseeritavad.

Mis puudutab lisaks kõnealuse riive kaalumist võrreldes sellega, kui oluline on asjaomane üldist huvi pakkuv eesmärk, siis tõdes Euroopa Kohus, et selle eesmärgi olulisust arvestades võib see põhjendada harta artiklitega 7 ja 8 kaitstud põhiõiguste riiveid, isegi kui need on rasked.

Kuid ühelt poolt on rahapesu ja terrorismi rahastamise vastane võitlus eelkõige avalik-õiguslike asutuste ja selliste juriidiliste isikute ülesanne nagu krediidi- või finantsasutused, kellele nende tegevusest tulenevalt on selles valdkonnas pandud konkreetsed kohustused. Sel põhjusel on muudetud rahapesuvastases direktiivis ette nähtud, et tegelikke kasusaajaid käsitlev teave peab olema igal juhul kättesaadav pädevatele asutustele ja rahapesu andmebüroodele ilma piiranguteta ning kohustatud isikutele klientide suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete raames[108].

Teiselt poolt, võrreldes varasema korraga, mis nägi ette, et lisaks pädevatele asutustele ja teatud üksustele oli juurdepääs ka kõigil isikutel ja organisatsioonidel, kes suudavad tõendada õigustatud huvi, kujutab direktiiviga 2018/843 kehtestatud kord endast harta artiklitega 7 ja 8 tagatud põhiõiguste oluliselt raskemat riivet, ilma et seda lisanduvat raskust kompenseeriks kasu, mis võiks viimati nimetatud korrast võrreldes esimesena nimetatud korraga tulla rahapesu ja terrorismi rahastamise vastu võitlemisele.

c. Taotlus eemaldada lingid otsingumootoris

8. detsembri 2022. aasta kohtuotsus Google (väidetavalt ebaõigele sisule suunava lingi eemaldamine) (C-460/20, EU:C:2022:962)

*Eelotsusetaotlus – Füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel – Direktiiv 95/46/EÜ – Artikli 12 punkt b – Artikli 14 esimese lõigu punkt a – Määrus (EL) 2016/679 – Artikli 17 lõike 3 punkt a – Internetis otsingumootori haldaja – Isiku nime põhjal tehtud otsing – Väidetavalt ebaõiget teavet sisaldavatele artiklitele suunava lingi kuvamine otsingutulemuste loetelus – Neid artikleid illustreerivate fotode kuvamine pildiotsingu tulemuste loetelus pisipiltide (*thumbnails*) kujul – Otsingumootori haldajale esitatud taotlus linkide eemaldamiseks – Põhiõiguste kaalumine – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 7, 8, 11 ja 16 – Otsingumootori haldaja kohustused ja vastutus linkide eemaldamise taotluse menetlemisel – Linkide eemaldamist taotleva isiku tõendamiskoormis*

Põhikohtuasja hagejate – TU, kes on vastutavatel ametikohtadel ja kellel on osalused mitmes äriühingus, ning RE, kes oli tema elukaaslane ja kuni 2015. aasta maini neist äriühingutest ühe prokurist – kohta ilmus kolm artiklit, mille avaldas oma veebisaidil 2015. aastal G-LLC. Nendes

[108] Muudetud rahapesuvastase direktiivi artikli 30 lõike 5 esimese lõigu punktid a ja b.

artiklites, millest ühte illustreerisid neli hagejaid kujutavat fotot, mis tekitasid mulje, et viimased elavad luksuslikku elu, kritiseeriti mitme nende äriühingu investeerimismudelit. Artiklitega sai tutvuda Google LLC (edaspidi „Google“) otsingumootori kaudu, sisestades sellesse hagejate perekonna- ja eesnimed nii eraldi kui ka koos teatavate äriühingute nimedega. Otsingutulemuste loetelus viidati neile artiklitele lingiga ning samuti fotodega, mis olid kuvatud pisipiltidena (*thumbnails*).

Põhikohtuasja hagejad palusid Google'il kui tema otsingumootoriga töödeldavate isikuandmete vastutaval töötlejal esiteks eemaldada otsingutulemuste loetelust lingid kõnealustele artiklitele, kuna need sisaldavad ebaõigeid väiteid ja laimavaid arvamusi, ning teiseks eemaldada otsingutulemuste loetelust pisipildid. Google keeldus selle taotluse rahuldamisest.

Kuivõrd põhikohtuasja hagejate hagi ja apellatsioonkaebus jäeti rahuldamata, esitasid nad Bundesgerichtshofi (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus) kassatsioonkaebuse, mida menetledes esitas Bundesgerichtshof Euroopa Kohtule isikuandmete kaitse üldmääruse[109] ja direktiivi 95/46[110] tõlgendamiseks eelotsusetaotluse.

Euroopa Kohtu suurkoda arendas oma otsusega edasi enda kohtupraktikat, milles käsitletakse tingimusi, mida kohaldatakse linkide eemaldamise taotluste suhtes, mis on esitatud otsingumootori haldajale isikuandmete kaitset puudutavate reeglite alusel[111]. Eelkõige analüüsis ta esiteks otsingumootori haldaja kohustuste ja vastutuse ulatust, kui ta menetleb linkide eemaldamise taotlust, mis põhineb lingitud sisus sisalduva teabe väidetaval ebaõigsusel, ning teiseks andmesubjektile selle ebaõigsusega seoses pandud tõendamiskoormist. Samuti otsustas ta selle üle, kas pildiotsingu tulemuste loetelust pisipiltidena kuvatud fotode eemaldamise taotluse läbivaatamisel on vaja arvesse võtta nende fotode veebis avaldamise algset konteksti.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena otsustas Euroopa Kohus, et kui linkide eemaldamise taotluse – mis on esitatud otsingumootori haldajale ja milles nõutakse otsingutulemuste loetelust selle lingi eemaldamist, mis suunab väidetavalt ebaõigeid väiteid sisaldava sisu juurde – läbivaatamisel kaalutakse ühelt poolt õigust eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele ning teiselt poolt õigust sõna- ja teabevabadusele[112], siis ei sõltu lingi eemaldamine tingimusest, et lingitud sisu õigsuse küsimus on vähemalt ajutiselt lahendatud taotluse esitanud isiku poolt sisu pakkuja vastu esitatud hagi raames.

Selle analüüsimisel, millistel tingimustel on otsingumootori haldaja kohustatud linkide eemaldamise taotluse rahuldama ja seega kustutama andmesubjekti nimega tehtud otsingu tagajärjel kuvatavast tulemuste loetelust lingi veebilehele, mis sisaldab väiteid, mida kõnealune isik peab ebaõigeks, meenutas Euroopa Kohus kõigepealt järgmist:

---

109 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT 2016, L 119, lk 1).

110 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT 1995, L 281, lk 31; ELT eriväljaanne 13/15, lk 355) artikli 12 punkt b ja artikli 14 esimese lõigu punkt a.

111 13. mai 2014. aasta kohtuotsus ***Google Spain ja Google*** (C-131/12, EU:C:2014:317); 24. septembri 2019. aasta kohtuotsused ***GC jt (delikaatsetele andmetele viitavate linkide eemaldamine)*** (C-136/17, EU:C:2019:773) ning ***Google (linkide eemaldamise territoriaalne ulatus)*** (C-507/17, EU:C:2019:772).

112 Põhiõigused, mis on tagatud vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklitega 7, 8 ja 11.

- kuna otsingumootori tegevus võib märkimisväärselt ja veebisaitide avaldajate tegevusele lisanduvalt mõjutada põhiõigust eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele, peab otsingumootori haldaja kui selle tegevuse eesmärke ja vahendeid kindlaks määrav isik oma ülesannete, pädevuse ja võimaluste piires tagama, et direktiivis 95/46 ja isikuandmete kaitse üldmääruses ette nähtud tagatised saaksid oma täielikku mõju avaldada ning et andmesubjektid oleksid tõepoolest tõhusalt ja täielikult kaitstud;

- otsingumootori haldaja peab linkide eemaldamise taotluse saamisel kontrollima, kas kõnealuse veebilehe lingi sisaldumine otsingutulemuste loetelus on vajalik selleks, et internetikasutajad, kes võivad olla huvitatud sellise otsingu kaudu sellele veebilehele pääsemisest, saaksid teostada õigust teabevabadusele, mis on kaitstud õigusega sõna- ja teabevabadusele;

- Isikuandmete kaitse üldmääruses on sõnaselgelt ette nähtud nõue kaaluda ühelt poolt põhiõigust eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele ning teiselt poolt põhiõigust teabevabadusele.

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus, et kuigi õigus eraelu puutumatusele ja õigus andmesubjekti isikuandmete kaitsele kaaluvad üldjuhul üles kõnealusele teabele juurdepääsust huvitatud internetikasutajate õigustatud huvi, võib see tasakaal siiski sõltuda juhtumi konkreetsetest asjaoludest, eelkõige selle teabe laadist ja delikaatsusest andmesubjekti eraelu seisukohast ning üldsuse huvist seda teavet saada, mis omakorda võib varieeruda olenevalt sellest, milline on selle andmesubjekti roll avalikus elus.

Küsimus, kas lingitud sisu on õige või mitte, on sellel hindamisel samuti asjakohane tegur. Teatud asjaoludel võivad nimelt internetikasutajate õigus teabele ja sisu pakkuja sõnavabadus kaaluda üles õiguse eraelu puutumatusele ja isikuandmete kaitsele, eelkõige siis, kui andmesubjekt mängib rolli avalikus elus. Kuid see suhe muutub vastupidiseks siis, kui vähemalt osa linkide eemaldamise taotlusega hõlmatud teabest, mis ei ole kogu sisu seisukohast vähetähtis, osutub ebaõigeks. Sellisel juhul ei saa arvesse võtta õigust teavitamisele ja teabe saamise õigust, kuna need ei saa hõlmata õigust sellist teavet levitada ja sellega tutvuda.

Mis puudutab esiteks kohustusi, mis on seotud selle tõendamisega, kas lingitud sisus sisalduv teave on õige või mitte, siis täpsustas Euroopa Kohus, et selle teabe ebaõigsuse tõttu linkide eemaldamist taotlev isik peab tõendama, et see teave või vähemalt selline osa sellest teabest, mis ei ole kogu sisu seisukohast vähetähtis, on ilmselgelt ebaõige. Vältimaks aga sellele isikule ülemäärase koormuse panemist, mis võib kahjustada linkide eemaldamise õiguse soovitavat toimet, peab ta esitama üksnes tõendid, mida võib konkreetse juhtumi asjaolusid arvestades temalt mõistlikult nõuda. See isik ei saa üldjuhul olla kohustatud esitama juba kohtueelses etapis oma linkide eemaldamise taotluse toetuseks veebisaidi avaldaja suhtes tehtud kohtuotsust, ka mitte esialgse õiguskaitse menetluses tehtud lahendi vormis.

Mis puudutab teiseks otsingumootori haldaja kohustusi ja vastutust, siis rõhutas Euroopa Kohus, et otsingumootori haldaja peab selle kontrollimisel, kas pärast linkide eemaldamise taotluse esitamist võib konkreetne sisu jätkuvalt sisalduda tema otsingumootori kaudu tehtud otsingute tulemuste loetelus, võtma aluseks kõik asjasse puutuvad õigused ja huvid ning kõik konkreetse juhtumi asjaolud. Sellelt haldajalt ei saa aga nõuda, et ta uuriks faktilisi asjaolusid ja peaks selleks sisu pakkujaga diskussiooni, et saada puuduvad andmed lingitud sisu õigsuse kohta. Kohustus aidata kaasa lingitud sisu õigsuse või ebaõigsuse kindlakstegemisele, paneks kõnealusele haldajale suurema koormuse, kui temalt võib mõistlikult oodata, arvestades tema ülesandeid, pädevust ja võimalusi. See lahendus tooks kaasa tõsise ohu, et eemaldatakse avalikkuse õiguspärasele ja ülekaalukale teabevajadusele vastavale sisule viitavad lingid ja seetõttu muutub selle teabe internetis leidmine keeruliseks. Seega esineks tegelik heidutava mõju oht sõna- ja teabevabaduse teostamisele, kui otsingumootori haldaja tegeleks peaaegu süstemaatiliselt selliste linkide eemaldamisega, et vältida olukorda, kus tal lasub selle kindlakstegemiseks, kas lingitud sisu on õige või mitte, kohustus uurida asjasse puutuvaid fakte.

Seega juhul, kui linkide eemaldamise taotluse esitanud isik esitab tõendid, mis tõendavad, et lingitud sisus sisalduv teave või vähemalt selline osa teabest, mis ei ole kogu sisu seisukohast vähetähtis, on

ilmselgelt ebaõige, on otsingumootori haldaja kohustatud linkide eemaldamise taotluse rahuldama. Sama kehtib juhul, kui taotleja esitab kohtuotsuse, mis on tehtud veebisaidi avaldaja suhtes ja milles on tuvastatud, et lingitud sisus sisalduv teave, mis ei ole kogu selle sisu seisukohast vähetähtis, on vähemalt esmapilgul ebaõige. Seevastu juhul, kui sellist kohtuotsust ei ole tehtud ning kui taotleja esitatud tõendeid arvestades ei ole lingitud sisus sisalduv teave ilmselgelt ebaõige, ei ole otsingumootori haldaja kohustatud linkide eemaldamise taotlust rahuldama. Kui kõnealune teave võib anda panuse avalikes huvides toimuvasse arutellu, tuleb konkreetse juhtumi kõiki asjaolusid arvestades omistada eriline tähtsus sõna- ja teabevabaduse õigusele.

Lõpuks märkis Euroopa Kohus, et kui otsingumootori haldaja linkide eemaldamise taotlusele ei reageeri, võib andmesubjekt pöörduda järelevalveasutusse või kohtusse, et need viiksid läbi vajalikud kontrollid ja annaksid vastutavale töötlejale korralduse konkreetsete meetmete võtmiseks. Just kohtute ülesanne on tagada vastanduvate huvide kaalumine, kuna neil on parimad eeldused viia läbi keerulist ja põhjaliku kaalumist, mille käigus võetakse arvesse kõiki asjakohases kohtupraktikas esitatud kriteeriume ja vaatepunkte.

Teisena otsustas Euroopa Kohus, et kui linkide eemaldamise taotluse – milles nõutakse füüsilise isiku nime põhjal tehtud pildiotsingu tulemustest seda isikut kujutavate pisipiltidena kuvatud fotode eemaldamist – läbivaatamisel kaalutakse eespool viidatud põhiõigusi, tuleb võtta arvesse nende fotode informatiivset väärtust olenemata nende fotode avaldamise kontekstist veebilehel, kust need on võetud. Siiski tuleb arvesse võtta otsingutulemuste loetelus kuvatud fotodega vahetult kaasnevat tekstilist osa, mis võib selgitada nende fotode informatiivset väärtust.

Seda järeldust tehes rõhutas Euroopa Kohus, et internetis otsingumootori abil isiku nime põhjal tehtud pildiotsingule kehtivad samad põhimõtted, mis kehtivad veebilehtede ja seal sisalduva teabe otsingute suhtes. Ta nentis, et kui pärast nime põhjal tehtud otsingut kuvatakse andmesubjekti fotod pisipiltidena, võib see riivata eriti raskelt selle isiku eraelu puutumatust ja õigust isikuandmete kaitsele.

Seetõttu peab otsingumootori haldaja juhul, kui talle on esitatud linkide eemaldamise taotlus, milles palutakse kustutada isiku nime põhjal tehtud pildiotsingu tulemustest seda isikut kujutavad pisipiltidena kuvatud fotod, kontrollima, kas kõnealuste fotode kuvamine on vajalik selleks, et internetikasutajad, kes on potentsiaalselt huvitatud sellise otsingu kaudu nende fotodega tutvumisest, saaksid teostada õigust teabevabadusele.

Kuna aga otsingumootor kuvab andmesubjekti fotosid väljaspool nende avaldamise konteksti viidatud veebilehel, enamasti eesmärgiga illustreerida sellel veebilehel sisalduvat teksti, siis tuleb kindlaks teha, kas seda konteksti peab siiski arvesse võtma vastanduvate õiguste ja huvide nõutaval kaalumisel. Küsimus, kas see hindamine peab hõlmama ka selle veebilehe sisu, kus asub foto, mille pisipildina kuvamise lõpetamist taotletakse, sõltub kõnealuse töötlemise esemest ja laadist.

Mis puudutab esiteks kõnealuse töötlemise eset, siis märkis Euroopa Kohus, et fotode kui mitteverbaalsete kommunikatsioonivahendite avaldamine võib mõjutada internetikasutajaid rohkem kui avaldatud tekstid. Fotod on sellistena tõepoolest oluline vahend internetikasutajate tähelepanu äratamisel ja võivad tekitada huvi nendega illustreeritud artiklitega tutvumise vastu. Kuid eelkõige asjaolu tõttu, et fotosid saab sageli tõlgendada mitut moodi, võib nende pisipiltidena kuvamine otsingutulemuste loetelus riivata andmesubjekti õigust tema kujutise kaitsele eriti raskelt, mida tuleb arvesse võtta vastanduvate õiguste ja huvide kaalumisel. Eraldi kaalumine on vajalik sõltuvalt sellest, kas tegemist on ühelt poolt artiklitega, millele on lisatud veebilehe avaldaja avaldatud fotod, mis nende algses kontekstis illustreerivad neis artiklites esitatud teavet ja neis väljendatud arvamusi, või teiselt poolt fotodega, mille otsingumootori haldaja kuvab tulemuste loetelus pisipiltidena väljaspool konteksti, milles need algsel veebilehel avaldati.

Sellega seoses meenutas Euroopa Kohus, et põhjus, mis õigustab isikuandmete avaldamist veebisaidil, ei lange tingimata kokku põhjusega, mida kohaldatakse otsingumootori tegevusele, ning pealegi kui see nii ka oleks, võib asjasse puutuvate õiguste ja huvide kaalumise – mis tuleb läbi viia –

tulemus olla erinev sõltuvalt sellest, kas andmeid töötles otsingumootori haldaja või selle veebilehe avaldaja. Ühelt poolt võivad töötlemist õigustavad huvid olla erinevad ja teiselt poolt ei tarvitse tagajärjed, mis on sellisel töötlemisel andmesubjektile ja eelkõige tema eraelule, olla samasugused[113].

Mis puudutab teiseks otsingumootori haldaja teostatava töötlemise laadi, tõdes Euroopa Kohus, et kui otsingumootori haldaja kogub internetis avaldatud füüsiliste isikute fotosid ja kuvab neid pildiotsingu tulemustes eraldi pisipiltidena, pakub ta teenust, millega kaasneb autonoomne isikuandmete töötlemine, mis on eraldiseisev selle veebilehe avaldaja töötlemisest, millelt fotod on võetud, ning samuti töötlemisest, mis puudutab sellele veebilehele linkidega viitamist, mille eest otsingumootori haldaja samuti vastutab.

Järelikult tuleb otsingumootori haldaja tegevust, mis seisneb pildiotsingu tulemuste pisipiltidena kuvamises, hinnata autonoomselt, kuna sellest tegevusest tulenev põhiõiguste täiendav riive võib olla eriti intensiivne seetõttu, et nime põhjal tehtud otsingu käigus koondatakse kogu teave, mida internetis andmesubjekti kohta leitakse. Selle autonoomse hindamise raames tuleb arvesse võtta asjaolu, et see kuvamine on iseenesest tulemus, mida internetikasutaja taotleb, olenemata sellest, kas ta hiljem otsustab algsele veebilehele minna või mitte.

Siiski nentis Euroopa Kohus, et selline spetsiifiline kaalumine, mis võtab arvesse otsingumootori haldaja poolse töötlemise autonoomsust, ei mõjuta selliste tekstilõikude võimalikku asjakohasust, mis võivad olla vahetult otsingutulemuste loetelus kuvatud foto juures, kuna need tekstilõigud võivad selgitada kõnealuse foto informatiivset väärtust avalikkuse jaoks ning seega mõjutada asjasse puutuvate õiguste ja huvide kaalumist.

d. Hagid, mis on esitatud isikuandmete kaitse üldmäärusega vastuolus oleva andmete töötlemise peale

28. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Meta Platforms Ireland (C-319/20, EU:C:2022:322)

Eelotsusetaotlus – Füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel – Määrus (EL) 2016/679 – Artikkel 80 – Andmesubjektide esindamine mittetulundusühingu poolt – Esindushagi, mille esitas niisugune tarbijate huve kaitsev ühendus, kellel puudus volitus, ja mis esitati sõltumata andmesubjekti konkreetsete õiguste rikkumisest – Hagi, mis põhineb ebaausate kaubandustavade kasutamise keelul, tarbijakaitsenormide rikkumisel või tühiste tüüptingimuste kasutamise keelul

Meta Platforms Ireland haldab liidus veebipõhise sotsiaalvõrgustiku Facebook teenuste pakkumist ja on selle sotsiaalvõrgustiku kasutajate isikuandmete töötlemise eest vastutav töötleja liidus. Veebiplatvormil Facebook on aadressil www.facebook.de koht nimega App-Zentrum (rakenduste keskus), kus Meta Platforms Ireland teeb kasutajatele kättesaadavaks kolmandate isikute pakutavad tasuta mängud. Mõne sellise mängu vaatamisel teatatakse kasutajale, et rakenduse kasutamine võimaldab mänge pakkuval äriühingul saada teatud hulga isikuandmeid ja avaldada kasutaja nimel teavet. Kasutamise tulemusel nõustub kasutaja rakenduse kasutamise tüüptingimustega ja selle andmekaitse põhimõtetega. Lisaks on ühe konkreetse mängu puhul antud kasutajale teada, et rakendusel lubatakse avaldada tema nimel fotosid ja muud teavet.

[113] Vt kohtuotsus ***Google Spain ja Google***, punkt 86.

Saksamaa tarbijakaitsekeskuste ja -ühenduste keskliit[114] leidis, et rakenduste keskuses asjasse puutuvate mängude juures esitatud teave kujutab endast ebaausat kauplemistava. Asutusena, kellel on õigus esitada hagi tarbijakaitsenormide rikkumistest hoidumise nõudmiseks[115], esitas tarbijakaitseorganisatsioonide liit seega Meta Platforms Irelandi vastu hagi rikkumisest hoidumiseks. See hagi esitati sõltumata andmesubjekti andmete kaitsmise õiguse konkreetsest rikkumisest ja ilma andmesubjekti volituseta. Meta Platforms Ireland esitas hagi rahuldamise otsuse peale apellatsioonkaebuse; kuna ka apellatsioonkaebus jäeti rahuldamata, esitas Meta Platforms Ireland kassatsioonkaebuse Bundesgerichtshofile (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus). Kuivõrd sel kohtul oli kahtlusi, kas tarbijakaitseorganisatsioonide liidu hagi on vastuvõetav, ja eelkõige, kas tal oli õigus esitada hagi Meta Platforms Irelandi vastu, pöördus see kohus Euroopa Kohtu poole.

Euroopa Kohus asus oma otsuses seisukohale, et isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 80 lõikega 2[116] ei ole vastuolus see, kui tarbijate huve kaitsev ühendus – kellel puudub selleks antud volitus ja sõltumata andmesubjektide konkreetsete õiguste rikkumisest – võib pöörduda oletatava isikuandmete kaitset kahjustava isiku vastu kohtusse väitega, et on rikutud ebaausate kaubandustavade kasutamise keeldu, tarbijakaitseseadust või tühiste tüüptingimuste kasutamise keeldu. Niisuguse hagi esitamine on võimalik, kui asjasse puutuv andmete töötlemine võib kahjustada õigusi, mis on isikuandmete kaitse üldmääruse alusel tuvastatud või tuvastatavatel füüsilistel isikutel.

Euroopa Kohtu hinnang

Esmalt tuletas Euroopa Kohus meelde, et kuigi isikuandmete kaitse üldmääruse[117] eesmärk on tagada isikuandmete kaitset käsitlevate riigisiseste õigusaktide põhimõtteliselt täielik ühtlustamine, jätab selle määruse artikli 80 lõige 2 liikmesriikidele selle rakendamisel kaalutlusruumi[118]. Seega peavad liikmesriigid selleks, et mainitud sättes ette nähtud isikuandmete kaitse valdkonnas esitatud volituseta esindushagi oleks võimalik esitada, kasutama neile selle sättega antud võimalust näha oma riigisiseses õiguses ette, et andmesubjekte saab sel viisil esindada. Seda võimalust kasutades peavad liikmesriigid siiski kasutama oma kaalutlusruumi isikuandmete kaitse üldmääruse sätetes ette nähtud tingimustel ja piirides ning peavad võtma õigusnorme vastu viisil, mis ei kahjusta selle määruse sisu ja eesmärke.

Seejärel rõhutas Euroopa Kohus, et andes liikmesriikidele võimaluse kehtestada esindushagi esitamise süsteem isikuandmete kaitset väidetavalt rikkunud isiku vastu, nägi isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 80 lõige 2 ette teatavad nõuded, mida tuleb järgida. Esiteks on hagi esitamise õigus antud asutusele, organisatsioonile või ühendusele, kes vastab isikuandmete kaitse üldmääruses

---

114 Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e.V. (edaspidi „tarbijakaitseorganisatsioonide liit“).

115 Saksa õiguse kohaselt sisaldavad tarbijakaitseseadused ka norme, mis reguleerivad tarbija isikuandmete kogumise, töötlemise või kasutamise õiguspärasust ettevõtja poolt.

116 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT 2016, L 119, lk 1; edaspidi „isikuandmete kaitse üldmäärus“). Artikli 80 lõikes 2 on ette nähtud, et „[l]iikmesriigid võivad ette näha, et igal [selle] artikli lõikes 1 osutatud asutusel, organisatsioonil või ühendusel on andmesubjekti volitusest sõltumatult õigus esitada asjaomases liikmesriigis artikli 77 kohaselt pädevale järelevalveasutusele kaebus ning kasutada artiklites 78 ja 79 osutatud õigusi, kui ta leiab, et [selle] määruse kohase andmesubjekti õigusi on [tema] isikuandmete töötlemise tulemusel rikutud“.

117 Nii ilmneb kõnealuse määruse artikli 1 lõikest 1 koostoimes põhjendustega 9, 10 ja 13.

118 „Kaitseklausleid“ kohaldades.

loetletud kriteeriumidele[119]. Selle mõiste alla võib kuuluda niisugune tarbijate huve kaitsev ühendus nagu tarbijakaitseorganisatsioonide liit, kes taotleb avaliku huvi eesmärki, mis seisneb andmesubjektide kui tarbijate õiguste ja vabaduste tagamises, kuivõrd sellise eesmärgi saavutamine võib olla seotud nende andmesubjektide isikuandmete kaitsega. Teiseks eeldab sellise esindushagi esitamine, et see üksus, sõltumata talle antud volitusest, leiab, et isikuandmete kaitse üldmääruse kohase andmesubjekti õigusi on isikuandmete töötlemise tulemusel rikutud.

Niisiis ei saa esindushagi esitamisel[120] ühelt poolt nõuda, et selline üksus tuvastaks enne konkreetse andmesubjekti, keda väidetav isikuandmete kaitse üldmääruse sätetega vastuolus olev töötlemine konkreetselt puudutab. Sel puhul võib olla piisav ka see, kui on kindlaks määratud isikute kategooria või isikute rühm, keda niisugune andmete töötlemine puudutab[121].

Teiselt poolt ei nõua niisuguse esindushagi esitamine, et oleks konkreetselt rikutud isikuandmete kaitse üldmäärusest isikule tulenevaid õigusi. Selleks, et tunnustada üksuse õigust esitada hagi, piisab, kui väita, et asjasse puutuv andmete töötlemine võib kahjustada õigusi, mis on tuvastatud või tuvastatavatel füüsilistel isikutel selle määruse alusel, ilma et oleks vaja tõendada andmesubjekti õiguste rikkumisega talle konkreetses olukorras tekitatud tegelikku kahju. Arvestades seega isikuandmete kaitse üldmääruse eesmärgiga, aitab see, kui niisugustele tarbijate huve kaitsvatele ühendustele nagu tarbijakaitseorganisatsioonide liit on antud õigus esitada esindushagide esitamise süsteemi kaudu hagi, et lõpetada isikuandmete kaitse üldmääruse sätetega vastuolus olev töötlemine – sõltumata sellest, kas sellega on ühe isiku õigusi rikutud isiklikult ja konkreetselt –, kahtlemata tugevdada andmesubjektide õigusi ja tagada neile kõrgetasemeline kaitse.

Lõpetuseks täpsustas Euroopa Kohus, et isikuandmete kaitset käsitleva normi rikkumine võib samal ajal kaasa tuua tarbijakaitset või ebaausaid kaubandustavasid käsitlevate normide rikkumise. Nimelt võimaldab isikuandmete kaitse üldmäärus[122] liikmesriikidel kasutada neile pakutud võimalust näha ette, et tarbijate huve kaitsvatele ühendustele antakse õigus esitada hagi isikuandmete kaitse üldmääruses ette nähtud õiguste rikkumise peale normide kaudu, mille eesmärk on kaitsta tarbijaid või võidelda ebaausate kaubandustavade vastu.

---

119 Täpsemalt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 80 lõikes 1. Kõnealuses sättes on nimetatud „mittetulunduslikku asutust, organisatsiooni või ühendust, mis on nõuetekohaselt asutatud kooskõlas asjaomase liikmesriigi õigusega ning mille põhikirjajärgsed eesmärgid on avalikes huvides ning mis tegutseb andmesubjekti õiguste ja vabaduste kaitsmise valdkonnas seoses andmesubjekti isikuandmete kaitsmisega“.

120 Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 80 lõike 2 alusel.

121 Eelkõige arvestades isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 punkti 1 tähenduses mõiste „andmesubjekt“ ulatusega, mille alla kuuluvad nii „tuvastatud füüsiline isik“ kui ka „tuvastatav füüsiline isik“.

122 Eelkõige isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 80 lõige 2.

IV. Liidu kodakondsus[123]

1. Liidu kodakondsuse kaotamine liikmesriigi kodakondsuse kaotamise tõttu

18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Wiener Landesregierung jt (naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kinnituse tagasivõtmine) (C-118/20, EU:C:2022:34)

Eelotsusetaotlus – Liidu kodakondsus – ELTL artiklid 20 ja 21 – Kohaldamisala – Liikmesriigi kodakondsusest loobumine selleks, et saada teise liikmesriigi kodakondsus vastavalt selle teise liikmesriigi kinnitusele anda puudutatud isikule naturalisatsiooni korras kodakondsus – Selle kinnituse tagasivõtmine avaliku korra või avaliku julgeolekuga seotud põhjustel – Proportsionaalsuse põhimõte – Kodakondsusetuse olukord

JY, kes oli sel ajal Austrias elav Eesti kodanik, esitas 2008. aastal taotluse Austria kodakondsuse saamiseks. Toona pädev Austria haldusasutus[124] kinnitas talle 11. märtsi 2014. aasta otsusega, et see kodakondsus antakse talle siis, kui ta kahe aasta jooksul tõendab, et tema kodakondsussuhe Eestiga on lõpetatud. JY esitas ettenähtud tähtaja jooksul kinnituse, et 27. augustil 2015 lõpetati tema kodakondsussuhe Eestiga. Alates sellest ajast on JY kodakondsuseta isik.

Austria haldusasutus[125], kellele pädevus oli üle läinud, tühistas 6. juuli 2017. aasta otsusega riigisisese õiguse alusel 11. märtsi 2014. aasta otsuse ja jättis JYi taotluse Austria kodakondsuse saamiseks rahuldamata. Oma otsuse põhjendusena märkis see asutus, et JY ei vastanud enam kodakondsuse andmise tingimustele, mis on riigisiseses õiguses ette nähtud. Nimelt pani JY pärast seda, kui ta oli saanud kinnituse, et talle antakse Austria kodakondsus, toime kaks rasket haldusrikkumist, mis seisnesid selles, et tema sõidukile ei olnud paigaldatud tehnoülevaatuskleebist ja et ta juhtis mootorsõidukit joobeseisundis. Samuti oli ta vastutav kaheksa haldusrikkumise eest, mis olid toime pandud enne, kui kõnealune kinnitus talle anti.

Kuna JYi kaebus selle otsuse peale jäeti rahuldamata, esitas ta kassatsioonkaebuse Verwaltungsgerichtshofile (Austria kõrgeim halduskohus). See kohus märkis, et võttes arvesse haldusrikkumisi, mille JY pani toime enne ja pärast seda, kui talle anti kinnitus Austria kodakondsuse andmise kohta, olid selle kinnituse tagasivõtmise tingimused Austria õiguse kohaselt täidetud. Tal tekkis siiski küsimus, kas JYi olukord kuulub liidu õiguse kohaldamisalasse ja kas pädev haldusasutus pidi selle otsuse vastuvõtmisel, millega võeti naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kinnitus tagasi ja mis takistas JYil liidu kodakondsust taastada, järgima seda õigust, eelkõige selles tunnustatud proportsionaalsuse põhimõtet, arvestades puudutatud isiku olukorrale sellisest otsusest tulenevaid tagajärgi.

Neil asjaoludel otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus esitada Euroopa Kohtule küsimused liidu õiguse tõlgendamise kohta. Euroopa Kohtu suurkoda tõlgendas oma kohtuotsuses ELTL artiklit 20

---

123 Selles jaotises tuleb mainida ka 9. juuni 2022. aasta kohtuotsust ***Préfet du Gers ja Institut national de la statistique et des études économiques*** (C-673/20, EU:C:2022:449). Seda kohtuotsust on tutvustatud II jaotises „Liikmesriigi väljaastumine Euroopa Liidust“.

124 Niederösterreichische Landesregierung (Alam-Austria liidumaa valitsus, Austria).

125 Wiener Landesregierung (Viini liidumaa valitsus, Austria).

oma kohtupraktika raames[126], mis puudutab liidu õiguse seisukohast liikmesriikide kohustusi kodakondsuse omandamise ja kaotamise valdkonnas.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimeseks leidis Euroopa Kohus, et sellise isiku olukord, kellel on ainult ühe liikmesriigi kodakondsus ning kes loobub sellest kodakondsusest ja kaotab seetõttu liidu kodaniku staatuse eesmärgiga saada teise liikmesriigi kodakondsus pärast seda, kui viimati nimetatud liikmesriigi asutused on talle kinnitanud, et see kodakondsus talle antakse, kuulub oma olemuse ja tagajärgede poolest liidu õiguse kohaldamisalasse, kui kinnitus võetakse tagasi ja takistatakse seega isikul liidu kodaniku staatust taastada.

Sellega seoses tõdes Euroopa Kohus kõigepealt, et kinnituse tagasivõtmise ajal oli JY kodakondsuseta isik ja ta oli kaotanud liidu kodaniku staatuse. Kuna taotlus lõpetada kodakondsussuhe oma päritoluliikmesriigiga esitati naturalisatsiooni korras Austria kodakondsuse saamise menetluses tulenevalt sellest, et võttes arvesse talle antud kinnitust, täitis JY selle menetlusega seotud nõuded, ei saa asuda seisukohale, et selline isik nagu JY on vabatahtlikult loobunud liidu kodaniku staatusest. Vastupidi, kuna ta sai vastuvõtvalt liikmesriigilt kinnituse, et talle antakse selle riigi kodakondsus, oli kodakondsussuhte lõpetamise taotluse eesmärk täita selle kodakondsuse saamise üks tingimus ning pärast selle kodakondsuse saamist omada jätkuvalt liidu kodaniku staatust ja sellega kaasnevaid õigusi.

Seejärel märkis kohus, et kui vastuvõtva liikmesriigi pädevad asutused võtavad naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise menetluses tagasi naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kinnituse, on puudutatud isik, kes oli ainult ühe teise liikmesriigi kodanik ja loobus selle menetlusega seotud nõuete täitmiseks oma päritoluriigi kodakondsusest, olukorras, kus tal on võimatu jätkuvalt kasutada õigusi, mis tulenevad tema kui liidu kodaniku staatusest. Selline menetlus tervikuna mõjutab ELTL artikliga 20 liikmesriikide kodanikele antud staatust. See võib nimelt viia selleni, et JYi olukorras olev isik jääb ilma kõigist selle staatusega seotud õigustest, kuigi menetluse alustamise ajal oli isikul liikmesriigi kodakondsus ja tal oli seega liidu kodaniku staatus.

Märkides, et JY kasutas Eesti kodanikuna oma liikumis- ja elamisvabadust, kui ta asus elama Austriasse, kus ta elab juba mitu aastat, rõhutas Euroopa Kohus lõpetuseks, et ELTL artikli 21 lõikega 1 soodustatava järkjärgulise lõimumise loogika nõuab, et sellise liidu kodaniku olukord, kellele on nimetatud sätte alusel antud õigused tulenevalt sellest, et ta kasutab oma õigust liidus vabalt liikuda, ja kes ei kaota mitte ainult neid õigusi, vaid ka liidu kodaniku staatuse, kuigi ta püüdis naturalisatsiooni korras kodakondsuse saamise teel vastuvõtva liikmesriigi ühiskonda rohkem sulanduda, kuulub liidu kodakondsust käsitlevate EL toimimise lepingu sätete kohaldamisalasse.

Teisena tõlgendas Euroopa Kohus ELTL artiklit 20 nii, et pädevad riigisisesed asutused ja vastuvõtva liikmesriigi kohtud peavad kontrollima, kas kinnituse tagasivõtmise otsus, mis muudab puudutatud isiku liidu kodaniku staatuse kaotamise lõplikuks, on proportsionaalsuse põhimõttega kooskõlas, arvestades selle tulemusena isiku olukorrale tekkivaid tagajärgi. Proportsionaalsuse põhimõtte järgimise nõue ei ole täidetud, kui niisugust otsust põhjendatakse haldusrikkumistega, mis seisnevad liiklusreeglite rikkumises, mis vastavalt kohaldatavale riigisisesele õigusele toovad kaasa pelgalt rahalise sanktsiooni.

Sellele järeldusele jõudmiseks märkis Euroopa Kohus, et kui naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise menetluses, mis on liikmesriigis algatatud, nõuab liikmesriik liidu kodanikult, et ta loobuks

---

126 Mis tuleneb 2. märtsi 2010. aasta kohtuotsusest ***Rottmann*** (C-135/08, EU:C:2010:104) ja 12. märtsi 2019. aasta kohtuotsusest ***Tjebbes jt*** (C-221/17, EU:C:2019:189).

oma päritoluliikmesriigi kodakondsusest, nõuavad selle kodaniku ELTL artiklist 20 tulenevate õiguste kasutamine ja soovitav toime, et ta ei kaotaks kunagi oma põhistaatust liidu kodanikuna selle menetluse rakendamise tõttu. Nimelt jätab selle staatuse mis tahes – isegi ajutine – kaotamine puudutatud isiku määramata ajaks ilma võimalusest kasutada kõiki sellest staatusest tulenevaid õigusi.

Seega, kui liikmesriigi kodanik taotleb oma kodakondsusest vabastamist selleks, et tal oleks võimalik saada teise liikmesriigi kodakondsus ja omada jätkuvalt liidu kodaniku staatust, ei peaks päritoluliikmesriik selle teise liikmesriigi antud kinnituse alusel, mille kohaselt antakse kodakondsus naturalisatsiooni korras, tegema lõplikku otsust kodakondsusest vabastamise kohta, ilma et ta tagaks, et see otsus jõustub alles siis, kui uus kodakondsus on tõepoolest omandatud.

Samas, kui liidu kodaniku staatus on juba ajutiselt kaotatud seetõttu, et naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise menetluses on päritoluliikmesriik puudutatud isiku kodakondsuse ära võtnud enne, kui viimane on tegelikult omandanud vastuvõtva liikmesriigi kodakondsuse, lasub kohustus tagada ELTL artikli 20 soovitav toime ennekõike viimati nimetatud liikmesriigil. See kohustus kehtib eriti naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kohta antud kinnituse tagasivõtmise otsuse korral, mis võib liidu kodaniku staatuse kaotamise lõplikuks muuta. Sellise otsuse võib seega teha üksnes õiguspärastel põhjustel ja proportsionaalsuse põhimõtet järgides.

Proportsionaalsuse hindamine nõuab nimelt, et kontrollitaks, kas arvestades puudutatud isiku toime pandud rikkumiste raskust, on selline otsus õigustatud. Kuna JYi puhul ei takistanud enne naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kinnitust toime pandud rikkumised selle kodakondsuse andmist, ei saa neid rikkumisi kinnituse tagasivõtmise otsuse alusena enam arvesse võtta. Mis puudutab pärast naturalisatsiooni korras kodakondsuse andmise kinnitust toime pandud rikkumisi, siis arvestades nende laadi ja raskust ning nõuet, et mõisteid „avalik kord“ ja „avalik julgeolek“ tuleb tõlgendada kitsalt, ei ilmne, et JY kujutaks endast tõelist, vahetut ja piisavalt tõsist ohtu, mis kahjustaks mõnd ühiskonna põhihuvi või Austria Vabariigi avalikku julgeolekut. Liiklusreeglite rikkumisi, mille eest võib määrata pelgalt haldustrahvi, ei saa nimelt käsitada sellisena, et need tõendaksid, et nende rikkumiste eest vastutav isik kujutab avalikule korrale ja julgeolekule ohtu, mis võiks õigustada tema liidu kodaniku staatuse lõplikku kaotamist.

2. Õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil

10. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Commissioners for Her Majesty’s Revenue and Customs (üldine ravikindlustus) (C-247/20, EU:C:2022:177)

Eelotsusetaotlus – Õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil – ELTL artikkel 21 – Direktiiv 2004/38/EÜ – Artikli 7 lõike 1 punkt b ja artikkel 16 – Liikmesriigi kodanikust laps, kes elab teises liikmesriigis – Selle vanema tuletatud elamisõigus, kes tegelikult seda last hooldab – Üldise ravikindlustuse nõue – Laps, kellel on alaline elamisõigus osal asjaomastest ajavahemikest

VI ja tema abikaasa on Pakistani kodanikud, kes elavad koos lastega Põhja-Iirimaal (Ühendkuningriik). Nende 2004. aastal sündinud poeg, kes on Iiri kodanik, omandas Ühendkuningriigis alalise elamisõiguse, kuna ta elas seal seaduslikult ja pidevalt viis järjestikust aastat.

Kuigi VI, kes hoolitses alguses nende laste eest, töötab ja on maksukohustuslane alates 2016. aasta aprillist, töötas VI abikaasa ja oli maksukohustuslane kõigil põhikohtuasjas käsitletavatel ajavahemikel, kusjuures mõlemal abikaasal on piisavalt vahendeid, et rahuldada oma pere vajadusi.

Commissioners for Her Majesty’s Revenue and Customs (maksu- ja tolliamet, Ühendkuningriik) on seisukohal, et maist kuni augustini 2006 ja augustist 2014 kuni septembrini 2016 ei olnud VI-l üldist ravikindlustust ja järelikult ei olnud tal Ühendkuningriigis elamisõigust, mistõttu tal ei saanud nende

mõlema ajavahemiku eest olla õigust saada ülalpeetava lapse kohta antavat maksusoodustust ja lapsetoetust.

Olles saanud nende õiguste kohta kaks kaebust, küsis Social Security Appeal Tribunal (Northern Ireland) (sotsiaalkindlustusasjade apellatsioonikohus (Põhja-Iirimaa), Ühendkuningriik) Euroopa Kohtult selle kohta, millisel määral on nõue omada vastuvõtvas liikmesriigis üldist ravikindlustust, mis on ette nähtud direktiivi 2004/38[127] artikli 7 lõike 2 punktis b, kohaldatav VI-le ja tema pojale asjaomaste ajavahemike vältel, ning vajaduse korral, kas nende tasuta liitumine vastuvõtva liikmesriigi riikliku ravikindlustussüsteemiga on selle nõude täitmiseks piisav.

Euroopa Kohus otsustas, et ELTL artiklit 21, millega on tagatud liidu kodanike liikumis- ja elukohavabadus, ning direktiivi 2004/38 artikli 16 lõiget 1, mis puudutab alalise elamisõiguse omandamist, tuleb tõlgendada nii, et ei liidu kodanikust lapsel, kes on omandanud alalise elamisõiguse, ega teda tegelikult hooldaval vanemal ei pea olema üldist ravikindlustust selle direktiivi artikli 7 lõike 1 punkti b tähenduses, et neil säiliks elamisõigus vastuvõtvas liikmesriigis. Seevastu ajavahemike osas enne seda, kui liidu kodanikust laps on saanud alalise elamisõiguse vastuvõtvas riigis, peab nii sellel lapsel juhul, kui talle taotletakse selle artikli 7 lõike 1 punkti b alusel elamisõigust, kui ka teda tegelikult hooldaval vanemal olema üldine ravikindlustus selle direktiivi tähenduses.

Euroopa Kohtu hinnang

Mis puudutab esiteks ajavahemikke pärast seda, kui liidu kodanikust laps on saanud alalise elamisõiguse pärast seda, kui ta on elanud vastuvõtvas liikmesriigis seaduslikult ja pidevalt viis järjestikust aastat, siis rõhutas Euroopa Kohus, et sellele elamisõigusele ei kohaldata enam[128] tingimusi, mis on kohaldatavad enne alalise elamisõiguse omandamist ning mille kohaselt peab enda ja oma pere jaoks olema piisavalt vahendeid ja üldine ravikindlustus[129].

Mis puudutab kolmanda riigi kodanikust vanemat, kes tegelikult seda last hooldab, siis märkis Euroopa Kohus, et ta ei ole „pereliige“ direktiivi 2004/38 tähenduses ega saa seega sellest tulenevalt[130] alalist elamisõigust vastuvõtvas liikmesriigis, kui vanem oma last ülal peab. Nimelt on mõiste „pereliige“ selle direktiivi tähenduses liidu kodaniku ülenejate sugulaste puhul piiratud[131] selle kodaniku „ülalpeetavate“ ülenejate lähisugulastega.

Samas tuleb vastuvõtvas liikmesriigis alalist elamisõigust, mille on liidu õigusega saanud teise liikmesriigi alaealine kodanik, lapse elamisõigusele soovitava toime tagamiseks mõista nii, et see tähendab ELTL artikli 21 alusel vanemale, kes tegelikult hooldab seda alaealist liidu kodanikku, õigust elada temaga vastuvõtvas liikmesriigis koos ning seda sõltumata selle vanema kodakondsusest.

---

127 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT 2004, L 158, lk 77; ELT eriväljaanne 05/05, lk 46). Direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punktis b on sätestatud, et kõikidel liidu kodanikel on õigus elada teise liikmesriigi territooriumil kauem kui kolm kuud, kui neil on enda ja oma pere jaoks piisavalt vahendeid, et mitte koormata oma elamisperioodi ajal vastuvõtva liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi, ja neil on vastuvõtva liikmesriigi üldine ravikindlustus.

128 Vastavalt direktiivi 2004/38 artikli 16 lõike 1 viimasele lausele.

129 Ette nähtud direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punktis b.

130 Direktiivi 2004/38 artikli 16 lõikes 2 on sätestatud, et lõiget 1 kohaldatakse ka nende pereliikmete suhtes, kes ei ole liikmesriigi kodanikud, kuid on koos liidu kodanikuga elanud vastuvõtvas liikmesriigis seaduslikult ja pidevalt viis järjestikust aastat.

131 Direktiivi 2004/38 artikli 2 punkti 2 kohaselt.

Sellest järeldub, et direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punktis b sätestatud tingimuste kohaldamatus pärast seda, kui alaealine on saanud selle direktiivi artikli 16 lõike 1 alusel alalise elamisõiguse, laieneb ELTL artikli 21 kohaselt sellele vanemale.

Teiseks, mis puudutab ajavahemikke enne, kui liidu kodanikust laps on omandanud vastuvõtvas liikmesriigis alalise elamisõiguse, siis direktiivi 2004/38 artikli 7 lõike 1 punkti b sõnastusest ning selle direktiivi üldisest ülesehitusest ja eesmärgist tuleneb, et mitte ainult liidu kodanikul, vaid ka temaga vastuvõtvas liikmesriigis elavatel pereliikmetel ja samuti sellist last tegelikult hooldaval vanemal peab olema üldine ravikindlustus.

Sellega seoses tuleneb sellest artiklist koostoimes põhjendusega 10 ja artikli 14 lõikega 2, et majanduslikult mitteaktiivsel liidu kodanikul peab kogu vastuvõtva liikmesriigi territooriumil elamise ajavahemiku jooksul, mis on pikem kui kolm kuud ja lühem kui viis aastat, olema enda ja oma pereliikmete jaoks üldine ravikindlustus, et mitte põhjendamatult koormata selle liikmesriigi eelarvet. Sellise liidu kodanikust lapse olukorra puhul, kes elab vastuvõtvas liikmesriigis koos teda tegelikult hooldava vanemaga, on see nõue täidetud nii juhul, kui lapsel on üldine ravikindlustus, mis hõlmab tema vanemat, kui ka vastupidisel juhul, kui sellel vanemal on selline kindlustus, mis hõlmab last.

Ent niisuguses olukorras, kus liidu kodanikuks on alaealine laps, kelle üks vanematest, kes on kolmanda riigi kodanik, töötas ja oli vastuvõtvas riigis asjaomasel ajavahemikul maksukohustuslane, oleks ebaproportsionaalne keelduda elamisõiguse andmisest sellele lapsele ja teda tegelikult hooldavale vanemale üksnes põhjusel, et selle ajavahemiku jooksul olid nad tasuta liitunud vastuvõtva liikmesriigi riikliku ravikindlustussüsteemiga. Nimelt ei saa asuda seisukohale, et tasuta liitumine põhikohtuasja iseloomustavatel tingimustel kujutaks endast ebamõistlikku koormust kõnealuse riigi eelarvele.

3. Liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigus

5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid) (C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354)

Eelotsusetaotlus – ELTL artikkel 20 – Euroopa Liidu kodakondsus – Liidu kodanik, kes ei ole kunagi kasutanud oma liikumisvabadust – Kolmanda riigi kodanikust pereliikme elamisloa taotlus – Rahuldamata jätmine – Liidu kodaniku kohustus omada piisavaid vahendeid – Abikaasade kooselukohustus – Liidu kodanikust alaealine laps – Liikmesriigi õigusnormid ja tavad – Liidu kodanikele antud põhiliste õiguste tegelik kasutamine – Ilmajäämine

XU on Venezuelas sündinud laps, kelle ema on venetsueellane, kellel on selle lapse ainuhooldusõigus. XU elab Hispaanias koos oma emaga, Hispaania kodanikuga, kellega tema ema abiellus, ja Hispaania kodanikust lapsega, kelle tema ema on saanud selle Hispaania kodanikuga. QP, kes on Peruu kodanik, abiellus Hispaania kodanikuga, kellega tal on Hispaania kodanikust laps. XU ja QP on mõlemad pereliikmed liidu kodanikule, kellel on selle riigi kodakondsus, kus nad elavad, ja kes ei ole kunagi kasutanud oma õigust vabalt liikuda teises liikmesriigis.

XU ja QP puhul jäeti rahuldamata nende taotlused saada elamisluba liidu kodaniku pereliikmena[132], kuna liidu kodanikul ei ole tema enda ega oma pereliikmete jaoks piisavaid rahalisi vahendeid[133]. Pädev asutus ehk Subdelegación del Gobierno en Toledo (valitsuse alaline esindaja Toledos, Hispaania) võttis XU puhul arvesse üksnes tema kasuisa ja QP puhul üksnes tema abikaasa majanduslikku olukorda.

Kuna rahuldamata jätmise otsuste peale esitatud kaebused rahuldati, esitas asutus nende kohta tehtud otsuste peale apellatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule.

Nimetatud kohtul on tekkinud küsimus, kas liidu õigusega[134] on kooskõlas praktika, mis seisneb selles, et automaatselt jäetakse rahuldamata kolmanda riigi kodaniku taotlus perekonna taasühinemiseks Hispaania kodanikuga, kes ei ole kunagi kasutanud oma liikumisvabadust, ainuüksi viimase majandusliku olukorra tõttu. Selline praktika võib viia selleni, et Hispaania kodanik peab liidu territooriumilt lahkuma. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul võib see mõlema kohtuasja puhul nii olla, arvestades abielule kohaldatavate Hispaania õigusnormidega kehtestatud kooselukohustust[135].

Euroopa Kohus leidis oma kohtuotsuses sisuliselt, et liidu õigusega on vastuolus, kui liikmesriik jätab perekonna taasühinemise taotluse, mille on esitanud kolmanda riigi kodanik, kes on sellise liidu kodaniku pereliige, kellel on selle liikmesriigi kodakondsus ja kes ei ole kunagi kasutanud oma liikumisvabadust, rahuldamata ainuüksi põhjendusel, et sellel liidu kodanikul ei ole enda ega oma pereliikme jaoks piisavalt vahendeid, ilma et oleks kontrollitud, kas nimetatud liidu kodaniku ja tema pereliikme vahel esineb selline sõltuvussuhe, mille tõttu viimasele tuletatud elamisõiguse andmisest keeldumise korral oleks sama liidu kodanik sunnitud lahkuma kogu liidu territooriumilt ning jääks seega ilma võimalusest tegelikult kasutada põhilisi liidu kodakondsusest tulenevaid õigusi. Seejärel esitab kohus mitu täpsustust, et hinnata, kas mõlemal konkreetsel juhul on olemas sõltuvussuhe, mis põhjendab kolmanda riigi kodanikule liidu õiguse alusel tuletatud elamisõiguse andmist.

Euroopa Kohtu hinnang

Mis puudutab perekonna taasühinemist ja nõuet omada piisavaid vahendeid, siis Euroopa Kohus meenutas sissejuhatuseks, et liidu õigus ei ole põhimõtteliselt kohaldatav kolmanda riigi kodaniku taotlusele perekonna taasühinemiseks oma liikmesriigi kodanikust pereliikmega, kes ei ole kunagi kasutanud oma liikumisvabadust, ning sellega ei ole seega põhimõtteliselt vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt niisuguse perekonna taasühinemise suhtes kohaldatakse piisavate vahendite tingimust. Niisuguse tingimuse automaatne ja ilma igasuguste eranditeta kehtestamine võib siiski kahjustada tuletatud elamisõigust, mida väga erandlikel juhtudel tuleb ELTL artikli 20 alusel tunnustada kolmanda riigi kodaniku puhul, kes on liidu kodaniku pereliige, eelkõige kui elamisloa andmisest keeldumine sunniks seda liidu kodanikku lahkuma liidu territooriumilt, mille tagajärjel jääks ta ilma võimalusest tegelikult kasutada põhilisi liidu kodakondsusest tulenevaid õigusi. See on nii, kui kolmanda riigi kodaniku ja tema liidu kodanikust pereliikme vahel on sõltuvussuhe, mille tõttu oleks liidu kodanik sunnitud asjaomase kolmanda riigi kodanikuga kaasa minema ja kogu liidu territooriumilt lahkuma.

---

132 Käesoleval juhul XU puhul tema kasuisa ja QP puhul tema abikaasa.

133 Et mitte koormata Hispaania sotsiaalabisüsteemi, nagu on ette nähtud Hispaania õiguses.

134 ELTL artikkel 20 liidu kodakondsuse kohta.

135 Kohtuasjas C-532/19 kohustab QP-le elamisõiguse andmisest keeldumine tema abikaasat liidu territooriumilt lahkuma. Kohtuasjas C-451/19 tooks XU-le elamisõiguse andmisest keeldumine kaasa XU ja tema ema lahkumise liidu territooriumilt ning sunniks sellest riigist lahkuma mitte ainult tema abikaasa, vaid ka nende liidust sündinud Hispaania kodanikust alaealise lapse.

Mis puudutab sõltuvussuhte olemasolu kohtuasjas C-532/19, siis Euroopa Kohus täpsustas esimesena, et sõltuvussuhet, mis võib põhjendada tuletatud elamisõiguse andmist ELTL artikli 20 alusel, ei ole olemas üksnes seetõttu, et täisealine liikmesriigi kodanik, kes ei ole kunagi kasutanud oma liikumisvabadust, ja tema täisealine kolmanda riigi kodanikust abikaasa on kohustatud elama koos vastavalt selle liikmesriigi õiguse alusel, mille kodakondsus on liidu kodanikul ja kus sõlmiti abielu.

Teisena analüüsis Euroopa Kohus, kas sõltuvussuhe võib esineda siis, kui kolmanda riigi kodanik ja tema liikmesriigi kodanikust abikaasa, kes ei ole kunagi kasutanud oma liikumisvabadust, on sama liikmesriigi kodanikust alaealise vanemad, kes ei ole samuti kasutanud oma liikumisvabadust.

Hindamaks ohtu, et asjaomane liidu kodanikust laps oleks sunnitud liidu territooriumilt lahkuma, kui tema kolmanda riigi kodanikust vanemale keeldutaks kõnealuses liikmesriigis tuletatud elamisõigust andmast, tuleb välja selgitada, kas see vanem tegelikult lapse eest hoolitseb ning kas nende vahel on tegelik sõltuvussuhe, võttes arvesse õigust perekonnaelu puutumatusele[136] ning kohustust võtta arvesse lapse parimaid huve[137].

Asjaolu, et teine, liidu kodanikust vanem on reaalselt võimeline ja valmis hoolitsema üksi iga päev ja tegelikult lapse eest, ei ole piisav tuvastamaks, et kolmanda riigi kodanikust vanema ja lapse vahel ei ole niisugust sõltuvussuhet, mille tõttu oleks laps sunnitud liidu territooriumilt lahkuma, kui kolmanda riigi kodanikule keeldutaks andmast elamisõigust. Selle tuvastamisel tuleb nimelt võtta lapse parimates huvides arvesse kõiki konkreetse juhtumi asjaolusid[138].

Seega on asjaolu, et kolmanda riigi kodanikust vanem elab koos liidu kodanikust alaealise lapsega, asjakohane tegemaks kindlaks nendevahelise sõltuvussuhte olemasolu, kuid see ei ole vajalik eeltingimus. Lisaks juhul, kui alaealine liidu kodanik elab püsivalt koos oma kahe vanemaga ning seega on lapse hooldamine ja tema seaduslik, emotsionaalne ja rahaline ülalpidamine iga päev jagatud nende kahe vanema vahel, võib ümberlükatavalt eeldada, et selle alaealise liidu kodaniku ja tema kolmanda riigi kodanikust vanema vahel on sõltuvussuhe, sõltumata asjaolust, et lapse teisel vanemal on selle liikmesriigi kodanikuna, mille territooriumil see pere loodi, tingimusteta õigus selle liikmesriigi territooriumil elada.

Mis puudutab sõltuvussuhte olemasolu kohtuasjas C-451/19, siis esimesena toonitas Euroopa Kohus, et kuna kolmanda riigi kodanikule ELTL artikli 20 alusel anda võidav tuletatud elamisõigus on teisene, tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul eelkõige analüüsida, kas XU-l, kes oli elamisloa taotluse rahuldamata jätmise kuupäeval alaealine ja kelle kolmanda riigi kodanikust emal oli Hispaania territooriumil elamisõigus, ei olnud sel kuupäeval Hispaania territooriumil elamise õigust direktiivi 2003/86[139] alusel.

---

136 Tagatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 7.

137 Tunnustatud harta artikli 24 lõikega 2, mis hõlmab samuti selle lapse õigust säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, mis on tagatud harta artikli 24 lõikega 3.

138 Eelkõige lapse vanus, tema füüsiline ja emotsionaalne areng, lapse emotsionaalse suhte tugevus nii liidu kodanikust kui ka kolmanda riigi kodanikust vanemaga ning viimati nimetatud vanemast lahutamise tõttu lapse heaolu ähvardada võiv oht.

139 Nõukogu 22. septembri 2003. aasta direktiiv 2003/86/EÜ perekonna taasühinemise õiguse kohta (ELT 2003, L 251, lk 12; ELT eriväljaanne 19/06, lk 224). Kuigi seda direktiivi ei kohaldata liidu kodaniku pereliikmete suhtes, ei saa selle direktiivi eesmärki arvestades, milleks on soodustada perekonna taasühinemist, ja võttes arvesse direktiiviga taotletud kaitset kolmanda riigi kodanikele, eelkõige alaealistele, välistada selle direktiivi kohaldamist kolmanda riigi kodanikust alaealisele üksnes seetõttu, et tema kolmanda riigi kodanikust vanem on samuti sellise liidu kodaniku vanem, kes on sündinud liidust liikmesriigi kodanikuga.

Teisena, juhul kui XU-l puudub liidu teisese õiguse või riigisisese õiguse alusel elamisluba, analüüsis Euroopa Kohus, kas ELTL artikkel 20 võimaldab anda sellele kolmanda riigi kodanikule tuletatud elamisõiguse.

Sellega seoses tuleb kindlaks teha, kas kuupäeval, mil XU-le elamisloa andmise taotlus jäeti rahuldamata, oleks tema sunniviisiline lahkumine pannud tema emale tegelikult kohustuse lahkuda liidu territooriumilt, kuna nende vahel oli sõltuvussuhe, ning kui see on nii, siis kas XU ema lahkumine oleks samuti kohustanud tema alaealist liidu kodanikust last tegelikult lahkuma liidu territooriumilt, kuna selle liidu kodaniku ja tema ema vahel on sõltuvussuhe.

ELTL artikli 20 kohaldamise eesmärgil selle hindamine, kas vanema ja tema lapse vahel, kes mõlemad on kolmanda riigi kodanikud, on sõltuvussuhe, tugineb *mutatis mutandis* samadele kriteeriumidele kui need, mis on varem esile toodud. Kui tegemist on kolmanda riigi kodanikust alaealisega, kelle elamisloa taotlus on rahuldamata jäetud ja kelle puhul on oht, et ta on sunnitud liidu territooriumilt lahkuma, siis see, et tema teine vanem võib tegelikult hoolitseda tema eest seaduslikult, rahaliselt ja emotsionaalselt, sealhulgas tema päritoluriigis, on asjakohane asjaolu, kuigi see ei ole iseenesest piisav järeldamaks, et selle liikmesriigi territooriumil elav kolmanda riigi kodanikust vanem ei ole tegelikult sunnitud liidu territooriumilt lahkuma.

Seega, kui kuupäeval, mil XU elamisloa taotlus rahuldamata jäeti, oleks tema sunniviisiline lahkumine Hispaania territooriumilt võinud praktikas sundida mitte ainult tema kolmanda riigi kodanikust ema, vaid ka tema ema teist liidu kodanikust last lahkuma liidu territooriumilt, mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus, oleks tulnud tunnustada tema poolvenna XU tuletatud elamisõigust ELTL artikli 20 alusel takistamaks seda, et liidu kodaniku lahkumine jätab ta ilma tema staatusest tulenevate põhiliste õiguste kasutamisest.

4. Diskrimineerimine kodakondsuse alusel

22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Generalstaatsanwaltschaft München (Bosniale ja Hertsegoviinale väljaandmise taotlus) (C-237/21, EU:C:2022:1017)

Eelotsusetaotlus – Euroopa Liidu kodakondsus – ELTL artiklid 18 ja 21 – Kolmanda riigi poolt liikmesriigile esitatud taotlus, milles palutakse välja anda liidu kodanik, kes on teise liikmesriigi kodanik ja kes on esimesena nimetatud liikmesriigis kasutanud oma õigust vabalt liikuda – Vabadusekaotusliku karistuse täideviimiseks esitatud taotlus – Väljaandmise keeld, mida kohaldatakse ainult oma kodanikele – Vaba liikumise piirang – Karistamata jäämise ärahoidmisel rajanev põhjendus – Proportsionaalsus

Horvaatia, Bosnia ja Serbia kodakondsusega S. M. elab alates 2017. aastast Saksamaal ja töötab seal alates 2020. aastast. Bosnia ja Hertsegoviina ametiasutused esitasid 2020. aasta novembris Saksamaa Liitvabariigile S. M-i väljaandmise taotluse, et viia täide talle ühe Bosnia kohtu otsusega mõistetud vabadusekaotuslik karistus.

Generalstaatsanwaltschaft München (Müncheni peaprokuratuur, Saksamaa) palus kohtuotsusele Raugevicius[140] viidates tunnistada S. M-i väljaandmine lubamatuks.

---

[140] 13. novembri 2018. aasta kohtuotsuses ***Raugevicius*** (C-247/17, EU:C:2018:898; edaspidi „kohtuotsus Raugevicius“) tõlgendas Euroopa Kohus ELTL artiklit 18 (mis sisaldab kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõtet) ja ELTL artiklit 21 (mille lõige 1 tagab õiguse vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil) nii, et kolmanda riigi esitatud

Oberlandesgericht München (liidumaa kõrgeim üldkohus Münchenis, Saksamaa), kes on käesolevas kohtuasjas eelotsusetaotluse esitanud kohus, on seisukohal, et selle taotluse põhjendatus sõltub sellest, kas ELTL artikleid 18 ja 21 tuleb tõlgendada nii, et need näevad ette Euroopa Liidu kodaniku väljaandmisest keeldumise isegi juhul, kui rahvusvahelise lepingu kohaselt on taotluse saanud liikmesriik[141] kohustatud ta välja andma.

Tema hinnangul sellele küsimusele kohtuotsuses Raugevicius ei vastatud, kuna selle kohtuotsuse aluseks olnud kohtuasjas oli taotluse saanud liikmesriigil lubatud kohaldatavaid rahvusvahelisi lepinguid arvestades kõnealust Leedu kodanikku liidust mitte välja anda. Seevastu käesolevas kohtuasjas on Pariisis 13. detsembril 1957 allkirjastatud väljaandmise Euroopa konventsiooni alusel Saksamaal Bosnia ja Hertsegoviina ees kohustus S. M. välja anda. Selle konventsiooni artikli 1 kohaselt on Saksamaa ning Bosnia ja Hertsegoviina vastastikku kohustatud andma taotluse esitanud riigi õigusasutuste poolt tagaotsitavad isikud karistuse täideviimiseks välja. Selles osas piirab Saksamaa poolt selle konventsiooni artikli 6 alusel tehtud avaldus, mis puudutab oma „kodanike“ kaitset väljaandmise eest, selle mõiste üksnes isikutega, kellel on Saksa kodakondsus.

Niisiis ei käsitlenud Euroopa Kohus kohtuotsuses Raugevicius küsimust, kas vajadus kaaluda vähem piiravaid meetmeid kui väljaandmine võib tähendada, et taotluse saanud liikmesriik rikub oma rahvusvahelisest õigusest tulenevaid kohustusi.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib seega Euroopa Kohtult, kuidas tõlgendada ELTL artikleid 18 ja 21. Ta küsib sisuliselt, kas nende artiklitega on vastuolus see, kui liikmesriik, kellele kolmas riik on esitanud väljaandmistaotluse vabadusekaotusliku karistuse täideviimiseks teise liikmesriigi kodaniku suhtes, kes elab alaliselt taotluse saanud liikmesriigis – mille riigisisene õigus keelab vaid oma kodanikke liidust välja anda ja näeb ette võimaluse, et see karistus kantakse tema territooriumil, tingimusel, et see kolmas riik sellega nõustub –, annab selle liidu kodaniku välja vastavalt kohustustele, mis tal on rahvusvahelise konventsiooni alusel, kui ta ei saa selle karistuse täideviimist sellise nõusoleku puudumisel tegelikult enda peale võtta.

Euroopa Kohus vastas oma otsuses, et ELTL artikleid 18 ja 21 tuleb tõlgendada nii, et

– need kohustavad taotluse saanud liikmesriiki sellistel asjaoludel püüdma aktiivselt saada väljaandmistaotluse esitanud kolmanda riigi nõusolekut sellele, et taotluse saanud liikmesriigis

---

taotluse korral anda liidu kodanik, kes on kasutanud oma õigust vabalt liikuda, välja vabadusekaotusliku karistuse täideviimiseks, on taotluse saanud liikmesriik, kelle riigisiseses õiguses on ette nähtud keeld oma kodanikke karistuse täideviimiseks liidust välja anda ja võimalus kanda välismaal mõistetud karistus tema territooriumil, kohustatud juhul, kui liidu kodanik elab alaliselt selle liikmesriigi territooriumil, sellele kodanikule tagama kohtlemise, mis on identne sellega, mille ta tagab väljasaatmise valdkonnas omaenda kodanikele (punkt 50 ja resolutsioon).

141 Väljaandmistaotluse saanud liikmesriik.

alaliselt elava teise liidu liikmesriigi kodaniku karistus viidaks täide taotluse saanud liikmesriigis, ning kasutama selleks oma suhetes kolmanda riigiga kõiki tema käsutuses olevaid kriminaalasjades tehtava koostöö ja abistamise mehhanisme;

– kui sellist nõusolekut ei saada, ei ole nende sätetega vastuolus see, kui taotluse saanud liikmesriik annab sellistel asjaoludel selle liidu kodaniku välja kooskõlas kohustustega, mis tal on tulenevalt rahvusvahelisest konventsioonist, tingimusel, et see väljaandmine ei kahjusta Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga tagatud õigusi[142].

Euroopa Kohtu hinnang

Esiteks tuletas Euroopa Kohus meelde, et kohtuotsuses Raugevicius, mis puudutas nagu põhikohtuasi väljaandmistaotlust, mille oli esitanud kolmas riik, kellega liit ei ole sõlminud väljaandmislepingut, otsustas ta, et kuigi juhul, kui puuduvad liidu õigusnormid, mis reguleeriksid liikmesriikide kodanike väljaandmist kolmandatele riikidele, jääb liikmesriikidele pädevus sellised õigusnormid vastu võtta, on nad kohustatud selle pädevuse teostamisel järgima liidu õigust, eelkõige ELTL artiklit 18 ja artikli 21 lõiget 1.

Saksamaal seaduslikult elaval Horvaatia kodanikul S. M-il on tulenevalt tema liidu kodaniku staatusest õigus tugineda ELTL artikli 21 lõikele 1 ja ta kuulub aluslepingute kohaldamisalasse ELTL artikli 18 tähenduses. Asjaolu, et tal on ka väljaandmistaotluse esitanud kolmanda riigi kodakondsus, ei takista tal kasutamast liidu kodaniku staatusega antud õigusi ja vabadusi, eelkõige neid, mis on tagatud ELTL artiklitega 18 ja 21.

Teiseks märkis Euroopa Kohus, et väljaandmist reguleerivad liikmesriigi õigusnormid, millega on nagu põhikohtuasjas kehtestatud erinev kohtlemine olenevalt sellest, kas väljanõutav isik on selle liikmesriigi kodanik või mõne teise liikmesriigi kodanik, võivad kahjustada taotluse saanud riigi territooriumil seaduslikult elavate teiste liikmesriikide kodanike liikumise ja riigis elamise vabadust, kuna nende normidega ei anta neile väljaandmise eest kaitset, mis on tagatud taotluse saanud liikmesriigi kodanikele.

Sellest järeldub, et niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas on ebavõrdne kohtlemine, mis seisneb muu kui taotluse saanud liikmesriigi kodanikust liidu kodaniku väljaandmise lubamises, käsitatav eespool nimetatud vabaduse piiranguna, mis võib olla põhjendatud üksnes juhul, kui see põhineb objektiivsetel kaalutlustel ja on riigisisese õiguse õiguspärase eesmärgiga proportsionaalne.

Eesmärgiga välistada kuriteo toime pannud isikute karistamata jäämise oht on võimalik põhjendada ELTL artiklis 21 ette nähtud vabadust piiravat meedet, tingimusel et see meede on vajalik nende huvide kaitseks, mille tagamine on meetme eesmärk, ja kui seda eesmärki ei saa saavutada vähem piiravate meetmetega.

Kuid juhul, kui tegemist on väljaandmistaotlusega vabadusekaotusliku karistuse täideviimiseks, kujutab võimalus – kui see on taotluse saanud liikmesriigi õiguses olemas – viia väljaandmistaotluse esemeks olev karistus täide taotluse saanud liikmesriigi territooriumil endast väljaandmisele alternatiivset meedet, mis kahjustab vähem selles liikmesriigis alaliselt elava liidu kodaniku õigust vabalt liikuda ja elada. Seega peaks ELTL artiklite 18 ja 21 kohaselt sellisel teise liikmesriigi kodanikul, kes elab alaliselt taotluse saanud liikmesriigis, olema võimalik kanda oma karistust nimetatud liikmesriigi territooriumil samadel tingimustel kui selle liikmesriigi kodanikel.

142 Edaspidi „harta“.

Kolmandaks rõhutas Euroopa Kohus siiski, et kohtuotsusest Raugevicius tulenev kohtupraktika ei ole andnud liidu kodanikele automaatset ja absoluutset õigust sellele, et neid ei anta liidust välja. Euroopa Kohus täpsustas veel, et kui riigisisene õigusnorm kehtestab – nagu põhikohtuasjas – erineva kohtlemise taotluse saanud liikmesriigi kodanike ja seal alaliselt elavate liidu kodanike vahel, keelates üksnes esimesena mainitute väljaandmise, siis on sellel liikmesriigil kohustus aktiivselt otsida väljaandmisele alternatiivset meedet, mis kahjustaks vähem nende õiguste kasutamist, mis on neil liidu kodanikel ELTL artiklite 18 ja 21 alusel, kui kolmas riik on esitatud taotluse nende väljaandmiseks.

Seega, kui väljaandmisele alternatiivse meetme kohaldamine seisneb selles, et liidu kodanikud, kes elavad alaliselt taotluse saanud liikmesriigis, võivad kanda oma karistuse selles liikmesriigis samadel tingimustel kui selle liikmesriigi kodanikud, kuid selle kohaldamise tingimuseks on väljaandmistaotluse esitanud kolmanda riigi nõusoleku saamine, kohustavad ELTL artiklid 18 ja 21 taotluse saanud liikmesriiki aktiivselt püüdma seda nõusolekut saada, kasutades selleks kõiki kriminaalasjades tehtava koostöö ja abistamise mehhanisme, mis on tema käsutuses tema suhetes selle kolmanda riigiga.

Kui see kolmas riik nõustub sellega, et karistus viiakse täide taotluse saanud liikmesriigi territooriumil, on sellel liikmesriigil võimalik lubada tema territooriumil alaliselt elaval liidu kodanikul, kelle suhtes on tehtud väljaandmistaotlus, kanda seal oma karistus, mis on talle mõistetud väljaandmistaotluse esitanud kolmandas riigis, ning on võimalik tagada, et isikut koheldakse samamoodi nagu selle riigi enda kodanikke.

Sellisel juhul võib väljaandmisele alternatiivse meetme kohaldamine võimaldada taotluse saanud liikmesriigil ka teostada oma pädevust kooskõlas tema enda ja väljaandmistaotluse esitanud kolmanda riigi vaheliste konventsioonist tulenevate kohustustega. Nimelt võib selle kolmanda riigi nõusolek väljaandmistaotluses nimetatud karistuse täies ulatuses täideviimiseks taotluse saanud liikmesriigi territooriumil muuta selle taotluse täitmise ülearuseks.

Kui aga selle kolmanda riigi nõusolekut ei saada, ei saa ELTL artiklites 18 ja 21 nõutavat väljaandmisele alternatiivset meedet kohaldada. Sel juhul võib see liikmesriik asjaomase isiku välja anda kooskõlas talle väljaandmise Euroopa konventsiooniga pandud kohustustega, kuna väljaandmisest keeldumine ei võimalda sel juhul vältida isiku karistamata jäämise ohtu.

Kuna sellisel juhul on asjaomase isiku väljaandmine selle eesmärgi seisukohast vajalik ja proportsionaalne meede, on karistuse täideviimiseks väljaandmisest tulenev õiguse vabalt liikuda ja elada piirang põhjendatud. Taotluse saanud liikmesriik peab siiski kontrollima, et see väljaandmine ei kahjusta harta artikli 19 lõikega 2 antud kaitset suure ohu eest, et väljaandmistaotluse esitanud kolmandas riigis võidakse isik surma mõista, teda võidakse piinata või kohelda või karistada muul ebainimlikul või alandaval moel.

V. Sätted institutsioonide kohta

1. Liidu institutsioonide ja asutuste asukoht

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Itaalia ja Comune di Milano vs. nõukogu (Euroopa Ravimiameti asukoht) (C-59/18 ja C-182/18, EU:C:2022:567)

Tühistamishagi – Institutsiooniline õigus – Euroopa Liidu organid ja asutused – Euroopa Ravimiamet (EMA) – Pädevus asukoha määramise valdkonnas – ELTL artikkel 341 – Kohaldamisala – Otsus, mille liikmesriikide valitsuste esindajad on vastu võtnud nõukogu istungi raames – Euroopa Kohtul ELTL artikli 263 kohaselt olev pädevus – Akti andja ja õiguslik laad – Siduvate tagajärgede puudumine liidu õiguskorras

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Itaalia ja Comune di Milano vs. nõukogu ja parlament (Euroopa Ravimiameti asukoht) (C-106/19 ja C-232/19, EU:C:2022:568)

Tühistamishagi – Institutsiooniline õigus – Määrus (EL) 2018/1718 – Amsterdami (Madalmaad) määramine Euroopa Ravimiameti (EMA) asukohaks – ELTL artikkel 263 – Vastuvõetavus – Põhjendatud huvi – Õigus esitada hagi – Otsene ja isiklik puutumus – Otsus, mille liikmesriikide valitsuste esindajad on vastu võtnud nõukogu istungi raames, et määrata Euroopa Liidu ameti asukoht – Siduvate tagajärgede puudumine liidu õiguskorras – Euroopa Parlamendi eelisõigused

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) parlament vs. nõukogu (Euroopa Tööjõuameti asukoht) (C-743/19, EU:C:2022:569)

Tühistamishagi – Institutsiooniline õigus – Euroopa Liidu organid ja asutused – Euroopa Tööjõuamet (ELA) – Pädevus asukoha määramise valdkonnas – ELTL artikkel 341 – Kohaldamisala – Otsus, mille liikmesriikide valitsuste esindajad on vastu võtnud nõukogu istungi raames – Euroopa Kohtul ELTL artikli 263 kohaselt olev pädevus – Akti andja ja õiguslik laad – Siduvate tagajärgede puudumine liidu õiguskorras

Euroopa Kohtule esitati viis hagi nõudega tühistada eri aktid, mille on vastu võtnud esiteks liikmesriikide valitsuste esindajad ning teiseks nõukogu ja Euroopa Parlament kahe Euroopa ameti asukoha määramise küsimuses.

Itaalia ja Comune di Milano (Milano omavalitsusüksus, Itaalia) esitasid kaks hagi ühelt poolt nõukogu vastu, nõudes, et tühistataks liikmesriikide valitsuste esindajate 20. novembri 2017. aasta otsus[143] (liidetud kohtuasjad C-59/18 ja C-182/18), ning teiselt poolt parlamendi ja nõukogu vastu, nõudes, et tühistataks määrus (EL) 2018/1718[144] (liidetud kohtuasjad C-106/19 ja C-232/19) Amsterdami linna (Madalmaad) nimetamise osas Euroopa Ravimiameti (EMA) asukohaks pärast Brexitit. Parlament esitas nõukogu vastu veel ühe hagi nõudega tühistada 13. juunil 2019 liikmesriikide valitsuste

[143] Nõukogu istungi raames vastu võetud otsus, millega määrati Amsterdami linn Euroopa Ravimiameti (EMA) uueks asukohaks (edaspidi „EMA uue asukoha määramise otsus“).

[144] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1718, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 726/2004 Euroopa Ravimiameti asukoha osas (ELT 2018, L 291, lk 3; edaspidi „vaidlustatud määrus“).

esindajate ühisel kokkuleppel tehtud otsus[145], millega määrati Euroopa Tööjõuameti (ELA) asukohaks Bratislava (Slovakkia) (kohtuasi C-743/19).

EMA asukohta puudutavates kohtuasjades olid riigipead või valitsusjuhid kiitnud pärast Brexitit heaks menetluse otsuse vastuvõtmiseks selle – seni Londonis (Ühendkuningriik) paiknenud – asukoha üleviimise kohta. Selle menetluse tulemusena võitis Madalmaade pakkumine Itaalia (Milano) pakkumise ees. Liikmesriikide valitsuste esindajad määrasid sellest lähtudes 20. novembri 2017. aasta otsusega, mis tehti nõukogu istungi raames, EMA uueks asukohaks Amsterdami linna. See määramine fikseeriti vaidlustatud määrusega seadusandliku tavamenetluse tulemusena, mis hõlmab parlamendi osalust. Itaalia ja Milano omavalitsusüksus väitsid siiski, et EMA uue asukoha määramise otsus kuulus liidu ainupädevusse ja tuli tegelikult omistada nõukogule, kuna tegemist oli liidu asutuse, mitte liidu institutsiooni asukoha määramisega. Seetõttu vaidlustasid nad nimetatud otsuse kui vaidlustatud määruse aluse õiguspärasuse ning väitsid muu hulgas, et parlament ei olnud selle määruse vastuvõtmisel oma seadusandlikke õigusi täiel määral kasutanud.

ELA asukohta käsitlevas kohtuasjas olid liikmesriikide valitsuste esindajad kiitnud ühisel kokkuleppel heaks menetluse ja kriteeriumid, mis võimaldaksid otsustada selle ameti asukoha üle. Nimetatud menetlust kohaldades võtsid nad nõukogu istungi raames vastu otsuse, millega määrati ELA asukohaks Bratislava. Parlament väitis, et selle otsuse tegelik vastuvõtja oli reaalsuses nõukogu ning kuivõrd tegemist on liidu õiguslikult siduva aktiga, oli võimalik seda Euroopa Kohtule esitatud tühistamishagis vaidlustada.

Kolmes suurkoja tehtud kohtuotsuses arendas Euroopa Kohus edasi oma kohtupraktikat õigusliku raamistiku kohta, mis on kohaldatav liidu organite ja asutuste asukoha määramise suhtes. Euroopa Kohus otsustas muu hulgas, et EMA ja ELA uue asukoha määranud otsused olid poliitilist laadi aktid, mille võtavad vastu üksnes liikmesriigid riikide, mitte nõukogu liikmetena, mistõttu niisugused aktid jäävad ELTL artiklis 263 ette nähtud seaduslikkuse kontrollist väljapoole. Neid otsuseid ei saa samastada ELTL artikli 341[146] alusel tehtud otsustega, sest selles sättes on silmas peetud üksnes liidu institutsioonide asukoha määramist[147]. Seega ei saa see säte olla kõnealuste otsuste õiguslik alus.

Euroopa Kohtu hinnang

- **Niisuguse hagi vastuvõetavus, mille piirkondlik või kohalik üksus on esitanud määruse peale, millega määrati liidu organi või asutuse asukoht (liidetud kohtuasjad C-106/19 ja C-232/19)**

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et piirkondliku või kohaliku üksuse hagi ei saa samastada liikmesriigi hagiga ELTL artikli 263 tähenduses ning seetõttu peab niisugune üksus põhjendama nii põhjendatud huvi kui ka hagi esitamise õiguse olemasolu. Pärast seda, kui Euroopa Kohus oli tõdenud, et Milano omavalitsusüksusel oli olemas põhjendatud huvi, sest vaidlustatud määruse võimalik tühistamine oleks toonud kaasa selle, et seadusandlikku menetlust, mille eesmärk oli määrata EMA asukoht, millele Milano omavalitsusüksus kandideeris, oleks alustatud uuesti, otsustas Euroopa Kohus, et nimetatud määrus puudutab seda üksust otseselt ja isiklikult ning et tal oli seega olemas õigus nõuda selle määruse tühistamist. Euroopa Kohus märkis selle kohta ühelt poolt, et see

---

145 Liikmesriikide valitsuste esindajate ühisel kokkuleppel 13. juunil 2019 tehtud otsus (EL) 2019/1199 Euroopa Tööjõuameti asukoha kohta (ELT 2019, L 189, lk 68; edaspidi „ELA uue asukoha määramise otsus“).

146 ELTL artiklis 341 on ette nähtud, et „[l]iidu institutsioonide asukoht määratakse liikmesriikide valitsuste ühisel kokkuleppel“.

147 ELL artikli 13 lõikes 1 nimetatud kujul.

õigusakt ei jäta adressaatidele mingit kaalutlusõigust, ning teiselt poolt, et Milano omavalitsusüksus osales konkreetselt EMA asukoha valikumenetluses, mis paneb ta olukorda, kus ta on individualiseeritud analoogselt akti adressaadiga.

- **Euroopa Kohtu pädevus vaadata läbi liikmesriikide otsuseid liidu organi või asutuse asukoha määramise kohta (liidetud kohtuasjad C-59/18 ja C-182/18 ning kohtuasi C-743/19)**

Euroopa Kohus tõdes sissejuhatuseks, et tühistamishagi raames on liidu kohtul üksnes pädevus kontrollida liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele omistatavate aktide seaduslikkust. Aktid, mille on vastu võtnud liikmesriikide valitsuste esindajad, kes toimivad selles rollis ja kasutavad seega kollektiivselt liikmesriikide pädevust, ei ole seega allutatud liidu kohtu tehtavale seaduslikkuse kontrollile, välja arvatud juhul, kui kõnealune akt kujutab endast oma sisu ja vastuvõtmise asjaolusid arvesse võttes tegelikkuses nõukogu otsust. Euroopa Kohus täpsustas sellest tulenevalt, et otsuseid, millega määrati EMA ja ELA uus asukoht, võib käsitleda üksnes liidu organite ja asutuste asukoha määramise suhtes kohaldatavat õiguslikku raamistikku arvestades.

Sellega seoses analüüsis Euroopa Kohus grammatiliselt, kontekstipõhiselt ja teleoloogiliselt, kas ELTL artiklile 341 on võimalik nende otsuste õigusliku alusena kehtivalt tugineda[148].

Esimesena rõhutas Euroopa Kohus, et ELTL artikli 341 sõnastuses on formaalselt silmas peetud üksnes „liidu institutsioone".

Teisena, mis puudutab konteksti, kuhu see säte asetub, siis otsustas Euroopa Kohus muu hulgas, et laiale tõlgendusele, mille ta on sellele terminile lepinguvälise vastutuse valdkonnas andnud[149], ei saa tõhusalt tugineda, et määrata analoogia alusel kindlaks selle sätte kohaldamisala. Lisaks märkis Euroopa Kohus, et varasem institutsiooniline praktika, millele tugineb nõukogu ning mille kohaselt liidu organite ja asutuste asukoht määratakse poliitilise valiku alusel, mille teevad üksnes liikmesriikide valitsuste esindajad, on kaugel sellest, et olla üldine, ning et sellel puudub institutsiooniline tunnustus ja et igal juhul ei saa see luua pretsedenti, mis on institutsioonidele siduv.

Kolmandana, mis puudutab ELTL artikli 341 eesmärki, siis täpsustas Euroopa Kohus esmalt, et see on säilitada liikmesriikide otsustuspädevus vaid liidu institutsioonide asukoha määramisel. Seejärel märkis kohus, et liidu organite ja asutuste loomine tuleneb teisese õiguse aktist, mis on vastu võetud materiaalõigusnormide alusel, millega rakendatakse liidu poliitikat valdkonnas, milles asjaomane organ või asutus tegutseb. Ent nende asukoha määramise otsus on lahutamatult seotud nende asutamise otsusega. Seega on liidu seadusandjal sisuliselt liidu organi või asutuse asukoha määramisel ainupädevus samamoodi pädevusega, mis tal on selle pädevuste ja ülesehituse määramiseks. Viimaseks rõhutas Euroopa Kohus, et tõsiasi, et liidu organi või asutuse asukoha määramise otsusel võib olla oluline poliitiline dimensioon, ei ole takistuseks sellele, et selle otsuse võiks teha liidu seadusandja vastavalt materiaalõiguslikult asjasse puutuvates aluslepingusätetes ette nähtud menetlustele.

Eeltoodut arvesse võttes järeldas Euroopa Kohus, et ELTL artiklit 341 ei saa tõlgendada nii, et see reguleerib liidu organi või asutuse, nagu EMA või ELA asukoha määramist, ning et nende asutuste asukoha määramise üle otsustamise pädevus ei kuulu mitte liikmesriikidele, vaid vastavalt seadusandlikule tavamenetlusele liidu seadusandjale.

---

148 Euroopa Kohus esitas sisulistes küsimustes sarnase arutluskäigu liidetud kohtuasjades C-106/19 ja C-232/19.

149 Vastavalt ELTL artikli 340 teisele lõigule.

Euroopa Kohus analüüsis seejärel tal ELTL artikli 263 alusel olevat pädevust teha otsus EMA ja ELA uue asukoha määravate otsuste kehtivuse kohta. Ta märkis sellega seoses, et asjasse puutuv kriteerium, mille alusel välistada liidu kohtute pädevus vaadata läbi hagi, mis on esitatud liikmesriikide valitsuste esindajate vastuvõetud aktide peale, puudutab üksnes akti andjat aktide siduvatest õiguslikest tagajärgedest sõltumata. Kui laiendada ELTL artikli 263 kohast vaidlustatava akti mõistet aktidele, mille on – ka ühisel kokkuleppel – vastu võtnud liikmesriigid, tähendaks see tunnustada liidu kohtute otsekontrolli liikmesriikide aktide üle ning sellega mindaks mööda õiguskaitsevahenditest, mis on konkreetselt ette nähtud neil aluslepingute järgi olevate kohustuste rikkumise puhuks.

Viimaseks täpsustas Euroopa Kohus, et nii õiguskindluse kui ka tõhusa kohtuliku kaitse kaalutlustel tuleb liidu seadusandjal võtta vastu liidu õigusakt, mis kas kinnitab liikmesriikide vastuvõetud poliitilist otsust või hoopis jätab selle kõrvale. Selline akt eelneb tingimata mis tahes konkreetsele rakendusmeetmele asjasse puutuva ameti asukoha paikapanekuks, kusjuures ainult liidu seadusandja niisugune akt toob liidu õiguses kaasa siduvad õiguslikud tagajärjed.

Euroopa Kohus järeldas, et liikmesriikide valitsuste esindajate otsused, millega määrati EMA ja ELA uus asukoht (liidetud kohtuasjad C-59/18 ja C-182/18 ning kohtuasi C-743/19), ei kujuta endast mitte nõukogu akte, vaid poliitilist laadi akte, millel puuduvad siduvad õiguslikud tagajärjed, ja mille on vastu võtnud liikmesriikide valitsuste esindajad kollektiivselt, mistõttu ei saa nende otsuste peale esitada ELTL artikli 263 alusel tühistamishagi. Euroopa Kohus jättis seetõttu need hagid rahuldamata, sest need olid esitatud aktide peale, mille seaduslikkuse hindamise pädevust tal ei ole.

- **Liidu organi või asutuse asukoha määrava seadusandliku akti kehtivus (liidetud kohtuasjad C-106/19 ja C-232/19)**

Mis puudutab vaidlustatud määrust, millega nõukogu ja parlament kinnitasid seadusandlikus tavamenetluses liikmesriikide valitsuste esindajate otsust, millega määrati EMA uus asukoht, siis tõdes Euroopa Kohus, et vastavalt EL lepingus ette nähtud [150] pädevuste andmise põhimõttele ja institutsioonilise tasakaalu põhimõttele on selle määruse sisu paikapanemise pädevus üksnes neil institutsioonidel. Sellega seoses rõhutas ta, et nimetatud otsusele ei saa omistada mingit siduvat jõudu, mis võiks piirata liidu seadusandja kaalutlusõigust. See otsus on seega poliitilise koostöö akt, mis mingil juhul ei sekku liidu institutsioonidele seadusandliku tavamenetluse raamistikus antud volitustesse. Asjaolu, et parlamenti selle otsuse vastuvõtmisega päädinud menetlusse ei kaasatud, ei kujuta endast seega ühelgi juhul selle institutsiooni kui kaasseadusandja õiguste rikkumist ega neist möödaminekut, ning selle otsuse poliitiline mõju parlamendi ja nõukogu seadusandlikule pädevusele ei saa kujutada endast põhjust, mille tõttu Euroopa Kohus vaidlustatud määruse tühistab. Kuivõrd 20. novembri 2017. aasta otsusel puuduvad liidu õiguses mis tahes siduvad õiguslikud tagajärjed, järeldas Euroopa Kohus, et see otsus ei saa kujutada endast õiguslikku alust vaidlustatud määrusele, mistõttu nimetatud otsuse vastuvõtmisel toimunud võimalikud rikkumised ei mõjuta selle määruse seaduslikkust.

150 ELL artikli 13 lõige 2.

2. Euroopa institutsioonide pädevus

22. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon vs. nõukogu (ühinemine Genfi redaktsiooniga) (C-24/20, EU:C:2022:911)

Tühistamishagi – Otsus (EL) 2019/1754 – Euroopa Liidu ühinemine päritolunimetusi ja geograafilisi tähiseid käsitleva Lissaboni kokkuleppe Genfi redaktsiooniga – ELTL artikli 3 lõige 1 – Liidu ainupädevus – ELTL artikkel 207 – Ühine kaubanduspoliitika – Intellektuaalomandi kaubandusaspektid – ELTL artikli 218 lõige 6 – Euroopa Komisjoni algatusõigus – Komisjoni ettepaneku muutmine Euroopa Liidu Nõukogu poolt – ELTL artikli 293 lõige 1 – Kohaldatavus – ELL artikli 4 lõige 3, artikli 13 lõige 2 ja artikli 17 lõige 2 – ELTL artikli 2 lõige 1 – Pädevuse andmise, institutsioonidevahelise tasakaalu ja lojaalse koostöö põhimõte

Otsusega 2019/1754[151] kiitis Euroopa Liidu Nõukogu heaks liidu ühinemise päritolunimetusi ja geograafilisi tähiseid käsitleva Lissaboni kokkuleppe[152] Genfi redaktsiooniga[153].

Lissaboni kokkulepe on tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni[154] tähenduses eraldi kokkulepe, millega võib ühineda iga riik, kes on selle konventsiooni osaline. Seitse liidu liikmesriiki on selle kokkuleppe osalised. Selle kokkuleppe kohaselt moodustavad riigid, kelle suhtes kokkulepet kohaldatakse, Pariisi konventsiooniga kehtestatud tööstusomandi kaitse liidu raames eriliidu. Genfi redaktsioon andis liidule võimaluse saada sama eriliidu liikmeks, millesse kuuluvad Lissaboni kokkuleppe osalisriigid, samas kui see kokkulepe võimaldas ühineda üksnes riikidel.

Liidu ühinemine Genfi redaktsiooniga kiideti liidu nimel heaks vaidlustatud otsuse artikli 1 alusel. Otsuse artiklitega 2 ja 5 on kehtestatud ühinemise praktiline kord. Vaidlustatud otsuse artikkel 3 lubab liikmesriikidel, kes seda soovivad, ratifitseerida Genfi redaktsiooni või sellega ühineda. Otsuse artiklis 4 on täpsustatud, kuidas eriliidus esindatakse liitu ja liikmesriike, kes selle redaktsiooni ratifitseerivad või sellega ühinevad, ning milline on liidu vastutus liidule ja liikmesriikidele sellest redaktsioonist tulenevate õiguste kasutamisel ja kohustuste täitmisel.

Komisjon esitas hagi, milles palus tühistada vaidlustatud otsuse osaliselt, st selle artikli 3 ja artikli 4 osas, milles viimane sisaldab viiteid liikmesriikidele. Ta heitis nõukogule ette, et viimane muutis komisjoni ettepanekut[155] sellise sätte lisamisega, mis lubab liikmesriikidel, kes seda soovivad, Genfi redaktsiooni ratifitseerida või sellega ühineda. Komisjoni ettepanekus, mis esitati ühist kaubanduspoliitikat elluviivate EL toimimise lepingu sätete [156] alusel ja selles valdkonnas

---

151 Nõukogu 7. oktoobri 2019. aasta otsus (EL) 2019/1754 Euroopa Liidu ühinemise kohta päritolunimetusi ja geograafilisi tähiseid käsitleva Lissaboni kokkuleppe Genfi redaktsiooniga (ELT 2019, L 271, lk 12; edaspidi „vaidlustatud otsus“).

152 Päritolunimetuste kaitse ja nende rahvusvahelise registreerimise Lissaboni kokkulepe kirjutati alla 31. oktoobril 1958 ja vaadati uuesti läbi 14. juulil 1967 Stockholmis ning seda muudeti 28. septembril 1979 (*United Nations Treaty Series*, 828. kd, nr 13172, lk 205; edaspidi „Lissaboni kokkulepe“).

153 Päritolunimetusi ja geograafilisi tähiseid käsitleva Lissaboni kokkuleppe Genfi redaktsioon (ELT 2019, L 271, lk 15; edaspidi „Genfi redaktsioon“).

154 Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon kirjutati alla 20. märtsil 1883 Pariisis ja vaadati viimati läbi 14. juulil 1967 Stockholmis ning seda muudeti 28. septembril 1979 (*United Nations Treaty Series*, 828. kd, nr 11851, lk 305).

155 Komisjoni 27. juuli 2018. aasta ettepanek: nõukogu otsus Euroopa Liidu ühinemise kohta päritolunimetusi ja geograafilisi tähiseid käsitleva Lissaboni kokkuleppe Genfi redaktsiooniga (COM(2018) 350 (final)).

156 ELTL artikkel 207.

rahvusvahelise lepingu sõlmimist käsitleva otsuse[157] vastuvõtmise menetluse kohaselt, oli liidu ainupädevust arvestades ette nähtud, et ainult viimane ühineb Genfi redaktsiooniga.

Euroopa Kohtu suurkoda võttis seisukoha hagi vastuvõetavuse küsimuses, arvestades kriteeriume, mis puudutavad vaidlustatud otsuse vastuvõtjat ja ülejäänud õigusaktist nende sätete eraldatavust, mille tühistamist paluti. Lisaks võttis Euroopa Kohus esimese võimalusena esitatud väite – millega ta nõustus – analüüsimisel seisukoha nõukogu poolt liikmesriikidele liidu ainupädevusse kuuluvas valdkonnas antud volituse suhtes võtta vastu õiguslikult siduvaid akte, nagu rahvusvahelise lepinguga ühinemine. Euroopa Kohus tühistas vaidlustatud otsuse osaliselt, kuna ta tuvastas, et selle vastuvõtmisel rikuti ELTL artikli 293 lõiget 1 koostoimes ELL artikli 13 lõikega 2.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus lükkas kõigepealt tagasi Itaalia Vabariigi argumendi, et hagi on vastuvõetamatu, kuna see on suunatud üksnes nõukogu vastu, mitte ka Euroopa Parlamendi vastu. Kohus tõdes nimelt, et ELTL artikli 218 lõike 6 kohaselt on hoolimata Euroopa Parlamendi eelnevast heakskiidust ainult nõukogul õigus võtta vastu otsus rahvusvahelise lepingu sõlmimise kohta. Seega kirjutas vaidlustatud otsusele õigesti alla ainult nõukogu eesistuja ning sellest allkirjast ilmnes seega otsuse vastuvõtja, kelle vastu tuli hagi esitada.

Samas lükkas Euroopa Kohus tagasi nõukogu esitatud vastuvõetamatuse vastuväite, mille kohaselt vaidlustatud otsuse sätted, mille komisjon palus tühistada, ei ole ülejäänud otsusest eraldatavad, mistõttu ei ole selle osaline tühistamine võimalik.

Selles kontekstis tuletas Euroopa Kohus meelde, et vaidlustatud sätete eraldatavuse kontrollimine eeldab nende sätete ulatuse analüüsimist, et objektiivselt hinnata, kas nende tühistamine muudaks vaidlustatud akti mõtet ja sisu. Sellega seoses tõdes ta, et vaidlustatud otsuse sisu seisneb liidu ühinemises Genfi redaktsiooniga, mis kiideti liidu nimel heaks selle otsuse artikliga 1. Seevastu nende sätete eesmärk, mille komisjon palus tühistada, on võimaldada liikmesriikidel, kes seda soovivad, ratifitseerida Genfi redaktsiooni või sellega ühineda koos liiduga. Euroopa Kohus märkis aga, et ei olukord, kus ükski liikmesriik ei kasuta seda võimalust, ega sellest tulenevad tagajärjed ei mõjuta vaidlustatud otsuse artikli 1 õiguslikku ulatust ega sea kahtluse alla liidu ühinemist Genfi redaktsiooniga. Euroopa Kohus täpsustas, et asjaolu, et komisjon palus Lissaboni kokkuleppe osalisteks olevate liikmesriikide osas alates kohtuotsuse kuulutamise päevast ajutiselt säilitada vaidlustatud otsuse nende osade toime, mille ta palus tühistada, ei mõjuta kuidagi vaidlustatud otsuse nende sätete eraldatavust, mis paluti tühistada.

Sisulisest küljest analüüsis Euroopa Kohus esimese võimalusena esitatud väidet, et kuna nõukogu muutis komisjoni ettepanekut sellise sätte lisamisega, mis lubab liikmesriikidel, kes seda soovivad, Genfi redaktsiooni ratifitseerida või sellega ühineda, siis tegutses ta väljaspool igasugust komisjoni algatust, rikkudes nii ELTL artikli 218 lõiget 6 ja artikli 293 lõiget 1 ning kahjustades ELL artikli 13 lõikest 2 tulenevat institutsioonidevahelist tasakaalu.

Esimesena leidis Euroopa Kohus, et ELTL artikli 293 lõige 1 on kohaldatav, kui nõukogu võtab komisjoni kui tema poolt ELTL artikli 218 lõike 3 alusel nimetatud läbirääkija ettepaneku põhjal vastu otsuse rahvusvahelise lepingu sõlmimise kohta ELTL artikli 218 lõike 6 alusel.

Teisena analüüsis Euroopa Kohus argumenti ELTL artikli 293 lõike 1 rikkumise kohta.

---

157 ELTL artikli 218 lõike 6 punkt a.

Sellega seoses tuletas ta kõigepealt meelde, et seda sätet tuleb tõlgendada kooskõlas liidu institutsioonilisele struktuurile omase institutsioonidevahelise tasakaalu põhimõttega, mille kohaselt on nõutav, et iga institutsioon arvestab oma pädevuse teostamisel teiste institutsioonide pädevusega, ning institutsioonide lojaalse koostöö põhimõttega [158]. Selles kontekstis võetakse muud liidu õigusaktid kui seadusandlikud aktid – nagu vaidlustatud otsus, mis käsitleb rahvusvahelise lepingu sõlmimist – vastu komisjoni ettepaneku põhjal. Selle algatuspädevuse alusel edendab komisjon liidu üldisi huve ja teeb sel eesmärgil asjakohaseid algatusi. Kuna ELTL artiklis 293 on ühelt poolt ette nähtud nõukogu pädevus ettepanekut muuta, mis nõuab ühehäälsust, välja arvatud erandjuhtudel, ja teiselt poolt komisjoni pädevus muuta oma ettepanekut, niikaua kui nõukogu ei ole otsustanud, tagab see säte komisjoni ja nõukogu pädevuse vahel institutsioonidevahelise tasakaalu põhimõtte järgimise. Seega ei või nõukogu muutmispädevus ulatuda nii kaugele, et tal oleks lubatud komisjoni ettepanekut moonutada viisil, mis takistab ettepanekuga taotletavate eesmärkide saavutamist ja mis seega muudab ettepaneku mõttetuks.

Niisiis kontrollis Euroopa Kohus seejärel, kas nõukogu tehtud muudatus moonutas komisjoni ettepaneku eset või eesmärki viisil, mis takistas ettepanekuga taotletud eesmärkide saavutamist.

Kohus tuletas sellega seoses meelde, et ettepaneku ese seisnes ainult liidu ühinemises Genfi redaktsiooniga ja et selle ettepaneku eesmärk oli võimaldada liidul selle redaktsiooni kohaldamisalasse kuuluvas valdkonnas, milleks on ühine kaubanduspoliitika, mis rajaneb ühtsetel põhimõtetel ning mida teostatakse kooskõlas liidu välistegevuse põhimõtete ja eesmärkidega, nõuetekohaselt teostada oma ainupädevust, mis hõlmab Genfi redaktsiooni üle läbirääkimiste pidamist.

Euroopa Kohus täpsustas veel, et kui aluslepingud annavad liidule teatud valdkonnas ainupädevuse, võib õiguslikult siduvaid akte menetleda ja vastu võtta ainult liit, välja arvatud juhul, kui liit volitab liikmesriike seda tegema [159]. Lisaks kujutavad pädevuse andmise põhimõte ning institutsiooniline raamistik, mis on määratletud EL lepingus, selleks et võimaldada liidul teostada talle aluslepingutega antud pädevust, endast liidu ja selle õiguse eripärasid, mis on seotud liidu konstitutsioonilise ülesehitusega.

Euroopa Kohus tõdes aga, et otsustades anda liikmesriikidele volituse ratifitseerida Genfi redaktsioon või sellega ühineda, väljendas nõukogu komisjoni ettepanekule alternatiivset poliitilist valikut, mis mõjutab liidu ainupädevuse teostamise korda, samas kui selline valik kuulub komisjoni poolt liidu üldiste huvide hindamise alla, millega komisjoni algatuspädevus on lahutamatult seotud.

Euroopa Kohus järeldas sellest, et nõukogu antud volitus moonutab komisjoni selle ettepaneku eset ja eesmärki, mis väljendab tema poliitilist otsust võimaldada ainult liidul Genfi redaktsiooniga ühineda ja seega selle õigusakti kohaldamisalasse kuuluvas valdkonnas üksi oma ainupädevust teostada.

Veel lisas kohus, et seda järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et vaidlustatud otsuse artiklis 3 ette nähtud luba anti tingimusel, et liidu ainupädevust täielikult austatakse, ning et selle otsuse artikli 4 kohaselt on nõukogu liidu ja selle liikmesriikide rahvusvahelise esindatuse ühtsuse tagamiseks usaldanud komisjonile liidu ja kõigi nende liikmesriikide esindamise, kes soovivad seda luba kasutada. Nimelt, hoolimata sellisest piiritlemisest teostavad need riigid seda luba kasutades iseseisvate rahvusvahelise õiguse subjektidena koos liiduga tema ainupädevust, takistades seega liidul seda pädevust üksi teostada.

---

158 ELL artikli 13 lõikes 2 sätestatud põhimõtted.

159 ELTL artikli 2 lõige 1.

Lõpuks ei saa nõukogu muudatust põhjendada ka argumentidega, mis puudutavad vajadust tagada, et liidul on eriliidu assamblees hääleõigus, ning säilitada seitsmes liikmesriigis, kes olid juba Lissaboni kokkuleppe osalised, selle kokkuleppe alusel registreeritud päritolunimetuste kaitse vanemus ja järjepidevus. Euroopa Kohus leidis nimelt, et võimalikud raskused, mis liidul võivad rahvusvahelisel tasandil oma ainupädevuse teostamisel tekkida, või selle teostamise tagajärjed liikmesriikide rahvusvahelistele kohustustele ei saa iseenesest anda nõukogule õigust muuta komisjoni ettepanekut nii suures ulatuses, et ta moonutaks selle eset või eesmärki, rikkudes seeläbi institutsioonidevahelist tasakaalu, mille järgmise tagamine on ELTL artikli 293 eesmärk.

VI. Rahandussätted

8. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon vs. Ühendkuningriik (võitlus väärtuse alahindamises seisnevate pettuste vastu) (C-213/19, EU:C:2022:167)

Liikmesriigi kohustuste rikkumine – ELL artikli 4 lõige 3 – ELTL artikli 310 lõige 6 ja artikkel 325 – Omavahendid – Tollimaksud – Käibemaks – Euroopa Liidu finantshuvide kaitse – Pettusevastane võitlus – Tõhususe põhimõte – Liikmesriikide kohustus teha omavahendid Euroopa Komisjonile kättesaadavaks – Liikmesriikide rahaline vastutus omavahendite laekumata jäämise korral – Hiinast pärit tekstiilitoodete ja jalatsite import – Laiaulatuslik ja süstemaatiline pettus – Organiseeritud kuritegevus – Importijad, kes ei täida oma kohustusi – Tolliväärtus – Väärtuse alahindamine – Käibemaksuga maksustatav väärtus – Süstemaatilise ja riskianalüüsil põhineva tollikontrolli tegemata jätmine enne asjaomase kauba vabastamist – Süstemaatiline tagatiste andmata jätmine – Impordiga seotud traditsiooniliste omavahendite laekumata jääva summa hindamiseks kasutatav meetod, millega kaasneb suur oht väärtust alahinnata – Liidu tasandil kindlaks määratud keskmistel hindadel põhinev statistiline meetod – Lubatavus

Euroopa Liit kaotas 2005. aasta 1. jaanuarist kõik muu hulgas Hiinast pärit tekstiilitoodete ja rõivaste suhtes kohaldatavad impordikvoodid.

Euroopa Pettustevastane Amet (OLAF) saatis 2007., 2009. ja 2015. aastal liikmesriikidele vastastikuse abi teateid, et teavitada neid muu hulgas Hiinast imporditud tekstiilitoodete ja jalatsite äärmusliku alahindamise riskist, mida teostasid variettevõtted (*shell companies*), mis olid registrisse kantud ainsa eesmärgiga anda näiliselt õiguspärane kate pettusega seotud tehingutele. OLAF palus kõigil liikmesriikidel selliste toodete importimisel viia läbi asjakohased tollikontrollid ja võtta asjakohaseid kaitsemeetmeid juhul, kui tekib kahtlus, et kohaldatud hinnad on kunstlikult madalad.

Selleks töötas OLAF välja kogu liitu hõlmavatel andmetel põhineva riskihindamise vahendi. See vahend, mis põhineb „korrigeeritud keskmistest hindadest“ lähtuvalt arvutatud keskmisel ja mille tulemusena saadakse „minimaalne aktsepteeritav hind“, mida kasutatakse riskiprofiili või -lävendina, võimaldab liikmesriigi tollil välja selgitada eriti madalana deklareeritud impordihinnad ja seega impordi, mille puhul esineb suur alahindamise risk.

Ühendkuningriik osales 2011. ja 2014. aastal järelevalveoperatsioonides, mida korraldasid komisjon ja OLAF ja mille eesmärk oli võtta meetmeid teatavate alahindamises seisnevate pettuste riski vastu, kuid ei kohaldanud siiski OLAFi meetodi alusel arvutatud „minimaalset aktsepteeritavat hinda“ ja isegi jättis täitmisele pööramata täiendavad makseteatised, mille tema ametiasutused selle kohaldamise tulemusena olid väljastanud.

Mitmel kahepoolsel nõupidamisel soovitas OLAF Ühendkuningriigi pädevatel ametiasutustel kasutada liidu tasandi riskiindikaatoreid, milleks on „minimaalne aktsepteeritav hind“. OLAFi sõnul kasvas Ühendkuningriigis impordipettuste hulk märkimisväärselt, kuna kontroll, mida selle riigi toll teostas, oli sobimatu, ajendades teistesse liikmesriikidesse suunatud pettusega seotud tehingute üleviimist Ühendkuningriiki. OLAFi sõnul ei järginud Ühendkuningriik siiski tema soovitusi, lubades nende vastaselt asjaomased tooted ilma sobivat tollikontrolli tegemata vabasse ringlusesse, mistõttu oluline osa tasumisele kuuluvast tollimaksust jäi kogumata ja Euroopa Komisjonile kättesaadavaks tegemata.

Selle tagajärjel leidis komisjon, et Ühendkuningriik ei teinud arvestuskandeid õigete tollimaksu summade kohta ega teinud talle kättesaadavaks traditsiooniliste omavahendite ja käibemaksupõhiste omavahendite õigeid summasid seoses tekstiilitoodete ja jalatsite teatava impordiga Hiinast, mistõttu ta esitas hagi nõudega tuvastada, et see riik on rikkunud omavahendite sissenõudmise kontrolli- ja järelevalvealastest liidu õigusnormidest, tolliõigusest ja käibemaksu käsitlevatest liidu eeskirjadest tulenevaid kohustusi.

Euroopa Kohtu suurkoda otsustas komisjoni hagi osaliselt rahuldada ja leidis sisuliselt, et Ühendkuningriik on rikkunud liidu õigusest tulenevaid kohustusi, kuna ta ei kohaldanud tõhusaid tollikontrollimeetmeid ega teinud arvestuskandeid õigete tollimaksu summade kohta, mistõttu ta ei teinud komisjonile kättesaadavaks traditsiooniliste omavahendite õiget summat seoses teatava tekstiilitoodete ja jalatsite impordiga Hiinast[160], ning kuna ta ei edastanud komisjonile kõiki andmeid, mis on vajalikud veel tasumisele kuuluvate tollimaksude ja omavahendite summade arvutamiseks[161].

Euroopa Kohtu hinnang

Alustuseks lükkas Euroopa Kohus tagasi kõik asja läbivaatamist takistavad asjaolud, mille oli esitanud Ühendkuningriik ja mis puudutasid eelkõige õiguspärase ootuse põhimõtte rikkumist komisjoni poolt, kuna komisjoni või OLAFi teenistujad olid teinud teatavaid avaldusi nõupidamistel tema ametiasutustega meetmete kohta, mida see riik oli võtnud võitluseks asjaomase alahindamises seisneva pettuse vastu.

Sellega seoses tuletas Euroopa Kohus meelde, et keegi ei saa tugineda selle põhimõtte rikkumisele, kui puuduvad kinnitused, mis on talle tekitanud põhjendatud lootusi. Ent isegi eeldusel, et sellised lootused on tekkinud, ei saa liikmesriik sellele tuginedes takistada Euroopa Kohtul objektiivselt tuvastada, et liikmesriik ei ole täitnud talle EL toimimise lepinguga pandud kohustusi.

Sisulistes küsimustes rõhutas Euroopa Kohus esimesena, nõustudes väitega, et on rikutud liidu finantshuvide kaitse ja pettusevastase võitluse valdkonnas liidu õigusest tulenevaid kohustusi ning liidu tolliõigusest tulenevaid kohustusi, et ELTL artikli 325 lõige 1 paneb liikmesriikidele saavutatava tulemuse osas täpse kohustuse. Liikmesriigid peavad selleks, et võidelda rikkumiste vastu, mis võivad takistada tollimaksust laekuvate traditsiooniliste omavahendite tegelikku ja täies ulatuses sissenõudmist ning tekitada seega liidu finantshuvide kahjustamise ohu, ette nägema nii piisavate sanktsioonide, nimelt raske pettuse või muu raske ebaseadusliku tegevuse juhtudel kriminaalkaristuste kohaldamise kui ka tõhusate ja hoiatavate tollikontrolli meetmete kohaldamise. Seda, milliseid tollikontrolli meetmeid liikmesriigid peavad võtma, et täita selle sättega kehtestatud nõudeid, ei saa kindlaks määrata abstraktselt ja staatiliselt, kuna see sõltub pettuse või muu ebaseadusliku tegevuse omadustest, mis võivad aja jooksul muutuda.

Järelikult, kuigi ELTL artikli 325 lõige 1 jätab liikmesriikidele teatava otsustusruumi ja valikuvabaduse tollikontrolli meetmete osas, ei olnud konkreetses asjas – arvestades asjaomase alahindamises seisneva pettuse erisusi – Ühendkuningriigi poolt rikkumise perioodil nimetatud pettuse vastu võitlemiseks kehtestatud tollikontrolli mehhanism, mis piirdus, välja arvatud mõni harv erand, tollivormistusjärgsete tollimaksu sissenõudmise meetmetega, kooskõlas ELTL artikli 325 lõikes 1 sätestatud tõhususe põhimõttega. Lisaks möönis Euroopa Kohus, et ühised riskikriteeriumid, mida OLAF ja komisjon liikmesriikidele soovitasid ja mis kuuluvad ühisesse riskijuhtimise raamistikku, ei ole siduvad. ELTL artikli 325 lõiked 1 ja 3 nõuavad aga tihedat koostööd ühelt poolt liikmesriikide ja liidu ning teiselt poolt liikmesriikide endi vahel, mistõttu on viimased kohustatud neid kriteeriume nõuetekohaselt arvesse võtma või isegi järgima juhul, kui nad ei ole välja töötanud vähemalt sama tõhusaid riigisiseseid kriteeriume kui liidu soovitatud kriteeriumid.

---

160 Rikkumine puudutab Ühendkuningriigi kohustusi, mis tulenesid eelkõige ELTL artikli 310 lõikest 6 ja artiklist 325, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. oktoobri 2013. aasta määrusest (EL) nr 952/2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik (ELT 2013, L 269, lk 1), nõukogu 12. oktoobri 1992. aasta määrusest (EMÜ) nr 2913/92, millega kehtestatakse ühenduse tolliseadustik (EÜT 1992, L 302, lk 1; ELT eriväljaanne 02/04, lk 307), ja nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivist 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1, ja parandus ELT 2007, L 335, lk 60).

161 Täpsemalt on Ühendkuningriik rikkunud kohustusi, mis tulenevad ELL artikli 4 lõikest 3 (lojaalse koostöö põhimõte), kuna ta ei edastanud kogu teavet, mis oli komisjonile vajalik laekumata jäänud traditsiooniliste omavahendite summa kindlaksmääramiseks, ega esitanud kindlaksmääratud tollivõla tühistamise otsuste põhjendusi, mida temalt taotleti.

Vastavalt liidu tollieeskirjadele, koostoimes ELTL artikliga 325, pidi Ühendkuningriik rikkumise perioodil vähemalt oma riskianalüüsi ja -juhtimise süsteemi määratlemise käigus võtma nõuetekohaselt arvesse riskiprofiile ja tollikontrolli liike, mida OLAF ja komisjon soovitasid tal selle pettuse vastu võitlemiseks kohaldada. Sellises olukorras ei saanud Ühendkuningriik enne oma väidetavalt tõhusama riskilävendi kehtestamisele suunatud tööde lõpuleviimist keelduda kohaldamast mis tahes riskiprofiili, mis võimaldaks enne kauba tollivormistust kindlaks teha äärmiselt madala hinnaga impordi, mille puhul esineb suur alahindamise oht, et viia läbi tollikontroll enne kauba vabasse ringlusse lubamist. Euroopa Kohus täpsustas, et sellise massilise alahindamises seisneva pettuse kontekstis nagu konkreetses asjas oli liidu finantshuvide tõhusaks kaitsmiseks lisaks riskiprofiili kasutuselevõtmisele vaja süstemaatilist tagatiste esitamise nõuet asjaomase impordi suhtes. Ent konkreetsel juhul nõudis Ühendkuningriik tagatise esitamist vaid väga erandlikel juhtudel, kusjuures need tagatised tagastati neile pärast vastavate teatiste tühistamist. Ühtlasi tuvastas Euroopa Kohus, et kuna Ühendkuningriik arvutas tollimaksu summa ebaõigete väärtuste alusel, mis olid ilmselgelt liiga madalad, ja tegi seejärel arvestuskanded nende maksusummade kohta, rikkudes liidu tolliõigust, siis ta tegelikult ei teinud arvestuskandeid tasumisele kuuluva tollimaksu täieliku summa ulatuses.

Teisena tuletas Euroopa Kohus, nõustudes osaliselt väitega, et on rikutud liidu õigusest tulenevaid kohustusi tollimaksudest laekuvate traditsiooniliste omavahendite kättesaadavaks tegemise valdkonnas, kõigepealt meelde, et liikmesriigid on kohustatud liidu omavahenditesse laekuva maksu kindlaks määrama niipea, kui nende ametiasutustel on võimalik tollivõlast tulenev maksusumma välja arvutada ja maksukohustuslane kindlaks teha, ning seejärel tegema liidu omavahendid komisjonile kättesaadavaks, võttes selleks kõik vajalikud meetmed. Liidu omavahendite süsteemi haldamine on seega usaldatud liikmesriikidele ja selle eest vastutavad ainult nemad. Kuna tollimaksudest laekuva tulu sissenõudmise ja vastavate vahendite komisjonile kättesaadavaks tegemise vahel on otsene seos, siis on liikmesriigid kohustatud kaitsma liidu finantshuve ning võtma nende maksude tegeliku ja täies ulatuses sissenõudmise tagamiseks vajalikud meetmed.

Konkreetsel juhul tuvastas Euroopa Kohus ELTL artikli 325 lõike 1 ja liidu tolliõiguse rikkumise, kuna Ühendkuningriik ei võtnud rikkumise perioodil meetmeid, millega tagada imporditud kauba tolliväärtuste õigel tasemel kindlaksmääramine, näiteks enne asjaomaste kaupade tollivormistust riskianalüüsi alusel läbiviidud kontroll ja kohustus anda tagatisi seoses impordiga, mille puhul on riskiprofiili põhjal välja selgitatud suur alahindamise oht. Kuna see riik on seega arvutanud tollivõla selle impordi osas ebatäpsete väärtuste alusel ja läbi viidud kontroll oli sobimatu, siis selle tagajärjel ei ole kõiki asjaomase impordiga seotud traditsioonilisi omavahendeid komisjonile kättesaadavaks tehtud. Kuna Ühendkuningriik ei kontrollinud asjaomase kauba väärtuse õigsust, mis oli deklareeritud liidu õigusnormide kohaselt enne kauba vabasse ringlusse lubamist, siis on see riik tekitanud pöördumatu olukorra, mis on toonud kaasa liidu omavahendite märkimisväärse laekumata jäämise, mille eest tuleb teda vastutavaks pidada.

Seejärel nõustus Euroopa Kohus komisjoni väitega, mille kohaselt Ühendkuningriik on rikkunud liidu tolliõigust, kuna ta ei teinud talle kättesaadavaks traditsioonilisi omavahendeid, mis kuulusid tasumisele impordilt, mis oli hõlmatud ühise tollioperatsiooniga Snake, mida koordineeris OLAF. Ühendkuningriigi väljastatud teatistega nõutud täiendava tollimaksu kohta tehti nimelt arvestuskanded ja need tehti võlgnikele teatavaks ning kanti raamatupidamisarvestusse kooskõlas liidu õigusega. Seda maksu ei olnud aga veel sisse nõutud ja selle kohta ei olnud antud ühtki tagatist, kui Ühendkuningriik otsustas need teatised ja asjaomaste summade raamatupidamiskanded tühistada.

Sellega seoses osutas Euroopa Kohus, et liidu tolliõiguse kohaselt on liikmesriigid kohustatud võtma kõik vajalikud meetmed, et tagada tollimaksu kindlaks määratud nõuetele vastavate summade komisjonile kättesaadavaks tegemine. Ent käesoleval juhul tegi Ühendkuningriigi toll nende summade arvutamisel haldusvea, mille ta pidi parandama, määrates tolliväärtuse uuesti kindlaks mõnele liidu tolliõiguses selleks ette nähtud meetodile tuginedes. See järeldus kehtib ka tolli otsuse kohta mitte esitada neid teatisi uuesti pärast nende parandamist. Kuna liidu tolliõiguse kohaldamine on liikmesriikide pädevuses ja nad on selle eest ainuvastutavad ning Ühendkuningriik otsustas pigem

tühistada eespool nimetatud teatised, selle asemel, et need uuesti välja anda pärast nende parandamist arvutustega, mis on kooskõlas liidu tolliõigusega, siis – rikkudes seda õigust – ei ole see riik võtnud vajalikke meetmeid, et tagada kindlaks määratud nõuetele vastavate summade komisjonile kättesaadavaks tegemine. Ühtlasi tuvastas Euroopa Kohus, et Ühendkuningriik ei järginud liidu tolliõiguses ette nähtud menetlust, mis oleks võimaldanud teda asjaomaste summade komisjonile kättesaadavaks tegemisest vabastada. Lisaks tõi Euroopa Kohus esile – lükates tagasi põhjused, millele tuginedes Ühendkuningriik soovis saada vabastust kohustusest teha komisjonile kättesaadavaks eespool nimetatud teatistega kindlaks määratud tollimaksudest tulenevad omavahendid ja mis seisnesid selles, et nende tollimaksude võlgnikud olid oma kohustusi rikkuvad või maksejõuetud ettevõtjad –, et kui tollimaksu sissenõudmine asjaomastelt ettevõtjatelt osutus võimatuks, on see tingitud kahest haldusveast, mille eest vastutavad selle riigi ametiasutused. Lõpuks tuvastas Euroopa Kohus, et see riik on rikkunud ka kõrvalkohustust maksta viivitusintressi komisjonile kättesaadavaks tegemata jäetud omavahenditelt.

Küsimuses, kas Ühendkuningriik on rikkunud konkreetselt kohustusi, mis tulenevad omavahendite valdkonda käsitlevast liidu õigusest, kuna ta ei ole teinud komisjonile kättesaadavaks traditsiooniliste omavahendite konkreetset summat iga rikkumise perioodiga hõlmatud aasta kohta ehk kokku 2 679 637 088,86 eurot, tõdes Euroopa Kohus, et liikmesriikidel on ainupädevus ja -vastutus tagada, et deklareeritud tolliväärtus oleks kindlaks määratud kooskõlas tolliväärtuse määramist käsitlevate liidu tolliõiguse normidega. Ent käesoleval juhul ei võtnud Ühendkuningriigi toll piisavalt süstemaatiliselt asjakohaseid meetmeid, mistõttu lubati vabasse ringlusse suurtes kogustes importkaupa, mille väärtus oli ilmselgelt alahinnatud, ilma võimaluseta kaupa füüsilise kontrolli tegemiseks tagasi võtta. Kuna need tegematajätmised muutsid võimatuks tolliväärtuse kindlaksmääramise mõne liidu tolliõiguses ette nähtud meetodi alusel, kasutas komisjon selle kindlaksmääramiseks põhjendatult muid meetodeid. Samuti tuvastas Euroopa Kohus, et komisjonil oli õigus kasutada omavahendite süsteemiga lahutamatult seotud võimalust esitada liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi raames Euroopa Kohtule hindamiseks tema ja Ühendkuningriigi vaheline vaidlus seoses selle riigi kohustusega teha talle kättesaadavaks teatav omavahendite summa.

Lõpuks täpsustas Euroopa Kohus laekumata jäänud omavahendite mahu kindlakstegemise osas, et kuna kontrolli läbiviimise võimatus on tingitud sellest, et toll jättis kauba tegeliku väärtuse kindlakstegemiseks mõeldud kontrolli tegemata, siis on lubatud pigem statistilistel andmetel põhinev meetod kui meetod, mis eeldab asjaomase kauba tolliväärtuse kindlaksmääramist otseste tõendite alusel. Konkreetses menetluses peab Euroopa Kohtu tehtav kontroll sisuliselt esiteks kindlaks tegema, kas see meetod on käsitletava juhtumi erilisi asjaolusid arvestades põhjendatud, ja teiseks, kas see on piisavalt täpne ja usaldusväärne. Selles osas jättis Euroopa Kohus osaliselt kõrvale komisjoni arvutused, leides, et kuna hagiavalduse nõuded ja põhjendused ei ole sidusad ja see tekitab suurt ebakindlust küsimuses, kas omavahendite summad, mida komisjon nõuab, on täpsed, siis ei ole see institutsioon kõnealust kogusummat õiguslikult piisavalt tõendanud. Selle juhtumi erisusi arvestades kiitis Euroopa Kohus siiski heaks meetodi, mida komisjon laekumata jäänud omavahendite summa suuruse hindamiseks rikkumise perioodi teatava osa suhtes kasutas, kuna see meetod on osutunud piisavalt täpseks ja usaldusväärseks, mistõttu see ei vii laekumata jäänud summa ilmselge ülehindamiseni. Euroopa Kohus täpsustas samuti, et tema ülesanne ei ole astuda komisjoni asemele, arvutades ise välja traditsiooniliste omavahendite täpsed summad, mida Ühendkuningriik võlgneb. Ta võib nimelt komisjoni hagiavalduse nõuetes esitatud nõuded täielikult või osaliselt rahuldada või jätta rahuldamata, muutmata siiski nõuete ulatust. Seevastu on komisjoni ülesanne laekumata jäänud liidu omavahendite summa, mis veel tasumisele kuulub, uuesti arvutada, võttes arvesse Euroopa Kohtu seisukohti laekumata jäänud vahendite mahu ja väärtuse hindamise kohta.

VII. Liidu õigus ja riigisisene õigus

22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime) (C-430/21, EU:C:2022:99)

Eelotsusetaotlus – Õigusriik – Kohtute sõltumatus – ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Liidu õiguse esimus – Olukord, kus liikmesriigi kohtul puudub õigus kontrollida, kas riigisisene õigusnorm, mille selle liikmesriigi konstitutsioonikohus on põhiseadusele vastavaks tunnistanud, on kooskõlas liidu õigusega – Distsiplinaarmenetlus

Euroopa Kohtul paluti teha otsus kohtute sõltumatuse põhimõtte kohta, mida on tunnustatud ELL artikli 19 lõike 1 teises lõigus koostoimes eelkõige liidu õiguse esimuse põhimõttega, kontekstis, kus liikmesriigi üldkohtul ei ole riigisisese õiguse alusel õigust kontrollida selliste riigisiseste õigusnormide kooskõla liidu õigusega, mille selle liikmesriigi konstitutsioonikohus on selle riigi põhiseadusega kooskõlas olevaks tunnistanud, ja kus juhul, kui kohtunik otsustab sellise kontrolli läbi viia, võidakse tema suhtes algatada distsiplinaarmenetlus ja talle kohaldada distsiplinaarkaristusi.

Kõnealusel juhul mõisteti RS Rumeenias kriminaalmenetluses süüdi. Tema abikaasa esitas seejärel kuriteokaebuse, milles väitis muu hulgas, et mitu kohtunikku panid selles kriminaalmenetluses toime kuritegusid. Hiljem esitas RS Curtea de Apel Craiovale (Craiova apellatsioonikohus, Rumeenia) kaebuse, milles väitis, et ülalmainitud kuriteokaebuse alusel algatatud kriminaalmenetlus on kestnud liiga pikalt.

Craiova apellatsioonikohus leidis, et peab selle kaebuse lahendamiseks hindama, kas liidu õigusega[162] on kooskõlas liikmesriigi õigusnormid, millega on loodud niisugune kohtusüsteemis toime pandud süütegusid uuriv prokuratuuri spetsialiseerunud osakond, kes kõnealusel juhul asja menetles. Võttes aga arvesse Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) otsust[163], mis tehti pärast Euroopa Kohtu otsust kohtuasjas Asociaţia „Forumul Judecătorilor din România“ jt[164], ei ole Craiova apellatsioonikohtul riigisisese õiguse alusel õigust seda kooskõla kontrollida. Rumeenia konstitutsioonikohus lükkas nimelt oma otsusega põhjendamatuse tõttu tagasi vastuväite, et mitu selle õigusakti sätet on põhiseadusvastased, rõhutades seejuures, et kui tema on otsustanud, et riigisisene õigusakt on kooskõlas põhiseaduse sättega, mis kohustab järgima liidu õiguse esimuse põhimõtet[165], ei ole üldkohtutel õigust kontrollida selle riigisisese õigusakti kooskõla liidu õigusega.

Selles kontekstis otsustas Craiova apellatsioonikohus pöörduda Euroopa Kohtusse, et saada selgitusi sisuliselt küsimustes, kas liidu õigusega on vastuolus see, kui liikmesriigi üldkohtu kohtunikul ei ole sellistel asjaoludel nagu kõnealuses asjas õigust kontrollida õigusnormide kooskõla liidu õigusega, ja

---

162 Täpsemalt ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik ja komisjoni 13. detsembri 2006. aasta otsuse 2006/928/EÜ, millega nähakse ette kord, mille abil teha Rumeeniaga koostööd ja jälgida tema edusamme konkreetsete eesmärkide täitmisel kohtureformi alal ning korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses (ELT 2006, L 354, lk 56), lisa.

163 8. juuni 2021. aasta kohtuotsus nr 390/2021.

164 18. mai 2021. aasta kohtuotsus ***Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ jt*** (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ja C-397/19, EU:C:2021:393), milles Euroopa Kohus leidis muu hulgas, et niisugune õigusakt on liidu õigusega vastuolus, kui sellise spetsialiseerunud osakonna loomine ei ole põhjendatud korrakohase õigusemõistmisega seotud objektiivsete ja kontrollitavate nõuetega ja kui sellega ei kaasne Euroopa Kohtu välja toodud spetsiifilised tagatised (vt selle kohtuotsuse resolutsiooni punkt 5).

165 Rumeenia konstitutsioonikohus leidis kohtuotsuses nr 390/2021, et see õigusakt on kooskõlas Rumeenia põhiseaduse (Constituția României) artikliga 148.

kui selle kohtuniku suhtes kohaldatakse distsiplinaarkaristusi põhjusel, et ta otsustab sellise kontrolli läbi viia.

Euroopa Kohtu suurkoda otsustas, et sellised liikmesriigi õigusnormid või praktika on liidu õigusega vastuolus[166].

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt leidis Euroopa Kohus, et ELL artikli 19 lõike 1 teise lõiguga ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnormid või praktika, mis näevad ette, et liikmesriigi üldkohtute jaoks on selle riigi konstitutsiooniõiguse alusel siduv sama liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsus, milles leitakse, et teatavad riigisisesed õigusnormid on kõnealuse liikmesriigi põhiseadusega kooskõlas, tingimusel et riigisiseses õiguses on tagatud selle konstitutsioonikohtu sõltumatus eelkõige seadusandlikust ja täitevvõimust. Nii ei ole see aga juhul, kui selliste õigusnormide või praktika kohaldamine välistab täielikult üldkohtute pädevuse kontrollida selliste riigisiseste õigusnormide kooskõla liidu õigusega, mille konstitutsioonikohus on tunnistanud vastavaks selle liikmesriigi põhiseaduse sättele, mis näeb ette liidu õiguse esimuse.

Järgmiseks rõhutas Euroopa Kohus, et liikmesriigi kohtul lasuvat kohustust kohaldada kõiki vahetut õigusmõju omavaid liidu õigusnorme täies ulatuses on vaja järgida eelkõige selleks, et tagada, et liikmesriigid oleksid aluslepingute ees võrdsed, mis välistab võimaluse, et liikmesriigid võtavad liidu õiguskorra suhtes mis tahes ühepoolseid meetmeid, ning see kohustus väljendab ELL artikli 4 lõikes 3 mainitud lojaalse koostöö põhimõtet, mis kohustab jätma kohaldamata iga riigisisese õigusnormi, mis on sellega vastuolus, olgu kõnealune õigusnorm siis vastu võetud enne vahetut õigusmõju omavat liidu normi või pärast seda.

Selles kontekstis tuletas Euroopa Kohus esiteks meelde, et niisugused riigisisesed õigusnormid kuuluvad otsuse 2006/928[167] kohaldamisalasse ja järelikult peavad need järgima liidu õigusest, eelkõige ELL artiklist 2 ja artikli 19 lõikest 1[168] tulenevaid nõudeid. Teiseks, kuna nii ELL artikli 19 lõike 1 teine lõik kui ka otsuse 2006/928 lisas sätestatud konkreetsed eesmärgid kohtureformi alal ja korruptsioonivastases võitluses on sõnastatud selgelt ja täpselt ning nendega ei kaasne ühtegi tingimust, on neil vahetu õigusmõju[169]. Sellest järeldub, et kui riigisiseseid õigusnorme ei ole võimalik tõlgendada kooskõlas nimetatud sättega või nimetatud eesmärkidega, siis peavad Rumeenia üldkohtud jätma need riigisisesed õigusnormid omal algatusel kohaldamata.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus, et Rumeenia üldkohtud on põhimõtteliselt pädevad hindama riigisiseste õigusnormide kooskõla viidatud liidu õigusnormidega, ilma et nad peaksid selleks esitama Rumeenia konstitutsioonikohtule vastavasisulist taotlust. Ent neil ei ole seda pädevust, kui Rumeenia konstitutsioonikohus on otsustanud, et kõnealused õigusnormid on kooskõlas riigi põhiseaduse sättega, mis näeb ette liidu õiguse esimuse, kuna need kohtud on kohustatud seda konstitutsioonikohtu otsust järgima. Selline liikmesriigi õigusnorm või praktika takistaks kõnealuste

---

166 Arvestades ELL artikli 19 lõike 1 teist lõiku koostoimes ELL artikliga 2 ja artikli 4 lõigetega 2 ja 3, ELTL artikliga 267 ning liidu õiguse esimuse põhimõttega.

167 Vt otsuse 2006/928 täisviide 1. joonealuses märkuses.

168 Eespool viidatud kohtuotsus ***Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ jt***, punktid 183 ja 184.

169 Eespool viidatud kohtuotsus ***Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ jt***, punktid 249 ja 250, ning 21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus ***Euro Box Promotion jt*** (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ja C-840/19, EU:C:2021:1034), punkt 253.

liidu õigusnormide täielikku toimet, kuna see ei võimaldaks üldkohtul, kes peab tagama liidu õiguse kohaldamise, endal hinnata nende õigusnormide kooskõla selle õigusega.

Lisaks kahjustaks sellise riigisisese õigusnormi või praktika kohaldamine ka eelotsusemehhanismi abil loodud Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö tõhusust, heidutades vaidlust lahendavat üldkohut pöördumast eelotsusetaotlusega Euroopa Kohtu poole, kuna nii täidab ta asjasse puutuva liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsuseid.

Euroopa Kohus rõhutas, et need järeldused on iseäranis asjakohased olukorras, kus liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsusega keeldutakse järgimast Euroopa Kohtu eelotsust, tuginedes eelkõige selle liikmesriigi põhiseaduslikule identiteedile ja arusaamale, et Euroopa Kohus on ületanud oma pädevust. Euroopa Kohus märkis, et tal võib tekkida ELL artikli 4 lõike 2 alusel vajadus kontrollida, kas liidu õigusest tulenev kohustus kahjustab liikmesriigi rahvuslikku identiteeti. Seevastu ei ole selle sätte eesmärk ega tagajärg lubada liikmesriigi konstitutsioonikohtul jätta kohaldamata liidu õigusnormi, eirates talle liidu õigusest tulenevaid kohustusi, põhjendusel et see norm eirab kõnealuse liikmesriigi rahvuslikku identiteeti niisugusena, nagu selle on määratlenud selle riigi konstitutsioonikohus. Seega, kui liikmesriigi konstitutsioonikohus leiab, et liidu teisese õiguse säte, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, eirab kohustust austada selle liikmesriigi rahvuslikku identiteeti, tuleb sellel konstitutsioonikohtul esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotlus selle sätte kehtivuse hindamiseks ELL artikli 4 lõike 2 seisukohalt, kuna ainult Euroopa Kohtul on pädevus tuvastada liidu õigusakti kehtetus.

Lisaks rõhutas Euroopa Kohus, et kuna temal on ainupädevus anda liidu õiguse lõplik tõlgendus, ei saa liikmesriigi konstitutsioonikohus omaenda tõlgenduse põhjal liidu õigusnormidele õiguspäraselt järeldada, et Euroopa Kohus on teinud kohtuotsuse, mis väljub tema pädevuse piirest, ja seetõttu keelduda Euroopa Kohtu tehtud eelotsust järgimast.

Lisaks täpsustas Euroopa Kohus oma varasemale kohtupraktikale[170] tuginedes, et ELL artikliga 2 ja artikli 19 lõike 1 teise lõiguga on vastuolus liikmesriigi õigusnormid või praktika, mis võimaldavad võtta liikmesriigi kohtuniku distsiplinaarvastutusele oma riigi konstitutsioonikohtu otsustest kõrvale kaldumise eest ja täpsemalt sellise otsuse kohaldamata jätmise eest, millega konstitutsioonikohus on keeldunud järgimast Euroopa Kohtu tehtud eelotsust.

10. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Grossmania (C-177/20, EU:C:2022:175)

Eelotsusetaotlus – Liidu õiguse põhimõtted – Esimus – Vahetu õigusmõju – Lojaalne koostöö – ELL artikli 4 lõige 3 – ELTL artikkel 63 – Eelotsusest tulenevad liikmesriigi kohustused – Euroopa Kohtu eelotsuses antud liidu õigusnormi tõlgendus – Kohustus tagada liidu õiguse täiemahuline toime – Liikmesriigi kohtu kohustus jätta kohaldamata liikmesriigi õigusnorm, mis on vastuolus liidu õigusega, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus – Kohtus vaidlustamata jätmise tõttu lõplikuks muutunud haldusotsus – Võrdväärsuse ja tõhususe põhimõte – Liikmesriigi vastutus

Ungaris asuvale äriühingule „Grossmania" Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Kft. (edaspidi „Grossmania"), kelle osanikud on teiste liikmesriikide kodanikud, kuulusid Ungaris kasutusvaldused põllumajandusmaadele. Tema õigused kustutati 1. mail 2014 kinnistusraamatust Ungari õigusnormide alusel, milles oli ette nähtud, et sel kuupäeval lõpevad seadusest tulenevalt kasutusvaldused põllumajandusmaadele, mis on seatud lepingu alusel isikute vahel, kes ei ole

[170] Eespool viidatud kohtuotsus ***Euro Box Promotion jt***.

lähisugulased. Euroopa Kohus otsustas 2018. aastal kohtuotsuses SEGRO ja Horváth[171], et niisugused riigisisesed õigusnormid on vastuolus kapitali vaba liikumisega ELTL artikli 63 tähenduses. Grossmania taotles pärast seda kohtuotsust pädevatelt asutustelt oma kasutusvalduste uuesti registreerimist. Tema taotlus jäeti siiski rahuldamata.

Győri Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (Győri haldus- ja töökohus, Ungari), kes pidi hindama selle uuesti registreerimisest keeldumise õiguspärasust, otsustas esitada Euroopa Kohtule küsimuse eelotsusetaotluste kohta tehtud kohtuotsuste kohustuslike tagajärgede kohta. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tuleneb otsusest SEGRO ja Horváth, et Ungari õigusnormid, millel Grossmania taotluse rahuldamata jätmine põhines, on vastuolus liidu õigusega. Vastupidi selle kohtuotsuse aluseks olnud olukordadele ei olnud Grossmania oma kasutusvalduste kustutamist aga kohtus vaidlustanud. Nimetatud kohtul tekib seega küsimus, kas kohtuotsust SEGRO ja Horváth arvestades võib ta siiski jätta kõnealused riigisisesed õigusnormid kohaldamata, kuna need on vastuolus liidu õigusega, ja kohustada pädevaid asutusi kustutatud kasutusvaldused uuesti registreerima.

Euroopa Kohus täpsustas oma otsuses liikmesriikide, eelkõige liikmesriikide kohtute kohustusi, mis tulenevad eelotsusest liidu õigusega vastuolus olevate liikmesriigi õigusnormide kohta, kui on tegemist neid õigusnorme rakendava jõustunud otsusega, ning meetmeid, mida liikmesriigid peavad võtma, et kõrvaldada samadest õigusnormidest tulenevad õigusvastased tagajärjed.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt kordas Euroopa Kohus, et kui tema kohtupraktika on andnud liidu õiguse tõlgendamist käsitlevale küsimusele selge vastuse, peab liikmesriigi kohus tegema kõik vajaliku, et seda tõlgendust kohaldataks. Liidu õiguse esimuse põhimõtte kohaselt on liikmesriigi kohtul juhul, kui riigisiseseid õigusnorme ei saa tõlgendada kooskõlas liidu õiguse nõuetega, kohustus jätta kohaldamata riigisisese õigusakti säte, mis on vastuolus liidu õigusega, millel on vahetu õigusmõju. See vahetu õigusmõju on eelkõige antud ELTL artiklile 63, mis käsitleb kapitali vaba liikumist. Seega, kuna kohtuotsusest SEGRO ja Horváth tuleneb, et kõnealused Ungari õigusnormid on vastuolus ELTL artikliga 63, siis on eelotsusetaotluse esitanud kohus, kellele on esitatud kaebus nende õigusnormide alusel tehtud otsuse tühistamiseks, kohustatud tagama nimetatud artikli täieliku õigusmõju, jättes liikmesriigi õigusnormid kohaldamata.

Seejärel rõhutas Euroopa Kohus, et ELL artikli 4 lõikest 3 tulenevate tõhususe põhimõtte ja lojaalse koostöö põhimõtte kohaselt võib liikmesriigi haldusorgan olla kohustatud lõplikuks muutunud haldusakti uuesti läbi vaatama. Selles kontekstis on oluline leida tasakaal ühelt poolt õiguskindluse nõude ja teiselt poolt liidu õigusega kooskõlalisuse nõude vahel. Viimati nimetatud nõudel on konkreetsel juhul eriline tähtsus, arvestades põhikohtuasjas kõne all olevate liikmesriigi õigusnormidega ja neid rakendavate kasutusvalduste kustutamistega kaasnevaid suure ulatusega kahjulikke tagajärgi. Nagu nähtub ka kohtuotsusest komisjon *vs*. Ungari (kasutusvaldus põllumajandusmaadele)[172], kujutavad need õigusnormid endast nii ELTL artiklis 63 ette nähtud põhivabaduse kui ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 17 lõikega 1 tagatud omandiõiguse ilmselget ja olulist rikkumist, kuna rikkumine mõjutas rohkem kui 5000 muu liikmesriigi kui Ungari kodanikku.

Järelikult ja niivõrd kui põhikohtuasjas kõne all olevad riigisisesed õigusnormid võivad lisaks tekitada selgusetu olukorra seoses sellega, kas nende alusel tehtud kustutamisotsused tuleb vaidlustada, ei saa õiguskindluse nõue õigustada seda, et Ungari õiguses võib olla võimatu kasutusvalduste uuesti

---

171 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus ***SEGRO ja Horváth*** (C-52/16 ja C-113/16, EU:C:2018:157).

172 21. mai 2019. aasta kohtuotsus ***komisjon* vs. *Ungari (kasutusvaldus põllumajandusmaadele)*** (C-235/17, EU:C:2019:432).

registreerimise taotluse rahuldamata jätmise peale esitatud kaebuse korral nende õiguste registrist kustutamise meedet, mis on vahepeal jõustunud, kohtus vaidlustada. Liikmesriigi kohus, kelle poole on pöördutud, peaks selle võimaluse seega tagasi lükkama põhjendusel, et see on vastuolus tõhususe põhimõttega ja lojaalse koostöö põhimõttega.

Lõpuks leidis Euroopa Kohus, et kui liidu õiguses puuduvad erinormid selle kohta, kuidas tuleb niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas kõrvaldada ELTL artikli 63 rikkumise õigusvastased tagajärjed, võivad meetmed, mille eesmärk on tagada liidu õiguse järgimine, seisneda eelkõige ebaseaduslikult lõpetatud kasutusvalduste uuesti kinnistusraamatusse kandmises. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab siiski otsuse tegemise ajal esinevat õiguslikku ja faktilist olukorda arvestades kontrollima, kas pädevale asutusele tuleb teha korraldus selline uuesti registreerimine teha või kas sellel on objektiivsed ja õiguspärased takistused, nagu kasutusvaldusega hõlmatud maa heas usus omandamine uue omaniku poolt. Kui selline uuesti registreerimine osutub võimatuks, on liidu õiguse rikkumise õigusvastaste tagajärgede kõrvaldamiseks vaja, et kustutatud kasutusvalduste endistele omanikele makstaks kahju eest hüvitist, mis on sobiv nende õiguste kaotamisest tuleneva majandusliku kahju hüvitamiseks.

Lisaks, sõltumata eespool viidatud meetmetest, tähendab liidu õiguse täielik toime seda, et selle õiguse rikkumisega kahjustatud isikutel on vastavalt põhimõttele, mille kohaselt riik vastutab sellise rikkumisega tekitatud kahju eest, ka õigus kahju hüvitamisele vastavalt Euroopa Kohtu praktikas kehtestatud tingimustele, mis tunduvad olevat konkreetsel juhul täidetud.

28. juuni 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon vs. Hispaania (liidu õiguse rikkumine seadusandja poolt) (C-278/20, EU:C:2022:503)

Liikmesriigi kohustuste rikkumine – Liikmesriigi vastutus kahju eest, mis isikule on põhjustatud liidu õiguse rikkumisega – Liikmesriigi seadusandjale omistatav liidu õiguse rikkumine – Liikmesriigi seadusandjale omistatav põhiseaduse rikkumine – Võrdväärsuse ja tõhususe põhimõte

Põhimõte, mille kohaselt riik vastutab talle omistatava liidu õiguse rikkumisega isikutele põhjustatud kahju eest, on lahutamatu osa aluslepingute süsteemist[173]. See põhimõte kehtib, milline ka ei oleks liikmesriigi organ, kelle tegevus või tegevusetus selle rikkumise põhjustas[174]. Kui täidetud on kolm riigivastutuse tekkimise tingimust kahju korral, mis on isikutele tekitatud[175], siis on nendel isikutel liidu õiguse alusel õigus hüvitisele[176]. Siiski tuleb riigil heastada tekitatud kahju tagajärjed vastutust käsitlevate riigisiseste õigusnormide alusel, võttes arvesse, et riigisisestes õigusaktides sätestatud kahju hüvitamise tingimused ei tohi olla vähem soodsad kui need, mis puudutavad sarnaseid

---

173 26. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus ***Transportes Urbanos y Servicios Generales*** (C-118/08, EU:C:2010:39, punkt 29 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus ***Thelen Technopark Berlin*** (C-261/20, EU:C:2022:33, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

174 Vt selle kohta 5. märtsi 1996. aasta kohtuotsus ***Brasserie du pêcheur ja Factortame*** (C-46/93 ja C-48/93, EU:C:1996:79, punktid 32 ja 36) ning 25. novembri 2010. aasta kohtuotsus ***Fuß*** (C-429/09, EU:C:2010:717, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).

175 Need kolm tingimust on järgmised: rikutud liidu õigusnormi eesmärk peab olema anda isikutele õigusi, selle õigusnormi rikkumine peab olema piisavalt selge ning rikkumise ja neile isikutele tekitatud kahju vahel peab esinema otsene põhjuslik seos.

176 26. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus ***Transportes Urbanos y Servicios Generales*** (C-118/08, EU:C:2010:39, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 18. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus ***Thelen Technopark Berlin*** (C-261/20, EU:C:2022:33, punkt 44 ja seal viidatud kohtupraktika).

riigisiseseid nõudeid (võrdväärsuse põhimõte), ega ole korraldatud nii, et hüvitise saamine on praktikas võimatu või ülemäära raske (tõhususe põhimõte)[177].

Need kaks põhimõtet kujutasid selles kohtuasjas, milles Euroopa Kohus esitas Hispaania Kuningriigi vastu liikmesriigi kohustuste rikkumise hagi, endast vaidluse keset. Pärast seda, kui isikud olid esitanud kaebused, algatas komisjon selle liikmesriigi suhtes EU Piloti menetluse[178]. Menetlus puudutas liikmesriigi teatud õigusnorme, mille kohaselt oli riigi kui seadusandja vastutus liidu õiguse rikkumiste eest reguleeritud samamoodi nagu siis, kui riik kui seadusandja rikub Hispaania põhiseadust[179]. Kõnealune menetlus, mis osutus tulemusetuks, lõpetati ja komisjon algatas Hispaania Kuningriigi suhtes liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluse.

Hagiavalduses palus komisjon Euroopa Kohtul tuvastada, et kuna Hispaania Kuningriik võttis vastu ja jättis jõusse need riigisisesed sätted, siis on Hispaania Kuningriik rikkunud kohustusi, mis tal lasuvad tõhususe ja võrdväärsuse põhimõtte alusel.

Euroopa Kohtu suurkoda rahuldas komisjoni hagiavalduse osaliselt ja tuvastas, et Hispaania Kuningriik on rikkunud tõhususe põhimõttest tulenevaid kohustusi, kuna ta võttis vastu ja jättis jõusse vaidlusalused sätted, mille kohaselt tuleb kahju, mille Hispaania seadusandja on isikule tekitanud liidu õiguse rikkumise tõttu, hüvitada:

– tingimusel, et on olemas Euroopa Kohtu otsus, millega kohaldatav seaduse tasandi norm tunnistatakse liidu õigusega vastuolus olevaks;

– tingimusel, et kahju saanud isik on saanud mis tahes kohtus lõpliku otsuse, millega jäetakse kahju tekitanud haldusakti peale esitatud kaebus rahuldamata, nägemata ette erandit juhtudeks, mil kahju on tekkinud otseselt seadusandja tegevuse või tegevusetuse tõttu, ilma et vaidlustatav haldusakt oleks olemas;

– ühe aasta pikkuse aegumistähtaja jooksul alates sellest, kui *Euroopa Liidu Teatajas* avaldatakse Euroopa Kohtu otsus, millega kohaldatav seaduse tasandi norm tunnistatakse liidu õigusega vastuolus olevaks, ilma et hõlmatud oleks juhtumid, mil sellist otsust ei ole olemas, ning

– tingimusel, et hüvitist võib nõuda ainult kahju eest, mis on tekkinud viie aasta jooksul enne selle otsuse avaldamise kuupäeva, kui selles otsuses ei ole ette nähtud teisiti.

Euroopa Kohtu hinnang

Mis puudutas esimest etteheidet, et rikutud on tõhususe põhimõtet, siis Euroopa Kohus nõustus sellega osaliselt.

Kõigepealt meenutas Euroopa Kohus, et kui seada niisuguse kahju hüvitamine, mille liikmesriik põhjustas isikule liidu õiguse rikkumise tõttu, sõltuvusse nõudest, et Euroopa Kohus peab olema enne

---

177 26. jaanuari 2010. aasta kohtuotsus ***Transportes Urbanos y Servicios Generales*** (C-118/08, EU:C:2010:39, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 4. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus ***Kantarev*** (C-571/16, EU:C:2018:807, punkt 123).

178 Süsteem, mida komisjon kasutab varajases staadiumis probleemide selgitamiseks või lahendamiseks selleks, et võimaluse korral vältida rikkumismenetluse algatamist asjaomase liikmesriigi vastu.

179 1. oktoobri 2015. aasta seaduse 40/2015, mis käsitleb avaliku sektori õiguslikku korraldust (Ley 40/2015 de Régimen Jurídico del Sector Público) (*BOE* nr 236, 2.10.2015, lk 89411), artikli 32 lõiked 3–6 ja artikli 34 lõike 1 teine lõik ning 1. oktoobri 2015. aasta seaduse 39/2015, mis käsitleb haldusorganite üldist haldusmenetlust (Ley 39/2015 del Procedimiento Administrativo Común de las Administraciones Públicas) (*BOE* nr 236, 2.10.2015, lk 89343), artikli 67 lõike 1 kolmas lõik.

tuvastanud liidu õigusest tulenevate liikmesriigi kohustuste rikkumise, mida saab omistada liikmesriigile, läheb see vastuollu liidu õiguse tõhususe põhimõttega. Samuti ei saa liikmesriigile omistatava liidu õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamine sõltuda nõudest, et niisugune rikkumine oleks tuvastatud eelotsusemenetluses Euroopa Kohtu langetatud otsusega. Järelikult ei olnud selleks, et tuvastada komisjoni argumentide põhjendatus, vajalik kindlaks teha, kas vaidlusalused sätted nõuavad, et Euroopa Kohus teeks otsuse, milles tuvastatakse, et Hispaania Kuningriik on rikkunud mõnda liidu õigusest tulenevat kohustust, või kas neid sätteid tuleb mõista nii, et need viitavad Euroopa Kohtu igale otsusele, millest saab järeldada, et Hispaania seadusandja tegevus või tegevusetus on liidu õigusega vastuolus. Nimelt ei tohi liikmesriigi, sealhulgas riigisisese seadusandja poolt liidu õiguse rikkumise tõttu tekitatud kahju hüvitamist igal juhul ja tõhususe põhimõtet rikkumata seada sõltuvusse sellisest Euroopa Kohtu varem tehtud lahendist.

Seejärel tõdes Euroopa Kohus, et kuigi liidu õigusega ei ole vastuolus selliste liikmesriigi õigusnormide kohaldamine, mis näevad ette, et isik ei või nõuda hüvitist kahju eest, mille tekkimist ei ole ta ära hoidnud, kasutades selleks õiguskaitsevahendit, siis on see nii üksnes tingimusel, et õiguskaitsevahendi kasutamine ei põhjusta ülemääraseid raskusi, või kui selle kasutamist võib kahju saanud isikult mõistlikult nõuda. Vaidlusalused sätted ei vasta sellele tingimusele vaid ulatuses, kus nende sätetega seatakse seadusandja põhjustatud kahju hüvitamine sõltuvusse tingimusest, et kahju saanud isik on saanud mis tahes kohtus lõpliku otsuse, millega jäetakse kahju tekitanud haldusakti peale esitatud kaebus rahuldamata, nägemata ette erandit juhtudeks, mil kahju on tekkinud otseselt seadusandja tegevuse või tegevusetuse tõttu, mis on liidu õigusega vastuolus, ilma et vaidlustatav haldusakt oleks olemas. Lisaks märkis Euroopa Kohus, et asjaolu, et alates esialgsest staadiumist, mil esitatakse kaebus kahju tekitanud haldusakti peale, nõutakse kahju saanud isikult viitamist liidu õiguse rikkumisele, mis hiljem tuvastatakse, kuna vastasel juhul ei saa nõuda tekkinud kahju hüvitamist, võib kujutada endast ülemäärast menetluslikku keerukust, mis on tõhususe põhimõttega vastuolus. Nimelt võib sellises staadiumis olla ülemäära raske või isegi võimatu ette näha, millise liidu õiguse rikkumise Euroopa Kohus lõpuks tuvastaks. Euroopa Kohus lükkas siiski tagasi komisjoni argumendid osas, milles ta väitis, et üksnes neile liidu õigusnormidele, millel on vahetu õigusmõju, saab tõhusalt tugineda sellise kaebuse raames.

Lõpuks tuleneb vaidlusalustest sätetest, et esiteks algab kaebuse puhul, milles palutakse tuvastada riigi kui seadusandja vastutus talle omistatavate liidu õiguse rikkumiste eest, aegumistähtaeg kulgema Euroopa Kohtu sellise otsuse avaldamise kuupäevast *Euroopa Liidu Teatajas*, millega tuvastatakse liidu õiguse rikkumine Hispaania Kuningriigi poolt või mille kohaselt on selle kahju põhjustanud seadusandja tegevus või tegevusetus vastuolus liidu õigusega, ning teiseks võib hüvitist nõuda ainult kahju eest, mis on tekkinud viie aasta jooksul enne seda kuupäeva. Sellega seoses leidis Euroopa Kohus esiteks, et sellise otsuse avaldamine *Euroopa Liidu Teatajas* ei saa ilma tõhususe põhimõtet rikkumata kujutada endast kõnealuse aegumistähtaja kulgemise ainuvõimalikku algust, kuna liidu õiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamist ei saa seada sõltuvusse tingimusest, et olemas on Euroopa Kohtu otsus ja hõlmatud ei ole juhtumid, mil sellist otsust ei ole olemas. Teiseks meenutas Euroopa Kohus, et juhul kui vastavad liidu õigusnormid puuduvad, tuleb iga liikmesriigi õiguskorras kindlaks määrata hüvitise suurus ja sätted liidu õiguse rikkumisest tingitud kahju hindamiseks. Riigisisesed normid, mis kehtestavad kriteeriumid, mis võimaldavad kahju suuruse ja kõnealused sätted kindlaks määrata, peavad järgima muu hulgas tõhususe põhimõtet ning seega võimaldama mõista välja hüvitis, mis on vastavuses tekkinud kahjuga selles tähenduses, et hüvitis peab võimaldama täielikult hüvitada tegelikult tekkinud kahju, mida vaidlusalused sätted igal juhul ei võimalda.

Võrdväärsuse põhimõtte rikkumist puudutavat teist etteheidet analüüsides leidis Euroopa Kohus, et etteheide põhineb tema kohtupraktika valel tõlgendamisel ning järelikult tuleb põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Euroopa Kohus meenutas, et selle põhimõtte eesmärk on piiritleda liikmesriikide menetlusautonoomia, kui nad rakendavad liidu õigust, ja et liidu õiguses ei ole vastavat sätet ette nähtud. Sellest tuleneb, et riigi vastutuse tekkimisel liidu õiguse rikkumise eest saab seda põhimõtet kohaldada ainult siis, kui see vastutus tekib liidu õiguse alusel. Selles asjas ei soovinud komisjon teise

etteheitega seada kahtluse alla mitte tingimusi, millele vastavalt rakendatakse Hispaanias põhimõtet, et riik vastutab talle omistatavate liidu õiguse rikkumiste eest, vaid neid tingimusi, millele vastavalt tekib riigil kui seadusandjal vastutus liidu õiguse rikkumiste puhul, mis on riigile omistatavad, nagu need on määratletud Hispaania õiguses, millega võetakse täpselt üle Euroopa Kohtu praktikas nimetatud tingimused. Seega, isegi kui eeldada, et riigi kui seadusandja vastutuse tekkimise tingimused liidu õiguse rikkumiste eest, mis on riigile omistatavad, on vähem soodsad kui tingimused, mille alusel tekib riigil kui seadusandjal vastutus põhiseaduse rikkumise korral, ei ole võrdväärsuse põhimõte sellisel juhul kohaldatav.

Peale selle on Euroopa Kohus juba täpsustanud, et kuigi liikmesriigid võivad ette näha, et nende vastutus tekib vähem piiravatel tingimustel kui Euroopa Kohtu nimetatud tingimused, tuleb seda vastutust sel juhul siiski käsitada vastutusena, mis ei teki mitte liidu õiguse alusel, vaid riigisisese õiguse alusel.

VIII. Liikumisvabadused

1. Töötajate vaba liikumine

16. juuni 2022. aasta kohtuotsus Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (psühhoterapeudid) (C-577/20, EU:C:2022:467)

Eelotsusetaotlus – Kutsekvalifikatsioonide tunnustamine – Direktiiv 2005/36/EÜ – Artikkel 2 – Kohaldamisala – Artikli 13 lõige 2 – Reguleeritud kutsealad – Teises liikmesriigis asuva ülikooli välja antud psühhoterapeudi diplomi alusel psühhoterapeudi kutsealal tegutsema asumise õiguse saamise tingimused – ELTL artiklid 45 ja 49 – Liikumis- ja asutamisvabadus – Asjaomase koolituse võrdväärsuse hindamine – ELL artikli 4 lõige 3 – Liikmesriikidevahelise lojaalse koostöö põhimõte – Vastuvõtva liikmesriigi poolt sellise teadmiste ja kvalifikatsiooni taseme kahtluse alla seadmine, mida teises liikmesriigis välja antud diplomi alusel võib eeldada – Tingimused

Soome kodanik A läbis psühholoogia koolituse, mille korraldas Soomes ja soome keeles Ühendkuningriigi ülikool koostöös ühe Soome äriühinguga ning mille tulemusel andis see ülikool A-le 2017. aasta novembris kraadiõppe diplomi. Seejärel taotles ta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolt (sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna lubade ja järelevalve amet, Soome; edaspidi „Valvira“) õigust kasutada psühhoterapeudi kutsenimetust, mis on Soome õigusnormidega kaitstud. Enne seda olid samal aastal Valviraga ühendust võtnud varem sellel koolitusel osalenud isikud, kes osutasid võimalikele puudustele koolituse tegelikus sisus.

Valvira jättis A taotluse 2018. aastal rahuldamata, leides, et ta ei saa olla kindel, et see koolitus vastab psühhoterapeutide koolitusele Soomes kohaldatavatele nõuetele. Helsingin hallinto-oikeus (Helsingi halduskohus, Soome) jättis 2019. aasta aprillis A kaebuse selle otsuse peale rahuldamata ja nõustus Valvira antud tõlgendusega.

A esitas seejärel eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Korkein hallinto-oikeusele (Soome kõrgeim halduskohus), kassatsioonkaebuse. See kohus märkis, et psühhoterapeudi kutseala ei ole Ühendkuningriigis reguleeritud ja et asjaomane isik, kes ei ole psühhoterapeudi kutsealal tegutsenud mõnes muus liikmesriigis, kus psühhoterapeudi kutseala ei ole reguleeritud, nagu on ette nähtud direktiivi 2005/36[180] artikli 13 lõikes 2, ei saa selle direktiivi alusel taotleda õigust asuda sellel kutsealal Soomes tegutsema. Tal tekkis siiski küsimus, kas A olukorda tuleb analüüsida ka lähtuvalt töötajate vaba liikumise põhimõttest[181] ja asutamisvabaduse põhimõttest[182], ning jaatava vastuse korral, kas vastuvõtva liikmesriigi pädev asutus võib tugineda teadmiste ja kvalifikatsiooni taseme võrdväärsuse hindamisel muule teabele kui diplomi välja andnud ülikooli edastatud teabele.

Euroopa Kohus vastas esimesele küsimusele jaatavalt, leides, et reguleeritud kutsealal tegutsema asumiseks niisugustel asjaoludel nagu kõnealuses asjas esitatud luba tuleb hinnata ELTL artiklite 45 ja 49 alusel. Ta otsustas samuti, et vastuvõtva liikmesriigi pädev asutus, kellele on selline taotlus esitatud, on kohustatud pidama tõeseks teise liikmesriigi asutuse välja antud diplomit. Üksnes siis, kui tal on tõsiseid kahtlusi, tuginedes konkreetsetele asjaoludele, mille ulatust Euroopa Kohus täpsustas,

---

180 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiiv 2005/36/EÜ kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kohta (ELT 2005, L 255, lk 22).

181 Töötajate vaba liikumise põhimõte on ette nähtud ELTL artiklis 45.

182 Asutamisvabaduse põhimõte on ette nähtud ELTL artiklis 49.

võib see asutus nõuda diplomi välja andnud asutuselt, et ta hindaks selle diplomi väljaandmise põhjendatust ja selle vajaduse korral tühistaks. Kui diplomit ei tühistata, võib vastuvõtva liikmesriigi asutus üksnes erandjuhul, kui konkreetse juhtumi asjaoludest ilmneb selgelt, et kõnealune diplom ei ole tõene, selle diplomi väljaandmise põhjendatuse kahtluse alla seada.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena täpsustas Euroopa Kohus, et käsitletav olukord kuulub direktiivi 2005/36 kohaldamisalasse, kuna asjaomane kvalifikatsiooni tõendav dokument anti välja muus liikmesriigis kui vastuvõtvas liikmesriigis. Samas ilmneb, et asjaomane isik ei vasta direktiivi 2005/36 artikli 13 lõikes 2 sätestatud nõudele, mille kohaselt peab ta olema tegutsenud psühhoterapeudi kutsealal selles sättes ette nähtud minimaalse ajavahemiku, mistõttu ei saa ta tugineda ühelegi selle direktiiviga kehtestatud kutsekvalifikatsiooni tunnustamise korrale.

Hinnates A olukorda ELTL artiklite 45 ja 49 alusel, tuletas Euroopa Kohus meelde, et isikute vaba liikumise saavutamine eeldab, et liikmesriigid ei tohi keelduda nende kahe sättega tagatud vabaduste kohaldamisest oma kodanike kasuks, kes on omandanud kutsekvalifikatsiooni mõnes muus liikmesriigis. Lisaks peavad liikmesriigi asutused, kellele on esitatud taotlus tegutseda reguleeritud kutsealal, võtma arvesse kõiki diplomeid, tunnistusi ning muid tõendavaid dokumente ning puudutatud isiku asjakohast töökogemust, võrreldes ühelt poolt nende dokumentidega tõendatud pädevust ja seda kogemust ning teiselt poolt riigisiseste õigusnormidega nõutavaid teadmisi ja kvalifikatsiooni. Kuna see on EL toimimise lepinguga tagatud põhivabadustele omane põhimõte, ei saa diplomite vastastikust tunnustamist käsitlevate direktiivide, mille hulka kuulub direktiiv 2005/36, vastuvõtmine muuta raskemaks diplomite, tunnistuste ja muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide tunnustamist olukordades, mis ei ole nende õigusaktidega hõlmatud. Seega, olukorras, kus ei ole võimalik tugineda ühelegi direktiivis 2005/36 kehtestatud kutsekvalifikatsioonide tunnustamise korrale, peab asjasse puutuv vastuvõttev liikmesriik täitma kutsekvalifikatsioonide tunnustamisega seotud kohustusi ELTL artiklite 45 ja 49 alusel.

Teisena märkis Euroopa Kohus, et eespool mainitud kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide ja kogemuse võrdlev hindamine peab võimaldama vastuvõtva liikmesriigi asutustel objektiivselt kindlaks teha, kas välisriigi diplom tõendab, et selle omaniku teadmised ja kvalifikatsioon on vähemalt võrdväärsed, kui mitte identsed, vastuvõtva liikmesriigi diplomiga tõendatavate teadmiste ja kvalifikatsiooniga. Välisriigi diplomi võrdväärsust tuleb eranditult hinnata teadmiste ja kvalifikatsiooni taseme alusel, mida selle diplomi alusel võib sellega seotud õpingute ja praktilise väljaõppe laadi ja kestust arvestades diplomi omanikult eeldada. Kuna selline võrdlemine eeldab liikmesriikide vastastikust usaldust välja antud kutsekvalifikatsiooni tõendavate dokumentide suhtes, on vastuvõtva liikmesriigi asutus üldjuhul kohustatud teise liikmesriigi asutuse välja antud diplomit tõeseks pidama. Üksnes siis, kui sellel asutusel on tõsiseid kahtlusi, tuginedes ühtelangevate tõendite kogumi moodustavatele konkreetsetele asjaoludele, mis annavad alust arvata, et diplom, millele taotleja tugineb, ei vasta teadmiste ja kvalifikatsiooni tasemele, mida temalt võib selle diplomi alusel eeldada, võib see asutus nõuda diplomi välja andnud asutuselt, et ta hindaks neid asjaolusid arvestades uuesti asjaomase diplomi väljaandmise põhjendatust, ja viimati nimetatud asutus on kohustatud selle vajaduse korral tühistama. Nende konkreetsete asjaolude hulka võib muu hulgas kuuluda muude isikute kui asjaomase koolituse korraldajate edastatud teave. Kui diplomi välja andnud asutus on nimetatud asjaolusid arvestades uuesti hinnanud diplomi väljaandmise põhjendatust, ilma et ta selle tühistaks, siis võib vastuvõtva liikmesriigi asutus üksnes erandjuhul, kui konkreetse juhtumi asjaoludest ilmneb selgelt, et kõnealune diplom ei ole tõene, selle diplomi väljaandmise põhjendatuse kahtluse alla seada.

2. Asutamisvabadus[183]

7. septembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Cilevičs jt (C-391/20, EU:C:2022:638)

Eelotsusetaotlus – ELTL artikkel 49 – Asutamisvabadus – Piirang – Põhjendatus – Haridussüsteemi korraldus – Kõrgharidusasutused – Kohustus viia õppekavades õpe läbi asjaomase liikmesriigi riigikeeles – ELL artikli 4 lõige 2 – Liikmesriigi rahvuslik identiteet – Liikmesriigi riigikeele kaitse ja edendamine – Proportsionaalsuse põhimõte

Latvijas Republikas Saeima (Läti parlament) 20 liiget esitasid Latvijas Republikas Satversmes tiesale (Läti konstitutsioonikohus) kaebuse, et kontrollitaks Läti kõrgkoolide seaduse teatavate sätete põhiseadusele vastavust.

2018. aastal muudetud seaduse eesmärk on edendada Läti Vabariigi riigikeelt, kohustades kõrgkoole viima õppekavades õpe läbi selles keeles. Seaduses on sellest kohustusest siiski ette nähtud neli erandit. Esiteks võib õppekavades, mida läbivad Lätis välisüliõpilased, ning Euroopa Liidu programmides ja rahvusvahelistes lepingutes ette nähtud koostöö raames korraldatavates õppekavades õpe toimuda liidu ametlikes keeltes. Teiseks võib õppekavas õppe läbi viia liidu ametlikes keeltes, kuid ainult viiendiku ainepunktide ulatuses. Kolmandaks võib lingvistika- ja kultuuriõpingud ning keeleõppe läbi viia mõnes võõrkeeles. Neljandaks ja viimaseks võib õppe ühistes õppekavades läbi viia liidu ametlikes keeltes.

Lisaks ei ole Läti kõrgkoolide seadus kohaldatav kahe erakõrgkooli suhtes, mida reguleerivad eriseadused ja mis võivad õppekavasid jätkuvalt pakkuda liidu teistes ametlikes keeltes.

Kaebajad väidavad oma kaebuses muu hulgas, et luues takistuse kõrgharidusturule sisenemiseks ning takistades teiste liidu liikmesriikide kodanikel ja ettevõtjatel kõrgharidusteenuste osutamist võõrkeeltes, rikub seadus muu hulgas ELTL artikliga 49 tagatud asutamisvabadust.

Läti konstitutsioonikohtul on kahtlusi küsimuses, kas liikmesriigi õigusnormid, mis kohustavad kõrghariduse valdkonnas, sh erakõrgkoolides, kasutama selle liikmesriigi riigikeelt, nähes sellest kohustusest siiski ette teatavad erandid, kujutavad endast asutamisvabaduse piirangut. Seetõttu otsustas ta esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, et ta saaks teha otsuse kõrgkoolide seaduse kooskõla kohta liidu õigusega.

Euroopa Kohtu suurkoda tõdes oma kohtuotsuses, et ELTL artikliga 49 ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis panevad üldjuhul kõrgkoolidele kohustuse viia õppekavades õpe läbi üksnes selle liikmesriigi riigikeeles. Need õigusnormid peavad siiski olema õigustatud selle liikmesriigi rahvusliku identiteedi kaitsega seotud põhjustel, see tähendab, et need on taotletava õiguspärase eesmärgi kaitsmiseks vajalikud ja proportsionaalsed.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt tuletas Euroopa Kohus meelde, et vastavalt ELTL artiklile 6 on liidul pädevus toetada, koordineerida või täiendada liikmesriikide tegevust, sh hariduse valdkonnas. Kuigi liidu õigus ei piira seda liikmesriikide pädevust esiteks õpetuse sisu ja haridussüsteemi korralduse, kultuurilise ja

[183] Selles jaotises tuleb mainida ka 16. juuni 2022. aasta kohtuotsust ***Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (psühhoterapeudid)*** (C-577/20, EU:C:2022:467). Seda kohtuotsust on tutvustatud VIII.1. jaotises „Töötajate vaba liikumine“.

keelelise mitmekesisuse ning teiseks kutseõppe sisu ja korralduse osas, peavad liikmesriigid selle pädevuse teostamisel siiski järgima liidu õigust, eelkõige asutamisvabadust käsitlevaid õigusnorme.

Kõnesolevas asjas märkis Euroopa Kohus, et isegi kui teiste liikmesriikide kodanikud võivad Lätis tegutsema asuda ja pakkuda kõrghariduse õppekavasid, on selline võimalus üldjuhul seatud sõltuvusse kohustusest viia nendes õppekavades õpe läbi üksnes selle liikmesriigi riigikeeles. Selline kohustus võib aga muuta nende kodanike jaoks vähem atraktiivseks nende Lätis tegutsema asumise ja see kujutab endast seega asutamisvabaduse piirangut.

Seejärel analüüsis Euroopa Kohus oma praktikas väljakujunenud skeemi alusel, kas tuvastatud piirang on põhjendatud, ja kontrollis, kas järgitud on proportsionaalsuse põhimõtet. Mis puudutab ülekaaluka üldise huvi esinemist, siis kõnealuse kohustuse eesmärk on kaitsta ja edendada Läti Vabariigi riigikeele kasutamist, mis on õiguspärane eesmärk, mis üldjuhul võib õigustada asutamisvabaduse piiramist. Nimelt austab ELL artikli 3 lõike 3 neljanda lõigu ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 22 kohaselt liit oma rikkalikku kultuurilist ja keelelist mitmekesisust. Vastavalt ELL artikli 4 lõikele 2 austab liit ka liikmesriikide rahvuslikku identiteeti, mille hulka kuulub ka asjaomase liikmesriigi riigikeele kaitse. Tuleb tunnustada hariduse tähtsust liikmesriigi selle eesmärgi saavutamisel.

Mis puudutab tuvastatud piirangu proportsionaalsust, siis peab see esiteks olema sobiv, et tagada asjaomaste õigusnormidega taotletava õiguspärase eesmärgi saavutamist. Neid õigusnorme saab pidada eesmärgi – kaitsta ja edendada läti keelt – tagamiseks sobivaks ainult siis, kui need vastavad tõepoolest huvile saavutada see eesmärk ning kui neid rakendatakse ühtselt ja süstemaatiliselt. Arvestades nende erandite piiratud ulatust, mis on kõnealusest eesmärgist tehtud eelkõige kahele kõrgkoolile, mille tegevust reguleerivad eriseadused, ei takista need selle eesmärgi saavutamist. Võimaldades teatavatele kõrgkoolidele kohaldada erikorda, on need erandid osa erilisest rahvusvahelise ülikoolidevahelise koostöö loogikast ning need ei muuda asjaomaseid õigusnorme ebajärjekindlaks.

Teiseks ei tohi piirang minna kaugemale sellest, mis on taotletava eesmärgi saavutamiseks vajalik. Seega on liikmesriikidel lubatud kehtestada üldjuhul kohustus kasutada kõrghariduse õppekavade raames oma riigikeelt, tingimusel et sellise kohustusega kaasnevad erandid, mis tagavad, et ülikooliõppes võib kasutada mõnda muud keelt peale riigikeele. Käesoleval juhul peaksid sellised erandid selleks, et mitte minna kaugemale sellest, mis on sel eesmärgil vajalik, võimaldama kasutada muud keelt kui läti keel, vähemalt Euroopa või rahvusvahelise koostöö raames läbiviidava õppe ning kultuuri ja muu kui läti keelega seotud õppe raames.

IX. Piirikontroll, varjupaik ja sisseränne

1. Varjupaigapoliitika

1. augusti 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Bundesrepublik Deutschland (pagulaste laps, kes on sündinud väljaspool vastuvõtvat riiki) (C-720/20, EU:C:2022:603)

Eelotsusetaotlus – Ühine varjupaigapoliitika – Rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi määramise kriteeriumid ja mehhanismid – Määrus (EL) nr 604/2013 (Dublin III) – Alaealise poolt tema sünniliikmesriigis esitatud rahvusvahelise kaitse taotlus – Alaealise vanemad, kes on varem saanud pagulasseisundi teises liikmesriigis – Artikli 3 lõige 2 – Artikkel 9 – Artikli 20 lõige 3 – Direktiiv 2013/32/EL – Artikli 33 lõike 2 punkt a – Rahvusvahelise kaitse taotluse vastuvõetavus ja vastutus taotluse läbivaatamise eest

Kaebaja, kes on Vene Föderatsiooni kodanik, sündis 2015. aastal Saksamaal. Märtsis 2012 said tema vanemad ning viis õde-venda, kes on samuti Venemaa kodanikud, pagulasseisundi Poolas. Detsembris 2012 lahkusid nad Poolast, et asuda elama Saksamaale, kus nad esitasid rahvusvahelise kaitse taotlused. Poola Vabariik keeldus rahuldamast Saksamaa ametiasutuste palvet võtta need isikud tagasi, tuues põhjenduseks, et neile on tema territooriumil juba antud rahvusvaheline kaitse. Seejärel lükkasid Saksamaa ametiasutused rahvusvahelise kaitse taotlused vastuvõetamatuse tõttu tagasi, sest need isikud olid juba saanud pagulasseisundi Poolas. Kaebaja perekond jätkas siiski Saksamaa territooriumil elamist.

Märtsis 2018 esitas kaebaja rahvusvahelise kaitse taotluse Saksamaa ametiasutustele. See taotlus lükati vastuvõetamatuse tõttu tagasi muu hulgas Dublini III määruse[184] alusel.

Viimati nimetatud tagasilükkamisotsuse peale esitati kaebus eelotsusetaotluse esitanud kohtule, kellel on tekkinud küsimus, kas Saksamaa Liitvabariik on liikmesriik, kes vastutab kaebaja rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest, ning kas jaatava vastuse korral on sellel liikmesriigil õigus lükata see taotlus menetlusdirektiivi alusel vastuvõetamatuse tõttu tagasi[185].

Täpsemalt soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas Dublini III määruse ja menetlusdirektiivi teatavaid sätteid saab kohaldada kaebaja olukorra suhtes analoogia alusel. Seoses sellega soovib ta ühelt poolt teada, kas Dublini III määruse artikli 20 lõige 3, milles on muu hulgas käsitletud pärast rahvusvahelise kaitse taotleja liikmesriigi territooriumile saabumist sündinud lapsi[186], on – selleks et ära hoida teisest rännet – kohaldatav rahvusvahelise kaitse taotlusele, mille on

---

184 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (ELT 2013, L 180, lk 31; edaspidi „Dublini III määrus“).

185 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (ELT 2013, L 180, lk 60; edaspidi „menetlusdirektiiv“).

186 Selle vastuvõtmismenetlust käsitleva sätte kohaselt ei või rahvusvahelise kaitse taotlejaga kaasas oleva ja pereliikme määratlusele vastava alaealise olukorda käsitleda tema pereliikme omast eraldi ning seda käsitleb liikmesriik, kes vastutab kõnealuse pereliikme rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest, isegi kui alaealine ise ei ole taotleja, tingimusel et see on alaealise parimates huvides. Samamoodi koheldakse lapsi, kes on sündinud pärast taotleja saabumist liikmesriikide territooriumile, ilma et oleks vaja algatada uut menetlust nende vastuvõtmiseks.

esitanud alaealine oma sünniliikmesriigis, kui tema vanemad on juba saanud rahvusvahelise kaitse mõnes teises liikmesriigis. Teiselt poolt soovib ta teada, kas menetlusdirektiivi[187] artikli 33 lõike 2 punkt a on kohaldatav alaealisele, kelle vanemad on saanud rahvusvahelise kaitse teises liikmesriigis, kuid kellel endal sellist kaitset ei ole.

Euroopa Kohtu suurkoda vastas neile küsimustele eitavalt. Kohtuotsuses selgitas ta Dublini III määruse ja menetlusdirektiivi kohaldamisala liikmesriigis juba rahvusvahelise kaitse saanud perekondade edasiliikumisel teise liikmesriiki, kus on sündinud uus laps.

Euroopa Kohtu hinnang

Esiteks leidis Euroopa Kohus, et Dublini III määruse artikli 20 lõige 3 ei ole analoogia alusel kohaldatav olukorrale, kus alaealine ja tema vanemad esitavad rahvusvahelise kaitse taotlused liikmesriigis, kus see alaealine on sündinud, samas kui tema vanemad on juba saanud rahvusvahelise kaitse mõnes teises liikmesriigis. Ühelt poolt eeldab see säte nimelt, et alaealise pereliikmetel peab veel olema „taotleja“ staatus, mistõttu ei reguleeri see säte niisuguse lapse olukorda, kes sündis pärast seda, kui tema perekonna liikmed on saanud rahvusvahelise kaitse muus liikmesriigis kui liikmesriik, kus laps on sündinud ja elab koos oma perekonnaga. Teiselt poolt ei ole sellise alaealise olukord, kelle pereliikmed on rahvusvahelise kaitse taotlejad, ja sellise alaealise olukord, kelle pereliikmed on rahvusvahelise kaitse juba saanud, Dublini III määrusega kehtestatud süsteemi kontekstis võrreldavad. Mõiste „taotleja“ [188] ja mõiste „rahvusvahelise kaitse saaja“ [189] hõlmavad erinevaid õiguslikke staatusi, mida reguleerivad selle määruse erinevad sätted. Seetõttu takistaks sellise alaealise olukorra suhtes, kelle pereliikmed on rahvusvahelise kaitse juba saanud, Dublini III määruse artikli 20 lõike 3 analoogia alusel kohaldamine määruses ette nähtud mehhanismide kohaldamist nii asjaomase alaealise suhtes kui ka selle alaealise pereliikmetele rahvusvahelise kaitse andnud liikmesriigi suhtes. See tooks muu hulgas kaasa selle, et niisuguse alaealise suhtes võidakse teha üleandmisotsus, ilma et algatataks menetlust tema vastuvõtmiseks.

Lisaks näeb Dublini III määrus ette erinormid juhuks, kui taotleja pereliikmete suhtes algatatud menetlus on lõpetatud ja kui neil pereliikmetel on lubatud elada liikmesriigis rahvusvahelise kaitse saajatena. Määruse artiklis 9 on nimelt sätestatud, et niisuguses olukorras vastutab viimati nimetatud liikmesriik rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest, tingimusel et asjaomased isikud on väljendanud sellist soovi kirjalikult. On tõsi, et see tingimus välistab artikli 9 kohaldamise juhul, kui sellist soovi ei ole väljendatud. Niisugune olukord võib tekkida eelkõige siis, kui asjaomase alaealise rahvusvahelise kaitse taotlus on esitatud pärast seda, kui tema perekond on reeglitevastaselt liikunud esimesest liikmesriigist edasi liikmesriiki, kus see taotlus esitati. Nimetatud asjaolu ei muuda aga kuidagi seda, et liidu seadusandja nägi selle artikliga ette sätte, mis hõlmab just niisugust olukorda. Arvestades veel artikli 9 selget sõnastust, ei saa teha erandit sellest nõudest, et soov peab olema väljendatud kirjalikult.

Neil tingimustel olukorras, kus asjaomased isikud ei ole väljendanud kirjalikult soovi, et alaealise rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutav liikmesriik oleks see liikmesriik, kus lapse

---

187 Selle sätte kohaselt võivad liikmesriigid pidada rahvusvahelise kaitse taotlust vastuvõetamatuks juhul, kui mõni teine liikmesriik on andnud rahvusvahelise kaitse.

188 Dublini III määruse artikli 2 punkti c tähenduses.

189 Dublini III määruse artikli 2 punkti f tähenduses.

pereliikmetele on antud rahvusvahelise kaitse saajatena elamisluba, toimub vastutava liikmesriigi määramine Dublini III määruse artikli 3 lõike 2 alusel[190].

Teiseks tõdes Euroopa Kohus, et menetlusdirektiivi artikli 33 lõike 2 punkt a ei ole analoogia alusel kohaldatav rahvusvahelise kaitse taotlusele, mille on liikmesriigis esitanud alaealine, kui teises liikmesriigis on rahvusvahelise kaitse saanud mitte see alaealine ise, vaid tema vanemad. Seoses sellega tuletas Euroopa Kohus meelde, et nimetatud direktiivis on ammendavalt loetletud olukorrad, milles liikmesriigid võivad pidada rahvusvahelise kaitse taotlust vastuvõetamatuks. Lisaks on neid vastuvõetamatuse aluseid ette nägev säte erand liikmesriikide kohustusest vaadata kõik rahvusvahelise kaitse taotlused sisuliselt läbi. Selle sätte ammendavusest ja erandlikkusest tuleneb, et seda tuleb tõlgendada kitsalt ja seega ei saa seda kohaldada olukorra suhtes, mis ei vasta selle sõnastusele. Selle isikuline kohaldamisala ei saa järelikult laieneda rahvusvahelise kaitse taotlejale, kellel endal ei ole rahvusvahelist kaitset.

8. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (kinnipidamise kontroll omal algatusel) (C-704/20 ja C-39/21, EU:C:2022:858)

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Kolmanda riigi kodanike kinnipidamine – Põhiõigus vabadusele – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 6 – Kinnipidamise õiguspärasuse tingimused – Direktiiv 2008/115/EÜ – Artikkel 15 – Direktiiv 2013/33/EL – Artikkel 9 – Määrus (EL) nr 604/2013 – Artikkel 28 – Kinnipidamise ja kinnipidamise jätkamise õiguspärasuse kontroll – Kontrollimine omal algatusel – Põhiõigus tõhusale kohtulikule kaitsele – Põhiõiguste harta artikkel 47

B, C ja X on kõik kolmandate riikide kodanikud, kes paigutati Madalmaades kinnipidamiskeskusesse erinevate menetluste raames, mis puudutasid vastavalt rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamist, üleandmist sellise taotluse läbivaatamise eest vastutavale liikmesriigile ja tagasisaatmist ebaseadusliku viibimise tõttu Madalmaades.

Puudutatud isikud vaidlustasid kohtus nende kinnipidamise või kinnipidamise tähtaja pikendamise. Eelotsusetaotlused esitanud kohtud, kes lahendasid asja esimese või teise astmena, esitasid küsimused asjaomaste meetmete õiguspärasuse kontrolli ulatuse kohta.

Nimelt toimub igasugune liidu õigusaktides – milleks on vastavalt vastuvõtutingimuste direktiiv[191], Dublini III määrus [192] ja tagasisaatmisdirektiiv [193] – ette nähtud kinnipidamine Madalmaades halduskohtumenetluse suhtes kehtivate õigusnormide alusel, mille järgi ei ole kohtutel

---

190 Vastavalt sellele sättele vastutab juhul, kui Dublini III määruses loetletud kriteeriumide põhjal ei saa vastutavat liikmesriiki määrata, taotluse läbivaatamise eest esimene liikmesriik, kellele rahvusvahelise kaitse taotlus esitati.

191 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/33/EL, millega sätestatakse rahvusvahelise kaitse taotlejate vastuvõtu nõuded (ELT 2013, L 180, lk 96) (edaspidi „vastuvõtutingimuste direktiiv“).

192 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 604/2013, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest (ELT 2013, L 180, lk 31; edaspidi „Dublini III määrus“).

193 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiiv 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT 2008, L 348, lk 98) (edaspidi „tagasisaatmisdirektiiv“).

põhimõtteliselt lubatud omal algatusel kontrollida, kas kinnipidamisel on täidetud õiguspärasuse tingimus, mille rikkumisele puudutatud isik tuginenud ei ole.

Eelotsusetaotlused esitanud kohtud küsivad aga, kas selline olukord on kooskõlas liidu õigusega, eelkõige põhiõigusega vabadusele ja põhiõigusega tõhusale õiguskaitsevahendile[194]. Seetõttu pöördusid nad Euroopa Kohtusse eelotsusetaotlustega, et sisuliselt teada saada, kas liidu õiguse järgi peavad nad omal algatusel kontrollima kõiki tingimusi, millele peab vastama kinnipidamine, et see oleks õiguspärane, sealhulgas tingimusi, mille rikkumist puudutatud isik ei ole välja toonud.

Euroopa Kohtu suurkoda otsustas, et tagasisaatmisdirektiivi[195], vastuvõtutingimuste direktiivi[196] ja Dublini III[197] määruse järgi koostoimes hartaga[198] peab kohtuasutus, kes kontrollib kolmanda riigi kodaniku kinnipidamise õiguspärasusele liidu õigusest tulenevate tingimuste täitmist, selle kontrolli raames omal algatusel hindama – võttes arvesse talle esitatud toimiku materjale, mida on täiendatud ja selgitatud kohtus toimunud võistleva menetluse käigus –, kas järgimata on jäetud mõni õiguspärasuse tingimus, millele puudutatud isik ei ole tuginenud.

Euroopa Kohtu hinnang

Selle kohta täpsustas Euroopa Kohus esimesena, et kinnipidamist, mis riivab tõsiselt õigust vabadusele, võib määrata või pikendada üksnes kooskõlas üldiste ja abstraktsete õigusnormidega, mis sätestavad selle tingimused ja korra. Need normid, mis sisalduvad ühelt poolt liidu õigusaktides[199] ja teiselt poolt neid rakendavates riigisisestes õigusnormides, kujutavad endast norme, millega määratakse kindlaks kinnipidamise õiguspärasuse tingimused, muu hulgas lähtuvalt õigusest vabadusele. Kui nende normide kohaldamisel ilmneb, et kinnipidamise õiguspärasuse tingimused ei olnud täidetud või ei ole enam täidetud, tuleb puudutatud isik viivitamatult vabastada.

Mis puudutab teisena liikmesriigi poolt kinni peetud kolmandate riikide kodanike õigust tõhusale kohtulikule kaitsele, siis märkis Euroopa Kohus, et liidu õiguse tähtsust omavate normide[200] järgi peab iga liikmesriik juhuks, kui kinnipidamise on otsustanud haldusasutus, ette nägema selle kinnipidamise õiguspärasuse „kiire“ kohtuliku läbivaatamise kas kohtu omal algatusel või puudutatud isiku taotlusel. Mis puudutab kinnipidamise jätkamist, nõuavad samad õigusnormid[201] selle regulaarset läbivaatamist või kontrolli, mis peab toimuma „mõistlike ajavahemike möödudes“, ja otsustada tuleb, kas kinnipidamise tingimused on jätkuvalt täidetud. Seega, kuna liidu õigus nõuab eranditult, et kinnipidamise õiguspärasuse tingimuste täidetust kontrollitakse „mõistlike ajavahemike möödudes“, peab pädev kohtuasutus kontrolli tegema omal algatusel, isegi kui puudutatud isik ei ole seda taotlenud.

---

194 Neid põhiõigusi puudutavad vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklid 6 ja 47.

195 Tagasisaatmisdirektiivi artikli 15 lõiked 2 ja 3.

196 Vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 9 lõiked 3 ja 5.

197 Dublini III määruse artikli 28 lõige 4.

198 Harta artiklid 6 ja 47.

199 Vt tagasisaatmisdirektiivi artikli 15 lõige 1, lõike 2 teine lõik ning lõiked 4, 5 ja 6, vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 8 lõiked 2 ja 3 ning artikli 9 lõiked 1, 2 ja 4 ning Dublini III määruse artikli 28 lõiked 2, 3 ja 4.

200 Vt tagasisaatmisdirektiivi artikli 15 lõike 2 kolmas lõik ja vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 9 lõige 3, mida kohaldatakse Dublini III määruse artikli 28 lõike 4 järgi ühtlasi samas määruses reguleeritud üleandmismenetluste raames.

201 Tagasisaatmisdirektiivi artikli 15 lõige 3 ja vastuvõtutingimuste direktiivi artikli 9 lõige 5, mida kohaldatakse Dublini III määruse artikli 28 lõike 4 järgi ühtlasi samas määruses reguleeritud üleandmismenetluste raames.

Seega ei piirdunud liidu seadusandja ühiste sisuliste nõuete kehtestamisega, vaid nägi ette ka ühised menetlusnormid, mille eesmärk on tagada, et igas liikmesriigis on olemas kord, mis võimaldab pädeval kohtuasutusel vajaduse korral pärast omal algatusel kontrollimist vabastada puudutatud isik niipea, kui ilmneb, et tema kinnipidamine ei olnud või ei ole enam õiguspärane.

Selleks et niisugune kaitsekord tagaks tõhusalt, et järgitakse rangeid tingimusi, millele peab vastama kinnipidamise õiguspärasus, peab pädeval kohtuasutusel olema võimalik teha otsus kõigi nende faktiliste ja õiguslike asjaolude kohta, mis on selle õiguspärasuse kontrollimisel asjakohased. Selleks peab ta saama arvesse võtta ühelt poolt esialgse kinnipidamise otsustanud haldusasutuse esitatud faktilisi asjaolusid ja tõendeid ning teiselt poolt asjaolusid, tõendeid ja argumente, mida puudutatud isik võib talle esitada. Lisaks peab ta saama koguda kõiki muid otsuse tegemiseks tähtsust omavaid tõendeid, viies selleks oma riigisisese õiguse alusel läbi menetlustoiminguid, mida ta peab vajalikuks.

Nende andmete alusel peab nimetatud asutus põhjendatuse korral tuvastama liidu õigusest tuleneva õiguspärasuse tingimuse rikkumise, isegi kui puudutatud isik ei ole sellisele rikkumisele tuginenud. See kohustus ei mõjuta kohustust paluda pooltel esitada selle tingimuse kohta oma seisukoht vastavalt võistlevuse põhimõttele.

2. Piirikontroll

26. aprilli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Landespolizeidirektion Steiermark (kontrolli maksimaalne kestus sisepiiridel) (C-368/20 ja C-369/20, EU:C:2022:298)

Eelotsusetaotlus – Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala – Isikute vaba liikumine – Määrus (EL) 2016/399 – Schengeni piirieeskirjad – Artikli 25 lõige 4 – Maksimaalselt kuuekuulise kogukestusega piirikontrolli ajutine taaskehtestamine sisepiiridel – Riigisisesed õigusnormid, mis näevad ette mitu järjestikust kontrolli ajavahemikku, tingides seeläbi kõnealuse kestuse ületamise – Selliste õigusnormide vastuolu Schengeni piirieeskirjade artikli 25 lõikega 4 juhul, kui järjestikuste ajavahemike kehtestamise aluseks on sama oht või samad ohud – Riigisisesed õigusnormid, mis kohustavad karistuse ähvardusel esitama sisepiiridel toimuva kontrolli korral passi või isikutunnistuse – Sellise kohustuse vastuolu Schengeni piirieeskirjade artikli 25 lõikega 4 juhul, kui kontroll ise on selle sättega vastuolus

Austria Vabariik taaskehtestas ajavahemikul 2015. aasta septembrist kuni 2021. aasta novembrini mitu korda kontrolli oma piiridel Ungari ja Sloveeniaga. Kontrolli taaskehtestamise õigustamiseks tugines see liikmesriik Schengeni piirieeskirjade eri sätetele[202]. Eeskätt tugines see liikmesriik alates 11. novembrist 2017 Schengeni piirieeskirjade artiklile 25 „Sisepiiridel piirikontrolli ajutise taaskehtestamise üldraamistik“, mis näeb ette liikmesriigi võimaluse taaskehtestada kontroll oma sisepiiridel, kui tekib tõsine oht tema avalikule korrale või sisejulgeolekule, ning näeb ette sellise kontrolli taaskehtestamise maksimaalsed kestused.

Sloveeniast tuleva NW suhtes kohaldati 2019. aasta augustis Spielfeldi (Austria) piiripunktis piirikontrolli. Ta keeldus oma passi esitamast ning ta tunnistati süüdi Austria piiri ületamise eest ilma

---

202 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määrus (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju (Schengeni piirieeskirjad) (ELT 2016, L 77, lk 1), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. septembri 2016. aasta määrusega (EL) 2016/1624 (ELT 2016, L 251, lk 1). Selle määrusega asendati Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2006. aasta määrus (EÜ) nr 562/2006, millega kehtestatakse isikute üle piiri liikumist reguleerivad ühenduse eeskirjad (Schengeni piirieeskirjad) (ELT 2006, L 105, lk 1).

reisidokumendita ning talle määrati trahv. 2019. aasta novembris kohaldati NW suhtes taas piirikontrolli samas piiripunktis. Ta vaidlustas eelotsusetaotluse esitanud kohtus nende kahe kontrolli õiguspärasuse.

Eelotsusetaotluse esitanud kohtul oli kahtlusi seoses küsimusega, kas liidu õigusega on kooskõlas kontroll, mida NW suhtes kohaldati, ning talle määratud karistus. Vaidlustatud kontrollimeetmete rakendamise hetkel oli Austria poolt oma piiril Sloveeniaga taaskehtestatud kontroll nimelt järjestikuste kontrolli ajavahemike kohaldamise kumulatiivse mõju tõttu juba ületanud Schengeni piirieeskirjade artiklis 25 ette nähtud maksimaalse kuuekuulise kogukestuse.

Euroopa Kohtu suurkoda sedastas oma otsuses, et Schengeni piirieeskirjadega on vastuolus, kui liikmesriik taaskehtestab tõsise ohu tõttu tema avalikule korrale või sisejulgeolekule ajutiselt kontrolli sisepiiridel, kui kontrolli kestus ületab maksimaalset kuuekuulist kogukestust ja kui puudub uus oht, mis õigustaks Schengeni piirieeskirjades ette nähtud ajavahemike uuesti kohaldamist. Schengeni piirieeskirjadega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, millega liikmesriik kohustab isikut karistuse ähvardusel esitama selle liikmesriigi territooriumile sisepiiri kaudu sisenemisel passi või isikutunnistuse, kui selle sisepiirikontrolli taaskehtestamine, mille raames see kohustus kehtib, on vastuolus Schengeni piirieeskirjadega.

Euroopa Kohtu hinnang

Seoses sellega, kui liikmesriik kehtestab tõsise ohu tõttu tema avalikule korrale või sisejulgeolekule ajutiselt kontrolli sisepiiridel[203], tuletas Euroopa Kohus kõigepealt meelde, et liidu õiguse sätte tõlgendamisel ei tule arvestada mitte ainult selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa säte on.

Schengeni piirieeskirjade artikli 25 sõnastuse kohta märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et sõnad „ei kesta kauem kui kuus kuud“ välistavad mis tahes võimaluse seda kestust ületada.

Järgmiseks täheldas Euroopa Kohus seoses Schengeni piirieeskirjade artikli 25 kontekstiga esiteks, et selles sättes on selgelt ja täpselt sätestatud nii sisepiiridel piirikontrolli esialgse taaskehtestamise maksimaalne kestus kui ka kontrolli pikendamise maksimaalne kestus ning samuti sellise kontrolli maksimaalne kogukestus. Teiseks kujutab see säte endast erandit põhimõttest, mille kohaselt võib sisepiire ületada igas kohas, ilma et isikuid, olenemata nende kodakondsusest, piiril kontrollitakse[204]. Kuivõrd erandeid isikute vabast liikumisest tuleb tõlgendada kitsalt, peaks piirikontrolli taaskehtestamine sisepiiridel kujutama endast erandit ning seda tuleks kasutada vaid viimase abinõuna. Selline kitsas tõlgendus räägib seega vastu Schengeni piirieeskirjade artikli 25 tõlgendamisele nii, et algul tuvastatud ohu püsimisest[205] piisab selleks, et õigustada kõnealuse kontrolli taaskehtestamist nimetatud sättes sätestatud maksimaalsest kuuekuulisest kestusest pikemaks ajaks. Selline tõlgendus tähendaks nimelt seda, et niisugune kontrolli taaskehtestamine sama ohu tõttu oleks tegelikult lubatud piiramatu aja jooksul, riivates seeläbi põhimõtet, mille kohaselt sisepiiridel ei toimu kontrolli. Kolmandaks muudaks Schengeni piirieeskirjade artikli 25 tõlgendamine nii, et tõsise ohu korral võib liikmesriik ületada sisepiirikontrolli puhul ette nähtud maksimaalset kuuekuulist kogukestust, sisutühjaks liidu seadusandja poolse vaheteo ühelt poolt nimetatud artikli alusel taaskehtestatud sisepiirikontrolli ja teiselt poolt Schengeni piirieeskirjade

---

203 Euroopa Kohus analüüsis täpsemalt Schengeni piirieeskirjade artikleid 25 ja 27. Schengeni piirieeskirjade artikkel 27 näeb ette piirieeskirjade artikli 25 alusel sisepiiridel piirikontrolli ajutise taaskehtestamise menetluse.

204 Vt selle kohta Schengeni piirieeskirjade artikkel 22 ning ELL artikli 3 lõige 2 ja ELTL artikli 67 lõige 2.

205 Isegi kui seda hinnatakse uute tegurite kontekstis või sellele ohule reageerimiseks kehtestatud kontrolli vajalikkusele ja proportsionaalsusele antud uue hinnangu kontekstis.

artikli 29[206] alusel taaskehtestatud kontrolli vahel, mille puhul sisepiirikontrolli taaskehtestamise maksimaalne kogukestus ei või ületada kahte aastat[207].

Lõpetuseks rõhutas Euroopa Kohus, et maksimaalse kuuekuulise kestuse eeskirja eesmärk on osa üldisest eesmärgist ühitada vaba liikumise põhimõte liikmesriikide huviga tagada oma territooriumi turvalisus. Ta märkis sellega seoses, et ehkki on tõsi, et tõsine oht liikmesriigi avalikule korrale või sisejulgeolekule sisepiirikontrollita alal ei ole tingimata ajaliselt piiratud, leidis liidu seadusandja, et kuue kuu pikkune ajavahemik on piisav selleks, et asjaomane liikmesriik võtaks meetmed sellise ohuga hakkamasaamiseks, tagades pärast selle kuuekuulise ajavahemiku möödumist vaba liikumise põhimõtte järgimise.

Sellest tulenevalt leidis Euroopa Kohus, et selline maksimaalne kuuekuuline kogukestus on imperatiivne, mistõttu Schengeni piirieeskirjadega on vastuolus artikli 25 alusel pärast selle kestuse ületamist taaskehtestatud sisepiirikontroll. Sellist ajavahemikku võib uuesti kohaldada ainult juhul, kui asjaomane liikmesriik tõendab, et tema avalikule korrale või sisejulgeolekule on tekkinud uus tõsine oht. Hindamaks, kas teatav oht on algul tuvastatud ohuga võrreldes uus, tuleb lähtuda nii asjaoludest, mis on tekitanud vajaduse piirikontrolli taaskehtestamiseks sisepiiridel, kui ka asjaoludest ja sündmustest, mis ohustavad tõsiselt asjaomase liikmesriigi avalikku korda või sisejulgeolekut[208].

Lisaks tuvastas Euroopa Kohus, et ELTL artikkel 72[209] ei võimalda liikmesriigil taaskehtestada sellise ohuga hakkamasaamiseks Schengeni piirieeskirjade artiklite 25 ja 27 alusel ajutist sisepiirikontrolli ajavahemikuks, mis ületab maksimaalset kuuekuulist kogukestust. Võttes arvesse isikute vaba liikumise äärmiselt suurt tähtsust liidu eesmärkide hulgas ning tõika, et liidu seadusandja piiritles üksikasjalikult liikmesriikide võimaluse sekkuda sellesse vabadusse, taaskehtestades ajutiselt kontrolli sisepiiridel, kuivõrd seadusandja kehtestas kõnealuse maksimaalse kuuekuulise kogukestuse eeskirja, siis võttis ta nõuetekohaselt arvesse nende kohustuste täitmist, mis lasuvad liikmesriikidel avaliku korra ja sisejulgeoleku valdkonnas.

---

206 Erandjuhtudel, mis ohustavad sisepiirikontrollita ala üldist toimimist, näeb Schengeni piirieeskirjade artikkel 29 ette liikmesriikide võimaluse taaskehtestada sisepiirikontroll nõukogu soovituse alusel.

207 Euroopa Kohus täpsustas siiski, et Schengeni piirieeskirjade artikli 29 alusel sisepiirikontrolli taaskehtestamine maksimaalselt kaheks aastaks ei takista asjaomasel liikmesriigil taaskehtestada uue tõsise ohu korral tema avalikule korrale või sisejulgeolekule vahetult pärast nimetatud kahe aasta möödumist Schengeni piirieeskirjade artikli 25 alusel kontrolli maksimaalselt kuueks kuuks, tingimusel et viimati nimetatud sättes nimetatud tingimused on täidetud.

208 Schengeni piirieeskirjade artikli 27 lõike 1 punkt a.

209 See säte näeb ette, et EL toimimise lepingu V jaotis ei mõjuta liikmesriikide nende kohustuste täitmist, mis on seotud avaliku korra säilitamise ja sisejulgeoleku kaitsmisega.

3. Humanitaarabioperatsioonid merel

1. augusti 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Sea Watch (C-14/21 ja C-15/21, EU:C:2022:604)

Eelotsusetaotlus – Merel ohtu või hätta sattunud inimeste otsingu- ja päästetegevus, mida korraldab vabaühendus humanitaareesmärgil – Laevade suhtes kohaldatav kord – Direktiiv 2009/16/EÜ – Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioon – Rahvusvaheline konventsioon inimelude ohutusest merel – Lipuriigi ja sadamariigi vastavad pädevus ja volitused – Laevade kontroll ja kinnipidamine

Sea Watch on mittetulunduslik humanitaarorganisatsioon, mille asukoht on Berliinis (Saksamaa). Ta tegeleb Vahemeres ohtu või hätta sattunud inimeste otsingu- ja päästetegevusega, kasutades selleks laevu, mille omanik ja käitaja ta on. Nende laevade hulgas on eelkõige laevad, mille nimi on Sea Watch 3 ja Sea Watch 4 (edaspidi „kõnealused laevad"), mis sõidavad Saksamaa lipu all ja mis on sertifitseeritud Saksamaal kui „üldine kaubalaev – mitmeotstarbeline".

2020. aasta suvel, kui kõnealused laevad olid korraldanud Vahemere rahvusvahelistes vetes otsingu- ja päästeoperatsioone, ümberlaadimisi ja päästetud inimeste maaleminekut Palermo (Itaalia) ja Porto Empedocle (Itaalia) sadamates, kuhu Itaalia ametiasutused andsid neile korralduse suunduda, viisid nende linnade sadamakaptenibürood kõnealuste laevade pardal läbi kontrolli, mille tagajärjel anti korraldused need laevad kinni pidada. Nimelt leidsid need sadamakaptenibürood, et kõnealused laevad tegelesid otsingu- ja päästetegevusega merel, kuigi nad ei olnud selleks tegevuseks sertifitseeritud, ning nad olid seetõttu võtnud pardale suurema arvu inimesi, kui oli lubatud. Lisaks tõid sadamakaptenibürood välja teatava arvu tehnilisi ja ekspluatatsioonilisi puudusi, millest mõningaid tuli nende hinnangul pidada sellisteks, mis ohustavad selgelt meresõiduohutust, tervist või keskkonda ning on piisavalt olulised, et õigustada nende laevade kinnipidamist.

Kui kõnealused laevad olid kinni peetud, esitas Sea Watch Tribunale amministrativo regionale per la Siciliale (Sitsiilia maakonna halduskohus, Itaalia) kaks kaebust, milles palus tühistada kinnipidamiskorraldused ja nendele korraldustele eelnenud kontrolliaruanded. Oma nõuete toetuseks väitis ta sisuliselt, et sadamakaptenibürood, kes need meetmed võtsid, ületasid sadamariigile direktiivi 2009/16[210] kohaselt antud volitusi, kui tõlgendada seda direktiivi, lähtudes kohaldatavatest rahvusvahelise õiguse normidest, ning need kontrollid kujutasid endast tegelikult kavalat meedet tema korraldatud mereotsingu- ja -päästeoperatsioonide nurjamiseks.

Sitsiilia maakonna halduskohus leidis selles kontekstis, et tema menetluses olevates vaidlustes tekkisid olulised ja uudsed küsimused seoses õigusliku raamistiku ja korraga, mida kohaldatakse selliste laevade suhtes, mida vabaühendused humanitaarsel eesmärgil süstemaatiliselt käitavad merel ohtu või hätta sattunud inimeste otsingu- ja päästetegevuseks (edaspidi „humanitaarabiga tegelevad eralaevad").

Euroopa Kohus tõlgendas suurkojas tehtud otsuses esimest korda direktiivi 2009/16, arvestades eelkõige Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni[211] ja konventsiooni inimelude

---

210 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2009. aasta direktiiv 2009/16/EÜ, mis käsitleb sadamariigi kontrolli (ELT 2009, L 131, lk 57), muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. novembri 2017. aasta direktiiviga (EL) 2017/2110 (ELT 2017, L 315, lk 61).

211 Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioon, mis on sõlmitud Montego Bays 10. detsembril 1982 (*United Nations Treaty Series*, 1833., 1834. ja 1835. kd, lk 3; edaspidi „mereõiguse konventsioon") ja mis jõustus 16. novembril 1994. Selle sõlmimine kiideti Euroopa Ühenduse nimel heaks nõukogu 23. märtsi 1998. aasta otsusega 98/392/EÜ (EÜT 1998, L 179, lk 1; ELT eriväljaanne 04/03, lk 260; parandus ELT 2006, L 242, lk 6).

ohutusest merel[212]. Ta otsustas, et see direktiiv on kohaldatav laevade suhtes, mis tegelevad süstemaatilise merel ohtu või hätta sattunud inimeste otsingu- ja päästetegevusega, ning nimetatud direktiivi ülevõtvad riigisisesed õigusnormid ei või piirata direktiivi kohaldatavust üksnes kaubanduslikuks tegevuseks kasutatavate laevadega. Lisaks täpsustas Euroopa Kohus sadamariigi kontrollivolituste kasutamise tingimusi ning laevade kontrollimise ja kinnipidamise volitusi.

Euroopa Kohtu hinnang

Mis puudutab direktiivi 2009/16 kohaldatavust, siis Euroopa Kohus otsustas, et see direktiiv on kohaldatav laevadele, mida lipuriik on küll klassifitseerinud ja sertifitseerinud kaubalaevadena, kuid mida tegelikult kasutab süstemaatiliselt humanitaarorganisatsioon mittekaubanduslikuks merel ohtu või hätta sattunud inimeste otsingu- ja päästetegevuseks. Nimelt kohaldatakse nimetatud direktiivi ühelt poolt kõigi laevade suhtes, mis sõidavad muu riigi lipu all kui sadamariik[213], välja arvatud teatud laevade kategooriad, mis on selle kohaldamisalast[214] sõnaselgelt välja jäetud. Neid kategooriaid, mis kujutavad endast erandeid, tuleb pidada ammendavaks ja tõlgendada kitsalt. Sellest vaatenurgast ei oma direktiivi kohaldamisele tähtsust see, et laeva tegelik tegevus ei lange kokku tegevusega, milleks ta on klassifitseeritud ja sertifitseeritud, ega ka see, kas see tegelik tegevus on kaubanduslik või mittekaubanduslik. Teiselt poolt on direktiiv 2009/16 sellise laeva suhtes kohaldatav siis, kui see laev asub liikmesriigi sadamas või ankrukohas ning osaleb laeva ja sadama vahelises liideses[215].

Seda tõlgendust arvestades rõhutas Euroopa Kohus, et direktiiviga 2009/16 on vastuolus see, kui riigisisesed õigusnormid, mis võtavad direktiivi riigisisesesse õigusesse üle, piiravad selle kohaldatavuse üksnes kaubanduslikuks tegevuseks kasutatavatele laevadega. Kõikide laevade suhtes, mis võivad jääda selle direktiivi kohaldamisalasse, sealhulgas humanitaarabiga tegelevad eralaevad, peab selles direktiivis ette nähtud kontrolli- ja kinnipidamissüsteem olema kohaldatav.

Mis puudutab sadamariigi jurisdiktsiooni alla kuuluvate laevade ja konkreetsemalt humanitaarabiga tegelevate eralaevade suhtes kontrolli- ja kinnipidamissüsteemi rakendamise tingimusi[216], siis märkis Euroopa Kohus esiteks, et direktiivi 2009/16 tuleb tõlgendada, arvestades mereõiguse konventsiooni ja konventsiooni inimelude ohutusest merel. Sellest tuleneb eelkõige, et juhul, kui konventsiooni inimelude ohutusest merel osalisriigi lipu all sõitva laeva kapten on täitnud mereõiguse konventsioonis sätestatud mereabi osutamise kohustust, ei või ei rannikuriik, kes on samuti selle konventsiooni osaline, ega ka lipuriik kasutada oma vastavaid volitusi kontrollida meresõiduohutuse eeskirjade järgimist, et kontrollida, kas nende isikute pardalviibimise tõttu, kellele abi osutati, võib kõnealune laev eirata mõnda selle konventsiooni nõuet[217].

Teiseks otsustas Euroopa Kohus, et sadamariik võib laevade suhtes, mis tegelevad süstemaatilise otsingu- ja päästetegevusega ja asuvad ühes tema sadamatest või tema jurisdiktsiooni alla kuuluvates vetes, läbi viia täiendava kontrolli pärast nende laevade sisenemist kõnealustesse vetesse ja pärast seda, kui on lõpetatud kõik ümberlaadimised või nende inimeste maaleminek, kellele vastav

---

212 Londonis 1. novembril 1974 sõlmitud rahvusvaheline konventsioon inimelude ohutusest merel (*United Nations Treaty Series*, 1185. kd, nr 18961, lk 3; edaspidi „konventsioon inimelude ohutusest merel“).

213 Direktiivi 2009/16 artikli 3 lõike 1 esimene lõik.

214 Direktiivi 2009/16 artikli 3 lõige 4.

215 Direktiivi 2009/16 artikli 3 lõike 1 esimene lõik.

216 Direktiivi 2009/16 artiklid 11–13 ja 19.

217 Konventsiooni inimelude ohutusest merel artikli IV punkt b.

laevakapten on otsustanud abi osutada, kui kõnealune riik teeb üksikasjalike õiguslike ja faktiliste andmete põhjal kindlaks, et kõnealuste laevade konkreetseid käitamistingimusi arvestades on olemas veenvad kaudsed tõendid, mis kinnitavad, et esineb oht tervisele, ohutusele, töötingimustele pardal või keskkonnale[218]. Kaebuste korral saab nende nõuete täitmist siis kontrollida liikmesriigi kohus. Euroopa Kohus märkis sellega seoses, et selle kontrolli käigus võidakse arvesse võtta selliseid tegureid nagu tegevus, milleks kõnealust laeva tegelikult kasutatakse, võimalik erinevus selle tegevuse ja tegevuse vahel, mille jaoks see laev on sertifitseeritud ja varustatud, kõnealuse tegevuse toimumise sagedus ja laeva varustus, arvestades nii pardalevõetavate inimeste ettenähtud arvu kui ka tegelikult pardal viibinud inimeste arvu. Euroopa Kohus lisas, et kõnealuse laeva selliselt piiritletud kontroll sadamariigi poolt vastab mereõiguse konventsioonis ja konventsioonis inimelude ohutusest merel ette nähtud raamistikule.

Kolmandaks leidis Euroopa Kohus, et üksikasjaliku kontrolli korral[219] on sadamariigil volitus võtta kontrolli raames – mille eesmärk on üksikasjalike õiguslike ja faktiliste andmete põhjal laevade käitamistingimusi arvestades kindlaks teha, kas rahvusvahelise ja liidu õiguse asjakohaseid nõudeid arvestades esineb oht inimestele, varale või keskkonnale – arvesse seda, et laevu, mille lipuriik on klassifitseerinud ja sertifitseerinud kaubalaevadena, kasutatakse tegelikult süstemaatiliseks merel ohtu või hätta sattunud inimeste otsingu- ja päästetegevuseks. See, kui kontroll, mida sadamariik võib teha, sõltub sellest, kas on põhjendatud alus arvata, et laev või selle varustus ei vasta reeglile, et laeva tuleb hoida sellises seisukorras, mis võimaldab tagada, et see on igati kõlblik väljuma merele, seadmata ohtu laeva või inimesi selle pardal, on kooskõlas rahvusvahelise õiguse normidega, mis reguleerivad pädevuse jaotust selle riigi ja lipuriigi vahel. Sadamariigil ei ole seevastu volitust nõuda tõendeid selle kohta, et nimetatud laevadel on muid tunnistusi kui need, mille on väljastanud lipuriik, või et nad vastaksid mõne teise klassifikatsiooni suhtes kehtivatele kõigile nõuetele. See seaks kahtluse alla viisi, kuidas lipuriik on teostanud oma pädevust laevadele oma riikkondsuse andmise ning laevade klassifitseerimise ja sertifitseerimise valdkonnas.

Neljandaks otsustas Euroopa Kohus, et sadamariik võib laeva kinni pidada vaid siis, kui üksikasjaliku kontrolli tulemusel kinnitust leidnud või ilmnenud puudused ühelt poolt ohustavad selgelt meresõiduohutust, tervist või keskkonda ning teiselt poolt muudavad need eraldiseisvana või koosvõetuna kõnealuse laeva meresõiduks kõlbmatuks. Lisaks võib see riik määrata konkreetseid parandusmeetmeid, mis on seotud ohutuse, reostuse vältimise ning elu- ja töötingimustega laeva pardal, kui need meetmed on tuvastatud puuduste kõrvaldamiseks põhjendatud. Samas peavad need meetmed igal konkreetsel juhul olema selleks sobivad, vajalikud ja proportsionaalsed. Peale selle peab nende kohaldamine ja elluviimine sadamariigi poolt juhul, kui lipuriik on samuti üks liikmesriikidest, toimuma koostöös lipuriigiga, järgides nende riikide vastavaid volitusi ja lojaalse koostöö põhimõtet.

---

218 Direktiivi 2009/16 artikli 11 punkt b koostoimes selle direktiivi I lisa II osaga.

219 Direktiivi 2009/16 artikkel 13.

X. Õigusalane koostöö kriminaalasjades[220]

1. Euroopa vahistamismäärus

22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus) (C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100)

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa vahistamismäärus – Raamotsus 2002/584/JSK – Artikli 1 lõige 3 – Liikmesriikidevaheline üleandmiskord – Täitmise tingimused – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikli 47 teine lõik – Põhiõigus õiglasele kohtulikule arutamisele sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus – Süsteemsed või üldised puudused – Kaheetapiline kontroll – Kohaldamise kriteeriumid – Vahistamismäärust täitva õigusasutuse kohustus konkreetselt ja täpselt kontrollida, kas on põhjendatult alust arvata, et isikut, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, ähvardab üleandmise korral tegelik oht, et rikutakse tema põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus

Poola kohtud tegid 2021. aasta aprillis kahe Poola kodaniku suhtes kaks Euroopa vahistamismäärust [221] – ühe vastavalt vabadusekaotusliku karistuse täideviimiseks ja teise kriminaalmenetluse läbiviimiseks. Kuna puudutatud isikud elasid Madalmaades ja nad ei nõustunud enda üleandmisega, esitati Rechtbank Amsterdamile (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad) nende Euroopa vahistamismääruse täitmise taotlused.

Nimetatud kohus kahtleb, kas ta on kohustatud need taotlused rahuldama. Sellega seoses märgib ta, et alates 2017. aastast esineb Poolas süsteemseid või üldisi puudusi, mis mõjutavad põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele[222] ja eelkõige õigust seaduse alusel moodustatud kohtule, mis tulenevad eelkõige asjaolust, et Poola kohtunikud nimetatakse ametisse Krajowa Rada Sądownictwa (riiklik kohtute nõukoda, Poola; edaspidi „KRS“) ettepanekul. Resolutsiooni kohaselt, mille võttis vastu Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) 2020. aastal, ei ole KRS alates kohtusüsteemi reformi seaduse jõustumisest 17. jaanuaril 2018 enam sõltumatu organ[223]. Kuna KRSi ettepanekul ametisse nimetatud kohtunikud võivad olla osalenud kriminaalmenetluses, mille tulemusel mõisteti süüdi üks kahest puudutatud isikust, või neid võidakse kutsuda teist asjaomast isikut puudutavat kriminaalasja arutama, siis leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et esineb tegelik oht, et nende isikute üleandmise korral rikutakse nende õigust seaduse alusel moodustatud kohtule.

---

[220] Selles jaotises tuleb mainida ka 28. oktoobri 2022. aasta kohtuotsust ***Generalstaatsanwaltschaft München (väljaandmine ja* ne bis in idem*'i põhimõte)*** (C-435/22 PPU, EU:C:2022:852). Seda kohtuotsust on tutvustatud III.2. jaotises „*Ne bis in idem*'i põhimõte“.

[221] Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24), tähenduses.

[222] Mis on tagatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teise lõiguga.

[223] Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab ka 15. juuli 2021. aasta kohtuotsusele ***komisjon* vs. *Poola (kohtunike distsiplinaarkord)*** (791/19, EU:C:2021:596, punktid 108 ja 110).

Neil asjaoludel küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas see kaheetapiline kontroll[224], mille Euroopa Kohus on kinnitanud seoses üleandmisega Euroopa vahistamismääruse alusel, arvestades põhiõigusega õiglasele kohtulikule arutamisele seotud sõltumatuse ja erapooletuse tagatisi, on kohaldatav juhul, kui küsimuse all on samuti selle põhiõigusega seotud tagatis, mis puudutab seaduse alusel moodustatud kohut.

Euroopa Kohtu suurkoda, kes kohaldab eelotsuse kiirmenetlust, vastas jaatavalt ja täpsustas selle kontrolli kohaldamise üksikasjalikud juhised.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus leidis, et kui vahistamismäärust täitval õigusasutusel, kes peab tegema otsuse sellise isiku üleandmise kohta, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, on teavet vahistamismääruse teinud liikmesriigi kohtuvõimu sõltumatuses esinevate süsteemsete või üldiste puuduste kohta, mis puudutavad eelkõige kohtunike ametisse nimetamist, võib ta keelduda üleandmisest raamotsuse 2002/584[225] alusel üksnes juhul, kui ta tuvastab, et kohtuasja konkreetsetel asjaoludel on põhjendatult alust arvata, et puudutatud isiku põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus on rikutud või on üleandmise korral oht, et seda rikutakse.

Sellega seoses täpsustas Euroopa Kohus, et õigus asja arutamisele „seaduse alusel moodustatud" kohtus hõlmab juba oma olemuselt kohtunike ametisse nimetamise menetlust. Nii peab vahistamismäärust täitev õigusasutus kontrolli esimeses etapis, mille eesmärk on hinnata põhiõiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumise tegelikku ohtu seoses eelkõige seaduse alusel moodustatud kohut puudutava nõude rikkumisega, andma kõigil objektiivsetel, usaldusväärsetel, täpsetel ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmetel põhineva üldhinnangu kohtusüsteemi toimimisele vahistamismääruse teinud liikmesriigis ning eelkõige selles liikmesriigis kohtunike ametisse nimetamise üldisele raamistikule. Sellisteks andmeteks on andmed, mis on toodud ELL artikli 7 lõike 1 kohases põhjendatud ettepanekus, mille Euroopa Komisjon on nõukogule esitanud, Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) resolutsioon, mida on nimetatud eespool, ning Euroopa Kohtu asjakohane praktika[226] ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika[227]. Seevastu asjaolust, et selline organ nagu KRS, kes osaleb kohtunike ametisse nimetamisel, koosneb peamiselt liikmetest, kes esindavad seadusandlikku või täidesaatvat võimu või on nende poolt valitud, ei piisa üleandmisest keeldumise põhjendamiseks.

---

224 Selle kontrolli esimeses etapis peab vahistamismäärust täitev õigusasutus hindama põhiõiguste rikkumise tegelikku ohtu vahistamismääruse teinud liikmesriigi üldist olukorda silmas pidades; teises etapis peab see asutus konkreetselt ja täpselt kontrollima, kas juhtumi asjaolusid arvestades on oht, et riivatakse tagaotsitava põhiõigust. Vt 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus ***Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused)*** (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586) ja 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus ***Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud õigusasutuse sõltumatus)*** (C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033).

225 Vt selle kohta raamotsuse 2002/584 artiklis 1 lõiked 2 ja 3, mille kohaselt ühest küljest täidavad liikmesriigid kõik Euroopa vahistamismäärused vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt raamotsuse sätetele ning teisest küljest ei mõjuta raamotsus kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud ELL artiklis 6.

226 19. novembri 2019. aasta kohtuotsus ***A. K. jt (kõrgeima kohtu distsiplinaarkolleegiumi sõltumatus)*** (C-585/18, C-624/18 ja C-625/18, EU:C:2019:982); 2. märtsi 2021. aasta kohtuotsus ***A. B. jt (kohtunike nimetamine kõrgeimasse kohtusse – kaebused)*** (C-824/18, EU:C:2021:153); 15. juuli 2021. aasta kohtuotsus ***komisjon* vs. *Poola (kohtunike distsiplinaarkord)*** (C-791/19, EU:C:2021:596) ning 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus ***W. Ż. (kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine)*** (C-487/19, EU:C:2021:798).

227 EIK 22. juuli 2021. aasta otsus ***Reczkowicz* vs. *Poola*** (CE:ECHR:2021:0722JUD 004344719).

Selle kontrolli teises etapis peab isik, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, esitama konkreetsed tõendid, mis annavad alust arvata, et kohtusüsteemi süsteemsed või üldised puudused on konkreetselt mõjutanud teda puudutava kriminaalasja menetlemist või võivad üleandmise korral sellist mõju avaldada. Neid asjaolusid võib vajaduse korral täiendada vahistamismääruse teinud õigusasutuse esitatud teabega.

Mis puudutab esiteks Euroopa vahistamismäärust, mis on tehtud vabadusekaotusliku karistuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks, siis peab vahistamismäärust täitev õigusasutus võtma arvesse asjaolusid, mis on seotud kriminaalasja lahendanud kohtukoosseisuga või muude asjaoludega, mis on olulised selle kohtukoosseisu sõltumatuse ja erapooletuse hindamisel. Üleandmisest keeldumiseks ei piisa sellest, et üks või mitu selles menetluses osalenud kohtunikku oleks olnud ametisse nimetatud sellise organi nagu KRS ettepanekul. Lisaks on vaja, et puudutatud isik esitaks teavet eelkõige asjaomaste kohtunike ametisse nimetamise menetluse ja nende võimaliku lähetamise kohta, mis viivad järeldusele, et see moodustatud koosseis võib kahjustada tema põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele. Lisaks tuleb arvesse võtta seda, kas puudutatul isikul on võimalik taotleda kohtukoosseisu liikmete taandamist põhjustel, mis on seotud tema põhiõiguse õiglasele kohtulikule arutamisele rikkumisega, seda, kuidas kõnealune isik seda võimalust kasutab, ning tema taandamise taotluse suhtes võetavaid meetmeid.

Teiseks, kui Euroopa vahistamismäärus on tehtud kriminaalmenetluse läbiviimiseks, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus võtma arvesse asjaolusid, mis on seotud puudutatud isiku isikliku olukorraga, selle kuriteo laadiga, milles ta kohtu alla antakse, Euroopa vahistamismääruse faktilist konteksti või muid asjaolusid, mis on olulised selle kohtukoosseisu sõltumatuse ja erapooletuse hindamisel, kes tõenäoliselt kutsutakse seda isikut puudutavat kriminaalasja lahendama. Need asjaolud võivad puudutada ka ametiasutuste avaldusi, mis võivad konkreetsel juhul tähtsad olla. Seevastu ei piisa üleandmisest keeldumiseks asjaolust, et nende kohtunike nimed, keda võidakse kutsuda seda isikut puudutavat kohtuasja lahendama, ei ole üleandmisotsuse tegemise ajal teada, või juhul, kui nende nimed on teada, et need kohtunikud on ametisse nimetatud sellise organi ettepanekul nagu KRS.

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus Procureur général près la cour d'appel d'Angers (C-168/21, EU:C:2022:558)

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Raamotsus 2002/584/JSK – Artikli 2 lõige 4 – Teo kahepoolse karistatavuse tingimus – Artikli 4 punkt 1 – Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlik alus – Vahistamismäärust täitva õigusasutuse kontroll – Teod, mis osaliselt kujutavad endast vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt süütegu – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 49 lõige 3 – Kuritegude ja karistuste proportsionaalsuse põhimõte

2016. aasta juunis tegid Itaalia õigusasutused KLi suhtes Euroopa vahistamismääruse, et viia täide kaheteistkümne aasta ja kuue kuu pikkune vangistus. See karistus vastab kokku nelja süüteo eest – sh „hävitamine ja rüüstamine" – mõistetud neljale karistusele. Cour d'appel d'Angers (Angers' apellatsioonikohus, Prantsusmaa) keeldus KLi üleandmisest põhjusel, et kaks selle süüteo koosseisu kuuluvat tegu ei kujutanud endast Prantsusmaal süütegu. Eelotsusetaotluse esitanud kohus, kellele esitati selle keeldumisotsuse peale kassatsioonkaebus, märkis sellega seoses, et „hävitamise ja rüüstamise" süüteokoosseisu tunnused on kahes asjaomases liikmesriigis erinevad, kuna Itaalia õiguses sisaldab „hävitamise ja rüüstamise" süütegu korduvaid ja massilisi hävitamisi ja kahjustamisi,

mis kahjustab muu hulgas avalikku korda, samas kui Prantsuse õiguses ei ole eraldi süüteokoosseisu, mis hõlmaks avaliku korra ohustamist massilise vallas- või kinnisvara hävitamise tõttu.

Seetõttu tekkis eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas konkreetsel juhul on täidetud selline teo kahepoolse karistatavuse tingimus, nagu on raamotsuses 2002/584[228] ette nähtud ja millest sõltub KLi üleandmine. Juhul kui teo kahepoolse karistatavuse tingimus ei takista KLi üleandmist, siis tekib selle kohtu arvates küsimus, kas neil tingimustel tuleb Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda, arvestades karistuste proportsionaalsuse põhimõtet, mis on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 49 lõikes 3[229]. Seetõttu esitas nimetatud kohtus Euroopa Kohtule need küsimused.

Euroopa Kohus otsustas, et raamotsuses 2002/584[230] ette nähtud teo kahepoolse karistatavuse tingimus on täidetud olukorras, kus Euroopa vahistamismäärus on tehtud sellise vabadusekaotusliku karistuse täideviimiseks, mis on mõistetud tegude eest, mis kujutavad endast vahistamismääruse teinud liikmesriigis ühte liitsüütegu, mis eeldab, et need teod kahjustavad ühte selles liikmesriigis kaitstavat õigushüve, kui need teod on ka vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt kuritegu, mille puhul ei ole selle kaitstava õigushüve kahjustamine üks koosseisutunnus. Lisaks leidis Euroopa Kohus, et nimetatud tingimust ja karistuste proportsionaalsuse põhimõtet arvestades ei või vahistamismäärust täitev õigusasutus keelduda vabadusekaotusliku karistuse täideviimiseks tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui see karistus on tagaotsitavale vahistamismääruse teinud liikmesriigis mõistetud ühe liitsüüteo eest, mis koosneb mitmest teost, millest ainult osa kujutab endast vahistamismäärust täitvas liikmesriigis kuritegu.

Euroopa Kohtu hinnang

Mis esiteks puudutab kahepoolse karistatavuse tingimuse kohaldamisala, siis täpsustas Euroopa Kohus kõigepealt, et selleks, et teha kindlaks, kas see tingimus on täidetud, on vajalik ja piisav, kui teod, millega seoses Euroopa vahistamismäärus tehti, kujutavad endast ka vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt süütegu. Niisiis ei ole nõutud, et süüteod oleksid mõlemas asjaomases liikmesriigis identsed. Sellest tuleneb, et hinnates seda tingimust, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus selleks, et teha kindlaks, kas esineb alus Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmiseks[231], kontrollima, kas selle süüteo faktilised asjaolud, mille alusel Euroopa vahistamismäärus tehti, kujutaksid endast sellistena süütegu ka vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt juhul, kui need oleksid toime pandud selle riigi territooriumil.

Edasi tõdes Euroopa Kohus, et Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlikku alust, mida kahepoolse karistatavuse tingimus endast kujutab, tuleb kui erandit reeglist, mille kohaselt tuleb Euroopa vahistamismäärus täita, tõlgendada kitsalt ja seega ei tohi seda tõlgendada nii, et see neutraliseeriks eesmärgi hõlbustada ja kiirendada üleandmist liikmesriikide õigusasutuste vahel.

---

228 Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24; edaspidi „raamotsus 2002/584“). Kahepoolse karistatavuse tingimus on ette nähtud selle raamotsuse artikli 2 lõikes 4.

229 Selle põhimõtte kohaselt ei tohi karistuste raskus olla süüteoga võrreldes ebaproportsionaalne.

230 Vt selle raamotsuse artikli 2 lõige 4, mis näeb ette võimaluse seada üleandmine sõltuvusse sellest tingimusest muude süütegude puhul kui need, millele on viidatud selle artikli lõikes 2, ja raamotsuse artikli 4 punkt 1, mille kohaselt võib vahistamismäärust täitev õigusasutus keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui mõnel artikli 2 lõikes 4 osutatud juhul ei kujuta Euroopa vahistamismääruse aluseks olev tegu vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt süütegu.

231 Vt raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkt 1.

Üleandmismenetluse tõhusust kahjustaks aga see, kui seda tingimust tõlgendada nii, et see nõuab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi õiguses kvalifitseeritud süüteokoosseisu tunnused oleksid täielikult vastavuses vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguses ette nähtud süüteokoosseisu tunnustega ning et samuti oleks täielikus vastavuses mõlema liikmesriigi õiguses kaitstav õigushüve. Arvestades seda, et karistusõiguse valdkonnas on liidu tasandil toimunud minimaalne ühtlustamine, võib selline täielik vastavus puududa paljude süütegude puhul. Eespool pakutud tõlgendus piiraks seega märkimisväärselt olukordi, kus nimetatud tingimus oleks täidetud, seades nii ohtu raamotsuse 2002/584 eesmärgi. Lisaks eiraks selline tõlgendus ka eesmärki võidelda karistamatuse vastu sellise tagaotsitava puhul, kes viibib muul territooriumil kui see, kus ta on toime pannud süüteo.

Teiseks märkis Euroopa Kohus kõigepealt, et asjaolu, et ainult osa tegudest, mis kujutavad endast vahistamismääruse teinud liikmesriigi õiguse kohaselt süütegu, kujutab endast süütegu ka vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt, ei võimalda vahistamismäärust täitval õigusasutusel keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kuna vastasel juhul laiendataks täitmata jätmise alust, mis põhineb süüteo kahepoolsel karistatavusel, sellele osale tegudest, mis on vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguse kohaselt süütegu ja mis seega ei kuulu selle aluse kohaldamisalasse. Raamotsus 2002/584 [232] ei näe ette tingimust, et asjaomane isik ei kanna vahistamismääruse teinud liikmesriigis karistust selle osa tegude eest, mis vahistamismäärust täitvas liikmesriigis ei ole süütegu. Euroopa vahistamismääruse täitmisele võib seada üksnes ühe selles raamotsuses ammendavalt ette nähtud tingimuse.

Lisaks märkis Euroopa Kohus, et teo kahepoolse karistatavuse tingimuse tõlgendamine nii, et Euroopa vahistamismääruse täitmisest võib keelduda põhjusel, et osa vahistamismääruse teinud liikmesriigis karistatavatest tegudest ei kujuta endast vahistamismäärust täitvas liikmesriigis süütegu, looks takistusi asjaomase isiku tegelikule üleandmisele ja selle tagajärjeks oleks tema karistamatus kõigi asjaomaste tegude eest. Järelikult on see tingimus sellistel asjaoludel täidetud. Lõpuks täpsustas Euroopa Kohus, et vahistamismäärust täitval õigusasutusel ei tule selle tingimuse hindamisel hinnata vahistamismääruse teinud liikmesriigis mõistetud karistust karistuste proportsionaalsuse põhimõtte seisukohast.

2. Õigus viibida kohtulikul arutelul

19. mai 2022. aasta kohtuotsus Spetsializirana prokuratura (põgenenud süüdistatavat puudutav kohtulik arutelu) (C-569/20, EU:C:2022:401)

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Direktiiv (EL) 2016/343 – Artikkel 8 – Õigus viibida kohtulikul arutelul – Teavitamine kohtulikust arutelust – Võimatus süüdistatava asukohta pädevate asutuste mõistlikele pingutustele vaatamata kindlaks teha – Tagaselja kohtumenetluse läbiviimise ja süüdimõistmise võimalus – Artikkel 9 – Õigus uuele kohtulikule arutelule või muule õiguskaitsevahendile, mis võimaldab asja uuesti sisuliselt läbi vaadata

Bulgaarias alustati kriminaalmenetlust IRi suhtes, keda süüdistati osalemises organiseeritud kuritegelikus rühmituses, mille eesmärk oli toime panna maksukuritegusid, mis on karistatavad vabadusekaotuslike karistustega. Esimene süüdistusakt toimetati IRile isiklikult kätte ning ta teatas aadressi, millel saab temaga ühendust võtta. Kuid kriminaalmenetluse kohtuliku uurimise etapi alustamise ajal teda sellelt aadressilt ei leitud, mistõttu Spetsializiran nakazatelen sad

[232] Vt raamotsuse 2002/584 artikkel 5, mis näeb ette tingimused, mille võib vahistamismäärust täitva liikmesriigi õiguses Euroopa vahistamismääruse täitmisele seada.

(kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria; edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus“) ei saanud teda kohtuistungile kutsuda. Selle kohtu määratud advokaat ei ole samuti temaga ühendust võtnud. Lisaks tunnistati IRile teatavaks tehtud süüdistusakt selle õigusvastasuse tõttu tühiseks ja menetlus lõpetati. Pärast uue süüdistusakti koostamist ja menetluse uuendamist otsiti IRi taas, kuid tema asukohta ei õnnestunud kindlaks teha. Eelotsusetaotluse esitanud kohus järeldab sellest lõpuks, et IR oli põgenenud ning et neil asjaoludel võib asjas kohtuotsuse teha ilma tema kohalviibimiseta.

Kuid selleks, et asjaomast isikut oleks nõuetekohaselt teavitatud tema menetluslikest tagatistest, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, millist liiki direktiivis 2016/343[233] ette nähtud juhtumi alla jääb IRi olukord, kes põgenes pärast esimese süüdistusakti teatavakstegemist ja enne kriminaalmenetluse kohtuliku etapi alustamist[234].

Euroopa Kohus vastas, et direktiivi 2016/343 artikleid 8 ja 9 tuleb tõlgendada nii, et süüdistatav isik, kelle asukohta ei ole pädevatel riigiasutustel vaatamata mõistlikele pingutustele õnnestunud kindlaks teha ja kellele nendel asutustel ei ole seetõttu õnnestunud kätte toimetada tema suhtes läbiviidava menetlusega seotud teavet, võidakse kohtu alla anda ja vastaval juhul tagaselja süüdi mõista. Kuid sellisel juhul peab sellel isikul põhimõtteliselt pärast selle süüdimõistva kohtuotsuse teatavakstegemist olema võimalik tugineda otseselt õigusele taotleda uut kohtulikku arutelu või kasutada muud samaväärset õiguskaitsevahendit, mis võimaldab asja uut sisulist läbivaatamist tema juuresolekul. Euroopa Kohus täpsustas siiski, et nimetatud isikule võib selle õiguse andmisest siiski keelduda, kui täpsetest ja objektiivsetest tõenditest nähtub, et ta on saanud piisavalt teavet selle kohta, et toimub teda puudutav kohtulik arutelu, ning on oma tahtliku tegevusega ja kavatsusega hoida õigusemõistmisest kõrvale takistanud ametiasutusi talle kohtuliku arutelu toimumist ametlikult teatavaks tegemast.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus tuletas kõigepealt meelde, et direktiivi 2016/343 artikli 8 lõiget 4 ja artiklit 9, mis puudutavad õiguse uuele kohtulikule arutamisele kohaldamisala ja selle ulatust, tuleb mõista nii, et neil on vahetu õigusmõju. See õigus on ette nähtud isikutele, kelle suhtes toimub tagaselja kohtulik arutelu, isegi juhul, kui direktiivi artikli 8 lõikes 2 ette nähtud tingimused ei ole täidetud. Seevastu põhineb direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2 liikmesriikidele antud võimalus viia juhul, kui selles sättes ette nähtud tingimused on täidetud, kohtulik arutelu läbi tagaselja ja pöörata otsus täitmisele, nägemata ette õigust uuele kohtulikule arutamisele, eeldusel et nõuetekohaselt teavitatud isik loobus vabatahtlikult ja ühemõtteliselt kasutamast oma õigust viibida kohtuistungil.

See tõlgendus tagab direktiivi 2016/343 eesmärgi järgimise, milleks on tugevdada õigust õiglasele kohtulikule arutamisele kriminaalmenetluses, suurendades liikmesriikide usaldust üksteise

---

233 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/343, millega tugevdatakse süütuse presumptsiooni teatavaid aspekte ja õigust viibida kriminaalmenetluses kohtulikul arutelul (ELT 2016, L 65, lk 1).

234 Konkreetsemalt käsitleb direktiivi 2016/343 artikkel 8 õigust viibida kohtulikul arutelul. Selle artikli lõike 2 kohaselt võivad liikmesriigid näha ette, et kohtulik arutelu, mille tulemusena otsustatakse kahtlustatava või süüdistatava süü või süütuse üle, võib toimuda ilma tema kohalviibimiseta, kui teda teavitati õigel ajal kohtulikust arutelust ja ilmumata jätmise tagajärgedest, või kui teda on kohtulikust arutelust teavitatud, esindab teda sellel tema enese volitatud või riigi määratud kaitsja. Direktiivi artikli 8 lõige 4 näeb ette, et kui liikmesriigid võimaldavad viia läbi kohtulikku arutelu asjaomase isiku puudumisel, kuid selle artikli lõikes 2 sätestatud tingimusi ei ole võimalik täita, kuna tema asukohta ei ole võimalik mõistlikele pingutustele vaatamata kindlaks teha, võivad liikmesriigid ette näha, et otsuse saab siiski teha ja täitmisele pöörata. Sellisel juhul tagavad liikmesriigid, et asjaomaste isikute teavitamisel otsusest, eelkõige siis, kui nad tabatakse, teavitatakse neid ka võimalusest asjaomane otsus vaidlustada ja õigusest taotleda artikli 9 kohaselt uut kohtulikku arutelu või muud õiguskaitsevahendit. Täpsemalt peab selle artikli 9 kohaselt olema kahtlustataval või süüdistataval õigus uuele kohtulikule arutelule, kui ta ei viibinud teda puudutaval kohtulikul arutelul ja artikli 8 lõikes 2 sätestatud tingimused ei olnud täidetud.

kriminaalõiguse süsteemide vastu, ja tagada kaitseõiguste järgimine, vältides seda, et isik, kes on küll kohtulikust arutelust teadlik, aga ühemõtteliselt loobunud teda puudutaval kohtulikul arutelul osalemast, võiks pärast tagaselja süüdimõistmist nõuda uut kohtulikku arutelu ja seeläbi õigusi kuritarvitades pärssida menetluse tõhusust ning nõuetekohast õigusemõistmist. Mis puudutab teavet kohtuliku arutelu toimimise ja ilmumata jätmise tagajärgede kohta, siis täpsustas Euroopa Kohus, et liikmesriigi kohus peab kontrollima, kas asjaomasele isikule on kätte toimetatud ametlik dokument, milles on ühemõtteliselt märgitud kohtulikuks aruteluks määratud kuupäev ja koht ning juhul, kui teda ei esinda volitatud advokaat, ka võimaliku ilmumata jätmise tagajärjed. Lisaks on selle kohtu ülesanne kontrollida, kas dokument toimetati kätte õigel ajal, mistõttu asjaomasel isikul oleks võimalik, kui ta otsustab menetluses osaleda, tõhusalt oma kaitset ette valmistada.

Mis konkreetsemalt puudutab süüdistatavaid, kes on põgenenud, siis leidis Euroopa Kohus, et direktiiviga 2016/343 on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis välistavad õiguse uuele kohtulikule arutamisele ainuüksi põhjusel, et asjaomane isik on põgenenud ja ametiasutustel ei ole õnnestunud tema asukohta kindlaks teha. Ainult siis, kui täpsetest ja objektiivsetest tõenditest ilmneb, et asjaomane isik, keda on ametlikult teavitatud sellest, et teda süüdistatakse kuriteo toimepanemises, teades, et tema suhtes toimub tõenäoliselt kohtulik arutelu, väldib tahtlikult teate kohtuliku arutelu aja ja koha kohta ametlikult kättesaamist, võib seda isikut käsitada nii, et teda on kohtulikust arutelust teavitatud ning ta on vabatahtlikult ja ühemõtteliselt loobunud kasutamast oma õigust kohtulikul arutelul viibida, mis on olukord, mis kuulub direktiivi 2016/343 artikli 8 lõikes 2[235] nimetatud juhtumi alla. Selliste täpsete ja objektiivsete tõendite olemasolu võib tuvastada näiteks juhul, kui isik on kriminaalõiguse valdkonnas pädevatele riigiasutustele vabatahtlikult esitanud vale aadressi või kui ta ei asu enam aadressil, mille ta on esitanud. Lisaks tuleb selleks, et teha kindlaks, kas isikule edastatud teave oli piisav, pöörata erilist tähelepanu esiteks sellele, kui kohusetundlikult on ametiasutused tegelenud asjaomase isiku teavitamisega, ja teiseks sellele, kui kohusetundlikult on asjaomane isik toiminud, et saada see teave kätte.

Euroopa Kohus täpsustas veel, et see tõlgendus järgib õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, millele on viidatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklites 47 ja 48 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 6.

235 Sealjuures arvestades direktiivi 2016/343 põhjendustes 42 ja 43 silmas peetud kaitsetute isikute erivajadustega.

3. Õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses

1. augusti 2022. aasta kohtuotsus TL (suulise ja kirjaliku tõlke puudumine) (C-242/22 PPU, EU:C:2022:611)

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Direktiiv 2010/64/EL – Õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele – Artikli 2 lõige 1 ja artikli 3 lõige 1 – Mõiste „oluline dokument" – Direktiiv 2012/13/EL – Õigus saada kriminaalmenetluses teavet – Artikli 3 lõike 1 punkt d – Kohaldamisala – Riigisisesesse õigusesse üle võtmata jätmine – Vahetu õigusmõju – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 47 ja artikli 48 lõige 2 – Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon – Artikkel 6 – Vanglakaristuse mõistmine, millest on süüdlane tingimisi vabastatud allutamisega käitumiskontrollile – Käitumiskontrolliga kaasnevate kontrollnõuete rikkumine – Olulise dokumendi tõlkimata jätmine ja tõlgi puudumine selle koostamise juures – Karistuse täideviimise peatamise tühistamine – Tühistamist käsitlevate menetlusdokumentide tõlkimata jätmine – Tagajärjed tühistamise kehtivusele – Menetlusnormi rikkumine, mille tagajärg on suhteline tühisus

Moldova kodanikule TLile, kes ei valda portugali keelt, mõisteti 2019. aastal Portugalis vanglakaristus, mille täitmisest ta tingimisi vabastati allutamisega käitumiskontrollile. Kahtlustuse esitamisel kohaldati TLi suhtes Portugali kriminaalmenetluse seadustikus ette nähtud tõkendit, milleks on isikusamasuse ja elukoha deklaratsioon (edaspidi „deklaratsioon")[236] ning millega kaasneb hulk kohustusi, sh kohustus teavitada ametiasutusi elukoha muutusest. Deklaratsiooni koostamisel ei abistanud TLi tõlk ning seda dokumenti ei tõlgitud keelde, mida ta räägib või mõistab. Pädevad asutused püüdsid käitumiskontrolli rakendamiseks asjatult TLiga deklaratsioonis märgitud aadressil ühendust võtta.

TLi süüdi mõistnud kohus tegi 7. jaanuaril 2021 määruse, milles paluti tal ilmuda kohtusse, et olla ära kuulatud käitumiskontrolliga kaasnevate kohustuste täitmata jätmise küsimuses. Kohtumääruse kättetoimetamised toimusid portugali keeles deklaratsioonil märgitud aadressil.

Kuna TL määratud kuupäeval kohtusse ei ilmunud, tühistas nimetatud kohus 9. juuni 2021. aasta kohtumäärusega vanglakaristuse täitmise peatamise. Kohtumääruse kättetoimetamised toimusid portugali keeles deklaratsioonil märgitud aadressil. Seejärel TL vahistati teisel aadressil ja paigutati karistuse täideviimiseks vanglasse.

TL esitas 2021. aasta novembris kaebuse, milles palus tuvastada deklaratsiooni ning karistuse täideviimise peatamise kohtumääruste tühisuse. Ta väitis, et ta ei olnud deklaratsioonis märgitud aadressil kättesaadav, kuna ta oli muutnud elukohta. Ta ei teatanud sellest muutusest, kuna ta ei teadnud, et ta oli kohustatud seda tegema, sest deklaratsiooni koostamisel ei abistanud teda tõlk ning seda dokumenti ei tõlgitud keelde, mida ta räägib või mõistab. Samuti ei tõlgitud keelde, mida ta räägib või mõistab, 7. jaanuari 2021. aasta ega 9. juuni 2021. aasta kohtumäärust.

Esimese astme kohus jättis kaebuse rahuldamata põhjendusel, et kuigi suulist ja kirjalikku tõlget käsitlevate menetlusnormide rikkumised olid tõendatud, olid need parandatud, sest TL ei tuginenud neile ette nähtud tähtaja jooksul[237]. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul, kellele esitati selle otsuse

---

236 Deklaratsioon koostatakse iga kahtlustatava või süüdistatava kohta. See sisaldab selle isiku elukohta, töökohta või muud viibimiskohta ning selles on märgitud, et talle on antud teatavat teavet ja teda on teavitatud teatavatest kohustustest, nagu kohustus mitte vahetada elukohta, teatamata oma uut aadressi.

237 Kriminaalmenetluse seadustiku (Código do Processo Penal) artikli 120 kohaselt tuleb sellistele tühisustele nagu tühisus, mis on seotud tõlgi nimetamata jätmisega, tugineda kindlate tähtaegade jooksul, mille möödumisel see õigus lõpeb. Näiteks niisuguse akti tühisuse korral, milles osaleb asjaomane isik, tuleb tühisusele tugineda enne selle lõpuleviimist.

peale apellatsioonkaebus, on kahtlusi, kas see menetlusnorm on kooskõlas muu hulgas direktiividega 2010/64[238] ja 2012/13[239].

Euroopa Kohus otsustas eelotsusetaotluse kiirmenetluses, et nende direktiividega koostoimes põhiõigustega õiglasele kohtulikule arutamisele ja kaitseõiguste tagamisele[240] ning tõhususe põhimõttega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt peab isik, kellele on nende direktiividega ette nähtud õigus teabele, suulisele ja kirjalikule tõlkele, nende rikkumisele tuginema kindla tähtaja jooksul, mille möödumisel see õigus lõpeb, kui see tähtaeg hakkab kulgema juba enne, kui asjaomast isikut on teavitatud keeles, mida ta räägib või mõistab, esiteks tema õiguse suulisele ja kirjalikule tõlkele olemasolust ja ulatusest ning teiseks asjasse puutuva olulise dokumendi olemasolust ja sisust ning sellega seotud tagajärgedest.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus tegi oma analüüsi direktiivi 2010/64 artikli 2 lõike 1[241] ja artikli 3 lõike 1[242] ning direktiivi 2012/13 artikli 3 lõike 1 punkti d[243] seisukohast koostoimes harta artikliga 47 ja artikli 48 lõikega 2. Nendes sätetes on nimelt täpsustatud põhiõigused õiglasele kohtulikule arutamisele ja kaitseõiguste austamisele.

Esimesena, isegi juhul, kui need sätted ei ole riigisisesesse õiguskorda üle võetud või kui need on üle võetud ebatäielikult, võivad isikud tugineda neist sätetest tulenevatele õigustele, kuna need on vahetu õigusmõjuga. Nimelt nähtub nendest sätetest täpselt ja tingimusteta nende õiguste sisu ja ulatus, mis

---

Portugali valitsuse sõnul on see artikkel kohaldatav ka juhul, kui tuginetakse õiguse kriminaalmenetluse oluliste dokumentide tõlkimisele rikkumisele.

238 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. oktoobri 2010. aasta direktiiv 2010/64/EL õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele kriminaalmenetluses (ELT 2010, L 280, lk 1).

239 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2012. aasta direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet (ELT 2012, L 142, lk 1).

240 Nagu need on tagatud vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 47 ja artikli 48 lõikega 2.

241 Selle sätte kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kahtlustatavale või süüdistatavale, kes ei räägi või ei mõista asjaomases kriminaalmenetluses kasutatavat keelt, võimaldatakse viivitamata tõlgi abi uurimisasutustes ja kohtutes.

242 Selle sätte kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kahtlustatavale või süüdistatavale, kes ei mõista kriminaalmenetluses kasutatavat keelt, võimaldatakse mõistliku ajavahemiku jooksul kõikide oluliste dokumentide kirjalik tõlge, et kindlustada talle võimalus kasutada õigust kaitsele ja tagada menetluse õiglus.

243 See säte kohustab liikmesriike tagama, et kahtlustatavale või süüdistatavale antakse viivitamata teave nende õiguse kohta suulisele ja kirjalikule tõlkele, et võimaldada seda õigust tõhusalt kasutada.

on kahtlustataval või süüdistataval tõlgi teenustele või oluliste dokumentide tõlkimisele ning nendest õigustest teavitamisele.

Teisena, mis puudutab nende sätete võimalikku rikkumist käesolevas asjas, siis tõdes Euroopa Kohus, et kõik kolm asjasse puutuvat menetlusdokumenti, st deklaratsioon, 7. jaanuari 2021. aasta kohtumäärus, millega TL kohtusse kutsuti, ning 9. juuni 2021. aasta karistuse täideviimise peatamise kohtumäärus kuuluvad direktiivide 2010/64 ja 2012/13 kohaldamisalasse ning on olulised dokumendid, mille tõlge oleks tulnud esitada. Täpsemalt oli deklaratsiooni tõlkimine keelde, mida TL mõistab või räägib, äärmiselt tähtis, kuna selles dokumendis kehtestatud kohustuste rikkumised tõid kaudselt kaasa talle mõistetud vanglakaristuse täitmise peatamise tühistamise.

Sellega seoses on nende direktiivide kohaldamine menetlusdokumendile, mille sisu määrab ära vanglakaristuse täitmise peatamise säilitamise või tühistamise, vajalik nende direktiivide eesmärgi seisukohast tagada õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele austamine, nagu see on ette nähtud harta artiklis 47, ning kaitseõiguste järgimine, nagu need on tagatud harta artikli 48 lõikes 2. Nimelt rikutaks neid põhiõigusi, kui isik, kellele on mõistetud vanglakaristus, mille täitmine on peatatud, ei saa dokumendi tõlkimata jätmise või selle koostamisel tõlgi puudumise tõttu teada tagajärgedest, mis kaasnevad sellega, kui ta rikub selle dokumendi alusel temal lasuvaid kohustusi.

Kolmandana, mis puudutab asjasse puutuvate õiguste rikkumise tagajärgi, siis direktiivid 2010/64 ja 2012/13 ei reguleeri nendes ette nähtud õiguste rakendamise korda. Seetõttu kuulub see kord liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtte alusel nende riigisisesesse õiguskorda, tingimusel et nad järgivad võrdväärsuse ja tõhususe põhimõtet.

Mis puudutab tõhususe põhimõtet, siis ei tohi riigisiseses õiguses ette nähtud kord kahjustada nende direktiividega taotletavat eesmärki. Ent esiteks on kohustus teavitada kahtlustatavaid ja süüdistatavaid nende õigusest suulisele ja kirjalikule tõlkele väga tähtis nende õiguste tõhusaks tagamiseks. Nimelt ei saa asjaomane isik selle teabe puudumisel teada nende õiguste olemasolust ja ulatusest ega nõuda nende järgimist. Kui nõuda isikult, kelle suhtes viiakse läbi kriminaalmenetlus keeles, mida ta ei räägi või ei mõista, et ta tugineks konkreetse tähtaja jooksul, mille möödumisel see õigus lõpeb, asjaolule, et teda ei ole teavitatud tema õigusest suulisele ja kirjalikule tõlkele, muutuks õigus teabele sisutühjaks ning ühtlasi seataks kahtluse alla selle isiku õigus õiglasele kohtulikule arutamisele ja kaitseõiguste austamisele. Sama järeldus kehtib ka õiguse puhul suulisele ja kirjalikule tõlkele, kui asjaomast isikut ei ole teavitatud selle õiguse olemasolust ja ulatusest.

Teiseks, isegi kui asjaomane isik sai tegelikult sellise teabe õigel ajal, peab ta siiski olema teadlik asjaomase olulise dokumendi olemasolust ja sisust ning sellega kaasnevatest tagajärgedest, et ta saaks tugineda sellele, et rikutud on tema õigust selle dokumendi tõlkele või õigust suulisele tõlkele dokumendi koostamise ajal.

Järelikult rikutaks tõhususe põhimõtet, kui tähtaeg, millest riigisisene menetlusnorm seab sõltuvusse võimaluse tugineda direktiivi 2010/64 ja direktiiviga 2012/13 antud õiguste rikkumisele, hakkab kulgema juba enne seda, kui asjaomast isikut on teavitatud keeles, mida ta räägib või mõistab, ühelt poolt õiguse suulisele ja kirjalikule tõlkele olemasolust ja ulatusest ning teiselt poolt asjaomase olulise dokumendi olemasolust ja sisust ning sellega kaasnevatest tagajärgedest.

XI. Õigusalane koostöö tsiviilasjades

1. Määrus nr 44/2001 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades

20. juuni 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) London Steam-Ship Owners' Mutual Insurance Association (C-700/20, EU:C:2022:488)

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviil- ja kaubandusasjades – Määrus (EÜ) nr 44/2001 – Teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamine – Mittetunnustamise põhjused – Artikli 34 punkt 3 – Otsus, mis on vastuolus kohtuotsusega, mis on tehtud samade poolte vahel taotluse saanud liikmesriigis – Tingimused – Määruse (EÜ) nr 44/2001 sätete ja peamiste eesmärkide järgimine varasemas otsuses, mis sisuliselt kordab vahekohtu otsust – Artikli 34 punkt 1 – Tunnustamine, mis oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse – Tingimused

Pärast seda, kui Hispaania ranniku lähistel uppus 2002. aastal naftatanker Prestige, mis põhjustas suure keskkonnakahju, alustati Hispaanias kriminaalmenetlust teiste hulgas selle laeva kapteni suhtes.

Selles menetluses esitasid mitu juriidilist isikut, sealhulgas Hispaania riik, tsiviilhagid Prestige'i kapteni, omaniku ja London P&I Clubi vastu, kes oli kindlustanud laeva ja selle omanike vastutuse. Kõik nimetatud kostjad tunnistati Hispaania kohtutes tsiviilõiguslikult vastutavaks. Audiencia Provincial de A Coruña (A Coruña provintsikohus, Hispaania) 1. märtsi 2019. aasta täitemääruses määrati kindlaks summad, mida igal nõude esitajal, kelle hulka kuulub Hispaania riik, on õigus vastaspoolelt saada.

London P&I Club oli aga pärast nimetatud tsiviilhagide Hispaania kohtutele esitamist taotlenud Ühendkuningriigis vahekohtu menetluse alustamist, paludes tuvastada, et Prestige'i omanikega sõlmitud kindlustuslepingus sisalduva vahekohtu kokkuleppe järgi pidi Hispaania Kuningriik esitama oma nõuded selles vahekohtu menetluses, mitte Hispaanias, ja et temal ei ole kindlustusandjana mingil juhul tekkinud vastutust Hispaania Kuningriigi ees. Nimelt oli kindlustuslepingus ette nähtud, et vastavalt *pay-to-be-paid*-tingimusele (hüvitamine pärast tasumist) peab kindlustatud isik esmalt kannatanule tasumisele kuuluva hüvitise ära maksma ja saab alles siis taotleda selle summa hüvitamist kindlustusandjalt. Vahekohus rahuldas selle taotluse ja leidis, et lepingule tuleb kohaldada Inglismaa õigust. London P&I Clubi poolt riigisisese vahekohtu seaduse[244] alusel esitatud taotluse alusel andis High Court of Justice[245] 22. oktoobril 2013 loa vahekohtu otsus Ühendkuningriigis täitmisele pöörata ja tegi samal päeval kohtuotsuse, millesse võttis üle vahekohtu otsuse sisu. Hispaania Kuningriik esitas selle loa peale apellatsioonkaebuse, mis jäeti rahuldamata.

Hispaania Kuningriik esitas seejärel määruse nr 44/2001[246] artikli 33 alusel taotluse A Coruña provintsikohtu 1. märtsi 2019. aasta täitemääruse tunnustamiseks Ühendkuningriigis ja see taotlus rahuldati. London P&I Club esitas selle tunnustamise peale siiski kaebuse High Court of Justice'ile.

---

244 Arbitration Act 1996 (1996. aasta vahekohtu seadus).

245 High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), kuninglik osakond (kaubanduskolleegium)) (edaspidi „High Court of Justice").

246 Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42).

Euroopa Kohus arutas kohtuasja selle kohtu eelotsusetaotluse alusel ja täpsustas eelkõige seda, millistel tingimustel võib vahekohtu otsust sisuliselt kordav liikmesriigi kohtu otsus olla kohtuotsus määruse nr 44/2001[247] artikli 34 punkti 3 tähenduses, mis võib takistada selles liikmesriigis muu liikmesriigi kohtu tehtud kohtuotsuse tunnustamist.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus otsustas, et vahekohtu otsust sisuliselt kordav kohtuotsus kuulub määruses nr 44/2001[248] vahekohtu menetluse kohta sätestatud välistamise alla ja sellele ei kehti vastastikune tunnustamine liikmesriikides ja vaba liikumine liidu õigusruumis vastavalt selle määruse sätetele.

Samas võib sellist kohtuotsust pidada kohtuotsuseks määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 3 tähenduses, mis tähendab, et see võib takistada liikmesriigis, kus see tehti, teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamist, kui need otsused on omavahel vastuolus. Nimelt on mõistele „otsus" antud määruses nr 44/2001 lai tõlgendus. Määruse artikli 34 punktil 3 on eraldi eesmärk, nimelt kaitsta liikmesriigisisese õiguskorra terviklikkust ja tagada, et tema ühiskondlikus korras ei tekita pingeid teises liikmesriigis tehtud sellise kohtuotsuse tunnustamise kohustus, mis on vastuolus kohtuotsusega, mis on samade poolte vahel tehtud tema enda kohtutes.

Teisiti on see siiski juhul, kui vahekohtu otsus, mis on sellele kohtuotsusele aluseks, tehti sellistel asjaoludel, mille esinemisel ei olnud lubatud teha määruse nr 44/2001 sätteid ja peamisi eesmärke järgides selle kohaldamisalasse kuuluvat kohtuotsust.

Nimelt kajastuvad kõik selle määrusega järgitavad eesmärgid põhimõtetes, mis on aluseks liidus tsiviilasjades tehtavale õigusalasele koostööle, näiteks õigussubjektide õiguskindlus, korrakohane õigusemõistmine, samaaegsete kohtumenetluste toimumise võimaluse vähendamine võimalikult suurel määral ning vastastikune usaldus õigusemõistmise suhtes. Vastastikune usaldus õigusemõistmise suhtes liidus, millel põhinevad normid, mis on määruses ette nähtud kohtuotsuste tunnustamise kohta, ei hõlma vahekohtute otsuseid ega viimaseid sisuliselt kordavaid kohtuotsuseid.

Euroopa Kohus leidis, et põhikohtuasjas käsitletava vahekohtu otsuse sisu ei oleks saanud olla määruse nr 44/2001 kohaldamisalasse kuuluva kohtuotsuse ese, ilma et eirataks määruse kahte põhireeglit, nimelt esiteks kindlustuslepingus sisalduva vahekohtu kokkuleppe suhteline mõju ja teiseks *lis pendens*.

Mis puudutab kindlustuslepingus sisalduva vahekohtu kokkuleppe suhtelist mõju, siis kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahel sõlmitud kohtualluvuse kokkulepe ei saa olla siduv isikule, kellele tekitati kahju, mis on kindlustatud, ja kes soovib esitada lepinguvälise vastutuse alusel hagi otse kindlustusandja vastu selle paiga kohtule, kus kahjustav sündmus toimus, või kohtule, kus on kahju kannatanud isiku alaline asukoht. Järelikult ei saa muu kohus kui otsehagi läbi vaatav kohus sellise vahekohtu kokkuleppe alusel leida, et asi kuulub tema alluvusse – see on vajalik, et tagada määrusega nr 44/2001 järgitav eesmärk, nimelt kahju kannatanutele kaitse andmine suhtes asjaomase kindlustusandjaga. Selline eesmärk satuks aga ohtu, kui vahekohtu otsust sisuliselt kordavat kohtuotsust, millega vahekohus tunnistas enda kohtualluvust sellise vahekohtu kokkuleppe alusel, saaks pidada „kohtuotsuseks, mis on tehtud nendesamade asjaosaliste vahelise vaidluse puhul selles liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse" selle määruse artikli 34 punkti 3 tähenduses.

---

247 Määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 3 kohaselt ei tunnustata otsust, kui see on vastuolus kohtuotsusega, mis on tehtud nendesamade asjaosaliste vahelise vaidluse puhul selles liikmesriigis, kus tunnustamist taotletakse.

248 Määruse nr 44/2001 artikli 1 lõike 2 punkt d.

Mis puudutab *lis pendens*'it, siis neid kahte Hispaanias ja Ühendkuningriigis toimunud põhikohtuasja menetlust iseloomustavad asjaolud vastavad täpselt olukorrale, milles kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, peab peatama menetluse omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud asja allumine sellele kohtule, kellele hagi esitati esimesena, ja kui see kohtualluvus on kindlaks tehtud, loobub ta asja menetlemisest selle kohtu kasuks[249]. Nimelt oli vahekohtu menetluse alustamise kuupäeval Hispaania kohtutes menetlus juba pooleli. Sellel menetlusel olid samad pooled, nimelt Hispaania riik ja London P&I Club, ning Hispaania kohtutele esitatud tsiviilhagid olid viimasele juba kätte toimetatud. Samuti on nendel menetlustel sama ese ja alus, nimelt London P&I Clubi võimaliku vastutuse tekkimine Hispaania riigi ees. Euroopa Kohus leidis kokkuvõttes, et selleks, et kohus, kelle poole on pöördutud, teeks vahekohtu otsust sisuliselt kordava kohtuotsuse, peab kontrollima määruse nr 44/2001 sätete ja peamiste eesmärkide järgimist, et vältida nende eiramist. Sellega oleks tegemist siis, kui vahekohtu menetlus viiakse läbi selliselt, et eiratakse kindlustuslepingus sisalduva vahekohtu kokkuleppe suhtelist mõju ja *lis pendens*'i osas ette nähtud norme. Kuna Ühendkuningriigi asjaomastes kohtutes sellist kontrolli ei tehtud, ei saa vahekohtu otsust sisuliselt kordav kohtuotsus põhikohtuasjas takistada teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamist.

Euroopa Kohtult küsiti veel, kas alternatiivselt võib sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas takistada A Coruña provintsikohtu 1. märtsi 2019. aasta täitemääruse tunnustamist Ühendkuningriigis määruse nr 44/2001 artikli 34 punkt 1[250]. Euroopa Kohus otsustas, et see säte ei luba keelduda teises liikmesriigis tehtud otsuse tunnustamisest või täitmisest vastuolu tõttu avaliku korraga põhjendusel, et selles otsuses ei ole järgitud vahekohtu otsust sisuliselt kordava kohtuotsuse seadusjõudu. Liidu seadusandja on nimelt reguleerinud selle määruse artikli 34 punktides 3 ja 4 ammendavalt varem tehtud kohtuotsuse seadusjõu küsimuse.

2. Määrus nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega

1. augusti 2022. aasta kohtuotsus MPA (harilik viibimiskoht – kolmas riik) (C-501/20, EU:C:2022:619)

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö tsiviilasjades – Kohtualluvus ning kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega – Määrus (EÜ) nr 2201/2003 – Artiklid 3, 6–8 ja 14 – Mõiste „harilik viibimiskoht" – Kohtualluvus, kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine ning koostöö ülalpidamiskohustuste küsimustes – Määrus (EÜ) nr 4/2009 – Artiklid 3 ja 7 – Kahe erineva liikmesriigi kodanikud, kes elavad kolmandas riigis lepinguliste töötajatena, kes on määratud Euroopa Liidu delegatsiooni selles kolmandas riigis – Kohtualluvuse kindlaksmääramine – Forum necessitatis

Kaks Euroopa Komisjoni lepingulist töötajat, kes elasid varem Guinea-Bissaus, kolisid 2015. aastal koos oma alaealiste lastega Togosse, kuna nad määrati Euroopa Liidu delegatsiooni selles kolmandas riigis. Kuna ema on Hispaania kodanik ja isa Portugali kodanik, on Hispaanias sündinud lastel Hispaania ja Portugali topeltkodakondsus. Alates abikaasade kooselu faktilisest lõppemisest 2018. aastal elavad ema ja lapsed jätkuvalt ühises elukohas Togos ning isa elab ühes hotellis selles riigis.

---

249 Vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 27.

250 Selle sätte kohaselt ei tunnustata otsust, kui tunnustamine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse.

Ema esitas 2019. aastal Hispaania kohtule abielu lahutamise avalduse muu hulgas koos nõuetega, mis puudutavad laste suhtes hooldusõiguse ja vanemliku vastutuse korra ja teostusviisi kindlaksmääramist ning laste elatise määramist. See kohus tunnistas siiski oma kohtualluvuse puudumist, kuna poolte harilik viibimiskoht ei olnud Hispaanias.

Audiencia Provincial de Barcelona (Barcelona provintsikohus, Hispaania), kellele ema esitas määruskaebuse, otsustas esitada Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust, et ta saaks abikaasade ja nende laste erilist olukorda arvestades teha otsuse Hispaania kohtute pädevuse kohta määruste nr 2201/2003[251] ja nr 4/2009[252] alusel.

Euroopa Kohus täpsustas oma otsuses asjakohaseid elemente poolte hariliku viibimiskoha kindlaksmääramisel, mis on nimetatud määrustes esitatud kohtualluvuse kriteeriumina. Veel täpsustas Euroopa Kohus, millistel tingimustel võib asja menetlev kohus tunnistada oma kohtualluvust abielulahutuse, vanemliku vastutuse ja ülalpidamiskohustuste küsimustes, kui liikmesriigi ükski kohus ei ole tavatingimustel pädev.

Euroopa Kohtu hinnang

Määruse nr 2201/2003 artikli 3 lõike 1 punktis a ette nähtud üldise kohtualluvuse alustes sisalduvat mõistet „abikaasade harilik viibimiskoht“ tuleb tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt. Seda mõistet ei iseloomusta mitte ainult huvitatud isiku tahe luua oma huvide alaline kese konkreetses kohas, vaid ka piisavalt stabiilne viibimine asjaomase liikmesriigi territooriumil. Sama määratlus kehtib mõiste „harilik viibimiskoht“ suhtes ka ülalpidamiskohustuste küsimustes määruse nr 4/2009 artikli 3 punktides a ja b sätestatud kohtualluvuse kriteeriumide tähenduses, kusjuures selle mõiste määratlemine juhindub samadest põhimõtetest ning seda iseloomustavad samad elemendid nagu Haagi protokollis ülalpidamiskohustuste suhtes kohaldatava õiguse kohta. Asjaolu, et asjaomased abikaasad on liidu lepingulised töötajad, kes on määratud liidu delegatsiooni kolmandas riigis ja kelle kohta väidetakse, et neil on selles kolmandas riigis diplomaatiline staatus, ei mõjuta mõiste „harilik viibimiskoht“ tõlgendamist eespool viidatud sätete tähenduses.

Mis puudutab vanemliku vastutuse asjades lapse harilikku viibimiskohta määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 tähenduses, siis on ka see autonoomne mõiste. See eeldab vähemalt füüsilist viibimist selles liikmesriigis, mis ei ole mingil juhul ajutist ega juhuslikku laadi ning mis näitab selle lapse teatavat lõimumist sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda. Sellega seoses ei ole asjakohane see seos, mis tuleneb ema kodakondsusest ja enne abielu sõlmimist ema elukohast selles liikmesriigis, kus asub vanemliku vastutuse nõuet lahendav kohus, samas kui asjaolu, et alaealised lapsed on sündinud selles liikmesriigis ja neil on selle liikmesriigi kodakondsus, on ebapiisav.

Mõiste „harilik viibimiskoht“ niisugune tõlgendus võib viia selleni, et kohtuasja asjaolusid arvestades ei ole määruse nr 2201/2003 üldiste kohtualluvuse eeskirjade kohaselt ükski liikmesriigi kohus pädev lahendama abielu lahutamise avaldust ja vanemliku vastutuse küsimust. Niisugusel juhul võivad selle määruse artiklid 7 ja 14 lubada asja menetleval kohtul mõlemas valdkonnas kohaldada riigisiseses õiguses sätestatud kohtualluvuse eeskirju, kuid siiski erineva ulatusega. Abieluasjade puhul on asja menetleva kohtu kohtualluvus muudel juhtudel välistatud, kui kostja on mõne teise liikmesriigi kodanik, takistamata siiski seda, et asi allub viimati nimetatud liikmesriigi kohtutele riigisisese õiguse

---

251 Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrus (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243).

252 Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ELT 2009, L 7, lk 1).

alusel. Vanemliku vastutuse küsimustes aga ei takista see asjaolu, et kostja on mõne teise liikmesriigi kodanik, asja menetleval liikmesriigi kohtul tunnistada oma pädevust.

Ülalpidamiskohustusi puudutavas vaidluses on ette nähtud teine raamistik, kui kõigi osapoolte harilik viibimiskoht ei ole liikmesriigis. Sel juhul on määruse nr 4/2009 artiklis 7 kehtestatud neli kumulatiivset tingimust, et liikmesriigi kohus saaks erandjuhul tuvastada oma pädevuse hädaseisundi alusel (*forum necessitatis*). Esiteks peab asja menetlev kohus tuvastama, et ükski liikmesriigi kohus ei ole määruse nr 4/2009 artiklite 3–6 alusel pädev. Teiseks peab kõnealune kohtuvaidlus olema lähedalt seotud kolmanda riigiga, nagu see on juhul, kui kõigi poolte harilik viibimiskoht on selles riigis. Kolmandaks eeldab tingimus, et selles kolmandas riigis ei ole võimalik menetlust mõistlikult algatada või läbi viia või selle läbiviimine osutub võimatuks, et konkreetset juhtumit arvestades on kohtusse pöördumine kolmandas riigis õiguslikult või faktiliselt takistatud, eelkõige diskrimineerivate või õiglase kohtumenetlusega vastuolus olevate menetlustingimuste kohaldamise tõttu. Lõpuks peab vaidlus olema piisavalt seotud selle liikmesriigiga, kelle kohtu poole pöörduti, ning selleks on võimalik tugineda eelkõige ühe poole kodakondsusele.

3. Määrus 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta

24. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Galapagos BidCo. (C-723/20, EU:C:2022:209)

Eelotsusetaotlus – Määrus (EL) 2015/848 – Maksejõuetusmenetlused – Artikli 3 lõige 1 – Rahvusvaheline kohtualluvus – Võlgniku põhihuvide keskme üleviimine teise liikmesriiki pärast maksejõuetuse põhimenetluse algatamise avalduse esitamist

Galapagos on valdusettevõtja, kelle registrijärgne asukoht on Luksemburgis ja kes viis 2019. aasta juunis oma juhatuse asukoha üle Farehami (Ühendkuningriik). Tema juhatuse liikmed esitasid 22. augustil 2019 Ühendkuningriigi kohtule[253] maksejõuetusmenetluse algatamise avalduse. Järgmisel päeval asendati need juhatuse liikmed uue juhatajaga, kes seadis Galapagose jaoks sisse büroo Düsseldorfis (Saksamaa) ja püüdis saavutada selle avalduse tagasivõtmist, kuid asjatult.

Galapagos esitas hiljem enda suhtes ühe teise maksejõuetusmenetluse algatamise avalduse Amtsgericht Düsseldorfile (Düsseldorfi esimese astme kohus, Saksamaa), kes jättis Galapagose avalduse vastuvõetamatuna läbi vaatamata põhjendusel, et see ei kuulu tema rahvusvahelisse pädevusse. Seejärel esitasid kaks teist Galapagose võlausaldajast äriühingut samale kohtule veel ühe maksejõuetusmenetluse algatamise avalduse. Selle avalduse alusel määras Amtsgericht Düsseldorf ajutise pankrotihalduri ning kaitsemeetmed, leides, et Galapagose põhihuvide kese oli avalduse esitamise hetkel Düsseldorfis.

Galapagos BidCo., kes on ühteaegu nii Galapagose tütarettevõtja kui ka võlausaldaja, esitas Landgericht Düsseldorfile (Düsseldorfi teise astme kohus, Saksamaa) määruskaebuse Amtsgericht Düsseldorfi kohtumääruse tühistamise nõudega, väites, et Saksa kohtul ei olnud rahvusvahelist pädevust. See määruskaebus jäeti rahuldamata, mille peale esitas Galapagos BidCo. määruskaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, st Bundesgerichtshofile (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim üldkohus).

---

253 Käesoleval juhul järgmisele kohtule: High Court of Justice (England and Wales), Chancery Division (Business and Property Courts, Insolvency and Companies list) (kõrge kohus (Inglismaa ja Wales), varaliste vaidluste osakond (äri- ja omandiõiguse vaidlused, maksejõuetus ja äriühingute register), Ühendkuningriik).

See kohus leidis, et tema menetluses oleva vaidluse lahendamine sõltub määruse 2015/848[254] ja eeskätt selle artikli tõlgendamisest, mis näeb ette eeskirjad liikmesriikide kohtute rahvusvahelise pädevuse kohta menetleda maksejõuetusasju[255]. Ta täpsustas, et hetkel, mil ta esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, ei olnud Ühendkuningriigi kohus veel esimese avalduse kohta otsust teinud, ning tal oli kahtlusi eeskätt seoses sellega, kas liikmesriigi kohtul, kellele esitati alguses maksejõuetuse põhimenetluse algatamise avaldus, säilib ainupädevus juhul, kui võlgniku põhihuvide kese viiakse üle teise liikmesriiki pärast avalduse esitamist, kuid enne seda, kui kohus teeb selle kohta otsuse.

Euroopa Kohus tõlgendas oma otsuses määrust 2015/848 nii, et liikmesriigi kohtul, kellele on esitatud maksejõuetuse põhimenetluse algatamise avaldus, säilib sellise menetluse algatamise ainupädevus, kui võlgniku põhihuvide kese viiakse üle teise liikmesriiki pärast avalduse esitamist, kuid enne seda, kui kohus teeb selle kohta otsuse. Tingimusel, et see määrus jääb esimese avalduse suhtes kohaldatavaks, ei saa teise liikmesriigi kohus juhul, kui talle esitatakse hiljem samal eesmärgil avaldus, järelikult põhimõtteliselt lugeda end pädevaks sellist maksejõuetuse põhimenetlust algatama seni, kuni esimene kohus ei ole teinud otsust ja leidnud, et ta ei ole pädev.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus märkis alustuseks seoses liikmesriikide kohtute rahvusvahelise pädevusega menetleda maksejõuetusasju, et määrusega 2015/848, mis on käesolevas kohtuasjas kohaldatav, taotletakse samas sõnastuses samu eesmärke nagu varasema määrusega nr 1346/2000[256]. Järelikult on eelotsusetaotluse esemeks oleva määruse 2015/848 vastava artikli tõlgendamisel asjakohane tõlgendus, mis on antud Euroopa Kohtu praktikas määruse nr 1346/2000 rahvusvahelist kohtualluvust reguleerivatele eeskirjadele.

Nii jääb ainupädevus, mis on kõnealuste määrustega antud selle liikmesriigi kohtutele, kelle territooriumil asub võlgniku põhihuvide kese, neile edasi juhul, kui võlgnik viib oma põhihuvide keskme üle teise liikmesriigi territooriumile pärast avalduse esitamist, kuid enne menetluse algatamise otsuse tegemist. Euroopa Kohus jõudis sellele järeldusele, tuginedes kaalutlustele, mis ta oli esitanud oma varasemas kohtupraktikas[257].

Seejärel analüüsis Euroopa Kohus, millised tagajärjed on asjaolul, et selle liikmesriigi kohtul, kelle poole alguses pöörduti, säilib pädevus, teise liikmesriigi kohtute pädevusele vaadata läbi hiljem esitatud uued maksejõuetuse põhimenetluse algatamise avaldused. Ta asus seisukohale, et määrusest 2015/848 nähtub, et algatada saab vaid ühe maksejõuetuse põhimenetluse ning see toob kaasa tagajärgi kõigis liikmesriikides, kus määrust kohaldatakse. Lisaks sellele peab kohus, kelle poole alguses pöörduti, omal algatusel kontrollima, kas ta on pädev, ja selleks välja selgitama, kas võlgniku põhihuvide kese on asjaomases liikmesriigis. Kui ilmneb, et põhihuvide kese ei asu tema liikmesriigi territooriumil, ei tohi kohus, kelle poole alguses pöörduti, maksejõuetuse põhimenetlust algatada. Seevastu juhul, kui tema pädevus leiab kinnitust, peavad selle kohtu mis tahes maksejõuetusmenetluse algatamise otsust tunnustama kõik teised liikmesriigid vastastikuse usalduse

---

254 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta määrus (EL) 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta (ELT 2015, L 141, lk 19).

255 Määruse 2015/848 artikli 3 lõige 1. Sisuliselt näeb see säte ette, et põhimaksejõuetusmenetluse algatamise pädevus on selle liikmesriigi kohtutel, kelle territooriumil asub võlgniku põhihuvide kese.

256 Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT 2000, L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191), mis tunnistati kehtetuks määrusega 2015/848.

257 17. jaanuari 2006. aasta kohtuotsus ***Staubitz-Schreiber*** (C-1/04, EU:C:2006:39).

põhimõtte alusel alates selle jõustumisest menetluse algatanud liikmesriigis. Järelikult ei saa teise liikmesriigi kohtud põhimõtteliselt lugeda end pädevaks sellist menetlust algatama seni, kuni esimene kohus ei ole teinud otsust ja leidnud, et ta ei ole pädev.

Kuid juhul, kui kohus, kelle poole alguses pöörduti, on Ühendkuningriigi kohus, ei nõua määrus 2015/848 enam juhul, kui Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingus ette nähtud üleminekuperiood [258] on lõppenud, ilma et see kohus oleks otsust teinud, et liikmesriigi kohus, kelle territooriumil on ilmselt Galapagose põhihuvide kese, hoiduks tunnistamast end sellise menetluse algatamiseks pädevaks.

258 ELT 2020, L 29, lk 7.

XII. Konkurents[259]

1. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine (ELTL artikkel 102)[260]

12. mai 2022. aasta kohtuotsus Servizio Elettrico Nazionale jt (C-377/20, EU:C:2022:379)

Eelotsusetaotlus – Konkurents – Turgu valitsev seisund – Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine – ELTL artikkel 102 – Märk sellest, et tegevus mõjutab tarbijate heaolu ja turustruktuuri – Kuritarvitav väljatõrjumine – Praktika võime avaldada väljatõrjuvat mõju – Muude vahendite kasutamine kui need, millel põhineb kaupade või teenuste omadustel põhinev konkurents – Oletusliku sama tõhusa konkurendi suutmatus asjasse puutuvat praktikat kopeerida – Tahe konkurentsivastaselt käituda – Elektrituru avamine konkurentsile – Kontsernisisene kaubanduslikult tundliku teabe edastamine selleks, et säilitada teatud turul turgu valitsev seisund, mis on saadud endiselt seaduspäraselt monopolilt – Tütarettevõtja tegevuse omistamine emaettevõtjale

Käesoleva kohtuasja taustaks on elektrienergia müügituru järkjärgulise avamise protsess Itaalias.

Kuigi alates 1. juulist 2007 võivad kõik Itaalia elektrivõrgu kasutajad, sealhulgas kodumajapidamised ning väikesed ja keskmise suurusega ettevõtjad, valida oma tarnija, tehti esialgu vahet esiteks klientidel, kes võisid vabaturul valida endale tarnija, ja teiseks kaitstud turu klientidel, kelleks olid üksikisikud ja väikeettevõtjad ning kelle suhtes jätkati reguleeritud režiimi nimetusega *servizio di maggior tutela* (parema kaitse teenus) kohaldamist, mis nägi muu hulgas ette erikaitse hindade suhtes. Hiljem lubati ka kaitstud turu klientidel vabaturust osa saada.

Selle turu avamisega seoses alustati ENELi – kes oli seni olnud vertikaalselt integreeritud ettevõtja ja kellele kuulus Itaalias elektrienergia tootmise ning jaotamise monopol – suhtes menetlust, mille käigus eraldati tema jaotus- ja müügitegevus ning kaubamärgid (*unbundling*). Menetluse lõppedes anti jaotusprotsessi eri etappidega seotud tegevused üle erinevatele tütarettevõtjatele. Nii anti E-Distribuzionele üle jaotusteenus, Enel Energiale vabaturul elektri tarnimise tegevus ja Servizio Elettrico Nazionalele (edaspidi „SEN“) parima kaitse teenuse haldamine.

Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato, kes on riiklik konkurentsiasutus (edaspidi „AGCM“), võttis uurimise tulemusena 20. detsembril 2018 vastu vaidlusaluse otsuse, milles ta tuvastas, et SEN ja Enel Energia olid süüdi selles, et emaettevõtja ENELi koordineerimisel olid nad pannud alates 2012. aasta jaanuarist kuni 2017. aasta maini ELTL artiklit 102 rikkudes toime turgu valitseva seisundi kuritarvitamise, mille tõttu määrati neile solidaarselt tasumisele kuuluv trahv summas 93 miljonit eurot. Etteheidetav tegevus seisnes väljatõrjumisstrateegia rakendamises, et kanda SENi – kes oli kaitstud turu ajalooline haldaja – klientuur üle vabaturul tegutsevale Enel Energiale eesmärgiga ennetada ohtu, et SENi kliendid lahkuksid pärast asjasse puutuva turu konkurentsile avamist massiliselt uute tarnijate juurde. AGCMi otsuse kohaselt küsis SEN eelkõige selleks kaitstud turu klientidelt nõusolekut neile vabaturu kohta kaubanduslike pakkumiste saatmiseks, kuid ta tegi seda kontserni ENEL konkurentide pakkumisi diskrimineerival viisil.

---

259 Selles jaotises tuleb mainida ka 22. märtsi 2022. aasta kohtuotsust ***Nordzucker jt*** (C-151/20, EU:C:2022:203). Seda kohtuotsust on tutvustatud III.2. jaotises „*Ne bis in idem*'i põhimõte“.

260 Selles jaotises tuleb mainida ka 22. märtsi 2022. aasta kohtuotsust ***bpost*** (C-117/20, EU:C:2022:202). Seda kohtuotsust on tutvustatud III.2. jaotises „*Ne bis in idem*'i põhimõte“.

Trahvi vähendati umbes 27,5 miljoni euroni nende kohtuotsuste täitmiseks, mis olid tehtud esimeses astmes menetluses, milles lahendati ENELi ja tema kahe tütarettevõtja hagi AGCMi otsuse peale. Consiglio di Stato (Itaalia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu), kellele need äriühingud esitasid apellatsioonkaebuse, esitasid Euroopa Kohtule küsimused seoses ELTL artikli 102 tõlgendamise ja kohaldamisega väljatõrjuva tegevuse korral.

Oma otsuses täpsustas Euroopa Kohus, mis tingimustel võib ettevõtja tegevus olla konkurentsivastaste tagajärgede tõttu käsitatav turgu valitseva seisundi kuritarvitamisena, kui see tegevus seisneb ressursside või vahendite kasutamises, mis on vajalikud sellise seisundi säilitamiseks teatud turu avamise kontekstis. Euroopa Kohus piiritles sellega seoses asjasse puutuvaid hindamiskriteeriume ja ELTL artikli 102 alusel otsuse vastu võtnud liikmesriigi konkurentsiasutuse tõendamiskohustuse ulatust.

Euroopa Kohtu hinnang

Vastates küsimustele, mis puudutasid ELTL artikliga 102 kaitstavaid huve, täpsustas Euroopa Kohus esimesena, millised on tunnused, mis näitavad turgu valitseva seisundi kuritarvitamist. Ta täheldas selles osas esiteks, et nii vahe- kui ka lõpptarbijate heaolu tuleb pidada lõppeesmärgiks, mis õigustab konkurentsiõiguse sekkumist, et peatada turgu valitseva seisundi kuritarvitamine siseturul või selle olulises osas. Konkurentsiasutus täidab aga oma tõendamiskohustuse, kui ta tõendab, et turgu valitsevas seisundis ettevõtja tegevus võib juhul, kui ta kasutab muid vahendeid või ressursse kui need, mida kasutatakse tavapärases konkurentsis, kahjustada tõhusat konkurentsistruktuuri, ilma et tal oleks vaja tõendada, et see tegevus võib ka põhjustada otsest kahju tarbijatele. Asjaomasele turgu valitsevas seisundis ettevõtjale võib siiski ELTL artiklis 102 sätestatud keeld olla mittekohaldatav, kui ta tõendab, et väljatõrjuvat mõju, mida see tegevus võib tekitada, tasakaalustab või isegi ületab tarbijatele tekkiv positiivne mõju.

Teiseks meenutas Euroopa Kohus, et turgu valitsevas seisundis ettevõtja tegevuse kuritarvituslik laad on tuvastatav vaid tingimusel, et on tõendatud tema võime konkurentsi piirata – kõnealusel juhul etteheidetavat väljatõrjuvat mõju avaldades. Samas ei ole selle tuvastamiseks vaja tõendada, et konkurente turult väljatõrjuva tegevuse eesmärk ka saavutati. Sel juhul ei saa turgu valitsevas seisundis ettevõtja esitatud tõendeid, et konkreetset väljatõrjuvat mõju ei avaldatud, pidada iseenesest ja üksi piisavaks, et ELTL artikli 102 kohaldatavus välistada. See asjaolu võib olla aga märk sellest, et kõnealune tegevus ei saanud väidetavat väljatõrjuvat mõju põhjustada, kui seda toetavad muud niisuguse mõju puudumist näitavad tõendid.

Teisena, mis puudutab liikmesriigi kohtu kahtlusi seoses sellega, kas arvesse tuleb võtta asjasse puutuva ettevõtja võimalikku tahet, siis märkis Euroopa Kohus, et seda, kas turgu valitsevas seisundis ettevõtja tegevus on käsitatav kuritarvitava väljatõrjumisena, tuleb hinnata selle alusel, kas see tegevus on võimeline avaldama konkurentsivastast mõju. Sellest tuleneb, et konkurentsiasutus ei ole kohustatud tõendama asjaomase ettevõtja tahet tõrjuda oma konkurendid välja muude vahendite või ressurssidega kui need, mida kasutatakse toodete omadustel põhinevas konkurentsis. Euroopa Kohus täpsustas aga, et niisuguse tahte tõendatus on siiski käsitatav faktilise asjaoluna, mida võib turgu valitseva seisundi kuritarvitamise kindlakstegemisel arvesse võtta.

Kolmandana esitas Euroopa Kohus liikmesriigi kohtu palutud ELTL artiklit 102 puudutavaid tõlgendamisjuhiseid selle kohta, kuidas eristada turgu valitsevas seisundis ettevõtja eri tegevuste seas – mis on vajalikud niisuguse seisundi hoidmiseks ja mis väljaspool konkurentsiõiguse kohaldamisala on käsitatavad ressursside ning vahendite õiguspärase kasutamisena – neid, mis võivad viidatud artiklis kehtestatud keelu kohaldamisalast välja jääda, kuna neid kasutatakse tavapärases konkurentsis, ja neid, mis vastupidi on käsitatavad „kuritarvitavana“ selle sätte tähenduses.

Selle kohta meenutas Euroopa Kohus kõigepealt, et teatud tegevuse kuritarvituslik laad eeldab tegevuse võimet avaldada niisugust väljatõrjuvat mõju, mida vaidlustatud otsuses kirjeldatakse. Turgu valitsevas seisundis ettevõtjad võivad küll sõltumata oma sellise seisundi põhjustest end kaitsta oma konkurentide eest, kuid nad peavad selleks kasutama ainult „tavapärase“ konkurentsi, st toodete

omadustel põhineva konkurentsi vahendeid. Ent tegevust, millega ei saa tegeleda samal turul sama tõhus oletuslik konkurent, kuna see eeldab vaid turgu valitsevas seisundis ettevõtjal olevate ressursside või vahendite kasutamist, ei saa pidada konkureerimiseks toodete omaduste põhjal. Sellest tuleneb, et kui ettevõtja kaotab seadusliku monopoli, mis tal varem turul oli, peab ta kogu turu avamise perioodi jooksul hoiduma kasutamast vahendeid, mis tal olid oma endisest monopolist tulenevalt ja mis seetõttu ei ole kättesaadavad tema konkurentidele, selleks et asjaomasel äsja avatud turul säilitada turgu valitsev seisund muul viisil kui toote omadustel põhinevas konkurentsis.

Niisugune tegevus ei saa siiski jääda ELTL artiklis 102 sätestatud keelu kohaldamisalast välja, kui turgu valitsevas seisundis ettevõtja tõendab, et asjasse puutuv tegevus oli kas objektiivselt põhjendatud ettevõtjast sõltumatute asjaoludega ja seda põhjendust arvestades proportsionaalne või seda tasakaalustasid või isegi ületasid tõhusust juurde andvad eelised, millest võidab ka tarbija.

Neljandana ja lõpuks palus liikmesriigi kohus täpsustada tingimusi, mille alusel otsustada, kas vastutus tütarettevõtja tegevuse eest tuleks omistada emaettevõtjale. Euroopa Kohus otsustas, et kui turgu valitsevat seisundit kuritarvitab üks või mitu samasse majandusüksusesse kuuluvat tütarettevõtjat, siis piisab juba selle üksuse olemasolust asumaks seisukohale, et ka emaettevõtja on kuritarvitamise eest vastutav. Sellise üksuse olemasolu tuleb eeldada, kui faktiliste asjaolude asetleidmise ajal kuulus emaettevõtjale otseselt või kaudselt vähemalt peaaegu kogu osalus nende tütarettevõtjate aktsia- või osakapitalis. Konkurentsiasutus ei ole sel juhul kohustatud esitama mis tahes täiendavaid tõendeid, välja arvatud juhul, kui emaettevõtja tõendab, et olenemata sellisest kapitaliosalusest, ei olnud tal pädevust oma tütarettevõtjate tegevust määratleda ja nad tegutsesid iseseisvalt.

2. Riigiabi

25. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) komisjon vs. European Food jt (C-638/19 P, EU:C:2022:50)

Apellatsioonkaebus – Riigiabi – ELTL artiklid 107 ja 108 – Kahepoolne investeerimisleping – Vahekohtuklausel – Rumeenia – Euroopa Liiduga ühinemine – Enne ühinemist maksustiimulite kava kehtetuks tunnistamine – Vahekohtuotsus, millega pärast ühinemist kohustatakse maksma kahjuhüvitist – Euroopa Komisjoni otsus, millega see kahjuhüvitise maksmine tunnistatakse siseturuga kokkusobimatuks riigiabiks ja kohustatakse see tagasi nõudma – Komisjoni pädevus – Liidu õiguse ratione temporis *kohaldamine – Selle kuupäeva kindlakstegemine, millal abisaajale anti abi saamise õigus – ELL artikkel 19 – ELTL artiklid 267 ja 344 – Liidu õiguse autonoomia*

Rootsi Kuningriik ja Rumeenia sõlmisid 29. mail 2002 kahepoolse investeeringute edendamise ja vastastikuse kaitsmise lepingu (edaspidi „kahepoolne investeerimisleping“), mille artikli 2 lõige 3 näeb ette, et kumbki lepingupool tagab igal ajal teise lepingupoole investorite investeeringute õiglase ja võrdse kohtlemise. Kahepoolne investeerimisleping näeb ka ette, et investorite ja lepingu allkirjastanud riikide vahelised vaidlused lahendatakse vahekohtus.

Rumeenia Euroopa Liiduga ühinemise läbirääkimiste raames tunnistas Rumeenia valitsus 2005. aastal kehtetuks ebasoodsas olukorras olevate piirkondade investoritele riigi maksustiimulite kava (edaspidi „maksustiimulite kava“).

Mitu Rootsi investorit leidsid, et maksustiimulite kava kehtetuks tunnistades rikkus Rumeenia oma kohustust tagada kahepoolse investeerimislepingu kohaselt nende investeeringute õiglane ja võrdne kohtlemine, ning palusid moodustada vahekohtu, et see mõistaks tekitatud kahju eest välja hüvitise. Vahekohus mõistis 11. detsembri 2013. aasta otsusega Rumeenialt nimetatud investorite kasuks välja kahjuhüvitise summas 178 miljonit eurot.

Kuigi Euroopa Komisjon teavitas korduvalt vajadusest järgida selles küsimuses riigiabi valdkonnas kohaldatavaid norme ja menetlusi, maksid Rumeenia ametiasutused vahekohtu välja mõistetud hüvitise Rootsi investoritele välja.

30. märtsi 2015. aasta otsusega (edaspidi „vaidlusalune otsus“)[261] kvalifitseeris komisjon selle hüvitise maksmise siseturuga kokkusobimatuks riigiabiks, keelas selle rakendamise ja kohustas juba makstud summad tagasi nõudma.

Üldkohus, kellele esitati mitu hagi, tühistas selle otsuse[262], põhjendades tühistamist sisuliselt sellega, et komisjon kohaldas oma pädevust tagasiulatuvalt asjaoludele, mis leidsid aset enne Rumeenia ühinemist liiduga 1. jaanuaril 2007. Üldkohus lähtus nimelt eeldusest, et Rumeenia andis kõnealuse abi ajal, mil maksustiimulite kava kehtetuks tunnistati, st 2005. aastal.

Euroopa Kohtu suurkoda tühistas selle Üldkohtu otsuse ja kinnitas komisjoni pädevust vaidlusalune otsus vastu võtta, saatis samas aga kohtuasja Üldkohtusse tagasi, et viimane langetaks otsuse talle esitatud nende väidete ja argumentide osas, mis puudutavad vaidlusaluse otsuse põhjendatust.

Euroopa Kohtu hinnang

Kuna komisjon sai pädevuse kontrollida ELTL artikli 108 alusel Rumeenia võetud abimeetmeid alates viimase ühinemisest liiduga, siis tuletas Euroopa Kohus meelde, et riigiabi tuleb pidada antuks ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses ajal, mil abisaajale antakse kohaldatavate riigisiseste õigusnormide alusel õigus abi saada. Otsustav kriteerium selle hetke kindlaksmääramisel on see, kui abisaajal tekib konkreetne õigus seda abi saada ja kohustatud riigil sellele õigusele vastav kohustus nimetatud abi anda. Just sel hetkel võib selline meede tekitada konkurentsimoonutusi, mis võivad kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.

Kõnealuses asjas tuvastas Euroopa Kohus, et kuigi õiguse saada hüvitist kahju eest, mida Rootsi investorid väidetavalt kandsid, põhjuseks oli küll see, et Rumeenia tunnistas kõnealuse maksustiimulite kava kahepoolset investeerimislepingut väidetavalt rikkudes kehtetuks, anti see kahjuhüvitise saamise õigus siiski 11. detsembri 2013. aasta vahekohtuotsusega, millega mitte ainult ei tuvastatud selle õiguse olemasolu, vaid määrati ka kindlaks kahjuhüvitise suurus. Alles vahekohtumenetluse tulemusel saavutasid need investorid selle kahjuhüvitise tegeliku maksmise, kuigi selle hüvitisega hüvitatakse osaliselt kahju, mida nad väidetavalt said ajavahemikul, mis eelnes Rumeenia ühinemisele liiduga.

Arvestades seega asjaolu, et kõnealune abi anti pärast Rumeenia ühinemist liiduga, rikkus Üldkohus õigusnormi, kui ta leidis, et komisjon ei olnud *ratione temporis* pädev vaidlusalust otsust ELTL artikli 108 alusel vastu võtma.

Euroopa Kohus täpsustas, et küsimus, kas vahekohtuotsusega välja mõistetud kahjuhüvitis võib kujutada endast riigiabi ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, jääb tema pädevusest apellatsioonimenetluses välja, kuna Üldkohus seda ei käsitlenud. Pealegi ei saa ELTL artiklist 108 komisjonile tulenev pädevus sõltuda mingil juhul selle küsimuse analüüsimise tulemusest, kuna selle sätte alusel toimuva komisjoni ennetava kontrolli eesmärk on muu hulgas teha kindlaks, kas kõnealune kahjuhüvitis on riigiabi.

---

261 Komisjoni 30. märtsi 2015. aasta otsus (EL) 2015/1470 Rumeenia antud riigiabi SA.38517 (2014/C) (ex 2014/NN) kohta – Vahekohtu 11. detsembri 2013. aasta otsus juhtumis Micula *vs*. Rumeenia (ELT 2015, L 232, lk 43).

262 18. juuni 2019. aasta kohtuotsus ***European Food jt* vs. *komisjon*** (T-624/15, T-694/15 ja T-704/15, EU:T:2019:423).

Lõpuks tuvastas Euroopa Kohus, et Üldkohus rikkus õigusnormi ka sellega, et ta järeldas, et Euroopa Kohtu otsus Achmea[263] ei ole käesolevas asjas asjakohane.

Euroopa Kohus leidis Achmea kohtuotsuses, et ELTL artiklitega 267 ja 344 on vastuolus kahe liikmesriigi vahel sõlmitud rahvusvaheline leping, mille kohaselt ühe liikmesriigi investor võib vaidluse korral, mis puudutab teises liikmesriigis tehtud investeeringuid, algatada viimati mainitud liikmesriigi vastu menetluse vahekohtus, mille pädevusega see liikmesriik on kohustunud nõustuma. Sellise lepingu sõlmimisega nõustuvad liikmesriigid nimelt välja jätma omaenda kohtute pädevusest ja seega kohtuliku kontrolli süsteemist, mille nad ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu kohaselt on kohustatud kehtestama liidu õigusega hõlmatud valdkondades, vaidlused, mis võivad puudutada liidu õiguse kohaldamist või tõlgendamist.

Kõnealusel juhul ei olnud vaidlust selles, et Rootsi investorite taotletud kahjuhüvitis puudutas ka kahju, mis väidetavalt tekkis pärast Rumeenia liiduga ühinemist, millest alates oli liidu õigus, sealhulgas ELTL artiklid 107 ja 108, selles liikmesriigis kohaldatav. Seetõttu ei saa vahekohtusse antud vaidlust käsitada nii, et selle kõik asjaolud piirduvad ajavahemikuga, mil Rumeenia, kes ei olnud veel liiduga ühinenud, ei olnud kohtuotsusest Achmea tulenevate eeskirjade ja põhimõtetega veel seotud. Samuti on selge, et see vahekohus ei asu liidu kohtusüsteemis, kuna see kohus ei kuulu kaebeõiguse süsteemi, mille liikmesriigid ELL artikli 19 lõike 1 teise lõigu kohaselt peavad liidu õigusega hõlmatud valdkondades ette nägema.

Neil tingimustel muutus Rumeenia antud nõusolek alluda kahepoolse investeerimislepinguga ette nähtud vahekohtumenetlusele pärast selle liikmesriigi liiduga ühinemist esemetuks.

Euroopa Kohus tühistas kõiki neid kaalutlusi arvestades apellatsioonkaebusega vaidlustatud kohtuotsuse ja saatis kohtuasja tagasi Üldkohtusse, et viimane langetaks otsuse talle esitatud nende väidete ja argumentide osas, mis puudutavad vaidlusaluse otsuse põhjendatust ning eelkõige küsimust, kas selles käsitletud meede vastab sisuliselt ELTL artikli 107 lõikes 1 [264] sätestatud tingimustele.

8. novembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Fiat Chrysler Finance Europe ja Iirimaa vs. komisjon (C-885/19 P ja C-898/19 P, EU:C:2022:859)

*Apellatsioonkaebus – Riigiabi – Luksemburgi Suurhertsogiriigi antud abi – Otsus, millega tunnistatakse abi siseturuga kokkusobimatuks ja ebaseaduslikuks ning kohustatakse abi tagasi nõudma – Maksualane eelotsus (*tax ruling*) – Eelis – Valikulisus – Reaalturuväärtuse põhimõte – Võrdlusraamistik – Kohaldatav riigisisene õigus – Nn tavapärane maksustamine*

Fiat Chrysler Finance Europe, varem Fiat Finance and Trade Ltd (edaspidi „FFT“), kuulub Fiat/Chrysleri autotööstuskontserni ning osutab rahaliste vahendite haldamise teenuseid ja rahastamisteenuseid selle kontserni Euroopas asuvatele äriühingutele. FFT, kelle asukoht on Luksemburgi

---

263 6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus ***Achmea*** (C-284/16, EU:C:2018:158).

264 Vt samuti 21. septembri 2022. aasta kohtumäärus ***Romatsa*** (C-333/19, EU:C:2022:749), milles küsiti eelotsuse saamiseks Euroopa Kohtult, milline ulatus on samal vahekohtu 11. detsembri 2013. aasta otsusel, mis on komisjoni otsuse (EL) 2015/1470 esemeks. Euroopa Kohus otsustas selles kohtumääruses, et liidu õigust, eelkõige ELTL artikleid 267 ja 344, tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus, kelle poole on pöördutud komisjoni 30. märtsi 2015. aasta otsuse (EL) 2015/1470 Rumeenia antud riigiabi SA.38517 (2014/C) (ex 2014/NN) kohta – Vahekohtu 11. detsembri 2013. aasta otsus juhtumis Micula *vs*. Rumeenia esemeks oleva vahekohtuotsuse sundtäitmiseks, on kohustatud selle vahekohtuotsuse kohaldamata jätma ega tohi seda mingil juhul täitmisele pöörata, et hüvitada abisaajatele vahekohtuotsusega määratud kahjuhüvitis.

Suurhertsogiriigis, taotles Luksemburgi maksuhaldurilt heakskiitu siirdehindu käsitlevale kokkuleppele. Selle taotluse alusel tegid Luksemburgi asutused eelotsuse, millega kiideti heaks meetod, mille kohaselt määratakse kindlaks FFT kui kontserni kuuluva äriühingu tasu Fiat/Chrysleri kontserni muudele äriühingutele osutatud teenuste eest ning mis võimaldas FFT-l määrata igal aastal kindlaks tema poolt Luksemburgi Suurhertsogiriigis tasumisele kuuluva äriühingu tulumaksu suuruse.

Komisjon asus 21. oktoobri 2015. aasta otsuses[265] (edaspidi „vaidlusalune otsus“) seisukohale, et eelotsus kujutas endast ELTL artikli 107 tähenduses siseturuga vastuolus olevat tegevusabi. Veel tuvastas ta, et Luksemburgi Suurhertsogiriik ei olnud talle edastanud sellega seotud eelnõud ega järginud seega ELTL artikli 108 lõikes 3 kehtestatud rakendamiskeeldu. Komisjon kohustas seetõttu ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abi tagasi nõudma.

Luksemburgi Suurhertsogiriik ja FTT esitasid mõlemad selle otsuse peale tühistamishagi. Üldkohus jättis hagid rahuldamata[266], nõustudes muu hulgas komisjoni lähenemisega, mille kohaselt on olukorras, kus on olemas maksustamissüsteem, mille eesmärk on maksustada kõikide residendist äriühingute kasumit, olgu need siis kontserni kuuluvad äriühingud või mitte, reaalturuväärtuse põhimõtte kohaldamine võrdlussüsteemi kindlakstegemisel õigustatud olenemata sellest, kas see põhimõte on üle võetud riigisisesesse õigusesse.

Euroopa Kohtu suurkoda, kes menetles kahte apellatsioonkaebust, mille seekord olid esitanud FFT ja Iirimaa, tühistas Üldkohtu otsuse ning seejärel asjas lõplikku otsust tehes ka vaidlusaluse otsuse. Selles kontekstis esitas ta uusi täpsustusi küsimuses, kas liikmesriikide maksuhalduri maksualased eelotsused, millega kiidetakse heaks siirdehindade kindlaksmääramise meetodid, võivad endast kujutada ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses riigiabi.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus tuletas kõigepealt meelde, et maksumeetmete analüüsimisel Euroopa Liidu riigiabi õiguse seisukohast eeldab valikulise eelise tingimuse hindamine esmalt võrdlussüsteemi, st asjaomases liikmesriigis „tavapärase“ maksustamissüsteemi kindlakstegemist ja seejärel selle tõendamist, et asjasse puutuv maksumeede kaldub võrdlussüsteemist kõrvale, kuna eristab selle viimasega taotletava eesmärgi seisukohast võrreldavas faktilises ja õiguslikus olukorras olevaid ettevõtjaid, ilma et see oleks põhjendatud kõnealuse süsteemi laadi või ülesehituse alusel.

Täpsemalt peab võrdlussüsteemi kindlakstegemine, mis tuleb läbi viia asjaomase liikmesriigiga võistleva arutelu tulemusena, tulenema riigisisese õiguse alusel kohaldatavate õigusnormide sisu, liigenduse ja konkreetsete tagajärgede objektiivsest hindamisest, ning väljaspool valdkondi, milles liidu maksuõigus on ühtlustatud, tuleb seda teha – nagu otsese maksustamise küsimuses – üksnes asjasse puutuvas liikmesriigis kohaldatava riigisisese õiguse alusel. Nimelt määrab just asjaomane liikmesriik, kasutades oma pädevust otsese maksustamise valdkonnas ja järgides oma maksuautonoomiat, kindlaks maksu olemuslikud tunnused, mis määravad põhimõtteliselt kindlaks võrdlussüsteemi või „tavapärase“ maksustamissüsteemi, millest lähtuvalt tuleb valikulisuse tingimust analüüsida. Nii on see eelkõige maksubaasi ja maksustatava teokoosseisu kindlaksmääramise puhul.

Neid kaalutlusi arvestades hindas Euroopa Kohus, kas Üldkohus rikkus käesolevas asjas võrdlussüsteemi kindlakstegemisel õigusnormi, kui ta kiitis heaks komisjoni meetodi.

---

265 Komisjoni 21. oktoobri 2015. aasta otsus (EL) 2016/2326 riigiabi SA.38375 (2014/C ex 2014/NN) kohta, mida Luksemburg andis Fiatile (ELT 2016, L 351, lk 1).

266 24. septembri 2019. aasta kohtuotsus ***Luksemburg ja Fiat Chrysler Finance Europe* vs. *komisjon*** (T-755/15 ja T-759/15, EU:T:2019:670).

Esimesena täpsustas Euroopa Kohus, et küsimus, kas Üldkohus piiritles asjakohase võrdlussüsteemi kohasel viisil ja – laiemalt – kohaldas õigesti reaalturuväärtuse põhimõtet, on riigisisese õiguse õigusliku kvalifitseerimise küsimus, mida Euroopa Kohus võib apellatsioonimenetluses kontrollida.

Teisena tõdes Euroopa Kohus, et võrdlussüsteemi kindlakstegemisel selleks, et välja selgitada, kas maksualase eelotsusega anti selle adressaadile valikuline eelis, ei teinud komisjon võrdlust asjaomases liikmesriigis tavaliselt kohaldatava maksustamissüsteemiga selle liikmesriigi riigisisese õiguse alusel kohaldatavate õigusnormide sisu, liigenduse ja konkreetsete tagajärgede objektiivse hindamise tulemusel. Nimelt kohaldas ta Luksemburgi õiguses määratletust erinevat reaalturuväärtuse põhimõtet, piirdudes sellega, et tegi Luksemburgi äriühingu tulumaksu üldise süsteemiga taotletavas eesmärgis kindlaks selle põhimõtte abstraktse väljenduse, ja analüüsides eelotsust, võtmata arvesse viisi, kuidas nimetatud põhimõte on sellesse õigusesse konkreetselt üle võetud eelkõige kontserni kuuluvate äriühingute puhul.

Sellest järeldub, et esiteks, kiites sellise lähenemisviisi heaks, rikkus Üldkohus ELTL artikli 107 lõike 1 kohaldamisel õigusnormi, ning teiseks, nõustudes sellega, et komisjon võib tugineda eeskirjadele, mis ei ole osa Luksemburgi õigusest, rikkus Üldkohus EL toimimise lepingu sätteid, mis käsitlevad otsese maksustamise valdkonnas liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise meetmete vastuvõtmist Euroopa Liidu poolt, eelkõige ELTL artikli 114 lõiget 2 ja artiklit 115.

Sellega seoses rõhutas Euroopa Kohus kõigepealt, et kuna selles küsimuses ei ole liidu õiguses ühtlustamist toimunud, kuulub „reaalturuväärtusele“ vastava tulemuse kindlaksmääramist võimaldavate meetodite ja kriteeriumide võimalik kehtestamine liikmesriikide kaalutlusõiguse alla. Järelikult on ainult riigisisesed sätted asjakohased selle analüüsimisel, kas teatud tehinguid tuleb hinnata reaalturuväärtuse põhimõtte alusel, ja vajaduse korral, kas siirdehinnad, mis on aluseks maksukohustuslase maksustatavale tulule ja selle jaotusele asjasse puutuvate riikide vahel, kalduvad kõrvale reaalturuväärtusele vastavast tulemusest või mitte.

Seejärel täheldas Euroopa Kohus, et Luksemburgi Suurhertsogiriik on reaalturuväärtusele vastava tasu kindlaksmääramiseks selliste kontserni finantsettevõtjate puhul nagu FFT ette näinud erieeskirjad, mida komisjon võrdlussüsteemi ja laiemalt FFT-le antud valikulise eelise olemasolu analüüsimisel siiski arvesse ei võtnud.

Lõpuks täpsustas Euroopa Kohus, et erinevalt Üldkohtu kaalutlustest esimeses kohtuastmes ei kinnita kohtuotsus Belgia ja Forum 187 *vs*. komisjon [267] seisukohta, et reaalturuväärtuse põhimõte on kohaldatav, kui riigisisese maksuõiguse eesmärk on maksustada kontserni kuuluvaid äriühinguid ja sõltumatuid äriühinguid samamoodi, sõltumata küsimusest, kas ja kuidas see põhimõte on riigisisesesse maksuõigusesse üle võetud. Nimelt järeldas Euroopa Kohus selles kohtuotsuses, et reaalturuväärtuse põhimõtet tuleb kohaldada asjaomases riigisiseses õiguses, st Belgia õiguses sätestatud maksustamiseeskirjade alusel.

Eeltoodut arvestades tühistas Euroopa Kohus vaidlustatud kohtuotsuse, asus seisukohale, et menetlusstaadium lubab vaidluse lahendada, ning tühistas selle lahendamisel vaidlusaluse otsuse, kuna viga, mille komisjon tegi asjaomase riigisisese õiguse alusel tegelikult kohaldatavate eeskirjade kindlaksmääramisel ja seega nn tavapärase maksustamise kindlakstegemisel, mille alusel tuli eelotsust hinnata, muudab vigaseks kogu valikulise eelise olemasoluga seotud põhjenduskäigu. Täpsemalt tõdes Euroopa Kohus, et Üldkohtu otsus tuleb Üldkohtu toime pandud õigusrikkumise tõttu tühistada vaatamata sellele, et komisjon esitas vaidlusaluses otsuses ka täiendava arutluskäigu, mis põhines Luksemburgi tulumaksuseadustiku artikli 164 lõikel 3 ja sellega seotud ringkirjal nr 164/2.

---

267 22. juuni 2006. aasta kohtuotsus ***Belgia ja Forum 187* vs. *komisjon*** (C-182/03 ja C-217/03, EU:C:2006:416).

Euroopa Kohus otsustas nimelt, et see arutluskäik piirdub viitega komisjoni peamisele analüüsile võrdlussüsteemi õige kohaldamise kohta, mistõttu parandab see ainult näiliselt komisjoni vea selle võrdlussüsteemi kindlakstegemisel, mis oleks pidanud olema aluseks tema analüüsile valikulise eelise olemasolu kohta.

XIII. Õigusaktide ühtlustamine

1. Intellektuaal- ja tööstusomand[268]

24. märtsi 2022. aasta kohtuotsus Austro-Mechana (C-433/20, EU:C:2022:217)

Eelotsusetaotlus – Autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamine infoühiskonnas – Direktiiv 2001/29/EÜ – Artikkel 2 – Reprodutseerimine – Artikli 5 lõike 2 punkt b – Isiklikuks tarbeks kopeerimise erand – Mõiste „mis tahes kandja" – Kolmandate isikute omandis olevad serverid, mis on antud füüsiliste isikute käsutusse isiklikuks kasutamiseks – Õiglane hüvitis – Liikmesriigi õigusnormid, mis ei pane pilvteenuste osutajatele kohustust maksta tasu isiklikuks tarbeks tehtud koopia eest

Austro-Mechana [269] on autoriõiguste kollektiivse esindamise organisatsioon, kes teostab seadusjärgseid õigusi saada tasu isiklikuks tarbeks kopeerimise erandi alusel [270]. Ta esitas Handelsgericht Wienile (Viini kaubanduskohus, Austria) nõude mõista see tasu välja pilvtalletusteenuse (*cloud storage*) osutajalt Strato AG. Nimetatud kohus jättis nõude rahuldamata põhjendusel, et Strato ei anna andmekandjaid oma klientidele üle, vaid osutab neile veebipõhist talletusteenust.

Oberlandesgericht Wien (liidumaa kõrgeim kohus Viinis, Austria), kellele esitati apellatsioonkaebus, küsis Euroopa Kohtult, kas sisu salvestamine pilvandmetöötluse raames kuulub direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punktis b ette nähtud isiklikuks tarbeks kopeerimise erandi alla[271].

Euroopa Kohus leidis, et isiklikuks tarbeks kopeerimise erand on kohaldatav teostest koopiate tegemisele serveris, kus pilvteenuse osutaja annab kasutaja käsutusse talletusruumi. Ei ole siiski nõutav, et liikmesriigid paneksid pilvteenuste osutajatele kohustuse maksta selle erandi alusel õiglast hüvitist, kui õiglase hüvitise maksmine õiguste omajatele on ette nähtud muul viisil.

Euroopa Kohtu hinnang

Esiteks, direktiiv 2001/29 näeb ette, et isiklikuks tarbeks kopeerimise erand on kohaldatav mis tahes kandjal olevate reproduktsioonide suhtes[272]. Euroopa Kohus käsitles selle erandi kohaldatavust teoste koopiatele, mida talletatakse pilves.

---

268 Selles jaotises tuleb mainida ka 26. aprilli 2022. aasta kohtuotsust ***Poola* vs. *parlament ja nõukogu*** (C-401/19, EU:C:2022:297). Seda kohtuotsust on tutvustatud III.3. jaotises „Sõnavabadus ja õigus teabele".

269 Austro-Mechana Gesellschaft zur Wahrnehmung mechanisch-musikalischer Urheberrechte Gesellschaft mbH.

270 Isiklikuks tarbeks kopeerimise erand on erand autorite ainuõigusest lubada või keelata oma teoste reprodutseerimist. See puudutab mis tahes kandjal reproduktsioone, mille füüsiline isik on teinud isiklikuks tarbeks ning mille kasutuseesmärk ei ole otseselt ega kaudselt kaubanduslik.

271 Liikmesriikidel on võimalik näha selline erand ette Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT 2001, L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230) artikli 5 lõike 2 punkti b alusel. Sellisel juhul peavad liikmesriigid tagama, et õiguste omajad saavad õiglase hüvitise.

272 Direktiivi 2001/29 artikli 5 lõike 2 punkt b.

Ta täpsustas seoses mõistega „reproduktsioon“, et teosest isiklikuks tarbeks varukoopia tegemine pilves olevas talletusruumis kujutab endast selle teose reprodutseerimist. Teose pilve üleslaadimine (*upload*) on nimelt selle koopia salvestamine.

Sõnade „mis tahes kandja“ kohta märkis Euroopa Kohus, et need hõlmavad kõiki andmekandjaid, millel kaitstud teost saab reprodutseerida, sealhulgas selliseid servereid, mida kasutatakse pilvandmetöötluses. Sellega seoses ei ole määrav see, et server kuulub kolmandale isikule. Seega võib isiklikuks tarbeks kopeerimise erandit kohaldada reproduktsioonide suhtes, mille füüsiline isik on teinud kolmandale isikule kuuluva seadme abil. Pealegi on üks direktiivi 2001/29 eesmärkidest vältida autoriõiguse kaitse aegumist või vananemist liidus tehnoloogia arengu tõttu. See eesmärk jääks saavutamata, kui autoriõiguse kaitse erandeid ja piiranguid tõlgendataks nii, et need välistavad digitaalse meedia ja pilvteenused.

Seega hõlmab mõiste „mis tahes kandja“ serverit, kus pilvteenuse osutaja annab kasutaja käsutusse talletusruumi.

Teiseks käsitles Euroopa Kohus seda, kas pilvtalletusteenuste osutajatele peab panema kohustuse maksta õiglast hüvitist, ning leidis sisuliselt, et kehtiva liidu õiguse kohaselt kuulub sellise kohustuse kehtestamine kaalutlusruumi, mis on liikmesriigi seadusandjale antud õiglase hüvitise süsteemi erinevate elementide kindlaksmääramiseks.

Sellega seoses tuletas ta meelde, et liikmesriigid, kes kehtestavad isiklikuks tarbeks kopeerimise erandi, on kohustatud nägema ette õiglase hüvitise süsteemi, mille eesmärk on hüvitada õiguste omajatele tekitatav kahju.

Mis puudutab õiglase hüvitise maksmise eest vastutavat isikut, siis põhimõtteliselt peab hüvitist rahastama isik, kes isiklikuks tarbeks kopeerib, st pilvandmetöötluse raames talletusteenust kasutav isik.

Kui aga praktikas on lõppkasutajaid keeruline tuvastada, võivad liikmesriigid sisse seada isiklikuks tarbeks kopeerimise tasu, mida peab maksma isik, kes toodab või impordib servereid, mille kaudu pakutakse üksikisikutele pilvteenuseid. See tasu kantakse majanduslikult edasi selliste serverite ostjale ja lõppastmes tasub selle isiklikuks tarbeks kasutaja, kes neid seadmeid kasutab või kellele osutatakse reprodutseerimisteenust.

Isiklikuks tarbeks kopeerimise tasu kindlaksmääramisel võivad liikmesriigid võtta arvesse asjaolu, et teatavaid seadmeid ja andmekandjaid võidakse pilvandmetöötluse käigus kasutada isiklikuks tarbeks koopiate tegemiseks. Neil tuleb siiski veenduda, et selliselt makstud tasu ei ületaks juhul, kui seda kohaldatakse ühe ja sama protsessi raames mitme seadme ja andmekandja suhtes, õiguste omajatele kõnealuse teoga tekitatud võimalikku kahju.

Järelikult ei ole direktiiviga 2001/29 vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis ei pane pilvandmetöötluse raames talletusteenust osutavatele isikutele kohustust tasuda õiglast hüvitist, kui need õigusnormid näevad ette õiglase hüvitise maksmise muul viisil.

22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Louboutin (kaubamärgist tulenevaid õigusi rikkuva tähise kasutamine veebipõhisel kauplemiskohal) (C-148/21 ja C-184/21, EU:C:2022:1016)

Eelotsusetaotlus – Euroopa Liidu kaubamärk – Määrus (EL) 2017/1001 – Artikli 9 lõike 2 punkt a – Euroopa Liidu kaubamärgiga antavad õigused – Mõiste „kasutamine“ – Veebipõhist kauplemiskohta sisaldava veebimüügisaidi haldaja – Kolmandast isikust müüjate poolt sellel veebipõhisel kauplemiskohal avaldatud reklaamkuulutused, milles on kasutatud muule isikule kuuluva kaubamärgiga identset tähist kaupade suhtes, mis on identsed nendega, mille suhtes see kaubamärk on registreeritud – Selle tähise tajumine

veebisaidi haldaja kaubandusteadaannete lahutamatu osana – Reklaamkuulutuste esitamise viis, mis ei võimalda selle veebisaidi haldaja pakkumusi kolmandast isikust müüjate pakkumustest selgesti eristada

Alates 2016. aastast on Prantsuse luksusjalatsite ja -käekottide disaineri C. Louboutini taotlusel Euroopa Liidu kaubamärgina registreeritud teatav punane värvus, mida kasutatakse kõrge kontsaga kingade välistallal.

Amazon haldab veebisaite, millel pakub müügiks mitmesugust kaupa nii otse enda nimel ja arvel kui ka kaudselt, pakkudes kolmandast isikust müüjatele veebipõhist kauplemiskohta. Samuti pakub see haldaja kolmandast isikust müüjatele nende kauba ladustamise ja saatmise lisateenuseid.

C. Louboutin tuvastas, et neil veebisaitidel ilmub sageli punase tallaga jalatsite müügikuulutusi, mis tema väitel puudutavad ilma tema nõusolekuta turule viidud kaupa. Tuginedes kõnealusest kaubamärgist tulenevate ainuõiguste rikkumisele, esitas ta Amazoni vastu kaks kaubamärgist tulenevate õiguste rikkumise hagi tribunal d'arrondissement de Luxembourgile [273](Luxembourgi piirkondlik kohus, Luksemburg) ja tribunal de l'entreprise francophone de Bruxelles'ile[274] (Brüsseli prantsuskeelne kaubanduskohus, Belgia).

Need kohtud otsustasid seejärel esitada Euroopa Kohtule mitu eelotsuse küsimust.

Sisuliselt palusid eelotsusetaotluse esitanud kohtud selgitada, kas Euroopa Liidu kaubamärgi määrust [275] tuleb tõlgendada nii, et sellise veebimüügisaidi haldajat, mis lisaks haldaja enda müügipakkumustele sisaldab ka veebipõhist kauplemiskohta, saab käsitada nii, et ta ise kasutab teatavale muule isikule kuuluva ELi kaubamärgiga identset tähist kaupade jaoks, mis on identsed nendega, mille suhtes see kaubamärk on registreeritud, kui kolmandast isikust müüjad pakuvad niisugusel veebipõhisel kauplemiskohal ilma asjaomase kaubamärgi omaniku nõusolekuta müügiks vastava tähisega tähistatud kaupu.

Eelkõige on nad tõstatanud küsimuse, kas sellega seoses omavad tähtsust asjaolud, et niisugune haldaja kasutab oma veebisaidil avaldatud pakkumuste ühetaolist esitusviisi, avaldades samal ajal reklaamkuulutusi nii kauba kohta, mida ta müüb oma nimel ja arvel, kui ka kolmandast isikust müüjate pakutava kauba kohta asjaomasel veebipõhisel kauplemiskohal, et ta kuvab kõigil neil reklaamkuulutustel enda kui maineka turustaja logo ja et ta pakub kolmandast isikust müüjatele nende kauba turustamise raames lisateenuseid, mis seisnevad selles, et ta osutab abi nende reklaamkuulutuste esitamisel, samuti samal turul pakutava kauba ladustamisel ja saatmisel. Selles kontekstis on eelotsusetaotluse esitanud kohtutel tekkinud ka küsimus, kas vajaduse korral tuleb arvesse võtta seda, kuidas kõnealuse veebisaidi kasutajad neid reklaamkuulutusi tajuvad.

Euroopa Kohtu suurkojal oli võimalus teha olulisi täpsustusi küsimuse kohta, kas veebipõhist kauplemiskohta sisaldava veebimüügisaidi haldaja on otseselt vastutav ELi kaubamärgi omaniku õiguste rikkumise eest, mis tuleneb asjaolust, et selle kaubamärgiga identne tähis esineb niisugusel kauplemiskohal tegutsevate kolmandast isikust müüjate reklaamkuulutuses.

Euroopa Kohtu hinnang

---

273 Kohtuasi C-148/21.

274 Kohtuasi C-184/21.

275 Täpsemini Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2017. aasta määruse (EL) 2017/1001 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2017, L 154, lk 1) artikli 9 lõike 2 punkt a.

Olgu meelde tuletatud, et Euroopa Liidu kaubamärgi määruse kohaselt annab kaubamärgi registreerimine selle omanikule õiguse keelata kõigil kolmandatel isikutel kasutada kaubandustegevuse käigus selle kaubamärgiga identset tähist kaupade või teenuste puhul, mis on identsed nendega, mille suhtes kaubamärk on registreeritud.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et mõistet „kasutamine“ ei ole Euroopa Liidu kaubamärgi määruses määratletud. Ühelt poolt eeldab see sõna siiski aktiivset tegevust ja otsest või kaudset kontrolli kasutamist kujutava toimingu üle. Tegelikult on ainult kolmandal isikul, kes saab asjaomast tegevust kontrollida, võimalik vastavat kaubamärgi omaniku nõusolekuta toimuvat kasutamist lõpetada.

Teiselt poolt eeldab kaubamärgiomaniku kaubamärgiga identse või sarnase tähise kasutamine kolmanda isiku poolt vähemalt seda, et kolmas isik kasutab tähist oma kaubandusteadaannetes. Isik võib seega võimaldada oma klientidel kaubamärkidega identseid või sarnaseid tähiseid kasutada ise neid tähiseid kasutamata. Seetõttu tõdes Euroopa Kohus veebipõhise kauplemiskoha haldajaga seoses, et niisugusel kauplemiskohal kuvatavate müügipakkumuste puhul kasutab kaubamärkidega identseid või sarnaseid tähiseid ainult veebipõhise kauplemiskoha haldaja kliendist müüja, mitte haldaja ise, kuna haldaja ei kasuta seda tähist oma kaubandusteadaannetes.

Euroopa Kohus märkis siiski, et tema varasema kohtupraktika raames ei ole temalt küsitud, milline mõju on asjaolul, et kõnealune veebimüügisait sisaldab lisaks selles sisalduvale veebipõhisele kauplemiskohale ka asjaomase veebisaidi haldaja enda müügipakkumusi, samas kui käesolevates kohtuasjades on küsitud just selle mõju kohta. Nimelt on eelotsusetaotluse esitanud kohtud küsinud, kas võib asuda seisukohale, et mitte ainult kolmandast isikust müüja, vaid ka veebipõhist kauplemiskohta sisaldava veebimüügisaidi haldaja, nagu Amazon, kasutab oma kaubandusteadaannetes muu isiku kaubamärgiga identset tähist kaupade jaoks, mis on identsed nendega, mille suhtes see kaubamärk on registreeritud, millest tulenevalt teda võidakse lugeda vastutavaks selle kaubamärgi omaniku õiguste rikkumise eest, kui see kolmandast isikust müüja pakub kõnealuse tähisega tähistatud kaupa müügiks niisugusel veebipõhisel kauplemiskohal.

Euroopa Kohus tõdes, et nimetatud küsimus tekib sõltumata sellest, et asjaomase haldaja rolli võib vajaduse korral analüüsida lähtuvalt muudest õigusnormidest, ning kuigi lõppkokkuvõttes on liikmesriigi kohtute ülesanne hinnata, kas haldaja kasutab sellist tähist, võib Euroopa Kohus siiski anda liidu õiguse tõlgendamise juhised, mis võivad seejuures olla kasulikud.

Selles osas täpsustas Euroopa Kohus seoses kaubandusteadaannetega, et muu isiku kaubamärgiga identse tähise kasutamine veebipõhist kauplemiskohta sisaldavate veebimüügisaitide haldaja enda kaubandusteadaannetes eeldab, et niisugune tähis on kolmandate isikute silmis selle ettevõtja kaubandusteadaannete lahutamatu osa ja seega osa selle haldaja tegevusest.

Siinkohal tuletas Euroopa Kohus meelde, et olukorras, kus teenuseosutaja kasutab muu isiku kaubamärgiga identset või sarnast tähist selleks, et edendada mõne oma kliendi poolt selle teenuse abil turustatava kauba müüki, kasutab see teenuseosutaja ise vastavat tähist, kui kasutamine toimub nii, et seeläbi luuakse kõnealuse tähise ja asjaomase teenuseosutaja osutatavate teenuste vahel seos.

Euroopa Kohus on juba asunud seisukohale, et selline teenuseosutaja ise ei kasuta muu isiku kaubamärgiga identset või sarnast tähist, kui tema osutatav teenus ei ole oma olemuselt võrreldav teenusega, mille eesmärk on edendada selle tähisega tähistatud kaupade turustamist, ega too kaasa seose loomist asjaomase teenuse ja tähise vahel, kuna kõnealune teenuseosutaja ei ole tarbijale nähtav, mis välistab tema teenuste ja asjaomase tähise igasuguse seostamise.

Küll aga on Euroopa Kohus otsustanud, et selline seos on olemas juhul, kui veebipõhise kauplemiskoha haldaja reklaamib veebipõhist viitamisteenust kasutades muule isikule kuuluva kaubamärgiga identse märksõna abil selle haldaja veebipõhisel kauplemiskohal tema klientide poolt müüdavaid kõnealuse kaubamärgiga tähistatud kaupu. Nimelt loob selline reklaam internetikasutajate jaoks, kes sooritavad otsingu selle märksõna järgi, ilmselge seose asjaomase kaubamärgiga tähistatud kauba ja selle ostmise võimaluse vahel vastava veebipõhise kauplemiskoha

kaudu. Seetõttu on kõnealuse kaubamärgi omanikul õigus keelata sellel haldajal selline kasutamine, kui reklaam rikub kaubamärgiõigust, kuna niisugune reklaam ei võimalda piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikul internetikasutajal aru saada, kas reklaamitavad kaubad pärinevad kaubamärgiomanikult või temaga majanduslikult seotud ettevõtjalt või hoopis kolmandalt isikult, või võimaldab tal sellest aru saada üksnes raskustega.

Euroopa Kohus järeldas eeltoodu alusel, et selle kindlakstegemiseks, kas teatavat veebipõhist kauplemiskohta sisaldava veebimüügisaidi haldaja kasutab ise teatava muu isiku kaubamärgiga identset tähist, mis on esitatud reklaamkuulutuses kolmandast isikust müüja poolt sellel veebipõhisel kauplemiskohal pakutava kauba kohta, tuleb hinnata, kas piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelik selle veebisaidi kasutaja loob asjaomase haldaja teenuste ja kõnealuse tähise vahel seose.

Selle kindlakstegemiseks, kas reklaamkuulutust, mille on veebipõhisel kauplemiskohal avaldanud sellel kauplemiskohal tegutsev kolmandast isikust müüja, kasutades muu isiku kaubamärgiga identset tähist, saab lugeda selle veebisaidi haldaja kaubandusteadaannete osaks, tuleb niisiis analüüsida, kas see kuulutus võib luua seose selle haldaja pakutavate teenuste ja kõnealuse tähise vahel, kuna kasutaja võib jääda uskuma, et just see haldaja turustab oma nimel ja arvel kaupa, mille jaoks kõnealust tähist on kasutatud.

Euroopa Kohus märkis, et kõnealuse juhtumi asjaolude igakülgse hindamise kontekstis on eriti oluline viis, kuidas neid reklaamkuulutusi on kõnealusel veebisaidil nii üksikult kui ka kogumis esitatud, ning veebisaidi haldaja pakutavate teenuste laad ja ulatus.

Esiteks, mis puudutab reklaamkuulutuste esitusviisi, siis kohustab liidu õigus reklaamkuulutusi internetis esitama läbipaistvalt viisil, mis võimaldab piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikul kasutajal hõlpsasti vahet teha pakkumustel, mis pärinevad veebisaidi haldajalt ja veebipõhisel kauplemiskohal tegutsevalt kolmandast isikust müüjalt. Euroopa Kohtu seisukoha põhjal võib see, et vastav haldaja kasutab avaldatud pakkumuste ühetaolist esitusviisi, avaldades samal ajal nii enda kui ka kolmandast isikust müüjate reklaamkuulutusi ja kuvades enda kui maineka turustaja logo nii oma veebisaidil kui ka kõigis reklaamkuulutustes, muuta sellise selge vahetegemise keeruliseks ja jätta seega mulje, et see haldaja turustab oma nimel ja arvel ka nende kolmandast isikust müüjate pakutavaid kaupu.

Teiseks on samuti tõenäoline, et selliste teenuste laad ja ulatus, mis seisnevad eelkõige vastavate kaupade ladustamises, saatmises ja tagastamise haldamises, jätavad informeeritud ja mõistlikult tähelepanelikule kasutajale mulje, et nimetatud haldaja turustab kõnealuseid kaupu, luues seeläbi nende kasutajate silmis selle haldaja teenuste ja kolmandast isikust müüjate kaupadel ja reklaamkuulutustes esinevate tähiste vahel seose.

Kokkuvõttes otsustas Euroopa Kohus, et sellise veebimüügisaidi haldajat, mis lisaks haldaja enda müügipakkumustele sisaldab ka veebipõhist kauplemiskohta, saab käsitada nii, et ta ise kasutab teatavale muule isikule kuuluva ELi kaubamärgiga identset tähist kaupade jaoks, mis on identsed nendega, mille suhtes see kaubamärk on registreeritud, kui kolmandast isikust müüjad pakuvad niisugusel veebipõhisel kauplemiskohal ilma asjaomase kaubamärgi omaniku nõusolekuta müügiks vastava tähisega tähistatud kaupu, juhul kui piisavalt informeeritud ja mõistlikult tähelepanelik selle veebisaidi kasutaja loob haldaja teenuste ja kõnealuse tähise vahel seose, millega on tegemist eelkõige juhul, kui kõiki asjaomase olukorra asjaolusid arvestades võib kasutajale jääda mulje, et vastava tähisega tähistatud kaupu turustab veebisaidi haldaja ise oma nimel ja arvel. Euroopa Kohus lisas, et sellega seoses omavad tähtsust asjaolud, et

- haldaja kasutab oma veebisaidil avaldatud pakkumuste ühetaolist esitusviisi, avaldades samal ajal reklaamkuulutusi nii kauba kohta, mida ta müüb oma nimel ja arvel, kui ka kolmandast isikust müüjate pakutava kauba kohta asjaomasel veebipõhisel kauplemiskohal;

- ta kuvab kõigil neil reklaamkuulutustel enda kui maineka turustaja logo;

– ta pakub kolmandast isikust müüjatele asjaomase tähisega tähistatud kauba turustamise raames lisateenuseid, mis seisnevad eelkõige kauba ladustamises ja saatmises.

2. Tubakatooted

22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Stichting Rookpreventie Jeugd jt (C-160/20, EU:C:2022:101)

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2014/40/EL – Tubakatoodete tootmine, esitlemine ja müük – Tooted, mis ei vasta eralduvate ainete maksimaalsetele kogustele – Turuleviimise keeld – Mõõtmismeetod – Sigaretid, mille filtris on väikesed õhutusavad – ISO standarditel põhinev eralduvate ainete mõõtmise meetod – Standardid, mida ei ole Euroopa Liidu Teatajas *avaldatud – Vastavus avaldamisnõuetele, mis on sätestatud ELTL artikli 297 lõikes 1 koostoimes õiguskindluse põhimõttega – Vastavus läbipaistvuse põhimõttele*

Stichting Rookpreventie Jeugd (noorte seas suitsetamise ennetamise sihtasutus, Madalmaad) ja 14 teist üksust (edaspidi „kaebajad“) esitasid 2018. aasta juulis ja augustis Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteitile (Madalmaade toidu- ja tarbekaupade ohutuse amet) taotluse ettekirjutuse tegemiseks. Kaebajad palusid sellel ametil tagada, et Madalmaade tarbijatele pakutavad filtriga sigaretid vastaksid ettenähtud viisil kasutamise korral direktiivis 2014/40[276] ette nähtud eralduva tõrva, nikotiini ja süsinikmonooksiidi maksimaalsetele kogustele, ja teha tubakatoodete tootjatele, importijatele ja turustajatele ettekirjutus kõrvaldada turult filtriga sigaretid, mis ei vasta osutatud eralduvate ainete maksimaalsetele kogustele.

Selle taotluse rahuldamata jätmise otsuse peale esitasid kaebajad vaide riigisekretärile. Vaide rahuldamata jätmise järel esitasid kaebajad kaebuse Rechtbank Rotterdamile (Rotterdami esimese astme kohus, Madalmaad). Nad väitsid, et direktiivi 2014/40 artikli 4 lõige 1[277] ei kohusta kasutama konkreetset eralduvate ainete koguste mõõtmise meetodit ja et muu hulgas nähtub erinevatest uuringutest, et ettenähtud viisil kasutatavast filtriga sigaretist eralduva tõrva, nikotiini ja süsinikmonooksiidi täpsete koguste kindlaks tegemiseks tuleks kasutada teist mõõtmismeetodit (nn *Canadian intense*'i meetodit).

Rotterdami esimese astme kohus esitas Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, mis puudutas eelkõige direktiivi 2014/40 artikli 4 lõike 1 kehtivust läbipaistvuse põhimõtte[278], paljude liidu õigusnormide[279] ja

---

276 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/40/EL tubaka- ja seonduvate toodete tootmist, esitlemist ja müüki käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2001/37/EÜ (ELT 2014, L 127, lk 1). Selle direktiivi artikli 3 lõikes 1 on ette nähtud liikmesriikides turule viidud või toodetud sigarettidest eralduva tõrva, nikotiini ja süsinikmonooksiidi maksimaalsed kogused (edaspidi „direktiiviga 2014/40 määratud eralduvate ainete maksimaalsed kogused“).

277 Direktiivi 2014/40 artikli 4 lõikes 1 on ette nähtud, et „[s]igarettide tõrva, nikotiini ja süsinikmonooksiidi eraldumise mõõtmiseks kasutatakse tõrva puhul ISO standardit 4387, nikotiini puhul ISO standardit 10315 ja süsinikmonooksiidi puhul ISO standardit 8454. Tõrva, nikotiini ja süsinikmonooksiidi eraldumise mõõtmise täpsus on määratud kindlaks ISO standardi 8243 kohaselt“.

278 Ette nähtud ELL artikli 1 teises lõigus ja artikli 10 lõikes 3, ELTL artikli 15 lõikes 1 ja artikli 298 lõikes 1 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklis 42.

279 ELTL artikli 114 lõige 3 ja artikli 297 lõige 1, nõukogu 7. märtsi 2013. aasta määrus (EL) nr 216/2013 *Euroopa Liidu Teataja* elektroonilise avaldamise kohta (ELT 2013, L 69, lk 1) ja harta artiklid 24 ja 35.

Maailma Terviseorganisatsiooni tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsiooni [280] seisukohast.

Euroopa Kohtu suurkoda kinnitas oma otsuses selle sätte kehtivust, leides, et see on kooskõlas eelotsusetaotluses osutatud liidu õiguse ja rahvusvahelise õiguse põhimõtete ja sätetega[281].

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/40 artikli 4 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikides turuleviidavatest või toodetavatest sigarettidest eralduvate ainete maksimaalseid koguseid, mis on määratud selle direktiivis, mõõta vastavalt ISO standarditest tulenevatele mõõtmismeetoditele, millele on viidatud nimetatud sättes. See säte viitab nimelt imperatiivselt nendele ISO standarditele ega maini ühtegi muud mõõtmismeetodit.

Teisena analüüsis Euroopa Kohus kõigepealt direktiivi 2014/40 artikli 4 lõike 1 kehtivust läbipaistvuse põhimõtte seisukohast. Ta märkis selle kohta, et kuigi see säte viitab tõepoolest ISO standarditele, mida ei ole *Euroopa Liidu Teatajas* avaldatud, ei sea see siiski mingeid piiranguid nende standarditega tutvumisele, sealhulgas ei ole selles seatud tingimuseks dokumentidega tutvumise taotluse esitamist üldsuse juurdepääsu Euroopa institutsioonide dokumentidele reguleerivate normide alusel [282]. Järgmiseks märkis Euroopa Kohus direktiivi 2014/40 artikli 4 lõike 1 kehtivuse kohta määruse nr 216/2013[283] seisukohast, et kohtupraktika kohaselt ei saa liidu õigusakti sisulist õiguspärasust analüüsida selle määruse alusel. Viimaks leidis Euroopa Kohus direktiivi 2014/40 artikli 4 lõike 1 kehtivuse kohta, hinnatuna lähtuvalt ELTL artikli 297 lõikest 1 [284] koostoimes õiguskindluse põhimõttega, et võttes arvesse ulatuslikku kaalutlusõigust, mis on liidu seadusandjal talle antud pädevuse teostamisel, kui tema tegevus eeldab poliitiliste, majanduslike ja sotsiaalsete valikute tegemist ning kui ta peab andma keerulisi arvamusi ja hinnanguid, on seadusandjal lubatud viidata oma vastuvõetavates õigusaktides tehnilistele standarditele, mille on koostanud standardiorganisatsioon, nagu Rahvusvaheline Standardiorganisatsioon (ISO).

Euroopa Kohus täpsustas siiski, et õiguskindluse põhimõte nõuab, et viide nendele normidele oleks selge, täpne ja ettenähtavate tagajärgedega, et huvitatud isikud saaksid liidu õiguskorraga reguleeritavates olukordades ja õigussuhetes nendest juhinduda. Kõnealusel juhul leidis Euroopa Kohus, et kuna direktiivi 2014/40 artikli 4 lõikes 1 sisalduv viide ISO standarditele on selle nõudega kooskõlas ja kuna see direktiiv on avaldatud *Euroopa Liidu Teatajas*, ei sea ainuüksi asjaolu, et selle direktiivi artikli 4 lõige 1 viitab ISO standarditele, mida praegu ei ole avaldatud, kahtluse alla selle sätte kehtivust.

Seoses võimalusega tugineda ISO standarditele eraõiguslike isikute vastu tuletas Euroopa Kohus siiski meelde, et õiguskindluse põhimõtte kohaselt saab normidele, mis on liidu õigusaktiga siduvaks muudetud, eraõiguslike isikute vastu üldiselt tugineda üksnes siis, kui need normid ise on *Euroopa Liidu Teatajas* avaldatud. Seega, kuna direktiivi 2014/40 artikli 4 lõikes 1 viidatud standardeid ei ole

---

280 Maailma Terviseorganisatsiooni tubaka tarbimise leviku vähendamise raamkonventsioon (edaspidi „WHO raamkonventsioon"), mis sõlmiti 21. mail 2003 Genfis ja millega on ühinenud Euroopa Liit ja selle liikmesriigid.

281 Eelkõige WHO raamkonventsiooni artikli 5 lõige 3.

282 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määrus (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331).

283 Määruses (EL) nr 216/2013 on muu hulgas ette nähtud liidu õigusaktide *Euroopa Liidu Teatajas* avaldamise reeglid.

284 Selles sättes on ette nähtud, et „[s]eadusandlikud aktid avaldatakse *Euroopa Liidu Teatajas*. Need jõustuvad neis kindlaks määratud kuupäeval või selle puudumisel kahekümnendal päeval pärast avaldamist".

Euroopa Liidu Teatajas avaldatud, ei ole eraõiguslikel isikutel võimalik teada, milliste meetodite kohaselt selles direktiivis määratud sigarettidest eralduvate ainete koguseid mõõdetakse. Seevastu, seoses võimalusega tugineda ISO standarditele ettevõtjate vastu toonitas Euroopa Kohus, et kui neil ettevõtjatel on olnud riikide standardiorganisatsioonide kaudu võimalik tutvuda direktiivi 2014/40 artikli 4 lõikes 1 viidatud standardite ametliku ja autentse versiooniga, võib neile standarditele nende isikute vastu tugineda.

Kolmandana märkis Euroopa Kohus seoses direktiivi 2014/40 artikli 4 lõike 1 kehtivusega WHO raamkonventsiooni artikli 5 lõike 3[285] seisukohast, et see säte ei keela mitte igasugust tubakatööstuse osalemist tubakatoodete tarbimise piiramist käsitlevate eeskirjade kehtestamisel ja rakendamisel, vaid selle eesmärk on üksnes takistada, et tubakatööstuse huvid ei mõjutaks konventsiooniosaliste poliitikat tubakatoodete tarbimise piiramisel. Seega ei saa direktiivi 2014/40 artikli 4 lõike 1 kehtivust kahtluse alla seada ainuüksi asjaolu, et tubakatööstus osales vaidlusaluste standardite väljatöötamisel ISOs.

Neljandana rõhutas Euroopa Kohus seoses direktiivi 2014/40 artikli 4 lõike 1 kehtivusega inimeste tervise kõrgetasemelise kaitse[286] ning harta artiklite 24 ja 35[287] seisukohast, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei saa direktiivi 2014/40 selle sätte kehtivust hinnata eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt eelotsusetaotluses mainitud uuringute alusel. Need uuringud on nimelt hilisemad kui selle direktiivi vastuvõtmise kuupäev, 3. aprill 2014.

Viiendana ja viimaseks täpsustas Euroopa Kohus, millised tunnused peavad olema direktiiviga 2014/40 määratud sigarettidest eralduvate ainete maksimaalsete koguste mõõtmise meetodil juhul, kui direktiivi artikli 4 lõikes 1 ISO standarditele tehtud viitele ei saa tugineda eraõiguslike isikute vastu. Ta leidis, et see meetod peab olema teaduse ja tehnika arengut või rahvusvaheliselt kokkulepitud standardeid arvestades sobiv selleks, et mõõta nende ainete koguseid, mis eralduvad, kui sigaretti kasutatakse selleks ettenähtud viisil, ja see meetod peab aluseks võtma inimeste ja eelkõige noorte tervise kõrgetasemelise kaitse. Selle meetodi abil saadud mõõtmistulemuste täpsust peavad kontrollima direktiivi 2014/40 artikli 4 lõikes 2 osutatud laborid, mille on heaks kiitnud ja mille üle teevad järelevalvet liikmesriikide pädevad asutused. Seega on liikmesriigi kohtu ülesanne hinnata, kas meetodid, mida nende ainete eralduvate koguste mõõtmiseks tegelikult kasutatakse, on direktiiviga 2014/40 kooskõlas, võtmata arvesse selle direktiivi artikli 4 lõiget 1.

3. Mootorsõidukid[288]

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) GSMB Invest (C-128/20, EU:C:2022:570)

---

285 See säte näeb ette, et tubaka tarbimise vähendamisel ning oma rahvatervisepoliitika kehtestamisel ja rakendamisel kaitsevad konventsiooniosalised oma poliitikat tubakatööstuse ärihuvide eest riigi seaduse järgi.

286 Ette nähtud eelkõige ELTL artikli 114 lõikes 3.

287 Harta artikkel 24 puudutab lapse õigusi. Harta artikkel 35 omakorda käsitleb tervishoidu.

288 Selles jaotises tuleb mainida ka 8. novembri 2022. aasta kohtuotsust ***Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus)*** (C-873/19, EU:C:2022:857). Seda kohtuotsust on tutvustatud III.1. jaotises „Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õigus asja arutamisele erapooletus kohtus“.

Eelotsusetaotlus – Õigusaktide ühtlustamine – Määrus (EÜ) nr 715/2007 – Mootorsõidukite tüübikinnitus – Artikli 3 punkt 10 – Artikli 5 lõiked 1 ja 2 – Katkestusseade – Mootorsõidukid – Diiselmootor – Saasteainete heitkogused – Saastekontrollisüsteem – Mootori juhtplokki integreeritud tarkvara – Heitgaasi tagastusklapp – Lämmastikoksiidi (NOx) heitkoguste vähendamine, mis on piiratud „temperatuurivahemikuga" – Keeld kasutada katkestusseadmeid, mis vähendavad saastekontrollisüsteemide tõhusust – Artikli 5 lõike 2 punkt a – Erand sellest keelust

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Volkswagen (C-134/20, EU:C:2022:571)

Eelotsusetaotlus – Õigusaktide ühtlustamine – Määrus (EÜ) nr 715/2007 – Mootorsõidukite tüübikinnitus – Artikli 3 punkt 10 – Artikli 5 lõiked 1 ja 2 – Katkestusseade – Mootorsõidukid – Diiselmootor – Saasteainete heitkogused – Saastekontrollisüsteem – Mootori juhtplokki integreeritud tarkvara – Heitgaasi tagastusklapp – Lämmastikoksiidi (NOx) heitkoguste vähendamine, mis on piiratud „temperatuurivahemikuga" – Keeld kasutada katkestusseadmeid, mis vähendavad saastekontrollisüsteemide tõhusust – Artikli 5 lõike 2 punkt a – Erand sellest keelust – Direktiiv 1999/44/EÜ – Tarbekaupade müük ja nendega seotud garantii – Artikli 3 lõige 2 – Sõiduki parandamise käigus paigaldatud seade

14. juuli 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Porsche Inter Auto ja Volkswagen (C-145/20, EU:C:2022:572)

Eelotsusetaotlus – Õigusaktide ühtlustamine – Määrus (EÜ) nr 715/2007 – Mootorsõidukite tüübikinnitus – Artikli 5 lõige 2 – Katkestusseade – Mootorsõidukid – Diiselmootor – Saastekontrollisüsteem – Mootori juhtplokki integreeritud tarkvara – Heitgaasi tagastusklapp – Lämmastikoksiidi (NOx) heitkoguste vähendamine, mis on piiratud „temperatuurivahemikuga" – Keeld kasutada katkestusseadmeid, mis vähendavad saastekontrollisüsteemide tõhusust – Artikli 5 lõike 2 punkt a – Erand sellest keelust – Tarbijakaitse – Direktiiv 1999/44/EÜ – Tarbekaupade müük ja nendega seotud garantii – Artikli 2 lõike 2 punkt d – Mõiste „kaup, millel on sama liiki kauba tavapärased omadused ja toimivus, mida tarbija võib põhjendatult eeldada, arvestades kauba laadi" – Sõiduk, millele on antud EÜ tüübikinnitus – Artikli 3 lõige 6 – Mõiste „väike lepingule mittevastavus"

Eesmärk tagada keskkonnakaitse kõrge tase Euroopa Liidus peegeldub muu hulgas saasteainete heitkoguste piiramiseks võetavates meetmetes. Sel eesmärgil on mootorsõidukeid reguleeritud üha piiravamalt, eriti määrusega nr 715/2007, mis käsitleb mootorsõidukite tüübikinnitust[289]. Selle määruse eesmärk on eelkõige märkimisväärselt vähendada diiselmootoriga sõidukite lämmastikoksiidi (NOx) heitkoguseid, et parandada õhu kvaliteeti ja järgida saaste piirnorme.

Kõnealused kolm kohtuasja puudutavad selliste sõidukite ostmist, mis on varustatud mootori juhtplokki integreeritud tarkvaraga, mis väljaspool teatud temperatuuritingimusi ja ülalpool teatud liiklemiskõrgust vähendab heitgaasi tagastussüsteemi tõhusust, mistõttu ületatakse määrusega nr 715/2007 kehtestatud lämmastikoksiidi (NOx) heitkoguste piirnorme.

Nimelt, tulenevalt mootori juhtplokki integreeritud tarkvara uuendamisest deaktiveerub heitgaasipuhastus, kui välistemperatuur on alla 15 Celsiuse kraadi või üle 33 Celsiuse kraadi, ning ka siis, kui liigeldakse kõrgemal kui 1000 meetrit merepinnast. Heitgaasitagastus toimis täistõhususega

289 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2007. aasta määrus (EÜ) nr 715/2007, mis käsitleb mootorsõidukite tüübikinnitust seoses väikeste sõiduautode ja kommertsveokite (Euro 5 ja Euro 6) heitmetega ning sõidukite remondi- ja hooldusteabe kättesaadavust (ELT 2007, L 171, lk 1).

seega üksnes juhul, kui välistemperatuur oli vahemikus 15–33 Celsiuse kraadi (edaspidi „temperatuurivahemik“).

Need kolm kohtuasja on jätk 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsusele CLCV jt (diiselmootori katkestusseade) (edaspidi „kohtuotsus CLCV“)[290], milles Euroopa Kohus tõlgendas esimest korda mõistet „katkestusseade“ määruse nr 715/2007[291] tähenduses ja määras kindlaks, millises ulatuses selline seade on ebaseaduslik vastavalt määrusele[292], milles on katkestusseadme keelust ette nähtud erandid, mille hulka kuulub vajadus kaitsta mootorit kahju või õnnetusjuhtumi eest ning sõiduki ohutuks kasutamiseks.

Selles kontekstis küsisid kolm eelotsusetaotluse esitanud Austria kohut Euroopa Kohtult, kas niisugune tarkvara, nagu oli kohtuasjades kõne all, kujutab endast „katkestusseadet“ määruse nr 715/2007 tähenduses. Jaatava vastuse korral palusid need kohtud selgitada, kas see tarkvara võib olla lubatud selliste seadmete keelust tehtava erandi alusel, mis põhineb vajadusel kaitsta mootorit kahju või õnnetusjuhtumi eest ning sõiduki ohutuks kasutamiseks. Lõpuks juhul, kui nimetatud tarkvara ei ole lubatud, soovisid kohtud teada, kas selle kasutamine võib vastavalt direktiivile tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta[293] kaasa tuua müügitehingu tühistamise, kuna sõiduk ei vasta lepingule.

Euroopa Kohtu suurkoda leidis kolmes kohtuotsuses kõigepealt, et kõnealune tarkvara vähendab saastekontrollisüsteemi tõhusust sõidukite tavapärasel töötamisel ja kasutamisel ning kujutab endast seega „katkestusseadet“ määruse nr 715/2007 tähenduses. Seejärel asus kohus seisukohale, et katkestusseade, mis on ette nähtud eelkõige selliste detailide säästmiseks nagu heitgaasi tagastusklapp, heitgaasi jahuti ja diisli tahkete osakeste filter, ei kuulu selliste seadmete keelust tehtava erandi alla. Edasi täpsustas kohus, millistel tingimustel katkestusseade kuulub või ei kuulu erandi alla, mis on põhjendatud vajadusega kaitsta mootorit kahju või õnnetusjuhtumi eest ja sõiduki ohutu kasutamisega. Lõpuks märkis Euroopa Kohus, et niisuguse seadmega varustatud sõiduk ei vasta müügilepingule tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide direktiivi tähenduses, isegi kui sõidukil on kehtiv EÜ tüübikinnitus, ning et lepingule mittevastavust ei saa kvalifitseerida „väikeseks“, mis põhimõtteliselt välistaks ostja võimaluse lasta leping tühistada.

Euroopa Kohtu hinnang

Selleks, et teha kindlaks, kas kõnealune tarkvara kujutab endast „katkestusseadet“ määruse nr 715/2007 tähenduses, tõlgendas Euroopa Kohus esimesena mõistet „sõiduki tavapärane töötamine ning kasutamine“.

Sellega seoses tuvastas ta, et mitte ainult määruse nr 715/2007[294] selle sätte sõnastusest, milles on niisugune seade määratletud, vaid ka selle sätte kontekstist ja määrusega taotletavast eesmärgist

---

290 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus ***CLCV jt (diiselmootori katkestusseade)*** (C-693/18, EU:C:2020:1040).

291 Määruse nr 715/2007 artikli 3 punkti 10 tähenduses. Selles sättes on „katkestusseade“ määratletud kui „konstruktsioonielement, mille abil mõõdetakse temperatuuri, sõiduki kiirust, mootori pöörlemiskiirust, ülekandemehhanismi, sisselasketorustiku rõhku või muid parameetreid, mis aktiveerivad, muudavad, lükkavad edasi või deaktiveerivad saastekontrollisüsteemi mis tahes osade toimet, vähendades nii saastekontrollisüsteemi tõhusust olukorras, mis võib kergesti tekkida sõiduki tavapärasel töötamisel ning kasutamisel“.

292 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõike 2 punkt a.

293 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta direktiiv 1999/44/EÜ tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide teatavate aspektide kohta (EÜT 1999, L 171, lk 12; ELT eriväljaanne 15/04, lk 223; edaspidi „tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide direktiiv“).

294 Määruse nr 715/2007 artikli 3 punkt 10.

ilmneb, et see mõiste viitab sõiduki kasutamisele tavapärastes sõidutingimustes, st mitte ainult selle kasutamisele tingimustes, mis on ette nähtud tüübikinnituskatse jaoks, mis kehtis põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal. See mõiste viitab seega sõiduki kasutamisele tegelikes sõidutingimustes, nagu need tavapäraselt liidu territooriumil esinevad. Euroopa Kohus tuletas sellega seoses meelde, et nagu ta kohtuotsuses CLCV leidis, läheks sellise seadme kasutuselevõtt, mis võimaldaks tagada määruses nr 715/2007 ette nähtud heitkoguste piirnormide järgimise ainult tüübikinnituskatse etapis, kuigi see katseetapp ei võimalda luua sõiduki tavapärase kasutamise tingimusi, vastuollu kohustusega tagada heitmete tegelik piiramine sõiduki tavapärase kasutamise tingimustes. Sama kehtib sellise seadme kasutuselevõtu kohta, mis võimaldab tagada normide järgimise üksnes temperatuurivahemikus, mis küll hõlmab tüübikinnituskatse etapis valitsevaid tingimusi, kuid ei vasta tavapärastele sõidutingimustele.

Neil asjaoludel asus Euroopa Kohus seisukohale, et selline tarkvara, mis oli kohtuasjades kõne all ja mis tagab määruses nr 715/2007 ette nähtud heitkoguste piirnormide järgimise üksnes siis, kui välistemperatuur on teatud temperatuurivahemikus, vähendab saastekontrollisüsteemi tõhusust olukorras, mis võib kergesti tekkida sõiduki tavapärasel töötamisel ja kasutamisel määruse nr 715/2007 tähenduses. See tarkvara kujutab endast seega „katkestusseadet“ määruse tähenduses[295].

Teisena analüüsis Euroopa Kohus küsimust, kas selline seade, nagu oli kohtuasjades kõne all, võib kuuluda katkestusseadmete kasutamise keelu määruses nr 715/2007[296] ette nähtud erandi alla seoses vajadusega kaitsta mootorit kahju või õnnetusjuhtumi eest ning sõiduki ohutuks kasutamiseks, kuivõrd see seade aitab säästa niisuguseid detaile nagu heitgaasi tagastusklapp, heitgaasi jahuti ja diisli tahkete osakeste filter.

Sellega seoses tuletas Euroopa Kohus meelde, et määruses nr 715/2007 on ette nähtud katkestusseadme kasutamise keelust erandid, muu hulgas kui „seade on vajalik mootori kaitsmiseks kahju või õnnetusjuhtumi eest ning sõiduki ohutuks kasutamiseks“. Mis puudutab kõigepealt mõistet „mootor“, siis rõhutas Euroopa Kohus, et liidu õiguses[297] on selgelt eristatud ühelt poolt selles erandis silmas peetud mootorit ja teiselt poolt saastekontrollisüsteemi parameetreid, mis hõlmavad tahkete osakeste filtrit ja heitgaasitagastust. Järelikult on heitgaasi tagastusklapp, heitgaasi jahuti ja diisli tahkete osakeste filter mootorist eraldiseisvad detailid. Mis puudutab seejärel mõisteid „õnnetusjuhtum“ ja „kahju“, siis asus Euroopa Kohus seisukohale, et mootori määrdumist ja vananemist ei saa pidada määruse nr 715/2007[298] tähenduses „õnnetusjuhtumiks“ ega „kahjuks“, kuna need sündmused on üldjuhul ettenähtavad ja omased sõiduki tavapärasele toimimisele. Euroopa Kohtu hinnangul võivad üksnes sellised vahetud riskid mootorile kahju või õnnetusjuhtumi näol, mis tekitavad sõidukiga sõitmisel konkreetse ohu, seega määruse nr 715/2007 alusel õigustada katkestusseadme kasutamist.

Võttes arvesse asjaolu, et erandit katkestusseadmete kasutamise keelust tuleb tõlgendada kitsalt, asus Euroopa Kohus seisukohale, et sellise seadme „vajadus“ määruse nr 715/2007 tähenduses esineb üksnes siis, kui selle seadme või sellega varustatud sõiduki EÜ tüübikinnituse saamise ajal ei võimalda ükski muu tehniline lahendus vältida selliseid vahetuid riske mootorile kahju või õnnetusjuhtumi näol, mis tekitavad sõidukiga sõitmisel konkreetse ohu.

---

295 Määruse nr 715/2007 artikli 3 punkt 10.

296 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõike 2 punkt a.

297 Komisjoni 18. juuli 2008. aasta määruse (EÜ) nr 692/2008, millega rakendatakse ja muudetakse määrust nr 715/2007 (ELT 2008, L 199, lk 1), muudetud komisjoni 8. juuni 2011. aasta määrusega (EL) nr 566/2011 (ELT 2011, L 158, lk 1), I lisa.

298 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõike 2 punkt a.

Seetõttu leidis Euroopa Kohus, et katkestusseade, mis tagab määruses nr 715/2007 ette nähtud heitkoguste piirnormide järgimise üksnes siis, kui välistemperatuur on teatud temperatuurivahemikus, ei või kuuluda määruses ette nähtud erandi alla selliste seadmete kasutamise keelust ainuüksi seetõttu, et seade aitab säästa niisuguseid detaile nagu heitgaasi tagastusklapp, heitgaasi jahuti ja diisli tahkete osakeste filter. Olukord on siiski teistsugune, kui on tõendatud, et seade vastab kitsalt vajadusele vältida mõne detaili toimimise häirete tõttu selliseid vahetuid riske mootorile kahju või õnnetusjuhtumi näol, mis on nii tõsised, et need tekitavad konkreetse ohu selle seadmega varustatud sõidukiga sõitmisel. Mingil juhul ei saa määruses nr 715/2007 ette nähtud erandi kohaldamisalasse kuuluda katkestusseade, mis peaks tavapärastel liiklustingimustel toimima suurema osa aasta vältel, et mootor oleks kaitstud kahju või õnnetusjuhtumi eest ja et sõiduki ohutu kasutamine oleks tagatud.

Lisaks täpsustas Euroopa Kohus, et asjaolu, et katkestusseade määruse nr 715/2007 tähenduses paigaldati pärast sõiduki kasutuselevõttu parandamise käigus[299], ei ole asjakohane selle hindamisel, kas seadme kasutamine on määruse kohaselt keelatud[300].

Kolmandana ja ühtlasi viimasena kaalus Euroopa Kohus küsimust, kas keelatud tarkvara kasutamine võib tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide direktiivi alusel kaasa tuua müügitehingu tühistamise, kuna sõiduk ei vasta lepingule.

Sellega seoses märkis Euroopa Kohus esiteks, et direktiivi 2007/46[301] kohaldamisalasse kuuluvatel sõidukitel peab olema tüübikinnitus, ja teiseks, et tüübikinnituse võib anda üksnes juhul, kui kõnealune sõidukitüüp vastab määruse nr 715/2007 sätetele, eelkõige heitmeid käsitlevatele sätetele. Lisaks annab tootja kui sõiduki EÜ tüübikinnituse omanik direktiivi 2007/46 [302] alusel välja vastavustunnistuse, mis on kaasas iga komplektse, mittekomplektse või komplekteeritud sõidukiga, mis on toodetud vastavuses kinnitatud sõidukitüübiga. See tunnistus on sõiduki registreerimiseks ja müügiks või kasutuselevõtuks kohustuslik[303]. Kui tarbija omandab tüübikinnituse saanud seeriasse kuuluva sõiduki, millel on seega vastavustunnistus, võib ta põhjendatult eeldada, et sõiduki puhul on järgitud määrust nr 715/2007, isegi kui puuduvad spetsiifilised lepingutingimused.

Seetõttu leidis Euroopa Kohus, et määruse nr 715/2007 kohaldamisalasse kuuluval mootorsõidukil ei ole tarbekaupade müügi ja nendega seotud garantiide direktiivi[304] tähenduses „sama liiki kauba tavapäraseid omadusi, mida tarbija võib põhjendatult eeldada“, kui hoolimata sellest, et sõidukil on kehtiv EÜ tüübikinnitus ja et seda võib järelikult liikluses kasutada, on see varustatud katkestusseadmega, mille kasutamine on määruse nr 715/2007 kohaselt keelatud[305].

---

299 Direktiivi 1999/44 artikli 3 lõike 2 tähenduses.

300 Määruse nr 715/2007 artikli 5 punkt 2.

301 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. septembri 2007. aasta direktiiv 2007/46/EÜ, millega kehtestatakse raamistik mootorsõidukite ja nende haagiste ning selliste sõidukite jaoks mõeldud süsteemide, osade ja eraldi seadmestike kinnituse kohta (raamdirektiiv) (ELT 2007, L 263, lk 1), muudetud komisjoni 10. detsembri 2012. aasta määrusega (EL) nr 1229/2012 (ELT 2012, L 353, lk 1).

302 Vastavalt direktiivi 2007/46 artikli 18 lõikele 1.

303 Vastavalt direktiivi 2007/46 artikli 26 lõikele 1.

304 Direktiivi 1999/44 artikli 2 lõike 2 punkt d.

305 Määruse nr 715/2007 artikli 5 lõige 2.

Lõpuks täpsustas Euroopa Kohus, et lepingule mittevastavust, mis seisneb selles, et sõiduk on varustatud katkestusseadmega, mille kasutamine on määruse nr 715/2007 kohaselt keelatud, ei või kvalifitseerida „väikeseks“[306], isegi kui tarbija oleks selle sõiduki ikkagi ostnud, kui ta oleks olnud selle seadme olemasolust ja toimimisest teadlik.

4. Siseteabe levitamine finantssektoris[307]

15. märtsi 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Autorité des marchés financiers (C-302/20, EU:C:2022:190)

Eelotsusetaotlus – Ühtne finantsteenuste turg – Turu kuritarvitamine – Direktiivid 2003/6/EÜ ja 2003/124/EÜ – „Siseteave“ – Mõiste – „Täpset laadi“ teave – Teave niisuguse ajakirjandusartikli peatse avaldamise kohta, mis kajastab finantsinstrumentide emitenti puudutavat turukuuldust – Siseteabe avalikustamise õigusvastasus – Erandid – Määrus (EL) nr 596/2014 – Artikkel 10 – Siseteabe avalikustamine kutsealal tegutsemisega seotud tavapärase tegevuse raames – Artikkel 21 – Siseteabe avalikustamine ajakirjanduse jaoks – Ajakirjandusvabadus ja sõnavabadus – Ajakirjaniku poolt tema tavapärasele infoallikale teabe avalikustamine ühe ajakirjandusartikli peatse avaldamise kohta

A tegutses palju aastaid ajakirjanikuna erinevates Ühendkuningriigi päevalehtedes. Selle tegevuse käigus kirjutas ta turukuuldusi kajastavaid artikleid, millest kaks artiklit puudutasid konkreetselt Euronextis kaubeldavaid väärtpabereid ja mis avaldati päevalehe Daily Mail veebisaidil.

Tema esimene artikkel mainis äriühingu LVMH võimalikku ülevõtmispakkumist äriühingu Hermès väärtpaberite suhtes. Artikli avaldamisele järgneval päeval tõusis börsipäeva jooksul nende väärtpaberite hind. Teises artiklis märgiti, et äriühingu Maurel & Promi väärtpaberite suhtes võidakse teha ülevõtmispakkumine. Selle artikli avaldamisele järgnenud päeval tõusis nende aktsiate hind börsipäeva lõpuks märkimisväärselt.

Autorité des marchés financiers’ (AMF) (finantsturgude järelevalveamet, Prantsusmaa) läbi viidud uurimise käigus selgus, et veidi enne nende kahe vaidlusaluse artikli avaldamist olid äriühingute Hermès ning Maurel & Prom väärtpaberite ostmiseks teinud ostukorraldused Ühendkuningriigi residendid, kes pärast artiklite avaldamist oma positsioonid sulgesid. Süüdistades A-d kahele isikule niisuguse siseteabe avalikustamises, mis puudutas sellise kahe artikli peatset avaldamist, mis kajastasid eespool nimetatud äriühingute väärtpaberite suhtes tehtavaid ülevõtmispakkumisi, määras AMFi sanktsioonide komisjon A-le rahatrahvi summas 40 000 eurot.

Oma kohtuotsuses võttis Euroopa Kohtu suurkoda seisukoha, kuidas tõlgendada mõistet „siseteave“ siseteabe alusel kauplemist ja turuga manipuleerimist käsitlevate direktiivide[308] tähenduses, eelkõige mis puudutab siseteabena kvalifitseerimiseks nõutavat täpsusenõuet, kui tegemist on teabega, mis puudutab finantsinstrumentide emitendiga seotud turukuuldust kajastava ajakirjandusartikli peatset

---

306 Vastavalt direktiivi 1999/44 artikli 3 lõikele 6.

307 Selles jaotises tuleb mainida ka 20. septembri 2022. aasta kohtuotsust ***VD ja SR*** (C-339/20 ja C-397/20, EU:C:2022:703). Seda kohtuotsust on tutvustatud III.4.b. jaotises „Isikuandmete töötlemine finantssektoris“.

308 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. jaanuari 2003. aasta direktiivi 2003/6/EÜ siseringitehingute ja turuga manipuleerimise (turu kuritarvitamise) kohta (ELT 2003, L 96, lk 16; ELT eriväljaanne 06/04, lk 367) artikli 1 punkt 1; komisjoni 22. detsembri 2003. aasta direktiivi 2003/124/EÜ, millega rakendatakse direktiivi 2003/6 seoses siseteabe määratluse ja avalikustamisega ning turuga manipuleerimise määratlusega (ELT 2003, L 339, lk 70; ELT eriväljaanne 06/06, lk 348), artikli 1 lõige 1.

avaldamist. Ta täpsustas tingimusi, millal võib asuda seisukohale, et sellise teabe ajakirjaniku poolt avaldamine ühele tema tavapärastest infoallikatest on toimunud ajakirjanduse jaoks ja õiguspäraselt turukuritarvituse määruse[309] tähenduses.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus seoses siseteabena kvalifitseerimiseks vajaliku täpsusenõudega, et teave on käsitatav täpsena, kui konkreetse üksikjuhtumi hindamisest tuleneb, et teabes viidatakse muu hulgas mõistliku eelduse kohaselt toimuda võivale sündmusele ja kui teave on sedavõrd üksikasjalik, et võimaldab teha järelduse mõju kohta, mida see sündmus võib avaldada asjasse puutuvate finantsinstrumentide hindadele. Peale selle ei saa teabe täpsust põhimõtteliselt välistada pelgalt seetõttu, et see kuulub konkreetsesse teabe kategooriasse, nagu teave, mis puudutab turukuuldust kajastava artikli peatset avaldamist. Kuna kuuldust iseloomustab teatav ebakindlus, siis tuleb arvesse võtta kõnealuse kuulduse sisu täpsusastet ja seda kajastava allika usaldusväärsust. Ka ajakirjandusartiklitele alla kirjutanud ajakirjaniku ja need artiklid avaldanud ajakirjandusväljaande üldtuntust võib teatavatel juhtudel pidada määravaks, kuna need tegurid võimaldavad hinnata kõnealuste kuulduste usutavust.

Seega võib teave niisuguse ajakirjandusartikli peatse avaldamise kohta, mis kajastab turukuuldust finantsinstrumentide emitendi kohta, olla käsitatav „täpset laadi" teabena. Selle täpse laadi hindamisel omavad tähtsust asjaolu, et ajakirjandusartiklis mainitakse hinda, millega selle emitendi väärtpabereid võimalikul ülevõtmispakkumisel ostetakse, samuti artiklile alla kirjutanud ajakirjaniku isik ja artikli avaldanud ajakirjandusväljaanne, kui nendest asjaoludest on teada antud enne seda avaldamist. Selle avaldamise tegelik mõju nende väärtpaberite hinnale, mida see avaldamine puudutab, võib kujutada endast küll tagantjärele tõendit selle kohta, et see teave oli täpset laadi, kuid ainuüksi sellest ei piisa teabe täpse laadi tõendamiseks, kui ei hinnata enne seda avaldamist teada olnud või avalikustatud muid asjaolusid.

Mis puudutab seejärel ajakirjaniku poolt siseteabe avalikustamist ühele tema tavapärasele infoallikale, siis rõhutas Euroopa Kohus, et väljend „ajakirjanduse […] jaoks"[310] ei viita mitte ainult teabe avalikustamisele teabe enda avaldamisel, vaid hõlmab ka avalikustamist osana protsessist, mille tulemusel niisugune avaldamine toimub. Selleks et võtta arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta") artiklis 11 tunnustatud ajakirjandusvabaduse ja sõnavabaduse tähtsust demokraatlikus ühiskonnas, tuleb seda väljendit tõlgendada laialt. Seetõttu võib teabe avalikustamine ajakirjaniku uurimistegevuse raames, mis toimub enne avaldamist, kujutada endast teabe avalikustamist ajakirjanduse jaoks.

Järelikult, ajakirjaniku poolt teabe avalikustamine ühele tema tavapärastest infoallikatest tema allkirjastatava niisuguse ajakirjandusartikli peatse avaldamise kohta, mis kajastab turukuuldust, toimub „ajakirjanduse […] jaoks", kui avalikustamine on vajalik selliseks ajakirjanduslikuks tegevuseks, mille elluviimine nõuab avaldamisele eelnevat uurimistegevust.

Lõpuks rõhutas Euroopa Kohus, et turukuritarvituse määruse säte, mis käsitleb teabe avalikustamist või levitamist meedia kaudu[311], ei kujuta endast selle määruse siseteabe õigusvastast avaldamist[312]

---

309 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta määrus (EL) nr 596/2014, mis käsitleb turukuritarvitusi (turukuritarvituse määrus) ning millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2003/6 ja komisjoni direktiivid 2003/124/EÜ, 2003/125/EÜ ja 2004/72/EÜ (ELT 2014, L 173, lk 1).

310 Määruse nr 596/2014 artikkel 21.

311 Määruse nr 596/2014 artikkel 21.

312 Määruse nr 596/2014 artikkel 10.

käsitlevast sättest erandit tegevat iseseisvat alust selle kindlakstegemiseks, kas siseteabe avaldamine ajakirjanduse jaoks on õiguspärane või õigusvastane. Erandit viimati nimetatud sättes ette nähtud keelust sellist teavet anda tuleb siiski tõlgendada nii, et säilitatakse selle sätte soovitav toime, arvestades selle eesmärki, milleks on austada ajakirjandusvabadust ja sõnavabadust muudes meediakanalites, nagu need on eelkõige tagatud harta artikliga 11. Seega on siseteabe avalikustamine ajakirjaniku poolt õiguspärane, kui see on vajalik tema kutsealal tegutsemiseks ja kui järgitakse proportsionaalsuse põhimõtet. Sellise avalikustamise vajalikkust ja proportsionaalsust tuleb hinnata kooskõlas hartas sätestatud nõuetega[313].

Mis puudutab esimesena nõuet, et selline avalikustamine peab olema vajalik ajakirjanduslikuks tegevuseks, siis tuleb hinnata, kas avalikustamine läks kaugemale sellest, mis oli vajalik vaidlusaluses artiklis sisalduva teabe kontrollimiseks. Eelkõige tuleb seoses turukuuldust puudutava teabe kontrollimisega hinnata, kas ajakirjanikul oli vaja avalikustada kolmandale isikule lisaks kõnealuse kuulduse sisule ka konkreetset teavet seda kuuldust kajastava artikli peatse avaldamise kohta.

Teisena tuleb selleks, et teha kindlaks, kas selline avalikustamine on proportsionaalne, võtta arvesse selle avalikustamise keelamise potentsiaalselt pärssivat mõju ajakirjanduslikule tegevusele, sealhulgas ettevalmistavale uurimistegevusele, ning kontrollida, kas ajakirjanik tegutses kõnealust teavet avalikustades vastavalt tema kutseala reguleerivatele eeskirjadele ja koodeksitele[314]. Lisaks tuleb arvesse võtta kõnealuse siseteabe avalikustamise negatiivset mõju finantsturgude terviklikkusele. Täpsemalt, kuna siseteabe alusel kauplemine toimus pärast seda avalikustamist, võis see põhjustada rahalist kahju teistele investoritele ja pikemas perspektiivis usalduse kaotust finantsturgude suhtes.

Sellest järeldub, et siseteabe avalikustamine ei kahjusta mitte ainult teatavate investorite erahuve, vaid ka laiemalt üldist huvi tagada turu täielik ja nõuetekohane läbipaistvus, et kaitsta selle terviklikkust ja tagada kõigi investorite usaldus. Järelikult peab eelotsusetaotluse esitanud kohus võtma arvesse ka asjaolu, et üldise huviga, mida sellise avalikustamisega võidi taotleda, ei ole vastuolus mitte ainult erahuvid, vaid ka teine üldine huvi.

---

313 Harta artikli 52 lõige 1.

314 Määruse nr 596/2014 artikkel 21.

5. Maksustamisalane halduskoostöö

8. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Orde van Vlaamse Balies jt (C-694/20, EU:C:2022:963)

Eelotsusetaotlus – Maksustamisalane halduskoostöö – Kohustuslik automaatne teabevahetus aruantavate piiriüleste skeemide puhul – Direktiiv 2011/16/EL, mida on muudetud direktiiviga (EL) 2018/822 – Artikli 8ab lõige 5 – Kehtivus – Advokaadi kutsesaladus – Kutsesaladust hoidma kohustatud vahendajast advokaadi vabastamine aruandluskohustusest – Vahendajast advokaadi kohustus teavitada mis tahes teist vahendajat, kes ei ole tema klient, tema aruandluskohustustest – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 7 ja 47

Seoses liikmesriikide maksuhaldurite halduskoostööga kehtestati direktiiviga 2018/822 direktiivi 2011/16[315] tehtud muudatusega pädevatele asutustele aruandmise kohustus, mis lasub vahendajatel, kes osalevad potentsiaalselt agressiivse maksuplaneerimise piiriülestes skeemides[316]. Aruandluskohustus kehtib kõigile neile, kes osalevad selliste skeemide väljatöötamisel, turustamisel, korraldamisel või haldamisel, ning samuti kõigile neile, kes abistavad või nõustavad, ja kui sellised isikud puuduvad, siis maksumaksjale endale.

Muudetud direktiivi 2011/16[317] ühe teise sätte kohaselt võib iga liikmesriik võtta vajalikke meetmeid, et anda kutsesaladust hoidma kohustatud vahendajatele, kes sellistes skeemides osalevad, õigus olla aruandluskohustusest vabastatud, kui see kohustus oleks vastuolus riigisisese õiguse kohase kutsesaladuse hoidmise kohustusega. Sellisel juhul tagab liikmesriik, et vahendajad annaksid viivitamata mis tahes teisele vahendajale, või kui selliseid vahendajaid ei ole, siis asjaomasele maksumaksjale, teada tema aruandluskohustustest. Kutsesaladust hoidma kohustatud vahendajad võidakse aruandluskohustusest vabastada siiski üksnes ulatuses, milles nad tegutsevad nende kutseala reguleerivate asjaomaste riigisiseste õigusnormide kohaldamisalas.

Selleks et täita direktiiviga 2018/822 kehtestatud nõuded ja tagada, et kutsesaladus ei takistaks vajalikke aruandeid, on maksualast halduskoostööd reguleeriva ja seda direktiivi ülevõtva Flandria õigusakti sätetes muu hulgas ette nähtud, et kui vahendajal on kutsesaladuse hoidmise kohustus, peab ta teavitama teist vahendajat või teisi vahendajaid kirjalikult ja põhistatult sellest, et ta ei saa aruandluskohustust täita, mistõttu läheb aruandluskohustus automaatselt üle teisele vahendajale või teistele vahendajatele.

Orde van Vlaamse Balies (Flandria advokatuur), Belgian Association of Tax Lawyers[318] ning kolm advokaati vaidlustasid vahendajana tegutsevale advokaadile pandud teavitamiskohustuse. Nad leidsid nimelt, et seda teavitamiskohustust on võimatu täita, rikkumata advokaatide kutsesaladuse hoidmise kohustust. Lisaks ei ole teavitamiskohustus vajalik, kuna klient – olenemata sellest, kas advokaat teda abistab või mitte – võib ise teisi vahendajaid teavitada ja paluda neil

---

315 Nõukogu 15. veebruari 2011. aasta direktiiv 2011/16/EL maksustamisalase halduskoostöö kohta ja direktiivi 77/799/EMÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2011, L 64, lk 1), mida on muudetud nõukogu 25. mai 2018. aasta direktiiviga (EL) 2018/822, millega muudetakse direktiivi 2011/16/EL seoses kohustusliku automaatse teabevahetusega maksustamise valdkonnas aruantavate piiriüleste skeemide puhul (ELT 2018, L 139, lk 1) (edaspidi „muudetud direktiiv 2011/16“).

316 Muudetud direktiivi 2011/16 artikli 8ab lõige 1, mis lisati direktiiviga 2018/822.

317 Muudetud direktiivi 2011/16 artikli 8ab lõige 5, mis lisati direktiiviga 2018/822.

318 Advokaatide kutseühing.

aruandluskohustust täita. Kaebajad esitasid Grondwettelijk Hofile (konstitutsioonikohus, Belgia) kaebused asjasse puutuvate riigisiseste õigusnormide kohaldamise peatamise ja nende täieliku või osalise tühistamise nõudes.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitas Euroopa Kohtule küsimuse muudetud direktiivi 2011/16[319] selle sätte kehtivuse kohta, mis reguleerib teavitamiskohustust.

Euroopa Kohtu suurkoda tuvastas oma kohtuotsuses, et see säte on lähtuvalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta[320] artiklist 7 kehtetu, kuna liikmesriikide poolt selle sätte kohaldamise tagajärjel on vahendajana tegutsev advokaat kohustatud juhul, kui ta on kutsesaladuse hoidmise kohustuse tõttu vabastatud aruandluskohustusest, viivitamata teavitama mis tahes teist vahendajat, kes ei ole tema klient, aruandluskohustustest, mis tal on.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus täpsustas sissejuhatuseks, et küsimus puudutab muudetud direktiivis 2011/16 ette nähtud teavitamiskohustuse kehtivust lähtuvalt harta artiklitest 7 ja 47 üksnes ulatuses, milles vahendajana tegutsev advokaat peab teavitama teist vahendajat, kes ei ole tema klient. Nimelt, kui vahendajast advokaat teavitab oma klienti, olenemata sellest, kas klient on teine vahendaja või asjaomane maksumaksja, siis ei saa see teatamine seada kahtluse alla hartaga tagatud õiguste ja vabaduste järgimist.

Teavitamiskohustuse kehtivuse kontrollimiseks tõlgendas Euroopa Kohus harta artiklit 7 lähtuvalt Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast, mis käsitleb Euroopa inimõiguste konventsiooni[321] vastavat sätet ehk artiklit 8. Selle kohtupraktika kohaselt kaitseb viimati nimetatud artikkel igasuguse isikutevahelise kirjavahetuse konfidentsiaalsust ning annab tugevdatud kaitse advokaadi ja tema klientide vahelisele teabevahetusele. Euroopa Kohus järeldas sellest, et harta artikkel 7 ei taga mitte ainult kaitsetegevust, vaid ka õigusnõustamise salajasuse nii selle sisu kui ka selle olemasolu osas. Seega, välja arvatud erandjuhud, peab advokaadiga konsulteerivatel isikutel olema võimalik õiguspäraselt oodata, et nende advokaat ei avalda ilma nende nõusolekuta kellelegi, et nad konsulteerivad temaga.

Advokaatide kutsesaladusele antud kaitset õigustab neile demokraatlikus ühiskonnas antud põhjapanev ülesanne kaitsta õigussubjekte. See ülesanne hõlmab nõuet, et igal õigussubjektil peab olema võimalus pöörduda vabalt oma advokaadi poole, et saada sõltumatult õiguslikke arvamusi, arvestades samas tema lojaalsusega.

Ent muudetud direktiivis 2011/16 sõnaselgelt ette nähtud kohustus, mis lasub vahendajast advokaadil, kes on aruandluskohustusest vabastatud, viivitamata teavitada teisi vahendajaid, kes ei ole tema kliendid, neil lasuvatest aruandluskohustustest toob tingimata kaasa selle, et teised vahendajad saavad teada neid teavitava vahendajast advokaadi isiku, tema hinnangu, mille kohaselt tuleb asjasse puutuvast skeemist aru anda, ning asjaolu, et temaga konsulteeritakse sel teemal. Euroopa Kohus tuvastas, et see riivab harta artikliga 7 tagatud õigust sellele, et austataks advokaatide ja nende klientide vahel edastatavate sõnumite saladust. Lisaks toob see teavitamiskohustus kaudselt kaasa sama õiguse veel ühe riive, mis tuleneb sellest, et selliselt teavitatud kolmandast isikust

---

319 Muudetud direktiivi 2011/16 artikli 8ab lõige 5.

320 Edaspidi „harta“.

321 Roomas 4. novembril 1950 allakirjutatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon.

vahendajad avaldavad maksuhaldurile vahendajast advokaadi isiku ja asjaolu, et temaga konsulteeritakse.

Riivete võimaliku põhjendatuse kohta märkis Euroopa Kohus, et õigust sellele, et austataks advokaatide ja nende klientide vahel edastatavate sõnumite saladust, võib piirata, tingimusel et piirangud on ette nähtud seaduses, need arvestavad nimetatud õiguste olemust ning on proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt vajalikud ja teenivad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldisele huvile vastavaid eesmärke või vajadust kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

Kõnealusel juhul tõdes Euroopa Kohus, et on järgitud nii seaduslikkuse põhimõtet kui ka selle õiguse olemust, mille kohaselt tuleb austada advokaatide ja nende klientide vahel edastatavate sõnumite saladust.

Mis puudutab riive proportsionaalsust, siis tuletas Euroopa Kohus meelde, et 2018. aastal direktiivi 2011/16 tehtud muudatus kuulub selle rahvusvahelise maksualase koostöö raamesse, mille eesmärk on aidata ära hoida maksustamise vältimise ja maksudest kõrvalehoidmise ohtu – liidu poolt tunnustatud üldisele huvile vastav eesmärk.

Isegi kui eeldada, et kutsesaladust hoidma kohustatud advokaadil lasuv teavitamiskohustus võib tõepoolest aidata kaasa võitlusele agressiivse maksuplaneerimise vastu ning maksustamise vältimise ja maksudest kõrvalehoidmise ohu ärahoidmisele, ei ole see siiski vajalik nende eesmärkide saavutamiseks ja eelkõige selleks, et tagada, et pädevatele asutustele edastatakse teave piiriüleste skeemide kohta. Nimelt on kõik vahendajad üldjuhul kohustatud neile asutustele selle teabe edastama. Ükski vahendaja ei saa niisiis tulemuslikult väita, et ta ei olnud teadlik tema suhtes otseselt ja isiklikult kehtivatest aruandluskohustustest, mis on direktiivis selgelt sätestatud.

Lisaks, kuna vahendaja vabastatakse aruandluskohustusest üksnes juhul, kui ta suudab tõendada, et teine vahendaja on selle kohustuse juba täitnud, ei ole alust karta, et vahendajad ilma kontrollimata arvestavad sellega, et vahendajast advokaat esitab nõutava aruande. Pealegi, nähes ette, et kutsesaladuse hoidmise kohustus võib kaasa tuua aruandluskohustusest vabastamise, teeb direktiiv vahendajast advokaadist isiku, kellelt teised vahendajad ei saa *a priori* oodata ühtegi algatust, mis vabastaks nad nende endi aruandluskohustustest.

Mis puudutab seda, et teavitatud kolmandast isikust vahendajad avaldavad maksuhaldurile vahendajast advokaadi isiku ja asjaolu, et temaga konsulteeritakse, siis ei ole ka see avaldamine direktiivi eesmärkide saavutamiseks vajalik. Nimelt tagavad aruandluskohustus, mis lasub teistel vahendajatel, kellel ei ole kutsesaladuse hoidmise kohustust, ja selliste vahendajate puudumise korral asjaomase maksumaksja aruandluskohustus üldjuhul, et maksuhaldurit teavitatakse. Peale selle võib maksuhaldur pärast sellise teabe saamist nõuda lisateavet otse asjaomaselt maksumaksjalt, kes võib seejärel pöörduda oma advokaadi poole abi saamiseks, või kontrollida maksumaksja maksuõiguslikku olukorda.

Euroopa Kohus leidis seetõttu, et muudetud direktiivis 2011/16 ette nähtud teavitamiskohustus rikub harta artikliga 7 tagatud õigust sellele, et austataks advokaadi ja tema kliendi vahel edastatavate sõnumite saladust, kuna direktiivis on ette nähtud, et vahendajast advokaat, kellel on kutsesaladuse hoidmise kohustus, on kohustatud teatama mis tahes teisele vahendajale, kes ei ole tema klient, tema aruandluskohustustest.

Peale selle välistas Euroopa Kohus harta artikli 47 kohaldatavuse kõnealuses asjas, kuna see eeldab seost kohtumenetlusega. Konkreetsel juhul selline seos siiski puudus, kuna teavitamiskohustus tekib varases staadiumis hiljemalt siis, kui aruantav piiriülene skeem on välja töötatud ja rakendamiseks valmis, seega väljaspool kohtumenetlust või selle ettevalmistamist. Seega teavitamiskohustus, mis vahendajast advokaadi jaoks, kellel on kutsesaladuse hoidmise kohustus, asendab aruandluskohustuse, ei riiva harta artikliga 47 tagatud õigust õiglasele asja arutamisele.

XIV. Majandus- ja rahapoliitika

13. septembri 2022. aasta kohtuotsus Banka Slovenije (C-45/21, EU:C:2022:670)

Eelotsusetaotlus – Euroopa Keskpankade Süsteem – Riigi keskpank – Direktiiv 2001/24/EÜ – Krediidiasutuste saneerimine ja likvideerimine – Saneerimismeetmete võtmisest tuleneva kahju hüvitamine – ELTL artikkel 123 ja protokolli (nr 4) Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja kohta artikkel 21.1 – Euroala liikmesriikide rahastamise keeld – ELTL artikkel 130 ja selle protokolli artikkel 7 – Sõltumatus – Konfidentsiaalse teabe avalikustamine

Ülemaailmses finantskriisis andsid riigisisesed õigusnormid Banka Slovenijele (Sloveenia keskpank) võimaluse tühistada teatavaid finantsinstrumente, kui nende säilitamise korral võib krediidiasutus minna pankrotti ja see ohustab kogu finantssüsteemi[322]. Seejärel kehtestati seadusega selle keskpanga jaoks kaks erinevat ja alternatiivset vastutuse süsteemi kahju eest, mis tekkis tühistatud finantsinstrumentide endistele omanikele.

Esiteks võib see vastutus tekkida siis, kui tõendatakse, et finantsinstrumendi tühistamine ei olnud vajalik meede, või kui on rikutud põhimõtet, et ühtegi võlausaldajat ei või panna ebasoodsamasse olukorda kui see, milles ta oleks pankroti korral. Sloveenia keskpank võib sellest vastutusest vabaneda aga siis, kui ta tõendab, et ta ise või isikud, keda ta on volitanud enda nimel tegutsema, on tegutsenud nõutava hoolsusega. Teiseks võivad füüsilised isikud, kes on tühistatud finantsinstrumendi omanikud ja kelle aastatulu on teatud künnisest väiksem, saada sellelt keskpangalt kindlasummalist hüvitist.

Seadus näeb ette, et nende vastutuse süsteemide kohaldamisest tulenevad kulud kaetakse kõigepealt erireservidest, kuhu kantakse alates 1. jaanuarist 2019 Sloveenia keskpanga saadud kasum, seejärel üldisest reservist kuni 50% ulatuses selle reservi suurusest ning lõpuks Sloveenia ametiasutustelt võetavast laenust.

Sloveenia keskpank esitas Ustavno sodiščele (konstitutsioonikohus, Sloveenia) taotluse kontrollida selle seaduse põhiseadusele vastavust, väites muu hulgas, et selle seadusega kehtestatud vastutuse süsteemid on liidu õigusega vastuolus. Selles kontekstis otsustas kõnealune kohus küsida Euroopa Kohtult eelkõige selgitust selle kohta, kas need vastutuse süsteemid on kooskõlas Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) tegevust raamistava kahe aluspõhimõttega, nimelt rahastamise keeluga[323] ja keskpankade sõltumatuse põhimõttega[324].

Euroopa Kohtu suurkoda otsustas, et rahastamise keeluga ei ole vastuolus vastutuse süsteem, mille korral keskpanga vastutus tekib siis, kui ta rikub talle riigisisese õigusega pandud funktsiooni täitmist reguleerivaid norme, tingimusel et see keskpank vastutab ainult siis, kui ta ise või isikud, keda ta on volitanud enda nimel tegutsema, on rikkunud raskelt oma hoolsuskohustust. Selle keeluga on aga

---

322 Tegemist on saneerimismeetmetega Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. aprilli 2001. aasta direktiivi 2001/24/EÜ krediidiasutuste saneerimise ja likvideerimise kohta (ELT 2001, L 125, lk 15; ELT eriväljaanne 06/04, lk 15) tähenduses. Euroopa Kohus on juba kaks korda teinud otsuse seoses nende Sloveenia saneerimismeetmetega ja nende rakendamisega, kuid need kohtuasjad puudutasid käesolevas kohtuasjas käsitletavatest küsimustest väga erinevaid küsimusi (19. juuli 2016. aasta kohtuotsus ***Kotnik jt*** (C-526/14, EU:C:2016:570) ning 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus ***komisjon* vs. *Sloveenia (EKP arhiiv)*** (C-316/19, EU:C:2020:1030)).

323 Sätestatud ELTL artiklis 123 ja protokolli (nr 4) Euroopa Keskpankade Süsteemi ja Euroopa Keskpanga põhikirja kohta (edaspidi „EKPSi ja EKP protokoll“) artiklis 21.

324 Tuleneb ELTL artiklist 130 ning EKPSi ja EKP protokolli artiklist 7.

vastuolus süsteem, milles keskpanga vastutus tekib ainuüksi seetõttu, et keskpank tühistas finantsinstrumendid. Peale selle on sõltumatuse põhimõttega vastuolus vastutuse süsteem, millest tulenevalt võib riigi keskpank vastutada sellise summa ulatuses, mis võib kahjustada tema võimet täita tõhusalt oma ülesandeid ja mida rahastatakse eespool nimetatud korra kohaselt.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena analüüsis Euroopa Kohus selliste vastutuse süsteemide kooskõla rahastamise keeluga nagu need, millele on viidatud eelotsusetaotluses. Sellega seoses nentis ta kõigepealt, et direktiivi 2001/24 tähenduses krediidiasutuste saneerimismeetmete rakendamine ei kujuta endast ülesannet, mis on üldiselt EKPSil või konkreetselt riikide keskpankadel. Ent EKPS on liidu õiguses ainulaadne õiguslik konstruktsioon, mis ühendab riigisiseseid institutsioone, nimelt riikide keskpanku, ja üht liidu institutsiooni, milleks on EKP, ja paneb nad omavahel tihedat koostööd tegema. Selles väga integreeritud süsteemis, kus riikide keskpangad on samal ajal nii riigisisesed kui ka EKPSi raames tegutsevad asutused, võivad need keskpangad täita muid funktsioone kui need, mis on loetletud EKPSi ja EKP protokollis[325]. Selliseid funktsioone täidavad nad siiski omal vastutusel ning selle vastutuse tekkimise konkreetsed tingimused on kindlaks määratud riigisiseses õiguses. Seega peab asjasse puutuv liikmesriik kindlaks määrama tingimused, mille esinemisel võib tema keskpanga vastutus tekkida seetõttu, et ta rakendas direktiivi 2001/24 tähenduses saneerimismeedet, juhul kui see keskpank on määratud niisuguse meetme rakendamiseks pädevaks asutuseks. Liikmesriigid on selle pädevuse teostamisel siiski kohustatud järgima liidu õigusest tulenevaid kohustusi.

Sellega seoses keelab liidu õigus riikide keskpankadel niisuguste kohustuste rahastamise, mis on avalikul sektoril kolmandate isikute ees.

Nii ei saa riigi keskpanga vastutuse tekkimisel siis, kui see pank ei ole järginud talle riigisisese õigusega pandud ülesande täitmisel ette nähtud reegleid, põhimõtteliselt lähtuda sellest, et see hõlmab niisuguste kohustuste rahastamist, mis avalikul sektoril on kolmandate isikute ees. Sellisel juhul on nimelt kahju kandnud kolmandatele isikutele hüvitise maksmine selle keskpanga tegevuse tagajärg, mitte niisuguse varem tekkinud kohustuse täitmine, mis on avaliku võimu asutustel kolmandate isikute ees. Peale selle ei tulene niisugune rahastamine tavaliselt vahetult meetmetest, mille need avaliku võimu asutused on võtnud, ja see ei võimalda põhimõtteliselt neil avaliku võimu asutustel teha kulutusi, jättes seejuures tähelepanuta üleskutse järgida usaldusväärset eelarvepoliitikat[326]. Võttes siiski arvesse suurt keerukuse astet ja kiireloomulisust, mis iseloomustab direktiivi 2001/24 tähenduses saneerimismeetmete rakendamist, ei saa selline vastutus tekkida, ilma et nõutaks, et keskpangale ette heidetav hoolsuskohustuse rikkumine oleks raske.

Seevastu vastutuse süsteemiga, mis on kohaldatav pelgalt seetõttu, et riigi keskpank täitis talle riigisisese õigusega pandud funktsiooni, isegi kui ta täitis täielikult talle kohaldatavaid reegleid, kaasneb sellise kohustuse rahastamine, mis on avalikul sektoril kolmandate isikute ees. Kuigi riigi seadusandjal on lubatud tagada riigi keskpanga otsuste – mille keskpank tegi kooskõlas selle seadusandja valikutega – vältimatute tagajärgede eest hüvitise maksmine, tuleb tõdeda, et sellega kehtestatakse maksekohustus, mis tuleneb otseselt selle seadusandja poliitilistest valikutest, mitte viisist, kuidas keskpank täidab oma ülesandeid. Riigi keskpanga oma vahenditest sellise hüvitise maksmist tuleb seega käsitada nii, et sellega võtab keskpank avaliku võimu asutuste asemel üle selliste kohustuste rahastamise, mis on avalikul sektoril tulenevalt riigisisestest õigusaktidest, kuid see on liidu õigusega vastuolus.

---

325 Vastavalt EKPSi ja EKP protokolli artiklile 14.4.

326 Vastupidi ELTL artikli 123 lõike 1 eesmärgile.

Teisena selgitas Euroopa Kohus riikide keskpankade sõltumatuse põhimõtte ulatust, kui neil tekib vastutus sellise summa ulatuses, mis võib kahjustada nende võimet täita tõhusalt oma ülesandeid. Keskpankadele riigisisese õigusega pandud funktsiooni täitmise raames vastutuse süsteemi kehtestamine ei ole iseenesest nende sõltumatusega vastuolus. Selleks kehtestatud riigisisesed õigusnormid ei saa siiski panna asjasse puutuvat keskpanka olukorda, mis kahjustaks mis tahes moel tema võimet täita sõltumatult EKPSiga seotud ülesannet.

EKPSi ühe põhiülesande, nimelt liidu rahapoliitika elluviimises osalemiseks näib aga tingimata vajalik, et riikide keskpangad moodustaksid reserve. Selles kontekstis võib riigi keskpanga üldistest reservidest sellise summa väljavõtmine – mis võib mõjutada tema võimet täita tõhusalt EKPSi raames oma ülesandeid, koosmõjus asjaoluga, et kuna kogu selle keskpanga kasum kasutatakse automaatselt tema tekitatud kahju hüvitamiseks, siis ei ole ta võimeline neid reserve iseseisvalt taastama – teha selle keskpanga sõltuvaks poliitilistest organitest, mis on aga liidu õigusega vastuolus. See on nii iseäranis siis, kui riigi keskpangal on õiguslik kohustus võtta tema asukohaliikmesriigi teistelt ametiasutustelt laenu juhul, kui reservidega seotud rahastamisallikad on ammendatud.

Niisugused õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, on just sellist laadi, sest panevad keskpanga olukorda, kus talle võidakse potentsiaalselt avaldada poliitilist survet, samas kui ELTL artikli 130 ning EKPSi ja EKP protokolli artikli 7 eesmärk on vastupidi kaitsta EKPSi igasuguse poliitilise surve eest, et ta saaks tulemuslikult taotleda oma ülesannetega seotud eesmärkide saavutamist tänu sellele, et ta teostab sõltumatult talle sel otstarbel esmase õigusega antud eripädevust.

XV. Sotsiaalpoliitika[327]

1. Tööaja korraldus

24. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Glavna direktsia „Pozharna bezopasnost i zashtita na naselenieto“ (C-262/20, EU:C:2022:117)

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalpoliitika – Tööaja korraldus – Direktiiv 2003/88/EÜ – Artikkel 8 – Artikli 12 punkt a – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklid 20 ja 31 – Öötöö tavalise kestuse lühendamine võrreldes päevase tööga – Avaliku sektori töötajad ja erasektori töötajad – Võrdne kohtlemine

VB, kes on Bulgaaria siseministeeriumi peadirektoraadi „Tuleohutus ja elanikkonnakaitse“ tuletõrjeteenistuse teenistuja, tegi mitu aastat öötööd. Kuna VB leidis, et tal on õigus öötöötundide ümberarvestamisele nii, et seitse öötöötundi võetaks arvesse kaheksa päevatöötunnina, esitas VB tööandjale taotluse ületunnitasu saamiseks.

Tema taotlus jäeti rahuldamata põhjusel, et ükski kehtiv säte ei näe siseministeeriumi teenistujatele ette öötöötundide ümberarvestamist päevasteks töötundideks. Nende teenistujate suhtes ei kohaldata nimelt Bulgaaria tööseadustikus erasektori töötajatele ette nähtud tavalist seitsmetunnist öötöö kestust viiepäevase töönädala korral. Siseministeeriumi seaduses on määratletud vaid öötöö kellaaeg ning sätestatud üksnes, et nende teenistujate tööaeg ei tohi olla pikem kui keskmiselt kaheksa tundi 24tunnise ajavahemiku jooksul, ilma et oleks täpsustatud öötöö tavapärast ja maksimaalset kestust. VB vaidlustas selle keeldumise Rayonen sad Lukovitis (Lukoviti rajoonikohus, Bulgaaria).

Olles saanud eelotsusetaotluse nimetatud kohtult, kes leidis, et siseministeeriumi teenistujate tavaline öötööaeg peaks olema seitse tundi, et neid ei koheldaks halvemini kui teisi töötajaid, täpsustas Euroopa Kohus liikmesriikide kohustusi seoses meetmetega, mis tuleb öötöötajate ohutuse ja tervise kaitseks direktiivi 2003/88[328] alusel võtta, ning tegi otsuse selle kohta, kas kõnealused Bulgaaria õigusnormid on kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega, mis on tagatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikliga 20, ning iga töötaja õigusega headele ja õiglastele töötingimustele, mis on tagatud harta artikliga 31.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus märkis kõigepealt seoses öötöö ja päevase töö tavalise kestuse suhtega, et direktiiv 2003/88 ei ütle selle kohta midagi. Nimelt kehtestab see direktiiv üksnes miinimumnõuded, milles on öötöö maksimaalseks kestuseks määratud kaheksa tundi 24tunnise ajavahemiku kohta[329]. Lisaks näeb direktiiv ette kohustuse võtta kõik vajalikud meetmed tagamaks, et öötöötajatel on nende

---

327 Selles jaotises tuleb mainida ka 10. märtsi 2022. aasta kohtuotsust ***Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs (üldine ravikindlustus)*** (C-247/20, EU:C:2022:177). Seda kohtuotsust on tutvustatud IV.2. jaotises „Õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil“.

328 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiiv 2003/88/EÜ tööaja korralduse teatavate aspektide kohta (ELT 2003, L 299, lk 9; ELT eriväljaanne 05/04, lk 381).

329 Direktiivi 2003/88 artikli 8 punkt b.

töö iseloomu kohane ohutuse ja tervise kaitse [330], jättes liikmesriikidele seejuures teatava kaalutlusruumi.

Järelikult ei kohusta direktiivi 2003/88 artikkel 8 ja artikli 12 punkt a vastu võtma riigisiseseid õigusnorme, mis näevad ette, et selliste avaliku sektori töötajate nagu politseinikud ja tuletõrjujad öise tööaja tavaline kestus peab olema lühem kui neile ette nähtud päevase tööaja tavaline kestus.

Liikmesriigid peavad siiski tagama, et selliste töötajate suhtes kohaldatakse muid tööaja, tasu, hüvitiste või samalaadsete soodustustega seotud kaitsemeetmeid, mis võimaldavad kompenseerida nende tehtava öötöö erilist koormavust. Kuigi öötöö tavalise kestuse vähendamine võrreldes päevase tööga võib olla üks õigeid lahendusi asjaomaste töötajate tervise ja ohutuse kaitsmiseks, ei ole see ainus võimalik lahendus.

Seejärel, olles tuvastanud, et Bulgaaria tööseadustiku ja siseministeeriumi seaduse sätted kujutavad endast direktiivi 2003/88 rakendamist ja kuuluvad seega liidu õiguse kohaldamisalasse, lahendas Euroopa Kohus küsimuse, kas need õigusnormid on hartaga kooskõlas.

Selle kohta otsustas Euroopa Kohus, et harta artiklitega 20 ja 31 ei ole vastuolus see, et erasektori töötajate öötööks ette nähtud tavalist seitsmetunnist kestust ei kohaldata avaliku sektori teenistujate, eeskätt politseinike ja tuletõrjujate suhtes, kui selline erinev kohtlemine põhineb objektiivsel ja mõistlikul kriteeriumil, see tähendab, kui see on kooskõlas õiguspärase eesmärgiga, mida nende õigusaktidega saavutada soovitakse, ja on selle eesmärgi suhtes proportsionaalne.

Euroopa Kohus märkis kõigepealt, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on kindlaks teha võrreldavas olukorras olevate isikute kategooriad ning neid konkreetselt võrrelda, kaasa arvatud öötöötingimuste osas. Käesoleval juhul on eelotsusetaotluse esitanud kohus analüüsinud abstraktseid töötajate kategooriaid, nagu erasektori töötajad, kelle suhtes kohaldatakse tööseadustikus ette nähtud korda, ja avaliku sektori töötajad, nagu siseministeeriumi teenistujad, kelle suhtes seda ei kohaldata.

Võimaliku erineva kohtlemise põhjendatuse kohta märkis Euroopa Kohus, et siseministeeriumi teenistujate öötöötundide päevase töö tundideks ümberarvestamise meetodi puudumist ei saa põhjendada üksnes eelarvekaalutlustega, arvestamata muid poliitilisi, sotsiaalseid või demograafilisi kaalutlusi.

Öötööd reguleerivate riigisiseste õigusnormidega kehtestatud erinev kohtlemine võrreldavas olukorras olevate töötajate kategooriate vahel on siis, kui see ei põhine objektiivsel ja mõistlikul kriteeriumil – mis tähendab, et see peab olema kooskõlas õiguspärase eesmärgiga ja selle eesmärgi suhtes proportsionaalne –, vastuolus liidu õigusega ning kohustab liikmesriigi kohut vajaduse korral tõlgendama riigisisest õigust võimalikult suures ulatuses asjakohase esmase õigusnormi sõnastust ja eesmärki silmas pidades, võttes seejuures arvesse kogu riigisisest õigust ja kasutades selles tunnustatud tõlgendusmeetodeid, et tagada esmase õigusnormi täieulatuslik toime ning saavutada selle õigusnormi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus.

330 Direktiivi 2003/88 artikli 12 punkt a.

2. Renditöötajate kaitse

15. detsembri 2022. aasta kohtuotsus TimePartner Personalmanagement (C-311/21, EU:C:2022:983)

Eelotsusetaotlus – Tööhõive ja sotsiaalpoliitika – Renditöö – Direktiiv 2008/104/EÜ – Artikkel 5 – Võrdse kohtlemise põhimõte – Vajadus tagada sellest põhimõttest erandi tegemise korral renditöötajate üldine kaitse – Kollektiivleping, mis näeb otse kasutajaettevõtja poolt tööle võetud töötajatega võrreldes ette madalama töötasu – Tõhus kohtulik kaitse – Kohtulik kontroll

CM töötas 2017. aasta jaanuarist aprillini renditöötajana rendiagentuuris TimePartner Personalmanagement GmbH tähtajalise lepingu alusel. Renditöö raames lähetati CM jaemüügisektoris tegutsevasse kasutajaettevõttesse tellimuste käitlejana.

Kahe ametiühingu – millest ühe liige on TimePartner Personalmanagement GmbH ja teise liige on CM – vahel sõlmitud renditöötajate kollektiivlepingu kohaselt maksti talle selle töö eest brutotöötasu 9,23 eurot tunnis.

Selle kollektiivlepinguga oli tehtud erand Saksa õiguses [331] tunnustatud võrdse kohtlemise põhimõttest, nähes renditöötajatele ette väiksema töötasu kui see, mida makstakse kasutajaettevõtja töötajatele Baieri liidumaa (Saksamaa) jaemüügitöötajate kollektiivlepingu alusel, s.o brutotöötasu 13,64 eurot tunnis.

CM esitas Arbeitsgericht Würzburgile (Würzburgi töökohus, Saksamaa) hagi nõudega maksta täiendav töötasu summas 1296,72 eurot, mis vastab renditöötajate ja nende võrreldavate töötajate palgavahele, kelle kasutajaettevõtja on otse tööle võtnud. Ta väitis, et on rikutud renditöötajate võrdset kohtlemist, mis on kehtestatud direktiivi 2008/104 artiklis 5[332]. Pärast hagi esimeses astmes ja apellatsiooniastmes rahuldamata jätmist esitas CM kassatsioonkaebuse Bundesarbeitsgerichtile (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus), kes pöördus nimetatud sätte tõlgendamiseks viie eelotsuse küsimusega Euroopa Kohtu poole.

Euroopa Kohus määratles tingimused, millele peab vastama tööturu osapoolte sõlmitud kollektiivleping direktiivi 2008/104 artikli 5 lõike 3 alusel renditöötajate võrdse kohtlemise põhimõttest erandi tegemiseks[333]. Kohus täpsustas muu hulgas, milline ulatus on mõistel „renditöötajate üldine kaitse“, mis peab kollektiivlepinguga selle sätte alusel tagatud olema, ja esitas kriteeriumid, millest lähtudes saab hinnata, kas üldine kaitse on tegelikult tagatud. Samuti jõudis Euroopa Kohus järeldusele, et selliste kollektiivlepingute üle peab saama teha tõhusat kohtulikku kontrolli.

Euroopa Kohtu hinnang

Euroopa Kohus meenutas direktiivi 2008/104 eesmärki tagada renditöötajate kaitse ja eesmärki austada tööturu mitmekesisust ning täpsustas seejärel, et viidates mõistele „renditöötajate üldine

---

331 2017. aasta jaanuarist kuni märtsini oli see sätestatud 3. veebruari 1995. aasta tööjõu vahendamise seaduse (Arbeitnehmerüberlassungsgesetz; *BGBl.* 1995 I, lk 158) kuni 31. märtsini 2017 kehtinud redaktsiooni § 10 lõike 4 esimeses lauses ja 2017. aasta aprillis oli see sätestatud sama seaduse alates 1. aprillist 2017 kehtiva redaktsiooni § 8 lõikes 1.

332 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. novembri 2008. aasta direktiiv 2008/104/EÜ renditöö kohta (ELT 2008, L 327, lk 9).

333 Lõige 3 annab liikmesriikidele õiguse võimaldada tööturu osapooltel säilitada või sõlmida kollektiivlepinguid, mis lubavad peamiste töö- ja töölevõtmistingimuste suhtes renditöötajaid ebavõrdselt kohelda, tingimusel et oleks tagatud renditöötajate üldine kaitse.

kaitse“, ei nõua selle direktiivi artikli 5 lõige 3, et võetaks arvesse renditöötajate eriomast kaitse taset, mis ületab seda, mis on peamiste töö- ja töölevõtmistingimustega seoses riigisiseses õiguses ja liidu õiguses töötajatele üldiselt ette nähtud.

Kui aga tööturu osapooled lubavad kollektiivlepinguga renditöötajaid peamiste töö- ja töölevõtmistingimuste suhtes erinevalt kohelda, siis tuleb nende renditöötajate üldise kaitse tagamiseks anda neile kollektiivlepinguga peamiste töö- ja töölevõtmistingimustega [334] seoses vastukaaluks eeliseid, mis kompenseeriksid nende erineva kohtlemise.

Renditöötajate üldine kaitse nimelt paratamatult väheneks, kui kollektiivlepingus piirdutaks vaid sellega, et halvendatakse nende töötajate ühte või mitut peamist tingimust.

Lisaks eeldab direktiivi 2008/104 artikli 5 lõikes 3 ette nähtud erandnorm, et kontrollitakse konkreetselt, kas renditöötajate üldise kaitse tagamise kohustus on täidetud, võrreldes teataval töökohal kasutajaettevõtja poolt otse tööle võetud töötajatele kohaldatavaid peamisi töö- ja töölevõtmistingimusi nende tingimustega, mida kohaldatakse renditöötajatele, et oleks võimalik kindlaks teha, kas nende peamiste tingimustega seoses antud kompenseerivad eelised aitavad tasakaalustada tekkinud erineva kohtlemise mõju.

Renditöötajate üldise kaitse tagamise kohustus ei nõua, et renditöötajal oleks rendiagentuuriga tähtajatu tööleping, arvestades, et direktiivi 2008/104 artikli 5 lõige 3 lubab teha erandi võrdse kohtlemise põhimõttest kõikide renditöötajate suhtes, olenemata sellest, kas neil on rendiagentuuriga tähtajaline või tähtajatu tööleping.

Lisaks ei nõua see kohustus, et liikmesriigid peaksid üksikasjalikult ette nägema tingimused ja kriteeriumid, millele kollektiivlepingud peavad vastama.

Kuigi tööturu osapooltel on kollektiivlepingute läbirääkimistel ja sõlmimisel laiaulatuslik kaalutlusruum, peavad nad siiski tegutsema kooskõlas liidu õigusega üldiselt ja eriti direktiiviga 2008/104.

Seega, kuigi selle direktiivi sätted ei kohusta liikmesriike võtma vastu konkreetseid õigusnorme renditöötajate üldise kaitse tagamiseks artikli 5 lõike 3 tähenduses, peavad liikmesriigid, sealhulgas nende kohtud, siiski tagama, et kollektiivlepingud, mis lubavad peamiste töö- ja töölevõtmistingimuste suhtes erinevat kohtlemist, tagaksid muu hulgas renditöötajate üldise kaitse.

Järelikult peab nende kollektiivlepingute üle saama teha tõhusat kohtulikku kontrolli, et teha kindlaks, kas tööturu osapooled täidavad oma kohustust tagada selline kaitse.

3. Töötajate kaasamine Euroopa äriühingus

18. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) IG Metall ja ver.di (C-677/20, EU:C:2022:800)

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalpoliitika – Euroopa äriühing – Direktiiv 2001/86/EÜ – Töötajate kaasamine Euroopa äriühingu otsuste tegemisse – Artikli 4 lõige 4 – Ümberkujundamise teel asutatud Euroopa

---

334 Peamised töö- ja töölevõtmistingimused on määratletud direktiivi 2008/104 artikli 3 lõike 1 punktis f. Need on tingimused, mis käsitlevad tööaega, ületunnitööd, vaheaegu, puhkeaega, öötööd, puhkust, riigipühi ja töötasu.

äriühing – Läbirääkimiste teel saavutatud kokkuleppe sisu – Töötajate esindajate valimine nõukogu liikmeks – Valimismenetlus, mis näeb ette eraldi hääletusvooru ametiühingute esindajate jaoks

Enne Euroopa äriühinguks (SE) ümberkujundamist 2014. aastal oli Saksa õiguse alusel asutatud aktsiaseltsil SAP nõukogu, mis vastavalt Saksa õigusele[335] koosnes aktsionäre ja töötajaid esindavatest liikmetest. Viimaste puhul valiti ametiühingute ülesseatud esindajad ülejäänud töötajate esindajatest nõukoguliikmete valimiseks korraldatud hääletusest eraldiseisval hääletusel[336]. Kokkulepe töötajate kaasamise korra kohta SEks ümberkujundatud SAPs näeb omakorda ette teistsugused reeglid juhul, kui nõukogu koosseisu vähendatakse. Sellisel juhul võivad ametiühingud seada üles kandidaate teatavale osale Saksamaa Liitvabariigile eraldatud töötajate esindajate kohtadest, kelle valivad Saksamaal töötavad töötajad, kuid ilma, et nende kandidaatide valimiseks oleks ette nähtud eraldi hääletust.

Kaks ametiühingut, Industriegewerkschaft Metall (IG Metall) ja ver.di – Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft, vaidlustasid niisuguse eraldi hääletuse puudumise kohtus. Bundesarbeitsgericht (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus), kes menetleb neist ametiühingutest ühe kassatsioonkaebust, otsustas pöörduda direktiivi 2001/86[337] tõlgendamise küsimusega Euroopa Kohtu poole. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul ei järgi nimetatud kokkulepe Saksa õigusest tulenevaid nõudeid[338]. Samas on tal tekkinud küsimus, kas direktiivi 2001/86[339] artikli 4 lõige 4 ei näe ette Saksa õiguses ettenähtust madalamat kaitsetaset, mis sellisel juhul on siduv kõikidele liikmesriikidele, ning sellisel juhul peaks ta tõlgendama riigisisest õigust nii, et see oleks kooskõlas liidu õigusega.

Euroopa Kohtu suurkoda otsustas, et selline ümberkujundamise teel asutatud SE suhtes kohaldatav töötajate kaasamise korda käsitlev kokkulepe, millele on osutatud viimati nimetatud sättes, peab nägema ette eraldi hääletuse, et valida töötajate esindajateks SE nõukokku teatav osa ametiühingute ülesseatud kandidaate, kui kohaldatav liikmesriigi õigus nõuab SEks ümberkujundatava äriühingu nõukogu koosseisu puhul sellist eraldi hääletust. Sellel hääletusel tuleb tagada kõigi kõnealuse SE, selle tütarettevõtjate ja üksuste töötajate ning selles esindatud ametiühingute võrdne kohtlemine.

Euroopa Kohtu hinnang

Selles kohtuasjas alustas Euroopa Kohus direktiivi 2001/86 artikli 4 lõike 4 grammatilisest tõlgendamisest ja järeldas sellest, et liidu seadusandja viitas töötajate esindajate määratluse puhul ja

---

335 4. mai 1976. aasta seaduse, mis reguleerib töötajate osalemist juhtimises (Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer; *BGBl.* 1976 I, lk 1153), mida on muudetud 24. aprilli 2015. aasta seadusega (*BGBl.* 2015 I, lk 642) (edaspidi „MitbestG"), § 7.

336 MitbestG § 16 lõike 1 kohaselt valitakse ametiühingute esindajad nõukokku salajasel hääletusel ja proportsionaalse valimismenetluse põhimõtete kohaselt.

337 Nõukogu 8. oktoobri 2001. aasta direktiiv 2001/86/EÜ, millega täiendatakse Euroopa äriühingu põhikirja töötajate kaasamise suhtes (EÜT 2001, L 294, lk 22; ELT eriväljaanne 06/04, lk 272).

338 Tegemist on täpsemalt 22. detsembri 2004. aasta seaduse Euroopa äriühingu töötajate kaasamise kohta (Gesetz über die Beteiligung der Arbeitnehmer in einer Europäischen Gesellschaft; *BGBl.* 2004 I, lk 3675, 3686) alates 1. märtsist 2020 kehtiva redaktsiooni § 21 lõikega 6, mille kohaselt tagab kaasamise kokkulepe juhul, kui SE on asutatud ümberkujundamise teel, et töötajate kaasamine oleks igas suhtes vähemalt sama ulatuslik nagu selles äriühingus, mis kujundatakse ümber SE-ks.

339 Direktiivi 2001/86 artikli 4 lõige 4, mis käsitleb SE töötajate kaasamise korra kokkuleppe sisu, näeb ette, et kui SE on loodud ümberkujundamise teel, tagab kaasamise kokkulepe, et töötajate kaasamine on igas suhtes vähemalt sama ulatuslik nagu selles äriühingus, mis kujundatakse ümber SE-ks.

töötajate kaasamise taseme puhul, mis tuleb säilitada, selle liikmesriigi riigisisestele õigusaktidele ja/või tavadele, kus on SEks ümberkujundatava äriühingu registrijärgne asukoht.

Mis täpsemalt puudutab töötajate esindajate osavõttu, siis tuleb nii selleks, et määrata kindlaks isikud, kellel on õigus töötajaid esindada, kui ka selleks, et määrata kindlaks osavõttu iseloomustavad asjaolud, mis võimaldavad neil töötajate esindajatel mõjutada ettevõtjas tehtavaid otsuseid, viidata liikmesriigi seadusandja poolt selle kohta antud hinnangutele ja asjakohasele riigisisesele tavale.

Sellest järeldub, et kui liikmesriigi õigusaktidega kehtestatud selline menetluslik aspekt nagu eraldi hääletus ametiühingute esindajate valimiseks kujutab endast töötajate esindajate osavõttu reguleerivale riigisisesele korrale iseloomulikku asjaolu ja kui see on kohustuslik, siis tuleb seda aspekti direktiivi 2001/86 artikli 4 lõikes 4 viidatud kaasamise kokkuleppe puhul arvesse võtta.

Euroopa Kohtu hinnangul kinnitab grammatilist tõlgendust selle sätte kontekst. Liidu seadusandja soovis nimelt tagada ümberkujundamise teel asutatud SEdele erikohtlemise, et mitte piirata SEks ümberkujundatava äriühingu töötajatele liikmesriigi õigusaktide ja/või tavade kohaselt antud õigust olla kaasatud.

Euroopa Kohus leidis, et direktiivi 2001/86 selline tõlgendus on kooskõlas ka direktiivi eesmärgiga. Nagu sellest direktiivist nähtub[340], ei tähenda kaasamise valdkonnas omandatud õiguste tagamine liidu seadusandja poolt mitte üksnes SEks ümberkujundatava äriühingu töötajate omandatud õiguste säilitamist, vaid ka nende õiguste laiendamist kõikidele SE töötajatele isegi juhul, kui liikmesriigi õigusaktides ei ole sellekohaseid viiteid.

Euroopa Kohtu hinnangul toetab direktiivi 2001/86 sellist tõlgendust veel ka selle direktiivi kujunemislugu. Sellest ilmneb, et ümberkujundamise teel asutatud SEde suhtes kohaldatav kord oli nimelt läbirääkimiste peamine vaidlusküsimus. Direktiivi vastuvõtmise protsess sai jätkuda alles pärast seda, kui lisati säte, millest sai direktiivi artikli 4 lõige 4 ning mis käsitleb just ümberkujundamise teel asutatud SEsid, vältimaks, et selline asutamine viib ümberkujundatavas äriühingus olemasoleva töötajate kaasamise taseme nõrgenemiseni.

Lõpuks täpsustas Euroopa Kohus, et õigus seada üles teatud osa kandidaate töötajate esindajate valimiseks ümberkujundamise teel asutatud SE – nagu SAP – nõukogu liikmeks, ei saa kuuluda ainult Saksa ametiühingutele, vaid seda tuleb laiendada kõikidele ametiühingutele, kes on esindatud SEs, selle tütarettevõtjates ja üksustes, et need ametiühingud oleksid selle õiguse osas võrdsed.

340 Täpsemalt selle põhjendus 18, milles on muu hulgas ette nähtud, et selle direktiivi oluline põhimõte ja deklareeritud eesmärk on tagada töötajatele nende omandatud õigused olla kaasatud äriühingu otsuste tegemisse.

XVI. Rahvatervis

22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) EUROAPTIEKA (C-530/20, EU:C:2022:1014)

Eelotsusetaotlus – Inimtervishoius kasutatavad ravimid – Direktiiv 2001/83/EÜ – Artikli 86 lõige 1 – Mõiste „ravimite reklaamimine“ – Artikli 87 lõige 3 – Ravimite mõistlik kasutamine – Artikkel 90 – Reklaami sisu keelatud elemendid – Käsimüügiravimite ning hüvitamisele mittekuuluvate ravimite reklaamimine – Hinnal põhinev reklaamimine – Sooduspakkumiste reklaamimine – Kombineeritud müügi reklaamimine – Keeld

„EUROAPTIEKA“ SIA on Lätis farmaatsiavaldkonnas tegutsev äriühing. Ta kuulub kontserni, mille omandis on selles riigis apteekide võrgustik ja ravimite jaemüügiga tegelevad äriühingud. Veselības inspekcijas Zāļu kontroles nodaļa (tervishoiuinspektsiooni ravimijärelevalve talitus, Läti) keelas 2016. aastal EUROAPTIEKA-l levitada soodusmüügi reklaami, pakkudes vähemalt kolme toote ostmisel iga ravimi ostuhinna vähendamist 15% võrra. Nimetatud otsus võeti vastu teatava riigisisese õigusnormi alusel, mille kohaselt ei tohi käsimüügiravimite ning hüvitamisele mittekuuluvate ravimite reklaam üldsusele sisaldada teavet, mis ergutab ravimit ostma, õigustades ravimi ostmise vajalikkust ravimi hinnaga, kuulutades välja erilise hinnasoodustuse või rõhutades, et ravimit müüakse koos teiste ravimite (sealhulgas soodushinnaga) või toodetega[341].

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Läti konstitutsioonikohus), kellele EUROAPTIEKA esitas taotluse kontrollida selle sätte põhiseadusele vastavust, esitas 2020. aastal Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse direktiivi 2001/83 tõlgendamise kohta[342].

Euroopa Kohtu suurkoda täpsustas oma kohtuotsuses mõiste „ravimite reklaamimine“ ulatust selle direktiivi tähenduses eelkõige niisuguse sisu osas, mis ei puuduta mitte konkreetset ravimit, vaid kindlaksmääramata ravimeid. Lisaks võttis ta seisukoha selle kohta, kas nimetatud direktiiviga on kooskõlas riigisisene õigusnorm, mis näeb ette sellised keelud, nagu on kõne all põhikohtuasjas, eelkõige küsimuses, kas nende keeldude eesmärk on soodustada ravimite mõistlikku kasutamist kõnealuse direktiivi tähenduses.

Euroopa Kohtu hinnang

Esimesena otsustas Euroopa Kohus, et niisuguse teabe levitamine, millega ergutatakse ravimeid ostma, õigustades sellise ostmise vajalikkust nende ravimite hinnaga, kuulutades välja erimüügi või rõhutades, et neid ravimeid müüakse koos muude ravimitega, sealhulgas soodsama hinnaga, või koos muude toodetega, on hõlmatud mõistega „ravimite reklaamimine“ direktiivi 2001/83 tähenduses, isegi kui see teave ei puuduta mitte konkreetset ravimit, vaid kindlaksmääramata ravimeid.

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus asjaomase direktiivi artikli 86 lõike 1 sõnastusele osutades, et selles sättes on mõistet „ravimite reklaamimine“ kasutades süstemaatiliselt viidatud ravimitele mitmuses.

---

341 Valitsuse 17. mai 2011. aasta määruse nr 378, millega kehtestatakse ravimite reklaamimise üksikasjalikud eeskirjad ja kord, mille alusel on ravimite valmistajatel lubatud arstidele anda tasuta raviminäidiseid (Ministru kabineta noteikumi Nr. 378 „Zāļu reklamēšanas kārtība un kārtība, kādā zāļu ražotājs ir tiesīgs nodot ārstiem bezmaksas zāļu paraugus“) *(Latvijas Vēstnesis*, 2011, nr 78), punkt 18.12.

342 Täpsemini puudutab see Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. novembri 2001. aasta direktiivi 2001/83/EÜ inimtervishoius kasutatavaid ravimeid käsitlevate ühenduse eeskirjade kohta (EÜT 2001, L 311, lk 67; ELT eriväljaanne 13/27, lk 69), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 31. märtsi 2004. aasta direktiiviga 2004/27/EÜ (ELT 2004, L 136, lk 34; ELT eriväljaanne 13/34, lk 62), artikli 86 lõiget 1, artikli 87 lõiget 3 ja artiklit 90.

Lisaks on kõnealune mõiste selles sättes määratletud väga laialt, nii et see hõlmab kõiki ravimite koduuksel propageerimise viise, klientide värbamist või meelitusvahendeid, mille hulka kuulub ravimite reklaamimine üldsusele.

Seejärel märkis Euroopa Kohus kontekstuaalsest vaatenurgast lähtudes, et direktiivi 2001/83 VIII jaotise sätted, mille hulka kuulub ka artikkel 86, sisaldavad kogu ravimireklaami üldnorme ja aluspõhimõtteid, mistõttu need sätted on kohaldatavad igasugusele tegevusele, mille eesmärk on ravimite väljakirjutamist, tarnimist, müüki ja tarbimist edendada.

Viimaks, mis puudutab direktiiviga 2001/83 taotletavaid eesmärke, siis asus Euroopa Kohus seisukohale, et selle direktiiviga järgitava rahvatervise kaitse põhieesmärk jääks suures osas täitmata, kui ravimite koduuksel propageerimine, klientide värbamine või ravimite väljakirjutamise, tarnimise, müügi ja tarbimise edendamiseks mõeldud meelitusvahendid, milles ei viidata konkreetsele ravimile, ei ole mõistega „ravimite reklaamimine“ hõlmatud ega kuulu seega selle direktiiviga reklaamimise suhtes ette nähtud keeldude, tingimuste ja piirangute kohaldamisalasse.

Nimelt, kuna kindlaksmääramata ravimite reklaam, nagu reklaam, mis hõlmab tervet sama patoloogia raviks mõeldud ravimite klassi, võib hõlmata ka retseptiravimeid või hüvitamisele kuuluvaid ravimeid, võtaks nimetatud reklaami direktiivi 2001/83 ravimite reklaami käsitlevate sätete kohaldamisalast väljajätmine kõnealuses direktiivis sätestatud keeldudelt[343] suures osas nende soovitava toime, kuna siis ei hõlmaks see keeld mis tahes reklaami, mis konkreetselt ei puuduta sellesse ravimiklassi kuuluvat ravimit.

Lisaks tõdes Euroopa Kohus, et kindlaksmääramata käsimüügiravimite ning hüvitamisele mittekuuluvate ravimite kogumile tehtav reklaam, nagu kogu apteegis müüdavate ravimite valikut puudutav reklaam, võib olla samal alusel kui üheainsa konkreetse ravimi reklaam ülemäärane ja järelemõtlematu ning seega kahjustada tervist, meelitades tarbijaid asjaomaste ravimite ületarbimisele või väärkasutusele.

Euroopa Kohus järeldas, et hoolimata sellest, mida märgiti kohtuotsuses A (ravimireklaam ja -müük internetis) [344] ning kohtuotsuses DocMorris [345], hõlmab mõiste „ravimite reklaamimine“ direktiivi 2001/83 tähenduses kõiki konkreetse ravimi või kindlaksmääramata ravimite koduuksel propageerimise viise, klientide värbamist või konkreetse ravimi või kindlaksmääramata ravimite väljakirjutamise, tarnimise, müügi ja tarbimise edendamiseks mõeldud meelitusvahendeid.

Euroopa Kohus lisas, et kuna selle sätte põhiline tunnusjoon on vastava sõnumi eesmärk, millel on määrav roll reklaami eristamisel tavalisest teabest, ning kuna teabe levitamise tegevusel, mille suhtes põhikohtuasjas kõne all olevat riigisisest õigusnormi kohaldatakse, näib olevat selline müügiedenduslik eesmärk, siis kuulub see tegevus kõnealuse mõiste alla.

Teisena asus Euroopa Kohus seisukohale, et direktiivi 2001/83[346] sätetega ei ole vastuolus riigisisene õigusnorm, millega kehtestatakse piirangud, mida ei ole selles direktiivis ette nähtud, kuid mis vastavad asjaomase direktiiviga järgitavale rahvatervise kaitse põhieesmärgile, keelates käsimüügiravimite ning hüvitamisele mittekuuluvate ravimite üldsusele suunatud reklaamis sellise teabe kasutamise, millega ergutatakse ravimeid ostma, õigustades sellise ostmise vajalikkust nende

---

343 Direktiivi 2001/83 artikli 88 lõike 1 punkt a ja lõige 3.

344 Vt 1. oktoobri 2020. aasta kohtuotsus ***A (ravimireklaam ja -müük internetis)*** (C-649/18, EU:C:2020:764, punkt 50).

345 15. juuli 2021. aasta kohtuotsus ***DocMorris*** (C-190/20, EU:C:2021:609, punkt 20).

346 Täpsemini direktiivi 2001/83 artikli 87 lõige 3 ning artikkel 90.

ravimite hinnaga, kuulutades välja erimüügi või rõhutades, et neid ravimeid müüakse koos muude ravimitega, sealhulgas soodsama hinnaga, või koos muude toodetega.

Nimetatud tõlgenduse toetuseks tuletas Euroopa Kohus esiteks meelde seoses sellega, kuidas suhestuvad omavahel nõue, et nimetatud reklaamiga peab olema soodustatud ravimite mõistlik kasutamine[347], ning direktiivis 2001/83 nimetatud piirangud, mis on esitatud lubamatute reklaami sisu elementide loetelu kujul[348], et asjaolu, et asjaomane direktiiv ei sisalda teatavaid reklaami sisu elemente käsitlevat erinormi, ei takista igasuguse ravimite ülemäärase ja järelemõtlematu reklaamimise ärahoidmise eesmärki järgides seda, et liikmesriigid keelavad[349] sellised reklaami sisu elemendid põhjusel, et need soodustavad ravimi ebamõistlikku kasutamist.

Järelikult, isegi kui direktiiv 2001/83 lubab käsimüügiravimeid reklaamida, peavad liikmesriigid selleks, et vastavalt kaitse tagamise põhieesmärgile ennetada rahvatervisele ohu ilmnemist, keelama käsimüügiravimite ning hüvitamisele mittekuuluvate ravimite reklaamis selliste reklaami sisu elementide kasutamist, mis soodustavad ravimi ebamõistlikku kasutamist.

Teiseks, mis puudutab küsimust, kas niisugused keelud, nagu on kõne all põhikohtuasjas, puudutavad taolisi reklaami sisu elemente, siis märkis Euroopa Kohus, et lõpptarbija hindab käsimüügiravimite ning hüvitamisele mittekuuluvate ravimite puhul sageli ise ilma arsti abita niisuguste ravimite ostmise kasulikkust või vajalikkust. Tarbijal ei ole aga tingimata spetsiifilisi ja objektiivseid teadmisi, mis võimaldaksid tal nende ravitoimet hinnata. Reklaam võib seega avaldada eriti olulist mõju tarbija hinnangule ja valikule nii ravimi kvaliteedi kui ka ostetava koguse osas.

Nimetatud kontekstis võivad sellised reklaami sisu elemendid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, meelitada tarbijaid käsimüügiravimeid ning hüvitamisele mittekuuluvaid ravimeid ostma, lähtudes nende ravimite hinnaga seotud majanduslikust kriteeriumist, ning seetõttu võivad need ajendada tarbijaid asjaomaseid ravimeid ostma ja tarbima, ilma et oleks antud objektiivset hinnangut, mis põhineb vastavate ravimite ravitoimel ja konkreetsetel meditsiinilistel vajadustel.

Euroopa Kohus asus aga seisukohale, et reklaam, mis juhib tarbija tähelepanu kõrvale ravimi võtmise vajaduse objektiivselt hindamiselt, ergutab ravimi ebamõistlikku ja ülemäärast kasutamist. Selline ravimite ebamõistlik ja ülemäärane kasutamine võib tuleneda ka reklaamist, mis nagu sooduspakkumisi või ravimite ja muude toodete kombineeritud müüki puudutav reklaam samastab ravimid teiste tarbekaupadega, millele tehakse üldiselt allahindlusi ja sooduspakkumisi, kui tehtavad kulutused ületavad teatavat määra.

Euroopa Kohus järeldas selle põhjal, et rahvatervise kaitse põhieesmärgile vastab ja seega on direktiiviga 2001/83 kooskõlas selline riigisisene õigusnorm, nagu on kõne all põhikohtuasjas, niivõrd kuivõrd sellega on keelatud levitada käsimüügiravimite ning hüvitamisele mittekuuluvate ravimite ebamõistlikku ja ülemäärast kasutamist ergutavaid reklaami sisu elemente, ilma et see kahjustaks apteekide võimalust teha ravimite ja muude tervishoiutoodete müümisel allahindlusi ja sooduspakkumisi.

---

347 Direktiivi 2001/83 artikli 87 lõikes 3 ette nähtud nõue.

348 Direktiivi 2001/83 artiklis 90 sätestatud piirangud.

349 Direktiivi 2001/83 artikli 87 lõike 3 alusel.

XVII. Tarbijakaitse[350]

17. mai 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Ibercaja Banco (C-600/19, EU:C:2022:394)

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Võrdväärsuse põhimõte – Tõhususe põhimõte – Hüpoteegiga tagatud nõude täitemenetlus – Laenulepingus sisalduva viivise nominaalmäära kehtestava tingimuse ja ennetähtaegse tagasimaksmise tingimuse ebaõiglane laad – Seadusjõud ja aegumine – Kohtus lepingutingimuse ebaõiglasele laadile tuginemise võimaluse kaotamine – Liikmesriigi kohtu omal algatusel kontrollimise pädevus

17. mai 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) SPV Project 1503 jt (C-693/19 ja C-831/19, EU:C:2022:395)

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Võrdväärsuse põhimõte – Tõhususe põhimõte – Maksekäsumenetlused ja arestimismenetlus kolmandate isikute suhtes – Kohtulahendi seadusjõud, mis vaikimisi hõlmab täitedokumendi tingimuste kehtivust – Täitmisega seotud küsimusi lahendava kohtu pädevus kontrollida omal algatusel lepingutingimuse võimalikku ebaõiglust

17. mai 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Impuls Leasing România (C-725/19, EU:C:2022:396)

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Võrdväärsuse põhimõte – Tõhususe põhimõte – Täitedokumendiks oleva liisingulepingu sundtäitmise menetlus – Vastuväide täitmise suhtes – Riigisisesed õigusnormid, mis ei luba kohtul, kellele on esitatud niisugune vastuväide, kontrollida täitedokumendi tingimuste ebaõiglast laadi – Täitmisega seotud küsimusi lahendava kohtu pädevus kontrollida omal algatusel tingimuse võimalikku ebaõiglast laadi – Nende tingimuste ebaõiglast laadi kontrollida võimaldava, tavamenetluses esitatava hagi olemasolu – Nõue anda täitemenetluse peatamiseks tagatis

17. mai 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Unicaja Banco (C-869/19, EU:C:2022:397)

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 93/13/EMÜ – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Võrdväärsuse põhimõte – Tõhususe põhimõte – Hüpoteeklaenu leping – Selles lepingus ette nähtud intressi alammäära tingimuse ebaõiglane laad – Apellatsiooniastme kohtumenetlust käsitlevad riigisisesed eeskirjad – Ebaõiglase lepingutingimuse tühisuse tuvastamise tagajärgede ajaline piiramine – Tagasitäitmine – Liikmesriigi apellatsioonikohtul olev omal algatusel kontrollimise pädevus

Hispaania kohtud (Ibercaja Banco, C-600/19, ja Unicaja Banco, C-869/19), Itaalia kohus (SPV Project 1503, C-693/19 ja C-831/19) ning Rumeenia kohus (Impuls Leasing România, C-725/19) esitasid

---

350 Selles jaotises tuleb mainida ka 28. aprilli 2022. aasta kohtuotsust ***Meta Platforms Ireland*** (C-319/20, EU:C:2022:322). Seda kohtuotsust on tutvustatud III.4.d. jaotises „Hagid, mis on esitatud isikuandmete kaitse üldmäärusega vastuolus oleva andmete töötlemise peale“.

Euroopa Kohtule viis eelotsusetaotlust, mis kõik käsitlevad ebaõiglaste lepingutingimuste direktiivi tõlgendamist[351].

Need taotlused esitati erinevat laadi menetlustes. Nii käsitleb eelotsusetaotlus kohtuasjas Ibercaja Banco hüpoteegiga tagatud nõude täitemenetlust, kus tarbija ei esitanud vastuväiteid ning hüpoteegiga koormatud kinnisasja omandiõigus oli juba üle antud kolmandale isikule. Kohtuasjas Unicaja Banco esitati eelotsusetaotlus apellatsioonimenetluses, mille algatamist taotleti kohtuotsuse Gutiérrez Naranjo jt [352] tagajärjel. Eelotsusetaotlused liidetud kohtuasjades SPV Project 1503 käsitlevad omakorda kohtulahendi seadusjõu omandanud täitedokumentidel põhinevaid sundtäitmise menetlusi. Kohtuasjas Impuls Leasing România esitatud eelotsusetaotlus esitati aga täitedokumendiks oleva liisingulepingu sundtäitmise menetluse raames.

Euroopa Kohtu suurkoja nelja otsusega arendati edasi Euroopa Kohtu praktikat, mis käsitleb liikmesriigi kohtu kohustust ja õigust hinnata omal algatusel ebaõiglaste lepingutingimuste direktiivi alusel lepingutingimuste ebaõiglast laadi. Euroopa Kohus täpsustas sellega seoses ühelt poolt kohtulahendi seadusjõu põhimõtte ja aegumise ning teiselt poolt ebaõiglaste lepingutingimuste kohtuliku kontrolli vahelist suhet. Euroopa Kohus võttis lisaks seisukoha küsimuses, milline on selle kontrolli ulatus tarbijavõlgade sissenõudmise kiirmenetluste raames, ning samuti küsimuses, kuidas suhestuvad omavahel teatavad menetluspõhimõtted, mis on riigisisestes õigustes ette nähtud seoses edasikaebamise ning liikmesriigi kohtu pädevusega analüüsida omal algatusel lepingutingimuste ebaõiglast laadi.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt täpsustas Euroopa Kohus, kuidas suhestuvad omavahel kohtulahendi seadusjõu põhimõte ja täitmisega seotud küsimusi lahendava kohtu pädevus analüüsida maksekäsumenetluse raames omal algatusel maksekäsu aluseks oleva lepingutingimuse ebaõiglast laadi.

Euroopa Kohus asus seisukohale, et ebaõiglaste lepingutingimuste direktiiviga [353] on vastuolus riigisisesed õigusnormid, milles on ette nähtud, et kui võlgnik ei ole esitanud vastuväidet maksekäsu peale, ei saa täitmisega seotud küsimusi lahendav kohus kontrollida maksekäsu aluseks olnud lepingutingimuste võimalikku ebaõiglast laadi, sest kohtulahendi seadusjõud, mille see maksekäsk on omandanud, hõlmab vaikimisi ka nende tingimuste kehtivust. Täpsemalt võivad õigusnormid, mille kohaselt loetakse lepingutingimuste ebaõiglase laadi kontrollimine omal algatusel toimunuks ja kohtulahendi seadusjõuga hõlmatuks isegi siis, kui maksekäsku sisaldavas lahendis puuduvad selle kohta igasugused põhjendused, muuta sisutuks liikmesriigi kohtu kohustuse kontrollida omal algatusel lepingutingimuste võimalikku ebaõiglast laadi. Sellisel juhul nõuab tõhusa kohtuliku kaitse kohustus, et täitmisega seotud küsimusi lahendav kohus saaks – sealhulgas esimest korda – hinnata, kas sellised lepingutingimused, mille alusel tehti maksekäsk, võivad olla ebaõiglased. Asjaolu, et maksekäsu jõustumise kuupäeval ei teadnud võlgnik, et teda saab kvalifitseerida selle direktiivi tähenduses „tarbijaks“, ei ole sel puhul tähtis.

---

351 Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288; edaspidi „ebaõiglaste lepingutingimuste direktiiv“).

352 21. detsembri 2016. aasta kohtuotsus ***Gutiérrez Naranjo jt*** (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980). Euroopa Kohus leidis selles kohtuotsuses sisuliselt, et Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) kohtupraktika, millega kehtestati ajaline piirang selliste summade tagasimaksmisele, mille tarbijad olid maksnud pankadele alusetult ebaõiglase lepingutingimuse alusel, mida tuntakse intressi alammäära tingimuse nime all, oli vastuolus ebaõiglaste lepingutingimuste direktiivi artikli 6 lõikega 1, ning et tarbijatel on seega selle sätte alusel õigus saada need summad täies ulatuses tagasi.

353 Eeskätt selle direktiivi artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1.

Teiseks käsitles Euroopa Kohus küsimust, kuidas suhestuvad omavahel kohtulahendi seadusjõu põhimõte, aegumine ja liikmesriigi kohtu pädevus analüüsida hüpoteegiga tagatud nõude täitemenetluse raames omal algatusel lepingutingimuse ebaõiglast laadi.

Ühelt poolt märkis Euroopa Kohus, et ebaõiglaste lepingutingimuste direktiiviga[354] on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis kohtulahendi seadusjõu ja aegumise mõju tõttu ei võimalda ei kohtul omal algatusel analüüsida lepingutingimuste ebaõiglast laadi hüpoteegiga tagatud nõude täitemenetluses ega tarbijal pärast vastuväidete esitamise tähtaja möödumist tugineda nende tingimuste ebaõiglasele laadile selles menetluses või hilisemas tuvastusmenetluses. Direktiivi selline tõlgendus on kohaldatav juhul, kui kohus on neid tingimusi hüpoteegiga tagatud nõude täitemenetluse algatamise ajal juba omal algatusel analüüsinud, kuid hüpoteegi täitmisele pööramist lubavas kohtulahendis ei ole sõnaselgelt öeldud, et selline analüüs on läbi viidud, ega seda põhjendatud ning seal puudub märkus, et vastuväidete esitamata jätmise korral ei saa seda analüüsi enam vaidlustada. Kuna tarbijat ei teavitatud hüpoteegi täitmisele pööramist lubavas lahendis omal algatusel läbi viidud lepingutingimuste ebaõiglase laadi analüüsist, siis ei saanud tarbija teadlikult hinnata, kas kõnealuse lahendi peale tuleks edasi kaevata. Lepingutingimuste võimaliku ebaõiglase laadi tõhus kontroll ei ole aga tagatud, kui kohtuotsuse seadusjõud on ka kohtulahenditel, milles ei ole sellise kontrolli toimumisele viidatud.

Teiselt poolt pidas Euroopa Kohus seevastu sama direktiiviga[355] kooskõlas olevaks riigisiseseid õigusnorme, mis ei luba liikmesriigi kohtul ei omal algatusel ega tarbija taotlusel analüüsida lepingutingimuste võimalikku ebaõiglast laadi juhul, kui hüpoteektagatis on realiseeritud, hüpoteegiga koormatud asi on müüdud ja asjaomase asja omandiõigus on üle antud kolmandale isikule. Selle järelduse tingimuseks on siiski seatud see, et tarbija, kelle hüpoteegiga koormatud asi müüdi, saab oma õigused maksma panna hilisemas menetluses, et saada ebaõiglaste tingimuste kohaldamisest põhjustatud rahalise kahju eest hüvitist.

Kolmandaks analüüsis Euroopa Kohus seda, kuidas suhestuvad omavahel sellised apellatsioonimenetlust reguleerivad riigisisesed menetluspõhimõtted nagu dispositiivsuse põhimõte, vastavuse põhimõte ja *reformatio-in-peius*-keelu põhimõte ning liikmesriigi kohtu pädevus analüüsida omal algatusel lepingutingimuse ebaõiglast laadi.

Ta asus seisukohale, et ebaõiglaste lepingutingimuste direktiiviga[356] on vastuolus selliste riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine, mille alusel liikmesriigi kohus, kellele on esitatud apellatsioonkaebus kohtuotsuse peale, millega piiratakse ajaliselt selliste alusetult tasutud summade tagasimaksmist, mida tarbija tasus tingimuse alusel, mille ebaõiglane laad on tuvastatud, ei saa omal algatusel tõstatada väidet, et on rikutud selle direktiivi sätet, ega kohustada neid summasid täies ulatuses tagasi maksma olukorras, kus seda, et kõnealune tarbija ei ole seda ajalist piirangut vaidlustanud, ei saa pidada tema täielikust passiivsusest tingituks. Euroopa Kohus täpsustas seoses eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses oleva põhikohtuasjaga, et see, et tarbija jättis õigel ajal edasi kaebamata, oli ilmselt tingitud sellest, et kui Euroopa Kohus tegi kohtuotsuse Gutiérrez Naranjo jt – millega ta luges selle direktiiviga vastuolus olevaks liikmesriigi kohtupraktika, mis piiras ajaliselt lepingutingimuse ebaõiglase laadi tuvastamisest tuleneva tagasitäitmiskohustuse tagajärgi –, oli apellatsioonkaebuse esitamise tähtaeg juba möödunud. Sellest tulenevalt ei olnud tarbija põhikohtuasjas täiesti passiivne, kui ta jättis apellatsioonkaebuse esitamata. Neil asjaoludel on riigisiseste menetluspõhimõtete kohaldamine, mis jätab tarbija ilma vahenditest, mis võimaldavad tal

---

354 *Idem.*

355 *Idem*.

356 Eeskätt selle direktiivi artikli 6 lõikega 1.

maksma panna ebaõiglaste lepingutingimuste direktiivist talle tulenevad õigused, vastuolus tõhususe põhimõttega, sest see muudab nende õiguste kaitse võimatuks või ülemäära raskeks.

Neljandaks ja viimaseks analüüsis Euroopa Kohus liikmesriigi kohtu pädevust hinnata omal algatusel täitedokumendi tingimuste ebaõiglast laadi, kui talle on esitatud vastuväide selle täitedokumendi täitmise suhtes.

Ta leidis, et ebaõiglaste lepingutingimuste direktiivi [357] ja tõhususe põhimõttega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis ei luba võlanõude täitmisega seotud küsimusi lahendaval kohtul, kellele on täitmise suhtes esitatud vastuväide, omal algatusel või tarbija taotlusel hinnata, kas täitedokumendiks oleva lepingu tingimused on ebaõiglased, kui asja sisuliselt lahendav kohus, kellele võidakse esitada tavamenetluses eraldiseisev hagi nõudega kontrollida, kas niisuguse lepingu tingimused võivad olla ebaõiglased, võib täitemenetluse peatada kuni asjas sisulise otsuse tegemiseni üksnes siis, kui makstakse näiteks hagi eseme väärtuse alusel arvutatud tagatis, mis on nii suur, et võib tõenäoliselt heidutada tarbijat sellist hagi esitamast ja seda menetluses hoidmast. Euroopa Kohus täpsustas seoses selle tagatisega, et kulud, mida kohtusse pöördumine vaidlustatud võlasumma suurust arvestades kaasa tooks, ei tohi olla sellised, mis heidutaksid tarbijat kohtusse pöördumast. On aga tõenäoline, et võlgnikul, kes ei suuda oma maksekohustust täita, ei ole nõutud tagatise andmiseks vajalikke rahalisi vahendeid. Nii on see seda enam juhul, kui esitatud hagi eseme väärtus on tunduvalt suurem kui lepingu kogumaksumus, nagu näis olevat põhikohtuasjas.

357 Eeskätt selle direktiivi artikli 6 lõikega 1 ja artikli 7 lõikega 1.

XVIII. Keskkond[358]

1. Elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmed

25. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) VYSOČINA WIND (C-181/20, EU:C:2022:51)

Eelotsusetaotlus – Keskkond – Direktiiv 2012/19/EL – Elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmed – Päikesepaneelidest pärinevate jäätmete käitlemisega seotud kulude rahastamise kohustus – Tagasiulatuv jõud – Õiguskindluse põhimõte – Direktiivi ebaõige ülevõtmine – Liikmesriigi vastutus

Vysočina Wind on Tšehhi äriühing, kes käitab päikeseelektrijaama, milles kasutatakse pärast 13. augustit 2005 turule lastud päikesepaneele.

Tšehhi seaduses nr 185/2001, mis käsitleb jäätmeid (edaspidi „jäätmeseadus")[359], ette nähtud kohustuse kohaselt osales see äriühing päikesepaneelidest pärinevate jäätmete käitlemise kulude rahastamises ning tasus selle alusel aastatel 2015 ja 2016 osamakseid.

Leides siiski, et see osalemise kohustus tulenes direktiivi 2012/19 elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude)[360] kohta ebaõigest ülevõtmisest ja et kõnealuste osamaksete tasumine kujutas endast kahju, esitas Vysočina Wind Tšehhi kohtule Tšehhi Vabariigi vastu kahju hüvitamise nõude. Vysočina Wind märkis, et jäätmeseaduse säte, milles on päikesepaneelide kasutajatele ette nähtud rahastamises osalemise kohustus, on vastuolus elektroonikaromude direktiivi artikli 13 lõikega 1, mille kohaselt on pärast 13. augustit 2005 turule lastud seadmetest pärinevate jäätmete käitlemisega seotud kulude rahastamise kohustus elektri- ja elektroonikaseadmete tootjatel, mitte kasutajatel.

Kuivõrd Vysočina Windi esitatud kaebus rahuldati nii esimeses kohtuastmes kui ka apellatsiooniastmes, esitas Tšehhi Vabariik kassatsioonkaebuse Nejvyšší soudile (Tšehhi Vabariigi kõrgeim kohus).

Euroopa Kohus, kellele viimati nimetatud Tšehhi kohus esitas eelotsusetaotluse, tegi suurkojas esiteks otsuse elektroonikaromude direktiivi artikli 13 lõike 1 tõlgendamise ja kehtivuse kohta ning teiseks täpsustas tingimusi, mille esinemisel vastutab liikmesriik liidu õiguse rikkumise eest direktiivi ülevõtmisel.

Euroopa Kohtu hinnang

---

358 Selles jaotises tuleb mainida ka järgmiseid kohtuotsuseid: 14. juuli 2022. aasta kohtuotsused ***GSMB Invest*** (C-128/20, EU:C:2022:570), ***Volkswagen*** (C-134/20, EU:C:2022:571) ja ***Porsche Inter Auto ja Volkswagen*** (C-145/20, EU:C:2022:572), mida on tutvustatud XIII.3. jaotises „Mootorsõidukid", ning 8. novembri 2022. aasta kohtuotsus ***Deutsche Umwelthilfe (mootorsõidukite tüübikinnitus)*** (C-873/19, EU:C:2022:857), mida on tutvustatud III.1. jaotises „Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õigus asja arutamisele erapooletus kohtus".

359 Seaduse nr 185/2001, mis käsitleb jäätmeid ja millega muudetakse teatavaid muid seadusi (zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů), § 37p.

360 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta (ELT 2012, L 197, lk 38); edaspidi „elektroonikaromude direktiiv".

Elektroonikaromude direktiivi grammatiliselt tõlgendades kinnitas Euroopa Kohus esmalt, et päikesepaneelid on elektri- ja elektroonikaseadmed kõnealuse direktiivi tähenduses, mistõttu peavad selle direktiivi artikli 13 lõike 1 alusel alates 13. augustist 2012, s.o alates direktiivi jõustumise kuupäevast, turule lastud päikesepaneelidest pärinevate jäätmete käitlemisega seotud kulude rahastamise kohustust kandma päikesepaneelide tootjad ja mitte – nagu on nähtud ette Tšehhi õigusnormides – nende kasutajad.

Teisena hindas Euroopa Kohus elektroonikaromude direktiivi artikli 13 lõike 1 kehtivust, kuivõrd see säte kuulub kohaldamisele päikesepaneelide suhtes, mis on turule lastud pärast 13. augustit 2005 ehk enne direktiivi jõustumise kuupäeva.

Selles kontekstis tuletas Euroopa Kohus esiteks meelde, et kuigi õiguskindluse põhimõttega on vastuolus see, kui uut õigusnormi kohaldatakse enne selle normi jõustumist tekkinud olukorra suhtes, nähtub tema kohtupraktikast samuti, et uus õigusnorm on kohe kohaldatav varasema õigusakti kohaldamisajal tekkinud olukorra tulevikus avalduvate tagajärgede suhtes ja ka uute õiguslike olukordade suhtes.

Niisiis kontrollis Euroopa Kohus, kas elektroonikaromude direktiivi artikli 13 lõikes 1 sätestatud niisuguse õigusnormi kohaldamine – mille kohaselt on tootjad, ja mitte kasutajad, kohustatud tagama pärast 13. augustit 2005 turule lastud päikesepaneelidest pärinevate jäätmete käitlemisega seotud kulude rahastamise, kui neist päikesepaneelidest on saanud jäätmed või need saavad jäätmeteks alates direktiivi jõustumise kuupäevast – võib kahjustada olukorda, mis tekkis enne selle direktiivi jõustumist, või kas kõnealuse õigusnormi kohaldamise eesmärk on hoopis reguleerida enne direktiivi jõustumist tekkinud olukorra tulevikus avalduvaid tagajärgi.

Aga kuivõrd enne elektroonikaromude direktiivi vastuvõtmist kehtinud liidu õigusnormid jätsid liikmesriikidele võimaluse valida, kas päikesepaneelidest pärinevate jäätmete käitlemise kulud peaks kandma jäätmete praegune või varasem valdaja või päikesepaneelide tootja või turustaja, mõjutas elektroonikaromude direktiiv olukordi, mis olid tekkinud enne selle direktiivi jõustumist liikmesriikides, kes olid otsustanud jätta need kulud päikesepaneelide kasutajate, mitte nende tootjate kanda – nagu see oli Tšehhi Vabariigis.

Euroopa Kohus täpsustas, et uut õigusnormi, mis on kohaldatav varem tekkinud olukordade suhtes, ei saa pidada õigusaktide tagasiulatuva jõu puudumise põhimõttega kooskõlas olevaks, kui sellega muudetakse tagantjärele ja ettearvamatult selliste kulude jaotust, mille tekkimist ei saa enam vältida. Kõne all olnud olukorras aga ei saanud tootjad päikesepaneelide kavandamisel ette näha, et nad peavad hiljem tagama nendest paneelidest pärinevate jäätmete käitlemisega seotud kulude rahastamise.

Neid kaalutlusi arvestades tunnistas Euroopa Kohus elektroonikaromude direktiivi artikli 13 lõike 1 kehtetuks osas, milles see paneb ajavahemikus 13. augustist 2005 kuni 13. augustini 2012 turule lastud päikesepaneelidest pärinevate jäätmete käitlemisega seotud kulude rahastamise kohustuse tootjatele.

Kolmandana tõdes Euroopa Kohus, et jäätmeseadusesse rohkem kui üks kuu enne elektroonikaromude direktiivi vastuvõtmist niisuguse sätte lisamine, milles kehtestatakse kasutajate kohustus osaleda päikesepaneelidest pärinevate jäätmete käitlemisega seotud kulude rahastamises ja mis on elektroonikaromude direktiiviga vastuolus, ei kujuta iseenesest endast Tšehhi Vabariigi poolset liidu õiguse rikkumist, sest enne kõnealuse direktiivi muutumist liidu õiguskorra osaks ei saa direktiivis ette nähtud tulemuse saavutamine olla tõsiselt ohus.

22. detsembri 2022. aasta kohtuotsus (suurkoda) Ministre de la Transition écologique ja Premier ministre (riigi vastutus õhusaaste eest) (C-61/21, EU:C:2022:1015)

Eelotsusetaotlus – Keskkond – Direktiivid 80/779/EMÜ, 85/203/EMÜ, 96/62/EÜ, 1999/30/EÜ ja 2008/50/EÜ – Õhu kvaliteet – Tahkete mikroosakeste (PM_{10}) ja lämmastikdioksiidi (NO_2) kohta kindlaks määratud piirtasemed – Ületamine – Õhukvaliteedi kavad – Kahju, mis tekitati üksikisikule nende piirtasemete ületamisest tingitud õhu halvenemisega – Asjasse puutuva liikmesriigi vastutus – Selle vastutuse tekkimise tingimused – Nõue, et rikutud liidu õigusnormi eesmärk oleks anda kahju saanud üksikisikutele õigusi – Puudumine

Tribunal administratif de Cergy-Pontoise'ile (Cergy-Pontoise'i halduskohus, Prantsusmaa) esitatud kaebuses palus Pariisi linnastu elanik JP Prantsuse Vabariigil eelkõige hüvitada talle tema terviseseisundi halvenemisest tekkinud kahju, mille põhjustas välisõhu kvaliteedi halvenemine selles linnastus. Õhukvaliteet halvenes lämmastikdioksiidi (NO_2) ja tahkete mikroosakeste (PM_{10}) sisalduse niisuguste piirtasemete ületamise tagajärjel, mis olid kindlaks määratud direktiiviga 2008/50[361] välisõhu kvaliteedi kohta, ning põhjusel, et Prantsuse asutused ei olnud täitnud selle direktiivi artiklitest 13[362] ja 23[363] neile tulenevaid kohustusi.

JP kaebus jäeti rahuldamata sisuliselt seetõttu, et direktiivi 2008/50 välisõhu kvaliteedi kohta sätetest, millele JP tugines, ei tulene üksikisikutele ühtegi õigust nõuda õhukvaliteedi halvenemisest tingitud võimaliku kahju hüvitamist; selle kohtuotsuse peale esitas JP apellatsioonkaebuse cour administrative d'appel de Versailles'le (Versailles' haldusasjade apellatsioonikohus, Prantsusmaa).

Euroopa Kohus, kellele viimati nimetatud kohus esitas eelotsusetaotluse, täpsustas suurkojas tehtud otsuses tingimusi, mille esinemisel vastutab liikmesriik kahju eest, mille on üksikisikule põhjustanud õhukvaliteedi halvenemine, mis tuleneb välisõhus sisalduvate saasteainete piirtasemete ületamisest.

Euroopa Kohtu hinnang

Kõigepealt märkis Euroopa Kohus, et direktiiv 2008/50 välisõhu kvaliteedi kohta, millele JP tugines, jõustus 11. juunil 2008 ehk osaliselt pärast seda, kui väidetavalt oli tekkinud 2003. aastal alguse saanud kahju tema tervisele. Niisiis selleks, et hinnata Prantsuse Vabariigi võimalikku vastutust kõne all oleva kahju eest, pidas Euroopa Kohus vajalikuks võtta arvesse mitte ainult eelmainitud direktiivi,

---

361 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 21. mai 2008. aasta direktiiv 2008/50/EÜ välisõhu kvaliteedi ja Euroopa õhu puhtamaks muutmise kohta (ELT 2008, L 152, lk 1).

362 Direktiivi artikli 13 lõikes 1 on märgitud, et „[l]iikmesriigid tagavad, et kõigis nende piirkondades ja linnastutes ei ületaks vääveldioksiidi, PM_{10}, plii ja süsinikmonooksiidi tasemed välisõhus XI lisas määratud piirtasemeid", ning „[l]ämmastikdioksiidi ja benseeni suhtes XI lisas määratletud piirtasemeid ei tohi ületada alates selles lisas märgitud tähtpäevadest".

363 Direktiivi artikli 23 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]ui teatud piirkondades või linnastutes saasteainete tase välisõhus ületab mõnda piirtaset või sihtväärtust või mõnda asjakohast lubatud ületamismäära, peavad liikmesriigid tagama, et nende piirkondade ja linnastute jaoks on koostatud õhukvaliteedi kavad vastavate XI ja XIV lisas sätestatud piirtaseme või sihtväärtuse saavutamiseks."

vaid ka sellele eelnevate direktiivide[364] asjasse puutuvaid sätteid, milles olid ette nähtud analoogsed nõuded.

Seejärel tuletas Euroopa Kohus meelde, et riigi vastutuse tekkimine üksikisiku suhtes eeldab kolme kumulatiivse tingimuse täitmist, nimelt kui rikutud liidu õigusnorm annab neile isikutele õigusi, selle õigusnormi rikkumine on piisavalt selge ning rikkumise ja isikule tekitatud kahju vahel on otsene põhjuslik seos.

Esimese tingimusega seoses, mille kohaselt peab rikutud liidu õigusnormi eesmärk olema üksikisikutele õigusi andev, tuleb märkida, et need õigused ei teki mitte üksnes siis, kui need on sõnaselgelt antud liidu õiguse sätetega, vaid ka positiivsete või negatiivsete kohustuste tõttu, mis nende normidega kehtestatakse selgelt määratletud viisil nii üksikisikutele kui ka liikmesriikidele ja liidu institutsioonidele. Niisuguste kohustuste rikkumine liikmesriigi poolt võib takistada üksikisikutel nende õiguste kasutamist, mis on neile kaudselt antud kõnesolevate sätete alusel, ja seega muuta õiguslikku olukorda, mida need sätted on mõeldud nende isikute jaoks looma. See on põhjus, miks nende normide täielik toime ja neist tulenevate õiguste kaitse nõuavad, et üksikisikutel oleks võimalus saada hüvitist, ning seda olenemata küsimusest, kas asjasse puutuvad sätted on vahetu õigusmõjuga; vahetu õigusmõju ei ole esimese tingimuse täitmiseks ei vajalik ega iseenesest piisav.

Käesoleval juhul panevad direktiivi 2008/50 välisõhu kvaliteedi kohta artikli 13 lõige 1 ja artikli 23 lõige 1 – samamoodi nagu eelnevate direktiivide sarnased sätted – sisuliselt liikmesriikidele esiteks kohustuse tagada, et nende territooriumil ja alates teatud kuupäevadest ei ületataks eelkõige NO_2 ja PM_{10} puhul neis direktiivides kehtestatud piirtasemeid, ning teiseks, kui need piirtasemed on siiski ületatud, kohustuse näha ette sobivad meetmed nende ületamiste parandamiseks, eelkõige õhukvaliteedi kavade koostamisega. Sellest järeldub, et neis sätetes on ette nähtud üsna selged ja täpsed kohustused, et saavutada tulemus, mille liikmesriigid peavad tagama. Samas on nende kohustuste üldine eesmärk kaitsta inimeste tervist ja kogu keskkonda ning need ei võimalda asuda seisukohale, et üksikisikutele on nende kohustuste tõttu antud kaudselt õigusi, mille rikkumine võib kaasa tuua liikmesriigi vastutuse üksikisikutele tekitatud kahju eest. Seega ei ole esimene riigi vastutuse tekkimise kolmest kumulatiivsest tingimusest täidetud.

Seda järeldust ei muuda ka Euroopa Kohtu praktikas üksikisikute puhul tunnustatud õigus nõuda riigi ametiasutustelt, vajaduse korral pädeva kohtu poole pöördudes, et direktiivis 2008/50 ja sellele eelnenud direktiivides silmas peetud piirtasemete ületamise korral võetaks vastu õhukvaliteedi kava. See õigus – mis tuleneb eelkõige liidu õiguse tõhususe põhimõttest, mille tõhususele on asjasse puutuvatel üksikisikutel õigus kaasa aidata oma erilise olukorra tõttu, algatades haldus- või kohtumenetlusi – ei tähenda siiski, et direktiivi 2008/50 artikli 13 lõikest 1 ja artikli 23 lõikest 1 ning varasemate direktiivide analoogsetest sätetest tulenevate kohustuste eesmärk oli anda asjasse puutuvatele isikutele individuaalseid õigusi eelmainitud kolmest tingimusest esimese tähenduses.

Kõiki eeltoodud põhjendusi arvestades asus Euroopa Kohus seisukohale, et direktiivi 2008/50 välisõhu kvaliteedi kohta artikli 13 lõiget 1 ja artikli 23 lõiget 1 ning varasemate direktiivide analoogseid sätteid tuleb tõlgendada nii, et nende eesmärk ei ole anda üksikisikutele individuaalseid õigusi, mis võivad

---

364 Täpsemalt nõukogu 15. juuli 1980. aasta direktiivi 80/779/EMÜ õhu kvaliteedi piirtasemete ning vääveldioksiidi ja hõljuvate tahkete osakeste taseme soovituslike arvväärtuste kohta (EÜT 1980, L 229, lk 30; ELT eriväljaanne 15/01, lk 142) artikleid 3 ja 7; nõukogu 7. märtsi 1985. aasta direktiivi 85/203/EMÜ õhukvaliteedi standardite kohta lämmastikdioksiidi suhtes (EÜT 1985, L 87, lk 1; ELT eriväljaanne 15/01, lk 239), artikleid 3 ja 7; nõukogu 27. septembri 1996. aasta direktiivi 96/62/EÜ välisõhu kvaliteedi hindamise ja juhtimise kohta (EÜT 1996, L 296, lk 55; ELT eriväljaanne 15/03, lk 95) artikleid 7 ja 8, ning nõukogu 22. aprilli 1999. aasta direktiivi 1999/30/EÜ vääveldioksiidi, lämmastikdioksiidi ning lämmastikoksiidide, tahkete osakeste ja plii piirtasemete kohta välisõhus (EÜT 1999, L 163, lk 41; ELT eriväljaanne 15/04, lk 164) artikli 4 lõiget 1 ja artikli 5 lõiget 1.

neile luua õiguse saada liikmesriigilt hüvitist vastavalt põhimõttele, et riik vastutab talle süüks pandava liidu õiguse rikkumisega üksikisikutele põhjustatud kahju eest.

Peatükk 2 – Üldkohus

I. Liiduga seotud vaidlused

1. Esindamine advokaadi poolt, kellel on õigus esineda üksnes Ühendkuningriigi kohtus

20. juuni 2022. aasta kohtumäärus Natixis vs. komisjon (T-449/21, EU:T:2022:394)

Tühistamishagi – Menetlusküsimus – Olukord, kus esindaja ei ole advokaat, kellel on õigus esineda üksnes Ühendkuningriigi kohtus ühel neist tingimustest, mis on ammendavalt ette nähtud Ühendkuningriigi liidust ja Euratomist väljaastumise lepingu artikli 91 lõikes 2 – Olukord, kus esindaja ei ole advokaat, kellel on õigus esineda liikmesriigi või EMP lepingu osalisriigi kohtus – Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikkel 19

30. juulil 2021. aastal esitas äriühing Natixis tühistamishagi, milles palus teda puudutavas osas tühistada Euroopa Komisjoni 20. mai 2021. aasta otsuse ELTL artikli 101 ja Euroopa Majanduspiirkonna lepingu [365] artikli 53 kohaldamise menetluse kohta. Hageja märkis, et teda esindavad kaks *barrister*'i ja kaks *solicitor*'i, kellel on õigus esineda Ühendkuningriigi kohtus.

Ühendkuningriigi liidust ja Euratomist väljaastumise lepingus[366] nähti ette üleminekuperiood, mis lõppes 31. detsembril 2020.

Määrusega jättis Üldkohus rahuldamata hageja taotluse tunnustada ühte *barrister*'i ja ühte *solicitor*'i tema esindajatena. Kohtuasi andis seega Euroopa Kohtule võimaluse analüüsida mitmesuguseid tekste ja sätteid, mida tuli arvesse võtta, et selgitada välja, kas advokaat, kellel on õigus esineda üksnes Ühendkuningriigi kohtus, võib poolt Üldkohtus esindada.

Üldkohtu hinnang

Esimesena tuletas Üldkohus meelde, et Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 19 kolmanda ja neljanda lõigu kohaselt võib poolt liidu kohtus esindada või abistada üksnes advokaat, kellel on õigus esineda liikmesriigi või muu EMP lepingu osalisriigi kohtus[367]. Siiski, kuna tegemist on Ühendkuningriigi kohtus esineda võivate advokaatide erijuhuga, tuli esmalt arvesse võtta Ühendkuningriiki ja liitu siduvate rahvusvaheliste lepingute võimalikke asjakohaseid sätteid, nimelt väljaastumislepingut ning kaubandus- ja koostöölepingut[368].

---

365 Euroopa Majanduspiirkonna leping (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3; edaspidi „EMP leping“).

366 Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping (ELT 2020, L 29, lk 7).

367 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 19 neljas lõik.

368 Ühelt poolt Euroopa Liidu ja Euroopa Aatomienergiaühenduse ning teiselt poolt Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi vaheline kaubandus- ja koostööleping (ELT 2021, L 149, lk 10; edaspidi „kaubandus- ja koostööleping“).

Sellega seoses on väljaastumislepingus nähtud ette erinevad juhud, mil advokaat, kellel on õigus esineda Ühendkuningriigi kohtus, võib poolt esindada või abistada Euroopa Liidu kohtutes[369]. Euroopa Kohtu ja Üldkohtu pädevuse praegust jaotust arvestades võib see advokaat, kes esindas üht poolt 31. detsembril 2020, jätkata kõnealuse poole esindamist või abistamist neis menetlustes seoses Üldkohtule esitatud hagiga[370]. Samuti võib niisugune advokaat esindada või abistada üht poolt Üldkohtus tühistamishagi raames, mis on esitatud liidu institutsioonide, organite ja asutuste poolt enne 31. detsembrit 2020 vastu võetud otsuste peale, mis on adresseeritud Ühendkuningriigile, seal elavatele füüsilistele isikutele või seal asutatud juriidilistele isikutele[371]. Sama kehtib selliste otsuste puhul, mis on vastu võetud pärast 31. detsembrit 2020 eelkõige ELTL artikleid 101 ja 102 kohaldavates ja enne 31. detsembrit 2020 alustatud menetlustes ning mis on adresseeritud Ühendkuningriigile, seal elavatele füüsilistele isikutele või seal asutatud juriidilistele isikutele. Lisaks võib advokaat, kellel on õigus esineda Ühendkuningriigi kohtus, esindada või abistada seda liikmesriiki Üldkohtus[372] menetlustes, millesse Ühendkuningriik on otsustanud astuda või milles osaleda[373].

Üldkohus leidis, et hagi ei vasta ühelegi niisugusele väljaastumislepingus ammendavalt ette nähtud juhtumile. Hageja on Prantsuse õiguse alusel Prantsusmaal asutatud äriühing. Sealjuures ei ole asjakohane asjaolu, et sama otsuse teised adressaadid on asutatud Ühendkuningriigis. Selle kohta tuletas Üldkohus meelde, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb komisjoni poolt ELTL artikli 101 alusel tehtud otsust, olgugi et see on tehtud ja avaldatud ühe otsusena, käsitada üksikotsuste kogumina, milles on tuvastatud iga adressaadi suhtes toime pandud rikkumine või rikkumised, ja määratud igale adressaadile vajaduse korral trahv. Lisaks, mis puutub hageja väitesse, et ta „on asutatud" Ühendkuningriigis *overseas company*'na, siis tema esitatud dokumentidest nähtub, et ta on selles riigis üksnes registreeritud, mitte ei ole seal asutatud. Samuti märkis Üldkohus, et advokaatidele, kellel on õigus esineda Ühendkuningriigi kohtus, väljaastumislepinguga antud esindamis- või nõustamisõigus[374] kehtib ainult haldusmenetlustes[375], välja arvatud võimalikud järgnevad kohtumenetlused[376].

Teisena asus Üldkohus seisukohale, et hageja ei saa ka tugineda liidu ja Ühendkuningriigi vahel sõlmitud kaubandus- ja koostöölepingule. Selle lepinguga ei ole ette nähtud[377], et üks lepingupool võib lubada teise lepingupoole advokaadil osutada oma territooriumil õigusteenuseid liidu õiguse küsimustes, mille hulka kuulub ELTL artikkel 101, või juriidilist esindamist eelkõige kohtutes ja muudes nimetatud lepinguosalise seaduse alusel moodustatud ametlikes kohtutes, mille hulka kuulub ka Üldkohus.

Kolmanda ja viimasena leidis Üldkohus, et hagi esitati 30. juulil 2021 ehk pärast üleminekuperioodi, mis lõppes 31. detsembril 2020 ja mille jooksul jätkati liidu õiguse kohaldamist Ühendkuningriigis ja

---

369 Väljaastumislepingu artiklid 87, 90–92 ja 95 koos tõlgendatuna.

370 Vastavalt väljaastumislepingu artikli 91 lõikele 1.

371 Vastavalt väljaastumislepingu artikli 91 lõike 2 esimesele lausele koostoimes selle lepingu artikli 95 lõigetega 1 ja 3.

372 Vastavalt väljaastumislepingu artikli 91 lõike 2 teisele lausele koostoimes selle lepingu artikliga 90.

373 Kooskõlas väljaastumislepingu artikli 90 teise lõigu punktiga c.

374 Väljaastumislepingu artikli 94 lõige 2.

375 Vastavalt väljaastumislepingu artiklitele 92 ja 93.

376 Kooskõlas väljaastumislepingu artikliga 91.

377 Kaubandus- ja koostöölepingu artikli 193 punktid a ja g.

tema territooriumil vaatamata tema kui kolmanda riigi staatusele. Järelikult, selgitamaks välja, kas hageja poolt valitud advokaatidel, kellel on õigus esineda üksnes Ühendkuningriigi kohtus, on õigus esineda ka liikmesriigi või EMP lepingu[378] osalisriigi kohtus, ei ole enam asjakohane analüüsida liidu õigusnorme ega õigusakte[379]. Seega tuleb nimetatud küsimus lahendada, tuginedes võimalikele erinormidele, millega liikmesriik võib olla ühepoolselt andnud advokaatidele õiguse esineda nendes kohtutes, kuid niisuguseid erinorme Prantsusmaal ei ole.

2. Lepinguvälise vastutuse hagid

23. veebruari 2022. aasta kohtuotsus United Parcel Service vs. komisjon (T-834/17, EU:T:2022:84)

Lepinguväline vastutus – Konkurents – Rahvusvaheliste väikepakkide kiirkullerteenuste turud EMPs – Koondumine – Otsus, millega koondumine tunnistatakse siseturuga kokkusobimatuks – Otsuse tühistamine Üldkohtu otsusega – Kaitseõigused – Isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine – Põhjuslik seos

Euroopa Komisjon tunnistas 30. jaanuari 2013. aasta otsusega (edaspidi „vaidlusalune otsus“)[380] siseturuga kokkusobimatuks teatatud koondumise United Parcel Service, Inc-i (edaspidi „UPS“) ja TNT Express NV (edaspidi „TNT“) vahel, mis on kaks rahvusvaheliste väikepakkide kiirkullerteenuste turgudel tegutsevat ettevõtjat.

UPS teatas avalikult, et ta loobus koondumisest, kuid esitas Üldkohtule vaidlusaluse otsuse peale tühistamishagi. Üldkohus rahuldas hagi 7. märtsi 2017. aasta otsusega[381] ning Euroopa Kohus jättis 16. jaanuari 2019. aasta otsusega [382] rahuldamata apellatsioonkaebuse, mille komisjon esitas Üldkohtu otsuse peale.

Vahepeal tunnistas komisjon siseturuga kokkusobivaks teatatud koondumise TNT ja UPSi ühe konkurendi FedEx Corp. (edaspidi „FedEx“) vahel[383].

2017. aasta lõpus esitas UPS komisjoni vastu kahju hüvitamise hagi nõudega hüvitada majanduskahju, mida nad väidetavalt kandsid seetõttu, et vaidlusalune otsus on õigusvastane[384].

---

378 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 19 neljas lõik.

379 Sealhulgas neid, mida kohaldatakse advokaadi kutsealal, nagu Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 1998. aasta direktiiv 98/5/EÜ, millega hõlbustatakse alalist tegutsemist advokaadi kutsealal muus liikmesriigis kui see, kus omandati kutsekvalifikatsioon (EÜT 1998, L 77, lk 36; ELT eriväljaanne 06/03, lk 83), või nõukogu 22. märtsi 1977. aasta direktiiv 77/249/EMÜ õigusteenuste osutamise vabaduse tulemuslikuma elluviimise kohta (EÜT 1977, L 78, lk 17; ELT eriväljaanne 06/01, lk 52).

380 Komisjoni otsus C(2013) 431, millega koondumine kuulutatakse kokkusobimatuks siseturuga ja EMP lepingu toimimisega (juhtum COMP/M.6570 – UPS/TNT Express).

381 7. märtsi 2017. aasta kohtuotsus ***United Parcel Service* vs. *komisjon*** (T-194/13, EU:T:2017:144).

382 16. jaanuari 2019. aasta kohtuotsus ***komisjon* vs. *United Parcel Service*** (C-265/17 P, EU:C:2019:23).

383 8. jaanuari 2016. aasta otsus, millega koondumine kuulutatakse kokkusobivaks siseturuga ja EMP lepingu toimimisega (juhtum M.7630 – FedEx/TNT Express), mille kokkuvõte avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* (ELT 2016, C 450, lk 12).

384 Kohtuasi T-834/17: United Parcel Service *vs.* komisjon.

2018. aastal esitasid kahju hüvitamise hagi ka äriühingud ASL Aviation Holdings DAC ja ASL Airlines (Ireland) Ltd (edaspidi koos „äriühingud ASL“), kes olid enne vaidlusaluse otsuse vastuvõtmist TNTga sõlminud kaubanduslepinguid, mis kuulusid täitmisele pärast UPSi ja TNT koondumise heakskiitmist[385].

Üldkohtu seitsmes koda laiendatud koosseisus jättis need kaks kahju hüvitamise hagi rahuldamata.

Üldkohtu hinnang

- **UPSi esitatud kahju hüvitamise hagi rahuldamata jätmine (kohtuasi T-834/17)**

UPS väitis oma kahju hüvitamise hagis, et komisjon pani vaidlusaluse otsuse vastuvõtmisel toime liidu õiguse piisavalt selgeid rikkumisi, mis võivad kaasa tuua liidu lepinguvälise vastutuse. UPSi sõnul rikkus komisjon esiteks haldusmenetluses tema menetlusõigusi, teiseks rikkus ta põhjendamiskohustust ja kolmandaks tegi vigu teatatud koondumise sisulisel hindamisel.

Kõigepealt tuletas Üldkohus meelde, et liidu lepinguvälise vastutuse tekkimine eeldab, et korraga on täidetud kolm tingimust: isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine, kahju tegelik tekkimine ning otsene põhjuslik seos rikkumise ja tekkinud kahju vahel.

Mis puudutab esimesena haldusmenetluses UPSi menetlusõiguste väidetavat rikkumist, siis heitis ta komisjonile ette esiteks, et viimane ei edastanud ökonomeetrilise mudeli lõplikku versiooni, mida kasutati, et analüüsida teatatud koondumise mõju hindadele, ega sellest koondumisest tuleneva tõhususe kasvu hindamise kriteeriume. Teiseks leidis UPS, et komisjon rikkus tema õigust tutvuda haldusmenetluses FedExi esitatud andmetega.

Komisjoni kasutatud ökonomeetrilise mudeli lõpliku versiooni edastamata jätmise kohta märkis Üldkohus, et kohaldatavate õigusnormide kohaselt oli komisjon tõepoolest kohustatud selle viimase versiooni UPSile teatavaks tegema. Kuna komisjonil oli selles küsimuses märkimisväärselt piiratud või lausa olematu kaalutlusõigus, pani ta mudeli edastamata jätmisega toime UPSi kaitseõiguste piisavalt selge rikkumise. Arvestades kaitseõiguste tagamist käsitlevat kohtupraktikat ja Euroopa Kohtu 16. jaanuari 2019. aasta kohtuotsust, ei olnud UPSi kaitseõiguste rikkumine vabandatav ka liidu õiguse ebaselgusega, nagu väitis komisjon.

Üldkohus lükkas tagasi ka komisjoni kaitseargumendi, mille kohaselt eelnes ökonomeetrilise mudeli viimistlemisele palju suhtlust UPSiga. Nimelt, jättes edastamata ökonomeetrilise mudeli lõpliku versiooni, komisjon mitte ainult ei jätnud täitmata menetluslikku nõuet, mille eesmärk on tagada liidu koondumiste kontrolli menetluse õiguspärasus ja selle menetluse õiglus, vaid asetas lisaks UPSi olukorda, kus viimane ei saanud mõista ühte osa vaidlusaluse otsuse põhjendustest.

Mis puudutab aga teatatud koondumisest tuleneva tõhususe kasvu hindamise kriteeriumide UPSile edastamata jätmist, siis märkis Üldkohus, et ükski koondumiste kontrollile kohaldatav liidu õigusnorm ei kohusta komisjoni määrama juba ette abstraktselt kindlaks konkreetsed kriteeriumid, mille põhjal ta kavatseb tunnistada teatava tõhususe kasvu kontrollitavaks. Neil asjaoludel on õiguslikult põhjendamatu UPSi argument, millega ta püüab tõendada, et komisjon oli kohustatud edastama talle konkreetsed kriteeriumid ja tõendamisnõuded, mida ta kavatses kohaldada selle kindlakstegemisel, kas iga viidatud tõhususe kasv on kontrollitav.

---

385 Kohtuasi T-540/18: ASL Aviation Holdings ja ASL Airlines (Ireland) *vs*. komisjon.

Üldkohus lükkas tagasi ka argumendi, mille kohaselt rikkus komisjon UPSi õigust tutvuda teatavate dokumentidega, mille komisjonile esitas haldusmenetluses FedEx. Nimelt, kuna UPS ei kasutanud oma õigusi dokumentidega tutvuda õigel ajal ja kohaldatavates õigusnormides ette nähtud vormis (ärakuulamise eest vastutava ametniku poole pöördumata jätmine), ei vastanud ta tingimustele, et saada hüvitist kahju eest, mis väidetavalt tuleneb nende õiguste rikkumisest.

Mis puudutab teisena komisjoni põhjendamiskohustuse väidetavat rikkumist, siis tuletas Üldkohus meelde, et liidu akti ebapiisav põhjendus ei too põhimõtteliselt iseenesest kaasa liidu vastutust.

Kolmandana, seoses UPSi väitega vigade kohta, mis on tehtud teatatud koondumise sisulisel hindamisel, kinnitas Üldkohus küll, et komisjon tegi mõne vea, kuid märkis, et need ei kujuta endast liidu õiguse piisavalt selgeid rikkumisi, mis võiksid kaasa tuua liidu lepinguvälise vastutuse. Selle kohta täpsustas Üldkohus, et kuigi komisjon kasutas enda kehtestatud reegleid (majandusandmete esitamise parimad tavad) eirates ökonomeetrilist mudelit, mis kaldus oluliselt kõrvale tavapraktikast majanduse valdkonnas, oli tal selle mudeli määratlemisel märkimisväärne kaalutlusõigus. Lisaks ei tuginenud komisjon teatatud koondumise mõju analüüsimisel ainult sellele ökonomeetrilisele mudelile, vaid ta analüüsis ka üldiselt asjaomase turu iseärasusi, tuues esile selle turu laadi ja tunnused ning kavandatavast koondumisest tulenevad tagajärjed.

Viimaseks, Üldkohus järeldas, et UPS ei ole suutnud tõendada ilmsete ja oluliste vigade esinemist tõhususe kasvu kontrollitavuse või koondumiskavas FedExi konkurentsiseisundi hindamisel ega midagi, mis võiks näidata erinevat kohtlemist FedExi ja TNT vahelist tehingut puudutavas otsuses ning vaidlusaluses otsuses.

Olles tuvastanud, et UPSi menetlusõiguste piisavalt selge rikkumine haldusmenetluses piirdus selle ökonomeetrilise mudeli viimase versiooni edastamata jätmisega, mida komisjon kasutas hindadele teatatud koondumise avaldatava mõju analüüsimiseks, hindas Üldkohus seejärel otsese põhjusliku seose esinemist selle rikkumise ja UPSi viidatud kahju vahel, st esimesena kulud, mis on seotud UPSi osalemisega FedExi ja TNT koondumise kontrolli menetluses, teisena TNT-le lepingujärgse lepingu lõpetamise hüvitise maksmine TNTga sõlmitud ühinemislepingu lõpetamise tõttu ja kolmandana saamata jäänud tulu, mis tulenes ühinemislepingu täitmise võimatusest.

Mis puudutab kõigepealt FedExi ja TNT vahelise teatatud koondumise kontrolli menetluses osalemisega seotud kulusid, siis tõdes Üldkohus, et UPS osales selles ilmselgelt omal vabal valikul. Seega ei saa UPSi menetlusõiguste rikkumist tema ja TNT koondumise kontrolli menetluses pidada nende kulude määravaks põhjuseks, mis on seotud tema osalemisega FedExi ja TNT koondumise kontrolli menetluses. Kuna TNT-le lepingu lõpetamise hüvitise maksmine tulenes lepingulisest kohustusest ning UPSi ja TNT vahel sõlmitud ühinemislepingu tingimustest, ei saanud ka vaidlusaluses otsuses sisalduvad rikkumised olla TNT-le selle hüvitise maksmise määrav põhjus.

Mis puudutab viimaseks UPSi saamata jäänud tulu, siis märkis Üldkohus, et ei saa eeldada, et kui UPSi menetlusõigusi tema ja TNT koondumise kontrolli menetluses ei oleks rikutud, oleks koondumine tunnistatud siseturuga kokkusobivaks. Lisaks ei ole UPS tõendanud ega esitanud asjaolusid, mis võimaldanuks Üldkohtul järeldada, et kui rikkumist ei oleks toime pandud, oleks komisjon koondumise siseturuga kokkusobivaks tunnistanud. Pealegi katkestas see, et UPS loobus kavandatud koondumisest kohe pärast vaidlusaluse otsuse teatavakstegemist, mis tahes otsese põhjusliku seose tuvastatud rikkumise ja väidetava kahju vahel.

Eeltoodut arvestades järeldas Üldkohus, et UPS ei ole tõendanud, et tema menetlusõiguste rikkumine tema ja TNT koondumise kontrolli menetluses oli viidatud kahju määrav põhjus. Seetõttu jättis ta tema kahju hüvitamise hagi tervikuna rahuldamata.

- **Äriühingute ASL esitatud kahju hüvitamise hagi rahuldamata jätmine (kohtuasi T-540/18)**

Äriühingute ASL esitatud kahju hüvitamise hagis paluti hüvitada väidetav saamata jäänud tulu, mis tulenes võimatusest täita TNTga sõlmitud kaubanduslepinguid seetõttu, et tehti vaidlusalune otsus. Nõude põhjendamiseks tuginesid äriühingud ASL sellele, et komisjon rikkus nende ja UPSi põhiõigusi ning et hinnangu puhul, mille komisjon UPSi ja TNT vahelisele teatatud koondumisele andis, on tehtud tõsiseid ja ilmseid vigu.

Esimesena tõdes Üldkohus, et äriühingud ASL ei saa enda kahju hüvitamise nõude alusena tugineda UPSi kaitseõiguste rikkumisele viimati nimetatu ja TNT vahelise koondumise kontrolli menetluses. Nimelt nähtub Üldkohtu väljakujunenud praktikast, et on tarvis, et kahju hüvitamise hagi põhjendamiseks viidatud õigusnormiga antav kaitse oleks sellele normile viitava isiku seisukohalt tõhus ja et see isik kuuluks seega nende isikute hulka, kellele kõnealune õigusnorm õigusi annab.

Teisena lükkas Üldkohus põhjendamatuse tõttu tagasi äriühingute ASL argumendid, mille kohaselt rikkus komisjon UPSi ja TNT koondumise kontrolli menetluses nende põhiõigusi ja eelkõige nende Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 41 tagatud õigust heale haldusele. Sellega seoses täpsustas Üldkohus, et kuna äriühingute ASL otsus selles menetluses mitte osaleda oli nende vaba valik, ei olnud neil alust tugineda selle menetluse kontekstis komisjoni poolt nende põhiõiguste rikkumisele.

Kolmandana jättis Üldkohus vastuvõetamatuse tõttu kõrvale väite, et hinnangu puhul, mille komisjon UPSi ja TNT koondumisele andis, on tehtud tõsiseid ja ilmseid vigu, kuna äriühingud ASL piirdusid selles küsimuses viitega hagiavaldusele, mille esitas kohtuasjas T-834/17 UPS.

Neid kaalutlusi arvestades jättis Üldkohus, olles tõdenud, et äriühingud ASL ei ole tõendanud liidu õiguse piisavalt selgete rikkumiste esinemist vaidlusaluses otsuses, nende hagi põhjendamatuse tõttu rahuldamata.

3. Lepingulised vaidlused

13. juuli 2022. aasta kohtuotsus JF vs. EUCAP Somalia (T-194/20, EU:T:2022:454)

Vahekohtuklausel – EUCAP Somalia rahvusvaheline lepinguline töötaja – Ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga seotud missioon – Töölepingu pikendamata jätmine pärast Ühendkuningriigi liidust väljaastumist – Õigus olla ära kuulatud – Võrdne kohtlemine – Kodakondsuse alusel diskrimineerimise keeld – Ühendkuningriigi liidust väljaastumise lepingus ette nähtud üleminekuperiood – Tühistamishagi – Kahju hüvitamise hagi – Lepingust lahutamatud aktid – Vastuvõetamatus

Hageja JF, kes on Ühendkuningriigi kodanik, sõlmis EUCAP Somaliaga, mis on Euroopa Liidu missioon, mille eesmärk on abistada Somaaliat tema merendusjulgeoleku võime tugevdamisel[386], mitu järjestikust tähtajalist töölepingut, mille alusel ta võeti tööle rahvusvahelise lepingulise töötajana.

Tema viimases töölepingus, mis lõppes 31. jaanuaril 2020, oli ette nähtud, et selle võib üles öelda enne selle lõppemist, kui Ühendkuningriik ei ole enam Euroopa Liidu liige.

EUCAP Somalia missiooni juht andis 18. jaanuari 2020. aasta teatega Ühendkuningriigi kodanikest rahvusvahelistele lepingulistele töötajatele, sealhulgas hagejale, teada, et Ühendkuningriigi tõenäolise liidust väljaastumise tõttu 31. jaanuaril 2020 lõpevad sellel kuupäeval nende töölepingud. Seejärel

386 EUCAP Somalia loodi nõukogu 16. juuli 2012. aasta otsusega 2012/389/ÜVJP, mis käsitleb Euroopa Liidu missiooni võimete tugevdamiseks Somaalias (EUCAP Somalia) (ELT 2012, L 187, lk 40) ja mida on muudetud nõukogu 10. detsembri 2018. aasta otsusega (ÜVJP) 2018/1942 (ELT 2018, L 314, lk 56).

kinnitas ta 29. jaanuari 2020. aasta kirjas JFile, et tema lepingut ei pikendata pärast selle tähtaja möödumist ning leping lõpeb Ühendkuningriigi liidust väljaastumise tõttu 31. jaanuaril 2020.

JF palus esimese võimalusena oma hagis ELTL artiklite 263 ja 268 alusel tühistada 18. jaanuari 2020. aasta teate ja 29. jaanuari 2020. aasta kirja (edaspidi koos „vaidlusalused aktid“) ning hüvitada nende aktidega EUCAP Somalia lepinguvälise vastutuse alusel tekitatud kahju ja teise võimalusena palus ta ELTL artikli 272 alusel tunnistada vaidlusalused aktid õigusvastaseks ning samuti hüvitada sama kahju selle missiooni lepingulise vastutuse alusel.

Laiendatud koja otsusega jättis Üldkohus JFi hagi tervikuna rahuldamata. Sellega seoses täiendas ta kohtupraktikat, tehes eelkõige otsuse hagi vastuvõetavuse ja liigi kohta ning võimaluse kohta jätta teatud tingimustel kindlaks määramata riigisisene õigus, mida kohaldatakse lepingutega seotud vaidluse lahendamiseks. Ta analüüsis ka väiteid liidu õiguse rikkumise kohta niisuguses lepingulises vaidluses ja täpsustas, kuidas antud juhul kohaldatakse kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõtet.

Üldkohtu hinnang

Mis puudutab hagi vastuvõetavust, siis Üldkohus jättis ELTL artikli 263 alusel esitatud nõude tühistada vaidlusalused aktid läbi vaatamata. Ta märkis sellega seoses eelkõige, et EUCAP Somalia rahvusvahelise isikkoosseisu töötingimused ning õigused ja kohustused on sätestatud lepingus, mistõttu hageja ja EUCAP Somalia vaheline töösuhe oli lepingulist laadi. Üldkohus tõdes veel, et vaidlusaluste aktidega kinnitas EUCAP Somalia missiooni juht hagejale tema lepingu lõppemise kuupäeva, nagu see oli lepingus ette nähtud pärast Ühendkuningriigi väljaastumist liidust, mis oli lepingu lõppemise lepinguline alus. Üldkohus järeldas sellest, et nende aktide eesmärk ei ole tekitada siduvaid õiguslikke tagajärgi, mis jäävad väljapoole hagejat ja EUCAP Somaliat siduvat lepingulist suhet ning mis tähendavad, et viimati nimetatu täidab avaliku võimu volitusi. Seega on need aktid lepingulist laadi ja nende tühistamist ei saa nõuda ELTL artikli 263 alusel.

Teiseks jättis Üldkohus vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata kahju hüvitamise nõude, mille ese on liidu lepinguväline vastutus EUCAP Somalia tegevuse eest ja mis põhineb ELTL artiklil 268. Selle nõude kontekst on puhtalt lepinguline, mistõttu kuulub see nõue liidu lepingulise vastutuse alla.

Kolmandaks leidis Üldkohus, et hagi on vastuvõetav osas, milles see tugineb teise võimalusena ELTL artiklile 272. Ta täpsustas, et selle sätte alusel esitatud nõuete põhjendamiseks tugines hageja normidele, mida liidu administratsioon peab järgima lepingulises raamistikus, kuna ta esitab väited, mis puudutavad eelkõige õiguse olla ära kuulatud ning võrdse kohtlemise ja diskrimineerimiskeelu põhimõtte[387] rikkumist ning õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumist, mis on liidu õiguse üldpõhimõte. Seega ei saa hagejat takistada tuginemast nende põhimõtete rikkumisele nõuete põhjendamiseks, kuna vastasel korral on eiratud tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet, põhjendusel et hageja saab tulemuslikult tugineda üksnes oma lepingu sätete täitmata jätmisele või lepingule kohaldatava õiguse rikkumisele[388].

Kohaldatava õiguse osas meenutas Üldkohus põhimõtet, et liidu lepingulist vastutust reguleerib asjaomase lepingu suhtes kohaldatav õigus[389]. Ta leidis siiski, et ei ole vaja kindlaks teha, milline on riigisisene õigus, mis on kohaldatav kõnealuses vaidluses, mille saab lahendada asjaomase lepingu,

---

387 Tagatud vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 41 lõike 2 punktiga a ning artiklitega 20 ja 21.

388 16. juuli 2020. aasta kohtuotsuse ***ADR* vs. *komisjon*** (C-584/17 P, EU:C:2020:576, punktid 85–89) tähenduses.

389 ELTL artikli 340 esimene lõik.

EUCAP Somalia standardsete tegevuskordade, millele see leping viitab, ning harta ja liidu õiguse üldpõhimõtete alusel. Selles kontekstis märkis Üldkohus eelkõige, et ELTL artiklil 272 põhinevate teise võimalusena esitatud nõuete põhjendamiseks esitab hageja ainult väiteid liidu õiguse, eelkõige selle õiguse üldpõhimõtete ja harta rikkumise kohta. Lisaks ei ilmne, et vaidluse lahendamiseks oleks vaja kohaldada imperatiivseid riigisiseseid õigusnorme.

Kohtuasja sisu kohta märkis Üldkohus esiteks seoses õiguse olla ära kuulatud rikkumisega, et ei asjaomase lepingu tingimustest ega EUCAP Somalia standardsetest tegevuskordadest, millele see leping viitab, ei nähtu, et EUCAP Somalia missiooni juht oleks pidanud hageja enne 18. jaanuari 2020. aasta teate koostamist ära kuulama. Lisaks leidis Üldkohus, et EUCAP Somalia valik mitte kasutada võimalust, mis tal oli hageja lepingu pikendamiseks, nagu see nähtub vaidlusalustest aktidest, ei olnud seega harta artikli 41 lõike 2 punkti a tähenduses meede, mis teda kahjustas. Järelikult ei olnud selle sättega tagatud õigusega olla ära kuulatud pandud EUCAP Somaliale kohustust kuulata hageja ära enne 18. jaanuari 2020. aasta teate koostamist. Lisaks rõhutas Üldkohus lepingust tuleneva hagi raames, et isegi kui eeldada, et hagejal oleks olnud õigus olla ära kuulatud enne selle teate koostamist, ei oleks menetluse tulemus olnud teistsugune, kui ta oleks saanud seda õigust kasutada.

Mis puudutab teiseks väidetavat diskrimineerimist kodakondsuse alusel, siis rõhutas Üldkohus, et hageja kui selle liikmesriigi kodanik, kes algatas liidust väljaastumise menetluse, ei ole objektiivselt võrreldavas olukorras teise liikmesriigi kodanikest rahvusvaheliste lepinguliste töötajatega EUCAP Somalia missioonis, mistõttu missiooni juht võis otsustada jätta töölepingu pikendamata pärast 31. jaanuari 2020, ilma et see kujutaks endast diskrimineerimist kodakondsuse alusel.

Kolmandaks ja viimaseks, mis puudutab seda, et vaidlusaluste aktidega on väidetavalt rikutud Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euratomist väljaastumise lepingut[390], siis märkis Üldkohus lepingust tuleneva hagi raames, et väljaastumislepingu sätted, mis on kõnealusel juhul asjakohased, reguleerivad üleminekuperioodil liidu õiguse Ühendkuningriigi suhtes kohaldamise tingimusi ja kujutavad endast seega materiaalõigusnorme. Võttes aga arvesse, et need normid ei ole kohaldatavad õigussuhetele, mis tekkisid enne selle lepingu jõustumist ja et vaidlusalused aktid on vastu võetud enne seda kuupäeva, ei saa sellist rikkumist tuvastada.

390 Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise leping (ELT 2020, L 29, lk 7), mis jõustus 1. veebruaril 2020.

II. Institutsiooniline õigus – Euroopa Prokuratuur

12. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Verelst vs. nõukogu (T-647/20, EU:T:2022:5)

Institutsiooniline õigus – Tõhustatud koostöö Euroopa Prokuratuuri asutamisel – Määrus (EL) 2017/1939 – Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokuröride ametisse nimetamine – Belgia esitatud kandidaatidest ühe ametisse nimetamine – Euroopa prokuröride ametisse nimetamisele kohaldatavad eeskirjad

Euroopa Liidu Nõukogu võttis 12. oktoobril 2017 vastu määruse 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel[391]. Selle määrusega luuakse Euroopa Liidu organina Euroopa Prokuratuur ja kehtestatakse selle toimimist puudutavad eeskirjad.

Vastavalt määruse 2017/1939 artikli 16 lõikele 1 esitab iga liikmesriik, kes teeb Euroopa Prokuratuuri asutamisel tõhustatud koostööd, Euroopa prokuröri ametikohale kolm kandidaati. Selle määruse artikli 16 lõikes 2 on ette nähtud, et pärast Euroopa peaprokuröri ametikoha kandidaatide nimekirja koostanud valikukomisjoni põhjendustega arvamuse [392] kättesaamist valib nõukogu välja ühe kandidaadi kõnealuse liikmesriigi Euroopa prokuröri ametikohale nimetamiseks, ja kui valikukomisjon leiab, et kandidaat ei täida Euroopa prokuröri ülesannete täitmiseks vajalikke tingimusi, on tema arvamus nõukogu jaoks siduv. Määruse artikli 16 lõike 3 kohaselt valib nõukogu välja Euroopa prokurörid ja nimetab nad ametisse lihthäälteenamusega kuue aasta pikkuseks ametiajaks, mida ei saa pikendada, ning ta võib otsustada pikendada kuueaastase ametiaja lõpus volitusi maksimaalselt kolme aasta võrra.

Määruse 2017/1939 artikli 14 lõike 3 järgi kehtestab nõukogu valikukomisjoni tööeeskirjad ja võtab vastu otsuse, millega määratakse Euroopa Komisjoni ettepanekul ametisse selle liikmed. Nõukogu võttis 13. juulil 2018 vastu rakendusotsuse 2018/1696 valikukomisjoni tööeeskirjade kohta[393]. Selle lisas toodud reegli VII punkti 2 kolmandas lõigus on märgitud: „[v]alikukomisjon lähtub kandidaatide pingerea koostamisel nende kvalifikatsioonist ja kogemustest“, kusjuures see pingerida „kajastab valikukomisjoni eelistusi ja […] ei ole nõukogule siduv.“

Määruses 2017/1939 ette nähtud kolme kandidaadi esitamiseks Euroopa prokuröri ametikohale avaldasid Belgia ametiasutused 25. jaanuaril 2019 kandideerimiskutse, millele vastas kuus kandidaati, sealhulgas hageja Jean-Michel Verelst, kes töötab alates 2010. aastast Brüsselis (Belgia) kuninga prokuröri asetäitjana ja on spetsialiseerunud maksuasjadele.

Pärast määruses 2017/1939 ette nähtud valikumenetluse eri etappide läbimist võttis nõukogu 27. juulil 2020 vastu rakendusotsuse 2020/1117, millega nimetatakse ametisse Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokurörid, ja nimetas alates 29. juulist 2020 ametisse Yves van den Berge[394]. Nõukogu teavitas 7. oktoobri 2020. aasta kirjas sellest otsusest nii hagejat kui ka kõiki teisi kandidaate, kes ei

---

391 Nõukogu 12. oktoobri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (ELT 2017, L 283, lk 1).

392 Ette nähtud määruse 2017/1939 artikli 14 lõikes 3.

393 Nõukogu 13. juuli 2018. aasta rakendusotsus (EL) 2018/1696 määruse 2017/1939 artikli 14 lõikega 3 ette nähtud valikukomisjoni tööeeskirjade kohta (ELT 2018, L 282, lk 8).

394 Nõukogu 27. juuli 2020. aasta rakendusotsus (EL) 2020/1117, millega nimetatakse ametisse Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokurörid (ELT 2020, L 244, lk 18).

osutunud edukaks, ja asjakohasest teabest põhjuste kohta, miks ta otsustas nimetada ametisse teise kandidaadi, kõnealusel juhul Y. van den Berge.

Hageja palus, et nõukogu edastaks talle kõik teda puudutava valikumenetluse läbiviimisega seotud dokumendid. Seejärel esitas ta hagi selle otsuse tühistamiseks osas, milles sellega nimetatakse Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokuröriks Y. van den Berge ja lükatakse tagasi tema kandidatuur.

Üldkohus jättis hageja hagi rahuldamata. Rakendusotsuse 2020/1117, mis on vastu võetud määruse 2017/1939 alusel ja millega nimetatakse ametisse Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokurörid, õiguspärasust hindas Üldkohus esimest korda.

Üldkohtu hinnang

Esimesena hindas Üldkohus seda, kas nõukogu võis kõrvale kalduda pingereast, mille koostas valikukomisjon, kes pidi andma hinnangu liikmesriikide esitatud kandidaatide võimetele. Selles osas tõi Üldkohus kõigepealt välja vaidlustatud otsuse vastuvõtmise menetlust reguleerivad normid – mille läbiviimist hageja ei vaidlusta – ja tuletas seejärel meelde, et esiteks ei ole valikukomisjoni tööeeskirjade reegli VII punkti 2 kolmanda lõigu järgi tema poolt asjaomase liikmesriigi esitatud kolme kandidaadi kvalifikatsioonist ja kogemustest lähtuvalt koostatud pingerida nõukogule siduv. Teiseks märkis Üldkohus, et ei määruse 2017/1939 artikli 16 lõigetega 2 ja 3 ega valikukomisjoni tööeeskirjadega ei ole vastuolus see, kui nõukogu võtab artikli 16 lõigetes 2 ja 3 antud otsustuspädevuse raames liikmesriigi esitatud kolme kandidaadi vahel valiku tegemisel arvesse teavet, mille talle on esitanud nõukogus esindatud liikmesriikide valitsused või ka mõnikord asjaomane liikmesriik ise. Seepärast leidis Üldkohus, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel ei rikutud selle vastuvõtmist reguleerivaid menetlusnorme[395] ega diskrimineerimiskeelu põhimõtet.

Teisena hindas Üldkohus seda, kas nõukogu täitis hageja kandidatuuri tagasilükkamisel põhjendamiskohustust. Kõigepealt tuletas ta meelde, milline on põhjendamiskohustuse[396] ulatus ja hindas vaidlustatud otsust õiguslikust seisukohast ning leidis seejärel, et vaidlustatud otsuse põhjendus tuli osas, milles sellega lükati kaudselt tagasi hageja kandidatuur Belgia Kuningriigi Euroopa prokuröri ametikohale, põhimõtteliselt edastada talle vaidlustatud otsusega samal ajal.

Selles osas nentis Üldkohus, et vaidlustatud otsuse, nagu see on avaldatud *Euroopa Liidu Teatajas*, ainus põhjendus on toodud selle otsuse põhjenduses 13. Seal on nimelt märgitud, et „Belgia, Bulgaaria ja Portugali esitatud kandidaatide osas ei järginud nõukogu valikukomisjoni mittesiduvat pingerida, tuginedes nende kandidaatide teenete erinevale hindamisele, mis tehti nõukogu asjaomastes ettevalmistavates organites“. Üldkohus tuletas aga meelde, et valikukomisjoni tööeeskirjade reegli VII punkti 2 kolmanda lõigu kohaselt ei ole Belgia Kuningriigi poolt Euroopa prokuröri ametikohale esitatud kolme kandidaadi kvalifikatsiooni ja kogemuste põhjal koostatud valikukomisjoni pingerida nõukogule siduv. Viimasel oli seega vabadus kas seda pingerida oma otsuses aluseks võtta või tugineda kandidaatide teenete erinevale hindamisele. Seega väitis hageja Üldkohtu sõnul ekslikult, et vaidlustatud otsuse põhjendus oleks pidanud võimaldama tal mõista, miks nõukogu otsustas valikukomisjoni koostatud pingerea järgimata jätta.

Siiski märkis Üldkohus, et vaidlustatud otsuse põhjenduses 13 sisalduv ei võimalda iseenesest ei hagejal ega Üldkohtul mõista, miks nõukogu leidis, et Belgia Kuningriigi Euroopa prokuröri ametikohale nimetatud kandidaadil on rohkem teeneid kui hagejal. Sellegipoolest tõdes Üldkohus, et 7. oktoobri 2020. aasta kirjas esitas nõukogu piisavalt üksikasjalikult põhjused, miks ta leidis, et

---

395 Eelkõige määruse 2017/1939 artiklid 14 ja 16 ning valikukomisjoni tööeeskirjade reegli VI punkt 2 ja reegli VII punkt 2.

396 Põhjendamiskohustus on ette nähtud ELTL artiklis 296 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 41 lõike 2 punktis c.

ametisse nimetatud kandidaat sobib paremini Euroopa prokuröri ülesandeid täitma kui kaks ülejäänud kandidaati.

Seega, kuigi Üldkohtu sõnul oleks olnud soovitav, et hageja kandidatuuri tagasilükkamise täiendavad põhjused oleks talle edastatud samal ajal, kui vaidlustatud otsus avaldati *Euroopa Liidu Teatajas*, tuleb märkida, et hageja sai nendest põhjustest teada nõukogu 7. oktoobri 2020. aasta kirjast, st enne hagi esitamist, ning kõnealusel juhul võimaldas selline teatavakstegemine tal hinnata selle otsuse põhjendatust ja kaitsta oma õigusi.

Kolmandana ja viimasena käsitles Üldkohus hageja argumente selle kohta, et vaidlustatud otsuses on tehtud ilmne hindamisviga. Selles osas tuletas Üldkohus meelde, et institutsioonil on täidetavale ametikohale kandideerivate isikute teenete hindamisel ja võrdlemisel ulatuslik kaalutlusruum ning see ei koosne mitte ainult hinnangust asjaomaste isikute pädevusele ja professionaalsusele, vaid ka hinnangust nende iseloomule, käitumisele ja isikuomadustele. See on nii seda enam, kui täidetava ametikohaga kaasneb suur vastutus, nagu sellega on tegemist Euroopa prokuröride puhul määruse 2017/1939[397] järgi.

Üldkohus märkis nimelt, et Euroopa prokuröri ametikohaga kaasneb suur vastutus, mida kinnitab muu hulgas palgaaste AD 13, millele nad ametisse nimetatakse ja mis vastab Euroopa Liidu ametnike personalieeskirjade I lisa kohaselt nõuniku või sellega samaväärsele ametikohale. Euroopa prokuröri ametikoht asub seega direktori (AD 15 – AD 14) ja üksuse juhataja või samaväärse ametikoha (AD 9 – AD 14) vahel. Seega on nõukogul Üldkohtu sõnul lai kaalutlusõigus liikmesriigi Euroopa prokuröri ametikohale kandideerivate isikute teenete hindamisel ja võrdlemisel.

Üldkohus hindas ükshaaval hageja argumente nõukogu laia kaalutlusõiguse kohta ja asus seisukohale, et hageja ei ole tõendanud, et nõukogu ületas kõnealuses asjas oma laia kaalutlusõiguse piire, kui ta valis välja ja nimetas Euroopa prokuröri ametikohale Y. van den Berge.

397 Määruse 2017/1939 põhjendus 24, artikkel 9, artikli 12 lõiked 1, 3 ja 5, ning artikkel 104.

III. Konkurents

1. Kartellid (ELTL artikkel 101)

2. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Scania jt vs. komisjon (T-799/17, EU:T:2022:48)

Konkurents – Kartellikokkulepped – Veokitootjate turg – Otsus, millega tuvastatakse ELTL artikli 101 ja EMP lepingu artikli 53 rikkumine – Kokkulepped ja kooskõlastatud tegevus, mis puudutavad veokite müügihindu, heitekontrolli tehnoloogiate juurutamise ajastamist ja nende tehnoloogiatega seotud kulude ülekandmist klientidele – Ajaliselt etappideks jagatud hübriidmenetlus – Süütuse presumptsioon – Erapooletuse põhimõte – Põhiõiguste harta – Üks ja vältav rikkumine – Eesmärgil põhinev konkurentsipiirang – Rikkumise geograafiline ulatus – Trahv – Proportsionaalsus – Võrdne kohtlemine – Täielik pädevus

Euroopa Komisjon tuvastas 27. septembri 2017. aasta otsuses (edaspidi „vaidlustatud otsus“)[398], et äriühingud Scania AB, Scania CV AB ja Scania Deutschland GmbH, mis on kolm Scania kontserni kuuluvat üksust ning mis toodavad ja müüvad kaugvedudeks mõeldud raskeveokeid (edaspidi koos „Scania“), rikkusid liidu konkurentsieeskirju, millega keelatakse kartellikokkulepped[399], kuna nad osalesid 1997. aasta jaanuarist kuni 2011. aasta jaanuarini koos oma konkurentidega salajastes kokkulepetes, mille eesmärk oli piirata konkurentsi keskmiste ja raskeveokite turul EMPs. Komisjon määras Scaniale trahvi summas 880 523 000 eurot.

Vaidlustatud otsus tehti niinimetatud hübriidmenetluses, mis ühendab kokkuleppemenetluse[400] ja tavalise haldusmenetluse kartellikokkulepete valdkonnas.

Kõnealusel juhul kinnitasid kõik vastuväiteteatise saanud ettevõtjad, sealhulgas Scania, komisjonile oma tahet osaleda aruteludel, selleks et kokku leppida. Scania otsustas pärast komisjoniga toimunud arutelusid siiski ise loobuda sellest menetlusest. Komisjon tegi kokkuleppeotsuse seega nende ettevõtjate suhtes, kes esitasid selleks ametliku taotluse[401], ning jätkas Scania osas uurimist.

2. veebruari 2022. aasta otsusega jättis Üldkohus rahuldamata Scania esitatud hagiavalduse vaidlustatud otsuse tühistamiseks ning selgitas kartellikokkuleppeid puudutava hübriidmenetluse õiguspärasust ja mõistet „üks ja vältav rikkumine“.

---

398 Komisjoni 27. septembri 2017. aasta otsus C(2017) 6467 (final), milles käsitletakse ELTL artikli 101 ja Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) lepingu artikli 53 kohast menetlust (juhtum AT.39824 – veokid).

399 ELTL artikkel 101 ja EMP lepingu artikkel 53.

400 Seda menetlust reguleerib komisjoni 7. aprilli 2004. aasta määruse (EÜ) nr 773/2004, mis käsitleb [ELTL] artiklite [101] ja [102] kohaste menetluste teostamist komisjonis (ELT 2004, L 123, lk 18; ELT eriväljaanne 08/03, lk 81), artikkel 10a. Selle alusel on võimalik, et kartellikokkulepet puudutavas juhtumis tunnistab pool oma vastutust ja selle eest vähendatakse talle määratava trahvi summat.

401 Otsus C(2016) 4673 (final), milles käsitletakse ELTL artikli 101 ja EMP lepingu artikli 53 kohast menetlust (juhtum AT.39824 – veokid). Otsus võeti vastu nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) artikli 7 ja artikli 23 lõike 2 alusel.

Üldkohtu hinnang

Mis puudutab komisjoni hübriidmenetluse õiguspärasust, siis märkis Üldkohus kõigepealt, et vastupidi Scania väidetule ei tähenda komisjoni otsus kasutada sellist menetlust iseenesest süütuse presumptsiooni, kaitseõiguste või erapooletuse kohustuse põhimõtte rikkumist. Kokkuleppemenetlust reguleerivad sätted ei välista nimelt komisjoni võimalust kasutada sellist menetlust ELTL artikli 101 kohaldamise käigus. Lisaks tuleneb kohtupraktikast, et sellises menetluses on komisjonil õigus teha kõigepealt kokkuleppeotsus ja seejärel tavamenetluses otsus, tingimusel et tagatud on eespool nimetatud põhimõtete ja otsuste järgimine.

Pärast selle täpsustuse tegemist analüüsis Üldkohus, kas kõnealuse juhtumi asjaoludel järgis komisjon neid põhimõtteid.

Seoses etteheitega, et rikutud on süütuse presumptsiooni põhimõtet, väitis Scania, et kokkuleppeotsuses määratleti komisjoni lõplik seisukoht faktide suhtes, mis olid toodud vastuväiteteatises, ning jõuti tõendite alusel, mida kasutati vaidlustatud otsuses, järeldusele, et need teod, milles ka Scania osales, kujutasid endast rikkumist.

Sellega seoses märkis Üldkohus esiteks, et kokkuleppeotsust tervikuna tõlgendades ei saa selle otsuse põhjenduste ühtegi lõiku selle otsuse vastuvõtmisele iseomastel asjaoludel mõista enneaegse seisukohana Scania vastutuse kohta. Teiseks selgitas Üldkohus, et asjaolu, et kokkuleppeotsuse adressaadid võtsid oma vastutuse omaks, ei saa viia selleni, et ettevõtja vastutust, kes otsustas ise loobuda sellest menetlusest, tunnistatakse kaudselt tema võimaliku osalemise tõttu samades asjaoludes, mida kokkuleppeotsuses loeti rikkumiseks. Tavalises haldusmenetluses, mis järgneb kokkuleppeotsuse tegemisele, on asjaomane ettevõtja ja komisjon võrreldes kokkuleppemenetlusega nn *tabula rasa* olukorras, kus vastutus tuleb veel tuvastada. Seega on komisjon esiteks seotud üksnes vastuväiteteatisega ning teiseks on ta kohustatud toimiku uuesti läbi vaatama, lähtudes kõigist asjasse puutuvatest asjaoludest, sealhulgas kogu teabest ja kõigist argumentidest, mille on esitanud huvitatud ettevõtja, kui ta teostab oma õigust olla ära kuulatud. Järelikult ei eelda see, kui komisjon annab asjaoludele õigusliku kvalifikatsiooni kokkuleppe poolte puhul, iseenesest seda, et komisjon annaks asjaoludele sama õigusliku kvalifikatsiooni selle ettevõtja puhul, kes ise loobus sellisest menetlusest. Selle raames ei takista miski komisjonil tuginemast tõenditele, mis on hübriidmenetluse kahes otsuses ühised.

Arvestades neid kaalutlusi ja võttes arvesse asjaolu, et Scania ei vaielnud vastu sellele, et tal oli võimalus esitada kõik tõendid, selleks et vaidlustada asjaolud ja tõendid, millele komisjon tugines tavalises haldusmenetluses, sealhulgas tõendid, mis lisati toimikusse pärast vastuväidetest teatamist, leidis Üldkohus, et kõnealusel juhul ei ole rikutud süütuse presumptsiooni põhimõtet.

Seoses etteheitega, et rikutud on kaitseõigusi, tõdes Üldkohus, et kokkuleppeotsuses ei andnud komisjon kuidagi eelhinnangut Scania vastutuse kohta rikkumises. Seega ei saa tema kaitseõiguste rikkumist tuletada asjaolust, et teda ei kuulatud ära selles menetluses.

Mis puudutab erapooletuse põhimõtte rikkumist, siis tuvastas Üldkohus, et Scania ei ole tõendanud, et komisjon ei andnud uurimismenetluses tagatisi, selleks et välistada igasugune põhjendatud kahtlus tema erapooletuses juhtumi uurimisel. Kui komisjon analüüsib tavamenetluses tõendeid, mille esitasid pooled, kes olid otsustanud mitte kokku leppida, siis ei ole ta nimelt kuidagi seotud faktiliste järelduste ja õigusliku kvalifikatsiooniga, mille ta esitas kokkuleppeotsuses. Lisaks tõdes Üldkohus, et kuna liidu õiguses on ülimuslik tõendite vaba kogumise põhimõte ning komisjonil on pädevus hinnata, kas uurimismeetmete võtmine on otstarbekas, siis ei ole tema keeldumine uusi uurimismeetmeid võtmast vastuolus erapooletuse põhimõttega, välja arvatud juhul, kui on tõendatud, et selliste meetmete puudumine on tingitud komisjoni erapoolikusest.

Seoses mõistega „üks ja vältav rikkumine“ analüüsis Üldkohus tingimusi, mis puudutavad sellise rikkumise olemasolu kõnealusel juhul, ja Scaniale selle rikkumise süükspanemist.

Mis puudutab ühe ja vältava rikkumise olemasolu tuvastamist, siis meenutas Üldkohus, et erinevalt Scania väidetust ei eelda see tingimata paljude rikkumiste kindlakstegemist, mis kõik kuuluvad ELTL artikli 101 reguleerimisalasse, vaid tõendamist, et erinevad kindlakstehtud tegevused kuuluvad tervikplaani, mille eesmärk on ühe konkurentsivastase eesmärgi saavutamine.

Kõnealuses asjas leidis Üldkohus, et komisjon tõendas õiguslikult piisavalt, et salajased kontaktid leidsid aja jooksul aset erineval tasandil, nimelt juhtorganite tasandil ajavahemikus 1997 kuni 2004, juhatuse asukohast madalamal tasandil ajavahemikus 2000 kuni 2008 ning Saksa tasandil ajavahemikus 2004 kuni 2011, mis koos moodustasid tervikplaani, mille eesmärk oli saavutada üks konkurentsivastane eesmärk piirata konkurentsi keskmiste ja raskeveokite turul EMPs.

Täpsemalt tulenes salajaste kontaktide kolme tasandi vaheliste seoste olemasolu asjaolust, et koosolekutel osalejad olid alati samade ettevõtjate töötajad, et erinevatel tasanditel peetud koosolekud kattusid ajaliselt ning et esines kontakte töötajate, kes olid kartellikokkuleppe poolte vastavatest juhatuse asukohtadest madalamal tasandil, ja Saksa tasandi töötajate vahel. Lisaks jäid vahetatud teabe laad, osalenud ettevõtjad, eesmärgid ja asjaomased tooted kogu rikkumise jooksul samaks. Seega, isegi kui salajased kontaktid juhtorganite tasandil katkesid septembris 2004, jätkati sama kartellikokkuleppe täitmist samas sisus ja sama ulatusega pärast seda kuupäeva, kusjuures ainus erinevus oli see, et seotud töötajad olid seotud ettevõtjates erinevatel organisatsioonilistel tasanditel, mitte juhtorganite tasandil. Selles kontekstis ei ole väidetav asjaolu, et Scania Saksa tasandi töötajad ei teadnud, et nad aitasid kaasa tegevusele, mis toimus kahel ülejäänud tasandil, või et need Scania töötajad, kes osalesid juhatuse asukohast madalama tasandi koosolekutel, ei olnud teadlikud juhtorganite tasandi koosolekutest, oluline selleks, et tuvastada tervikplaani olemasolu. Teadlikkust tervikplaani olemasolust tuleb hinnata seotud ettevõtjate tasandil, mitte aga nende töötajate tasandil.

Mis puudutab rikkumise süükspandavust, siis märkis Üldkohus, et ühe ja vältava rikkumise süükspanemisel määravaid tegureid tuleb samuti hinnata ettevõtja tasandil. Kuna Scania osales kõnealusel juhul otseselt kõigis kartellikokkuleppe asjakohastes aspektides, oli komisjonil õigus omistada talle rikkumine tervikuna, ilma et ta oleks olnud kohustatud tõendama, et täidetud on huvi, teadmise ja riskiga arvestamise kriteeriumid.

2. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine (ELTL artikkel 102)

19. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Deutsche Telekom vs. komisjon (T-610/19, EU:T:2022:15)

Tühistamishagi ja kahju hüvitamise nõue – Konkurents – Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine – Lairibaühenduse teenuste Slovakkia turg – ELTL artikli 102 ja EMP lepingu artikli 54 rikkumise tuvastamise otsus – Kohtuotsus, millega otsus osaliselt tühistati ja määratud trahvisummat vähendati – Komisjoni keeldumine viivitusintressi maksmast – ELTL artikkel 266 – Delegeeritud määruse (EL) nr 1268/2012 artikli 90 lõike 4 punkt a – Eraõiguslikele isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine – Alusetult makstud trahvisumma kasutamise võimalusest ilmajäämine – Saamata jäänud tulu – Viivitusintress – Määr – Kahju

Euroopa Komisjon määras 15. oktoobri 2014. aasta otsusega[402] äriühingule Deutsche Telekom AG (edaspidi „Deutsche Telekom“) 31 070 000 euro suuruse trahvi lairibaühenduse teenuste Slovakkia

[402] Otsus C(2014) 7465 (final) ELTL artiklis 102 ja EMP lepingu artiklis 54 sätestatud menetluse kohta (juhtum AT.39523 – Slovak Telekom), mida parandati tema 16. detsembri 2014. aasta otsusega C(2014) 10119 (final) ja 17. aprilli 2015. aasta otsusega C(2015) 2484 (final).

turul turgu valitseva seisundi kuritarvitamise eest vastuolus ELTL artikli 102 ja EMP lepingu artikliga 54.

Deutsche Telekom esitas selle otsuse peale tühistamishagi, kuid tasus samas trahvi 16. jaanuaril 2015. Üldkohus rahuldas oma 13. detsembri 2018. aasta otsusega[403] Deutsche Telekomi hagi osaliselt ja oma täielikku pädevust teostades vähendas trahvi suurust 12 039 019 euro võrra. Komisjon tagastas 19. veebruaril 2019 selle summa Deutsche Telekomile.

Seevastu keeldus komisjon 28. juuni 2019. aasta kirjas (edaspidi „vaidlustatud otsus“) Deutsche Telekomile maksmast viivitusintressi ajavahemiku eest alates trahvi tasumise kuupäevast kuni alusetuks tunnistatud trahviosa tagastamise kuupäevani (edaspidi „asjaomane ajavahemik“).

Deutsche Telekom esitas seetõttu Üldkohtule hagi, milles palus vaidlustatud otsuse tühistada ja mõista komisjonilt välja hüvitise tulu eest, mis tal jäi saamata seetõttu, et tal ei olnud asjaomases ajavahemikus võimalik kasutada alusetult tasutud trahviosa põhisummat, või teise võimalusena hüvitada kahju, mis tekkis talle seetõttu, et komisjon keeldus sellelt summalt viivitusintressi maksmast.

Üldkohtu seitsmes koda laiendatud koosseisus rahuldas oma otsusega Deutsche Telekomi tühistamis- ja kahju hüvitamise hagi osaliselt. Sellega seoses selgitas ta komisjoni kohustust maksta viivitusintressi trahvisumma osalt, mis liidu kohtu otsuse tõttu tuleb puudutatud ettevõtjale tagastada.

Üldkohtu hinnang

Esimesena jättis Üldkohus rahuldamata Deutsche Telekomi nõude hüvitada liidu lepinguvälise vastutuse alusel tema väidetav saamata jäänud tulu, mille põhjustas see, et asjaomases ajavahemikus ei olnud tal võimalik kasutada alusetult tasutud trahviosa, ja mis vastas tema kasutatud kapitali aastasele tootlusele või kapitali kaalutud keskmisele hinnale.

Sellega seoses tuletas Üldkohus meelde, et liidu lepinguvälise vastutuse tekkimise eeldus on see, et samal ajal on täidetud teatavad tingimused: isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine, kahju tegelik tekkimine ning põhjuslik seos akti rikkumise ja tekkinud kahju vahel, ning nende tingimuste täidetust peab tõendama hageja.

Ent kõnealuses asjas ei esitanud Deutsche Telekom veenvaid tõendeid viidatud kahju tegelikkuse ja kindluse kohta. Täpsemalt ei tõendanud Deutsche Telekom ei seda, et ta oleks alusetult tasutud trahvisumma tingimata oma tegevusse investeerinud, ega ka seda, et asjaolu, et ta jäeti ilma võimalusest seda summat kasutada, pani ta spetsiifilistest ja konkreetsetest projektidest loobuma. Sellega seoses ei tõendanud Deutsche Telekom ka, et tal ei olnud mõne investeerimisvõimaluse kasutamiseks vajalikke rahalisi vahendeid.

Teisena kaalus Üldkohus kahju hüvitamise nõuet, mille Deutsche Telekom teise võimalusena esitas seetõttu, et rikuti ELTL artiklit 266, mille esimeses lõikes on ette nähtud, et institutsioonid, kelle õigusakt on liidu kohtu otsusega tühistatud, on kohustatud võtma kõik selle kohtuotsuse täitmiseks vajalikud meetmed.

Üldkohus märkis esiteks, et kehtestades institutsioonidele kohustuse võtta liidu kohtu otsuste täitmiseks kõik meetmed, on ELTL artikli 266 esimese lõiguga antud õigusi eraõiguslikele isikutele, kelle nõue on selles kohtus rahuldatud. Teiseks tuletas Üldkohus meelde, et viivitusintress on

---

403 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus ***Deutsche Telekom* vs. *komisjon*** (T-827/14, EU:T:2018:930).

lahutamatu koostisosa endise olukorra taastamise kohustuses, mis selle sätte kohaselt institutsioonidel lasub. Ettevõtjale konkurentsinormide rikkumise eest määratud trahvi tühistamise ja vähendamise korral tuleneb sellest sättest seega komisjoni kohustus tagastada alusetult tasutud trahvisumma koos viivitusintressiga.

Üldkohus täpsustas, et arvestades esiteks, et kohaldatavates finantsõigusnormides[404] on ette nähtud tagastusnõue äriühingule, kes ajutiselt tasus trahvi, mis hiljem tühistati ja mille suurust vähendati, ning teiseks, et trahvisumma tühistamine ja vähendamine liidu kohtu poolt on tagasiulatuva jõuga, oli Deutsche Telekomi nõue olemas ja selle maksimaalne suurus oli kindel trahvi ajutise tasumise kuupäeval. Komisjon oli seega ELTL artikli 266 esimese lõigu alusel kohustatud maksma viivitusintressi trahvisumma sellelt osalt, mille Üldkohus luges alusetuks, kogu asjaomase ajavahemiku ulatuses. Selle kohustuse eesmärk on hüvitada kindlas summas see, et objektiivse viivituse tõttu ei ole võimalik summat kasutada, ja motiveerida komisjoni olema eriti tähelepanelik sellise otsuse vastuvõtmisel, mille tagajärjel tuleb trahv tasuda.

Üldkohus lisas, et vastupidi komisjoni väidetule ei lähe viivitusintressi maksmise kohustus vastuollu trahvide hoiatava funktsiooniga konkurentsiasjades, kuna liidu kohus võtab hoiatavat funktsiooni tingimata arvesse, kui ta oma täielikku pädevust teostades trahvisummat tagasiulatuvalt vähendab. Lisaks tuleb trahvide hoiatavat funktsiooni ühitada Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 tunnustatud tõhusa kohtuliku kaitse põhimõttega, mille järgimine tagatakse ELTL artiklis 263 ette nähtud seaduslikkuse kontrolli abil, mida täiendab täielik pädevus trahvi suuruse kindlaksmääramisel.

Üldkohus lükkas tagasi ka komisjoni ülejäänud argumendid.

Esiteks, isegi kui hageja tasutud trahvisummalt ei kogunenud intressi sel ajal, kui see oli komisjoni valduses, oli viimane kohustatud tulenevalt Üldkohtu 13. detsembri 2018. aasta otsusest tagastama hagejale alusetuks tunnistatud trahviosa koos viivitusintressiga, ilma et delegeeritud määruse nr 1268/2012 artikkel 90, mis käsitleb trahvide sissenõudmist, seda takistaks. Lisaks tuleneb viivitusintressi maksmise kohustus otseselt ELTL artikli 266 esimesest lõigust ja komisjonil ei ole pädevust üksikotsusega kehtestada tingimusi, mille alusel ta maksab viivitusintressi, kui trahvi määramise otsus tühistatakse ja trahvi suurust vähendatakse.

Teiseks kuulus kõnealuses asjas tasumisele viivitusintress, mitte tasandusintress. Deutsche Telekomi põhinõue oli nimelt tagastusnõue, mis oli seotud ajutiselt makstud trahviga. See nõue oli olemas ja selle maksimaalne suurus oli kindel või tasumise kuupäeval tuvastatud objektiivsete asjaolude põhjal vähemalt kindlaksmääratav.

Arvestades asjaolu, et komisjon oli kohustatud Deutsche Telekomile tagastama alusetult tasutud trahviosa koos viivitusintressiga ja et tal ei olnud selles suhtes mingit kaalutlusruumi, järeldas Üldkohus, et Deutsche Telekomile intressi maksmisest keeldumine kujutas endast ELTL artikli 266 esimese lõigu selget rikkumist, mis tekitas liidu lepinguvälise vastutuse. Arvestades otsest seost tuvastatud rikkumise ja kahju vahel, mis seisnes selles, et asjaomases ajavahemikus ei saanud Deutsche Telekom viivitusintressi alusetult tasutud trahviosalt, mõistis Üldkohus Deutsche Telekomile välja 1 750 522,38 euro suuruse hüvitise, mille arvutamisel kohaldati analoogia alusel delegeeritud määruse nr 1268/2012 artikli 83 lõike 2 punktis b ette nähtud määra ehk määra, mida Euroopa

---

404 Komisjoni 29. oktoobri 2012. aasta delegeeritud määrus (EL) nr 1268/2012, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL, Euratom) nr 966/2012 (mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju) kohaldamise eeskirju (ELT 2012, L 362, lk 1), ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta määrus (EL, Euratom) nr 966/2012, mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 1605/2002 (ELT 2012, L 298, lk 1).

Keskpank kohaldas oma peamiste refinantseerimistehingute suhtes jaanuaris 2015, s.o 0,05%, mida on suurendatud kolme ja poole protsendipunkti võrra.

26. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Intel Corporation vs. komisjon (T-286/09 RENV, EU:T:2022:19)

Konkurents – Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine – Mikroprotsessorite turg – ELTL artikli 102 ja EMP lepingu artikli 54 rikkumise tuvastamise otsus – Püsikliendisoodustused – „Ilmselged" konkurentsipiirangud – Kuritarvitava tegevuse kvalifitseerimine – Sama tõhusa konkurendi analüüs – Tervikstrateegia – Üks ja vältav rikkumine

13. mai 2009. aasta otsusega[405] määras Euroopa Komisjon mikroprotsessorite tootjale Intel trahvi summas 1,06 miljardit eurot turgu valitseva seisundi kuritarvitamise eest ülemaailmsel x86-põhise[406] arhitektuuriga mikroprotsessorite[407] turul 2002. aasta oktoobrist kuni 2007. aasta detsembrini, kuna ta rakendas konkurentide turult väljatõrjumise strateegiat.

Komisjoni hinnangul tuli kuritarvitamiseks pidada kahte liiki tegevust, mida Intel oma äripartneritega kauplemisel praktiseeris, nimelt ilmselgete konkurentsipiirangute ja tingimuslike allahindluste kohaldamist. Konkreetsemalt seoses viimastega leiti, et Intel tegi allahindlusi neljale strateegiliselt tähtsale algseadmete tootjale (Dell, Lenovo, Hewlett-Packard (HP) ja NEC), tingimusel et nad ostavad temalt kõik või peaaegu kõik neile vajalikud x86-protsessorid. Samuti tegi Intel makseid ühele mikroelektrooniliste seadmete Euroopa edasimüüjale (Media-Saturn-Holding) tingimusel, et ta müüb ainult arvuteid, mis on varustatud Inteli x86-protsessoritega. Need allahindlused ja maksed (edaspidi „vaidlusalused allahindlused") tagasid nelja algseadmetootja ja Media-Saturni lojaalsuse, vähendades nii tuntavalt Inteli konkurentide võimet pakkuda nende endi x86-protsessorite omadustel põhinevat konkurentsi. Inteli konkurentsivastane tegevus aitas seega kaasa tarbijatele pakutava valiku ja innovatsioonistiimulite vähenemisele.

Üldkohus jättis 12. juuni 2014. aasta kohtuotsusega[408] selle otsuse peale esitatud Inteli hagi tervikuna rahuldamata. Euroopa Kohus, kellele Intel esitas apellatsioonkaebuse, tühistas 6. septembri 2017. aasta kohtuotsusega nimetatud kohtuotsuse ja saatis kohtuasja uueks arutamiseks tagasi Üldkohtule[409].

Oma nõudes tühistada esialgne kohtuotsus heitis Intel Üldkohtule eriti ette õigusnormi rikkumist, kuna viimane ei analüüsinud vaidlusaluseid allahindlusi juhtumi kõiki asjaolusid arvestades. Selle kohta märkis Euroopa Kohus, et Üldkohus lähtus sama moodi nagu ka komisjon eeldusest, et turgu valitsevas seisundis ettevõtja tehtavad püsikliendisoodustused on juba iseenesest sellised, et need

---

405 Komisjoni 13. mai 2009. aasta otsus K(2009) 3726 (lõplik), [ELTL artikli 102] ja EMP lepingu artikli 54 kohaldamise menetluses (juhtum COMP/C-3/37.990 – Intel).

406 Arvutites kasutatavaid mikroprotsessoreid saab jagada kahte rühma: x86 mikroprotsessorid ja muul arhitektuuril põhinevad mikroprotsessorid. x86-põhine arhitektuur on Inteli poolt välja töötatud standard, mis võimaldab toimida operatsioonisüsteemidel Windows ja Linux.

407 Protsessor on iga arvuti põhikomponent nii süsteemi üldise toimimise kui ka seadme kogukulu aspektist.

408 Üldkohtu 12. juuni 2014. aasta otsus ***Intel* vs. *komisjon*** (T-286/09, EU:T:2014:547; edaspidi „algne kohtuotsus").

409 Üldkohtu 6. septembri 2017. aasta otsus ***Intel* vs. *komisjon*** (C-413/14 P, EU:C:2017:632; edaspidi „apellatsiooniastme kohtuotsus").

võivad konkurentsi piirata, mistõttu puudus vajadus analüüsida juhtumi kõiki asjaolusid, eelkõige aga vajadus viia läbi AEC test[410] (mida inglise keeles tuntakse nimetuse all *as efficient competitor test*). Ent komisjon analüüsis siiski oma otsuses neid asjaolusid põhjalikult ja järeldas selle põhjal, et sama tõhus konkurent oleks pidanud kohaldama hindu, mis ei oleks olnud jätkusuutlikud, ja et järelikult võis kõnealusel vaidlusaluste allahindluste praktikal olla sellist konkurenti väljatõrjuv mõju. Euroopa Kohus järeldas sellest, et AEC test oli tegelikult oluline komisjoni hinnangu jaoks, mille ta andis kõnealuste allahindluste võime kohta avaldada konkurentidele väljatõrjuvat mõju, mistõttu oli Üldkohus kohustatud analüüsima kõiki Inteli argumente, mis puudutasid AEC testi ja seda, kuidas komisjon selle läbi viis. Kuna Üldkohus niisugust analüüsi läbi ei viinud, tühistas Euroopa Kohus esialgse kohtuotsuse ja saatis kohtuasja tagasi Üldkohtule, et viimane saaks Inteli esitatud argumente arvestades analüüsida vaidlusaluste allahindluste võimet konkurentsi piirata.

26. jaanuari 2022. aasta kohtuotsuses tühistas Üldkohus, arutades uuesti talle tagasi saadetud kohtuasja, vaidlustatud otsuse osas, milles sellega kvalifitseeriti vaidlusalused allahindlused ELTL artikliga 102 vastuolus olevaks kuritarvituseks ning määrati Intelile trahv kogu kuritarvituseks kvalifitseeritud tegevuse ees.

Üldkohtu hinnang

Üldkohus täpsustas alustuseks vaidluse piire pärast seda, kui kohtuasi on uueks arutamiseks tagasi saadetud. Ta täheldas sellega seoses, et esialgse kohtuotsuse tühistamise põhjuseks oli vaid üks viga, nimelt see, et selles kohtuotsuses ei võetud arvesse Inteli argumentatsiooni, milles vaieldi vastu komisjoni esitatud AEC analüüsile. Seda arvestades leidis Üldkohus, et ta saab enda analüüsis pidada tõeseks kõiki järeldusi, mida Euroopa Kohus vääraks ei pidanud. Nendeks on esiteks esialgse kohtuotsuse järeldused, mis puudutavad ilmselgeid konkurentsipiiranguid ja nende õigusvastasust ELTL artikli 102 seisukohast. Nimelt asus Üldkohus seisukohale, et Euroopa Kohus ei pidanud isegi põhimõtte tasandil õigusvastaseks seda, et vaidlustatud otsuses eristati niisugusteks piiranguteks peetud tegevust ja Inteli muud tegevust, mis oli ainus, mille suhtes kõnealune AEC analüüs läbi viidi. Teiseks lähtus Üldkohus esialgse kohtuotsuse nendest järeldustest, mille kohaselt tuvastas komisjon vaidlustatud otsuses vaidlusaluste allahindluste olemasolu.

Olles teinud eespool viidatud täpsustused, analüüsis Üldkohus esimesena vaidlustatud otsuse tühistamise nõuet, kirjeldades kõigepealt meetodit, mille on kindlaks määranud Euroopa Kohus selleks, et hinnata allahindluste süsteemi võimet konkurentsi piirata. Selleks meenutas ta, et kuigi ainuvarustusallahindluste süsteem, mille on turul kehtestanud turgu valitsevas seisundis ettevõtja, on kvalifitseeritav konkurentsipiiranguks, kuna selle olemust arvestades võib eeldada selle piiravat mõju konkurentsile, on selle puhul kõnealusel juhul siiski tegemist vaid lihtsa eeldusega, mis ei vabasta komisjoni igal juhul selle konkurentsivastase mõju analüüsimisest. Seega juhul, kui turgu valitsevas seisundis ettevõtja väidab haldusmenetluses tõenditele tuginedes, et tema tegevusel ei olnud võimet konkurentsi piirata ja täpsemalt talle ette heidetud väljatõrjumist põhjustada, on komisjon kohustatud analüüsima allahindlussüsteemi väljatõrjumisvõimet. Selle analüüsi raames ei tule komisjonil analüüsida mitte ainult esiteks ettevõtja turgu valitseva seisundi olulisust asjaomasel turul, teiseks etteheidetava tegevuse osakaalu turul, kolmandaks allahindluste tingimusi ja nende andmise korda ning neljandaks nende kestust ja suurust, vaid viiendaks tuleb tal ka hinnata sellise strateegia võimalikku olemasolu, mille eesmärk on tõrjuda välja vähemalt sama tõhusad konkurendid. Lisaks,

---

410 See majandusanalüüs tehti kõnealuses asjas selle kohta, kas vaidlusalused allahindlused suudavad turult välja tõrjuda konkurendi, kes on sama tõhus kui Intel, kuid ei ole turgu valitsevas seisundis. Konkreetselt tuvastati selle analüüsiga hind, mida Inteliga sama tõhus konkurent, kelle kulud on võrdsed Inteli kuludega, peaks oma protsessorite eest nõudma, et hüvitada algseadmete tootjale või mikroelektrooniliste seadmete turustajale asjasse puutuvate allahindluse kaotus, et seejärel kindlaks teha, kas sel juhul suudab konkurent siiski oma kulud katta.

kui komisjon teeb AEC testi, on see üks asjaoludest, mida ta peab arvesse võtma, kui ta hindab allahindluste süsteemi võimet konkurentsi piirata.

Teisena kontrollis Üldkohus kõigepealt, kas komisjoni hinnang vaidlusaluste allahindluste võime kohta konkurentsi piirata anti sellist meetodit kasutades. Selle kohta märkis Üldkohus alustuseks, et komisjon rikkus vaidlustatud otsuses õigusnormi, kui ta järeldas, et AEC test, mille ta küll läbi viis, ei olnud vajalik, et ta saaks tuvastada, et Inteli vaidlusalused allahindlused on kuritarvitavad. Üldkohus leidis, et ta ei saa komisjoni sellist järeldust õigeks pidada. Kuna apellatsiooniastme kohtuotsuses on märgitud, et AEC test oli tegelikult oluline komisjoni hinnangu jaoks, mille ta andis vaidlusaluste allahindluste võimele avaldada väljatõrjuvat mõju, oli Üldkohus kohustatud analüüsima Inteli argumente selle testi kohta.

Kolmandana, arvestades, et analüüs vaidlusaluste allahindluste võime kohta piirata konkurentsi tehti konkurentsiõiguse rikkumise toimepanemise – kõnealusel juhul turgu valitseva seisundi kuritarvitamise – tõendamise käigus, meenutas Üldkohus tõendamiskoormise jaotuse ja nõutava tõendatuse taseme reegleid. Nii nõuab süütuse presumptsiooni põhimõte, mis on kohaldatav ka käsitletavas valdkonnas, et komisjon tõendaks rikkumise toimepanemist, tuginedes täpsete ja üksteist toetavate tõendite kogumile, mis ei jäta selles küsimuses mingit kahtlust. Kui komisjon väidab, et tuvastatud faktid on seletatavad ainult konkurentsivastase käitumisega, tuleb rikkumise toimepidamist pidada siiski ebapiisavalt tõendatuks, kui puudutatud ettevõtjad suudavad nende faktide kohta esitada muu usutava selgituse. Kui aga komisjon tugineb tõenditele, mis põhimõtteliselt tõendavad rikkumise toimepanemist, tuleb puudutatud ettevõtjatel näidata, et neil puudub piisav tõenduslik väärtus.

Neljandana analüüsis Üldkohus argumente, mis käsitlesid komisjoni poolt AEC analüüsis väidetavalt tehtud vigu, neid reegleid silmas pidades. Ta otsustas sellega seoses, et komisjon ei tõendanud õiguslikult piisavalt iga vaidlusaluse allahindluse võimet avaldada väljatõrjuvat mõju, arvestades Inteli argumente seoses hinnanguga, mille komisjon andis asjasse puutuvatele analüüsikriteeriumidele.

Nimelt, esiteks, mis puudutab Delli suhtes läbi viidud AEC testi, siis leidis Üldkohus, et kõnealuse kohtuasja asjaoludel võis komisjon tõesti „vaieldava osa“[411] hindamiseks põhjendatult tugineda andmetele, mis olid teada teistele ettevõtjatele peale turgu valitsevas seisundis ettevõtja. Kuid pärast seda, kui Üldkohus oli analüüsinud Inteli esitatud asjakohaseid tõendeid, asus ta seisukohale, et need panevad kohtu kahtlema viidatud hinnangu tulemustes, ja seetõttu otsustas ta, et tõendid, millele komisjon tugines, kui ta tuvastas, et Dellile tehtud allahindlused olid suutelised avaldama väljatõrjuvat mõju kogu vaatlusaluse perioodi vältel, olid ebapiisavad. Teiseks, Üldkohtu hinnangul kehtis sama HP-le tehtud allahindluste analüüsi kohta – nimelt ei olnud tõendatud, et tuvastatud väljatõrjuv mõju kestis kogu rikkumise perioodil. Kolmandaks, mis puudutab erinevatest tingimustest sõltuvaid allahindlusi kontserni NEC kuuluvatele äriühingutele, siis tuvastas Üldkohus komisjoni analüüsis kaks viga, millest esimene oli seotud tingimuslike allahindluste väärtusega ja teine ühe kvartali andmete ebapiisavalt põhjendatud ekstrapoleerimisega kogu rikkumise perioodile. Neljandaks jõudis Üldkohus ka järeldusele, et Lenovole tehtud allahindluste väljatõrjumisvõime kohta ei ole piisavalt tõeneid, kuna komisjon tegi vigu asjasse puutuvate mitterahaliste eeliste väärtuse arvutuses. Viiendaks jõudis Üldkohus samale järeldusele seoses Media-Saturni suhtes läbi viidud AEC analüüsiga, leides muu hulgas, et komisjon ei selgitanud vähimalgi määral põhjuseid, miks ta ekstrapoleeris sellele turustajale tehtud maksete analüüsis kvartali tulemused, milleni ta jõudis, kogu rikkumise perioodile, et analüüsida NEC-le tehtud allahindlusi.

---

411 See mõiste tähistab kõnealuses asjas turuosa, mida Inteli kliendid olid valmis ja suutelised oma varustusvajadusest alternatiivsele tarnijale üle kandma ning mis oli paratamatult väike, arvestades eriti Inteli toote laadi, tema kaubamärgi mainet ja profiili.

Viiendana kontrollis Üldkohus viimaseks, kas vaidlustatud otsuses on nõuetekohaselt arvesse võetud kõiki kriteeriume, mille alusel tehakse vastavalt Euroopa Kohtu praktikale kindlaks kohaldatavate hindade võime avaldada väljatõrjuvat mõju. Kuid ta tõdes sellega seoses, et komisjon ei analüüsinud nõuetekohaselt kriteeriumi, mis on seotud vaidlusaluse tegevuse osakaaluga turul, ega analüüsinud õigesti ka allahindluste kestuse aspekti.

Seega tulenes kõigist eespool toodud kaalutlustest, et komisjoni analüüs oli puudulik ja igal juhul ei võimaldanud see õiguslikult piisavalt tõendada, et vaidlusalused allahindlused olid või võisid olla suutelised avaldama konkurentsivastast mõju, mistõttu tühistas Üldkohus selle otsuse osas, milles selles tuvastati, et vaidlusalune tegevus on käsitatav kuritarvitusena ELTL artikli 102 tähenduses.

Viimaks, mis puudutab vaidlustatud otsuse niisuguse osalise tühistamise mõju komisjoni poolt Intelile määratud trahvi summale, siis leidis Üldkohus, et ta ei ole suuteline kindlaks tegema seda osa trahvisummast, mis määrati ilmselgete konkurentsipiirangute eest. Seetõttu tühistas ta tervikuna vaidlustatud otsuse artikli, milles määrati tuvastatud rikkumise eest Intelile trahv summas 1,06 miljardit eurot.

15. juuni 2022. aasta kohtuotsus Qualcomm vs. komisjon (Qualcomm – ainuõiguse maksed) (T-235/18, EU:T:2022:358)

Konkurents – Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine – LTE-põhiribakiibistike turg – Otsus, millega tuvastatakse ELTL artikli 102 ja EMP artikli 54 rikkumine – Ainuõiguse maksed – Kaitseõigused – Määruse (EÜ) nr 1/2003 artikkel 19 ja artikli 27 lõige 1 – Väljatõrjuv mõju

Hageja Qualcomm Inc. on Ameerika Ühendriikide äriühing, kes arendab ja pakub müügiks põhiriba kiibistikke (edaspidi „kiibistikud“), mida kasutatakse nutitelefonides ja tahvelarvutites, et need saaks olla ühenduses mobiilsidevõrkudega[412] vastavalt nende standardile. Kiibistikke müüakse seega algseadmete tootjatele – sh Apple Inc-ile –, kes lisavad need oma seadmetesse.

Euroopa Komisjon määras 24. jaanuari 2018. aasta otsusega[413] hagejale ligi miljardi euro suuruse trahvi turgu valitseva seisundi kuritarvitamise eest ülemaailmsel LTE-standardile vastavate kiibistike turul alates 2011. aasta veebruarist kuni 2016. aasta septembrini.

Komisjoni sõnul iseloomustas seda kuritarvitamist ergutusmaksete määramine vastavalt kokkulepetele, mis olid sõlmitud hageja ja Apple'i vahel. Need kokkulepped nägid ette, et hageja tasub Apple'ile ergutusmakseid tingimusel, et Apple rahuldab kõik oma LTE-kiibistike vajadused hangetega hagejalt. Neil asjaoludel järeldas komisjon, et need maksed, mida ta luges ainuõiguse makseteks, võisid tekitada konkurentsivastast mõju, kuna need vähendasid Apple'i ajendit pöörduda konkureerivate LTE-kiibistike pakkujate juurde; seda järeldust kinnitasid väidetavalt Apple'i sisedokumendid ja selgitused.

Üldkohus tühistas oma kohtuotsuses kogu vaidlustatud otsuse, tuginedes esiteks järeldusele, et esines mitu menetluslikku rikkumist, mis mõjutasid hageja kaitseõigusi, ja teiseks analüüsile, mis

---

412 Kiibistikke kasutatakse nii kõneteenustes kui ka andmete edastamiseks. Need koosnevad mitmest elemendist. Nende vastavus ühele või enamale mobiilsidestandardile, näiteks GSM-standard, UMTS-standard või LTE-standard, on üks nende kesksetest tunnustest.

413 Komisjoni 24. jaanuari 2018. aasta otsus C(2018) 240 (final) ELTL artiklis 102 ja EMP lepingu artiklis 54 sätestatud menetluse kohta (juhtum AT.40220 – Qualcomm (ainuõiguse maksed)).

puudutas kõnealuste maksete konkurentsivastast mõju, mis kohtu sõnul ei olnud täielik ega sobiv, et kinnitada nende maksete võimet sellist mõju avaldada. Nii esitas Üldkohus täpsustusi nende kohustuste ulatuse kohta, mis on komisjonil esiteks seoses haldustoimiku koostamisega, et iga süüdistatud ettevõtja saaks tõhusalt oma kaitseõigusi kasutada, ja teiseks seoses analüüsiga võime kohta tõrjuda välja vähemalt sama tõhus konkurent.

Üldkohtu hinnang

Kõigepealt võttis Üldkohus seisukoha teatud täiendavate tõendite vastuvõetavuse kohta, mille hageja esitas pärast menetluse kirjaliku osa lõpetamist. Need tõendid koosnesid peamiselt kahest dokumentide kogumist, mis pärinesid kahest Ameerika Ühendriikides toimunud kohtumenetlusest. Meenutades, et tõendite selline hiline esitamine on lubatav vaid juhul, kui seda õigustavad erakorralised asjaolud, näiteks nende varasema esitamise võimatus, leidis Üldkohus neil asjaoludel, et vastupidi komisjoni väitele ja võttes arvesse eelkõige tingimusi, kuidas hageja need tõendid sai, ei olnud tal neid olemas oma kirjalike menetlusdokumentide esitamise hetkel. Seetõttu järeldas Üldkohus, et sel moel esitatud täiendavad tõendid tuleb vastu võtta.

Sisulises osas analüüsis Üldkohus kõigepealt ilmseid hindamisvigu puudutavat väidet, hinnates esmalt etteheiteid, mis käsitlesid kaitseõiguste rikkumisi seoses juhtumi toimiku koostamisega, ning seejärel vastuväiteteatise ja vaidlustatud otsuse erinevusi.

Mis puudutab ühest küljest juhtumi toimiku koostamist, siis meenutas Üldkohus alustuseks, et komisjonil on kohustus salvestada enda valitud kujul kõigi küsitluste sisu, mis toimusid määruse nr 1/2003 artikli 19 alusel eesmärgiga koguda teavet uurimise eseme kohta.

Kõnealuses asjas märkis Üldkohus esiteks, et asjaolud, mille komisjon hagejale tema taotlusel edastas pärast vaidlustatud otsuse kättesaamist, annavad teada koosolekutest ja konverentskõnedest kolmandate isikutega, kes olid hageja konkurentide või klientide rollis. Sellega seoses leidis Üldkohus, et kaudsed tõendid nende mõttevahetuste eseme kohta võimaldavad neid määratleda kui küsitlusi, mille suhtes kehtib eespool toodud salvestamiskohustus. Kuid Üldkohus märkis, et toimikusse esitatud tõendeid arvestades ei anna komisjoni edastatud märkmed mingit teavet nende küsitluste käigus toimunud arutelude sisu kohta ja eelkõige käsitletud teemadel antud teabe laadi kohta. Seetõttu järeldas Üldkohus, et kõigepealt on komisjon rikkunud kohustusi kõnealuseid küsitlusi salvestada ning lisada need salvestused juhtumi toimikusse.

Üldkohtu sõnul kehtib teiseks sama ka ühe kolmanda isikuga toimunud mõttevahetuse kohta, mille olemasolu avaldati veelgi hiljem, alles kohtumenetluse käigus. Nimelt, olles tuvastanud, et komisjon ei olnud dokumenteerinud neid mõttevahetusi, tugines Üldkohus toimikusse lisatud tõenditele ja nende menetlusliku konteksti üksikasjalikule analüüsile, et järeldada, et need olid vähemalt osaliselt puudutanud teavet, mis käsitles vaidlusaluse uurimise eset, ja et seega olid need küsitlused, mida tuli salvestada.

Kolmandaks järeldas Üldkohus, et komisjon on toime pannud rikkumise ka haldustoimiku koostamise käigus. Sellega seoses märkis ta, et tõenditest, mille komisjon Üldkohtule esitas, nähtub koosolek kolmandast isikust teavitajaga, mis toimus enne, kui komisjon oli oma uurimist alustanud, ning süüstavad väited, mida see teavitaja sellel koosolekul esitas. Olles sedastanud, et komisjon ei olnud seda koosolekut mingilgi moel dokumenteerinud, leidis Üldkohus, et see puudus kujutab endast menetlusnormi rikkumist. Ehkki eespool viidatud salvestamise kohustus ei kehti küsitlustele, mis toimusid enne esimest uurimisakti, nagu kõnealuses asjas, on komisjonil siiski kohustus üldisemalt võimaldada süüdistatud ettevõtjatel tõhusalt tutvuda tema toimikus leiduvate süüstavate asjaoludega. Sellest tuleneb eelkõige, et komisjon peab dokumenteerima – toimikusse lisatud kirjaliku dokumendiga – kõiki koosolekuid kolmandast isikust teavitajaga, mis võimaldasid tal suuliselt koguda süüstavaid tõendeid, mida ta kavatseb kasutada, kuid ta ei teinud seda kõnealuses asjas.

Mis puudutab järeldusi, mis tuleb tuvastatud kolmest menetluslike rikkumiste seeriast teha, siis tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et kaitseõiguste rikkumist saab selliste rikkumiste esinemisel

tuvastada üksnes siis, kui hagejaks olev ettevõtja tõendab, et kui neid rikkumisi ei oleks esinenud, oleks ta saanud end paremini kaitsta. Kõnealuses asjas märkis Üldkohus, et hageja poolt vaidluse käigus esitatud asjaolude eesmärk on tõendada, et need koosolekud ja konverentskõned oleks võinud avaldada olulist teavet menetluse edasise kulu jaoks, mis oleks võinud olla hageja jaoks olulised, võimaldades tal paremini tagada oma kaitset, arvestades eelkõige seda, kes need kõnealused kolmandad isikud olid.

Mis puudutab teisest küljest erinevust vastuväiteteatise ja vaidlustatud otsuse vahel, siis märkis Üldkohus kõigepealt, et vaidlustatud otsuses järeldatakse kuritarvitamise olemasolu üksnes LTE-kiibistike turul, samas kui vastuväiteteatises käsitleti kuritarvitamist nii sellel turul kui ka UMTS-kiibistike turul. Hageja üritas vastuses vastuväiteteatisele tõendada – kasutades „kriitilise marginaali analüüsi“ [414] nimelist majanduslikku analüüsi –, et kõnealused maksed ei suutnud tekitada väljatõrjuvat mõju nendel kahel turul. Kuid komisjon jättis vaidlustatud otsuses selle analüüsi kõrvale. Üldkohus leidis siiski, et kuna vastuväiteteatise muutmine osas, mis puudutas kuritarvitamise ulatust, mõjutas nende andmete asjakohasust, millel rajaneb hageja analüüs, mille eesmärk oli näidata, et tema tegevus ei suutnud väljatõrjuvat mõju tekitada, siis oleks komisjon pidanud tegema võimalikuks selle, et hageja kuulatakse ära ja ta saab vajaduse korral kohandada oma analüüsi, et võtta arvesse nende vastuväidete väljajätmist, mis puudutasid UMTS-kiibistikke, mille tarnimist komisjon enam ette ei heitnud. Seetõttu, kuna hagejat ei kuulatud tõhusalt selles punktis ära, järeldas Üldkohus, et komisjon on rikkunud tema kaitseõigusi.

Rõhutades, et hageja kaitseõiguste tuvastatud rikkumised on piisavad, et põhjendada vaidlustatud otsuse tühistamist, leidis Üldkohus, et on siiski asjakohane jätkata oma analüüsi pärast kaitseõiguste rikkumist käsitleva väitega nõustumist.

Seetõttu analüüsis Üldkohus seejärel väidet ilmsete õigusnormi rikkumiste ja hindamisvigade kohta, millega sooviti vaidlustada järeldust, et kõnealused maksed suutsid tekitada potentsiaalset konkurentsivastast mõju.

Sellega seoses meenutas Üldkohus kõigepealt, et väljakujunenud kohtupraktikast ilmneb, et kui ettevõtja vaidleb tõenditele tuginedes vastu talle süüks arvatud tegevuse võimele konkurentsi piirata, täpsemalt võimele tekitada väljatõrjuvat mõju, peab komisjon analüüsima võimet tõrjuda välja vähemalt sama tõhusaid konkurente, et tõendada, et süüks arvatud tegevus on kuritarvitav.

Esmalt märkis Üldkohus, et hagejale etteheidetav tegevus asetub ainult nende lepinguliste suhete raamistikku, mis tal olid Apple'iga kõnealusel perioodil. Üldkohus analüüsis üksikasjalikult vaidlustatud otsust ja komisjoni esitatud andmeid ning märkis seejärel esiteks, et komisjon leidis, et asjaomased maksed vähendasid Apple'i soovi pöörduda hageja konkurentide poole, et hankida LTE-kiibistikke kõikidele oma seadmetele, st iPhone'idele ja iPadidele, kusjuures komisjoni selle järelduse aluseks oli analüüs selle kohta, kas need maksed võisid avaldada konkurentsivastast mõju. Teiseks leidis komisjon, et need maksed vähendasid tõepoolest Apple'i soovi pöörduda hageja konkurentide poole, et hankida LTE-kiibistikke teatud oma seadmetele, nimelt teatud iPadi mudelitele, mida Apple kavatses turule viia 2014. ja 2015. aastal, kusjuures komisjoni selle järelduse aluseks oli analüüs nende maksete tegeliku mõju kohta.

Sellega seoses analüüsis Üldkohus hageja etteheiteid, mis puudutasid neid kahte aspekti komisjoni analüüsis.

---

414 Sellise analüüsi eesmärk oli tõendada, et hagejaga sama tõhus hüpoteetiline konkurent oleks võinud temaga konkureerida nendele kahele standardile vastavate kiibistike tarnimises Apple'ile, suutes pakkuda talle hinda, mis katab tema kulud, ja samas korvata Apple'ile kõnealuste ergutusmaksete kaotamise.

Esimesena märkis Üldkohus, et järeldamaks, et kõnealused maksed võisid piirata konkurentsi kõikide Apple'i LTE-kiibistike vajaduste osas nii iPhone'idele kui ka iPadidele, ei võtnud komisjon arvesse kõiki asjasse puutuvaid faktilisi asjaolusid. Nimelt leidis komisjon sellega seoses, et kõnealused maksed vähendasid Apple'i soovi pöörduda hageja konkurentide poole, et hankida LTE-kiibistikke, samas kui vaidlustatud otsusest nähtub, et kõnealusel perioodil ei olnud Apple'il tehnilist alternatiivi hageja LTE-kiibistikele oma vajaduste suuremas osas, nimelt iPhone'idele vastavas osas. Kuid Üldkohus meenutas, et kuna etteheidetava tegevuse konkurentsivastase mõju analüüsis tuleb arvesse võtta selle tegevuse kõiki asjakohaseid asjaolusid, ei või see analüüs olla puhthüpoteetiline.

Teisena märkis Üldkohus, et järeldus, mille kohaselt kõnealused maksed olid tegelikult vähendanud Apple'i soovi pöörduda hageja konkurentide poole, et hankida LTE-kiibistikke teatud iPadi mudelitele, mis tuli turule viia 2014. ja 2015. aastal, ei ole piisav, et tõendada nende konkurentsivastast laadi. Sellega seoses sedastas Üldkohus, et selline analüüs ei saa parandada asjaolu, et kõiki asjasse puutuvaid faktilisi asjaolusid ei võetud arvesse komisjoni üldise tõenduse raames, mis puudutas kõnealuste maksete suutlikkust avaldada asjaomasel perioodil konkurentsivastast mõju seoses Apple'i kõikide vajadustega LTE-kiibistike järele. Üldkohus märkis, et igal juhul on analüüs nende tegelike mõjude kohta seoses teatud iPadi mudelitega, mis tuli turule viia 2014. ja 2015. aastal, kõigepealt tehtud ebajärjepidevate tõendite põhjal, millega komisjon oma järeldusi põhjendas; seejärel on see tehtud, arvestamata kõiki sellega seoses asjasse puutuvaid asjaolusid, ja lõpuks on see tehtud selliste tõendite põhjal, mis ei võimalda neid järeldusi toetada.

Järeldades seejärel, et komisjon ei ole õiguslikult piisavalt tõendanud, et kõnealused maksed kujutasid endast turgu valitseva seisundi kuritarvitamist, nõustus Üldkohus selle väitega ja tühistas vaidlustatud otsuse ka selle alusel.

14. septembri 2022. aasta kohtuotsus Google ja Alphabet vs. komisjon (Google Android) (T-604/18, EU:T:2022:541)

Konkurents – Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine – Mobiilsed nutiseadmed – Otsus, millega tuvastatakse ELTL artikli 102 ja EMP lepingu artikli 54 rikkumine – Mõisted „platvorm" ja „mitmetahuline turg" („ökosüsteem") – Operatsioonisüsteem (Google Android) – Rakendustepood (Play Store) – Otsingu- ja brauserirakendused (Google Search ja Chrome) – Kokkulepped seadmete valmistajate ja mobiilsideoperaatoritega – Üks ja vältav rikkumine – Mõisted „tervikplaan" ja „sama rikkumise raames toime pandud teod" (toodete koondamine, ainuõiguse maksed ja killustatuse vältimise kohustused) – Väljatõrjuv mõju – Kaitseõigused – Täielik pädevus

Google[415], kes on interneti kasutamisega seotud kaupadele ja teenustele spetsialiseerunud info- ja kommunikatsioonitehnoloogiasektori ettevõtja, teenib suurema osa tulust oma põhitoote, Google Search'i otsingumootoriga. Tema ärimudel põhineb ühelt poolt mitme toote ja teenuse, mida pakutakse kasutajatele enamasti tasuta, ning teiselt poolt veebipõhiste reklaamiteenuste, mis kasutavad nendelt kasutajatelt kogutud andmeid, koostoimel. Google pakub ka operatsioonisüsteemi Android, mis Euroopa Komisjoni andmetel oli 2018. aasta juuli seisuga paigaldatud ligikaudu 80% Euroopas kasutatavatest arukatest mobiilseadmetest.

415 Kõnealusel juhul tähistab „Google" ühiselt äriühingut Google LLC, varasema nimega Google Inc., ja tema emaettevõtjat Alphabet, Inc.

Komisjon alustas talle teatavate Google'i rakendatavate kaubandustavade kohta mobiilse interneti valdkonnas esitatud kaebuste põhjal 15. aprillil 2015 Google'i vastu menetlust seoses Androidiga[416].

18. juuli 2018. aasta otsusega[417] määras komisjon Google'ile sanktsioonid selle eest, et ta kuritarvitas oma turgu valitsevat seisundit, kehtestades mobiilseadmete tootjatele ja mobiilsideoperaatoritele konkurentsivastaseid lepingulisi piiranguid, mõnel juhul alates 1. jaanuarist 2011. Kõnealused piirangud on kolme liiki:

– esiteks need, mis sisalduvad nn turustamise kokkulepetes ja mis nõuavad mobiilseadmete tootjatelt üldotsingu- (Google Search) ja brauserirakenduste (Chrome) eelinstallimist, et saada Google'ilt kasutuslitsents tema rakendustepoele (Play Store);

– teiseks need, mis on lisatud nn killustatuse vältimise kokkulepetesse ja mis seavad Google Search'i ja Play Store'i rakenduste eelinstallimiseks vajalike kasutuslubade saamise tingimuseks, et mobiilseadmete tootjad kohustuvad hoiduma selliste seadmete müümisest, mis töötavad Androidi operatsioonisüsteemi versioonidega, mida Google ei ole heaks kiitnud;

– kolmandaks need, mis sisalduvad nn tulu jagamise kokkulepetes ja mille kohaselt maksab Google teatava osa oma reklaamitulust asjaomastele mobiilseadmete tootjatele ja mobiilsideoperaatoritele, kui nad kohustuvad loobuma konkureeriva üldotsinguteenuse eelinstallimisest eelnevalt kokkulepitud portfelli kuuluvatesse seadmetesse.

Komisjoni sõnul oli kõigi nende piirangute eesmärk kaitsta ja tugevdada Google'i valitsevat seisundit üldotsinguteenuste valdkonnas ja seega tulu, mida see ettevõtja sai nende otsingutega seotud reklaamidest. Vaidlusaluste piirangute ühise eesmärgi ja vastastikuse sõltuvuse tõttu kvalifitseeris komisjon need üheks ja vältavaks rikkumiseks ELTL artikli 102 ja EMP lepingu artikli 54 tähenduses.

Selle tulemusena määras komisjon Google'ile peaaegu 4,343 miljardi euro suuruse trahvi, mis on suurim trahv, mille konkurentsiasutus on Euroopas kunagi määranud.

Üldkohus jättis Google'i hagi põhiosas rahuldamata ja tühistas otsuse üksnes osas, milles selles on tuvastatud, et eespool mainitud portfelli kohta tulu jagamise kokkulepped kui sellised kujutavad endast kuritarvitamist. Võttes arvesse kohtuasja asjaolusid, pidas Üldkohus oma täielikku pädevust arvestades asjakohaseks määrata Google'i trahvi summaks 4,125 miljardit eurot.

Üldkohtu hinnang

Kõigepealt analüüsis Üldkohus väidet, et asjaomaste turgude määratlemisel ja Google'i turgu valitseva seisundi hindamisel mõnel neist turgudest on tehtud hindamisvigu. Sellega seoses rõhutas Üldkohus, et tema ülesanne on sisuliselt kontrollida, võttes arvesse poolte argumente ja vaidlustatud otsuses esitatud põhjendusi, kas Google'i turujõud asjaomastel turgudel võimaldas tal tõesti tegutseda märkimisväärsel määral sõltumatult mitmesugustest teguritest, mis võisid tema tegevust suunata.

---

416 Komisjon oli 2017. aasta juunis juba määranud Google'ile 2,42 miljardi euro suuruse trahvi selle eest, et ta kuritarvitas oma turgu valitsevat seisundit otsingumootorite turul, andes õigusvastase eelise omaenda hinnavõrdlusteenusele. Üldkohus jättis selle otsuse põhiosas muutmata oma 10. novembri 2021. aasta otsusega ***Google ja Alphabet* vs. *komisjon (Google Shopping)***, (T-612/17, EU:T:2021:763). Google'i apellatsioonkaebus selle kohtuotsuse peale on praegu Euroopa Kohtu menetluses (C-48/22 P).

417 Komisjoni 18. juuli 2018. aasta otsus C(2018) 4761 (final) ELTL artiklis 102 ja EMP lepingu artiklis 54 sätestatud menetluse kohta (juhtum AT.40099 – Google Android).

Käsitletaval juhul märkis Üldkohus kõigepealt, et komisjon tegi esimese etapina kindlaks nelja liiki asjaomased turud: esiteks mobiilsetele nutiseadmetele mõeldud litsentsitavate operatsioonisüsteemide ülemaailmne turg; teiseks Androidi rakendustepoodide ülemaailmne turg (v.a Hiina); kolmandaks eri riigisisesed üldotsinguteenuste osutamise turud Euroopa Majanduspiirkonnas (EMP) ning neljandaks mobiilseks kasutamiseks välja töötatud veebibrauserite ülemaailmne turg, mis ei ole seotud konkreetselt ühe operatsioonisüsteemiga. Teises etapis leidis komisjon, et Google'il on neist turgudest kolmel esimesel turgu valitsev seisund. Üldkohus täheldas siiski, et komisjon viitas erinevate asjaomaste turgude kirjeldamisel nõuetekohaselt sellele, et need täiendavad üksteist, ja käsitas neid omavahel seotud turgudena, eelkõige seoses tervikstrateegiaga, mida Google rakendas oma otsingumootori edendamiseks, muutes selle „ökosüsteemi" osaks.

Üldkohus, kellel paluti täpsemalt teha otsus mobiilsetele nutiseadmetele mõeldud litsentsitavate operatsioonisüsteemide turu ulatuse määratlemise ja sellest lähtuvalt Google'i positsiooni hindamise kohta sellel turul, tõdes esiteks, et komisjon leidis – pidamata vastama Google'i väidetele –, et nn litsentsimata operatsioonisüsteemid, mida kasutavad üksnes vertikaalselt integreeritud arendajad, nagu Apple'i iOS või Blackberry, ei ole osa samast turust, kuna kolmandatest isikutest mobiilseadmete tootjad ei saa litsentsi. Samuti ei teinud komisjon viga, kui ta leidis, et Google'i turgu valitsevat seisundit sellel turul ei sea kahtluse alla kaudne konkurentsisurve, mida Apple'i pakutav litsentsimata operatsioonisüsteem samal turul avaldab. Komisjon jõudis ka õigesti järeldusele, et Androidi lähtekoodi litsentsi avatus ei kujuta endast piisavat konkurentsisurvet, mis tasakaalustaks kõnealuse turgu valitseva seisundi.

Seejärel analüüsis Üldkohus erinevaid väiteid, mille kohaselt on kõnealuseid piiranguid ebaõigesti hinnatud kuritarvitavateks.

Mis esimesena puudutab mobiilseadmete tootjatele kehtestatud eelinstallimise tingimusi[418], siis komisjon järeldas, et need olid kuritarvitavad, ühelt poolt eristades Google Searchi ja Play Store'i rakenduste rühma Chrome'i brauseri ja eespool nimetatud rakenduste rühmast ning teiselt poolt leides, et need rühmad piirasid konkurentsi rikkumisperioodil, ilma et Google oleks suutnud näidata, et see oli objektiivselt põhjendatud.

Sellega seoses märkis Üldkohus, et komisjon leidis, et kõnealuse eelinstallimise tingimustega kaasneva olulise konkurentsieelise olemasolu kinnitab asjaolu, et selline eelinstallimine võib tekitada kalduvuse eelistada, et asjad jääksid nii, nagu nad on (*status quo bias*), mis tuleneb sellest, et kasutajad eelistavad kasutada neil juba olemasolevaid otsingu- ja brauserirakendusi ning see võimaldab märkimisväärselt ja kestvalt suurendada pakutava teenuse kasutamist, ilma et Google'i konkurendid suudaksid seda eelist korvata. Üldkohtu hinnangul ei väära komisjoni poolt selles küsimuses esitatud analüüsi ükski Google'i esitatud väide.

Järgmiseks käsitles Üldkohus väiteid, mis puudutavad järeldust, et Google'i konkurentide käsutuses olevad vahendid ei võimaldanud neil korvata Google'i konkurentsieelist, mis tulenes kõnealustest eelinstallimise tingimustest, ning märkis, et kuigi need tingimused ei keela konkureerivate rakenduste eelinstallimist, tuleneb keeld sellega hõlmatud seadmete puhul siiski tulu jagamise kokkulepetest – nii portfelli kohta tulu jagamise kokkulepetest kui ka seadmete kohta tulu jagamise kokkulepetest –, mis hõlmavad rohkem kui 50% aastatel 2011–2016 EMPs müüdud Google Androidi seadmetest, mida komisjon võis arvesse võtta kui osa kõnealuste piirangute kombineeritud mõjudest. Lisaks võis komisjon oma järelduste tegemisel õiguspäraselt tugineda ka tegeliku olukorra vaatlusele, tuvastades selle kohta, et praktikas tuleb väga vähe ette konkureerivate rakenduste eelinstallimist või

---

418 Arvestades kohtuasjade sarnasust, viitas Üldkohus selles küsimuses 17. septembri 2007. aasta kohtuotsusele ***Microsoft* vs. *komisjon*** (T-201/04, EU:T:2007:289), millele komisjon vaidlustatud otsuses tugines.

allalaadimist või juurdepääsu konkureerivatele otsinguteenustele brauserite kaudu. Viimaks, kuna Üldkohus leidis, et Google'i kriitika nende kaalutluste kohta, mille alusel komisjon jõudis järeldusele, et kõnealused rühmad ei ole objektiivselt põhjendatud, on samuti alusetu, lükkas ta tagasi tervikuna väite, mille kohaselt on hinnang sellele, kas eelinstallimise tingimused on kuritarvitavad, ebaõige.

Teisena, mis puudutab portfelli kohta tulu jagamise kokkulepetesse lisatud ainuõigusliku eelinstallimise tingimuse hindamist, siis leidis Üldkohus esiteks, et komisjonil oli õigus käsitada kõnealuseid kokkuleppeid ainuõiguslepingutena, kuivõrd neis ette nähtud makseid tehti juhul, kui konkureerivaid üldotsinguteenuseid portfelli kuulvatesse toodetesse ei installitud.

Samas, kuna komisjon leidis kuritarvitamise tuvastamisel, et need kokkulepped võivad ajendada mobiilseadmete tootjaid ja mobiilside operaatoreid loobuma sarnaste konkureerivate toodete eelinstallimisest, siis oli komisjon kohustatud kooskõlas seda liiki praktika suhtes kohaldatava kohtupraktikaga[419] analüüsima selle võimet piirata toodete omadustel põhinevat konkurentsi, võttes arvesse kõiki asjasse puutuvaid asjaolusid, sealhulgas seda, milline on etteheidetava praktika osakaal turul ja milline on selle võime tõrjuda välja vähemalt sama tõhusaid konkurente.

Komisjoni poolt selle kohta esitatud analüüs põhines peamiselt kahel elemendil, nimelt ühelt poolt vaidlusaluse praktika ulatuse uurimisel ja teiselt poolt tema kohaldatud nn sama tõhusa konkurendi testi[420] tulemustel. Üldkohus leidis aga osas, milles komisjon järeldas esimese elemendi alusel, et kõnealused kokkulepped hõlmasid „märkimisväärset osa" riigisisestest üldotsinguturgudest, olenemata kasutatud seadmete tüübist, et seda järeldust ei kinnita komisjoni tõendid, mis komisjon vaidlustatud otsuses on esitanud. Sarnane viga puudutab ka ühte AEC-testi eeldustest, nimelt üldotsingute osakaalu, mille oletatavalt vähemalt sama tõhus konkurent võib saavutada, kui tema rakendus Google Searchi kõrval eelinstallitakse. Üldkohus tuvastas ka mitu põhjendamisviga, mis on seotud komisjoni poolt kasutatud AEC-testi oluliste muutujate hindamisega, nimelt esiteks hinnanguga sellise konkurendi kuludele, teiseks hinnanguga sellele, kas konkurent on võimeline saavutama oma rakenduse eelinstallimise, ja kolmandaks hinnanguga tõenäoliselt saadavale tulule lähtuvalt ringluses olevate mobiilseadmete vanusest. Sellest järeldub, et komisjoni kasutatud AEC-test ei toeta järeldust, et portfelli kohta tulu jagamise kokkulepete endi näol on tegemist kuritarvitusega, mistõttu Üldkohus nõustus sellekohase väitega.

Kolmandana, mis puudutab killustatuse vältimise kokkulepetesse lisatud piirangute hindamist, siis märkis Üldkohus sissejuhatuseks, et komisjon peab sellist praktikat kuritarvitavaks, kuna selle eesmärk on takistada niisuguste seadmete väljaarendamist ja pakkumist turul, mis töötavad ühildumatu Androidi hargmikuga[421], eitamata siiski Google'i õigust kehtestada ühilduvusnõudeid, mis puudutavad üksnes seadmeid, millele tema rakendused on paigaldatud. Olles tuvastanud, et kõnealune praktika oli tõesti olemas, leidis Üldkohus lisaks, et komisjon järeldas õigesti, et ühildumatud Androidi hargmikud on võimelised avaldama Google'ile konkurentsisurvet. Neil asjaoludel ja võttes arvesse komisjoni esitatud tõendeid, mis võimaldasid tuvastada konkureerivate toodete arendamise ja turustamise takistamise litsentsitavate operatsioonisüsteemide turul, leidis Üldkohus, et komisjon sai järeldada, et kõnealune praktika viis Google'i turgu valitseva seisundi tugevnemisele üldotsinguteenuste turul, pidurdades samal ajal uuendusi, kuna see piiras tarbijate käsutuses olevate pakkumiste mitmekesisust.

---

419 Vt 6. septembri 2017. aasta kohtuotsus ***Intel* vs. *komisjon*** (C-413/14 P, EU:C:2017:632).

420 Edaspidi „AEC-test" (As Efficient Competitor Test).

421 See puudutab operatsioonisüsteeme, mida kolmandad osapooled arendavad Androidi lähtekoodi põhjal, mille Google avaldas vaba kasutuslitsentsiga ja mis sisaldab selle operatsioonisüsteemi põhielemente, kuid mitte Androidi rakendusi ja teenuseid, mille omanik on Google. Selles kontekstis määratlesid kõnealused killustatuse vältimise kokkulepped minimaalse ühilduvusstandardi, mida tuleb Androidi lähtekoodi kasutamisel järgida.

Kolmandas etapis analüüsis Üldkohus kaitseõiguste rikkumisele tuginevat väidet, millega Google palus tuvastada, et rikuti tema õigust tutvuda toimikuga ja õigust olla ära kuulatud.

Üldkohus analüüsis esiteks väidetavat toimikuga tutvumise õiguse rikkumist ja märkis sissejuhatavalt, et Google'i etteheited selles osas puudutavad komisjoni poolt 2018. aasta veebruaris edastatud selliste märkmete kogumi sisu, mis kajastavad komisjoni uurimise käigus kolmandate isikutega korraldatud kohtumisi. Kuna kõik need kohtumised olid määruse nr 1/2003[422] artikli 19 tähenduses kohtumised uuritava küsimusega seotud teabe kogumiseks, pidi komisjon tagama, et need kohtumised oleksid dokumenteeritud nii, et asjaomane ettevõtja saaks õigel ajal nendega tutvuda ja kasutada oma kaitseõigust. Kõnealusel juhul leidis Üldkohus, et eespool nimetatud nõudeid ei järgitud esiteks seetõttu, et küsitluste toimumise ja nendega seotud märkuste edastamise vahele jäi palju aega, ja teiseks seetõttu, et need märkused olid kokkuvõtlikud. Seoses sellest menetlusnormi rikkumisest tulenevate tagajärgedega tuletas Üldkohus siiski meelde, et kohtupraktika kohaselt saab kaitseõiguste rikkumise sellise nõuetevastasuse korral tuvastada üksnes juhul, kui asjaomane ettevõtja tõendab, et ilma nende rikkumisteta oleks ta saanud oma kaitse tagada paremini. Kõnealusel juhul leidis Üldkohus siiski, et talle edastatud teave ega talle esitatud argumendid seda ei tõenda.

Teiseks märkis Üldkohus õiguse olla ära kuulatud väidetava rikkumise kohta, et Google'i kriitika selles osas kujutab endast nende vastuväidete menetluslikku osa, mille eesmärk on vaielda vastu järeldusele, et tulu jagamise kokkulepped kujutasid endast kuritarvitamist, kuivõrd sellega soovitakse kritiseerida selles kontekstis läbiviidud AEC-testi kohta suulise ärakuulamise korraldamisest keeldumist. Kuna aga komisjon keeldus Google'i taotlust rahuldamast, kuigi ta oli Google'ile saatnud kaks kirja, milles ta käsitles faktilisi asjaolusid, täiendades sellega oluliselt algul vastuväidetes esitatud lähenemisviisi sisu ja ulatust, ilma täiendavat vastuväiteteatist vastu võtmata – kuigi ta oleks pidanud seda tegema – ja selle järel ärakuulamist korraldamata, leidis Üldkohus, et komisjon rikkus Google'i kaitseõigusi ja võttis seega Google'ilt võimaluse end paremini kaitsta, kuna Google ei saanud ärakuulamisel oma argumente esitada. Üldkohus lisas, et ärakuulamise tähtsus tuleb kõnealuses asjas eriti esile eelpool tuvastatud puuduste tõttu komisjoni korraldatud AEC-testi läbiviimisel. Järelikult tuli sellel alusel tühistada ka järeldus, et portfelli kohta tulu jagamise kokkulepped on kuritarvitavad.

Viimaks, kuna Üldkohtul tuli oma täielikku pädevust kasutades sõltumatult hinnata trahvi summat, märkis ta kõigepealt, et kuigi vaidlustatud otsus tuleb seega osaliselt tühistada osas, milles selles on leitud, et portfelli kohta tulu jagamise kokkulepped on iseenesest kuritarvitavad, ei puuduta see osaline tühistamine vaidlustatud otsusega tuvastatud rikkumise üldist paikapidavust, arvestades Google'i poolt rikkumisperioodil rakendatud muude kuritarvitavate praktikate väljatõrjuvat mõju.

Üldkohus leidis oma hinnangu alusel kõigi karistusega seotud asjaolude kohta, et vaidlustatud otsust tuleb muuta ning Google'ile tuleb määrata 4,125 miljardi euro suurune trahv. Selleks pidas Üldkohus samamoodi nagu komisjon asjakohaseks võtta arvesse tahtlust rikkuva praktika elluviimisel ning viimase rikkumises osalemise täisaasta jooksul Google'i teenitud asjakohast müügitulu. Seevastu rikkumise raskusastme ja kestuse hindamisel pidas Üldkohus selleks, et hinnata komisjoni poolt vaidlustatud otsuses õigesti tuvastatud väljatõrjuva mõju tagajärgi, kohtuotsuses esitatud põhjustel asjakohaseks võtta arvesse rikkumise eri aspektide muutumist ajas ja kõnealuste praktikate vastastikust täiendavust.

---

422 Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1/2003 [ELTL artiklis 101 ja 102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1).

3. Panus koondumiste valdkonnas

13. juuli 2022. aasta kohtuotsus Illumina vs. komisjon (T-227/21, EU:T:2022:447)

Konkurents – Koondumised – Ravimitööstuse turg – Määruse (EÜ) nr 139/2004 artikkel 22 – Üleandmistaotlus konkurentsiasutuselt, kes ei ole liikmesriigi õiguse kohaselt pädev koondumistehingut läbi vaatama – Komisjoni otsus vaadata läbi koondumistehing – Komisjoni otsused, millega rahuldatakse teiste liikmesriikide konkurentsiasutuste taotlused ühineda üleandmistaotlusega – Komisjoni pädevus – Üleandmistaotluse esitamise tähtaeg – Mõiste „teatavakstegemine" – Mõistlik aeg – Õiguspärane ootus – Komisjoni asepresidendi avalikud avaldused – Õiguskindlus

Illumina on Ameerika ettevõtja, kes on spetsialiseerunud genoomilisele järjendamisele. Ta arendab, toodab ja turustab integreeritud geneetilise, eelkõige uue põlvkonna genoomiliste nukleotiidjärjestuste analüüsi süsteeme, mida kasutatakse muu hulgas vähitestide väljatöötamiseks. Grail on Ameerika biotehnoloogiaettevõtja, kes tugineb selliste sõeltestide väljatöötamisel genoomilisele järjendamisele.

21. septembril 2020 tegid need kaks ettevõtjat[423] avalikuks kava, mis käsitles ainuõigusliku kontrolli omandamist Graili üle Illumina poolt. Kuna puudusid asjakohaseid künniseid ületavad käibed, ei olnud kõnealune koondumine Euroopa seisukohast oluline ühinemismääruse[424] artikli 1 tähenduses ning sellest ei teatatud seega Euroopa Komisjonile. Sellest ei teatatud ka liidu liikmesriikides ega Euroopa Majanduspiirkonna lepingu osalisriikides, kuna see ei ületanud ka asjakohaseid riigisiseseid künniseid.

Ühinemismääruse artikli 22 kohaselt on liikmesriigi konkurentsiasutusel õigus taotleda, et komisjonile antaks üle iga koondumine, mis ei ole Euroopa seisukohalt oluline, kuid mõjutab liikmesriikidevahelist kaubandust ja ähvardab oluliselt mõjutada konkurentsi asjaomase liikmesriigi territooriumil.

Kõnealuses kohtuasjas jõudis komisjon pärast kõnealuse koondumise kohta kaebuse saamist 7. detsembril 2020 aga esialgsele järeldusele, et see koondumine näib täitvat vajalikke tingimusi, et olla liikmesriigi konkurentsiasutuse poolt üleandmise esemeks[425]. Seetõttu edastas komisjon 19. veebruaril 2021 liikmesriikidele kirja (edaspidi „teabekiri"), et neid esiteks teavitada ja teiseks kutsuda üles esitama talle üleandmistaotlust ühinemismääruse artikli 22 alusel. 9. märtsil 2021 esitas Prantsuse konkurentsiasutus talle üleandmistaotluse, millega Kreeka, Belgia, Norra, Islandi ja Madalmaade konkurentsiasutus taotlesid hiljem neist igaüht puudutavas osas sellega ühinemist. Komisjon teavitas 11. märtsil 2021 asjaomaseid ettevõtjaid üleandmise taotlusest (edaspidi „teabekiri"). 19. aprilli 2021. aasta otsustega (edaspidi „vaidlustatud otsused") rahuldas komisjon üleandmistaotluse ja vastavad liitumistaotlused.

Illumina, keda toetas Grail, esitas vaidlustatud otsuste ja teabekirja peale tühistamishagi. Kiirendatud menetluses ja laiendatud koosseisus tehtud kohtuotsusega jättis Üldkohus hagi tervikuna rahuldamata. Üldkohus tegi sel puhul esimest korda otsuse ühinemismääruse artiklis 22 ette nähtud

---

423 Edaspidi koos „asjaomased ettevõtjad".

424 Nõukogu 20. jaanuari 2004. aasta määrus (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (ELT 2004, L 24, lk 1; ELT eriväljaanne 08/03, lk 40) (edaspidi „ühinemismäärus").

425 Eelkõige seoses kõnealuse koondumise võimaliku mõjuga konkurentsile siseturul väljendas komisjon oma esialgses analüüsis muret seoses asjaoluga, et tehing võib võimaldada Illuminal, kes on Euroopas tugevalt esindatud, tõkestada Graili konkurentide juurdepääsu uue põlvkonna järjendussüsteemidele, mis on vajalikud vähi sõeltestide väljatöötamiseks, ja seega piirata nende edasist arengut.

üleandmismehhanismi kohaldamise kohta tehingule, millest teatamist taotluse esitanud riigis ei nõuta, kuid mille tulemusel omandatakse ettevõtja, kelle tähtsus konkurentsile ei kajastu tema käibes. Kõnealusel juhul möönis Üldkohus põhimõtteliselt, et komisjon võib tunnistada ennast sellises olukorras pädevaks. Lisaks selgitas Üldkohus liikmesriikidele sellises olukorras üleandmise taotluse esitamiseks antud 15 tööpäeva pikkuse tähtaja arvutamist.

Selliselt Üldkohtu poolt heaks kiidetud analüüs andis aimu komisjoni uuendatud lähenemisviisist ühinemismääruse artiklis 22 sätestatud üleandmismehhanismi kohaldamisele vastavalt 31. märtsil 2021 avaldatud suunistele[426], mille kohaldamine võimaldab liidu koondumiste kontrolli reguleerivates õigusnormides võtta arvesse tehinguid, mis hõlmavad suure konkurentsipotentsiaaliga uuenduslikke ettevõtteid.

Üldkohtu hinnang

Esimesena tegi Üldkohus otsuse hagi vastuvõetavuse kohta, millele komisjon vaidles vastu vaidlustatud aktide laadi tõttu.

Selles osas märkis Üldkohus esiteks, et vaidlustatud otsused kui sellised on siduvad, ja teiseks, et igaüks neist toob kaasa koondumise läbivaatamisel kohaldatava õigusliku korra muutmise. Lisaks on nendes otsustes, millega lõpetati konkreetne üleandmismenetlus, lõplikult kinnitatud komisjoni seisukohta selles küsimuses. Nimelt on komisjon, nõustudes ühinemismääruse artikli 22 alusel asjaomaste liikmesriikide konkurentsiasutuste esitatud taotlustega, tunnistanud oma pädevust vaadata läbi kõnealune koondumine vastavalt sel eesmärgil ühinemismääruses sätestatud menetluslikule ja sisulisele korrale, millega on seotud eelkõige selle artiklis 7 osutatud peatamiskohustus. Neil asjaoludel tuleb seega pidada vaidlustatud otsuseid vaidlustatavateks aktideks ELTL artikli 263 tähenduses.

Üldkohtu arvates peab olukord aga erinema teabekirja puhul, mis toob küll kaasa peatamiskohustuse, kuid on siiski lihtsalt üleandmismenetluse vaheetapp, mistõttu loetakse hagi vastuvõetamatuks osas, milles see on esitatud selle teabekirja peale.

Teisena, mis puudutab sisulisi küsimusi, siis analüüsis Üldkohus esiteks väidet, et komisjonil puudus pädevus. Üldkohus täpsustas sellega seoses kõigepealt, et ta pidi selle raames kindlaks tegema, kas ühinemismääruse artikli 22 alusel on komisjon pädev koondumist läbi vaatama, kui selle kohta on üleandmistaotluse esitanud liikmesriik, kellel on riigisisene koondumiste kontrolli süsteem, kuid asjaomane koondumine jääb väljapoole nende riigisiseste õigusnormide kohaldamisala.

Kõnealusel juhul tõdes Üldkohus esiteks, et kui komisjon tunnistas oma pädevust sellisel juhul, ei tuginenud ta ühinemismääruse artikli 22 väärale tõlgendusele.

Selle sätte sõnastus, eelkõige väljendi „mis tahes koondumine“ kasutamine, viitab nimelt sellele, et liikmesriigil on õigus anda komisjonile üle mis tahes koondumine, mis vastab selles sätestatud tingimustele, ja seda sõltumata koondumiste kontrolli reguleerivate riigisiseste õigusnormide olemasolust või ulatusest. Lisaks nähtub sama sätte kujunemisloost, et selles kehtestatud üleandmismehhanism pidi esialgu teenima peamiselt liikmesriike, kellel endal koondumiste kontrolli süsteemi ei olnud, piiramata selle kohaldamist üksnes selle olukorraga. Lisaks rõhutas Üldkohus ühinemismääruse üldise ülesehituse ja sellega taotletavate eesmärkide seisukohast, et selle kohaldamisala – ja järelikult ka komisjoni pädevus koondumiste läbivaatamiseks – sõltub peamiselt

426 Komisjoni suunised ühinemismääruse artiklis 22 sätestatud üleandmismehhanismi kohaldamise kohta teatavat liiki koondumisasjade suhtes (ELT 2021, C 113, lk 1).

Euroopa seisukohalt olulisust määratlevate käibekünniste ületamisest ning teise võimalusena eelkõige selle määruse artiklis 22 sätestatud üleandmismehhanismidest.

Tuletanud meelde, et ühinemismääruse eesmärk on võimaldada tõhusat kontrolli kõigi koondumiste üle, millel on oluline mõju liidu konkurentsistruktuurile, leidis Üldkohus neil asjaoludel lõpuks, et kõnealune üleandmismehhanism on korrektiivmeede, mis aitab kaasa sellele eesmärgile. Nimelt annab see vajaliku paindlikkuse, et vaadata liidu tasandil läbi koondumisi, mis võivad märkimisväärselt takistada tõhusat konkurentsi siseturul ja – kuna käibekünniseid ei ületata – jääksid kontrolli alt välja nii liidu kui ka liikmesriikide koondumiste kontrolli süsteemi alusel. Järelikult tunnistas komisjon ühinemismääruse artikli 22 õiget tõlgendust kasutades, et on pädev kõnealust koondumist läbi vaatama.

Teiseks leidis Üldkohus, et selline tõlgendus ei riku pädevuse andmise põhimõtet [427] ega subsidiaarsuse[428] ja proportsionaalsuse[429] põhimõtet. Lõpuks rõhutas Üldkohus seoses õiguskindluse põhimõttega, et üksnes vaidlustatud otsustes antud tõlgendus tagab liidus vajaliku õiguskindluse ja ühinemismääruse artikli 22 ühtse kohaldamise. Üldkohus järeldas seega, et komisjoni pädevuse puudumist käsitlev väide tervikuna ei ole põhjendatud.

Mis puudutab teisena väidet, et üleandmistaotlus on esitatud hilinenult, siis tuletas Üldkohus meelde, et ühinemismääruse artikli 22 lõike 1 teise lõigu kohaselt esitatakse üleandmise taotlus 15 tööpäeva jooksul alates koondumise liikmesriigis teatavakstegemisest, kui koondumisest ei ole vaja teatada.

Sellega seoses leidis Üldkohus kõigepealt, et sellist teatavakstegemist tuleb mõista teabe aktiivse edastamisena asjaomasele liikmesriigile, mis võimaldab tal esialgu hinnata, kas üleandmise tingimused on täidetud. Sellest järeldub, et kõnealusel juhul kujutab teabekiri endast nimetatud teatavakstegemist. Neil asjaoludel tuleb tõdeda, et üleandmistaotlus esitati tõepoolest õigel ajal, mistõttu ei saa seda pidada hilinenult esitatuks.

Samas rõhutas Üldkohus seejärel õiguskindluse põhimõtte ja „hea halduse“ põhimõtte rikkumisele tuginevate täiendavate etteheidete analüüsimisel, et komisjon on siiski kohustatud haldusmenetluste läbiviimisel, eelkõige koondumiste kontrolli raames, järgima mõistliku aja nõuet, arvestades ühinemismääruse aluseks olevaid tõhususe ja kiiruse põhieesmärke. Kõnealuses asjas leidis Üldkohus, et 47 tööpäeva möödumine kaebuse saamisest kutsekirja saatmiseni oli ebamõistlik. Kuna aga ei ole tõendatud, et see mõistliku aja järgimata jätmine komisjoni poolt mõjutas asjaomaste ettevõtjate võimet end tõhusalt kaitsta, ei saa see põhjendada vaidlustatud otsuste tühistamist. Seetõttu lükkas Üldkohus ka teise väite tervikuna tagasi.

Kolmandana ja viimasena lükkas Üldkohus tagasi ka väite õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte ja õiguskindluse põhimõtte rikkumise kohta. Leides selles osas, et teise põhimõttega seotud väited ei ole piisavalt põhjendatud, piirdus Üldkohus oma analüüsis etteheidetega, mis puudutavad õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet. Ta tuletas sellega seoses meelde, et selleks, et õigussubjekt saaks sellele tõhusalt tugineda, peab ta tõendama, et ta on saanud liidu pädevatelt asutustelt volitatud ja usaldusväärsetest allikatest pärit täpseid, tingimusteta ning ühtelangevaid tagatisi, mis võivad tekitada põhjendatud lootusi. Kõnealusel juhul ei tõendanud Illumina aga selliseid asjaolusid ega saa tulemuslikult tugineda komisjoni otsustuspraktika ümberkujundamisele.

---

427 Nagu on viidatud ELL artikli 4 lõikes 1 koostoimes ELL artikliga 5.

428 Nagu on sätestatud ELL artikli 5 lõigetes 1 ja 3 ning rakendatakse protokolliga (nr 2) subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamise kohta (ELT 2016, C 202, lk 206).

429 Nagu on sätestatud ELL artikli 5 lõigetes 1 ja 4.

4. Riigiabi

4. mai 2022. aasta kohtuotsus Wizz Air Hungary vs. komisjon (TAROM; päästmisabi) (T-718/20, EU:T:2022:276)

Riigiabi – Lennutransport – Rumeenia võetud abimeede – TAROMi päästmisabi – Otsus jätta vastuväited esitamata – Tühistamishagi – Huvitatud pool – Menetlusõiguste kaitse – Vastuvõetavus – Suunised raskustes olevate mittefinantsettevõtjate päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta – Meede, mille eesmärk on sotsiaalprobleemide vältimine või turutõrgete lahendamine – Ühekordse abi põhimõte – Enne Rumeenia liiduga ühinemist antud abi mõju – Tõsised raskused – Põhjendamiskohustus

Rumeenia teatas 19. veebruaril 2020. aastal Euroopa Komisjonile kavast anda päästmisabi Rumeenia lennuettevõtjale TAROM, kes tegeleb peamiselt riigisisese ja rahvusvahelise reisijate-, kauba- ja postiveoga. Teatatud meede seisnes likviidsusvajaduste rahuldamiseks ligikaudu 36 660 000 euro suuruse laenu andmises kuueks kuuks osalise ennetähtaegse tagasimaksmise võimalusega.

Komisjon kvalifitseeris teatatud riigiabi meetme ELTL artikli 108 lõikes 2 ette nähtud ametlikku uurimismenetlust algatamata 24. veebruari 2020. aasta otsusega [430] siseturuga kokkusobivaks vastavalt ELTL artikli 107 lõike 3 punktile c ja suunistele raskustes olevate mittefinantsettevõtjate päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta[431].

Lennuettevõtja Wizz Air Hungary Zrt. (edaspidi „hageja“) esitas selle otsuse peale tühistamishagi, mille Üldkohtu kümnes koda laiendatud koosseisus rahuldamata jättis. Üldkohus esitas oma otsuses täpsustusi päästmis- ja ümberkorraldusabi siseturuga kokkusobivuse analüüsi kohta suunistes kehtestatud tingimuse seisukohast, mille kohaselt peab selline abi kaasa aitama ühist huvi pakkuva eesmärgi saavutamisele. Üldkohus analüüsis veel esimest korda suunistes kehtestatud tingimust, et raskustes olevate ettevõtjate päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antav abi peab olema ühekordne.

Üldkohtu hinnang

Esimesena lükkas Üldkohus tagasi tühistamisväited, mille kohaselt rikkus komisjon õigusnorme, kui ta vaatamata kahtlustele, mis tal oleks pidanud tekkima teatatud abi kokkusobivuse esialgsel hindamisel, otsustas jätta ametliku uurimismenetluse algatamata.

Sellega seoses väitis hageja muu hulgas, et järeldus, et teatatud abi on siseturuga kokkusobiv, oli vastuolus kahe suunistes ette nähtud tingimusega selleks, et raskustes olevale ettevõtjale antavat päästmisabi saaks pidada siseturuga kooskõlas olevaks, nimelt esiteks tingimus, et abimeede peab kaasa aitama ühist huvi pakkuva eesmärgi saavutamisele, ning teiseks tingimus, et päästmisabi ja ümberkorraldusabi on ühekordne. Hageja arvates viitab see, et need tingimused ei ole täidetud, kahtlustele, mille tõttu oleks komisjon pidanud algatama ametliku uurimismenetluse.

Kõigepealt tuletas Üldkohus meelde, et kui teatatud abi tekitab selle siseturuga kokkusobivuse osas kahtlusi, on komisjon kohustatud algatama ametliku uurimismenetluse.

---

430 Komisjoni 24. veebruari 2020. aasta otsus C(2020) 1160 (final) riigiabi SA.56244 (2020/N) kohta – Rumeenia – Päästmisabi TAROMile (ELT 2020, C 310, lk 3).

431 Suunised raskustes olevate mittefinantsettevõtjate päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta (ELT 2014, C 249, lk 1; edaspidi „suunised“).

Edasi, mis puudutab päästmis- ja ümberkorraldusabile kohaldatavat esimest tingimust, mille rikkumisele on tuginetud, st ühist huvi pakkuva eesmärgi saavutamise tingimus, siis märkis Üldkohus, et suuniste punktist 43 nähtub, et selleks, et teatatud abi saaks suuniste alusel tunnistada siseturuga kokkusobivaks, peab sellel olema ühist huvi pakkuv eesmärk, mis tähendab, et meetme eesmärk peab olema hoida ära sotsiaalprobleeme või lahendada turutõrkeid. Seda kinnitab suuniste punkt 44, mille kohaselt peab liikmesriik tõendama, et abisaaja tegevuse lõpetamine tooks tõenäoliselt kaasa suuri sotsiaalprobleeme või tõsiseid turutõrkeid, eelkõige näidates, et tekib raskesti asendatava olulise teenuse osutamise katkemise oht ning ühelgi konkurendil ei oleks kerge raskustes oleva ettevõtja asemele asuda.

Üldkohtu hinnangul tuleneb suuniste nendest punktidest, et kuigi liikmesriik peab tõendama, et abi eesmärk on hoida ära sotsiaalprobleeme või lahendada turutõrkeid, ei pea ta tõendama, et abimeetme võtmata jätmise korral kaasnevad tingimata teatud negatiivsed tagajärjed, vaid üksnes, et esineb selliste tagajärgede kaasnemise oht.

Mis puudutab küsimust, kas komisjonil oleks pidanud tekkima kahtlused, et on oht, et teatatud abimeetme võtmata jätmise korral tekivad sotsiaalprobleemid või turutõrked, või asjaolu osas, et meetme eesmärk on ära hoida nende tekkimine või need lahendada, tõdes Üldkohus, et Rumeenia maantee ja raudtee infrastruktuuri halba seisukorda arvestades oli komisjonil õigus asuda seisukohale, et TAROMi tagatav siselendude kaudu toimuv piirkondlik ühendus ning rahvusvaheline ühendus on oluline teenus, mille katkemine võib kaasa tuua suuri sotsiaalprobleeme või tekitada turutõrkeid suuniste punkt 44 alapunkti b tähenduses.

Neil asjaoludel täpsustas Üldkohus veel, et kuigi riigiabi olemasolu ja õiguspärasuse analüüsimisel võib olla vajalik, et komisjon läheks vajaduse korral kaugemale üksnes talle teatavaks tehtud faktiliste ja õiguslike asjaolude uurimisest, ei saa sellest järeldada, et komisjon peab omal algatusel ja selle kohta kaudsete tõendite puudumisel hankima kogu teavet, mis võiks olla seotud tema menetletava juhtumiga, isegi kui see teave on üldkasutatav.

Neid täpsustusi arvestades järeldas Üldkohus hageja erinevaid argumente analüüsides, et need ei sea kahtluse alla komisjoni analüüsi, mis kinnitab TAROMi olulisust Rumeenia piirkondade ühenduse jaoks ning tema tegevuse lõpetamise väga olulist mõju neile piirkondadele. Seega võis komisjon, ilma et tal oleks pidanud kahtlusi tekkima, üksnes selle põhjal järeldada, et teatatud abi vastab suuniste punktides 43 ja 44 kehtestatud nõuetele.

Viimaseks, mis puudutab päästmis- ja ümberkorraldusabile kohaldatavat teist tingimust, mille rikkumisele hageja on tuginenud, nimelt ühekordse abi tingimus, siis tuletas Üldkohus meelde, et suuniste punkti 70 kohaselt võib sellist abi raskustes olevatele ettevõtjatele anda ainult seoses ühe ümberkorraldustegevusega. Sellega seoses on suuniste punktis 71 ette nähtud muu hulgas, et kui ettevõtja on juba saanud päästmis- või ümberkorraldusabi, annab komisjon uue abi jaoks loa ainult siis, kui vähemalt kümme aastat on möödunud 1) varasema abi andmisest, 2) varasema ümberkorraldusperioodi lõpust või 3) varasema ümberkorralduskava rakendamise peatamisest.

Sellega seoses täheldas Üldkohus, et kuigi TAROMi suhtes rakendati kuni 2019. aastani ümberkorraldusabi, mis seisnes laenus ja mitmesuguste teiste TAROMi võetud laenude tagatistes, anti seda abi siiski ajavahemikus 1997–2003 ning kõik laenutagatised realiseeriti kohe pärast nende andmist. Kuna ressursside tegelik üleandmine ei ole abi andmise aja kindlaksmääramisel määrava tähtsusega, oli suuniste punktis 71 ette nähtud esimene hüpotees, nimelt vähemalt kümne aasta möödumine varasema ümberkorraldusabi andmisest, järelikult tõendatud.

Seoses suuniste punktis 71 ette nähtud teise ja kolmanda hüpoteesiga, nimelt vähemalt kümne aasta möödumine alates varasema ümberkorraldusperioodi lõpust või alates varasema ümberkorralduskava rakendamise peatamisest, märkis Üldkohus, et mõiste „ümberkorraldusperiood“ viitab perioodile, mille jooksul ümberkorraldusmeetmed võetakse ja mis üldjuhul erineb perioodist, mil rakendatakse nende meetmetega kaasnevat riigiabi meedet. Eirates tõendamiskoormist, mis

sellega seoses hagejal lasub, ei esitanud hageja ühtegi otsest või kaudset tõendit, mille kohaselt lõppes varasem ümberkorraldusperiood alla kümne aasta enne teatatud abimeetme võtmist.

Seoses mõistega „ümberkorralduskava" täpsustas Üldkohus veel, et asjaolu, et ümberkorraldusabi on seotud ümberkorralduskavaga, ei tähenda iseenesest seda, et abi on osa ümberkorralduskavast, vaid vastupidi, viimase olemasolu on oluline tingimus selleks, et sellise abi saaks lugeda siseturuga kokkusobivaks. Seetõttu lükkas Üldkohus tagasi ka hageja argumendi, mille kohaselt asjaolu, et TAROMile ajavahemikus 1997–2003 antud ümberkorraldusabi rakendati kuni 2019. aastani, tähendab, et ümberkorralduskava, mis oli selle abiga seotud, kestis samuti kuni 2019. aastani.

Eeltoodut arvestades lükkas Üldkohus tagasi ka hageja etteheite, et komisjon rikkus õigusnormi, kui otsustas jätta ametliku uurimismenetluse algatamata vaatamata kahtlustele, mis tal oleks pidanud tekkima päästmis- ja ümberkorraldusabi ühekordse andmise tingimuse esialgsel hindamisel.

Teisena lükkas Üldkohus tagasi väite, et rikutud on komisjonil lasuvat põhjendamiskohustust, ning jättis seetõttu hagi tervikuna rahuldamata.

18. mai 2022. aasta kohtuotsus Ryanair vs. komisjon (Condor; päästmisabi) (T-577/20, EU:T:2022:301)

Riigiabi – Saksamaa lennutransporditurg – Laen, mille Saksamaa andis Condor Flugdienstile – Otsus, millega abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks – ELTL artikli 107 lõike 3 punkt c – Raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi suunised – Ettevõtjasisesed raskused, mis ei tulene kontserni omavolilisest kulude paigutusest – Nii tõsised raskused, et kontsern ei saa neist ise üle – Olulise teenuse katkestamise oht

25. septembril 2019 palus lennuettevõtja Condor Flugdienst GmbH (edaspidi „Condor"), kes osutab peamiselt reisikorraldajatele lennutranspordi teenuseid mitmest Saksamaa lennujaamast, algatada maksejõuetusmenetluse, kuna Thomas Cook Group plc (edaspidi „Thomas Cooki kontsern") – kellele kuulub 100% osalus Condoris – oli likvideerimisel.

Samal päeval teatas Saksamaa Liitvabariik Euroopa Komisjonile päästmisabi meetmest Condori kasuks kestusega kuus kuud. Teatatud abi eesmärk oli säilitada korrapärane lennutransport ning piirata neid negatiivseid tagajärgi Condorile, tema reisijatele ja töötajatele, mille tõi kaasa tema emaettevõtja likvideerimine, võimaldades tal jätkata oma tegevust kuni hetkeni, kui ta jõuab kokkuleppele võlausaldajatega ja kui olenevalt olukorrast saab teoks tema võõrandamine.

ELTL artikli 108 lõikes 2 sätestatud ametlikku uurimismenetlust algatamata määratles komisjon 14. oktoobri 2019. aasta otsusega (edaspidi „vaidlustatud otsus")[432] talle teatatud riigiabi meetme siseturuga kokkusobivaks vastavalt ELTL artikli 107 lõike 3 punktile c ning suunistele raskustes olevate mittefinantsettevõtjate päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta[433].

Lennuettevõtja Ryanair DAC (edaspidi „hageja") esitas selle otsuse peale tühistamishagi, mille Üldkohtu kümnes koda (laiendatud koosseisus) rahuldamata jättis. Üldkohus täpsustas eelkõige seda,

---

432 Komisjoni 14. oktoobri 2019. aasta otsus C(2019) 7429 (final) riigiabi SA.55394 (2019/N) – Saksamaa – Päästmisabi Condorile (ELT 2020, C 294, lk 3).

433 Suunised raskustes olevate mittefinantsettevõtjate päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta (ELT 2014, C 249, lk 1; edaspidi „suunised").

kuidas hinnata päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava abi kokkusobivust siseturuga, arvestades suunistes esitatud reeglit, et kontserni osaks olev äriühing võib sellist abi saada vaid juhul, kui need raskused on ettevõtjasisesed ega tulene kontserni omavolilisest kulude paigutusest ning on nii tõsised, et kontsern ei saa neist ise üle.

Üldkohtu hinnang

Esimesena lükkas Üldkohus tagasi tühistamisväited, mis puudutasid seda, et komisjon rikkus õigusnormi, kui ta jättis ametliku uurimismenetluse algatamata vaatamata kahtlustele, mis tal oleks pidanud tekkima, kui ta viis läbi esialgse hindamise talle teatatud abi kokkusobivuse kohta siseturuga.

Sellega seoses väitis hageja täpsemalt, et teatatud abi siseturuga kokkusobivaks tunnistamine oli vastuolus suuniste punktiga 22, punkti 44 alapunktiga b ja punktiga 74, mis viitab kahtlustele, mille tõttu oleks komisjon pidanud algatama ametliku uurimismenetluse.

Üldkohus kinnitas küll, et komisjonil on kohustus algatada ametlik uurimismenetlus, kui tal on kahtlused teatatud abi kokkusobivuses siseturuga, kuid lükkas kõigepealt tagasi etteheite, et see institutsioon on rikkunud suuniste punkti 22.

Nimetatud punktis 22 on sätestatud, et „kontserni kuuluv ettevõtja ei ole tavaliselt suuniste tähenduses abikõlblik, välja arvatud juhul, kui suudetakse näidata, et raskused on ettevõtjasisesed ega tulene kontserni omavolilisest kulude paigutusest ning on nii tõsised, et kontsern ei saa neist ise üle“.

Mis puudutab lauseosa „välja arvatud juhul, kui suudetakse näidata, et raskused on ettevõtjasisesed ega tulene kontserni omavolilisest kulude paigutusest“, siis nähtub Üldkohtu sõnul selle punkti 22 grammatilisest, eesmärgipärasest ja kontekstipõhisest tõlgendusest, et selles lauseosas sisaldub vaid üks tingimus, mida tuleb tõlgendada nii, et kontserni kuuluva ettevõtja raskused on ettevõtjasisesed, kui need ei tulene kulude omavolilisest paigutusest kontsernisiseselt.

Sellega seoses märkis Üldkohus, et suuniste punkti 22 eesmärk on vältida seda, et ettevõtjate kontsern paneks oma kulud, võlad ja kohustused kontserni ühele ettevõtjale, muutes ta sel viisil päästmisabi osas abikõlblikuks, ehkki ta seda muidu ei oleks. Seevastu ei ole selle punkti eesmärk jätta päästmisabi kohaldamisalast välja kontserni kuuluv ettevõtja pelgalt seetõttu, et tema raskuste allikaks on ülejäänud kontsernil või mõnel muul kontserni äriühingul tekkinud raskused, tingimusel et need raskused ei olnud kunstlikult loodud või omavoliliselt jagatud selle kontserni sees.

Kuna kõnealuses asjas ei ole hageja suutnud ümber lükata komisjoni järeldusi, et Condori raskused olid peamiselt tingitud Thomas Cooki kontserni likvideerimisest, mitte aga kontserni omavolilisest kulude paigutusest, siis ei ole ta tõendanud kahtluste olemasolu seoses teatatud abimeetme vastavusega suuniste punktis 22 toodud tingimusele.

Seda järeldust ei sea kahtluse alla tõsiasi, et Condori raskused olid selles osas seotud asjaoluga, et nimetatud äriühingu suuresummalised nõuded Thomas Cooki kontserni suhtes olid kustutatud viimase rahaliste vahendite koondamise kaudu. Kontserni rahaliste vahendite koondamine on nimelt tavaline ja levinud praktika äriühingute kontsernides, mille eesmärk on kontserni rahastamist lihtsustada, võimaldades kontserni äriühingutel hoida kokku rahastamiskulusid. Lisaks oli siinses asjas Thomas Cooki kontsern selle rahaliste vahendite koondamise süsteemi kehtestanud mitu aastat tagasi ning see ei olnud kontserni raskuste allikaks.

Kuna puudusid igasugused konkreetsed tõendid, mis võimaldaks näidata, et rahaliste vahendite koondamise süsteem oli omavoliline, siis ei pidanud komisjon omal algatusel uurima, kas see süsteem oli õiglane.

Hageja ei ole ühtlasi suutnud tõendada kahtlusi suuniste punktis 22 toodud tingimuse hindamisel, mille kohaselt peavad kontserni kuuluva sellise ettevõtja nagu Condor raskused olema liiga tõsised, et

kontsern neist ise üle saaks. Sellega seoses meenutas Üldkohus esiteks, et Thomas Cooki kontsern oli ise likvideerimisel ja oli lõpetanud igasuguse tegevuse. Ta täpsustas teiseks, et komisjonil ei olnud kohustust oodata ära selliste läbirääkimiste tulemused, mis puudutasid Condori võimalikku võõrandamist eesmärgiga lahendada tema rahalised raskused, võttes arvesse igasuguse päästmisabiga kaasnevat kiireloomulisust ning kõigile pooleliolevatele äriläbirääkimistele omast ebakindlust.

Seejärel lükkas Üldkohus tagasi etteheite, mis puudutas seda, et komisjonil oleksid pidanud tekkima kahtlused seoses küsimusega, kas teatatud abi vastas suuniste punkti 44 alapunkti b nõuetele, milles on täpsustatud kord, mille alusel liikmesriigid võivad tõendada, et abisaaja tegevuse lõpetamine võib kaasa tuua suuri sotsiaalprobleeme ja tõsiseid turutõrkeid.

Suuniste punkti 44 alapunkti b kohaselt võivad liikmesriigid seda tõendada, näidates eelkõige, et „tekib raskesti asendatava olulise teenuse osutamise katkemise oht, kus ühelgi konkurendil ei oleks kerge lihtsalt raskustes oleva ettevõtja asemele asuda (nt riikliku taristuettevõtja puhul)“.

Selleks, et lugeda teenust „oluliseks“, ei ole Üldkohtu sõnul vaja, et seda osutav ettevõtja mängiks olulist süsteemset rolli asjaomase liikmesriigi mõne piirkonna majanduses või et ettevõtjale oleks ülesandeks pandud üldist majandushuvi pakkuv teenus või riiklikul tasandil tähtsust omav teenus. Niisiis, kuna konkureerivad lennuettevõtjad ei oleks olnud võimelised lühikese etteteatamisega tagama 50–150 erinevast sihtkohast 200 000 – 300 000 Condori reisija viivitamatut repatrieerimist, siis oli komisjon õigustatult järeldanud, et oli oht olulise ja raskesti asendatava teenuse katkemiseks, mistõttu Condori turult lahkumine võis kaasa tuua tõsise tõrke sellel turul.

Lõpuks lükkas Üldkohus samuti põhjendamatuse tõttu tagasi hageja etteheite, et komisjon viis läbi ebatäieliku ja -piisava analüüsi suuniste punktis 74 toodud ühekordse päästmisabi tingimuse kohta.

Teisena lükkas Üldkohus tagasi väite, et rikutud on komisjonil lasuvat põhjendamiskohustust, ning jättis seetõttu hagi tervikuna rahuldamata.

8. juuni 2022. aasta kohtuotsus Ühendkuningriik ja ITV vs. komisjon (T-363/19 ja T-456/19, EU:T:2022:349)

*Riigiabi – Abikava, mida Ühendkuningriik rakendas teatavate hargmaiste kontsernide kasuks – Otsus, millega abikava tunnistatakse siseturuga kokkusobimatuks ja ebaseaduslikuks ning määratakse makstud abi tagastamine – Maksustamisalased eelotsused (*tax rulings*) – Maksusüsteem, mis puudutab kontsernisisest rahastamist ja eelkõige välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid – Valikulised maksueelised*

Ühendkuningriigi äriühingu tulumaksu reguleerivate õigusaktide kohaselt on tulumaksuga maksustatud üksnes selline äriühingu tulu, mis on teenitud Ühendkuningriigis ellu viidud tegevusest ja seal asuvalt varalt. Välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevates eeskirjades on aga ette nähtud, et välismaise kontrollitava äriühingu tulult võetakse Ühendkuningriigis maksu (edaspidi „välismaise kontrollitava äriühingu maks“), kui seda tulu peetakse Ühendkuningriigist kunstlikult ümber paigutatuks.

Välismaise kontrollitava äriühingu maks oli ette nähtud eelkõige välismaise kontrollitava äriühingu kauplemisega mitteseotud finantstulule, kui see oli teenitud tegevusest, mille puhul võtmetöötajate funktsioone täideti Ühendkuningriigis, või kui see oli saadud sellest riigist pärinevatelt rahalistelt vahenditelt või varalt.

Välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevad eeskirjad 1. jaanuarist 2013 kuni 31. detsembrini 2018 kehtinud redaktsioonis nägid aga ette välismaise kontrollitava äriühingu kauplemisega mitteseotud finantstulu vabastamise välismaise kontrollitava äriühingu maksust, kui see oli teenitud kontsernisisestelt laenudelt, mida välismaine kontrollitav äriühing oli andnud teistele kontserni

liikmetele, kes ei olnud Ühendkuningriigi residendid (edaspidi „kvalifitseeruvad laenud“), ja mille puhul kontsern võis esitada välismaise kontrollitava äriühingu maksust osalise või täieliku vabastamise taotluse (edaspidi „maksuvabastuse kava“).

Euroopa Komisjon tunnistas selle maksuvabastuse kava 2. aprilli 2019. aasta otsusega [434] ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks riigiabiks selles osas, milles seda kohaldati tulu suhtes, mis on teenitud tegevusest, mille puhul võtmetöötajate funktsioone täideti Ühendkuningriigis, kuna see ei ole põhjendatav ei vajadusega hallatavate maksustamise vältimise vastaste eeskirjade järele ega vajadusega tagada aluslepingus sätestatud vabadusi.

Seevastu selles osas, milles maksuvabastuse kava kohaldati Ühendkuningriigist pärinevatelt rahalistelt vahenditelt või seal asuvalt varalt teenitud tulu suhtes, leidis komisjon, et kuigi maksuvabastused on *a priori* valikulised, olid need põhjendatud, kuna nende eesmärk oli kohaldada välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevaid eeskirju hallataval viisil.

Ühendkuningriigi valitsus ja äriühing ITV plc[435], kes oli maksuvabastuse kava kasutanud (edaspidi „hagejad“), esitasid hagid vaidlusaluse otsuse tühistamise nõudes.

Üldkohtu teine koda laiendatud koosseisus jättis hagid rahuldamata. Ta kinnitas kohtuotsuses muu hulgas seda, et Ühendkuningriigi välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevad maksueeskirjad on maksuvabastuse kava valikulisuse hindamiseks sobiv võrdlusraamistik, kuna need kujutavad endast eraldiseisvat maksuõigusnormide kogumit Ühendkuningriigi üldise äriühingu tulumaksu süsteemi raames.

Üldkohtu hinnang

Seoses maksumeetmete analüüsimisega ELTL artikli 107 lõike 1 seisukohast märkis Üldkohus sissejuhatuseks, et nii eelise kriteeriumi kui ka valikulisuse kriteeriumi analüüsimine eeldab, et tuleb kindlaks määrata tavapärased maksustamisreeglid, mis moodustavad selle analüüsi jaoks asjakohase võrdlusraamistiku.

Üldkohus lükkas kõigepealt tagasi hagejate väited, mille kohaselt tegi komisjon hindamisvigu, kui ta tegi kindlaks, et välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevad eeskirjad kujutavad endast võrdlusraamistikku.

Sellega seoses osutas Üldkohus, et võrdlusraamistik ei saa koosneda mõnest asjaomase liikmesriigi riigisisese õiguse sättest, mis on kunstlikult välja võetud laiemast õiguslikust raamistikust. Seevastu juhul, kui ilmneb, et meede on üldisest süsteemist selgelt eristatav, ei saa välistada, et võrdlusraamistik, mida tuleb arvesse võtta, on kitsam kui üldine süsteem.

Niisiis, selles osas, milles välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevate eeskirjade eesmärk on maksustada tulu, mille välismaine kontrollitav äriühing on Ühendkuningriigist kunstlikult ümber paigutanud, põhinevad välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevad eeskirjad loogikal, mis erineb Ühendkuningriigi üldise maksusüsteemi loogikast, mis peab silmas Ühendkuningriigis teenitud

---

434 Komisjoni 2. aprilli 2019. aasta otsus (EL) 2019/1352, mis käsitleb riigiabi SA.44896, mida Ühendkuningriik on rakendanud seoses välismaiste kontrollitavate äriühingute kontsernisisese rahastamisega seotud maksuvabastusega (ELT 2019, L 216, lk 1; edaspidi „vaidlusalune otsus“).

435 Ühendkuningriigi maksuresident ITV plc on ITV kontserni, mis tegeleb meediasisu loomise, tootmise ja levitamisega erinevate platvormide kaudu kogu maailmas, juhtiv valdusäriühing. Kontserni kuuluvad eelkõige sellised välismaised kontrollitavad äriühingud nagu ITV Entreprises BV ja ITV (Finance) Europe BV, mõlemad Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühingud, kes olid andnud mitu laenu teistele ITV kontserni kuuluvatele äriühingutele.

tulu. Lisaks, kuna nende eeskirjadega on välismaise kontrollitava äriühingu tulu maksustamiseks eriomaselt määratletud eelkõige maksustatav väärtus, maksukohustuslane, maksustatav sündmus ja maksumäärad, kujutavad need eeskirjad endast terviklikku õigusnormide kogumit, mis erineb Ühendkuningriigi üldisest äriühingute maksustamise süsteemist.

Seejärel lükkas Üldkohus tagasi hagejate väited, mille kohaselt komisjon tegi hindamisvea valikulise eelise esinemise tuvastamisel. Nimelt selles osas, milles maksuvabastuse kava võimaldas jätta maksustamise alt välja teatava tulu, mis oleks pidanud olema välismaise kontrollitava äriühingu maksuga maksustatav kui Ühendkuningriigist kunstlikult ümber paigutatud tulu, andis kava järelikult eelise maksuvabastusi saanud äriühingutele.

Lõpuks, seoses hagejate argumentidega, mis käsitlevad hindamisvigu maksuvabastuse kava valikulisuse analüüsimisel, täpsustas Üldkohus kõigepealt, et komisjon on õigesti leidnud, et välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevate maksueeskirjade eesmärk piirdub välismaiste kontrollitavate äriühingute Ühendkuningriigist kunstlikult ümber paigutatud tulu maksustamisega, et kaitsta Ühendkuningriigi äriühingu tulumaksu baasi. Ühtlasi asus Üldkohus seisukohale, et komisjon on õigesti tuvastanud, et kuna vaidlusaluste maksuvabastustega on maksust vabastatud üksnes välismaise kontrollitava äriühingu kvalifitseeruvatelt laenudelt teenitud kauplemisega mitteseotud finantstulu, välistades mittekvalifitseeruvatelt laenudelt teenitud tulu, toovad need kaasa kahe olukorra erineva käsitlemise, samas kui need olukorrad on sarnased, arvestades nimetatud eeskirjade eesmärki. Nimelt, kuna nii kvalifitseeruvad laenud kui ka mittekvalifitseeruvad laenud oleksid võinud tekitada tulu tingituna Ühendkuningriigis täidetavatest võtmetöötajate funktsioonidest, siis ei saa mittekvalifitseeruvate laenude vaidlusaluste maksuvabastuste alt välja jätmist pidada tulu kunstliku ümberpaigutamise eriolukordi hõlmavaks.

Üldkohus järeldas nende tähelepanekute põhjal, et arvestades asjaolu, et maksuvabastuse kava tegi erandi välismaiseid kontrollitavaid äriühinguid käsitlevatest maksueeskirjadest ja vabastas maksust üksnes välismaise kontrollitava äriühingu kvalifitseeruvatelt laenudelt teenitud kauplemisega mitteseotud finantstulu, tõi see süsteem kaasa kahe sellise olukorra erineva käsitlemise, mis nende eeskirjade eesmärgi seisukohast olid sarnased, ja järelikult oli kava *a priori* valikuline.

Lisaks tõi Üldkohus esile, et seda erinevat käsitlemist ei saa ühegi Ühendkuningriigi esitatud asjaoluga põhjendada. Nimelt, kuna ei ole tõendatud, et kontsernisiseste laenude raames täidetud võtmetöötajate funktsioonide ja nende täitmise koha kindlakstegemine on eriti kulukas ülesanne, ei saa vaidlusaluseid maksuvabastusi põhjendada halduslikku teostatavuse vajadustega. Pealegi, kuna välismaise kontrollitava äriühingu maksuga maksustamine puudutab üksnes tulu, mida peetakse kunstlikult ümber paigutatuks, ei saa selle maksuga maksustamist pidada asutamisvabaduse piiranguks. Järelikult ei saa vaidlusaluseid maksuvabastusi põhjendada asutamisvabaduse järgimise vajadusega.

Lõpuks jättis Üldkohus muutmata komisjoni korralduse nõuda abi vaidlusaluste maksuvabastuste saajatelt tagasi, nägemata ette erandit juhtudel, mil ühtki eelist ei ole saadud, tuletades meelde, et komisjon ei ole kohustatud tegema abikava alusel igal üksikjuhul antud abi analüüsi.

30. novembri 2022. aasta kohtuotsus Austria vs. komisjon (T-101/18, EU:T:2022:728)

Riigiabi – Tuumaenergiatööstus – Ungari kavandatav abi kahe uue tuumareaktori arendamiseks Paksi tuumaelektrijaamas – Otsus, millega tunnistatakse abi siseturuga kokkusobivaks tingimusel, et täidetakse teatud kohustusi – ELTL artikli 107 lõike 3 punkt c – Abi kooskõla muude liidu õigusnormidega kui riigiabi käsitlevad õigusnormid – Lahutamatu seos – Tuumaenergia edendamine – Euratomi asutamislepingu artikli 192 esimene lõik – Keskkonnakaitse põhimõtted, põhimõte, et saastaja maksab, ettevaatuspõhimõte ja säästlikkuse põhimõte – Asjaomase majandustegevuse kindlakstegemine – Turutõrge – Konkurentsi

moonutamine – Abi proportsionaalsus – Vajadus riigi sekkumise järele – Abi elementide kindlaksmääramine – Riigihankemenetlus – Põhjendamiskohustus

Euroopa Komisjon kiitis 6. märtsi 2017. aasta otsusega[436] (edaspidi „vaidlustatud otsus“) heaks investeerimisabi, millest Ungari teatas riigi äriühingu MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares (edaspidi „äriühing Paks II“) kasuks seoses Paksi tuumaelektrijaama ehitatava kahe tuumareaktori käitamisega – tegemist on reaktoritega, mis on mõeldud järk-järgult asendama nelja selles tuumajaamas juba kasutuses olevat reaktorit.

See investeerimisabi (edaspidi „kõnealune abi“), mis sisuliselt seisneb uute tuumareaktorite tasuta äriühingu Paks II kasutusse andmises nende käitamiseks, on suures osas rahastatud 10 miljardi euro suuruse vaba tagasimaksega arvelduslaenu vormis, mida Venemaa Föderatsioon annab Ungarile vastavalt valitsustevahelisele kokkuleppele koostöö kohta tuumaenergia rahumeelse kasutamise valdkonnas. Selle kokkuleppe kohaselt anti nende kahe uue reaktori ehitamise ülesanne otse lepingut sõlmides äriühingule Nizhny Novgorod Engineering Company Atomenergoproekt (edaspidi „JSC NIAEP“).

Vaidlustatud otsuses tunnistas komisjon kõnealuse abi tingimuslikult siseturuga kokkusobivaks vastavalt ELTL artikli 107 lõike 3 punktile c. Selle sätte kohaselt võib pidada siseturuga kokkusobivaks abi teatud majandustegevuse või teatud majanduspiirkondade arengu soodustamiseks, kui niisugune abi ei mõjuta ebasoovitavalt kaubandustingimusi määral, mis oleks vastuolus ühiste huvidega.

Austria Vabariik esitas hagi, nõudes vaidlustatud otsuse tühistamist.

Üldkohtu hinnang

Esimesena lükkas Üldkohus tagasi väite, mis käsitles vaidlustatud otsuse õigusvastasust seetõttu, et komisjon tunnistas kõnealuse abi siseturuga kokkusobivaks hoolimata asjaolust, et uute tuumareaktorite ehistustööde hankelepingu sõlmimine otse äriühinguga JSC NIAEP kujutas endast liidu hankealaste eeskirjade rikkumist.

Austria Vabariik väitis selle kohta muu hulgas, et kuivõrd uute reaktorite ehitamiseks hankelepingu sõlmimine oli abi andmise viis, mis oli kõnealusest abist lahutamatu, siis oli komisjon kohustatud analüüsima seda ka liidu hankealaste eeskirjade alusel. Austria Vabariigi hinnangul tuleneb kohtuotsusest Austria *vs.* komisjon[437] pealegi, et komisjon oleks pidanud hindama kõnealust abi liidu riigihankeõigust arvesse võttes sõltumata sellest, kas ehitustööde hankelepingu otse sõlmimine kujutas endast abi andmise viisi, mis oli sellest abist lahutamatu.

Üldkohus lükkas esmalt tagasi Austria Vabariigi argumendid, mis põhinesid kohtuotsusel Austria *vs.* komisjon. Ehkki viimati nimetatust tuleneb, et abiga edendatav majandustegevus peab olema liidu õigusega kooskõlas, ei ole Austria Vabariik kõnealuses asjas välja toonud ühtegi toetatavast tegevusest, st tuumaenergia tootmisest, põhjustatud liidu õiguse rikkumist. Lisaks ei tulene sellest kohtuotsusest, nagu oleks Euroopa Kohus kavatsenud laiendada selle kontrolli ulatust, mida komisjonil tuleb teha riigiabi siseturuga kokkusobivuse kontrollimisel, jättes kõrvale oma kohtupraktika, mille kohaselt tuleb eristada abi andmise viise, mis on selle eesmärgist lahutamatud, viisidest, mis seda ei ole.

---

436 Komisjoni 6. märtsi 2017. aasta otsus (EL) 2017/2112 meetme/abikava/riigiabi SA.38454 – 2015/C (ex 2015/N) kohta, mida Ungari kavatseb rakendada tuumaelektrijaama Paks II kahe uue tuumareaktori ehitamise toetuseks (ELT 2017, L 317, lk 45).

437 22. septembri 2020. aasta kohtuotsus ***Austria* vs. *komisjon*** (C-594/18 P, EU:C:2020:742).

Peale selle ei oleks see, kui tunnustada komisjoni kohustust võtta riigiabi siseturuga kokkusobivuse kontrolli menetluses lõplik seisukoht – vaatamata sellele, milline seos on asjaomase abi andmise viisi ja selle eesmärgi vahel – küsimuses, kas muid liidu sätteid kui riigiabi normid on rikutud või mitte, kooskõlas ühelt poolt menetluseeskirjade ja -tagatistega, mis on ette nähtud konkreetselt nende sätete kohaldamise kontrollimiseks, ning teiselt poolt haldusmenetluse ja õiguskaitsevahendite autonoomia põhimõttega.

Neid täpsustusi arvestades otsustas Üldkohus seejärel, et otsus sõlmida nende kahe uue reaktori ehitustööde hankeleping eelneb asjasse puutuvale abimeetmele endale ega kujuta endast abi andmise viisi, mis on abi eesmärgist lahutamatu. Riigihanke korraldamine ja võimalik muu ettevõtja valimine reaktorite ehitamiseks ei muudaks abi eesmärki, s.o kahe uue tuumareaktori tasuta kättesaadavaks tegemist nende käitamise eesmärgil, ega ka abi saajat, kelleks on äriühing Paks II. Lisaks, kui eeldada, et hankemenetlusel oleks olnud mõju abisummale – Austria Vabariik seda ei tõendanud –, siis ei oleks see asjaolu iseenesest avaldanud mingit mõju eelisele, mida see abi selle saaja jaoks endast kujutas, nimelt kahe uue reaktori tasuta kasutusse andmist nende käitamiseks.

Üldkohus rõhutas lõpuks, et vastupidi Austria Vabariigi väidetele oli komisjonil õigus viidata vaidlustatud otsuses hinnangule, mille ta oli andnud varasemas liikmesriigi kohustuste rikkumise menetluses, kus ta oli järeldanud, et kahe uue reaktori ehitamiseks otse lepingu sõlmimine äriühinguga JSC NIAEP ei rikkunud liidu riigihankealaseid õigusnorme. Nimelt välistab õiguskindluse põhimõte selle, et komisjon võiks ehitustööde hankelepingu sõlmimise riigiabi menetluses uuesti läbi vaadata, kui puudub uus teave võrreldes hetkega, mil ta otsustas rikkumismenetluse lõpetada.

Teisena lükkas Üldkohus tagasi väited, mille kohaselt eksisteeris ebaproportsionaalne konkurentsimoonutus ja ebavõrdne kohtlemine, mis viib taastuvenergia tootjate väljatõrjumiseni elektrienergia liberaliseeritud siseturult. Ta tuletas selle kohta meelde, et liikmesriik võib vabalt kindlaks määrata oma energiaallikate struktuuri ning et komisjon ei või nõuda, et riigi rahastus suunataks alternatiivsetesse energiaallikatesse.

Kolmandana, olles tagasi lükanud turgu valitseva seisundi tugevdamist või loomist käsitleva väite, jättis Üldkohus samuti kõrvale väite, mis puudutas riski Ungari elektrienergia hulgimüügituru likviidsusele.

IV. Intellektuaalomand

1. Euroopa Liidu kaubamärk

8. juuni 2022. aasta kohtuotsus Muschaweck vs. EUIPO – Conze (UM) (T-293/21, EU:T:2022:345)

Euroopa Liidu kaubamärk – Tühistamismenetlus – Euroopa Liidu sõnamärk UM – Kaubamärgi tegelik kasutamine – Kasutamine omaniku nõusolekul – Kasutamine kaubamärgi registreeritud kujul – Määruse (EÜ) nr 207/2009 artikli 51 lõike 1 punkt a (nüüd määruse (EL) 2017/1001 artikli 58 lõike 1 punkt a) – Kaubamärgi omaniku esindamine – Tähtajaks esitatud tõendid

Meditsiiniteenuste äriühing MSM [438] esitas 2010. aastal taotluse registreerida ELi kaubamärgina meditsiiniteenuste jaoks sõnaline tähis UM. Selle äriühingu suhtes algatati 2015. aastal maksejõuetusmenetlus ja nimetati pankrotihaldur.

Hageja Ulrike Muschaweck esitas 2017. aastal vaidlusaluse kaubamärgi tühistamise taotluse, tuginedes selle kaubamärgi tegeliku kasutamise puudumisele [439]. Pärast seda, kui samal aastal kuulutati välja meditsiiniteenuste äriühingu MSM pankrot, anti kõnealune kaubamärk üle arstipraksisele HUMJC [440] ning aasta hiljem registreeriti see Joachim Conze nimele, kes on eelnimetatud arstipraksise õigusjärglane.

Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti (EUIPO) tühistamisosakond rahuldas hageja taotluse osaliselt, tunnistades vaidlusaluse kaubamärgi tühistatuks kõigi kaupade ja teenuste suhtes, mille jaoks see oli registreeritud, välja arvatud songakirurgia valdkonna meditsiiniteenused. Selle otsuse peale esitati kaebus, mille EUIPO teine apellatsioonikoda rahuldamata jättis.

Üldkohus, kellele esitati hagi nende kahe otsuse tühistamise nõudes, tõlgendas esimest korda EUIPO kontrollisuuniseid Euroopa Liidu kaubamärkide kohta [441] ja täpsustas sellega seoses tähtaja pikendamist juhul, kui pikendatava tähtaja pikendamiseks esitatakse teine taotlus. Üldkohus jättis hagi rahuldamata ja otsustas, et vaidlusalust kaubamärki oli songakirurgia valdkonna meditsiiniteenuste suhtes tegelikult kasutatud.

Üldkohtu hinnang

Esiteks leidis Üldkohus, et J. Conzel kui arstipraksise HUMJC partneril oli õigus anda hagejat tühistamisosakonnas esindavale advokaadibüroole volitus omal algatusel ja ilma hageja nõusolekuta. Nimelt oleks juhul, kui hageja pidanuks asjaomaseks esindamiseks nõusoleku andma, olnud väga suur oht, et tema kui vaidlusaluse kaubamärgi tühistamise taotleja selle nõusoleku andmisest keeldub. Selline olukord kahjustaks aga arstipraksise HUMJC õigust tõhusale kohtulikule kaitsele [442].

---

438 Medizinische Systeme Dr. Muschaweck GmbH (edaspidi „meditsiiniteenuste äriühing MSM“).

439 Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta määruse (EÜ) nr 207/2009 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2009, L 78, lk 1) artikli 51 lõike 1 punkti a alusel.

440 Arstipraksis Hernienzentrum Dr. Ulrike Muschaweck und PD Dr. Joachim Conze PartG.

441 Edaspidi „EUIPO kontrollisuunised“. Nendega on võimalik tutvuda EUIPO veebisaidil.

442 Vastavalt Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklile 47.

Teiseks lükkas Üldkohus tagasi väite, mille kohaselt esitati vaidlusaluse kaubamärgi arstipraksises HUMJC tegelikku kasutamist puudutavad tõendid apellatsioonikojale hilinenult.

Üldkohus tuletas meelde, et EUIPO kontrollisuunised kujutavad endast EUIPO enda välja pakutud käitumissuuniste kokkuvõtet ning tingimusel, et need on kooskõlas ülimuslike õigusnormidega, peab EUIPO neid eeskirju järgima. Kuigi kõnealused suunised ei ole siduvad, kujutavad need endast nimelt siiski viiteallikat, mis kajastab EUIPO tegutsemist kaubamärgi valdkonnas. EUIPO kontrollisuunistes on ette nähtud, et kui pikendatava tähtaja pikendamise taotlus esitatakse enne selle tähtaja möödumist ja seda ei rahuldata, antakse asjaomasele poolele tähtaja järgimiseks vähemalt üks päev, isegi kui pikendamistaotlus saabus viimasel päeval enne tähtaja lõppu[443]. Selleks et säiliks nende suuniste soovitav toime, tuleb Üldkohtu sõnul uus tähtaeg määrata alates kuupäevast, mil EUIPO osakond, kellele on esitatud tähtaja pikendamise taotlus, teeb teatavaks oma vastuse. Sama tähtaja teistkordne pikendamistaotlus lükatakse tagasi, välja arvatud juhul, kui taotlust esitav pool selgitab ja põhjendab nõuetekohaselt „erandlikke asjaolusid“, mis takistasid tal nõutavaid toiminguid teha kahe eelneva tähtaja jooksul ja mis ikka veel takistavad tal seda tähtaega järgida[444].

Kõnealuses asjas tuvastas Üldkohus esmalt, et vaidlusaluse kaubamärgi tegeliku kasutamise kohta tõendite esitamise tähtaeg, mille pikendamist arstipraksis HUMJC teist korda taotles, on pikendatav tähtaeg ja nimetatud arstipraksis esitas pikendamistaotluse viimasel päeval enne tähtaja lõppu. Veel märkis Üldkohus, et vastuolu ülimuslike õigusnormidega ei tingi see, kui tähtaja viimasel päeval esitatud pikendamistaotluse alusel antakse sisuliselt õigluse kaalutlusel vähemalt ühepäevane lisatähtaeg. Seega ei oleks tühistamisosakond vastusena arstipraksise HUMJC esitatud teisele tähtaja pikendamise taotlusele saanud piirduda selle taotluse tagasilükkamisega, määramata täiendavat tähtaega alates vastuse teatavaks tegemise päevast. Seega ei saa teise pikendamistaotluse esitamise ja tühistamisosakonna vastuse vahele jäävas ajavahemikus esitatud tõendeid pidada hilinenult esitatuks ning neid tuleb vaidlusaluse kaubamärgi kasutamise kontrollimisel arvesse võtta.

Kolmandaks ja viimasena kinnitas Üldkohus, et vaidlustatud kaubamärki on songakirurgia valdkonna meditsiiniteenuste jaoks tegelikult kasutatud. Kõigepealt märkis ta, et vaidlusaluse kaubamärgi tegeliku kasutamise seisukohalt arvesse võetav tähtaeg hõlmab tühistamistaotluse esitamisele eelnevat viit aastat ja seda ka juhul, kui see osaliselt kattub tähtajapikendusega[445]. Järgmiseks otsustas Üldkohus, et arstipraksis HUMJC kasutas vaidlusalust kaubamärki meditsiiniteenuste äriühingu MSM nõusolekul, kellele see kaubamärk asjaomases ajavahemikus kuulus. Täpsemalt öeldes oli vaidlusaluse kaubamärgi kasutamiseks oma vaikimisi nõusoleku juba aastaid tagasi andnud selle äriühingu pankrotihaldur. Lõpuks sedastas Üldkohus vaidlusaluse kaubamärgi territoriaalse kasutamise kohta, et tõenditest selgub, et arstipraksis ei tegutsenud mitte ainult Münchenis, vaid kogu Saksamaa territooriumil ning lisaks ka Londonis.

6. juuli 2022. aasta kohtuotsus Zdút vs. EUIPO – Nehera jt (nehera) (T-250/21, EU:T:2022:430)

---

443 EUIPO kontrollisuuniste punkt 4.3, mis käsitleb EUIPO ettenähtud tähtaegade pikendamist.

444 *Idem*.

445 Vastavalt määruse nr 207/2009 artikli 15 lõike 1 esimesele lõigule ja artikli 51 lõike 1 punktile a hõlmab see tähtajapikendus Euroopa Liidu kaubamärgi registreerimisele järgnevat viit aastat. Selle ajavahemiku vältel ei saa kaubamärgi omaniku õigusi tühistatuks kuulutada.

Euroopa Liidu kaubamärk – Kehtetuks tunnistamise menetlus – Euroopa Liidu kujutismärk NEHERA – Absoluutne kehtetuks tunnistamise põhjus – Pahausksuse puudumine – Määruse (EÜ) nr 207/2009 artikli 52 lõike 1 punkt b (nüüd määruse (EL) 2017/1001 artikli 59 lõike 1 punkt b)

Hageja Ladislav Zdút registreeris 2014. aastal Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ametis (EUIPO) Euroopa Liidu kujutismärgi NEHERA tekstiiltoodete jaoks.

I. Nehera, J.-H. Nehera ja N. Sehnal esitasid 2019. aastal selle kaubamärgi kehtetuks tunnistamise taotluse, tuginedes hageja pahausksusele registreerimistaotluse esitamisel[446]. Nad tõid esile, et nende vanaisa Jan Nehera asutas 30. aastatel Tšehhoslovakkias äriühingu, mis turustas rõivaid ja aksessuaare, ning oli vaidlusaluse kaubamärgiga identse maineka riigisisese kaubamärgi registreerinud ja seda kasutanud.

EUIPO teine apellatsioonikoda rahuldas selle taotluse. Viimati nimetatu asus seisukohale, et hageja oli Jan Nehera ja varasema Tšehhoslovakkia kaubamärgi mainet ära kasutanud ning seega oli hageja vaidlusaluse kaubamärgi registreerimistaotluse esitamisel tegutsenud pahauskselt.

Hageja esitas Üldkohtule hagi, nõudes EUIPO apellatsioonikoja otsuse tühistamist.

Üldkohus tühistas vaidlustatud otsuse ja täpsustas mõistet „pahausksus“ olukorras, mil esineb kavatsus kasutada ära varasema kaubamärgi mainet või mõne isiku nime kuulsust.

Üldkohtu hinnang

Kõigepealt märkis Üldkohus, et taotleja pahausksuse hindamisel on võimalik võtta arvesse seda, kuivõrd tuntud oli asjaomane tähis selle registreerimise taotluse esitamise ajal, muu hulgas juhul, kui kolmas isik oli varem selle tähise kaubamärgina registreerinud või seda kasutanud. Nimelt tõendab taotleja pahausksust asjaolu, et registreerimistaotluses esitatud tähise kasutamine võimaldab taotlejal ära kasutada varasema kaubamärgi või tähise või ka kuulsa isiku mainet. Maine olemasolu ja ärakasutamise esinemise hindamisel on asjaomaseks avalikkuseks nende kaupade keskmine tarbija, mille jaoks vaidlusalune kaubamärk on registreeritud.

Seejärel leidis Üldkohus, et tähise või nime maine ärakasutamine on põhimõtteliselt võimalik vaid siis, kui sellel tähisel või nimel on tegelikult ja praegusel ajal teatud maine või kuulsus. Samas ei olnud vaidlusaluse kaubamärgi registreerimise taotluse esitamise kuupäeval Tšehhoslovakkia varasem kaubamärk ja Jan Nehera nimi enam registreeritud ega kaitstud ja ükski kolmas isik ei kasutanud neid rõivaste turustamiseks ning need ei olnud asjaomase avalikkuse silmis tuntud. Selles osas täpsustas Üldkohus, et taotleja pahausksuse tõendamiseks ei piisa ainuüksi asjaolust, et ta teadis või pidi teadma, et mõni kolmas isik on minevikus kasutanud taotletava kaubamärgiga identset või sarnast kaubamärki.

Veel märkis Üldkohus, et ainuüksi sellest, et asjaomane avalikkus tajub seost vaidlusaluse kaubamärgi ja varasema tähise vahel, ei piisa järelduseks, et tegemist on varasema tähise või nime maine ärakasutamisega. Sellega seoses rõhutas ta, et hageja on teinud omal kulul ärilisi jõupingutusi varasema Tšehhoslovakkia kaubamärgi kuvandi taaselustamiseks ja pelk asjaolu, et selle kaubamärgi reklaamimisel viidati sellele kaubamärgile ja selle ajaloolisele kuvandile, ei ole vastuolus ausa tööstus- või kaubandustavaga.

---

446 Nõukogu 26. veebruari 2009. aasta määruse (EÜ) nr 207/2009 Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (ELT 2009, L 78, lk 1) artikli 52 lõike 1 punkti b tähenduses.

Lisaks leidis Üldkohus, et ei saa välistada, et teatud konkreetsetel asjaoludel võib see, kui kolmas isik võtab kunagise tuntud kaubamärgi või kunagi kuulsa isiku nime uuesti kasutusse, luua väära mulje järjepidevus- või pärimissuhte olemasolust selle endise kaubamärgi või isikuga. Nii võib see olla eelkõige juhul, kui kaubamärgitaotleja esitleb end asjaomasele avalikkusele varasema kaubamärgi omaniku õigus- või majandusliku järglasena, samas kui varasema kaubamärgi omaniku ja kaubamärgitaotleja vahel puudub järjepidevus- või pärimissuhe. Seda asjaolu võib vajaduse korral võtta arvesse, et teha kindlaks taotleja pahausksus. Samas ei ilmnenud Üldkohtu arvates kõnealusel juhul, et hageja oleks tahtlikult üritanud luua väära muljet tema äriühingu ja Jan Nehera tegevuse jätkamisest või pärandisuhtest.

Lõpuks käsitles Üldkohus hageja väidetavat kavatsust petta Jan Nehera järeltulijaid ja pärijaid ning nende õigusi kuritarvitada. Sellega seoses märkis ta, et vaidlusaluse kaubamärgi registreerimistaotluse esitamise ajal ei olnud Tšehhoslovakkia varasemal kaubamärgil ja Jan Nehera nimel enam mingit õiguskaitset. Seetõttu ei olnud tema järeltulijatel ja pärijatel mingit õigust, mis võiks olla seotud pettusega või mida hageja oleks saanud kuritarvitada.

Seetõttu järeldas Üldkohus, et hageja ei olnud tegutsenud pahauskselt ja tühistas EUIPO teise apellatsioonikoja otsuse.

2. Disainilahendused

27. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Group Nivelles vs. EUIPO – Easy Sanitary Solutions (duši äravoolurenn) (T-327/20, EU:T:2022:263)

Ühenduse disainilahendus – Kehtetuks tunnistamise menetlus – Duši äravoolurennis seisnev registreeritud disainilahendus – Varasem disainilahendus, mis on esitatud pärast kehtetuks tunnistamise taotluse esitamist – Määruse (EÜ) nr 2245/2002 artikli 28 lõike 1 punkti b alapunkt v – Apellatsioonikoja kaalutlusõigus – Kohaldamisala – Määruse (EÜ) nr 6/2002 artikli 63 lõige 2 – Suuline menetlus ja menetlustoimingud – Määruse nr 6/2002 artiklid 64 ja 65 – Kehtetuse alus – Eristatavus – Määruse nr 6/2002 artikkel 6 ja artikli 25 lõike 1 punkt b – Varasema disainilahenduse identifitseerimine – Varem omandatud täielikud õigused – Vaidlusaluse disainilahenduse omaduste kindlakstegemine – Igakülgne võrdlemine

Easy Sanitary Solutions BV-le kuulub duši äravoolurennis seisnev ühenduse disainilahendus. Hageja Group Nivelles NV õiguseellane I-Drain BVBA esitas selle disainilahenduse kehtetuks tunnistamise taotluse, väites, et sellel puudub uudsus ja eristatavus. Kehtetuks tunnistamise taotluses oli nimetatud vaid üks varasem rahvusvaheline disainilahendus. I-Drain esitas oma vastuses Easy Sanitary Solutionsi seisukohtadele väljavõtted Blücheri kataloogidest, millel oli aga kujutatud üks teine disainilahendus, nimelt duši äravoolurenni katteplaat.

Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti (EUIPO) kehtetuks tunnistamise osakond, apellatsioonikoda ja seejärel Üldkohus analüüsisid vaidlusalust disainilahendust, võttes varasema disainilahendusena arvesse Blücheri kataloogide katteplaadi. Üldkohus tühistas 13. mai 2015. aasta otsusega [447]

[447] 13. mai 2015. aasta kohtuotsus ***Group Nivelles* vs. *EUIPO – Easy Sanitary Solutions (duši äravoolurenn)*** (T-15/13, EU:T:2015:281).

apellatsioonikoja esimese otsuse. Selle kohtuotsuse peale esitatud apellatsioonkaebused jäeti Euroopa Kohtu 21. septembri 2017. aasta otsusega[448] rahuldamata.

Asi saadeti EUIPO apellatsioonikojale uuesti läbivaatamiseks. Pärast märkimist, et varem asja läbi vaadanud instantsid kontrollisid varasema disainilahendusena disainilahendust, mida kehtetuks tunnistamise taotluses ei olnud esitatud, lähtus apellatsioonikoda varasema disainilahendusena üksnes kehtetuks tunnistamise taotluses nimetatud disainilahendustest. Ta asus seisukohale, et vaidlusalune disainilahendus on eristatav ning seega on see *a fortiori* uudne. Kehtetuks tunnistamise taotlus jäeti rahuldamata.

Group Nivelles esitas hagi, mille Üldkohus jättis rahuldamata, otsustades, et lähtuda võib üksnes neist varasematest disainilahendustest, mis on kehtetuks tunnistamise taotluses identifitseeritud.

Üldkohtu hinnang

Esiteks märkis Üldkohus, et varasema disainilahenduse identifitseerimine peab toimuma kehtetuks tunnistamise taotluse esitamisel, kuna sellega määratletakse vaidluse ese. Seega saab EUIPO-le antud kaalutlusõigust võtta arvesse fakte ja tõendeid, mille asjaomased pooled on esitanud hilinenult[449], kohaldada üksnes faktidele ja tõenditele[450], mitte aga varasematele disainilahendustele ja nende reproduktsioonidele ega nende suhtes esitatud viitele[451]. Nimelt, kuigi täiendavate tõendite arvessevõtmine võib laiendada kehtetuks tunnistamise taotluse faktilist raamistikku, kui lisatakse muid tõendeid varasemate disainilahenduste kohta, millele on juba tuginetud, ei saa sellega siiski laiendada selle taotluse õiguslikku raamistikku, kuna selle taotluse ulatus määrati lõplikult kindlaks selle esitamise ajal, kui identifitseeriti varasemad disainilahendused, millele tuginetakse. Järelikult tuli analüüsida üksnes kehtetuks tunnistamise taotluses nimetatud varasemaid disainilahendusi.

Teiseks lükkas Üldkohus tulemusetuse tõttu tagasi väite, mille kohaselt apellatsioonikoda eksis vaidlusaluse disainilahenduse omaduste kindlaksmääramisel, kuna viidatud viga ei tehtud mitte otsuse põhjendustes, vaid asjaolude kokkuvõttes. Lisaks leidis ta, et vaidlusalust disainilahendust tuleb võrrelda varasemate disainilahendustega selles vormis, nagu see on registreeritud. Järeldusi vaidlusaluse disainilahenduse eseme ja omaduste kohta ei saa jätta poolte hinnata.

Kolmandaks kinnitas Üldkohus vaidlusaluse disainilahenduse eristatavust. Kõigepealt tõi ta esile, et varasem disainilahendus, mis kujutab endast muud toodet kui see, mis on vaidlustatud disainilahendus, kujutab endast põhimõtteliselt asjakohast varasemat disainilahendust vaidlustatud disainilahenduse eristatavuse hindamiseks. Seejärel täpsustas ta, et võimalikud vead, mis apellatsioonikoda tegi seoses duši äravoolurenni vaid ühes osas seisnevate varasemate disainilahenduste omadustega, ei mõjuta asjaomase otsuse õiguspärasust, kuna ei eksitud võrdluses tervikliku disainilahendusega. Kuna varasem disainilahendus peab kujutama endast varasemat terviklikku lahendust, siis on nimelt asjakohased üksnes terviklikud duši äravoolurennide kujutised. Lõpuks, võttes arvesse vaidlusaluse disainilahenduse elegantset ja minimalistliku välimust, asus ta

---

448 21. septembri 2017. aasta kohtuotsus ***Easy Sanitary Solutions ja EUIPO* vs. *Group Nivelles*** (C-361/15 P ja C-405/15 P, EU:C:2017:720).

449 Nõukogu 12. detsembri 2001. aasta määruse (EÜ) nr 6/2002 ühenduse disainilahenduse kohta (EÜT 2002, L 3, lk 1; ELT eriväljaanne 13/27, lk 142) artikli 63 lõige 2.

450 Komisjoni 21. oktoobri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 2245/2002, millega rakendatakse määrus nr 6/2002 (EÜT 2002, L 341, lk 28; ELT eriväljaanne 13/31, lk 14), artikli 28 lõike 1 punkti b alapunkti vi tähenduses.

451 Määruse nr 2245/2002 artikli 28 lõike 1 punkti b alapunkt v.

seisukohale, et varasemast disainilahendusest jääb erinev üldmulje, kuna selle määravad kindlaks selle otstarbest tulenevad ja mittedekoratiivsed omadused.

Peale selle märkis Üldkohus, et kuigi EUIPO võib korraldada suulise menetluse[452], on sellest keeldumine ilmne viga üksnes juhul, kui on tõendatud, et tal ei olnud kõiki vajalikke tõendeid. Mis puudutab tunnistajate ärakuulamisest keeldumist[453], siis ei ole tehtud mingit ilmset viga, kui ütlusi võis esitada kirjalikult, ja veelgi vähem siis, kui neid ütlusi ka tegelikult esitati nagu kõnealuses asjas.

Lõpuks rõhutas Üldkohus, et metoodika ja menetlusökonoomia põhjustel ei ole uudsuse tingimust vaja analüüsida, kuna disainilahenduse eristatavus võimaldab järeldada, et see on uudne.

452 Määruse nr 6/2002 artikli 64 lõige 1.

453 Määruse nr 6/2002 artikli 65 lõiked 1 ja 3.

V. Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – piiravad meetmed

1. Ukraina

27. juuli 2022. aasta kohtuotsus RT France vs. nõukogu (T-125/22, EU:T:2022:483)

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – Piiravad meetmed seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas – Teatavate meediakanalite sisu levitamise ajutine keeld ning vastavate ringhäälingulitsentside peatamine – Kandmine selliste üksuste loetellu, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid – Nõukogu pädevus – Kaitseõigused – Õigus olla ära kuulatud – Sõna- ja teabevabadus – Proportsionaalsus – Ettevõtlusvabadus – Kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõte

24. veebruaril 2022 Venemaa Föderatsiooni (edaspidi „Venemaa“) poolt Ukraina vastu alustatud sõjalise agressiooni tõttu võttis Euroopa Liidu Nõukogu Venemaa vastu mitu piiravate meetmete „paketti“. Need meetmed täiendavad varasemaid meetmeid, mille nõukogu võttis alates 2014. aastast seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseeris olukorda Ukrainas[454], ja vastusena sellele, et Venemaa annekteeris ebaseaduslikult Krimmi ja Sevastopoli linna[455].

Selles kontekstis võttis nõukogu 1. märtsil 2022 vastu otsuse 2022/351[456] ja määruse 2022/350[457] (edaspidi „vaidlustatud aktid“), et ajutiselt keelata Ukraina-vastast sõjalist agressiooni toetav Venemaa propagandategevus, mis on suunatud liidu ja naaberriikide kodanikuühiskonnale ning mida rakendatakse tema kontrolli all olevate eri meediakanalite kaudu, kuna selline tegevus kujutab endast ohtu liidu avalikule korrale ja julgeolekule. Sellest tulenevalt on kõigil Euroopa Liidus asutatud operaatoritel keelatud levitada vaidlustatud aktide lisades loetletud juriidiliste isikute, üksuste või asutuste toodetud sisu[458].

Hageja RT France kanti vaidlustatud aktide lisades sisalduvatesse üksuste loeteludesse. See ainuaktsionäriga lihtsustatud aktsiaselts, mille asukoht on Prantsusmaal, tegeleb temaatiliste telekanalite väljaandmisega. Kogu hageja aktsiakapital kuulub osakapitalita Vene Föderatsiooni sõltumatule mittetulundusühingule ANO „TV Novosti“, mille registrijärgne asukoht on Moskvas (Venemaa). Hageja palus tühistada vaidlustatud aktid põhjusel, et oli eiratud tema sõna- ja

---

454 Nõukogu 31. juuli 2014. aasta otsus 2014/512/ÜVJP, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2014, L 229, lk 13).

455 Nõukogu 17. märtsi 2014. aasta otsus 2014/145/ÜVJP, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava või ohustava tegevusega (ELT 2014, L 78, lk 16).

456 Nõukogu 1. märtsi 2022. aasta otsus (ÜVJP) 2022/351, millega muudetakse otsust 2014/512/ÜVJP, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2022, L 65, lk 5).

457 Nõukogu 1. märtsi 2022. aasta määrus (EL) 2022/350, millega muudetakse määrust (EL) nr 833/2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2022, L 65, lk 1).

458 Otsuse 2014/512/ÜVJP artikkel 4g: „1. Operaatoritel on keelatud edastada või võimaldada, hõlbustada või muul viisil toetada IX lisas loetletud juriidiliste isikute, üksuste või asutuste mis tahes sisu edastamist või levitamist, sealhulgas uute või eelpaigaldatud vahendite abil, nagu kaabellevi, satelliit, IP-televisioon, internetiteenuste osutajad, interneti videojagamisplatvormid või -rakendused.

2. Kõik ringhäälingulitsentsid või IX lisas loetletud juriidiliste isikute, üksuste või asutustega sõlmitud loa andmise, edastamis- ja levitamiskokkulepped peatatakse.“

teabevabadust ning ettevõtlusvabadust. Ta tugines ka diskrimineerimiskeelu põhimõtte rikkumisele. Lisaks seadis ta kahtluse alla nõukogu pädevuse võtta vastu kõnealused aktid.

Üldkohus (suurkoda) tegi omal algatusel kohaldatud kiirendatud menetluse[459] tulemusel esimest korda otsuse nõukogu kehtestatud piiravate meetmete kohta, millega keelatakse audiovisuaalse sisu levitamine. Üldkohus tuletas sellega seoses meelde, et nõukogu on pädev võtma Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) alusel vastu selliseid meetmeid, ning väljendas oma seisukohta eeskätt seoses küsimusega, kas on järgitud kaitseõiguseid, ja seoses audiovisuaalse meedia sõnavabaduse teostamise piirangutega, arvestades Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 52 lõikes 1 ette nähtud tingimusi.

Üldkohtu hinnang

Alustuseks märkis Üldkohus seoses nõukogu pädevusega võtta vastu kõnealused piiravad meetmed, et Euroopa Liidu lepingu asjakohaste sätete alusel toetab liit rahvusvahelist „rahu [ja] turvalisust“[460] ning et nõukogule on sel eesmärgil antud pädevus võtta vastu „otsuseid, milles määratletakse liidu lähenemisviis geograafilist või temaatilist laadi küsimusele“ [461]. Üldkohus täpsustas, et ÜVJP küsimustes kuuluvad liidu pädevusse kõik välispoliitika valdkonnad ja kõik liidu julgeolekuga[462] seotud küsimused ning et liidu tegevus rahvusvahelisel areenil on suunatud eeskätt demokraatia, õigusriigi, inimõiguste ja põhivabaduste universaalsuse ning jagamatuse, inimväärikuse ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja põhimõtete ja rahvusvahelise õiguse austamise edendamisele[463]. Mõistet „liidu lähenemisviis“ tuleb tõlgendada laialt, mistõttu see võib seisneda ka selliste otsuste vastuvõtmises, millega nähakse ette meetmed, mis muudavad vahetult eraõiguslike isikute õiguslikku olukorda; seda kinnitab ELTL artikli 275 teise lõigu sõnastus[464]. Vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega kasutas nõukogu seega liidule aluslepingute ÜVJPd käsitlevate sätetega antud pädevust.

Üldkohus rõhutas sellega seoses, et asjaoluga, et sellistel liikmesriikide haldusasutustel nagu Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique (audiovisuaal- ja digisidet reguleeriv asutus; Arcom) Prantsusmaal on pädevus määrata kõnealustele audiovisuaalüksustele sanktsioone, ei ole nõukogu niisugune pädevus vastuolus, kuivõrd neile ametiasutustele antud pädevus ei põhine samadel väärtustel ega taotle samu eesmärke. Niisugused haldusasutused ei saa nimelt tagada samu tulemusi kui selline nõukogu ühtne ja kohene sekkumine kogu liidu territooriumil nagu sekkumine ÜVJP raames.

Seoses põhiõiguste rikkumisega, millele hageja viitas, märkis Üldkohus, et vastavalt harta artikli 52 lõikes 1 ettenähtule ei ole põhiõigused absoluutsed õigused ja neid võib piirata, tingimusel et asjaomased piirangud on ette nähtud seadusega, arvestavad asjaomase põhiõiguse olemust ja on

---

459 Mis viidi läbi vastavalt Üldkohtu kodukorra artikli 151 lõikele 2. Üldkohtu president oli varem jätnud 30. märtsi 2022. aasta kohtumäärusega (***RT France* vs. *nõukogu***, T-125/22 R, ei avaldata, EU:T:2022:199) rahuldamata hageja esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotluse.

460 ELL artikli 3 lõige 5.

461 ELL artikkel 29.

462 ELL artikli 24 lõige 1.

463 ELL artikli 21 lõige 1.

464 ELTL artikli 275 teine lõik: „Kohus on […] pädev kontrollima Euroopa Liidu lepingu artikli 40 järgimist ning tegema otsuseid käesoleva lepingu artikli 263 neljandas lõigus sätestatud tingimuste kohaselt algatatud kohtuasjades, mis puudutavad füüsiliste või juriidiliste isikute suhtes nõukogu poolt Euroopa Liidu lepingu V jaotise 2. peatüki alusel vastuvõetud piiravaid meetmeid sätestavate otsuste seaduslikkust.“

proportsionaalsuse põhimõtet arvestades vajalikud ning vastavad liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele.

Nii märkis Üldkohus seoses kaitseõiguste ning eeskätt õiguse olla ära kuulatud rikkumisega ÜVJP eesmärke silmas pidades, et kõnealused meetmed võeti erakorralises ja äärmiselt kiireloomulises kontekstis, mida iseloomustas olukorra kiire halvenemine, mis muutis keeruliseks konflikti laienemise ennetamise eesmärgil võetud meetmete mis tahes moduleerimise. Ta märkis lisaks, et nn hübriidohtude, sealhulgas desinformatsiooniga võitlemise strateegia raames muutus piiravate meetmete võtmine selliste meediakanalite suhtes nagu hageja, mida rahastatakse Venemaa riigi eelarvest ning mis on selle agressorriigi juhtide otsese või kaudse kontrolli all, relvastatud konflikti puhkemise tagajärjel vältimatult vajalikuks ning kiireloomuliseks, et säilitada demokraatliku arutelu terviklikkus Euroopa ühiskonnas, sest neid meediakanaleid peetakse desinformatsiooni ja faktide moonutamise pideva ja kooskõlastatud tegevuse läbiviijateks. Pidades silmas vaidlustatud aktide vastuvõtmise äärmiselt erandlikku konteksti, nende eesmärki ja nendega ette nähtud piiravate meetmete tõhusust, asus Üldkohus seisukohale, et liidu ametiasutused ei olnud seega kohustatud hagejat ära kuulama enne tema nime esmakordset kandmist kõnealustesse loeteludesse ja järelikult ei rikutud hageja õigust olla ära kuulatud.

Seejärel tuletas Üldkohus seoses sõna- ja teabevabaduse rikkumisega[465] kõigepealt meelde Euroopa Inimõiguste Kohtu selle valdkonna praktikas välja kujundatud põhimõtteid[466]. Arvestades meedia mõjuvõimu kaasaegses ühiskonnas, kaitstakse nii ajakirjanike õigust edastada teavet üldist huvi pakkuvate küsimuste kohta tingimusel, et nad tegutsevad heauskselt ja täpsetele faktidele tuginedes ning annavad „usaldusväärset ja täpset“ teavet ajakirjanduseetikat ja vastutava ajakirjanduse põhimõtteid järgides. Kõnealuste piiravate meetmete proportsionaalsuse hindamisel tuleb sellega seoses arvesse võtta asjaolu, et audiovisuaalse meedia mõju on palju vahetum ja tugevam kui trükiajakirjandusel. Üldkohus juhtis tähelepanu ka sellele, et erinevalt avaldustest, mis käsitlevad üldist huvi pakkuvaid küsimusi ja mille puhul kaitse on tugev, ei kaitsta üldjuhul avaldusi, millega pooldatakse või õigustatakse vägivalla kasutamist ja apoloogiat, vihkamist või muid sallimatuse vorme, mistõttu tuleb erilist tähelepanu pöörata kasutatud sõnadele ning avalduse levitamise kontekstile.

Analüüsides harta artikli 52 lõike 1 tingimusi, märkis Üldkohus seejärel, et kõnealused piiravad meetmed on eeskätt ette nähtud „seadusega“, kuivõrd need kehtestati aktides, mis on üldkohaldatavad ja millel on liidu õiguses selge õiguslik alus[467], ning et need olid hageja tegevust silmas pidades ettenähtavad. Samuti on täidetud tingimus, mille kohaselt tuleb taotleda liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvat eesmärki. Nimelt taotleb nõukogu kõnealuste piiravate meetmete abil kahte eesmärki, milleks on kaitsta liidu avalikku korda ja julgeolekut, mida ohustab kõnealune propagandakampaania, ning avaldada Venemaa võimule survet, et see lõpetaks Ukraina-vastase sõjalise agressiooni.

Üldkohus leidis veel, et nõukogu leidis õigesti, et erinevad esitatud tõendid kujutavad endast piisavalt konkreetsete, täpsete ja kokkulangevate kaudsete tõendite kogumit, mis võib kinnitada, et hageja toetas enne vaidlustatud aktide vastuvõtmist aktiivselt Venemaa poliitikat Ukraina suhtes ning levitas teavet, mis õigustas Ukraina-vastast sõjalist agressiooni ja mis võis oluliselt ning otseselt ohustada

---

465 Harta artikkel 11.

466 Vt sel teemal eeskätt: EIK 5. aprilli 2022. aasta otsus NIT S.R.L. *vs*. Moldova Vabariik, CE:ECHR:2022:0405JUD 002847012, punktid 178–182, ja EIK 15. oktoobri 2015. aasta otsus Perinçek *vs*. Šveits, CE:ECHR:2015:1015JUD 002751008, punktid 197, 205, 206 ja 230.

467 St ELL artikkel 29 vaidlustatud otsuse puhul ja ELTL artikkel 215 vaidlustatud määruse puhul.

liidu avalikku korda ja julgeolekut. Ta leidis sellega seoses, et hageja esitatud tõendid ei anna tunnistust sellest, et hageja käsitles käimasolevat sõda käsitlevat teavet üldiselt tasakaalustatult.

Üldkohus rõhutas lõpuks mängus olevate huvide kaalumise kontekstis, et kõnealuse teabe käsitlemise suhtes ei saa kohaldada tugevdatud kaitset, mille harta artikkel 11 näeb ette ajakirjandusvabaduse puhul. Sellega seoses tuleb arvesse võtta ka Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni 16. detsembri 1966. aasta kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti, millest võtavad osa nii liikmesriigid kui ka Venemaa ning mis näeb ette, et „[i]gasugune sõjapropaganda peab olema seadusega keelatud“[468]. Kohtuasja erakorralist konteksti arvestades järeldas Üldkohus, et kõnealused hageja sõnavabaduse piirangud on proportsionaalsed võetud meetmetega taotletavate eesmärkidega.

Ka seoses ettevõtlusvabaduse rikkumisega leidis Üldkohus, et kuivõrd kõnealused meetmed on ajutised ja tagasipööratavad, siis ei riiva need ebaproportsionaalselt hageja ettevõtlusvabaduse olemust.

Lõpetuseks märkis Üldkohus seoses eeskätt harta artikli 21 lõikes 2 ette nähtud kodakondsuse alusel diskrimineerimise keelu põhimõtte eiramisega, et seda tuleb kohaldada vastavalt ELTL artikli 18 lõigule 1[469], mis käsitleb olukordi, mis kuuluvad liidu õiguse kohaldamisalasse ning kus liikmesriigi kodanikku koheldakse teise liikmesriigi kodanikuga võrreldes ainuüksi tema kodakondsusest tulenevalt diskrimineerivalt. Üldkohus täheldas selle küsimuse kohta, et olukorras, kus väidetavalt diskrimineeritakse hagejat Vene aktsionäride tõttu, kusjuures hagejat koheldakse sel põhjusel väidetavalt ebasoodsamalt kui teisi Prantsuse audiovisuaalmeedia kanaleid (mille üle kolmanda riigi üksusel ei ole samalaadset kontrolli), ei kuulu selline ebavõrdne kohtlemine selle sätte kohaldamisalasse.

Eeltoodut arvestades jättis Üldkohus hagi rahuldamata.

2. Süüria

18. mai 2022. aasta kohtuotsus Foz vs. nõukogu (T-296/20, EU:T:2022:298)

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – Süüria vastu suunatud piiravad meetmed – Rahaliste vahendite külmutamine – Hindamisviga – Proportsionaalsus – Omandiõigus – Õigus tegeleda majandustegevusega – Võimu kuritarvitamine – Põhjendamiskohustus – Kaitseõigused – Õigus õiglasele menetlusele – Loetellu kandmise kriteeriumide kindlaksmääramine

Amer Foz on Süüria kodanikust ettevõtja. Tema nimi kanti 2020. aasta veebruaris[470] nende isikute ja üksuste loetellu, kellele kohaldatakse Euroopa Liidu Nõukogu poolt Süüria Araabia Vabariigi vastu

---

468 Artikli 20 lõige 1.

469 ELTL artikli 18 esimene lõik: „Ilma et see piiraks aluslepingutes sisalduvate erisätete kohaldamist, on aluslepingutes käsitletud valdkondades keelatud igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel.“

470 Nõukogu 17. veebruari 2020. aasta rakendusotsus (ÜVJP) 2020/212, millega rakendatakse otsust 2013/255/ÜVJP, mis käsitleb Süüria vastu suunatud piiravaid meetmeid (ELT 2020, L 43 I, lk 6), ja nõukogu 17. veebruari 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/211, millega rakendatakse määrust (EL) nr 36/2012, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses olukorraga Süürias (ELT 2020, L 43 I, lk 1).

võetud piiravaid meetmeid, ning jäeti sellesse 2020. aasta mais ja 2021. aasta mais[471]. Ta kanti sellesse loetellu kui suurärimees, kellel on isiklikud ja perekondlikud ärihuvid ja tegevused paljudes Süüria majandussektorites, saades majanduslikku kasu juurdepääsust ärivõimalustele ning toetades Süüria režiimi, olles seotud oma venna Samer Foziga, kes on samuti neisse loeteludesse kantud. Nõukogu märkis 2021. aasta mais, et ta viib oma vennaga ellu mitut äriprojekti, eelkõige kaablite ja päikeseenergia tootmise sektoris, ning et need kaks venda tegelevad Süüria režiimi nimel koos Iraagi ja Levandi Islamiriigiga (edaspidi „ISIL“) mitmesuguse tegevusega, sealhulgas relvade ja laskemoona tarnimisega nisu ja nafta eest.

Amer Fozi nimi kanti kõnealustesse loeteludesse kolme kriteeriumi alusel, milleks on Süürias tegutsev suurärimees, seotus Süüria režiimiga ja seos isiku või üksusega, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid[472].

Üldkohus jättis rahuldamata tühistamishagi, mille Amer Foz esitas nende aktide peale, millega tema nimi kanti kõnealustesse loeteludesse (edaspidi „esialgsed aktid“, „2020. aasta loeteludesse jätmise aktid“ ja „2021. aasta loeteludesse jätmise aktid“), täpsustades nimetatud loeteludesse kandmise kriteeriume juhuks, kui nõukogu kohaldab samal ajal erinevaid loeteludesse kandmise kriteeriume. Üldkohus täpsustas seoses sellega eelkõige selle kriteeriumi ulatust, mis puudutab seotust muu isiku või üksusega, kelle suhtes juba piiravaid meetmeid kohaldatakse. Ta analüüsis ka meetodil, mida ta ei ole veel varem kasutanud, tingimust, mis on seotud piisava teabe olemasoluga selle kohta, et loeteludesse kantud isikute puhul ei ole võetud meetmetest tegelikku kõrvalehoidmise ohtu. Kui see tingimus on täidetud, siis isikut, kellel on seos teise isiku või üksusega, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid, nimetatud loeteludesse ei jäeta.

Üldkohtu hinnang

Üldkohus kordas kõigepealt, et sama isiku jaoks võivad mitu loetellu kandmise põhjendust kattuda, ja tugines seejuures erinevatele kriteeriumidele. Kohaldades analoogia alusel kohtuotsust Kaddour *vs*. nõukogu[473], võib isikut käsitada Süürias tegutseva mõjuka ettevõtjana ja teda võib pidada eelkõige ärisidemete kaudu seotuks teise isikuga, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid sama tegevuse tõttu. Samuti võib see isik olla seotud Süüria režiimiga, olles samadel põhjustel seotud isikuga, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid.

Seejärel kordas Üldkohus selles osas, mis puudutab Amer Fozi ja sellise isiku või üksuse, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid[474], vahelise seose kriteeriumi, et Amer Fozi vend kanti loeteludesse

---

471 Nõukogu 28. mai 2020. aasta otsus (ÜVJP) 2020/719, millega muudetakse otsust 2013/255/ÜVJP, mis käsitleb Süüria vastu suunatud piiravaid meetmeid (ELT 2020, L 168, lk 66), nõukogu 28. mai 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/716, millega rakendatakse määrust (EL) nr 36/2012, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses olukorraga Süürias (ELT 2020, L 168, lk 1), nõukogu 27. mai 2021. aasta otsus (ÜVJP) 2021/855, millega muudetakse otsust 2013/255/ÜVJP, mis käsitleb Süüria vastu suunatud piiravaid meetmeid (ELT 2021, L 188, lk 90), ning nõukogu 27. mai 2021. aasta rakendusmäärus (EL) 2021/848, millega rakendatakse määrust (EL) nr 36/2012, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses olukorraga Süürias (ELT 2021, L 188, lk 18).

472 Põhjendused tuginesid esiteks Süürias tegutseva juhtiva ettevõtja kriteeriumile, mis on määratletud otsuse 2013/255, mida on muudetud otsusega 2015/1836, artikli 27 lõike 2 punktis a ja artiklis 28, ning määruse nr 36/2012, mida on muudetud määrusega 2015/1828, artikli 15 lõike 1a punktis a määratletud kriteeriumile, teiseks nimetatud otsuse artikli 27 lõikes 1 ja artiklis 28 ning nimetatud määruse artikli 15 lõike 1 punktis a määratletud Süüria režiimiga seotuse kriteeriumile ning viimaks otsuse 2013/255 artikli 27 lõike 2 lause viimases osas ja artiklis 28 ning määruse nr 36/2012 artikli 15 lõike 1a lause viimases osas määratletud nende isikute või üksustega seotuse kriteeriumile, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid.

473 23. septembri 2020. aasta kohtuotsus ***Kaddour* vs. *nõukogu*** (T-510/18, EU:T:2020:436, punkt 77).

474 Otsuse 2013/255, mida on muudetud otsusega 2015/1836, artikli 27 lõige 2 ja artikli 28 lõige 2.

seetõttu, et ta on Süürias tegutsev suurärimees, ning kuna ta on seotud Süüria režiimiga. Kuna viimane ei ole Üldkohtus tõendanud[475], et tema suhtes võetud meetmed tuleb tühistada, kehtib nende suhtes liidu institutsioonide aktide õiguspärasuse eeldus ning need loovad õiguslikke tagajärgi seni, kuni neid ei ole tagasi võetud, tühistatud või kehtetuks tunnistatud. Kuna nõukogu ei väida, et kuulumine perekonda Foz on iseseisev loetellu kandmise kriteerium, erinevalt kuulumisest perekonda Al-Assad või Makhlouf, vastavalt otsusele 2013/255, siis leidis Üldkohus, et selle perekondliku sideme olemasolu tuleb eelkõige Amer ja Samer Fozi ärisidemete hindamisel analüüsida faktilise asjaoluna.

Üldkohus järeldas selles osas, et nõukogu esitas piisavalt konkreetsete, täpsete ja kokkulangevate kaudsete tõendite kogumi sidemete kohta, mis Amer ja Samer Fozil nimetatud ärisuhete raames pereettevõtete Aman Holding ja ASM International General Trading kaudu olid esiteks esialgsete aktide vastuvõtmise ajal, teiseks osas, mis puudutab „2020. aasta loeteludesse jätmise akte“, ning lõpuks, mis puudutab „2021. aasta loeteludesse jätmise akte“, kuivõrd nad tegutsesid koos ISILiga Süüria režiimi nimel. Ärisidemete olemasolu nende kahe mehe vahel väljendub samuti kooskõlastatud tegevuses nende aktsiaportfellide haldamisel.

Lõpuks, arvestades Samer Fozi privilegeeritud positsiooni Süüria majanduses ja tema mõjuvõimu, tema ning Amer Fozi vahel esinevaid või minevikus esinenud ärisidemeid, kuna nad on vennad, selle pereettevõtte olulisust, mille osanikud nad olid ja milles nad täitsid vastutavaid ametikohti, ning seda, et ei ole võimalik välistada, et Amer Fozi ja tema venna vahel esines võimalik kooskõlastatud tegevus oma osaluste loovutamisel erinevates äriühingutes, otsustas Üldkohus vastavalt otsuse 2013/255, mida on muudetud otsusega 2015/1836, asjakohastele sätetele, et on mõistlik eeldada, et hageja puhul esineb tegelik oht, et ta võib piiravatest meetmetest kõrvale hoida.

3. Kongo Demokraatlik Vabariik

27. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Ilunga Luyoyo vs. nõukogu (T-108/21, EU:T:2022:253)

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – Piiravad meetmed seoses olukorraga Kongo Demokraatlikus Vabariigis – Rahaliste vahendite külmutamine – Liikmesriikide territooriumile lubamise piirang – Hageja nime jätmine puudutatud isikute loeteludesse – Loeteludesse kandmise ja sinna jätmise põhjendatuse tõendamine – Piiravate meetmete võtmise aluseks olnud faktiliste ja õiguslike asjaolude püsimine

Võttes arvesse julgeolekuolukorra halvenemist Kongo Demokraatlikus Vabariigis ja poliitilise olukorra halvenemist selles riigis 2016. aasta lõpus, võttis nõukogu 12. detsembril 2016 vastu otsuse 2016/2231 ja määruse 2016/2230[476], milles on muu hulgas ette nähtud nende rahaliste vahendite ja majandusressursside külmutamine, mis kuuluvad isikutele, kes on seotud tegevustega, mis kahjustavad Kongo Demokraatlikus Vabariigis õigusriigi põhimõtteid või mis kujutavad endast inimõiguste rasket rikkumist.

---

475 Vt selle kohta 24. novembri 2021. aasta kohtuotsus ***Foz* vs. *nõukogu*** (T-258/19, ei avaldata, EU:T:2021:820).

476 Nõukogu 12. detsembri 2016. aasta otsus (ÜVJP) 2016/2231, millega muudetakse otsust 2010/788/ÜVJP, mis käsitleb Kongo Demokraatliku Vabariigi vastu suunatud piiravaid meetmeid (ELT 2016, L 336 I, lk 7), ja nõukogu 12. detsembri 2016. aasta määrus (EL) 2016/2230, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 1183/2005, millega kehtestatakse Kongo Demokraatliku Vabariigi suhtes kehtestatud relvaembargot rikkuvate isikute vastu suunatud teatud eripiirangud (ELT 2016, L 336 I, lk 1).

Hageja F. Ilunga Luyoyo nimi kanti esialgu 2016. aastal nende isikute loeteludesse, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid. Nõukogu jättis otsusega 2020/2033 ja määrusega 2020/2021[477] selle kande[478] nimetatud loeteludesse põhjendusega, et F. Ilunga Luyoyo vastutas märulipolitsei (LNI) ülemana kuni 2017. aastani ning institutsioonide ja kõrgete ametnike kaitse üksuse (UPIHP) ülemana kuni 2019. aasta detsembrini inimõiguste rikkumiste eest, mille pani toime Kongo riiklik politsei (PNC), kes kasutas 2016. aasta septembris Kinshasas ülemäärast jõudu ja viis läbi vägivaldseid repressioone. Nõukogu lisas, et F. Ilunga Luyoyol on endiselt kindrali auaste ja ta tegutseb aktiivselt Kongo Demokraatliku Vabariigi avalikus elus.

F. Ilunga Luyoyo heitis nõukogule ette, et viimane tegi ilmse hindamisvea, kuna ta ei täitnud alates 2019. aastast PNCs enam mingit ametikohta ning tal ei olnud enam mingeid konkreetseid avaliku võimu volitusi. Ta väitis eelkõige, et tema nime vaidlusalustesse loeteludesse jätmist ei saa põhjendada tema endiste teenistusülesannetega.

Üldkohus rahuldas Ilunga Luyoyo esitatud tühistamishagi, kuna nõukogu ei suutnud tõendada tema suhtes piiravate meetmete kehtima jätmise põhjendatust, eriti arvestades muutusi Ilunga Luyoyo isiklikus olukorras alates tema nime esimest korda kõnealustesse loeteludesse kandmisest.

Üldkohtu hinnang

Üldkohus kordas kõigepealt, et liidu kohus peab veenduma, et otsus, millega kehtestatakse piiravad meetmed, põhineb arvestataval faktilisel alusel. Kuna vaidlustamise korral peab liidu pädev asutus tõendama puudutatud isiku vastu kasutatud põhjenduste paikapidavust, on tähtis, et esitatud teave või tõendid toetaksid esitatud põhjendusi. Üldkohus märkis selle kohta, et poolte vahel ei olnud vaidlust selles, et F. Ilunga Luyoyo ei olnud alates 2019. aasta detsembrist enam PNCs ametis ning et nõukogul oli see teave kõnealuste piiravate meetmete läbivaatamise ajal olemas.

Üldkohus kordas seejärel, et piiravad meetmed on ennetavad ja määratluse kohaselt ajutised ning nende kehtivus sõltub alati nende võtmist õigustanud faktiliste ja õiguslike asjaolude püsimisest ning vajadusest need kehtima jätta, et saavutada nendega seotud eesmärk; nõukogul tuleb nimetatud piiravate meetmete korrapärasel läbivaatamisel anda olukorrale ajakohastatud hinnang ja teha selliste meetmete mõju kokkuvõte.

Üldkohus tõdes kõnealuses asjas, et nõukogu ei ole tuginenud asjaoludele, mis tõendaksid seost inimõiguste rikkumiste ja F. Ilunga Luyoyo vahel alates 2019. aasta detsembrist ehk peaaegu aasta enne vaidlustatud aktide vastuvõtmist või mis tõendaksid tema võimalikku ennistamist Kongo Demokraatliku Vabariigi julgeolekuolukorraga seotud mis tahes ametikohale. Lisaks ei võimalda asjaolu, et F. Ilunga Luyoyo säilitas kindrali auastme, iseenesest järeldada, et ta võis Kongo Demokraatliku Vabariigi julgeolekujõude kuidagi mõjutada. Mis puudutab Kongo poksiliidu presidendi ülesandeid, mida F. Ilunga Luyoyo täitis, siis ei võimalda nõukogu esitatud artiklitest tulenev konkreetne teave kinnitada mõju, mida nende ülesannete kandja võib avaldada Kongo Demokraatliku Vabariigi julgeolekupoliitikale, ega asuda seisukohale, et F. Ilunga Luyoyo oli seoses sellega kõrgel poliitilisel ametikohal.

---

477 Nõukogu 10. detsembri 2020. aasta otsus (ÜVJP) 2020/2033, millega muudetakse otsust 2010/788/ÜVJP, mis käsitleb Kongo Demokraatliku Vabariigi vastu suunatud piiravaid meetmeid (ELT 2020, L 419, lk 30), ja nõukogu 10. detsembri 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/2021, millega rakendatakse määruse (EÜ) nr 1183/2005 (millega kehtestatakse Kongo Demokraatliku Vabariigi suhtes kehtestatud relvaembargot rikkuvate isikute vastu suunatud teatud eripiirangud) artiklit 9 (ELT 2020, L 419, lk 5), edaspidi „vaidlustatud aktid“.

478 Nagu seda oli juba kolmel korral tehtud. Vt selle kohta 12. veebruari 2020. aasta kohtuotsus ***Ilunga Luyoyo* vs. *nõukogu*** (T-166/18, ei avaldata, EU:T:2020:50), 3. veebruari 2021. aasta kohtuotsus ***Ilunga Luyoyo* vs. *nõukogu*** (T-124/19, ei avaldata, EU:T:2021:63) ja 15. septembri 2021. aasta kohtuotsus ***Ilunga Luyoyo* vs. *nõukogu*** (T-101/20, ei avaldata, EU:T:2021:575).

Kuna nõukogu ei esitanud piisavaid tõendeid, mis võimaldaksid asuda seisukohale, et F. Ilunga Luyoyo ja Kongo Demokraatlikus Vabariigis inimõiguste rikkumiste aluseks olnud julgeolekuolukorra vahel on veel piisav seos vaatamata sellele, et F. Ilunga Luyoyo ei olnud enam märkimisväärselt pika aja jooksul enne vaidlustatud aktide vastuvõtmist täitnud erinevaid ülesandeid, mis õigustasid tema nime kandmist kõnealustesse loeteludesse, siis leidis Üldkohus samuti, et nõukogu ei saanud F. Ilunga Luyoyo suhtes võetud piiravate meetmete kehtima jätmise põhjendamisel õigustatult tugineda asjaolule, et F. Ilunga Luyoyo ei ole end distantseerinud Kongo Demokraatliku Vabariigi endisest võimul olnud režiimist.

4. Võitlus terrorismi vastu

30. novembri 2022. aasta kohtuotsus Kurdistan Workers' Party (PKK) vs. nõukogu (liidetud kohtuasjad T-148/19 ja T-316/14 RENV, EU:T:2022:727)

Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – Terrorismivastase võitluse raames PKK vastu suunatud piiravad meetmed – Rahaliste vahendite külmutamine – Ühine seisukoht 2001/931/ÜVJP – Kohaldatavus relvastatud konflikti olukordadele – Terrorirühmitus – Varade külmutamise otsuste faktiline alus – Pädeva asutuse tehtud otsus – Kolmanda riigi asutus – Läbivaatamine – Proportsionaalsus – Põhjendamiskohustus – Kaitseõigused – Õigus tõhusale kohtulikule kaitsele – Hagi muutmine

Kurdistan Workers' Party (PKK) on alates 2002. aastast kantud terroriaktidega seotud organisatsioonina selliste isikute või üksuste loeteludesse, kelle suhtes kohaldatakse rahaliste vahendite külmutamise meetmeid; need loetelud on lisatud ühisele seisukohale 2001/931/ÜVJP ja määrusele nr 2580/2001[479]. Nõukogu võttis 2014. aastal selle organisatsiooni suhtes vastu aktid, milles ta tugines riigisisestele otsustele, mille olid vastu võtnud vastavalt üks Ühendkuningriigi asutus ja Ameerika Ühendriikide asutused ning millele lisandusid alates 2015. aastast Prantsuse kohtute lahendid.

Euroopa Kohus tühistas 22. aprilli 2021. aasta kohtuotsusega nõukogu *vs*. PKK (C-46/19 P)[480] Üldkohtu 15. novembri 2018. aasta otsuse kohtuasjas PKK *vs*. nõukogu (T-316/14)[481], mis omakorda tühistas mitu Euroopa Liidu Nõukogu poolt aastatel 2014–2017 vastu võetud akti[482], millega oli PKK jäetud vaidlusalustesse loeteludesse alles. Kohtuasi suunati tagasi Üldkohtusse (T-316/14 RENV) ja liideti

---

479 Nõukogu 27. detsembri 2001. aasta ühine seisukoht 2001/931/ÜVJP terrorismivastaste erimeetmete rakendamise kohta (EÜT 2001, L 344, lk 93; ELT eriväljaanne 18/01, lk 217) ja nõukogu 27. detsembri 2001. aasta määrus (EÜ) nr 2580/2001 teatavate isikute ja üksuste vastu suunatud eripiirangute kohta terrorismivastaseks võitluseks (EÜT 2001, L 344, lk 70; ELT eriväljaanne 18/01, lk 207). Neid akte on regulaarselt ajakohastatud.

480 22. aprilli 2021. aasta kohtuotsus ***nõukogu* vs. *PKK*** (C-46/19 P, EU:T:2021:316).

481 15. novembri 2018. aasta kohtuotsus ***PKK* vs. *nõukogu*** (T-316/14, EU:T:2018:788).

482 Nõukogu 10. veebruari 2014. aasta rakendusmäärus (EL) nr 125/2014 (ELT 2014, L 40, lk 9); nõukogu 22. juuli 2014. aasta rakendusmäärus (EL) nr 790/2014 (ELT 2014, L 217, lk 1); nõukogu 26. märtsi 2015. aasta otsus (ÜVJP) 2015/521 (ELT 2015, L 82, lk 107); nõukogu 26. märtsi 2015. aasta rakendusmäärus (EL) 2015/513 (ELT 2015, L 82, lk 107); nõukogu 31. juuli 2015. aasta otsus (ÜVJP) 2015/1334 (ELT 2015, L 206, lk 61); nõukogu 31. juuli 2015. aasta rakendusmäärus (EL) 2015/1325 (ELT 2015, L 206, lk 12); nõukogu 21. detsembri 2015. aasta rakendusmäärus (EL) 2015/2425 (ELT 2015, L 334, lk 1); nõukogu 12. juuli 2016. aasta rakendusmäärus (EL) 2016/1127 (ELT 2016, L 188, lk 1); nõukogu 27. jaanuari 2017. aasta rakendusmäärus (EL) 2017/150 (ELT 2017, L 23, lk 3); nõukogu 4. augusti 2017. aasta otsus (ÜVJP) 2017/1426 (ELT 2017, L 204, lk 95); nõukogu 4. augusti 2017. aasta rakendusmäärus (EL) 2017/1420 (ELT 2017, L 204, lk 3).

kohtuasjaga T-148/19, milles PKK palus tühistada ka aktid, mille nõukogu võttis tema suhtes vastu aastatel 2019 ja 2020[483].

Mõlemas kohtuasjas tehtud kohtuotsusega tühistas Üldkohus nõukogu 2014. aastal vastu võetud määrused PKK vaidlusalustesse loeteludesse jätmise osas põhjendusel, et nõukogu eiras oma kohustust ajakohastada hinnangut selle kohta, et on jätkuvalt risk, et PKK on seotud terrorismiga. Nõukogu hilisemate aktide osas leidis Üldkohus seevastu, et väited, mis hageja esitas Ameerika Ühendriikide ja Ühendkuningriigi riigisiseste otsuste kohta, ei võimalda seada kahtluse alla nõukogu hinnangut, mis tugineb eelkõige hilisemate intsidentide ja asjaolude arvessevõtmisele selle riski jätkumise osas. Sellega seoses täpsustas Üldkohus ka oma kohtupraktikat ELTL artikli 266 ulatuse kohta piiravate meetmete valdkonnas.

Üldkohtu hinnang

Üldkohus meenutas kõigepealt põhimõtteid, mis reguleerivad seda, kuidas nõukogu võtab ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP[484] alusel vastu esialgseid piiravaid meetmeid ja vaatab neid läbi. Kuna liidul puuduvad vahendid ise uurimisi läbi viia, siis toimub esmakordne varade külmutamise meetme vastuvõtmine kahel tasemel: riigisisene, milles riigisisene pädev asutus teeb huvitatud isiku suhtes otsuse, ja Euroopa tase, milles nõukogu teeb otsuse lisada huvitatud isik kõnealusesse loetellu täpsete andmete või toimikumaterjalide põhjal, millest nähtub, et selline otsus on riigisisesel tasemel tehtud. Sellise eelneva otsuse eesmärk on tõendada, et on olemas arvestatavad ja usaldusväärsed tõendid või vihjed asjaomase isiku osalemise kohta terroriaktides, mida riigisisesed ametiasutused peavad usaldusväärseks. Järelikult ei ole nõukogu ülesanne kontrollida esmakordse loetellu kandmise aluseks olnud riigisiseste süüdimõistvate otsuste aluseks olevate faktiliste asjaolude tõelevastavust või nende süüksarvamist ning sellega seoses tal lasuval tõendamiskohustusel on suhteliselt piiratud ese.

Seejärel märkis Üldkohus, et iga vaidlustatud akti osas tuleb eristada, kas need põhinevad pädevate riigisiseste asutuste otsustel, millega põhjendati hageja esmakordset loetellu kandmist, või kas need tuginevad nende riigisiseste ametiasutuste hilisematele otsustele või tõenditele, millest nõukogu iseseisvalt lähtus[485]. Mis puudutab niisiis asjaolusid, millele nõukogu võis varem vastu võetud meetmete korrapärase läbivaatamise käigus tugineda[486], et tõendada, et terroristlikus tegevuses osalemise oht on jätkuvalt olemas, siis peab nõukogu vaidlustamise korral tõendama asjaomase üksuse loetellu jätmise otsustes mainitud faktiliste asjaolude tuvastamise põhjendatust ja liidu kohus peab kontrollima nende sisulist õigsust.

Üldkohus sedastas lisaks, et nõukogul on põhjendamiskohustus nii seoses intsidentidega, mis on tuvastatud riigisisestes otsustes, mida võeti arvesse kõnealuste aktide esialgse vastuvõtmise etapis, kui ka seoses intsidentidega, mida on arvesse võetud hilisemates riigisisestes otsustes, või intsidentidega, mida nõukogu võis iseseisvalt arvesse võtta.

---

483 Nõukogu 8. jaanuari 2019. aasta otsus (ÜVJP) 2019/25 (ELT 2019, L 6, lk 6); nõukogu 8. augusti 2019. aasta otsus (ÜVJP) 2019/1341 (ELT 2019, L 209, lk 15); nõukogu 8. augusti 2019. aasta rakendusmäärus (EL) 2019/1337 (ELT 2019, L 209, lk 1); nõukogu 13. jaanuari 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/19 (ELT 2020, L 8I, lk 1); nõukogu 30. juuli 2020. aasta otsus (ÜVJP) 2020/1132 (ELT 2020, L 247, lk 18); nõukogu 30. juuli 2020. aasta rakendusmäärus (EL) 2020/1128 (ELT 2020, L 247, lk 1).

484 Vt ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP artikli 1 lõiked 4 ja 6.

485 Neid kahte liiki aluseid reguleerivad ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP erinevad sätted, millest esimesed kuuluvad selle seisukoha artikli 1 lõike 4 ja teised artikli 1 lõike 6 alla.

486 Vt ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP artikli 1 lõige 6.

Mis puudutab Ühendkuningriigi siseministri 29. märtsi 2001. aasta määrust, millega keelustatakse PKK, siis meenutas Üldkohus, et ta on seda otsust oma kohtupraktikas juba pidanud „pädeva asutuse“ otsuseks ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP tähenduses, kuna viimane ei välista haldusasutuste otsuste arvessevõtmist, kui neid asutusi võib pidada kohtutega sarnaseks, sest nende otsuste peale saab kohtusse edasi kaevata nii faktilistes kui ka õigusküsimustes. Ühendkuningriigi siseministri määruste peale võib nimelt esitada kaebuse Proscribed Organisations Appeal Commissionile (keelustatud organisatsioonide apellatsioonikomisjon) ja vajaduse korral apellatsiooniastme kohtule.

Olles täpsustanud, et ühine seisukoht ei nõua, et pädeva asutuse otsus oleks tehtud kriminaalmenetluses selle kitsas tähenduses, tõdes Üldkohus kõnealuses asjas, et 2001. aasta määrus kuulub tõepoolest terrorismivastase võitluse valdkonda ning on osa riigisisesest menetlusest, mille eesmärk on võtta PKK suhtes ennetavaid või karistavaid meetmeid. Üldkohus järeldas, et vaidlustatud aktid vastavad ühises seisukohas selles osas seatud tingimustele[487].

Üldkohus leidis seevastu, et nõukogu ülesanne on kontrollida pädeva riigisisese asutuse poolt faktiliste asjaolude kvalifitseerimist ja tema poolt arvesse võetud aktide vastavust ühises seisukohas määratletud terroriakti määratlusele. Üldkohus pidas sellega seoses piisavaks nõukogu vastu võetud aktide põhjendustes esitatud märget, mille kohaselt ta kontrollis, kas pädevate riigisiseste asutuste otsuste aluseks olnud põhjendused kuuluvad ühises seisukohas 2001/931/ÜVJP esitatud terrorismi mõiste alla. Üldkohus täpsustas, et see kontrollikohustus puudutab üksnes intsidente, mida on mainitud riigisiseste asutuste otsustes, mille alusel asjaomane üksus esimest korda loetellu kanti. Kui nõukogu jätab korrapärase läbivaatamise[488] käigus üksuse nime rahaliste vahendite külmutamise loeteludesse, peab ta üksnes tõendama, et püsib risk, et see üksus on seotud selliste aktidega.

Seega peab nõukogu läbivaatamise käigus kontrollima, kas alates asjaomase isiku või üksuse nime esmakordsest loetellu kandmisest ei ole faktiline olukord muutunud seoses selle isiku või üksuse seotusega terroriaktidega, ja eelkõige, kas see otsus on tühistatud või kehtetuks tunnistatud uute asjaolude või tõendite ilmnemise tõttu või pädeva riigisisese asutuse hinnangu muutumise tõttu. Sellega seoses võib olla, et ainuüksi asjaolust, et esmakordse loetellu kandmise aluseks olnud riigisisene otsus kehtib edasi, ei piisa möödunud aega ja juhtumi asjaolude arengut arvestades järelduse tegemiseks, et see risk jätkuvalt esineb. Sellises olukorras peab nõukogu piiravate meetmete kehtima jätmisel tuginema olukorra ajakohastatud hinnangule, mis näitab, et see risk püsib. Sellisel juhul võib nõukogu tugineda hiljutistele asjaoludele, mis tulenevad mitte ainult pädevate asutuste poolt vastu võetud riigisisestest otsustest, vaid ka muudest allikatest, ja seega ka tema enda hinnangutele.

Üldkohus märkis, et sellisel juhul peab liidu kohus põhjendamiskohustuse täitmise raames kontrollima, kas põhjendused, millele on tuginetud rahaliste vahendite külmutamise loeteludesse jätmise põhjenduste ülevaates, on piisavalt täpsed ja konkreetsed, ning sisulise õiguspärasuse kontrolli raames kontrollima, kas need põhjendused on põhjendatud ja põhinevad piisavalt kindlal faktilisel alusel. Seega, sõltumata sellest, kas need andmed tulenevad pädeva asutuse tehtud riigisisesest otsusest või muust allikast, tuleb nõukogul vaidlustamise korral tõendada väidetud faktiliste asjaolude tuvastamise paikapidavust ja liidu kohtul kontrollida nende faktide sisulist õigsust.

Lõpuks, mis puudutab PKK poolt üksnes kohtuasjas T-148/19 viidatud ELTL artiklit 266, mille kohaselt nõutakse institutsioonilt, kelle õigusakt on tunnistatud tühiseks, tühistava kohtuotsuse täitmiseks

487 Ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP artikli 1 lõige 4.

488 Ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP artikli 1 lõike 6 alusel.

vajalike meetmete võtmist[489], siis meenutas Üldkohus, et see kohustus tekib alates kõnealuse kohtuotsuse kuulutamisest, kui sellega tühistatakse otsus, erinevalt kohtuotsustest, millega tühistatakse määrus[490]. Niisiis oli nõukogul PKKd puudutavate 2019. aasta otsuste vastuvõtmise kuupäeval kohustus kas kustutada PKK nimi loetelust või võtta vastu akt uuesti loetellu kandmise kohta, mis vastaks 15. novembri 2018. aasta kohtuotsuse (T-316/14) põhjendustele. Üldkohus rõhutas, et ilma selle kohustuseta võetaks liidu kohtu tehtud tühistamisotsuselt kasulik mõju.

Üldkohus märkis sellega seoses, et nõukogu esitas 2019. aasta otsustes samad põhjendused, mis ta esitas 2015.–2017. aasta aktides, mida 15. novembri 2018. aasta kohtuotsuses kritiseeriti. Kuigi nõukogu esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse, millel ei olnud peatavat toimet, võis see, et nõukogu keeldus tegemast järeldusi jõustunud kohtuotsusest, kahjustada õigussubjektide usaldust kohtuotsuste järgimise suhtes. Kuna Euroopa Kohus tühistas 22. aprilli 2021. aasta kohtuotsusega (C-46/19 P) 15. novembri 2018. aasta kohtuotsuse (T-316/14) eelkõige osas, milles Üldkohtu otsusega oli tühistatud 2015.–2017. aasta aktid, ja arvestades selle Euroopa Kohtu tühistamisotsuse tagasiulatuvat jõudu, leidis Üldkohus, et asjaolu, et nõukogu eiras oma kohustusi, ei saa kaasa tuua 2019. aasta otsuste tühistamist. Kuna aga hageja võis arvata, et tal on alus esitada hagi kohtuasjas T-148/19, siis võttis Üldkohus seda poolte kohtukulude jaotamisel arvesse.

Eeltoodut arvestades järeldas Üldkohus seoses nõukogu läbi viidud korrapärase läbivaatamisega[491], et nõukogu rikkus seoses 2014. aasta aktidega kohustust ajakohastada oma hinnangut selle kohta, kas endiselt esineb risk, et PKK on seotud terrorismiga. Üldkohus tühistas seetõttu kohtuasjas T-316/14 RENV nõukogu rakendusmäärused nr 125/2014 ja nr 790/2014. Mis puudutab aga hilisemaid, 2015.–2017. aasta akte ja 2019. aasta otsuseid, siis järeldas Üldkohus, et hageja esitatud väited ei võimalda kahtluse alla seada nõukogu hinnangut, et esineb risk, et PKK oli seotud terrorismiga, mis tugineb endiselt kehtivalt Ühendkuningriigi siseministri määruse jõusse jätmisele ning olenevalt olukorrast ka muudele hilisematele intsidentidele. Seetõttu jättis Üldkohus kohtuasjas T-316/14 RENV esitatud hagi ülejäänud osas rahuldamata ning samuti jättis ta rahuldamata kohtuasjas T-148/19 esitatud hagi.

---

489 ELTL artikkel 266: „Institutsioonilt, organilt või asutuselt, kelle õigusakt on tunnistatud tühiseks või kelle toimingu tegematajätmine on tunnistatud aluslepingutega vastuolus olevaks, nõutakse Euroopa Liidu Kohtu otsuse täitmiseks vajalike meetmete võtmist. See kohustus ei mõjuta artikli 340 teise lõigu kohaldamisest tuleneda võivaid kohustusi.“

490 Euroopa Liidu Kohtu põhikirja artikli 60 teise lõigu kohaselt jõustuvad määrusi tühistavad kohtuotsused alles apellatsioonkaebuse esitamise tähtaja möödumisel või pärast selle rahuldamata jätmist.

491 Ühise seisukoha 2001/931/ÜVJP artikli 1 lõike 6 alusel.

VI. Majanduslik, sotsiaalne ja territoriaalne ühtekuuluvus

22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Itaalia vs. komisjon (T-357/19, EU:T:2022:385)

ERF – Regionaalpoliitika – Majanduskasvu ja tööhõivesse investeerimise eesmärgi alla kuuluvad rakenduskavad Itaalias – Otsus, millega kiidetakse heaks ERFi rahaline toetus suurprojektile „Kiire lairibaühenduse riiklik suurprojekt – valged alad“ – Toetusesaaja käibemaksukulude rahastamiskõlbmatus – Määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 69 lõike 3 punkt c – Mõiste „riigi käibemaksuõiguse alusel tagasi nõutav käibemaks“

Itaalia Vabariik võttis 2015. aastal vastu „Itaalia kiire lairibaühenduse strateegia“. See strateegia hõlmas eelkõige eesmärki tagada Itaalia territooriumil kiire internetiühendus. Eelkõige peeti silmas turuhäirepiirkondi, kus interneti uue põlvkonna juurdepääsuvõrgud puudusid ja kus eraettevõtjad ei plaaninud lähiajal selliseid võrke kasutusele võtta (edaspidi „valged alad“).

Selleks, et võtta valgetel aladel kasutusele interneti uue põlvkonna juurdepääsuvõrgud, nähti ette otsene avalik sekkumine ligikaudu 4 miljardi euro suuruses summas[492].

Itaalia ametiasutused esitasid 2017. aastal Euroopa Komisjonile taotluse Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERF) rahalise toetuse saamiseks, et viia ellu „Kiire lairibaühenduse riiklik suurprojekt – valged alad“. ERFi toetuse saajaks oli määratud Itaalia majandusarengu ministeerium, samas kui selle projekti elluviimine tehti ülesandeks äriühingule Infratel Italia SpA (edaspidi „Infratel“), mis kuulus Itaalia majandus- ja rahandusministeeriumile. Selleks, et välja ehitada interneti juurdepääsuvõrgu taristu ning tagada selle hooldamine ja ärieesmärgil kasutamine, valis Infratel kontsessionääriks äriühingu Open Fiber SpA.

Itaalia ametivõimud leidsid, et ehituskuludega seotud käibemaks on ERFi toetuse saamiseks rahastamiskõlblik, kui seda tasub majandusarengu ministeerium, sest viimane ei saa seda riigi käibemaksuõiguse alusel tagasi nõuda, kuna ta ei ole käibemaksukohustuslane ega saa seda maha arvata. Arvete esitamise raames esitas kontsessionäär Infratelile tehtud tööde kuludele vastavad arved koos käibemaksuga, viimane esitas seejärel arved samade summade kohta koos käibemaksuga majandusarengu ministeeriumile. Nimetatud ministeerium tasus kõigepealt Infratelile esitatud arved ilma maksuta ja seejärel tasus ta käibemaksu otse Itaalia majandus- ja rahandusministeeriumile vastavalt riigisisestes õigusaktides sätestatud käibemaksu osadena tasumise meetodile.

Komisjon leidis vaidlustatud otsuses[493], et käibemaks, mida on tasutud seoses projektiga „Kiire lairibaühenduse riiklik suurprojekt – valged alad“, ei ole ERFi rahalise toetuse saamiseks rahastamiskõlblik kulu. Tema sõnul ei kujuta käibemaks, mida majandusarengu ministeerium on selle projekti elluviimisel tasunud, endast toetusesaaja majanduslikku koormust ja seda ei saa pidada

---

492 Komisjon leidis 30. juuni 2016. aasta otsuses C(2016) 3931 (final), et niisugune riiklik rahastamine kujutab endast siseturuga kokkusobivat riigiabi.

493 Komisjoni 3. aprilli 2019. aasta rakendusotsus C(2019) 2652 (final), mis käsitleb rahalise toetuse heakskiitmist suurprojektile „Kiire lairibaühenduse riiklik suurprojekt – valged alad“, mis valiti Itaalias rakenduskavade „POR Abruzzo FESR 2014–2020“, „Basilicata“, „POR Calabria FESR FSE“, „Campania“, „POR Emilia Romagna FESR“, „POR Lazio FESR“, „POR Liguria FESR“, „POR Lombardia FESR“, „POR Marche FESR 2014–2020“, „POR Piemonte FESR“, „POR Puglia FESR-FSE“, „POR Sardegna FESR“, „Sicilia“, „Toscana“, „POR Umbria FESR“, „POR Veneto FESR 2014–2020“ ja „Ettevõtted ja konkurentsivõime“ raames.

käibemaksuks, mis ei ole riigi käibemaksuõiguse alusel tagasi nõutav määruse nr 1303/2013 artikli 69 lõike 3 punkti c tähenduses[494].

Üldkohus tunnistas hagi, mille Itaalia Vabariik selle otsuse peale esitas, vastuvõetavaks.

Selles kohtuasjas tõlgendas Üldkohus esimest korda määruse nr 1303/2013 artikli 69 lõike 3 punkti c, mis näeb ette ESI fondidest makstavate toetuste rahastamiskõlblike kulude hulgast käibemaksu põhimõttelise välistamise, välja arvatud juhul, kui see ei ole „riigi käibemaksuõiguse alusel" tagasi nõutav. Paljude avaliku sektori investeeringute puhul, mis on liidu rahastuse saamiseks kõlblikud, on käibemaksukulu avalik-õiguslike asutuste jaoks märkimisväärne rahaline kulu (kõnealuses asjas moodustas käibemaksu kogukulu enam kui 210 miljonit eurot, millest 125 miljonit eurot oli rahastatav ERFi toetusest).

Üldkohtu hinnang

Üldkohus leidis kõigepealt, et määruse nr 1303/2013 artikli 69 lõike 3 punkt c tagab majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse mehhanismide nõuetekohase toimimise, kuna näeb ette, et käibemaks ei ole ESI fondidest toetuse vormis abi saamiseks rahastamiskõlblik kulu, välja arvatud juhul, kui see käibemaks ei ole riigi käibemaksuõiguse alusel tagasi nõutav.

Nimelt, ühelt poolt tooks käibemaksu lisamine kulude hulka, mis on ESI fondidest toetuse saamiseks kõlblikud, kaasa toetusesaaja alusetu rikastumise, kui pärast toetust saanud kaubatarnetelt või teenuste osutamiselt tasumisele kuuluva käibemaksu tasumist oleks toetusesaajal võimalik see käibemaks riigi õigusnormide alusel tagasi nõuda. Teiselt poolt tähendaks käibemaksu väljajätmine rahastamiskõlblike kulude hulgast, kui see maks ei ole tagasinõutav, et ESI fondidest toetuse saaja rahaline panus suureneks ja see võiks takistada nende tehingute tegemist, mida need fondid olid mõeldud rahastama.

Seejärel leidis Üldkohus, arvestades määruse nr 1303/2013 artikli 69 lõike 3 punkti c sõnastust ja selle määruse ettevalmistavaid materjale, et see säte piirab nüüd käibemaksu rahastamiskõlbmatust ERFi toetuste jaoks ainuüksi juhul, kui seda maksu saab tagasi nõuda riigi käibemaksuõiguse alusel ja mitte asjakohaste vahendite kaudu[495].

Lisaks täpsustas Üldkohus, et väljend „riigi käibemaksuõiguse alusel tagasi nõutav käibemaks" hõlmab tingimata mahaarvatavat käibemaksu, ent ei piirdu üksnes selle juhtumiga, kuna muud käibemaksu mahaarvamise võimalused, mis on riigisiseses õiguses käibemaksu valdkonnas ette nähtud, võivad samuti takistada ESI fondidest toetuse raames käibemaksu arvesse võtmist.

---

494 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT 2013, L 347, lk 320). Määrus nr 1303/2013 kehtestab alates 1. jaanuarist 2014 Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide (edaspidi „ESI fondid"), millesse ERF kuulub, ning ERFi enda suhtes kohaldatavad üldeeskirjad.

495 Vastupidi varem kehtinud õigusele, mille kohaselt oli käibemaks liidu fondide rahastusest välistatud, kui see oli mis tahes viisil tagasinõutav (vt selle kohta 20. septembri 2012. aasta kohtuotsus ***Ungari* vs. *komisjon***, T-89/10, ei avaldata, EU:T:2012:451, ja 20. septembri 2012. aasta kohtuotsus ***Ungari* vs. *komisjon***, T-407/10, ei avaldata, EU:T:2012:453).

Lõpuks märkis Üldkohus, tuginedes kontekstipõhisele tõlgendusele ja kohtupraktikale ning samuti määruse nr 1303/2013[496] aluseks olnud varasemate õigusaktide tekkeloole, et ERFi toetuse saaja on see isik või üksus, kelle seisukohast tuleb käibemaksu tagasinõutavust hinnata.

Järelikult, kuigi tasumisele kuuluva käibemaksu on ESI fondist toetatud tehingu teostamise tõttu tegelikult ja lõplikult tasunud selle toetuse saaja ja kuigi käibemaks on tema poolt tagasinõutav riigi käibemaksuõiguse alusel, ei saa nimetatud käibemaksu lisada selle toetuse saamiseks rahastamiskõlblike kulude hulka.

Neid kaalutlusi arvesse võttes otsustas Üldkohus, et komisjoni põhjendused, millele vaidlustatud otsus tugineb, ei anna alust jätta ERFi toetuse saamiseks rahastamiskõlblike kulude hulgas arvesse võtmata käibemaksu, mis on seotud projektiga „Kiire lairibaühenduse riiklik suurprojekt – valged alad".

Esiteks märkis Üldkohus, et projekti „Kiire lairibaühenduse riiklik suurprojekt – valged alad" elluviimisel oli majandusarengu ministeerium toetusesaaja määruse nr 1303/2013 tähenduses ning et kiire lairibaühendusega interneti juurdepääsuvõrgu ehitamisega seotud käibemaksu kulu jäi selle ministeeriumi kanda.

Seejärel otsustas Üldkohus, et põhjendusega, mille kohaselt selle ministeeriumi poolt teisele ministeeriumile – kõnealusel juhul majandus- ja rahandusministeeriumile – käibemaksu tasumist ei saa pidada riigi keskhaldusorgani poolt kantud kuluks, ei saa nõustuda eelkõige seetõttu, et niisuguse põhjenduse tagajärjel oleks käibemaks süstemaatiliselt välistatud ERFi toetuse rahastamiskõlblike kulude hulgast, kui toetusesaaja on liikmesriigi keskhaldusorgan, näiteks ministeeriumi ametkond, ning see rikuks määruse nr 1303/2013 artikli 2 punkti 10[497].

Teiseks oli Üldkohtu hinnangul õigusvastane teine põhjendus, mis puudutab sisuliselt asjaolu, et käibemaksu ei oleks pidanud tasuma mitte majandusarengu ministeerium, vaid Infratel kui sisemine (*in house*) äriühing, kuna see äriühing sai seejärel käibemaksu mahaarvamise kaudu tagasi nõuda. Lisaks asjaolule, et mõisted „sisetehing" ja „sisemine äriühing" ei ole käibemaksudirektiivis[498] sätestatud, märkis Üldkohus, et selle direktiivi artikliga 11 liikmesriikidele jäetud valikuõigust, mille raames võib üksteisega tihedalt seotud isikuid käsitada ühe maksukohustuslasena, ei ole Itaalia õigusnormidega rakendatud selliste üksuste puhul nagu majandusarengu ministeerium ja Infratel, kes on kaks õiguslikult eraldiseisvat üksust.

Kolmandaks ja viimasena otsustas Üldkohus seoses vaidlustatud otsuse kolmanda põhjendusega, et pelk asjaolu, et kiire lairibaühendusega interneti juurdepääsuvõrgu kontsessioonitasud, mida kontsessionäär on maksnud Infratelile, on käibemaksuga maksustatavad, ei mõjuta seda, kas asjaomase projekti elluviimisega seotud käibemaksukulu on tegelikult ja lõplikult seostatav majandusarengu ministeeriumiga. Üldkohus tõi sellega seoses esile eelkõige asjaolu, et toimiku materjalidest ei nähtu, et majandusarengu ministeerium võiks kaudselt, kas või osaliselt ja riigi käibemaksuõiguse alusel tagasi nõuda käibemaksu, mida kontsessionäär peab kontsessioonitasudelt maksma kiire lairibaühendusega interneti juurdepääsuvõrgu kasutamise etapis, mistõttu võib asuda seisukohale, et see ministeerium ei kanna selle käibemaksukulu tegelikku ja lõplikku koormust.

---

496 Eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1080/2006, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1783/1999 (ELT 2006, L 210, lk 1).

497 Selle sätte kohaselt hõlmab mõiste „toetusesaaja" avalik-õiguslikke asutusi, olenemata sellest, kas need asutused kuuluvad liikmesriigi keskhaldusorgani hulka või kas need on riigist eraldiseisvad ja autonoomsed õigussubjektid.

498 Nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi (ELT 2006, L 347, lk 1).

VII. Isikuandmete kaitse

27. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Veen vs. Europol (T-436/21, EU:T:2022:261)

Lepinguväline vastutus – Koostöö liikmesriikide politsei ja muude õiguskaitseteenistuste vahel – Kuritegevuse vastu võitlemine – Europoli poolt liikmesriigile teabe edastamine – Isikuandmete väidetav ebaseaduslik töötlemine – Määrus (EL) 2016/794 – Artikli 50 lõige 1 – Mittevaraline kahju

Uurimise raames, mis järgnes 1,5 tonni metamfetamiini konfiskeerimisele, taotles Slovakkia politsei Europoli abi[499], andes talle muu hulgas teada, et L. Veeni kahtlustatakse selle aine salakaubaveos osalemises.

Liikmesriikide edastatud teabe põhjal koostas Europol aruande, mis edastati ainult Prantsusmaale, Madalmaadele, Slovakkiale ja Ameerika Ühendriikidele. Selles aruandes on märgitud, et L. Veen on olnud seotud mitme uurimisega Madalmaades ning tema kohta on sisestatud hoiatusteade uurimiste raames Rootsis ja Poolas.

L. Veen leidis, et talle on tekitatud kahju, kuna märge selle kohta, et ta oli kahtlustatav Rootsis ja Poolas, oli ebatäpne. Niisiis esitas ta Europoli määruse alusel[500] Üldkohtule hagi, nõudes hüvitist mittevaralise kahju eest, mille tekitas talle isikuandmete ebaseaduslik töötlemine Europolis.

Üldkohus jättis hagi rahuldamata ja kohaldas esimest korda isikuandmete kaitse eri- ja autonoomset korda Europoli tegevuse raames.

Üldkohtu hinnang

Kõigepealt rõhutas Üldkohus, et asjaolu, et Europoli aruandes on seoses isikuga mainitud tema kohta käivaid isikuandmeid, ei saa olla iseenesest rikkumine, mis võiks kaasa tuua Europoli vastutuse. Nimelt on Europoli ülesanne eelkõige koguda teavet, sealhulgas kriminaalteavet, seda säilitada, töödelda, analüüsida ja vahetada ning teavitada liikmesriike viivitamata neid liikmesriike puudutavatest andmetest ja kuritegudevahelistest seostest.

Selleks annab Europoli määrus sellele ametile loa töödelda teavet, sealhulgas isikuandmeid, tehes eelkõige ristkontrolle, et luua eri liiki isikute kohta käivate andmete vahel seoseid või muid asjakohaseid suhteid[501]. Sellegipoolest peab Europol järgima selles määruses ette nähtud andmekaitsetagatisi[502]. Seega on see kaitse autonoomne ja kohandatud õiguskaitse kontekstis isikuandmete töötlemise erilisele laadile.

Sellega seoses on määruses täpsustatud ülesannete jaotus isikuandmete kaitse valdkonnas eelkõige Europoli ja liikmesriikide vahel[503]. Nii vastutab Europol eelkõige andmekaitse üldpõhimõtete järgimise

---

499 Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Amet.

500 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2016. aasta määruse (EL) 2016/794, mis käsitleb Euroopa Liidu Õiguskaitsekoostöö Ametit (Europol) ning millega asendatakse ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsused 2009/371/JSK, 2009/934/JSK, 2009/935/JSK, 2009/936/JSK ja 2009/968/JSK (ELT 2016, L 135, lk 53), artikli 50 lõige 1.

501 Europoli määruse artikli 18 lõiked 1 ja 2.

502 Vastavalt Europoli määruse artikli 18 lõikele 4.

503 Europoli määruse artikli 38 lõiked 2, 4, 5 ja 7.

eest, välja arvatud andmete õigsuse ja ajakohastamise nõue, ning kõikide tema tehtavate andmetöötlustoimingute eest. Liikmesriigid omakorda vastutavad Europolile edastatavate isikuandmete kvaliteedi ja nende edastamise seaduslikkuse eest.

Seega, isegi kui eeldada, et aruandes olev teave on vale, ei saa Europoli pidada vastutavaks liikmesriigi edastatud andmete võimaliku ebatäpsuse eest.

Seejärel märkis Üldkohus, et Europolil ei ole kohustust saada enne isikuandmete mis tahes töötlemist kohtunikult või sõltumatult haldusasutuselt eelnev luba ega kohustust kuulata ära iga isik enne teda puudutavate andmete mainimist aruandes. Sellise kohustuse kehtestamine Europolile võiks seada kahtluse alla Europoli määruse soovitava toime ning konkreetsete politsei- ja õiguskaitseasutuste tegevuse.

Lõpuks, mis puudutab väiteid, et rikutud on Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikleid 7 ja 8[504], mis käsitlevad era- ja perekonnaelu austamist ja isikuandmete kaitset, siis märkis Üldkohus, et harta artikli 52 lõige 1, mis käsitleb tagatud õiguste ulatust, tähendab, et õigusaktid, mis sisaldavad nende õiguste riivet lubavat meedet, peavad sätestama selged ja täpsed reeglid, mis reguleerivad kõnealuse meetme ulatust ja kohaldamist ning kehtestavad miinimumnõuded.

Europoli määrus on koostatud aga selleks, et järgida eriti õigust isikuandmete kaitsele ja eraelu puutumatusele, järgides samas eesmärki võidelda tõhusalt mitut riiki mõjutavate rasket liiki kuritegude vastu. Selles kontekstis on liidu seadusandja välja töötanud selged ja täpsed eeskirjad Europolile antud volituste ulatuse kohta, sidunud Europoli tegevuse miinimumnõuetega isikuandmete kaitse valdkonnas ning kehtestanud sõltumatud, läbipaistvad ja aruandekohustuslikud järelevalvestruktuurid.

Seega, kuna L. Veen ei tõendanud, et Europol on rikkunud talle pandud kohustusi, ei saanud tuvastada harta artiklite 7 ja 8 rikkumist.

504 Edaspidi „harta“.

VIII. Rahvatervis

27. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Roos jt vs. parlament (T-710/21, T-722/21 ja T-723/21, EU:T:2022:262)

Rahvatervis – Euroopa Parlamendi hoonetesse sisenemisel kehtiva ELi digitaalse COVID-19 tõendi esitamise nõue – Õiguslik alus – Saadikute vabadus ja sõltumatus – Kohustus tagada liidu teenistujate tervise kaitse – Parlamendiliikme puutumatus – Isikuandmete töötlemine – Õigus eraelu austamisele – Õigus kehalisele puutumatusele – Õigus turvalisusele – Võrdne kohtlemine – Proportsionaalsus

Euroopa Parlamendi juhatus kehtestas 27. oktoobril 2021 parlamendi kolmes töökohas (Brüssel, Strasbourg ja Luxembourg) hoonetesse pääsu reguleeriva erakorralise tervishoiu- ja ohutuseeskirja. Sisuliselt pääses selle otsuse kohaselt nendesse hoonetesse kuni 31. jaanuarini 2022 tingimusel, et esitatakse ELi digitaalne COVID-19 vaktsineerimis-, testimis- või läbipõdemistõend[505] või samaväärne tõend[506]. Hagejad, kes kõik on Euroopa Parlamendi saadikud, pöördusid Euroopa Liidu Üldkohtusse, paludes see otsus tühistada.

Üldkohus, kes tegi otsuse laiendatud koosseisus, analüüsis esimest korda seda, kas teatud meetmed, mis ELi institutsioonid COVID-19 pandeemia kontekstis eelkõige oma töötajate tervise kaitsmiseks kehtestasid, on seaduslikud. Üldkohus jättis Euroopa Parlamendi saadikute hagid rahuldamata ning otsustas, et parlament võib oma hoonetesse pääsemiseks kehtestada neile kohustuse esitada kehtiv COVID-tõend.

Üldkohtu hinnang

Esimesena leidis Üldkohus, et parlamendil ei olnud vaidlustatud otsuse vastuvõtmiseks vaja liidu seadusandja sõnaselget luba. Kuna selle otsuse eesmärk on piirata parlamendi hoonetesse sissepääsu ainult isikutega, kellel on kehtiv COVID-tõend, kuulub see otsus parlamendi sisemist korraldust puudutava pädevuse hulka[507] ja on kohaldatav ainult parlamendi ruumides. Lisaks võib selles otsuses kindlaks määrata isikuandmete töötlemise aspektid, kuna tegemist on „seadusega“[508], sest see mõiste ei ole piiratud parlamentaarse arutelu tulemusena vastu võetud seadusandliku tasandi normiga.

Teisena rõhutas Üldkohus, et vaidlustatud otsus ei riiva ebaproportsionaalselt ega ebamõistlikult parlamendiliikme mandaadi vaba ja sõltumatut teostamist. Ta tõdes, et kuna selle otsusega kehtestatakse parlamendiliikmetele lisatingimus parlamendi hoonetesse sisenemiseks, kujutab see endast sekkumist nende mandaadi vabasse ja sõltumatusse teostamisse. Siiski on sellel otsusel õiguspärane eesmärk, milleks on pandeemia kontekstis tasakaalustada kaks konkureerivat huvi, nimelt parlamendi talituspidevus ja parlamendi hoonetes viibivate isikute tervise kaitse.

---

505 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/953, millega kehtestatakse koostalitlusvõimeliste COVID-19 vaktsineerimis-, testimis- ja läbipõdemistõendite (ELi digitaalne COVID-tõend) väljaandmise, kontrollimise ja aktsepteerimise raamistik, et hõlbustada vaba liikumist COVID-19 pandeemia ajal (ELT 2021, L 211, lk 1).

506 Määruse 2021/953 artikli 8 („Kolmanda riigi väljaantud COVID-19 tõendid ja muud dokumendid“) tähenduses.

507 Euroopa Parlamendi kodukorra artikli 25 lõike 2 tähenduses, mis omakorda põhineb ELTL artiklil 232.

508 Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 8 tähenduses.

Parlamendiliikmete puutumatuse väidetava rikkumise kohta märgib Üldkohus, et ei Euroopa Liidu privileegide ja immuniteetide protokollist[509] ega parlamendi kodukorrast ei ilmne, et parlament ei saa võtta asjaomaseid sisemise korralduse meetmeid. Vastupidi, kodukorras on sõnaselgelt ette nähtud, et parlamendiliikmetel on õigus osaleda aktiivselt parlamendi töös vastavalt selle kodukorra sätetele[510].

Kolmandana asus Üldkohus seisukohale, et isikuandmete töötlemine, mida parlament vaidlustatud otsuse alusel teeb, ei ole õigusvastane ega ebaõiglane. Esiteks on vaidlustatud otsuse puhul, mis on võetud vastu EL toimimise lepingust tuleneva sisemist korraldust puudutava pädevuse alusel, tegemist õigusliku alusega COVID-tõendites sisalduvate andmete töötlemiseks[511]. Sellega seoses märkis Üldkohus, et töötlemine toimub liidu üldist avalikku huvi pakkuval eesmärgil, milleks on rahvatervise kaitse. Teiseks on andmete töötlemine läbipaistev ja õiglane, kuna parlament teavitas andmesubjekte varem andmete hilisemast töötlemisest muul eesmärgil kui see, milleks need algul saadi[512].

Neljandana leidis Üldkohus, et vaidlustatud otsus ei riiva ega riiva ülemääraselt õigust kehalisele puutumatusele, õigust võrdsele kohtlemisele ja mittediskrimineerimisele, õigust sellele, et inimkeha puudutav mis tahes meditsiiniline sekkumine toimub vabal ja teadlikul nõusolekul, õigust vabadusele ning lõpuks õigust eraelu austamisele ja isikuandmete kaitsele. Lisaks otsustas ta, et arvestades epidemioloogilist olukorda ja nende meetmete vastuvõtmise ajal olemasolevaid teadusteadmisi, olid kõnealused meetmed vajalikud ja sobivad. Kuigi on tõsi, et täielikult ei võimalda COVID-19 edasikandumist vältida ei vaktsineerimine, testid ega läbipõdemine, võimaldab kehtiva COVID-tõendi esitamise kohustus seda riski objektiivselt ja mittediskrimineerivalt vähendada ja seega saavutada tervise kaitse eesmärki.

Üldkohus tõdes lisaks, et ühtlasi on kõnealused meetmed taotletava eesmärgiga proportsionaalsed. Hagejad ei ole tõendanud vähem piiravate, kuid sama tõhusate meetmete olemasolu. Asjaomaste meetmete puudumisel oleks isik, kes ei ole vaktsineeritud ega viirust läbi põdenud ning on potentsiaalne viirusekandja, saanud vabalt parlamendi hoonetesse siseneda, riskides nii teiste isikute nakatamisega. Peale selle ei võeta vaidlustatud otsuses arvesse mitte ainult üldist epidemioloogilist olukorda Euroopas, vaid ka parlamendi eripära, eelkõige parlamendi hoonetesse sisenevate isikute sagedasi rahvusvahelisi reise. Lisaks on kõnealused meetmed ajaliselt piiratud ja need vaadatakse regulaarselt üle.

Lõpuks leidis Üldkohus, et kehtiva tõendi esitamise kohustusest tekkiv praktiline ebamugavus ei kaalu üles teiste inimeste tervise kaitset ega ole käsitatav hagejate põhiõiguste ebaproportsionaalse riivena.

Ta juhtis siiski tähelepanu sellele, et neid meetmeid tuleb regulaarselt uuesti hinnata, võttes arvesse tervishoiuolukorda liidus ja parlamendi kolmes töökohas, ning neid meetmeid tuleb kohaldada vaid juhul, kuni neid õigustavad erandlikud asjaolud püsivad.

---

509 Protokoll nr 7 Euroopa Liidu privileegide ja immuniteetide kohta (ELT 2012, C 326, lk 1).

510 Euroopa Parlamendi kodukorra artikkel 5.

511 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1725, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning isikuandmete vaba liikumist, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 45/2001 ja otsus nr 1247/2002/EÜ (ELT 2018, L 295, lk 39).

512 Vastavalt määruse 2018/1725 artikli 16 lõikele 4.

23. novembri 2022. aasta kohtuotsus CWS Powder Coatings jt vs. komisjon (liidetud kohtuasjad T-279/20, T-288/20 ja T-283/20, EU:T:2022:725)

Keskkond ja inimeste tervise kaitse – Määrus (EÜ) nr 1272/2008 – Ainete ja segude klassifitseerimine, märgistamine ja pakendamine – Delegeeritud määrus (EL) 2020/217 – Pulbri kujul, mis sisaldab vähemalt 1% ulatuses osakesi, mille aerodünaamiline läbimõõt on ≤ 10 µm, esineva titaandioksiidi klassifitseerimine – Aine kantserogeenseks klassifitseerimise kriteeriumid – Uuringute usaldusväärsus ja heakskiidetus – Aine, mis võib olemuslike omaduste tõttu põhjustada vähki – Kopsude ülekoormuse arvutamine osakestes – Ilmselged hindamisvead

Titaandioksiid on anorgaaniline keemiline aine, mida kasutatakse, muu hulgas valge pigmendina, selle värvi- ja katvate omaduste tõttu erinevates toodetes värvidest ravimite ja mänguasjadeni. Prantsuse pädev asutus tegi 2016. aastal Euroopa Kemikaaliametile (ECHA) ettepaneku klassifitseerida titaandioksiid kantserogeenseks aineks[513]. Järgmisel aastal võttis ECHA riskihindamise komitee (edaspidi „RAC“) vastu arvamuse, millega otsustati titaandioksiid klassifitseerida 2. kategooria kantserogeenseks aineks, ohu „H351 (sissehingamine)“ äramärkimisega.

Euroopa Komisjon võttis RAC arvamuse alusel vastu määruse 2020/217[514], millega ta muu hulgas kehtestas titaandioksiidi ühtlustatud klassifikatsiooni ja märgistuse, nentides, et seda ainet peetakse inimese jaoks kantserogeenseks sissehingamisel pulbri kujul, mis sisaldab vähemalt 1% ulatuses osakesi, mille aerodünaamiline läbimõõt on ≤ 10 µm.

Hagejad kui titaandioksiidi tootjad, importijad, allkasutajad või tarnijad esitasid Üldkohtule hagi, nõudes määruse 2020/217 osalist tühistamist.

Kolmes liidetud kohtuasjas[515] tehtud otsusega tühistas laiendatud koosseisuga kojas kokku tulnud Üldkohus vaidlustatud määruse osas, milles see käsitleb titaandioksiidi ühtlustatud klassifitseerimist ja märgistamist. Selle juhtumiga seoses tegi ta otsuse täiesti uute küsimuste kohta, mis käsitlesid ilmselgeid hindamisvigu ning määruse nr 1272/2008 kohaseks ühtlustatud klassifitseerimiseks ja märgistamiseks kehtestatud kriteeriumide rikkumist, mis puudutab ühelt poolt klassifitseerimise aluseks olnud teadusliku uurimistöö usaldusväärsust ja heakskiidetust ning teiselt poolt selle määrusega kehtestatud klassifitseerimiskriteeriumi järgimist – kriteerium, mille järgi ainel peab olema olemuslik võime vähki põhjustada[516].

Üldkohtu hinnang

Esiteks otsustas Üldkohus, et kõnealusel juhtul ei olnud täidetud nõue, et aine kantserogeeniks klassifitseerimine peab põhinema usaldusväärsetel ja heakskiidetud uuringutel.

---

513 Ühtlustatud klassifitseerimise ja märgistamise ettepanek, mis esitati vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 1272/2008, mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist ning millega muudetakse direktiive 67/548/EMÜ ja 1999/45/EÜ ja tunnistatakse need kehtetuks ning muudetakse määrust (EÜ) nr 1907/2006 (ELT 2008, L 353, lk 1), artikli 37 lõikele 1.

514 Komisjoni 4. oktoobri 2019. aasta delegeeritud määrus (EL) 2020/217, millega muudetakse tehnika ja teaduse arenguga kohandamise eesmärgil Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1272/2008, mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist, ning parandatakse kõnealust määrust (ELT 2020, L 44, lk 1; edaspidi „vaidlustatud määrus“).

515 T-279/20, T-283/20 ja T-288/20.

516 Määruse nr 1272/2008 I lisa punktis 3.6.2.2.1 silmas peetud kriteeriumid.

Nimelt, kui RAC tunnistas, et selle teadusliku uurimistöö tulemused, millele ta tugines oma ettepanekus titaandioksiidi klassifitseerimise ja märgistamise kohta, olid piisavalt usaldusväärsed, asjakohased ja sobivad, et hinnata selle aine kantserogeenset potentsiaali, siis tegi RAC ilmselge hindamisvea. Konkreetsemalt, selleks et kontrollida titaandioksiidi osakestest põhjustatud kopsude ülekoormuse taset kõnealuses uurimistöös, mis tehti kantserogeensuse hindamiseks, lähtus RAC tiheduse väärtusest, mis vastab aglomereerumata titaandioksiidi algosakeste tihedusele, mis on alati suurem kui selle aine nanomeetrilise suurusega osakeste aglomeraatide tihedus. Sellele vaatamata ei võtnud ta vaidlusaluse uurimistöö käigus kopsude ülekoormuse arvutamisel arvesse kõiki asjakohaseid elemente, nimelt selles uurimistöös testitud osakeste omadusi, asjaolu, et osakesed kaldusid moodustama aglomeraate, ning asjaolu, et osakeste aglomeraatide tihedus oli väiksem kui osakeste tihedus ning et seetõttu võtsid need aglomeraadid kopsus enda alla rohkem ruumi. Seega ei olnud RAC järeldused, mille kohaselt kõnealuses uurimistöös oli kopsude ülekoormus aktsepteeritav, üldse usaldusväärsed.

Järelikult, kuivõrd komisjon tugines vaidlustatud määruses titaandioksiidi ühtlustatud klassifitseerimiseks ja märgistamiseks RAC arvamusele ning järgis seega viimase järeldust kõnealuse – titaandioksiidi klassifitseerimisettepaneku jaoks otsustava – teadusliku uurimistöö tulemuste usaldusväärsuse ja heakskiidetuse kohta, tegi ta samasuguse ilmselge hindamisvea nagu RAC.

Teiseks tuvastas Üldkohus, et vaidlusalune klassifikatsioon ja märgistus rikkusid kriteeriumi, mille järgi aine kantserogeeniks klassifitseerimine võib puudutada üksnes ainet, millel on olemuslik omadus põhjustada vähki.

Selles kontekstis, arvestades asjaolu, et vastavalt määrusele nr 1272/2008 võib aine kantserogeeniks klassifitseerimine ja märgistamine tugineda üksnes aine olemuslikele omadustele, mis määravad ära tema olemusliku võime põhjustada vähki, tõlgendas Üldkohus mõistet „olemuslikud omadused“. Ta täpsustas selle kohta, et ehkki seda mõistet määruses nr 1272/2008 ei ole, tuleb seda tõlgendada sõna-sõnalt, mistõttu see tähistab „ainele loomuldasa omaseid omadusi“, mis on muu hulgas kooskõlas selle määruse kohase ühtlustatud klassifikatsiooni ja märgistuse eesmärkide ja esemega.

Lisaks märkis ta, et vaidlusaluse klassifikatsiooni ja märgistuse eesmärk on teha kindlaks ja teatavaks titaandioksiidi kantserogeensuse oht, mida on RAC arvamuses kirjeldatud kui sellist, mis „ei ole olemuslik klassikalises tähenduses“. Üldkohus täpsustas, et see omadus, mis „ei ole olemuslik klassikalises tähenduses“, tuleneb mitmest elemendist, mida on nimetatud nii selles arvamuses kui ka vaidlustatud määruses. Nimelt on kantserogeensuse oht seotud ainult teatavate titaandioksiidi sissehingatavate molekulidega, mis esinevad teatavas füüsilises olekus, kujul, suuruses ja koguses, ning see oht ilmneb üksnes kopsude ülekoormuse tingimustes ja on vastavuses osakeste toksilisusega.

Üldkohus järeldas sellest, et kui komisjon lähtus RAC arvamuses sisaldunud järeldusest, mille kohaselt kantserogeenset toimet, millest see komitee lähtus, ei saa käsitada olemusliku toksilisusena klassikalises tähenduses, aga mida tuli arvesse võtta määruse nr 1272/2008 kohase ühtlustatud klassifikatsiooni ja märgistuse raames, tegi komisjon ilmselge hindamisvea.

Üldkohus täpsustas, et näited muude ainete klassifitseerimise ja märgistamise kohta, mis esitati selleks, et võrrelda neid titaandioksiidi klassifikatsiooni ja märgistusega, illustreerivad üksnes juhtumeid, kus osakeste kuju ja suurust on küll arvesse võetud, kuid mille puhul on nende klassifitseerimisel olnud siiski määrava tähtsusega teatavad kõnealuste ainete olemuslikud omadused, mis ei ole aga nii kõnealusel juhul.

IX. Energia

7. septembri 2022. aasta kohtuotsus BNetzA vs. ACER (T-631/19, EU:T:2022:509)

Energeetika – Elektrienergia siseturg – Määrus (EL) 2019/942 – ACERi apellatsiooninõukogu otsus – Tühistamishagi – Vaidlustamatu akt – Vastuvõetamatus – ACERi pädevus – Määruse (EÜ) nr 713/2009 artikkel 8 – Määruse 2019/942 artikli 6 lõige 10 – Määruse (EL) 2015/1222 artikli 9 lõige 12 – Kohaldatav õigus – Määrus (EL) 2019/943

Euroopa Komisjon võttis 24. juulil 2015 vastu määruse 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised [517] elektrienergia sektoris. Selles määruses on kehtestatud rida nõudeid piirkonnaülese kauplemisvõimsuse jaotamiseks ja ülekoormuse juhtimiseks järgmise päeva ning päevasisestel turgudel, mis hõlmavad muu hulgas ühise koordineeritud võimsusarvutuse metoodika (edaspidi „CCM“) kindlaksmääramist kõigil koordineeritud võimsusarvutuste aladel (edaspidi „CCR“)[518].

Seda määrust [519] kohaldades esitasid Core CCRi põhivõrguettevõtjad [520] asjaomase ala riiklikele reguleerivatele asutustele heakskiitmiseks kaks ettepanekut: vastavalt järgmise päeva CCMi piirkondliku kava ja päevasisese CCMi piirkondliku kava kohta, mida muudeti nimetatud asutuste taotlusel.

Kuivõrd reguleerivad asutused ei jõudnud ühehäälsele kokkuleppele kahe muudetud ettepaneku heakskiitmiseks, siis võttis Euroopa Liidu Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostöö Amet (ACER) sama määruse[521] alusel vastu otsuse Core CCRi järgmise päeva ja päevasisese CCMi kohta (edaspidi „algne otsus“).

Hageja Bundesnetzagentur für Elektrizität, Gas, Telekommunikation, Post und Eisenbahnen (BNetzA) Saksamaa Liitvabariigi riikliku reguleeriva asutusena esitas ACERi apellatsiooninõukogule (edaspidi „apellatsiooninõukogu“) algse otsuse peale kaebuse [522]. Kuivõrd viimane jättis tema kaebuse rahuldamata, esitas hageja Üldkohtule hagi, milles palus esimese võimalusena tühistada mõned algse otsuse sätted ning apellatsiooninõukogu otsus ja teise võimalusena tühistada need kaks otsust tervikuna.

Oma otsuses tühistas Üldkohtu teine koda laiendatud koosseisus apellatsiooninõukogu kaebuse rahuldamata jätmise otsuse, tunnistades samas hagi vastuvõetamatuks osas, milles see oli esitatud algse otsuse peale. Seejuures täpsustas Üldkohus ühelt poolt ACERi pädevuse ulatust võrreldes

---

517 Komisjoni 24. juuli 2015. aasta määrus (EL) 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised (ELT 2015, L 197, lk 24).

518 Määruse 2015/1222 artiklid 20–26.

519 Määruse 2015/1222 artikli 9 lõige 7 ja artikli 20 lõige 2.

520 „Core CCR“ on geograafiline piirkond, mis hõlmab Belgiat, Tšehhi Vabariiki, Saksamaad, Prantsusmaad, Horvaatiat, Luksemburgi, Ungarit, Madalmaid, Austriat, Poolat, Rumeeniat, Sloveeniat ja Slovakkiat ning on määruse 2015/1222 artikli 15 kohaselt asutatud võimsusarvutuseks.

521 Määruse 2015/1222 artikli 9 lõige 12.

522 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta määruse (EÜ) nr 713/2009, millega luuakse Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet (ELT 2009, L 211, lk 1), artikli 19 kohaselt.

riiklike reguleerivate asutuste pädevusega piirkondlike CCMide vastuvõtmise raames ja teiselt poolt kõnealuses asjas kohaldatavat materiaalõigust.

Üldkohtu hinnang

Kõigepealt tunnistas Üldkohus vastuvõetamatuks hageja tühistamishagi osas, milles see on esitatud algse otsuse peale. Selles osas märkis Üldkohus, et seda, kas füüsiliste ja juriidiliste isikute esitatud tühistamishagi ACERi õigusaktide peale, mille eesmärgiks on tekitada nende suhtes õiguslikke tagajärgi, on vastuvõetav, hinnatakse õigusaktis, millega asutatakse see amet, ehk määruses 2019/942[523] sätestatud eritingimuste alusel. Seega võib ACERi tehtud otsuse tühistamise hagi, kui selle otsuse peale esitatakse asutusesisene apellatsioonkaebus, lugeda vastuvõetavaks ainult siis, kui see on esitatud apellatsiooninõukogu otsuse peale, millega jäetakse see asutusesisene apellatsioonkaebus rahuldamata või millega on vajaduse korral algne otsus kinnitatud[524]. Järelikult, kuivõrd apellatsiooninõukogu otsus tugineb algses otsuses esitatud põhjendustele või isegi kinnitab neid põhjendusi, tuleb kõiki väiteid ja argumente, mis on esitatud nendesamade põhjenduste peale, pidada täielikult tulemuslikuks apellatsiooninõukogu otsuse õiguspärasuse kontrollimisel.

Kooskõlas eespool tehtud järeldusega jätkas Üldkohus oma analüüsi sisuliselt. Esimesena uuris ta, kas apellatsioonikoda rikkus õigusnormi, kui ta ei tuvastanud, et ACER ületas algse otsuse vastuvõtmisel oma pädevuse piire. Selleks kontrollis Üldkohus, kas apellatsiooninõukogu otsuse vastuvõtmise ajal kehtinud ja kohaldatavad määruste 2019/942[525] ja 2015/1222[526] sätted andsid ACERile volitused võtta lõplikult vastu Core CCRi järgmise päeva ja päevasisene CCM. Ta tõdes, et nende sätete kohaselt on ACERil pädevus teha otsus või võtta vastu üksikjuhtumeid käsitlevaid otsuseid piiriülest kaubandust või piiriülese süsteemi talitluskindlust mõjutavate reguleerimisküsimuste või -probleemide kohta, nagu iga CCRi järgmise päeva või päevasisese CCMi vastuvõtmine, kui – nagu kõnealusel juhul – pädevad reguleerivad asutused ei ole jõudnud kokkuleppele. Erinevalt hageja väitest ei nähtu nimetatud sätetest nimelt, et ACERi pädevus piirdub vaid asjaomaste asutuste vaheliste erimeelsustega. Vastupidi, reguleerimisküsimusi või -probleeme, mis kuuluvad alguses reguleerivate asutuste pädevusse, enne kui need lähevad reguleerivate asutuste vahelise kokkuleppe puudumise tõttu ACERi[527] pädevusse, on käsitletud lahutamatu tervikuna, mida reguleerivad asutused ja seejärel ACER tervikuna lahendama peavad, ilma et eristataks üksmeelsusi ja erimeelsusi.

Seda grammatilist tõlgendust kinnitab selle õigusakti kontekst ja taotletavad eesmärgid, mille osa need sätted on. Sellega seoses ilmneb määruse 2019/942 ja varem kohaldatud määruse nr 713/2009[528] ettepaneku seletuskirjast, et liidu seadusandjal oli selge tahe muuta otsuste tegemine piiriülestes, kuid möödapääsmatutes küsimustes tõhusamaks ja kiiremaks ning seda ACERi üksikotsuste tegemise volituste tugevdamise teel, mis sobiks kokku reguleerivate asutuste keskse rolli säilitamisega energeetikaregulatsiooni valdkonnas vastavalt subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse

---

523 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/942, millega asutatakse Euroopa Liidu Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostöö Amet (uuesti sõnastatud) (ELT 2019, L 158, lk 22; edaspidi „määrus 2019/942“).

524 Määruse 2019/942 põhjendus 34 ning artiklid 28 ja 29.

525 Määruse 2019/942 artikli 6 lõige 10, varem määruse nr 713/2009 artikli 8 lõige 1.

526 Määruse 2015/1222 artikli 9 lõige 12.

527 Määruse 2019/942 artikli 6 lõige 10, varem määruse nr 713/2009 artikli 8 lõige 1.

528 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta määrus (EÜ) nr 713/2009, millega luuakse Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet (ELT 2009, L 211, lk 1).

põhimõttele. Määruse 2019/942 preambulist[529] tuleneb ka, et ACER asutati, et täita liidu tasandil õiguslik tühimik ning aidata kaasa elektrienergia ja maagaasi siseturgude tõhusale toimimisele.

Seega kinnitavad tõlgendatavate sätete eesmärk ja kontekst, milles need sätted asuvad, ning kõnealuse kohtuasja asjaolud, et kui pädevad reguleerivad asutused ei jõua liikmesriikide tasandil kokkuleppele piirkondlike CCMide osas, siis on ACERil õigus ise selles küsimuses otsus teha, ilma et see piiraks riiklike reguleerivate asutuste keskset rolli, mida on tunnustatud kooskõlas reguleerivate asutuste nõukogu, milles nad on esindatud, arvamusega, ja ilma et tema pädevus piirduks ainult konkreetsete aspektidega, mille suhtes on selge reguleerivate asutuste vaheline erimeelsus. Samuti, kuna ACERile anti otsustusõigus selleks, et ACER saaks oma reguleerimisülesandeid tõhusalt ja sõltumatult täita, siis võib ta muuta põhivõrguettevõtjate ettepanekuid enne nende heakskiitmist, et tagada nende vastavus liidu energiaõigusele, ja ta ei saa olla seotud pädevate riiklike reguleerivate asutuste kokkuleppega.

Seega järeldas Üldkohus, et apellatsiooninõukogu ei rikkunud õigusnormi, kui ta ei tuvastanud oma otsuses, et algse otsuse tegemisega ületas ACER oma pädevuse piire, kui ta tegi otsuse Core CCRi järgmise päeva ja päevasisest CCMi käsitlevate punktide kohta, mille kohta oli selle CCRi reguleerivate asutuste kokkulepe.

Teisena kontrollis Üldkohus, kas apellatsiooninõukogu rikkus kohaldatava õiguse kindlaksmääramisel õigusnormi, kui ta ei võtnud ACERi algse otsuse CCMi õiguspärasuse kontrollimisel arvesse nõudeid, mis reguleerivad määruse 2019/943 artiklites 14–16 sätestatud CCMide vastuvõtmist.

Sellega seoses märkis Üldkohus, et määruse 2019/943 artiklid 14–16 reguleerivad võimsuse jaotamist piiriülese elektrikaubanduse järgmise päeva ja päevasisestel turgudel ning määravad seega kindlaks nõuded, mida tuleb arvesse võtta iga järgmise päeva ja päevasisese CCMi vastuvõtmisel. Lisaks tuletas ta meelde, et uus õigusnorm on reeglina kohaldatav alates selle õigusakti jõustumisest, milles norm sisaldub, ning kuigi seda ei kohaldata varasema õigusakti kehtivusajal tekkinud ja lõplikult väljakujunenud õiguslikele olukordadele, kohaldatakse seda nende olukordade tulevikus tekkivate tagajärgede suhtes ja ka uute õiguslike olukordade suhtes. Algse otsuse tegemise ajal, st 21. veebruaril 2019, ei olnud aga määruse 2019/943 artiklid 14–16 veel jõustunud ega kohaldatavad, kuigi apellatsiooninõukogu otsuse tegemise ajal, st 11. juulil 2019, olid need jõustunud, ehkki artikli 16 osas teatud määral piiratult. Seega juhul kui – nagu kõnealuses asjas – apellatsiooninõukogule esitatakse kaebus ACERi otsuse peale, mis käsitleb järgmise päeva või päevasisest CCMi, on apellatsiooninõukogu otsuses, millega see otsus jäeti muutmata, lõplikult kindlaks määratud ACERi seisukoht selle metoodika suhtes pärast seda, kui nimetatud komisjon on asjaomase olukorra faktilisi ja õiguslikke asjaolusid põhjalikult analüüsinud, lähtudes tema otsuse tegemise ajal kohaldatavast õigusest. Järelikult, kuna määruse 2019/943 artiklid 14–16 olid sel kuupäeval juba kohaldatavad, oli apellatsiooninõukogu kohustatud kontrollima, kas CCMid, mille ACER algses otsuses heaks kiitis, olid kooskõlas nendest artiklitest tulenevate uute eeskirjadega.

Sellest tuleneb, et kuna apellatsiooninõukogu ei kontrollinud Core CCRi järgmise päeva ja päevasisese CCMi õiguspärasust määruse 2019/943 artiklite 14–16 alusel, rikkus ta õigusnormi nende CCMide lõpliku vastuvõtmise ajal kohaldatava õiguse kindlaksmääramisel.

Seetõttu tühistati apellatsiooninõukogu otsus.

---

529 Määruse 2019/942 põhjendus 10, varem määruse nr 713/2009 põhjendus 5.

X. Ühine kaubanduspoliitika

18. mai 2022. aasta kohtuotsus Uzina Metalurgica Moldoveneasca vs. komisjon (T-245/19, EU:T:2022:295)

Kaitsemeetmed – Terasetoodete turg – Rakendusmäärus (EL) 2019/159 – Tühistamishagi – Põhjendatud huvi – Õigus esitada hagi – Vastuvõetavus – Võrdne kohtlemine – Õiguspärane ootus – Hea halduse põhimõte – Hoolsuskohustus – Olulise kahju oht – Ilmne hindamisviga – Kaitsemeetmetealase uurimise algatamine – Komisjoni pädevus – Kaitseõigused

Euroopa Komisjon kehtestas liidu kaubanduskaitsepoliitika raames teatavate terasetoodete impordile kolmandatest riikidest [530] (edaspidi „vaatlusalused tooted“) eelneva järelevalve. Sel eesmärgil kogutud statistiliste andmete põhjal alustas ta kaitsemeetmetealast uurimist, mille järel võttis ta vastu rakendusmääruse (EL) 2019/159 [531], millega kehtestatakse lõplikud kaitsemeetmed teatavate terasetoodete impordi suhtes[532].

Uzina Metalurgica Moldoveneasca OAO (edaspidi „hageja“), kelle asukoht on Moldovas ja kes on teatavatesse kategooriatesse kuuluvaid vaatlusaluseid tooteid eksportiv tootja, esitas hagi vaidlustatud määruse tühistamiseks osas, milles see teda puudutab.

Üldkohus tunnistas kaitsemeetmeid käsitleva hagi vastuvõetavaks, kuid jättis selle rahuldamata, analüüsides, kas komisjon rikkus liidu aluspõhimõtteks olevat diskrimineerimiskeelu põhimõtet, koheldes Moldovat erinevalt võrreldes Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) riikidega. Ta tõlgendas ka esimest korda kaitsemeetmeid käsitleva alusmääruse[533] artikli 5 lõiget 1 seoses komisjoni pädevusega alustada kaitsemeetmetealast uurimist omal algatusel.

Üldkohtu hinnang

Hagi vastuvõetavuse küsimuses lükkas Üldkohus tagasi komisjoni esitatud vastuvõetamatuse vastuväite, et hagejal puudub põhjendatud huvi ja õigus esitada hagi.

Hageja põhjendatud huvi kohta leidis Üldkohus, et vaidlustatud määruse osaline tühistamine võib iseenesest tuua kaasa õiguslikke tagajärgi ja hagejale kasu tuua. Vaidlustatud määrusega kehtestatud süsteemist tuleneb nimelt, et õiguslik regulatsioon – see on 25% kvoodivälise tariifi kehtestamine, kui tariifikvoodid on ammendatud –, mida kohaldatakse hageja toodete liitu eksportimise tegevuse suhtes, on vähem soodne kui see, mida kohaldati tema suhtes enne selle määruse vastuvõtmist.

---

530 Komisjoni 28. aprilli 2016. aasta rakendusmäärus (EL) 2016/670, millega kehtestatakse liidu eelnev järelevalve teatavatest kolmandatest riikidest pärit teatavate raua- ja terasetoodete impordi üle (ELT 2016, L 115, lk 37).

531 Komisjoni 31. jaanuari 2019. aasta rakendusmäärus (EL) 2019/159, millega kehtestatakse lõplikud kaitsemeetmed teatavate terasetoodete impordi suhtes (ELT 2019, L 31, lk 27; edaspidi „vaidlustatud määrus“).

532 Käesoleval juhul kehtestati vaidlustatud määrusega riigipõhine tariifikvoot olulise tarnehuviga riikidele ning nn jääktariifikvoot teistele liitu eksportivatele riikidele. Sellised olulise tarnehuviga riigid nagu Moldova võisid tegutseda nende kahe eraldi süsteemi raames ning pädevatel ametiasutustel oli kohustus kohaldada impordile neist riikidest 25% lisatollimaksu, kui need kaks tariifikvooti on ammendatud (edaspidi „kvoodiväline tariif“).

533 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. märtsi 2015. aasta määrus (EL) 2015/478 impordi ühiste eeskirjade kohta (ELT 2015, L 83, lk 16).

Hageja õiguse kohta esitada hagi märkis Üldkohus, et vaidlustatud määrus puudutab hagejat otseselt ja isiklikult. Otsese puutumuse kohta sedastas ta esiteks, et vaidlustatud määrus avaldab otsest mõju hageja õiguslikule olukorrale: see määrab nimelt õigusliku raamistiku ja selle, millistel tingimustel – mis puudutab nii mahtu kui ka hinda – on hagejal õigus oma toodangut liitu eksportida, kusjuures tema toodete suhtes kohaldatakse nüüd kvoodisüsteemi, neid ei lasta enam liidus vabasse ringlusse – mille korral ei määrata kindlaks ei koguseid ega ole tarvis komisjoni luba. Teiseks ei jäta vaidlustatud määrus liikmesriigi pädevatele asutustele kaitsemeetmete rakendamisel mingit kaalutlusõigust: need pädevad asutused on kohustatud kohaldama kvoodivälist tariifi, kui tariifikvoodid on ammendatud. Isikliku puutumuse kohta otsustas Üldkohus, et on olemas teatav hulk faktilisi ja õiguslikke asjaolusid, mis moodustavad konkreetse olukorra, mis iseloomustab hagejat võrreldes ükskõik missuguse teise ettevõtjaga ja näitab seega isiklikku puutumust vaidlustatud määrusega. Hagejat võib nimelt lugeda esiteks kinnisesse ringi kuuluvaks, teiseks vaidlustatud määruses tuvastatavaks, kolmandaks isikuks, kes osales uurimises, milles valmistati ette kaitsemeetmete kehtestamist, ning neljandaks ainsaks ettevõtjaks, kelle kaubandusandmeid Moldovat puudutavate tariifikvootide kindlaksmääramisel kasutati.

Sisuliselt lükkas Üldkohus esiteks tagasi hageja etteheite, et on rikutud diskrimineerimiskeelu põhimõtet, kuivõrd komisjon ei jätnud Moldova Vabariiki vaidlustatud määruse kohaldamisalast välja, nagu ta tegi EMP riikidega, samas kui ta oli sarnases olukorras, mis puudutab tihedat lõimumist liidu turuga, koguimpordi arvandmeid ja väikest kaubavoogude ümbersuunamise ohtu. Seoses sellega selgitas ta, et olukordade sarnasuse hindamisel tuleb arvesse võtta nende suhete konteksti, mis liitu ja asjaomast kolmandat riiki ühendavad. Euroopa Majanduspiirkonna leping ning ühelt poolt liidu, Euroopa Aatomienergiaühenduse ja nende liikmesriikide ning teiselt poolt Moldova Vabariigi vaheline assotsieerimisleping erinevad aga oma ulatuselt, eesmärkidelt ja institutsioonilistelt mehhanismidelt. Seega ei saa komisjonile ette heita seda, et ta leidis, et olukord Moldovas ei ole sarnane kõnesolevate EMP riikide omaga.

Teiseks lükkas Üldkohus tagasi hageja etteheite, et on rikutud kaitsemeetmeid käsitleva alusmääruse [534] artikli 5 lõiget 1, kuivõrd komisjon algatas kaitsemeetmetealase uurimise omal algatusel, samas kui sellise uurimise algatus võib tulla ainult liikmesriikidelt. Seoses sellega otsustas ta, et hageja nimetatud sättele antud tõlgendus, mis viiks selleni, et uurimise algatamine sõltub sellest, kas mõni liikmesriik pöördub komisjoni poole, on lisaks sellele, et see tundub ebaloogiline vaidlustatud määruse muudest sätetest lähtudes, vastuolus selle määrusega ette nähtud süsteemi ülesehitusega. Nimelt, kuna ilma eelnevat uurimist algatamata ei saa võtta mingit kaitsemeedet, siis piirataks komisjonile antud pädevust võtta omal algatusel kaitsemeetmeid, kui on täidetud sisulised tingimused, selle tagajärgedes[535]. Peale selle kahjustataks järelevalvesüsteemi eset ennast, võttes selle süsteemi alusel kogutud andmete uurimiselt suurema osa selle mõttest, kuivõrd need võimaldasid komisjonil leida, et vaatlusaluste toodete impordi muutumise tõttu võib olla vaja võtta kaitsemeetmeid. Seega asus Üldkohus seisukohale, et komisjonil on võimalik tegutseda omal algatusel, kui tal on piisavalt tõendeid, mis tema tegevust õigustavad, ja kui selline võimalus on ette nähtud kaitsemeetmeid käsitleva alusmääruse artikli 5 lõikes 1 osutatud uurimiste algatamise raames.

---

534 Kaitsemeetmeid käsitleva alusmääruse artikli 5 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt: „Kui komisjonile selgub, et uurimismenetluse algatamiseks on piisavalt tõendusmaterjali, alustab ta uurimist ühe kuu jooksul pärast liikmesriigilt teabe saamise kuupäeva ja avaldab teate *Euroopa Liidu Teatajas* […]“.

535 Komisjon võib kaitsemeetmeid käsitleva alusmääruse artikli 15 lõike 1 kohaselt liidu huvide kaitseks võtta niisuguseid meetmeid eelkõige omal algatusel, kui on täidetud sisulised tingimused.

XI. Majandus- ja rahapoliitika

1. Ühtne kriisilahenduskord[536]

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Fundación Tatiana Pérez de Guzmán el Bueno ja SFL vs. SRB (T-481/17, EU:T:2022:311)

Majandus- ja rahaliit – Pangandusliit – Krediidiasutuste ja teatud investeerimisühingute ühtne kriisilahenduskord – Maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jääva ettevõtja suhtes kohaldatav kriisilahendusmenetlus – Kriisilahendusnõukogu poolt Banco Popular Español suhtes vastu võetud kriisilahendusskeem – Volituste delegeerimine – Ärakuulamisõigus – Omandiõigus – Põhjendamiskohustus – Määruse (EL) nr 806/2014 artiklid 18, 20 ja 24

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Del Valle Ruiz jt vs. komisjon ja SRB (T-510/17, EU:T:2022:312)

Majandus- ja rahaliit – Pangandusliit – Krediidiasutuste ja teatud investeerimisühingute ühtne kriisilahenduskord – Maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jääva ettevõtja suhtes kohaldatav kriisilahendusmenetlus – Kriisilahendusnõukogu poolt Banco Popular Español suhtes vastu võetud kriisilahendusskeem – Ärakuulamisõigus – Volituste delegeerimine – Omandiõigus – Põhjendamiskohustus – Määruse (EL) nr 806/2014 artiklid 18 ja 20 ning artikli 21 lõige 1

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Eleveté Invest Group jt vs. komisjon ja SRB (T-523/17, EU:T:2022:313)

Majandus- ja rahaliit – Pangandusliit – Krediidiasutuste ja teatud investeerimisühingute ühtne kriisilahenduskord – Maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jääva ettevõtja suhtes kohaldatav kriisilahendusmenetlus – Kriisilahendusnõukogu poolt Banco Popular Español suhtes vastu võetud kriisilahendusskeem – Õigus olla ära kuulatud – Põhjendamiskohustus – Määruse (EL) nr 806/2014 artiklid 18 ja 20 – Lepinguväline vastutus

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Algebris (UK) ja Anchorage Capital Group vs. komisjon (T-570/17, EU:T:2022:314)

Majandus- ja rahaliit – Pangandusliit – Krediidiasutuste ja teatud investeerimisühingute ühtne kriisilahenduskord – Maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jääva ettevõtja suhtes kohaldatav kriisilahendusmenetlus – Kriisilahendusnõukogu poolt Banco Popular Español suhtes vastu võetud kriisilahendusskeem – Volituste delegeerimine – Põhjendamiskohustus – Hea halduse põhimõte – Määruse (EL) nr 806/2014 artikkel 20 – Õigus olla ära kuulatud – Omandiõigus

---

[536] Järgmiste kohtuasjade ühine kokkuvõte: Fundación Tatiana Pérez de Guzmán el Bueno ja SFL *vs*. SRB (T-481/17), Del Valle Ruiz jt *vs*. komisjon ja SRB (T-510/17), Eleveté Invest Group jt *vs*. komisjon ja SRB (T-523/17), Algebris (UK) ja Anchorage Capital Group *vs*. komisjon (T-570/17) ning Aeris Invest *vs*. komisjon ja SRB (T-628/17).

1. juuni 2022. aasta kohtuotsus Aeris Invest vs. komisjon ja SRB (T-628/17, EU:T:2022:315)

Majandus- ja rahaliit – Pangandusliit – Krediidiasutuste ja teatud investeerimisühingute ühtne kriisilahenduskord – Maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jääva ettevõtja suhtes kohaldatav kriisilahendusmenetlus – Kriisilahendusnõukogu poolt Banco Popular Españoli suhtes vastu võetud kriisilahendusskeem – Volituste delegeerimine – Ärakuulamisõigus – Omandiõigus – Põhjendamiskohustus – Määruse (EL) nr 806/2014 artiklid 14, 18 ja 20

Banco Popular Español, SA (edaspidi „Banco Popular“) oli Hispaania krediidiasutus, mille üle tegi otsest järelevalvet Euroopa Keskpank (EKP). Ühtne Kriisilahendusnõukogu (edaspidi „kriisilahendusnõukogu“) võttis 7. juunil 2017 vastu otsuse Banco Populari kriisilahenduse skeemi[537] kohta (edaspidi „kriisilahendusskeem“). Samal päeval võttis Euroopa Komisjon vastu otsuse 2017/1246[538], millega kriisilahendusskeem kinnitati.

Enne kriisilahendusskeemi vastuvõtmist viidi läbi Banco Populari väärtuse hindamine, mis hõlmas kahte kriisilahendusskeemile lisatud aruannet, nimelt 5. juuni 2017. aasta esimene hindamine (edaspidi „hinnang 1“), mille koostas kriisilahendusnõukogu, ja 6. juuni 2017. aasta teine hindamine (edaspidi „hinnang 2“), mille koostas sõltumatu ekspert. Hinnangu 2 ese oli eelkõige hinnata Banco Populari varade ja kohustuste väärtust ning anda teavet, mis võimaldab teha otsuse üleantavate aktsiate ja omandiõiguse instrumentide kohta ning mis võimaldab kriisilahendusnõukogul kindlaks määrata, mida peetakse ettevõtte võõrandamise vahendi rakendamise korral äris tavalisteks tingimusteks. Samuti 6. juunil 2017 hindas EKP pärast kriisilahendusnõukoguga konsulteerimist, kas Banco Popular on maksejõuetu või jääb tõenäoliselt maksejõuetuks[539], ja järeldas oma hinnangus, et arvestades Banco Populari likviidsusprobleeme, ei suuda ta lähitulevikus oma võlgu või muid kohustusi tõenäoliselt tähtpäevaks täita[540]. Samal päeval teatas Banco Populari juhatus EKP-le oma järeldusest, et ette on näha panga maksejõuetust.

Kriisilahendusnõukogu leidis kriisilahendusskeemis, et Banco Populari puhul olid täidetud tingimused kriisilahendusmeetme[541] võtmiseks – nimelt oli ta maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jäämas, ei olnud muid meetmeid, mille abil oleks saanud mõistliku aja jooksul vältida tema maksejõuetuks jäämist, ning avalikes huvides oli tema suhtes vaja võtta kriisilahenduse meede ettevõtte võõrandamise vormis[542]. Kriisilahendusnõukogu kasutas oma õigust hinnata alla Banco Populari omavahendite instrumentide väärtus ja need konverteerida[543] ning määras, et sellega seoses emiteeritavad uued aktsiad võõrandatakse Banco Santanderile hinnaga üks euro.

---

537 Kriisilahendusnõukogu täitevistungi 7. juuni 2017. aasta otsus SRB/EES/2017/08, mis käsitleb Banco Popular Español, SA kriisilahenduse skeemi.

538 Komisjoni 7. juuni 2017. aasta otsus (EL) 2017/1246, millega kinnitatakse Banco Popular Español, SA kriisilahenduse skeem (ELT 2017, L 178, lk 15).

539 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. juuli 2014. aasta määruse (EL) nr 806/2014, millega kehtestatakse ühtsed eeskirjad ja ühtne menetlus krediidiasutuste ja teatavate investeerimisühingute kriisilahenduseks ühtse kriisilahenduskorra ja ühtse kriisilahendusfondi raames ning millega muudetakse määrust (EL) nr 1093/2010 (ELT 2014, L 225, lk 1; edaspidi „ühtse kriisilahenduskorra määrus“), artikli 18 lõike 1 teisele lõigule. Selle määruse artikkel 18 reguleerib kriisilahendusmenetlust.

540 Vastavalt ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 18 lõike 1 punktile a ja lõike 4 punktile c.

541 Vastavalt ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 18 lõikele 1.

542 Vastavalt ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 24 lõike 1 punktile a.

543 Vastavalt ühtse kriisilahenduskorra määruse artiklile 21.

Kõnesolevad kohtuasjad on „pilootkohtuasjad“, millesarnaseid on umbes sada ja milles on hagid esitanud füüsilised ja juriidilised isikud, kellele kuulusid Banco Populari kapitaliinstrumendid enne kriisilahendust. Hagides nõuti kriisilahendusskeemi ja/või otsuse 2017/1246 tühistamist ning kahju hüvitamist.

Üldkohus jättis viie kohtuotsusega, mille tegi kolmas koda laiendatud koosseisus, hagejate hagid tervikuna rahuldamata. Kõnealused kohtuasjad andsid Üldkohtule esimest korda võimaluse otsustada kriisilahendusskeemi käsitleva kriisilahendusnõukogu otsuse õiguspärasuse üle.

Üldkohtu hinnang

Esimesena rõhutas Üldkohus, et kriisilahendusnõukogu vastu võetud kriisilahendusskeemi on võimalik vaidlustada, ilma et oleks nõutav, et hagi esitataks ka komisjoni otsuse peale, millega see skeem kinnitatakse, mistõttu juhul, kui komisjon on selle skeemi kinnitanud, tekitab see õiguslikke tagajärgi ja on käsitatav aktina, mille peale saab esitada eraldiseisva tühistamishagi.

Teisena, mis puudutab tema kontrolli ulatust, siis leidis Üldkohus, et kuna otsused, mis kriisilahendusnõukogu peab kriisilahendusmenetluses vastu võtma, põhinevad äärmiselt keerulistel majanduslikel ja tehnilistel hinnangutel, on tema kontroll piiratud. Siiski leidis Üldkohus, et ka juhul, kui tegemist on keerukate hinnangutega, nagu on kõnealuses asjas kriisilahendusnõukogu antud hinnangud, ei pea liidu kohus kontrollima mitte ainult esitatud tõendite sisulist õigsust, nende usaldusväärsust ja sidusust, vaid ka seda, kas need tõendid on käsitatavad asjakohase teabe kogumina, millest keerulise olukorra hindamisel tuleb lähtuda, ja seda, kas selle teabega saab põhjendada järeldusi, mis selle põhjal on tehtud.

Kolmandana analüüsis Üldkohus hagejate argumente Euroopa Liidu põhiõiguste harta seisukohast.

Esiteks märkis Üldkohus, et kuigi ei saa välistada, et kriisilahendusmeetme adressaadiks oleva üksuse aktsionärid ja võlausaldajad võivad tugineda õigusele olla kriisilahendusmenetluses ära kuulatud, võib selle õiguse teostamisele seada piiranguid. Sellega seoses täpsustas Üldkohus, et Banco Populari kriisilahendusmenetlus täitis avaliku huvi eesmärki, milleks oli finantsturgude stabiilsuse tagamine, mis võib õigustada õiguse olla ära kuulatud piiramist. Nii on Banco Populari kriisilahendusmenetluses selliste sätete puudumine, mis näeksid ette asjaomase üksuse aktsionäride ja võlausaldajate ärakuulamise, ja hagejate ära kuulamata jätmine käsitatavad õiguse olla ära kuulatud piiranguna, mis on põhjendatud ja vajalik avalikku huvi pakkuva eesmärgi saavutamiseks ning mis järgib proportsionaalsuse põhimõtet. Nimelt oleksid sellised ärakuulamised seadnud ohtu eesmärgi kaitsta finantsturgude stabiilsust ja jätkata üksusele elutähtsate funktsioonide täitmist, nagu ka kriisilahendusmenetluse kiiruse ja tõhususe nõuete järgimise.

Teiseks meenutas Üldkohus seoses omandiõigusega eelkõige seda, et Banco Popular oli maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jäämas ning puudusid alternatiivsed meetmed, millega seda olukorda oleks saanud vältida. Seega ei kujuta otsus kriisilahendusskeemi raames Banco Populari omavahendite instrumendid alla hinnata ja need konverteerida endast ebaproportsionaalset ja talumatut sekkumist, mis kahjustaks hagejate omandiõiguse põhisisu, vaid seda tuleb pidada nende omandiõiguse piiranguks, mis on õigustatud ja proportsionaalne.

Kolmandaks rõhutas Üldkohus seoses toimikuga tutvumise õigusega, et niisuguse õiguse rikkumiseks ei saa pidada seda, et haldusmenetluses, mille lõpuks võeti vastu kriisilahendusskeem, ei edastanud esiteks kriisilahendusnõukogu hinnangut 2 ning teiseks kriisilahendusnõukogu ja komisjon dokumente, millele nad tuginesid. Nimelt laienes osale kriisilahendusnõukogu käsutuses olevast teabest, mis sisaldus kriisilahendusskeemis, hinnangus 2 ja dokumentides, millele ta tugines, ametisaladuse nõue ja see oli konfidentsiaalne. Seetõttu leidis Üldkohus, et pärast kriisilahendusskeemi vastuvõtmist ei olnud hagejatel õigust nõuda, et neile edastataks kogu toimik, millele kriisilahendusnõukogu tugines.

Neljandana lükkas Üldkohus tagasi õigusvastasuse vastuväite, mille kohaselt rikuvad ühtse kriisilahenduskorra määruse asjakohased sätted[544] pädevuse delegeerimise põhimõtteid – nimelt rõhutas Üldkohus, et selleks, et kriisilahendusmeede tekitaks õiguslikke tagajärgi, on vaja, et liidu institutsioon, st komisjon või nõukogu, kinnitaks selle meetme kaalutlusõigust kätkevates aspektides. Liidu seadusandja on seega andnud institutsioonile õigusliku ja poliitilise vastutuse määratleda liidu poliitika kriisilahenduse valdkonnas, vältides sellega „tõelist vastutuse üleminekut"[545], jättes samas kriisilahendusnõukogule delegeerimata iseseisva pädevuse.

Viiendana märkis Üldkohus hinnangute 1 ja 2 kohta, et olukorra kiireloomulisust silmas pidades võis kriisilahendusnõukogu kriisilahendusskeemi vastuvõtmiseks tugineda hinnangule 2. Nimelt, arvestades ajalisi piiranguid ja kättesaadavat teavet, on teatud ebakindlus ja ligikaudsus omane igasugusele esialgsele hinnangule ning see, et ekspert andis oma hinnangu teatud reservatsioonidega, ei tähenda, et see ei olnud „õiglane, hoolikas ja realistlik"[546]. Lisaks märkis Üldkohus, et hinnangu 1 – mille eesmärk oli kindlaks teha, kas Banco Popular oli maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jäämas, et välja selgitada, kas kriisilahendusmenetluse algatamise või siis omavahendite instrumentide allahindamise või konverteerimise tingimused olid täidetud – sisu oli vananenud, arvestades EKP 6. juunil 2017 antud hinnangut Banco Populari maksejõuetuse või tõenäoliselt maksejõuetuks jäämise kohta.

Kuuendana leidis Üldkohus, et kriisilahendusnõukogu ja komisjon ei teinud ilmset hindamisviga, kui nad leidsid, et ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 18 lõikes 1 ette nähtud kriisilahendusmeetme võtmise tingimused olid täidetud.

Esiteks täheldas Üldkohus, et üksuse maksejõuetuse olukord ei ole maksejõuetuse või tõenäoliselt maksejõuetuks jäämise tuvastamise tingimus ega seega ka kriisilahendusskeemi vastuvõtmise tingimus. Nimelt see, et üksus on oma bilansi kohaselt maksevõimeline, ei tähenda, et tal on piisavalt rahalisi vahendeid, see tähendab vahendeid, mida saab kasutada võlgade maksmiseks või muude sissenõutavaks muutuvate kohustuste täitmiseks. Seetõttu leidis Üldkohus, et kriisilahendusnõukogu ja komisjon ei teinud ilmset hindamisviga, kui nad leidsid, et Banco Popular oli maksejõuetu või tõenäoliselt maksejõuetuks jäämas. Ta märkis ka, et kriisilahendusskeem võeti nõuetekohaselt vastu olenemata põhjustest, mis viisid Banco Populari maksejõuetuse või tõenäoliselt maksejõuetuks jäämise olukorda.

Teiseks leidis Üldkohus, et hagejad ei ole suutnud tõendada kriisilahendusele alternatiivsete meetmete olemasolu ning kriisilahendusnõukogu ja komisjon ei teinud ilmset hindamisviga, kui nad leidsid, et ei esine muud põhjendatud väljavaadet kui muud erasektoripoolsed lahendused või järelevalvemeetmed, mis takistaksid mõistliku aja jooksul Banco Populari maksejõuetuse tekkimist.

Kolmandaks märkis Üldkohus, et kriisilahendusnõukogu ja komisjon ei teinud ilmset hindamisviga, kui nad leidsid, et kriisilahendusmeede oli vajalik ja proportsionaalne taotletud avalikku huvi pakkuvate eesmärkide seisukohast.

Seitsmendana lükkas Üldkohus tagasi väite, et komisjon ei analüüsinud kriisilahendusskeemi enne selle kinnitamist, rõhutades, et komisjon nimetab esindaja, kellel on õigus osaleda kriisilahendusnõukogu koosolekutel, täitevistungitel ja täiskogus alalise vaatlejana, ning sel esindajal on õigus osaleda aruteludes ja tutvuda kõikide dokumentidega. Seega, kuna komisjon oli osalenud

---

544 Ühtse kriisilahenduskorra määruse artiklid 18, 21, 22 ja 24.

545 13. juuni 1958. aasta kohtuotsuse ***Meroni* vs. *Ülemamet*** (C-9/56, EU:C:1958:7) tähenduses.

546 Ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 20 lõige 1.

kriisilahendusnõukoguga mitmel koosolekul, oli ta seotud kriisilahendusskeemi vastuvõtmisele eelnenud erinevate staadiumidega ning ta oli saanud tutvuda skeemi projektidega ja osaleda nende koostamisel.

Kaheksandana lükkas Üldkohus tagasi väite komisjoni põhjendamiskohustuse rikkumise kohta. Ta toonitas, et kui komisjon kinnitas otsuses 2017/1246 kriisilahendusskeemi, oli tal õigus selle otsuse vastuvõtmise põhjendamisel piirduda põhjendustega, mis näitavad tema nõusolekut kriisilahendusskeemi sisu ja kriisilahendusnõukogu esitatud põhjendustega.

Üheksandana lükkas Üldkohus tagasi argumendid puuduste kohta müügimenetluses. Üldkohus kinnitas muu hulgas kriisilahendusnõukogu selle otsuse õiguspärasust, milles ta palus liikmesriigi kriisilahendusasutusel võtta ühendust ainult Banco Populari eraõiguslikus müügimenetluses osalenud finantsinstitutsioonidega. Sel asutusel on õigus pöörduda eelkõige teatud konkreetsete potentsiaalsete ostjate poole[547].

Kümnenda ja viimasena välistas Üldkohus kõnealusel juhul kriisilahendusnõukogu ja komisjoni lepinguvälise vastutuse. Sellega seoses märkis ta, et hagejad ei ole tõendanud kriisilahendusnõukogu või komisjoni õigusvastase tegevuse olemasolu. Nimelt ei ole tõendatud, et kriisilahendusnõukogu või komisjon oleks avalikustanud konfidentsiaalset teavet Banco Populari kriisilahendusmenetluse läbiviimise kohta, ja järelikult ei ole võimalik tuvastada, et nad on rikkunud konfidentsiaalsuse põhimõtet või ametisaladuse hoidmise kohustust.

Lisaks ei ole hagejad tõendanud põhjuslikku seost kriisilahendusnõukogu ja komisjoni rikkumiste – eeldusel, et need on tõendatud – ning Banco Populari likviidsuskriisi vahel ning seega nende rikkumiste ja väidetava kahju vahel.

2. Krediidiasutuste usaldatavusnormatiivide täitmise järelevalve

22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Anglo Austrian AAB ja Belegging-Maatschappij „Far-East“ vs. EKP (T-797/19, EU:T:2022:389)

Majandus- ja rahapoliitika – Krediidiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve – EKP-le antud järelevalvealased eriülesanded – Otsus krediidiasutuse tegevusloa kehtetuks tunnistamise kohta – Direktiivi 2005/60/EÜ üle võtvate riigisiseste sätete oluline rikkumine – Proportsionaalsus – Krediidiasutuste juhtimist reguleerivate õigusnormide rikkumine – Kaitseõigused – Ilmne hindamisviga – Õigus tõhusale kohtulikule kaitsele

Alates 2010. aastast andis Österreichische Finanzmarktbehörde (Austria finantsturgude järelevalveasutus, edaspidi „FMA“) Austrias asuvale krediidiasutusele AAB Bank mitu korraldust ja määras talle mitu karistust. Selle tõttu esitas FMA 2019. aastal Euroopa Keskpangale (EKP) otsuse eelnõu AAB Banki krediidiasutuse tegevusloa kehtetuks tunnistamiseks. EKP tühistas oma otsusega[548] selle tegevusloa. Sisuliselt leidis ta, et FMA järelduste põhjal – mille viimane tegi oma

---

547 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta direktiivi 2014/59/EL, millega luuakse krediidiasutuste ja investeerimisühingute finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse õigusraamistik ning muudetakse nõukogu direktiivi 82/891/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 2001/24/EÜ, 2002/47/EÜ, 2004/25/EÜ, 2005/56/EÜ, 2007/36/EÜ, 2011/35/EL, 2012/30/EL ja 2013/36/EL ning määruseid (EL) nr 1093/2010 ja (EL) nr 648/2012 (ELT 2014, L 173, lk 190), artikli 39 lõike 2 teisele lõigule.

548 14. novembri 2019. aasta otsus ECB-SSM-2019-AT 8 WHD-2019 0009.

usaldatavusnõuete täitmise järelevalve ülesannete raames ning mille kohaselt oli AAB Bank jätkuvalt ja korduvalt rikkunud nõudeid rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse ning asutusesisese juhtimise valdkonnas – ei olnud AAB Bank võimeline tagama oma riskide usaldusväärset juhtimist.

Üldkohtu üheksas koda laiendatud koosseisus jättis hagi EKP otsuse tühistamise nõudes rahuldamata. Oma otsuses tegi Üldkohus esimest korda lahendi kohtuasjas, mis puudutas krediidiasutuse tegevusloa kehtetuks tunnistamist rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast võitlust ja krediidiasutuste juhtimist käsitlevate õigusnormide raskete rikkumiste tõttu.

Üldkohtu hinnang

Kõigepealt asus Üldkohus seisukohale, et kõnealuses asjas olid täidetud direktiivis 2013/36[549] ette nähtud ja liikmesriigi õigusesse ülevõetud tegevusloa kehtetuks tunnistamise tingimused.

Esiteks leidis Üldkohus, et EKP ei teinud ilmset hindamisviga, kui ta järeldas, et AAB Bank on tunnistatud vastutavaks direktiivi 2005/60 [550] alusel [551] vastu võetud rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse riigisiseste sätete raskete rikkumiste eest.

Alustuseks täheldas Üldkohus, et teostades oma pädevust seoses krediidiasutuste tegevuslubade kehtetuks tunnistamisega, peab EKP muu hulgas kohaldama neid liikmesriigi õigusnorme, millega direktiiv 2013/36 üle võeti.

Üldkohus märkis kõnealuses asjas, et arvestades eelkõige FMA otsuseid ja Austria kohtute otsuseid, leidis EKP, et AAB Bank oli mitu aastat rikkunud direktiivi 2013/36 üle võtnud riigisiseseid õigusnorme. Nimelt ei olnud tal rahapesu tõkestamiseks sobivat riskijuhtimismenetlust ning ta oli tunnistatud süüdi rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast võitlust reguleerivate riigisiseste õigusnormide raskete, korduvate ja süstemaatiliste rikkumiste eest.

Üldkohus leidis, et võttes arvesse rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse tähtsust, võib krediidiasutuse raskete rikkumiste eest vastutavaks tunnistada liikmesriigi pädeva asutuse haldusotsustele tuginedes, ning nendest üksi piisab tegevusloa kehtetuks tunnistamise põhjendamiseks. Asjaolu, et rikkumised pandi toime kaua aega tagasi või on heastatud, selle vastutuse tekkimist ei mõjuta. Nimelt ei näe asjakohane riigisisene õigus ette tähtaega, mille jooksul on võimalik varasemaid vastutuse tuvastamise otsuseid arvesse võtta. Need normid ei nõua ka, et rasked rikkumised ei oleks katkenud või et need vältaksid tegevusloa kehtetuks tunnistamise otsuse vastuvõtmise ajal, seda enam, et kõnealuses asjas tuvastati rikkumised ainult mõni aasta enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist. Mis puudutab AAB Banki seisukohta, et rikkumised heastati ja järelikult ei saa nendele tuginedes enam tegevusloa kehtetuks tunnistamist põhjendada, siis täpsustas Üldkohus, et selline lähenemine seaks kahtluse alla eesmärgi kaitsta Euroopa pangandussüsteemi, kuna see võimaldaks raskeid rikkumisi toime pannud krediidiasutustel jätkata oma tegevust seni, kuni pädevad asutused tõendavad uuesti nende poolt uute rikkumiste toimepanemist. Lisaks ei saa krediidiasutus, kes on lõplikult jõustunud otsusega tunnistatud vastutavaks raskete rikkumiste eest, tugineda niisuguste rikkumiste võimalikule aegumisele.

---

549 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/36/EL, mis käsitleb krediidiasutuste tegevuse alustamise tingimusi ning krediidiasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ (ELT 2013, L 176, lk 338).

550 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. oktoobri 2005. aasta direktiiv 2005/60/EÜ rahandussüsteemi rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise vältimise kohta (ELT 2005, L 309, lk 15).

551 Direktiivi 2013/36 artikli 67 lõike 1 punktis o ette nähtud tegevusloa kehtetuks tunnistamise tingimus.

Üldkohus lükkas tagasi ka AAB Banki argumendid, milles vaieldi vastu tuvastatud rikkumiste raskusele.

Sellega seoses rõhutas ta eriti, et rikkumiste raskust ei saa vaidlustada EKP haldusmenetluse staadiumis, kuna FMA tühistamisettepanekust varasemates otsustes, mis olid vaidlustatud otsuse kuupäevaks lõplikult jõustunud, olid pädevad asutused tunnistanud AAB Banki nende rikkumiste eest vastutavaks. Lisaks ei saa Euroopa pangandusturu kaitse tagamise eesmärki arvestades EKP-le ette heita tema järeldust, et rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast võitlust reguleerivate riigisiseste õigusnormide rasked, korduvad ja süstemaatilised rikkumised tuleb kvalifitseerida rasketeks rikkumisteks, mis õigustavad tegevusloa kehtetuks tunnistamist.

Teiseks kinnitas Üldkohus EKP seisukohta, et AAB Bank ei ole kehtestanud juhtimiskorda, mida nõuavad pädevad asutused vastavalt direktiivi 2013/36[552] üle võtnud riigisisestele õigusnormidele. Selles kontekstis lükkas ta tagasi AAB Banki argumendid, et vaidlustatud otsuse vastuvõtmise kuupäeval ei olnud tema tegevus juhtimiskorda reguleerivate õigusnormidega vastuolus. Ta märkis, et tõlgendus, mille kohaselt ei saa tegevusloa kehtetuks tunnistamist põhjendada rikkumistega, mis on toime pandud minevikus või mida on vähendatud, ei tulene direktiivist 2013/36 ega asjakohasest riigisisesest õigusest.

Edasi järeldas Üldkohus, et vaidlustatud otsuse kohaldamise peatamisest keeldumise tõttu ei pannud EKP toime mingit rikkumist. Ta märkis eelkõige, et EKP keeldumine peatada selle otsuse viivitamatu kohaldamine ei olnud takistuseks AAB Banki poolt tühistamishagi ja ajutiste meetmete kohaldamise taotluse esitamisele. Lisaks otsustas Üldkohtu president vaidlustatud otsuse täitmise peatada kuus päeva pärast selle vastuvõtmist ja seda aega oli vaja ajutiste meetmete kohaldamise taotluse lahendamiseks. Seega ei saa tuvastada õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele rikkumist.

Seejärel leidis Üldkohus, et vaidlustatud otsus võeti vastu AAB Banki kaitseõigusi järgides. Sellega seoses täpsustas ta, et AAB Bank kuulati vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel nõuetekohaselt ära. Nimelt anti talle võimalus esitada oma märkused selle otsuse projekti kohta. Samas ei olnud EKP kohustatud edastama AAB Bankile FMA otsuse eelnõud ega võimaldama tal sellele reageerida.

Lisaks asus Üldkohus seisukohale, et EKP ei ole kõnealuses asjas jätnud hoolikalt ja erapooletult kindlaks määramata, uurimata või hindamata kõiki tegevusloa kehtetuks tunnistamisega seotud olulisi asjaolusid. Täpsemalt, EKP väljendas pärast omapoolset hindamist korrakohaselt arvamust, et ta nõustub FMA järeldustega AAB Banki rikkumise toimepanemise kohta, ning seda arvamust kinnitasid nii FMA haldusotsused kui ka riigisiseste kohtute otsused. Oma hinnangu tulemusel kvalifitseeris EKP uuritud asjaolud sellisteks, mis tõendavad rahapesu ja terrorismi rahastamise vastast võitlust käsitlevate riigisiseste õigusnormide raskeid rikkumisi AAB Banki poolt. Samuti ei piirdunud ta FMA nende järelduste kordamisega, mis puudutasid AAB Banki poolt vajaliku juhtimiskorra kehtestamata jätmist. Vastupidi, EKP tugines omaenda hinnangule selle kohta, kas asjakohaseid riigisiseseid õigusnorme on järgitud.

Lõpuks lükkas Üldkohus tagasi AAB Banki väite, et vaidlustatud otsus muutis olematuks tema kapitalis osalust omava aktsionäri aktsiate majandusliku väärtuse ja kahjustas aktsionäri omandiõiguse sisu. Nimelt ei kuulu see omandiõigus AAB Bankile ning ta ei saa seega sellele oma tühistamishagi põhjendamiseks tugineda.

---

552 Direktiivi 2013/36 artikli 67 lõike 1 punktis d ette nähtud tegevusloa kehtetuks tunnistamise tingimus.

7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus PNB Banka vs. EKP (T-275/19, EU:T:2022:781)

Majandus- ja rahapoliitika – Krediidiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve – EKP volitused – Uurimisvolitused – Kohapealsed kontrollid – Määruse (EL) nr 1024/2013 artikkel 12 – EKP otsus viia läbi kontroll vähem olulise krediidiasutuse ruumides – Tühistamishagi – Vaidlustatav akt – Vastuvõetavus – EKP pädevus – Põhjendamiskohustus – Asjaolud, millega saab kontrolli põhjendada – Kodukorra artikkel 106 – Taotlus kohtuistungi korraldamiseks, mida ei ole põhjendatud

Hagejat PNB Banka AS, kes on Läti õiguse alusel asutatud krediidiasutus, peeti enne 1. märtsi 2019 „vähem oluliseks“[553] krediidiasutuseks ning seetõttu kuulus ta Finanšu un kapitāla tirgus komisija (finants- ja kapitaliturgude komisjon, Läti; edaspidi „FKTK“) otsese usaldatavusnõuete täitmise järelevalve alla. Ta liigitati 2017. aastal „kriisis olevaks vähem oluliseks krediidiasutuseks“, mille tulemusel tegi tema üle erijärelevalvet kriisiohjerühm, mis koosnes FKTKst ja Euroopa Keskpangast (EKP). FKTK esitas 21. detsembril 2018 EKP-le taotluse, et see võtaks üle hageja usaldatavusnõuete täitmise otsese järelevalve. EKP järelevalvenõukogu poolt heaks kiidetud otsuse eelnõu alusel – kuna EKP nõukogu sellele vastuväiteid ei esitanud – loeti otsuse viia hageja ruumides läbi kohapealne kontroll eelnõu 21. jaanuaril 2019 vastuvõetuks (edaspidi „vaidlustatud otsus“).

Üldkohus, kellele esitati selle otsuse peale tühistamishagi, võttis seisukoha mitmes seni käsitlemata küsimuses. Ta kinnitas kõigepealt oma õigust lahendada kohtuasi ilma menetluse suulise osata juhul, kui kohtuistungi korraldamise taotlust ei ole põhjendatud. Seejärel analüüsis ta, kas EKP otsus viia läbi kohapealne kontroll on vaidlustatav akt. Ta analüüsis veel väiteid, mis puudutasid vaidlustatud otsuse formaalset õiguspärasust (EKP pädevus ja hageja õigus olla ära kuulatud). Lõpuks käsitles ta sisulisi küsimusi, mis puudutasid ühelt poolt kohapealse kontrolli korraldust ja teiselt poolt EKP pädevust uurida ise korruptsioonitegusid. Üldkohus jõudis järeldusele, et hagi tuleb tervikuna rahuldamata jätta.

Üldkohtu hinnang

Esiteks otsustas Üldkohus, et kehtivatest menetlusnormidest tuleneb, et kui kohtuistungi korraldamiseks ei ole esitatud taotlust või kui kohtuistungi korraldamiseks esitatud taotlust ei ole põhjendatud, võib Üldkohus, kui ta leiab, et tal on kohtuasja toimikus olevate dokumentide põhjal piisavalt teavet, lahendada kohtuasja ilma menetluse suulise osata. Üldkohus tõdes kõnealuses asjas, et hageja taotluses ei ole esitatud ühtegi põhjendust, miks ta soovib, et teda ära kuulataks, ning seejärel otsustas kohus, leides, et tal on piisavalt teavet, lahendada kohtuasja ilma menetluse suulise osata.

Teiseks otsustas Üldkohus, et EKP nõukogu otsus viia läbi kohapealne kontroll – nagu seda on vaidlustatud otsus – on liidu kohtus vaidlustatav akt. Ta leidis nimelt, et see otsus võib puudutada selle juriidilise isiku huve, kellele see teatavaks tehakse, muutes selgelt tema õiguslikku olukorda. Ta märkis eelkõige, et kuna õigus- ja haldusraamistik näevad ette, et juriidiliste isikute ja eelkõige krediidiasutuste kontrollimine EKP poolt peab toimuma otsuse alusel, milles määratletakse kontrolli ese ja eesmärk ning mis tuleb asjaomasele isikule teatavaks teha, siis annab see raamistik kontrolliotsusele selle isiku jaoks siduvad õiguslikud tagajärjed.

Kolmandaks otsustas Üldkohus seoses vaidlustatud otsuse formaalset õiguspärasust puudutavate väidetega ühelt poolt, et EKP-l on pädevus teostada „vähem olulise“ krediidiasutuse suhtes talle antud

---

553 Nõukogu 15. oktoobri 2013. aasta määruse (EL) nr 1024/2013, millega antakse Euroopa Keskpangale eriülesanded seoses krediidiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve poliitikaga (ELT 2013, L 287, lk 63; edaspidi „ühtse järelevalvemehhanismi määrus“), artikli 6 lõike 4 alusel.

uurimisvolitusi[554], sealhulgas volitust viia läbi kohapealne kontroll. Ta tuletas meelde, et EKP-l on ainupädevus täita talle pandud järelevalveülesandeid[555] kõigi krediidiasutuste suhtes, tegemata vahet „olulistel" ja „vähem olulistel" krediidiasutustel, ning märkis, et kui pädevad riigiasutused aitavad EKP-l täita neid ülesandeid detsentraliseeritult ja tema kontrolli all, siis ei mõjuta see aitamine EKP pädevust teostada igal ajal oma uurimisvolitusi.

Teiselt poolt leidis Üldkohus, et kohaldatavatest õigusnormidest[556] tuleneb kooskõlas uurimismeetme olemusega, mille ainus eesmärk on teabe kogumine, et EKP otsusega viia oma uurimisvolituste teostamise raames krediidiasutuses läbi kohapealne kontroll ei kaasne seda, et asjaomasel üksusel oleks enne selle otsuse vastuvõtmist õigus olla ära kuulatud. Alles pärast selle otsuse vastuvõtmist ja enne oma erijärelevalve volituste[557] alusel võimalikku otsuse vastuvõtmist on EKP kohustatud andma asjaomastele isikutele võimaluse olla ära kuulatud.

Neljandaks järeldas Üldkohus väidete kohta, mis puudutasid vaidlustatud otsuse põhjendatust, et krediidiasutuste suhtes teostatakse „pidevalt" usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, mis põhineb pädevatele asutustele korrapäraselt edastatud teabe põhjal tehtava dokumentide kontrollimise ja kohapealsete kontrollide kombinatsioonil, mis võimaldab edastatud teavet kontrollida. Dokumentide kontrollimised ei asenda põhimõtteliselt kohapealseid kontrolle, mis võimaldavad pädeval asutusel eelkõige sõltumatult kontrollida krediidiasutuste esitatud andmeid. Ta täpsustas, et erinevalt Euroopa Komisjoni poolt konkurentsieeskirjade alusel läbiviidavatest teatavatest kontrollidest, mille eesmärk on tuvastada rikkumisi, on EKP kohapealsete kontrollide eesmärk kontrollida pideva järelevalve raames, mille puhul kombineeritakse dokumentide kontroll ja kohapealsed kontrollid, kas krediidiasutused tagavad oma riskide usaldusväärse juhtimise ja piisava katmise ning kas edastatud teave on usaldusväärne, mistõttu ei sõltu selliste kontrollide läbiviimine rikkumise kahtluse olemasolust.

Veel leidis Üldkohus, et EKP ei ole pädev ise korruptsioonitegusid uurima ja et ta teeb selles suhtes koostööd pädevate riigiasutustega.

7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus PNB Banka vs. EKP (T-301/19, EU:T:2022:774)

Majandus- ja rahapoliitika – Krediidiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve – Määruse (EL) nr 1024/2013 artikli 6 lõike 5 punkt b – Vajadus EKP otsese järelevalve järele vähem olulise krediidiasutuse üle – Pädeva riigiasutuse taotlus – Määruse (EL) nr 468/2014 artikli 68 lõige 5 – EKP otsus liigitada PNB Banka tema otsese usaldatavusnõuete täitmise järelevalve alla kuuluvaks oluliseks üksuseks – Põhjendamiskohustus – Proportsionaalsus – Kaitseõigused – Õigus tutvuda haldustoimikuga – Määruse nr 468/2014 artikli 68 lõikes 3 ette nähtud aruanne – Kodukorra artikkel 106 – Taotlus kohtuistungi korraldamiseks, mida ei ole põhjendatud

---

554 Ühtse järelevalvemehhanismi määruse artiklite 10–13 alusel.

555 Ühtse järelevalvemehhanismi määruse artikli 4 lõike 1 alusel.

556 Eelkõige Euroopa Keskpanga 16. aprilli 2014. aasta määruse (EL) nr 468/2014, millega kehtestatakse raamistik Euroopa Keskpanga ja riiklike pädevate asutuste vaheliseks ning riiklike määratud asutustega tehtavaks koostööks ühtse järelevalvemehhanismi raames (ühtse järelevalvemehhanismi raammäärus) (ELT 2014, L 141, lk 1), artiklist 31.

557 Ühtse järelevalvemehhanismi raammääruse III peatüki 2. jao alusel.

Seoses krediidiasutusele PNB Banka antud tegevusloga, mida on käsitletud eespool,[558] tegi EKP nõukogu peasekretär 1. märtsil 2019 hagejale teatavaks EKP otsuse liigitada ta EKP otsese usaldatavusnõuete täitmise järelevalve alla kuuluvaks „oluliseks“ üksuseks[559] (edaspidi „vaidlustatud otsus“).

Üldkohus, kellele esitati selle otsuse peale tühistamishagi, võttis seisukoha mitmes seni käsitlemata küsimuses. Ta tegi kõigepealt kindlaks EKP otsuse – teostada kõrgete järelevalvestandardite järjepideva kohaldamise tagamiseks ise otsest usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet vähem olulise krediidiasutuse üle – eseme ja tingimused. Seejärel analüüsis ta õigust tutvuda toimikuga usaldatavusnõuete täitmise järelevalvemenetluse käigus. Lõpuks täpsustas ta selle aruande eesmärki, mis oli lisatud pädeva riigiasutuse taotlusele, mille viimane oli saatnud EKP-le, et paluda tal otsustada teostada ise otsest usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet. Üldkohus jõudis järeldusele, et hagi tuleb tervikuna rahuldamata jätta.

Üldkohtu hinnang

Esiteks otsustas Üldkohus, et kui EKP otsustab ise teostada otsest usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet vähem olulise krediidiasutuse üle kehtiva õiguse [560] alusel, et tagada kõrgete järelevalvestandardite järjepidev kohaldamine, peab ta vastu võtma otsuse liigitada see krediidiasutus oluliseks.

Ta täpsustas, et otsus liigitada üksus oluliseks, kui EKP otsustab teostada tema üle otsest usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, puudutab üksnes pädeva asutuse kindlaksmääramist ega muuda ei selle üksuse suhtes kohaldatavaid usaldatavusnõudeid ega pädeva asutuse järelevalvevolitusi tema suhtes seoses ühtse järelevalvemehhanismiga EKP-le antud järelevalveülesannete täitmisel.

Ta lisas, et nende õigusnormide[561] kohaldamine, mille alusel see otsus on vastu võetud, ei sõltu erandlike asjaolude esinemisest.

Teiseks otsustas Üldkohus küsimuses, mis puudutab asjaomase poole õigust tutvuda toimikuga usaldatavusnõuete täitmise järelevalve menetluses, et selliseks tutvumiseks on nimetatud poolel vaja esitada taotlus. Kui piisavalt täpne teave, mis võimaldab asjaomasel üksusel esitada kavandatava meetme kohta tõhusalt oma seisukoha, on talle teatavaks tehtud, siis ei tulene kaitseõiguste tagamise põhimõttest EKP-le kohustust anda talle spontaanselt võimalus tutvuda tema toimikus sisalduvate dokumentidega.

Kolmandaks, mis puudutab selle aruande eesmärki[562], mis oli lisatud pädeva riigiasutuse poolt EKP-le saadetud taotlusele, et paluda tal otsustada teostada ise otsest usaldatavusnõuete täitmise

---

558 Vaidluse faktilise ja õigusliku sisu kohta vt 7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus ***PNB Banka* vs. *EKP*** (T-275/19, EU:T:2022:781), mida on käsitletud samas rubriigis eespool, lk 286.

559 Ühtse järelevalvemehhanismi määruse artikli 6 lõike 5 punkti b ning Euroopa Keskpanga 16. aprilli 2014. aasta määruse (EL) nr 468/2014, millega kehtestatakse raamistik Euroopa Keskpanga ja riiklike pädevate asutuste vaheliseks ning riiklike määratud asutustega tehtavaks koostööks ühtse järelevalvemehhanismi raames (ühtse järelevalvemehhanismi raammäärus) (ELT 2014, L 141, lk 1), IV osa alusel.

560 Ühtse järelevalvemehhanismi määruse artikli 6 lõike 5 punkti b alusel ja ühtse järelevalvemehhanismi raammääruse artikli 68 lõike 5 alusel.

561 Nimelt ühtse järelevalvemehhanismi määruse artikli 6 lõike 5 punkt b.

562 Ühtse järelevalvemehhanismi raammääruse artikli 68 lõike 3 tähenduses.

järelevalvet, et tagada kõrgete järelevalvestandardite järjepidev kohaldamine, siis rõhutas Üldkohus, et vaatamata sellele, et see on kohustuslik, on selle aruande eesmärk eelkõige tagada teabe sujuv edastamine pädeva riigiasutuse ja EKP vahel. Täpsemalt võimaldab see EKP-l hinnata pädeva riigiasutuse esitatud usaldatavusnõuete täitmise järelevalve ülevõtmise taotlust ja aitab tagada selle järelevalvega seotud volituste sujuva ülemineku, kui EKP selle taotluse rahuldab. Seega ei kujuta see endast menetlustagatist, mille eesmärk on kaitsta asjaomase krediidiasutuse huve, ega *a fortiori* olulist menetlusnormi ELTL artikli 263 tähenduses.

7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus PNB Banka jt vs. EKP (T-330/19, EU:T:2022:775)

Majandus- ja rahapoliitika – Krediidiasutuste usaldatavusnõuete täitmise järelevalve – Direktiivi 2013/36/EL artikkel 22 – EKP vastuväide krediidiasutuses olulise osaluse omandamisele – Hindamisaja alguskuupäev – EKP sekkumine menetluse algfaasis – Kavandava omandaja finantsstabiilsuse kriteerium ja usaldatavusnõuete täitmise kriteerium – Omandamisele esitatava vastuväite mõistlik alus ühest või mitmest hindamiskriteeriumist lähtudes – Kodukorra artikkel 106 – Taotlus kohtuistungi korraldamiseks, mida ei ole põhjendatud

Endiselt seoses eespool käsitletud krediidiasutusega PNB Banka[563] teatas hageja 1. oktoobril 2018 FKTK-le oma kavatsusest otseselt omandada oluline osalus ühes teises Läti krediidiasutuses (edaspidi „omandamistehing"). FKTK esitas 1. märtsil 2019 Euroopa Keskpangale (EKP) ettepaneku otsuse[564] kohta olla kavandatavale omandamisele vastu. EKP esitas 21. märtsil 2019 teatavaks tehtud otsusega omandamistehingule vastuväite, kuna ei kavandava omandaja finantsseisundi tugevuse kriteerium ega usaldatavusnõuete täitmise kriteerium ei olnud täidetud (edaspidi „vaidlustatud otsus").

Üldkohus, kellele esitati selle otsuse peale tühistamishagi, võttis seisukoha mitmes seni käsitlemata küsimuses. Kõigepealt analüüsis ta EKP õigust sekkuda krediidiasutuses olulise osaluse omandamiseks loa andmise menetlusse selle menetluse algusest peale. Edasi täpsustas ta tingimusi, mille korral EKP võib esitada omandamistehingule vastuväite kavandava omandaja finantsseisundi tugevuse kriteeriumi alusel. Lõpuks määras ta kindlaks tingimused, mille korral võib pädev asutus krediidiasutuse omandamise keelata. Üldkohus jõudis järeldusele, et hagi tuleb tervikuna rahuldamata jätta.

Üldkohtu hinnang

Esiteks otsustas Üldkohus, et võttes arvesse spetsiifilist koostöömehhanismi, mille liidu seadusandja on ette näinud EKP ja pädeva riigiasutuse vahel selleks, et vaadata läbi krediidiasutustes olulise osaluse omandamisele või suurendamisele eelneva loa taotlusi, võib EKP menetlusse astuda enne, kui nimetatud asutus on edastanud otsuse ettepaneku[565], ja seda isegi menetluse algusest peale.

Nimelt, kui liidu seadusandja otsustab haldusmenetluse kasuks, milles nähakse ette ettevalmistavate aktide vastuvõtmine riigiasutuste poolt enne seda, kui liidu institutsioon võtab vastu õiguslikke

---

563 Vaidluse faktilise ja õigusliku sisu kohta vt 7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus ***PNB Banka* vs. *EKP*** (T-275/19, EU:T:2022:781) ja 7. detsembri 2022. aasta kohtuotsus ***PNB Banka* vs. *EKP*** (T-301/19, EU:T:2022:774), mida on käsitletud samas rubriigis eespool, lk 286 ja 288.

564 Ühtse järelevalvemehhanismi määruse artikli 15 lõike 2 tähenduses.

565 Ette nähtud ühtse järelevalvemehhanismi määruse artikli 15 lõikes 2.

tagajärgi tekitava ja isiku huve kahjustada võiva lõpliku otsuse, soovib ta kehtestada institutsiooni ja riigiasutuste vahel spetsiifilise koostöömehhanismi, mis põhineb liidu institutsiooni ainuotsustuspädevusel. Kuid kehtiva õiguse[566] kohaselt on EKP ainsana pädev kõnealuse menetluse lõpus otsustama, kas kavandatavat omandamist lubada või mitte. Üldkohus lisas, et suhetes, mida reguleerib lojaalse koostöö põhimõte[567], on riigiasutuste roll registreerida loataotlused ja abistada EKPd – kellel on ainsana otsustuspädevus – muu hulgas viimasele tema ülesannete täitmiseks kogu vajaliku teabe edastamisega, nende taotluste hindamisega ja seejärel EKP-le otsuse ettepaneku esitamisega, mis ei ole viimasele siduv ja millest ei tule ka liidu õiguse kohaselt taotlejale teatada.

Teiseks leidis Üldkohus seoses tingimustega, mille korral EKP võib esitada omandamistehingule vastuväite kavandava omandaja finantsseisundi tugevuse kriteeriumi alusel, et arvestades kehtivaid õigusnorme[568], ei ole EKP ühelt poolt kohustatud tõendama kavandatava omandamise olulise negatiivse mõju olemasolu võrreldes olukorraga, kus seda omandamist ei toimu, ning teiselt poolt ei pea ta läbi viima vastupidise stsenaariumi analüüsi olukorra kohta, kus seda omandamist ei toimu.

Kõnealuses asjas tõdes ta, et vastupidi, asjakohastes õigusnormides on kavandava omandaja finantsseisundi tugevus määratletud kui tema suutlikkus rahastada kavandatavat omandamist ja säilitada lähitulevikus iseenda ja sihtettevõtja kindel finantsstruktuur, viitamata kavandatava omandamise olulisel negatiivsel mõjul põhinevale vastuväitele ja nõudmata sellise olukorra analüüsi, kus seda omandamist ei toimu.

Kolmandaks leidis Üldkohus, et pädev asutus võib kavandatava omandamise keelata, ilma et ta peaks oma otsuses analüüsima kõiki direktiivis 2013/36[569] sätestatud kriteeriume. Ta märkis, et kooskõlas selles direktiivis ette nähtud eesmärgiga tagada omandatava krediidiasutuse kindel ja usaldusväärne juhtimine piisab sellest, kui selleks on mõistlikud põhjused ühe või mitme nimetatud kriteeriumi alusel.

---

566 Ühtse järelevalvemehhanismi määruse artikli 4 lõike 1 punkti c alusel koostoimes selle määruse artikli 15 lõikega 3 ja Euroopa Keskpanga 16. aprilli 2014. aasta määruse (EL) nr 468/2014, millega kehtestatakse raamistik Euroopa Keskpanga ja riiklike pädevate asutuste vaheliseks ning riiklike määratud asutustega tehtavaks koostööks ühtse järelevalvemehhanismi raames (ühtse järelevalvemehhanismi raammäärus) (ELT 2014, L 141, lk 1), artikliga 87.

567 Ühtse järelevalvemehhanismi määruse artikli 6 lõike 2 alusel.

568 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiivi 2013/36/EL, mis käsitleb krediidiasutuste tegevuse alustamise tingimusi ning krediidiasutuste ja investeerimisühingute usaldatavusnõuete täitmise järelevalvet, millega muudetakse direktiivi 2002/87/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiivid 2006/48/EÜ ja 2006/49/EÜ (ELT 2013, L 176, lk 338), artikli 23 lõiked 1 ja 2 ning Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA), Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve (EIOPA) ja Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve (ESMA) ühissuunised finantssektoriga seotud olulise osaluse omandamise ja suurendamise usaldatavushindamiseks, mis on avaldatud 20. detsembril 2016 (JC/GL/2016/01).

569 Direktiivi 2013/36 artiklis 23 nimetatud kriteeriumid.

XII. ELi institutsioonide riigihankelepingud

26. jaanuari 2022. aasta kohtuotsus Leonardo vs. Frontex (T-849/19, EU:T:2022:28)

Teenuste hanked – Hankemenetlus – Õhuseireteenused – Tühistamishagi – Põhjendatud huvi puudumine – Vastuvõetamatus – Lepinguväline vastutus

Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet (Frontex) kuulutas 18. oktoobri 2019. aasta hanketeatega[570] välja hankemenetluse[571] (edaspidi „vaidlustatud hanketeade"), et hankida keskmise lennukõrguse ja pika lennukestvusega kaugjuhitava Euroopa õhusõidukisüsteemi vahendusel osutatavaid mereala õhuseire teenuseid.

Hageja Leonardo SpA, lennundussektoris tegutsev äriühing, ei osalenud vaidlustatud hanketeate alusel korraldatud hankemenetluses.

Pakkumuste hindamise komisjon esitas 31. mail 2020 oma hindamisaruande vastutavale eelarvevahendite käsutajale, kes kiitis pakkumuste hindamise protokolli heaks ja allkirjastas hankelepingu sõlmimise otsuse (edaspidi „vaidlustatud hankelepingu sõlmimise otsus").

Seejärel esitas hageja Üldkohtule esiteks nõude tühistada vaidlustatud hanketeade ja selle lisad[572] ning vaidlustatud edukaks tunnistamise otsus ning teiseks nõude hüvitada kahju, mis talle kõnealuse hankemenetluse õigusvastasuse tõttu tekkis[573].

Üldkohus jättis laiendatud koosseisuga koja otsusega hageja hagi tervikuna rahuldamata. Selle kohtuasja peamine eripära seisneb selles, et tühistamishagi on esitatud hanketeate ja selle lisade peale ning selle esitas ettevõtja, kes selle teatega välja kuulutatud hankemenetluses ei osalenud. Küsimust, kas niisugune hagi on vastuvõetav, ei olnud varem käsitletud.

Üldkohtu hinnang

Esimesena märkis Üldkohus vaidlustatud aktide tühistamise nõuete vastuvõetavust analüüsides, et – arvestades hageja väidet, et ta ei osalenud kõnealuses hankemenetluses, sest tehnilised tingimused takistasid teda pakkumust esitamast – küsimus on selles, kas neil asjaoludel on hagejal selle hankemenetluse vastu ELTL artikli 263 tähenduses põhjendatud huvi. Sellega seoses tuletas Üldkohus meelde, et Euroopa Kohus on varem eelotsuses asunud seisukohale, et kuna sellise ettevõtja kaebeõigust, kes pole pakkumust esitanud, tunnustatakse vaid erandina, ei saa pidada liigseks nõuda, et ta tõendaks, et hanketingimused muudavad pakkumuse esitamise võimatuks[574]. Kuigi see

---

570 Hanketeade, mis avaldati *Euroopa Liidu Teataja* lisas (ELT 2019/S 0202 490010).

571 Hankemenetlus FRONTEX/OP/888/2019/JL/CG nimetusega „Kaugjuhitava õhusõiduki süsteemid (RPAS) mereala keskmisel lennukõrgusel pika lennukestvusega õhuseireks".

572 ELTL artikkel 263.

573 ELTL artikkel 268.

574 28. novembri 2018. aasta kohtuotsus ***Amt Azienda Trasporti e Mobilità jt*** (C-328/17, EU:C:2018:958, punkt 53). See kohtuotsus tehti vastuseks eelotsuse küsimusele, mis puudutas nõukogu 21. detsembri 1989. aasta direktiivi 89/665/EMÜ riigihangete vaidlustusmenetluse kohaldamisega seotud õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT 1989, L 395,

kohtuotsus tehti vastuseks eelotsuse küsimusele direktiivi 89/665[575] sätete tõlgendamise kohta ja direktiiv on siduv üksnes liikmesriikidele, leidis Üldkohus, et selles pakutud lahendust saab *mutatis mutandis* kohaldada ka sellises olukorras nagu kõnealune kohtuasi, kus hageja väidab, et Euroopa Liidu ameti algatatud hankemenetluse dokumentide tehnilised kirjeldused – mille ta vaidlustas – takistasid teda pakkumust esitamast. Seepärast tuli Üldkohtu hinnangul kindlaks teha, kas hageja on tõendanud, et teda takistati pakkumust esitamast, ja kas tal on seega põhjendatud huvi.

Selles osas märkis Üldkohus seoses kõnealuse hankemenetlusega esiteks, et sellele menetlusele eelnes 2017. aastal algatatud hankemenetlus FRONTEX/OP/800/2017/JL, mille eesmärk oli teha katseid kahte liiki kaugjuhitava õhusõiduki süsteemidega (RPAS). See hange oli jagatud kaheks hankeosaks ja hageja tunnistati teises hankeosas edukaks. Pärast seda, kui need lepingud olid täidetud, viis Frontex läbi üksikasjaliku hindamise ja määras hindamisaruannete põhjal kindlaks nõuded, mis esitati hagiavalduses nimetatud vaidlustatud hanketeates, sellele lisatud aktides, küsimustes ja vastustes ning teabekoosoleku protokollis, ja mille hulgas olid ka nõuded, mida hageja peab diskrimineerivaks. Need nõuded määratleti Üldkohtu hinnangul seega protsessi lõpus, mis toimus etappidena, mille käigus saadud tagasiside võimaldas Frontexil nende nõuete vajalikkust üksikasjalikult ja hoolikalt hinnata.

Teiseks tõdes Üldkohus, et kuigi hageja kinnitas, et „hankemenetluse eeskirjad sisaldavad *contra legem* ja põhjendamatuid tingimusi, mis kujutavad endast potentsiaalsete konkurentide jaoks tehniliselt teostamatuid nõudmisi“, esitasid kolm ettevõtjat pakkumuse ning vähemalt kaks neist vastasid kõikidele tehnilistele kirjeldustele, sest leping sõlmiti nendega.

Kolmandaks leidis Üldkohus, et hageja ei tõendanud, et tehnilist kirjeldust kohaldati tema suhtes teiste osalejatega võrreldes erinevalt, ega üldisemalt seda, et teda koheldi erinevalt, kuigi tema olukord oli sama mis teistel osalejatel.

Neljandaks tõdes Üldkohus hageja kinnituse kohta, et tema osalemine muudeti „võimatuks“ või et selle tingimuseks oli „finantskoormus, mis on nii suur, et see kahjustab konkurentsivõimelise pakkumuse tegemist“, et see väide ei tõenda tema ühelgi moel diskrimineerimist.

Neil asjaoludel leidis Üldkohus, et hageja ei tõendanud, et kõnealuses hankemenetluses esitatud nõuded võisid olla tema suhtes diskrimineerivad. Seega ei tõendanud hageja, et teda takistati pakkumust esitamast, mistõttu ei ole ta põhjendanud ka huvi nõuda, et vaidlustatud aktid tühistataks. Seetõttu jättis Üldkohus nende aktide tühistamisnõuded ning sellest johtuvalt ka hankelepingu sõlmimise otsust puudutavad nõuded vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata, ilma et oleks olnud

---

lk 33; ELT eriväljaanne 06/01, lk 246) (muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2007. aasta direktiiviga 2007/66/EÜ (ELT 2007, L 335, lk 31)) artikli 1 lõike 3 tõlgendamist.

575 Vt 5. joonealune märkus direktiivi 89/665 täieliku viite kohta.

vaja teha otsust vaidlustatava akti olemasolu tingimuste, hageja kaebeõiguse ning taotletud menetlustoimingute vajalikkuse kohta.

Teisena tuletas Üldkohus kahju hüvitamise nõuet analüüsides meelde, et mis puutub kahju tegelikkusse, siis liit on vastutav ainult juhul, kui hagejal on tõepoolest tekkinud „tegelik ja kindel“ kahju. Järelikult on hagejal kohustus esitada liidu kohtule tõendid sellise kahju olemasolu ja ulatuse kohta. Kõnealuses asjas tõdes Üldkohus, et hageja piirdub hüvitise nõudmisega kogu tekkinud ja tulevase kahju eest, mis tuleneb kõnealuse hanketeate õigusvastasusest, ilma et ta oleks esitanud selle kahju olemasolu ja ulatuse kohta tõendeid. Sellest järeldus, et täidetud ei ole kahju tegelikkuse tingimus liidu lepinguvälise vastutuse tekkimiseks[576].

Neil asjaoludel otsustas Üldkohus jätta hageja kahju hüvitamise nõude ja hagi tervikuna rahuldamata.

576 ELTL artikli 340 teise lõigu alusel.

XIII. ELi eelarve ja toetused

29. juuni 2022. aasta kohtuotsus LA International Cooperation vs. komisjon (T-609/20, EU:T:2022:407)

Ühinemiseelse abi rahastamisvahend – OLAFi uurimine – Komisjoni otsus halduskaristuse määramise kohta – Liidu üldeelarvest rahastatavate hangete ja toetuste menetlustest neljaks aastaks kõrvalejätmine – Varajase avastamise ja menetlusest kõrvalejätmise süsteemi andmebaasi kandmine – Finantsmäärus – Täielik pädevus – Karistuse proportsionaalsus

Määruse nr 1085/2006[577] kohaselt toetab Euroopa Liit ühinemiseelse abiga hõlmatud riike, nende hulgas Põhja-Makedoonia Vabariiki, et nad saaksid järk-järgult oma standardid ja poliitika vastavusse viia. Selle riigi abistamiseks mõeldud kahe riikliku programmi raames sõlmiti hagejaga, LA International Cooperation Srl-iga, 2013. ja 2015. aastal kaks lepingut.

Pärast uurimist ja vastavalt Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) lõpparuandele, mis käsitles hageja poolt 2012. aasta oktoobrist kuni 2017. aasta jaanuarini toime pandud pettuse ja korruptsiooni võimalikke tehiolusid, andis asja menetlev ametiasutus[578] soovituse. Seda arvesse võttes tegi Euroopa Komisjon otsuse, millega muu hulgas jäeti hageja neljaks aastaks kõrvale liidu üldeelarvest rahastatavate hankelepingute sõlmimise ja toetuste andmise menetlustest[579] ning Euroopa arengufondidest rahaliste vahendite eraldamise menetlustest[580].

Üldkohus, kellele esitati komisjoni otsuse peale tühistamishagi, teostas esimest korda oma täielikku pädevust kontrollida komisjoni kehtestatud karistusi[581]. Ta hindas ka seda, kas komisjoni otsustatud kõrvalejätmise nelja-aastane kestus on sobiv ja proportsionaalne.

Üldkohtu hinnang

---

577 Nõukogu 17. juuli 2006. aasta määruse (EÜ) nr 1085/2006, millega luuakse ühinemiseelse abi rahastamisvahend (ELT 2006, L 210, lk 82), artikkel 1. Asjasse puutuvad riigid on loetletud selle määruse I ja II lisas.

578 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuli 2018. aasta määruse (EL, Euratom) 2018/1046, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid ja millega muudetakse määrusi (EL) nr 1296/2013, (EL) nr 1301/2013, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 1304/2013, (EL) nr 1309/2013, (EL) nr 1316/2013, (EL) nr 223/2014 ja (EL) nr 283/2014 ja otsust nr 541/2014/EL ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL, Euratom) nr 966/2012 (ELT 2018, L 193, lk 1), artiklile 143.

579 Kehtiva õiguse alusel, milleks on:

- nõukogu 25. juuni 2002. aasta määruse (EÜ, Euratom) nr 1605/2002, mis käsitleb Euroopa ühenduste üldeelarve suhtes kohaldatavat finantsmäärust (EÜT 2002, L 248, lk 1; ELT eriväljaanne 01/04, lk 74), mida on muudetud nõukogu 13. detsembri 2006. aasta määrusega (EÜ, Euratom) nr 1995/2006 (ELT 2006, L 390, lk 1), artikkel 93, mida kohaldatakse alates 22. augustist 2006;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta määruse (EL, Euratom) nr 966/2012, mis käsitleb Euroopa Liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus nr 1605/2002 (ELT 2012, L 298, lk 1), artikli 106 lõige 1, mida kohaldatakse alates 1. jaanuarist 2013;
- määruse nr 966/2012, mida on muudetud Euroopa Parlamendi 28. oktoobri 2015. aasta määrusega (EL, Euratom) 2015/1929 (ELT 2015, L 286, lk 1), artikli 106 lõige 1.

580 Nõukogu 2. märtsi 2015. aasta määrus (EL) 2015/323, mis käsitleb 11. Euroopa Arengufondi suhtes kohaldatavat finantsmäärust (ELT 2015, L 58, lk 17).

581 Vastavalt määruse nr 966/2012, mida on muudetud määrusega (EL, Euratom) 2015/1929, artikli 108 lõikele 11.

Üldkohus märkis, et lisaks pelgale õiguspärasuse kontrollile on tal täielik pädevus vaadata läbi otsused, millega hankija jätab ettevõtja menetlusest kõrvale ja/või määrab ettevõtjale rahalise karistuse, sealhulgas otsused, millega lühendatakse või pikendatakse kõrvalejätmise kestust ja/või tühistatakse määratud rahaline karistus või vähendatakse või suurendatakse seda.

Üldkohus hindas, kas kõnealuse kõrvalejätmise kestuse puhul võeti arvesse hageja viidatud kergendavaid asjaolusid, see tähendab tema head koostööd uurimise käigus ja seejärel tema võetud ümberkorraldusmeetmeid.

Esiteks märkis Üldkohus, et hankija, kes ettevõtja menetlusest kõrvale jätab, peab järgima proportsionaalsuse põhimõtet ning võtma sellega seoses arvesse muu hulgas olukorra tõsidust, kestust, võimalikku korduvust, tahtlust või hooletuse raskusastet või mis tahes muud kergendavat asjaolu, nagu selle ettevõtja koostöö ja tema panus uurimisse.

Teiseks sedastas ta, et hageja toime pandud korruptsioon ja ametialaste käitumisreeglite raske rikkumine on oma olemuselt väga rasked. Arvesse tuleb võtta nii asjaolude endi tõsidust kui ka nende mõju liidu finantshuvidele.

Kolmandaks leidis ta, et hageja viidatud asjaolud tema väga hea ja igakülgse koostöö kohta kohapealsete kontrollide käigus on siiski tõendatud. Üldkohus täpsustas siiski, et hagejal oli kohustus teha OLAFiga koostööd ning kõnealuses asjas saab tema käitumisel olla vaid väike mõju karistuse raskusele, võttes arvesse asjaomaste asjaolude tõsidust.

Neljandaks otsustas Üldkohus jätta arvesse võtmata korraldusmeetmed, mis hageja võttis 2016. aastal, kuna ta tuvastas, et need ei lõpetanud siiski hageja süülist tegevust, mis kestis kuni 2017. aasta jaanuarini, ega mõjutanud ka mingil viisil seda tegevust asjaomasel ajavahemikul.

Viiendaks kujutas hageja tegevus endast nii ametialaste käitumisreeglite rasket rikkumist, mille eest oli enne 1. jaanuari 2016 ette nähtud viis aastat kestev kõrvaldamismeede ja kolmeaastane meede pärast seda kuupäeva, kui ka korruptsiooni, mille eest võidakse pärast 1. jaanuari 2016 määrata kuni viis aastat kestvad kõrvaldamismeetmed.

Kõiki neid järeldusi ja asjaolusid arvestades leiab Üldkohus, et nelja aasta pikkune menetlustest kõrvaldamine on sobiv ja proportsionaalne.

XIV. Juurdepääs institutsioonide dokumentidele

1. Kohtumenetlust kaitsev erand

12. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus Saure vs. komisjon (T-524/21, EU:T:2022:632)

Dokumentidega tutvumine – Määrus (EÜ) nr 1049/2001 – Komisjoni kirjavahetus AstraZeneca ja Saksamaa ametivõimudega COVID-19 vaktsiinide koguse ja tarnetähtaegade kohta – Kohtumenetlust kaitsev erand – Dokumendid, mis esitati kohtumenetluses, mis oli dokumentidega tutvumise võimaldamisest keeldumise otsuse vastuvõtmise ajal lõpetatud – Eraelu puutumatust ja isikupuutumatust kaitsev erand – Kolmanda isiku ärihuve kaitsev erand

Hageja Hans-Wilhelm Saure on Saksa päevalehe Bild ajakirjanik. Ta esitas 2021. aasta alguses taotluse[582] tutvuda kogu kirjavahetusega, mis oli alates 1. aprillist 2020 toimunud komisjoni ja ühelt poolt äriühingu AstraZeneca plc või selle tütarettevõtjate ning teiselt poolt Saksamaa Liitvabariigi ametiasutuste vahel seoses eelkõige selle äriühingu pakutud COVID-19 vaktsiinide koguste ja tarnetähtaegadega.

Komisjon tegi kõigepealt kindlaks mitu dokumenti, millega tutvumise võimaldamisest tuleb keelduda kohtumenetlust kaitsva erandi alusel[583], arvestades seda, et Euroopa Liidu ja AstraZeneca vahel oli pooleli menetlus Tribunal de première instance francophone de Bruxelles'is (Brüsseli prantsuskeelne esimese astme kohus, Belgia). Kuna viimati nimetatud menetlus lõpetati poolte kokkuleppel, võttis komisjon pärast hageja taotluse uuesti läbivaatamist vastu teise otsuse, mis asendas esimese otsuse. Uues otsuses märkis komisjon, et kohtumenetlust kaitsev erand kohaldub täielikult või osaliselt mitmele hageja dokumentidega tutvumise taotlusega hõlmatud dokumendile. Lisaks ei võimaldanud ta tutvuda teatavate dokumentidega, tuginedes eraelu puutumatuse ja isikupuutumatuse kaitsele, ärihuvide kaitsele[584] või ka üldisele konfidentsiaalsuse eeldusele viimati nimetatud erandi alusel.

Üldkohus, kellele esitati tühistamishagi eelkõige komisjoni teise otsuse peale, tegi otsuse kohtumenetlust kaitsva erandi kohaldamise kohta ja konkreetselt kohustuse kohta teha lojaalset koostööd liikmesriikide õigusasutustega. Ta leidis, et selle erandi kohaldamine kõnealuses asjas on õigusvastane, ja sellest tulenevalt tühistas ta osaliselt teise otsuse.

Üldkohtu hinnang

Kõigepealt meenutas Üldkohus, et kohtumenetlust kaitsva erandi kohaldamisega on dokumentide avalikustamine keelatud üksnes niikaua, kuni nende sisust lähtuvalt püsib kohtumenetluse kahjustamise oht. See kaitse on seletatav vajadusega tagada esiteks poolte võrdsuse põhimõtte järgimine, eelkõige selleks, et vältida juhul, kui kritiseeritakse avalikustatud dokumendis sisalduvat institutsiooni positsiooni vaidluses, selle positsiooni mõjutamist, ja teiseks korrakohase õigusemõistmise põhimõtte järgimine, et tagada kogu menetluse vältel poolte vaidluste ja kohtuasja

---

582 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määruse (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331) alusel.

583 Määruse nr 1049/2021 artikli 4 lõike 2 teises taandes ette nähtud erand.

584 Erandid, mis on ette nähtud vastavalt määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 1 punktis b ja artikli 4 lõike 2 esimeses taandes.

menetleva kohtu arutelu segamatu kulgemine, avaldamata õigusemõistmisele välist survet. Selles asjas tõdes Üldkohus esimesena, et teise otsuse tegemise ajaks oli kohtumenetlus, mis võib õigustada kohtumenetlust kaitsva erandi kohaldamist, lõpetatud.

Ta meenutas aga, et dokument, mida ei ole koostatud konkreetse kohtumenetluse raames, võib tõepoolest olla kaitstud, kui see on dokumentidega tutvumise taotlusele vastuse saamise kuupäeva seisuga kohtumenetluse raames esitatud. Samas ei ole seadusandja institutsioonide tegevust kohtutes kodanikel olevast dokumentidega tutvumise õiguse kohaldamisalast siiski välja arvanud ning selline dokument võib olla kaitstud üksnes selle sisust lähtuvalt. Samas ei ole seadusandja institutsioonide tegevust kohtutes kodanikel olevast dokumentidega tutvumise õiguse kohaldamisalast siiski välja arvanud ning selline dokument võib olla kaitstud üksnes selle sisust lähtuvalt.

Selleks et hinnata, kas kohtumenetlust kaitsev erand ei saa enam õigustada vaidlusaluste dokumentidega tutvumise võimaldamisest keeldumist pärast selle kohtumenetluse lõpetamist Tribunal de première instance francophone de Bruxelles'is (Brüsseli prantsuskeelne esimese astme kohus), analüüsis Üldkohus teisena, kas nende dokumentide sisu arvestades on komisjon tõendanud, et nende avalikustamine kahjustaks ikka veel sellist menetlust. Ta tõdes aga, et komisjon ei ole selgitanud, kuidas võib dokumentidega tutvumine kohtumenetlust konkreetselt ja tegelikult jätkuvalt kahjustada.

Mis puudutab kohtumenetluse usaldusväärsuse tagamise vajadust, siis Üldkohus jõudis samuti järeldusele, et pooltevahelised arutelud ja asja menetleva kohtu nõupidamine võisid toimuda täiesti segamatult, ilma välise surveta õigusemõistmisele. Lisaks ei olnud siis, kui võeti vastu vaidlustatud teine otsus, milles oleks võinud kasutada lõpetatud menetluses esitatud argumente, et põhjendada institutsiooni kaitstud õiguslikku positsiooni, pooleli ega isegi peatselt pooleli ühtegi teist kohtumenetlust.

Kolmandana lükkas Üldkohus tagasi komisjoni argumendi, mis tuleneb sellest, et kohtuasja menetleva liikmesriigi kohtu lojaalse koostöö põhimõtte kohaselt on viimane kohustatud vaidlusaluste dokumentidega tutvumise võimaldamisest keelduma, et täita Belgia kohtute seadustikust (code judiciaire)[585] tulenevaid nõudeid. Nende nõuete kohaselt ei tohi kohtumenetluse pool avaldada ärisaladust või väidetavat ärisaladust, millega ta tutvus oma osalemise tõttu menetluses, isegi pärast menetluse lõppu, kui kohus on otsustanud, et ärisaladus peab jääma konfidentsiaalseks.

Nimelt järeldas ta kõigepealt, et need nõuded tulenevad sätetest, millega võetakse üle direktiiv, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset[586]. Sellest direktiivist nähtub aga, et komisjon ei saa tugineda riigisisesele õigusnormile, millega see direktiiv üle võeti, et jätta oma kohustused dokumentidega tutvumise valdkonnas täitmata.

Seejärel tõdes ta esiteks, et vaidlusalused dokumendid olid komisjoni valduses enne selle menetluse algust. Teiseks ei olnud liikmesriigi kohus, kelle poole pöörduti, teinud ühtegi otsust eespool viidatud Belgia kohtute seadustiku sätete alusel. Nimelt sõlmisid pooled ise kokkuleppe, mille tulemusel jäävad teatavad selle menetluse käigus esitatud dokumendid konfidentsiaalseks. Neil asjaoludel ei

---

585 Belgia kohtute seadustiku artikkel 871*bis*.

586 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 8. juuni 2016. aasta direktiivi (EL) 2016/943, milles käsitletakse avalikustamata oskusteabe ja äriteabe (ärisaladuste) ebaseadusliku omandamise, kasutamise ja avalikustamise vastast kaitset (ELT 2016, L 157, lk 1), artikli 9 lõige 1.

saa komisjon kolmanda äriühinguga sõlmitud lihtsa kokkuleppe kaudu piirata igal liidu kodanikul olevat õigust tutvuda selle institutsiooni valduses olevate dokumentidega ning minna nii mööda temal lasuvast kohustusest võimaldada nendega tutvuda, välja arvatud erandjuhtudel. Selles kontekstis ei saa ta nende dokumentidega tutvumise võimaldamisest keeldumise õigustamiseks tugineda ka oma kohustusele teha lojaalset koostööd liikmesriikide õigusasutustega.

Lõpuks märkis Üldkohus, et Belgia kohtute seadustiku sätete eesmärk, kuivõrd sellega tahetakse kaitsta ärisaladusi, erineb eesmärgist, mida on taotletud sätetega, mille eesmärk on tagada poolte võrdsuse põhimõtte järgimine ning korrakohane õigusemõistmise ja kohtumenetluse usaldusväärsus. Seega ei võimalda ainuüksi asjaolu, et vaidlusalused dokumendid sisaldavad ärisaladusi, selgitada, kuidas nende dokumentidega tutvumine võiks konkreetselt ja tegelikult jätkuvalt kahjustada kohtumenetlust, mis oli vaidlustatud teise otsuse vastuvõtmise ajal lõpetatud.

2. Kontrollimisi, uurimist või audiitorkontrolli kaitsev erand

28. septembri 2022. aasta kohtuotsus Agrofert vs. parlament (T-174/21, EU:T:2022:586)

Dokumentidega tutvumine – Määrus (EÜ) nr 1049/2001 – Dokumendid, mis puudutavad uurimist Tšehhi Vabariigi endise peaministri suhtes seoses ELi rahaliste vahendite väärkasutamise ja võimalike huvide konfliktidega – Dokumentidega tutvumise võimaldamisest keeldumine – Kontrollimiste, uurimise või audiitorkontrolli eesmärki kaitsev erand – Põhjendatud huvi osaline kadumine – Otsuse tegemise vajaduse osaline äralangemine – Põhjendamiskohustus

Hageja Agrofert, a.s. on Tšehhi valdusettevõtja, kes kontrollib enam kui 230 äriühingut, kes tegutsevad erinevates majandussektorites, nagu põllumajandus, toiduainete tootmine, keemiatööstus või meedia. Selle asutas algul Andrej Babiš, kes oli Tšehhi Vabariigi peaminister aastatel 2017–2021. Parlamendi resolutsioonis[587] Tšehhi Vabariigi peaministri suhtes ELi vahendite väärkasutamise ja võimalike huvide konfliktide uurimise taasalustamise kohta oli väidetud, et A. Babiš jätkas kontserni Agrofert kontrollimist pärast seda, kui ta oli nimetatud peaministriks. Leides, et see väide on ebatäpne, ja soovides teada saada enne resolutsiooni vastuvõtmist parlamendi käsutuses olnud allikaid ja teavet, esitas hageja parlamendile taotluse tutvuda mitme dokumendiga[588]. Parlament tegi oma esialgses 14. septembri 2020. aasta vastuses kindlaks, et mõned neist dokumentidest on üldsusele kättesaadavad, ning keeldus võimaldamast tutvuda komisjoni kirjaga Tšehhi Vabariigi peaministrile ja komisjoni auditi lõpparuandega, mis puudutab auditit Tšehhi Vabariigis huvide konfliktide vältimiseks loodud juhtimis- ja kontrollisüsteemide toimimise kohta[589]. Kordustaotlusele

---

587 Parlamendi 19. juuni 2020. aasta resolutsioon 2019/2987(RSP) Tšehhi Vabariigi peaministri suhtes ELi vahendite väärkasutamise ja võimalike huvide konfliktide uurimise taasalustamise kohta (ELT 2021, C 362, lk 37).

588 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määrusele (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331).

589 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määruse (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT 2013, L 347, lk 320), artiklitele 72–75 ja 125.

vastates kinnitas parlament oma 15. jaanuari 2021. aasta otsuses[590] oma keeldumist nende kahe dokumendiga tutvumise võimaldamisest, tuginedes määruses nr 1049/2001[591] ette nähtud erandile, mis puudutab kontrollimiste, uurimise või audiitorkontrolli eesmärgi kaitset.

Üldkohus, kellele esitati selle otsuse peale tühistamishagi, tõdes esiteks, et hagejal on kadunud põhjendatud huvi parlamendi otsuse suhtes, millega viimane keeldus võimaldamast hagejal tutvuda komisjoni auditi lõpparuandega, ja jättis teiseks rahuldamata hagi otsuse peale, millega keelduti võimaldamast tutvuda komisjoni poolt Tšehhi peaministrile saadetud kirjaga.

Üldkohtu hinnang

Kõigepealt analüüsis Üldkohus, kas pärast seda, kui komisjon oli avaldanud oma auditi lõpparuande, säilis hagejal põhjendatud huvi osas, milles tema tühistamisnõue puudutab parlamendi keeldumist tutvuda selle aruandega.

Ta nentis, et pärast selle aruande avaldamist ei ole parlamendi poolt selle dokumendiga tutvumise võimaldamisest keeldumisel enam mõju, kuna dokumendi koostaja, kelleks on komisjon, on otsustanud selle üldsusele kättesaadavaks teha, ning et kui vaidlustatud otsus tühistataks osas, milles sellega keelduti võimaldamast tutvuda selle aruandega, ei tooks see selle dokumendi avalikustamisega võrreldes kaasa mingeid täiendavaid tagajärgi ega hagejale mingit kasu.

Neid järeldusi ei sea kahtluse alla see, et komisjon ei avaldanud auditi lõpparuande tervikversiooni. Üldkohus tuletas meelde, et dokumendiga tutvumise taotlus teeb asjaomase dokumendi üldsusele kättesaadavaks ja saab seega viia vaid dokumendi avaliku versiooni avalikustamiseni. Sellega seoses märkis ta, et lõplikus auditiaruandes sisalduvate teatud andmete üldsusele kättesaadavaks tegemata jätmise otsustamiseks ei tuginenud komisjon määruses nr 1049/2001 ette nähtud kontrollimiste, uurimise või audiitorkontrolli eesmärki kaitsvale erandile, vaid teatud sellise teabega nagu isikuandmete või ärisaladuse kaitse seotud nõuetele. Ta järeldas sellest, et otsuse tühistamine osas, milles parlament keeldus võimaldamast tutvuda auditi lõpparuandega määruses nr 1049/2001 ette nähtud kontrollimiste, uurimise või audiitorkontrolli eesmärki kaitsva erandi alusel, ei too kaasa nende andmete avalikustamist, kuna parlament ei ole auditi lõpparuande koostaja ja ta ei saa seega minna kaugemale avalikustamisest, mida lubas komisjon, kes on selle dokumendi koostaja. Seega sai hageja auditi lõpparuande avaldamise tõttu selle ainsa kasu, mille tema hagi oleks võinud talle tuua.

Üldkohus lisas, et asjaolu, et hageja otsustas taotleda auditi lõpparuandega tutvumist parlamendilt, mitte selle koostanud institutsioonilt, ei saa viia järelduseni, et selle dokumendi avaldamine komisjoni poolt kujutab endast avalikustamist „kolmanda isiku poolt“, kui komisjon on selle koostaja.

Ta jõudis järeldusele, et hagejal puudub põhjendatud huvi vaidlustatud otsuse suhtes osas, milles parlament keeldus võimaldamast tutvuda lõpliku auditiaruandega.

Teisena analüüsis Üldkohus vaidlustatud otsuse osalise tühistamise nõuet osas, milles parlament ei võimaldanud hagejal tutvuda komisjoni kirjaga.

---

590 Euroopa Parlamendi 15. jaanuari 2021. aasta otsus A(2019) 8551 C (D 300153), millega viimane keeldus võimaldamast hagejal tutvuda kahe dokumendiga, mis puudutavad uurimist Tšehhi Vabariigi endise peaministri suhtes seoses ELi rahaliste vahendite väärkasutamise ja võimalike huvide konfliktidega.

591 Määruse nr 1049/2021 artikli 4 lõike 2 kolmandas taandes ette nähtud erand.

Esiteks lükkas ta tagasi esimese väite, et on rikutud määruses nr 1049/2001 ette nähtud kontrollimiste, uurimise või audiitorkontrolli eesmärke kaitsvat erandit, kuna parlament ei tõendanud, et komisjoni kirjaga tutvumise võimaldamisest keeldumise tingimused olid täidetud.

Sellega seoses leidis Üldkohus, et kõnesoleval juhul ei olnud vaidlustatud otsuse vastuvõtmisega saavutatud komisjoni uurimise eesmärki tagada liikmesriigi kontrolli- ja juhtimissüsteemide vastavus liidu õigusele. Nimelt ei saa see eesmärk piirduda üksnes asjaomase liikmesriigi loodud süsteemide analüüsimisega: auditiaruandes komisjoni esitatud soovituste rakendamine liikmesriigi poolt kujutab endast samuti ühte etappi uurimise eesmärgi saavutamisel. Seega ei lõpe selle erandiga tagatud uurimise eesmärkide kaitse selle aruande ega ka järelkirja vastuvõtmisega, millega komisjon tagab aruandes esitatud soovituste järgimise. Mõlemal juhul algavad liikmesriigiga dialoogi pidamise etapid, millest üks põhineb esialgsetel soovitustel ja teine lahtiseks jäänud soovitustel, mis on osa selle erandiga hõlmatud uurimistegevusest.

Samuti lükkas Üldkohus tagasi hageja argumendi, et parlament ei ole tõendanud, et komisjoni kirja avalikustamine võib kahjustada uurimist. Nimelt, ühelt poolt pidi parlament komisjoni kirja ja kõnealuse auditi läbiviimise vahelise seose tõendamiseks üksnes tõendama, et see kiri on osa käimasolevat uurimist puudutavatest dokumentidest. Teiselt poolt on vaidlustatud otsuses esitatud põhjendus piisav, et selgitada, miks komisjoni kirja avalikustamine võiks kahjustada audiitorkontrolli tegevuse eesmärki, kuna Tšehhi peaministri otsest seotust arvestades on eriti oluline kinni pidada tema ja komisjoni liikme vahelise dialoogi konfidentsiaalsusest.

Teiseks lükkas Üldkohus tagasi teise väite, mille kohaselt ei ole arvesse võetud ülekaaluka üldise huvi olemasolu, mis õigustab komisjoni kirja avalikustamist. On nimelt selge, et kaitseõiguste olemasolu kujutab endast üldist huvi. Sellegipoolest tuleneb asjaolust, et nimetatud õigused ilmnevad kõnealuses kohtuasjas hageja subjektiivse huvina end kaitsta parlamendi esitatud tõsiste süüdistuste eest, et huvi, millele hageja toetub, ei ole üldine, vaid erahuvi, mistõttu ei ole hageja tõendanud, et esineb ülekaalukas üldine huvi, mis õigustab komisjoni kirja avalikustamist.

3. Otsustusprotsessi kaitsev erand

14. septembri 2022. aasta kohtuotsus Pollinis France vs. komisjon (T-371/20 ja T-554/20, EU:T:2022:556)

Dokumentidega tutvumine – Määrus (EÜ) nr 1049/2001 – Alaline taime-, looma-, toidu- ja söödakomitee – EFSA juhenddokument mesilastele taimekaitsevahenditest tulenevate riskide hindamise kohta – Liikmesriikide individuaalsed seisukohad – Dokumentidega tutvumise võimaldamisest keeldumine – Määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõige 3 – Otsustusprotsessi kaitsev erand

Hageja Pollinis France on Prantsuse keskkonnakaitse vabaühendus, mille eesmärk on kaitsta kimalasi ja meemesilasi ning edendada säästvat põllumajandust aitamaks kaasa tolmeldajate säilimisele.

Hageja esitas 2020. aasta 27. jaanuaril ja 8. aprillil Euroopa Komisjonile kaks taotlust tutvuda teatud dokumentidega [592], mis puudutavad Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) 27. juuni 2013. aasta

[592] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määruse (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. septembri 2006. aasta määruse (EÜ) nr 1367/2006 keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise Århusi konventsiooni sätete kohaldamise kohta ühenduse institutsioonide ja organite suhtes (ELT 2006, L 264, lk 13) alusel.

juhenddokumenti mesilastele taimekaitsevahenditest tulenevate riskide hindamise kohta (edaspidi „mesilasi käsitlev juhenddokument (2013)“).

Komisjon keeldus 19. juuni 2020. aasta ja 21. juuli 2020. aasta otsustega[593] võimaldamast hagejal tutvuda teatud dokumentidega ja võimaldas tal osaliselt tutvuda teatud muude dokumentidega, mis puudutavad mesilasi käsitlevat juhenddokumenti (2013) (edaspidi „vaidlustatud otsused“). Keeldumist põhjendati eraelu puutumatust ja isikupuutumatust kaitsva erandiga[594] ja käimasolevat otsustamisprotsessi kaitsva erandiga, mis mõlemad on ette nähtud määrusega nr 1049/2001[595].

Hageja esitas Üldkohtule kaks hagi vaidlustatud otsuste tühistamise nõudes.

Üldkohus tegi koja laiendatud koosseisus otsuse, millega ta tühistas need otsused osas, millega keelduti võimaldamast tutvuda taotletud dokumentidega käimasolevat otsustamisprotsessi kaitsva erandi alusel. Selles asjas lahendas ta otsustamisprotsessi käimasolevaks või lõpetatuks kvalifitseerimise küsimuse ja küsimuse, mis puudutab tutvumist komiteemenetluse komiteele esitatud dokumentidega, mis sisaldavad liikmesriikide individuaalseid seisukohti.

Üldkohtu hinnang

Enne hagi sisulist läbivaatamist täpsustas Üldkohus kõigepealt hagi eset komisjoni 19. juuni 2020. aasta otsuse tühistamise nõude osas.

Kõnealusel juhul asendas see otsus vaikimisi rahuldamata jätmise otsust ja andis sõnaselge vastuse kordustaotlusele, mille hageja oli esitanud 25. märtsil 2020. Hageja esitas hagiavalduse muutmise avalduse[596], paludes pidada hagi nüüd esitatuks selle sõnaselge otsuse tühistamise nõudes.

Üldkohus tõi esile, et muutmisavaldus ei tohi asendada hagi täies ulatuses, vaid peab sisaldama nõudeid, mida muudetakse, ning vajaduse korral väiteid ja argumente, mida muudetakse, ning nõuete muutmisega seotud tõendeid või taotlust nende kogumiseks[597]. Kõnealusel juhul muutmisavaldus täiendas hagi ja mõlemad pooled said sellest nõnda aru. Nii leidis Üldkohus, et hagi ese on komisjoni 19. juuni 2020. aasta otsuse tühistamise nõue.

Sisulistes küsimustes kontrollis Üldkohus esimesena, kas komisjon on käimasolevat otsustamisprotsessi kaitsvat erandit õigesti kohaldanud. Ta tõdes sellega seoses, et otsustamisprotsessi, millega taotletud dokumendid on seotud, ei saanud pidada vaidlustatud otsuste vastuvõtmise ajal käimasolevaks. Üldkohus tõi nimelt esile, et sel ajal ei olnud ükski otsustusprotsess suunatud enam mesilasi käsitleva juhenddokumendi (2013) rakendamisele ning et vastupidi, komisjon oli otsustanud küll kaudselt, kuid kahtlemata jätta mesilasi käsitlev juhenddokument (2013) rakendamata ja oli isegi sõnaselgelt palunud EFSA-l see uuesti läbi vaadata. Kuna see läbivaatamine, mis oli vaidlustatud otsuste vastuvõtmise ajal endiselt pooleli, tähendab, et võimatu oli kindlaks teha

---

593 Komisjoni 19. juuni 2020. aasta otsus C(2020) 4231 (final) ja 21. juuli 2020. aasta otsus C(2020) 5120 (final).

594 Määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 1 punkt b.

595 Määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 3 esimene lõik.

596 Üldkohtu kodukorra artikli 86 lõiked 1 ja 2 näevad ette, et kui akt, mille tühistamist nõutakse, on asendatud teise aktiga, millel on sama ese, võib hageja selle uue asjaolu arvesse võtmiseks muuta hagiavaldust enne menetluse suulise osa lõppemist või enne Üldkohtu otsust lahendada kohtuasi ilma menetluse suulise osata, esitades hagiavalduse muutmiseks eraldi dokumendi ELTL artikli 263 kuuendas lõigus hagiavalduse muutmise tinginud akti peale tühistamishagi esitamiseks ette nähtud tähtaja jooksul.

597 Üldkohtu kodukorra artikli 86 lõige 4.

dokumendi võimalikku muudetud sisu, millises vormis see võidakse vastu võtta ja millist menetlust sel eesmärgil võidakse järgida, siis leidis Üldkohus, et see tähendab seda, et vaidlustatud otsuste vastuvõtmise ajal puudus komisjoni otsustusprotsessil isegi ese.

Üldkohus rõhutas ühtlasi, et seda läbivaatamist kavandati seetõttu, et mesilasi käsitleva juhenddokumendi (2013) vastuvõtmine oli osutunud võimatuks, ja selleks, et võimaldada „mesilasi käsitleva muudetud juhenddokumendi" kiiret vastuvõtmist.

Sellest järeldub Üldkohtu arvates, et komisjoni otsustusprotsess, mille ese on mesilasi käsitlev juhenddokument (2013), oli vaidlustatud otsuste vastuvõtmise ajaks lõpetatud ning järelikult ei saanud komisjon vaidlustatud otsuseid õiguspäraselt põhjendada erandiga, mille eesmärk on kaitsta institutsiooni otsustamisprotsessi, mis käsitleb küsimust, milles institutsioon ei ole veel otsust teinud.

Teisena, juhuks kui eeldada, et nimetatud erand on kohaldatav, analüüsis Üldkohus põhjendusi, mille komisjon oli vaidlustatud otsustes esitanud. Sellega seoses, kuna komisjon märkis vaidlustatud otsustes, et standardtöökorra [598] teatud sätetes on liikmesriikide individuaalsete seisukohtade kättesaadavus üldsusele sõnaselgelt välistatud, tõi Üldkohus esile, et komiteedele kohaldatakse komisjoni suhtes kehtivaid põhimõtteid ja tingimusi üldsuse õiguse kohta tutvuda dokumentidega, st määruse nr 1049/2001 eeskirju, ning see ei sisalda erinormi, mis käsitleks üldsuse õigust tutvuda komiteede tööga seotud dokumentidega[599]. Nii ei saa standardtöökorra sätted, millele komisjon vaidlustatud otsustes tugineb, anda liikmesriikide individuaalseid seisukohti sisaldavatele dokumentidele kaitset, mis läheb kaugemale määruses nr 1049/2001[600] ettenähtust.

Peale selle nähtub kohtupraktikast[601], et dokumentidega tutvumist reguleerivad liidu õigusnormid ei saa õigustada seda, et institutsioon keeldub põhimõtteliselt võimaldamast tutvuda tema aruteludega seotud dokumentidega põhjusel, et need sisaldavad teavet liikmesriikide esindajate seisukoha kohta. Sellest tuleneb, et seoses üldsuse õigusega tutvuda komiteemenetluse komitee tööga seotud dokumentidega ei saa komisjon asuda seisukohale, et asjaomane õiguslik raamistik välistab põhimõtteliselt liikmesriikide individuaalsete seisukohtade kättesaadavuse üldsusele.

Lisaks täheldas Üldkohus, et standardtöökorra sätteid, millele komisjon vaidlustatud otsustes tugines, ei saa tõlgendada nii, et need välistavad üldsuse võimaluse tutvuda taotluse alusel liikmesriikide individuaalsetele seisukohtadega. Üldkohus täpsustas, et asjaolu, et protokolli kokkuvõttes ei mainita liikmesriikide individuaalseid seisukohti, ei oma standardtöökorra kohaselt dokumentidega tutvumisel tähtsust ega saa seega piirata üldsuse võimalust taotluse alusel tutvuda dokumentidega, milles on ära toodud need individuaalsed seisukohad.

Nii järeldas Üldkohus, et vastupidi komisjoni väidetele vaidlustatud otsustes ei nõua komiteemenetluse eeskirjad ja täpsemalt standardtöökord iseenesest, et keeldutaks võimaldamast tutvuda dokumentidega, mis kajastavad liikmesriikide individuaalseid seisukohti, et kaitsta asjaomase

---

598 Komiteede töökorra standardeeskirjad (ELT 2011, C 206, lk 11; edaspidi „standardtöökord"), mille on vastu võtnud komisjon.

599 Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määruse (EL) nr 182/2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisvolituste teostamise suhtes (ELT 2011, L 55, lk 13), põhjendus 19 ja artikli 9 lõige 2.

600 Määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 3 esimene lõik.

601 Vt selle kohta 10. oktoobri 2001. aasta kohtuotsus ***British American Tobacco International (Investments)* vs. *komisjon*** (T-111/00, EU:T:2001:250, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).

komitee[602] otsustamisprotsessi, ja see ei takista mingil juhul komisjonil põhjendatud juhtudel nõuetekohaselt keelduda võimaldamast tutvuda dokumentidega, mis on seotud liikmesriikide individuaalsete seisukohtadega kõnealuses komitees, kui nende avalikustamine võib konkreetselt kahjustada määruses nr 1049/2001 sätestatud eranditega kaitstud huve[603].

Kui Üldkohus oli läbi vaadanud komisjoni muud põhjendused vaidlustatud otsustes, leidis ta, et need ei võimalda tõendada sellist kahjustamist ega saa seega õigustada määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 3 esimeses lõigus ette nähtud erandi kohaldamist isegi siis, kui see säte oleks kõnealuses asjas kohaldatav.

Selle tõttu järeldas Üldkohus, et komisjon rikkus vaidlustatud otsustes määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 3 esimest lõiku, keeldudes taotletud dokumentide avalikustamisest põhjusel, et see kahjustaks oluliselt käimasolevat otsustamisprotsessi.

602 Määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 3 esimese lõigu tähenduses.

603 Määruse nr 1049/2001 artikkel 4.

XV. Avalik teenistus

1. Vaidluse puudumine liidu ja tema teenistuja vahel

13. juuni 2022. aasta kohtumäärus Mendes de Almeida vs. nõukogu (T-334/21, EU:T:2022:375)

Avalik teenistus – Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokuröride ametisse nimetamine – Portugali esitatud kandidaatidest ühe ametisse nimetamine – Vaidluse puudumine liidu ja tema teenistuja vahel neis piirides ja neil tingimustel, mis on kindlaks määratud personalieeskirjades või muude teenistujate teenistustingimustes – ELTL artikkel 270 – Ilmne pädevuse puudumine

Euroopa Liidu Nõukogu võttis 12. oktoobril 2017 vastu määruse 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel[604]. Selle määrusega luuakse Euroopa Liidu organina Euroopa Prokuratuur ja kehtestatakse selle toimimist puudutavad eeskirjad.

Vastavalt määruse 2017/1939 artikli 16 lõikele 1 esitab iga liikmesriik, kes teeb tõhustatud koostööd, Euroopa prokuröri ametikohale kolm kandidaati. Selle määruse artikli 16 lõikes 2 on ette nähtud, et pärast kandidaatide lõppnimekirja koostamise eest vastutava valikukomisjoni põhjendustega arvamuse[605] kättesaamist valib nõukogu välja ja nimetab ühe kandidaadi kõnealuse liikmesriigi Euroopa prokuröri ametikohale. Selles artiklis on samuti täpsustatud, et kui valikukomisjon leiab, et kandidaat ei täida Euroopa prokuröri ülesannete täitmiseks vajalikke tingimusi, on tema arvamus nõukogu jaoks siduv. Määruse artikli 16 lõike 3 kohaselt valib nõukogu välja Euroopa prokurörid ja nimetab nad ametisse lihthäälteenamusega kuue aasta pikkuseks ametiajaks, mida ei saa pikendada, ning ta võib otsustada pikendada kuueaastase ametiaja lõpus volitusi maksimaalselt kolme aasta võrra.

Määruse 2017/1939 artikli 96 lõikes 1 on omakorda ette nähtud, et Euroopa prokuröride suhtes kohaldatakse Euroopa Liidu ametnike personalieeskirju (edaspidi „personalieeskirjad“) ja Euroopa Liidu muude teenistujate teenistustingimusi (edaspidi „teenistustingimused“), „kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti“.

Riikliku valikumenetluse tulemusel valiti Euroopa prokuröri ametikohale 23. aprillil 2019 välja kolm kandidaati, kelle pidi esitama Portugali Vabariik. Hageja Ana Carla Mendes de Almeida kuulus nende kandidaatide hulka. Valikukomisjonile edastati kolme väljavalitud kandidaadi nimed tähestikulises järjekorras.

Valikukomisjon kuulas kandidaadid ära, esitas 18. novembril 2019 oma põhjendatud arvamuse nõukogule ja järjestas kandidaadid vastavalt oma eelistustele järgmiselt: esimesena hageja, kellele järgnesid kaks teist kandidaati.

---

604 Nõukogu 12. oktoobri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1939, millega rakendatakse tõhustatud koostööd Euroopa Prokuratuuri asutamisel (ELT 2017, L 283, lk 1).

605 Ette nähtud määruse 2017/1939 artikli 14 lõikes 3.

Nõukogu võttis 27. juulil 2020 vastu rakendusotsuse 2020/1117[606], millega nimetatakse ametisse Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokurörid ning muu hulgas J. E. Moreira Alves d'Oliveira Guerra alates 29. juulist 2020 (edaspidi „vaidlustatud otsus").

Hageja esitas 22. oktoobril 2020 nõukogule vaidlustatud otsuse peale kaebuse personalieeskirjade artikli 90 alusel. Nõukogu ametisse nimetav asutus tunnistas 8. märtsi 2021. aasta otsusega selle kaebuse ilmselgelt vastuvõetamatuks, kuna tal puudus pädevus seda lahendada (edaspidi „kaebuse läbi vaatamata jätmise otsus").

Hageja esitas seejärel ELTL artikli 270 alusel hagi, paludes tühistada vaidlustatud otsus osas, milles sellega nimetatakse Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokuröriks J. E. Moreira Alves d'Oliveira Guerra ja lükatakse tagasi hageja kandidatuur, ning kaebuse läbi vaatamata jätmise otsus.

Üldkohus jättis hagi rahuldamata ning esitas täpsustusi seoses õigusliku alusega, millele tuginedes peab Euroopa prokuröride ametisse nimetamist puudutava hagi esitama: selleks õiguslikuks aluseks on ELTL artikkel 263, mitte ELTL artikkel 270. Viimati nimetatud artikliga on kehtestatud õiguskaitsevahend avaliku teenistuse kohtuasjade jaoks, mis erineb üldistest õiguskaitsevahenditest nagu ELTL artikliga 263 reguleeritud tühistamishagi.

Üldkohtu hinnang

Üldkohus märkis kõigepealt, et ELTL artikli 270 sõnastusest tuleneb, et selles ette nähtud pädevus hõlmab liidu ja tema teenistujate vahelisi vaidlusi neis piirides ja neil tingimustel, mis on kindlaks määratud personalieeskirjades või teenistustingimustes.

Üldkohus jätkas selle meenutamisega, et liidu ja tema teenistujate vahelise vaidluse mõistet on kohtupraktikas ulatuslikult laiendatud, mistõttu analüüsitakse selle raames vaidlusi, mis puudutavad isikuid, kellel ei ole ei ametniku ega teenistuja staatust, kuid kes selleks kandideerivad. See puudutab isikuid, kes kandideerivad ametikohale, millele nimetamise tingimused on kehtestatud personalieeskirjades või teenistustingimustes.

Üldkohus märkis seejärel, et mis puudutab Euroopa Prokuratuuri, siis sellele ei ole kõik personalieeskirjade sätted iseenesest kohaldatavad. Mis puudutab Euroopa prokuröre, siis üksnes nende töötingimused ja töötasu tingimused on hõlmatud teenistustingimustega ning kuuluvad Euroopa Prokuratuuri teenistuslepingute sõlmimise pädevusega asutuse pädevusse. Olukord on teistsugune nende ametisse nimetamise tingimuste ja menetluste puhul.

Viimati nimetatud tingimused ja menetlused ei ole kindlaks määratud personalieeskirjade ega teenistustingimustega, vaid määruse 2017/1939 artiklis 16, milles on sellega seoses kehtestatud üksikasjalike eeskirjadega erimenetlus, kusjuures nendega seotud vaidlusi ei saa pidada liidu ja tema teenistuja vahelisteks vaidlusteks ELTL artikli 270 tähenduses. Üldkohtul puudus seega ilmselgelt pädevus vaadata viimati nimetatud artikli alusel läbi asjaomane hagi Euroopa prokuröri ametisse nimetamise otsuse peale.

Lisaks, kuna vaidlustatud otsus ei ole personalieeskirjade ja teenistustingimustega seotud otsus, ei saa asuda seisukohale, et hageja poolt vaidlustatud otsuse peale esitatud kaebus ja nõukogu otsus selle kaebuse läbi vaatamata jätmise kohta võivad kuuluda personalieeskirjade ja teenistustingimuste kohaldamisalasse. Seega puudus Üldkohtul samuti ilmselgelt pädevus, et vaadata läbi kaebuse läbi vaatamata jätmise otsus.

---

606 Nõukogu 27. juuli 2020. aasta rakendusotsus (EL) 2020/1117, millega nimetatakse ametisse Euroopa Prokuratuuri Euroopa prokurörid (ELT 2020, L 244, lk 18).

Seega puudus Üldkohtul samuti ilmselgelt pädevus, et vaadata läbi kaebuse läbi vaatamata jätmise otsus. Hageja, mitte liidu kohus, peab ise valima asjakohaseima õigusliku aluse oma hagi jaoks. Ent antud hagi ei saa pidada ELTL artikli 263 alusel esitatuks, kuna hageja on sõnaselgelt tuginenud ELTL artiklile 270.

Mis puudutab kaebuse läbi vaatamata jätmise otsust, siis isegi kui eeldada, et hageja soovis esitada oma hagi selle otsuse peale ELTL artikli 263 alusel, tõdes Üldkohus eelkõige, et samadel põhjustel ei ole ametisse nimetav asutus pädev läbi vaatama kaebust, mille hageja esitas personalieeskirjade artikli 90 alusel ametisse nimetamise otsuse peale. Seega tegi ametisse nimetav asutus õigesti, kui ta jättis selle kaebuse läbi vaatamata, ning seega on hagi igal juhul selles osas ilmselgelt põhjendamatu.

2. Ümberasumistoetus

7. septembri 2022. aasta kohtuotsus LR vs. EIP (T-529/20, EU:T:2022:523)

Avalik teenistus – EIP personal – Töötasu – Ümberasumistoetus – Teenistuja poolt enda eluaseme oma elukohaks määramine pärast teenistusest lahkumist – EIP personalile kohaldatavate haldussätete artikli 13 esimese lõigu teine taane – Mõiste „foyer“ („eluase“) – Grammatiline tõlgendamine eeliskeeleversiooni põhjal – Täielik pädevus – Rahaline vaidlus – Vastuvõetavus

LR, kes on Euroopa Investeerimispanga (EIP) endine teenistuja, taotles EIP-lt ümberasumistoetuse maksmist põhjusel, et pärast pensionile jäämist oli ta kolinud oma teenistuskohast ära.

EIP jättis taotluse rahuldamata põhjendusel, et LR on selle maja omanik, kuhu ta oli ümber asunud, mistõttu ta ei vasta neile ümberasumistoetuse määramise tingimustele pärast teenistusest lahkumist, mis on ette nähtud EIP personalile kohaldatavate haldussätete (edaspidi „haldussätted“) artiklis 13. Kuna LRi esitatud uuesti läbivaatamise taotlus jäeti samuti rahuldamata, pöördus ta Üldkohtusse, paludes esiteks tühistada otsus, millega keelduti talle maksmast ümberasumistoetust, ja teiseks mõista EIP-lt see toetus välja.

Üldkohus, kes hagi rahuldas, tegi otsuse laiendatud koosseisus ja täpsustas ümberasumistoetuse määramise tingimusi pärast teenistusest lahkumist haldussätete artikli 13 alusel. Selles raamistikus selgitas Üldkohus muu hulgas selle EIP vastu võetud üldnormi tõlgendamist keelelise erinevuse korral.

Üldkohtu hinnang

Üldkohus alustas tõdemusega, et kuigi haldussätete artiklis 13 on ette nähtud, et EIP teenistujal, kes on pärast teenistusest lahkumist vahetanud oma elukohta, et asuda elama oma viimasest teenistuskohast vähemalt 50 kilomeetri kaugusele, on õigus ümberasumistoetusele, on see toetus siiski seatud sõltuvusse tingimusest, et asjaomane teenistuja ei ole oma elukohta sisse seadnud enda eluasemesse.

Mis puudutab selle sätte grammatilist tõlgendamist, siis märkis Üldkohus, et haldussätetes ei ole määratletud prantsuskeelseid mõisteid „résidence“ („elukoht“) ja „foyer“ („eluase“) ning väljendeid „propre foyer“ („enda eluase“), mida kasutatakse haldussätete artikli 13 prantsuskeelses versioonis, ja „own home“ („oma kodu“), mida on kasutatud selle ingliskeelses versioonis, on võimalik erinevalt tõlgendada.

Olles meenutanud väljakujunenud kohtupraktikat, mille kohaselt juhul, kui liidu õigusakti eri keeleversioonides on erinevusi, tuleb asjaomast sätet põhimõtteliselt tõlgendada, lähtudes selle õigusakti üldisest ülesehitusest ja eesmärgist, mille osa see on[607], kaldus Üldkohus sellest kohtupraktikast kõnealuse asja eriomastel asjaoludel kõrvale, kuna ühelt poolt on haldussätete artikli 13 aluseks ettepanek, mis koostati ja võeti vastu prantsuse keeles, ning teiselt poolt tegi EIP haldussätete sissejuhatuse viimases lõigus sõnaselgelt valiku märkida, et nende sätete muu hulgas ingliskeelse versiooni puhul on tegemist „prantsuskeelse originaalversiooni tõlkega".

Niisiis otsustas Üldkohus, selleks et objektiivselt teha kindlaks vaidlusaluse sätte koostaja kavatsus selle vastuvõtmise ajal, tõlgendada haldussätete artikli 13 sõnastust vastavalt selle tavapärasele tähendusele eeliskeeleversioonis, milleks kõnealusel juhul on prantsuse keel.

Üldkohus täpsustas sellega seoses, et prantsuse keeles tähistab mõiste „foyer" tulekollet ja laiemalt kohta, kus elab isiku pere, samas kui mõiste „résidence" tähistab kohta või eluruumi, kus isik elab. Seega tuleneb haldussätete artikli 13 sõnastusest, et kindlasummalise ümberasumistoetuse maksmine on välistatud, kui endise teenistuja uus elukoht kattub tema pere eluruumiga. Kuna isiku valduses olev eluruum ei vasta tingimata ega süstemaatiliselt selle isiku pereliikmete elukohale, tuleneb selle sätte grammatilisest tõlgendamisest, et ümberasumistoetuse maksmine on välistatud ainult siis, kui asjaomane teenistuja viib oma alalise elukoha üle kohta, kus elavad tema pereliikmed, mitte aga siis, kui see eluruum, kuhu teenistuja ümber asub, on tema omandis.

Haldussätete artikli 13 grammatilist tõlgendust kinnitab selle kontekstipõhine tõlgendus. Nimelt on muudes haldussätete artiklites prantsuskeelset mõistet „foyer" kasutatud selleks, et tähistada kohta, kus elavad tavaliselt teenistuja pereliikmed, mitte aga eluruumi, mille omanik on teenistuja.

Üldkohus märkis peale selle, et Euroopa Liidu ametnike personalieeskirjade (edaspidi „personalieeskirjad") VII lisa artikli 5 lõige 4 sisaldab tingimust, mis välistab õiguse sisseseadmistoetusele ja mida vastavalt kohtupraktikale[608] kohaldatakse juhul, kui ametnik asub teenistusse kohas, kus elab juba tema pere, ja ametnik asub elama koos perega. Kuigi Üldkohus kinnitas, et EIP-l on tegevuslik autonoomia oma personali suhtes kohaldatava korra kindlaksmääramisel, asus ta aga seisukohale, et see institutsioon ei ole tõendanud, kuidas eiratakse tema tegevuslikku autonoomiat, kui analoogia alusel kohaldatakse seda kohtupraktikat haldussätete artikli 13 esimese lõigu teises taandes ette nähtud tingimusele, mis välistab õiguse ümberasumistoetusele.

Lõpuks märkis Üldkohus, et haldussätete artikli 13 grammatilist ja kontekstipõhist tõlgendust kinnitab selle sätte teleoloogiline tõlgendus.

Ümberasumistoetuse eesmärk on katta ja vähendada kulusid, mis tulenevad endise ametniku või teenistuja ümberasumisest uude keskkonda määramata, kuid küllaltki pikaks ajaks tema peamise elukoha muutuse tõttu pärast tema teenistusest lõplikult lahkumist.

On tõsi, et asjaolu, et teenistuja asub teenistusest lahkumisel ümber eluruumi, mille omanik või kaasomanik ta on, võib vähendada tema ümberasumisega seotud teatud kulusid. Siiski ei saa sellisest asjaolust tuletada üldist eeldust, mille kohaselt asjaomase teenistuja lõimumine tema viimasest teenistuskohast erinevasse keskkonda ei too kaasa mingeid kulusid.

---

607 21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus ***Trapeza Peiraios*** (C-243/20, EU:C:2021:1045, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

608 18. novembri 2015. aasta kohtuotsus ***FH* vs. *parlament*** (F-26/15, EU:F:2015:137, punkt 35).

Eeltoodut arvestades otsustas Üldkohus, et kuna EIP keeldus LRile maksmast ümberasumistoetust põhjusel, et ta on selle eluruumi omanik, kuhu ta oli ümber asunud, rikkus EIP haldussätete artiklit 13. Seetõttu tühistas Üldkohus selle EIP otsuse.

Lisaks kohaldas Üldkohus analoogia alusel personalieeskirjade artikli 91 lõiget 1, millega on liidu kohtule antud täielik pädevus teenistujate poolt institutsiooni vastu esitatud rahalistes vaidlustes, ning rahuldades LRi sellekohased nõuded, mõistis EIP-lt välja ümberasumistoetuse, millele lisandub viivitusintress[609].

3. Teenistussuhte ülesütlemine

5. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus WV vs. CdT (T-618/21, EU:T:2022:603)

Avalik teenistus – Ajutised teenistujad – Haiguspuhkus – Põhjuseta puudumised – Lepingu ette teatamata ülesütlemine – Teenistustingimuste artikkel 16 – Teenistustingimuste artikli 48 punkt b – Vastutus

Euroopa Liidu Asutuste Tõlkekeskus (CdT) võttis WV tööle 1997. aastal ja WV sõlmis tähtajatu lepingu 2004. aastal. 23. juulist 2019 kuni 15. novembrini 2019 oli WV tasustatud haiguspuhkusel. CdT pidas tema puudumist 18. novembrist 2019 kuni 7. veebruarini 2020 põhjendamatuks. Tema puudumised 8. veebruarist kuni 10. aprillini 2020 ja 29. aprillist kuni 4. maini 2020 luges CdT seevastu põhjendatuks. Tema puudumised alates 5. maist 2020 loeti põhjendamatuks.

WV advokaat taotles WV töövõimetuks tunnistamist. Ta märkis, et võttes arvesse WV tervislikku seisundit, ei olnud lähitulevikus ette näha, et normaalne olukord taastuks. CdT jättis 14. septembri 2020. aasta kirjaga selle taotluse rahuldamata ja teavitas WVd sellest, et ta kavatseb kohaldada tema teenistussuhte ülesütlemiseks Euroopa Liidu muude teenistujate teenistustingimuste (edaspidi „teenistustingimused“) artikli 48 punkti b.

26. novembril 2020 võeti eelnimetatud sätte – mis näeb ette võimaluse teenistussuhte ette teatamata üles öelda, kui teenistuja ei ole võimeline tasustatud haiguspuhkuse järel uuesti tööle asuma – alusel vastu otsus, millega WV teenistussuhe ette teatamata lõpetati. Seejärel esitas WV selle otsuse tühistamiseks Üldkohtule hagi (edaspidi „vaidlustatud otsus“).

Üldkohus rahuldas hagi ja tühistas vaidlustatud otsuse. Üldkohus käsitles oma otsuses kohtupraktikas seni lahendamata küsimust, kas administratsioon võib teenistuja teenistussuhte teenistustingimuste artikli 48 punkti b alusel pelgalt põhjuseta puudumistele ja teenistuse huvidele tuginedes üles öelda, ilma et ta kontrolliks, kas teenistustingimuste artikli 16 teises lõigus, millele teenistustingimuste artikli 48 punkt b viitab, kehtestatud tingimused on täidetud.

Üldkohtu hinnang

Üldkohus täpsustas, et teenistustingimuste artikli 16 teisest lõigust ja artikli 48 punktist b tuleneb, et teenistuja teenistussuhte võib üles öelda, kui on täidetud kaks tingimust: tasustatud haiguspuhkuse jaoks määratud tähtaja ületamine ja teenistuja võimatus pärast seda tähtaega uuesti tööle asuda.

Mis puudutab esimest tingimust, mis käsitleb tasustatud haiguspuhkuse jaoks määratud tähtaja ületamist, siis tuletas Üldkohus meelde, et teenistustingimuste artikli 48 punktis b nimetatud

---

609 2. oktoobri 2001. aasta kohtuotsus ***EIP* vs. *Hautem*** (C-449/99 P, EU:C:2001:502, punkt 95).

tasustatud haiguspuhkus, mille lõppedes tuleb hinnata teenistuja võimalust uuesti tööle asuda, on seesama haiguspuhkus, mis on ette nähtud teenistustingimuste artikli 16 teises lõigus.

Teenistustingimuste artikli 48 punktist b koostoimes artikli 16 teise lõiguga tuleneb, et teenistuja teenistussuhte võib tasustatud haiguspuhkuse järel ette teatamata üles öelda, kui see puhkus ületab kolme kuud või asjaomase teenistuja töötatud aja, kui viimane on pikem.

Seega oli CdT kohustatud hageja teenistussuhte teenistustingimuste artikli 48 punkti b alusel ülesütlemiseks kontrollima, kas see tingimus on täidetud.

Üldkohus tõdes sellega seoses, et CdT leidis, et WV põhjuseta puudumised, millest tulenevalt lõppesid tema õigused tasustatud haiguspuhkusele, vabastasid administratsiooni kohustusest kontrollida, kas hagejale antud tasustatud haiguspuhkuse jaoks määratud tähtaja ületamist käsitlev tingimus on täidetud. Kuid ei teenistustingimuste artikli 48 punktis b, mis on vaidlustatud otsuse aluseks, ega teenistustingimuste artikli 16 teises lõigus, mis viimati nimetatud tingimuse kehtestab, ei ole ette nähtud, et ette teatamata ülesütlemise otsuse saaks teha ilma, et enne kontrollitaks, kas asjaomasele teenistujale antud tasustatud haiguspuhkuse jaoks määratud tähtaeg on teenistustingimuste artikli 16 teises lõigus sätestatud tingimuste kohaselt ületatud. Lisaks ei tulene ühestki nimetatud sättest ega personalieeskirjade artiklist 59, mis kehtestab muu hulgas haiguspuhkuse ja põhjuseta puudumiste suhtes kohaldatava õigusliku korra, et teenistustingimuste artikli 16 teises lõigus sätestatud tasustatud haiguspuhkuse jaoks määratud tähtaja ületamist käsitleva tingimuse kontrollimise saab vaidlusaluse ülesütlemise kuupäeval ja enne seda kuupäeva põhjuseta puudumise korral asendada nende puudumiste tuvastamisega. Järelikult kohaldas CdT vaidlustatud otsuses põhjuseta puudumise tingimust, mida ei ole teenistustingimuste artikli 48 punktis b ja artikli 16 teises lõigus ette nähtud, ning ütles WV tähtajatu teenistussuhte üles, ilma et ta oleks kontrollinud, kas nendes sätetes kehtestatud esimene tingimus on täidetud.

Mis puudutab teist tingimust, mis käsitleb teenistuja võimatust tasustatud haiguspuhkuse jaoks määratud tähtaja lõppedes uuesti tööle asuda, siis tõdes Üldkohus, et WV advokaadi kirjadest ilmneb, et WV tunnistas, et tal ei ole võimalik uuesti tööle asuda, mida CdT vaidlustatud otsuses arvesse võttis, korrates nende kirjade sisu.

Kuna aga kuupäev, mil see võimatus tuli kindlaks teha, on hilisem kui teenistustingimuste artikli 48 punkti b järgi tasustatud haiguspuhkuse jaoks määratud tähtaeg, mille kohta eespool juba märgiti, et CdT jättis selle hindamata, ei saa teist tingimust täidetuks lugeda. Üldkohus jõudis seega järeldusele, et CdT rikkus vaidlustatud otsuse vastuvõtmisel teenistustingimuste artikli 48 punkti b ja artikli 16 teist lõiku.

XVI. Ajutiste meetmete kohaldamise taotlused

30. märtsi 2022. aasta kohtumäärus RT France vs. nõukogu (T-125/22 R, ei avaldata, EU:T:2022:199)

Ajutiste meetmete kohaldamine – Välis- ja julgeolekupoliitika – Piiravad meetmed, mis on võetud seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas – Teatavate meediakanalite levitamistegevuse peatamine – Kohaldamise peatamise taotlus – Kiireloomulisuse puudumine – Huvide kaalumine

Venemaa Föderatsiooni (edaspidi „Venemaa“) poolt 24. veebruaril 2022 alustatud Ukraina-vastase sõjalise agressiooni tõttu võttis Euroopa Liidu Nõukogu 1. märtsil 2022[610] vastu uued meetmed, mis täiendavad neid meetmeid, mida nõukogu on alates 2014. aastast võtnud seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas[611]. Nende uute meetmete eesmärk on peatada teatavate meediakanalite, sealhulgas RT France'i levitamistegevus, mis toimub Euroopa Liidus või on suunatud Euroopa Liitu. Nõukogu hinnangul on Venemaa viinud läbi liidu ja selle naaberriikide kodanikuühiskonna liikmete vastu suunatud propagandategevust, moonutades ja manipuleerides tõsiselt fakte, kasutades selleks Venemaa juhtide kontrolli all olevaid meediakanaleid.

RT France esitas Euroopa Liidu Üldkohtule hagi nõukogu aktide tühistamiseks[612]. Ta esitas ka ajutiste meetmete kohaldamise taotluse nimetatud aktide kohaldamise peatamiseks.

Üldkohtu president jättis 30. märtsi 2022. aasta määrusega RT France'i ajutiste meetmete kohaldamise taotluse rahuldamata põhjendusel, et täidetud ei olnud kohaldamise peatamise kiireloomulisust puudutav tingimus ning asjasse puutuvate huvide tasakaal kaldus nõukogu kasuks.

Üldkohtu presidendi hinnang

Üldkohtu president analüüsis kõigepealt, kas RT France'i esitatud argumendid näitavad, et täidetud on kiireloomulisuse tingimus, mis on vajalik selleks, et ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik saaks määrata kohaldamise peatamise või muud ajutised meetmed. RT France väitis esiteks, et kõnealused piiravad meetmed toovad kaasa rängad majanduslikud, rahalised ja inimlikud tagajärjed, kuna tema tegevuse jätkamine on takistatud. Sellega seoses märkis Üldkohtu president kõigepealt sotsiaalsest seisukohast, et RT France'i esitatud andmed ei võimalda teada saada, mitu töökohta on lähiajal otseselt ohustatud, mis kuupäevast alates ei jätku enam vajalikke vahendeid töötajate tasustamiseks ja millised on selle sotsiaalkava põhijooned, eelkõige seoses asjaomaste töötajate ümberpaigutamise või uuesti töölevõtmise võimalustega, mida RT France saaks rakendada. Seega on kõnealune kahju puhtalt majanduslik ja rahaline. Üldkohtu president märkis, et kui ei esine erandlikud asjaolud, ei saa seda liiki kahju pidada hüvitamatuks, kuna üldjuhul on rahaline hüvitis võimeline taastama kahju kandnud isikule kahju tekkimisele eelnenud olukorra. Selleks peab ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustava kohtuniku käsutuses olema konkreetne ja täpne teave, mida kinnitavad üksikasjalikud ja tõendatud dokumendid, mis näitavad ajutisi meetmeid taotleva poole

---

610 Nõukogu otsus (ÜVJP) 2022/351, millega muudetakse otsust 2014/512/ÜVJP, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2022, L 65, lk 5) ja nõukogu määrus (EL) 2022/350, millega muudetakse määrust (EL) nr 833/2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2022, L 65, lk 1).

611 Nõukogu 31. juuli 2014. aasta otsus 2014/512/ÜVJP, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Venemaa tegevusega, mis destabiliseerib olukorda Ukrainas (ELT 2014, L 229, lk 13).

612 Vt selle kohta 27. juuli 2022. aasta kohtuotsus ***RT France* vs. *nõukogu*** (T-125/22, EU:T:2022:483).

olukorda ja võimaldavad hinnata tagajärgi, mis järgneks, kui taotletud meetmeid ei määrataks. Üldkohtu president leidis, et RT France ei ole selgitanud oma finantsolukorda ega esitanud ajutiste meetmete kohaldamise taotluses vähimatki teavet, eelkõige arvandmeid, mis võimaldaksid hinnata, kas tema rahaline kahju on oluline ja hüvitamatu, ja näitaksid selle tekkimise ohtu.

Üldkohtu president märkis selle kohta, et kuigi RT France'il ei ole tõepoolest võimalik oma programme levitada ja seega ei ole tal võimalik oma tegevust jätkata, ongi levitamise keelamine nende meetmete eesmärk ja RT France'i puhul ei piisa üldiste ja abstraktsete kaalutluste esitamisest tema rahalise jätkusuutlikkuse kohta, et saaks teha järelduse, et selles osas on olemas otsene oht. Üldkohtu president lisas sellega seoses, et kohustus peatada RT France'i levitamistegevus liidus või liidu suunas on üksnes ajutine ja et vaidlustatud aktid ei takista RT France'il edastada oma sisu väljaspool liitu.

Neid asjaolusid arvesse võttes ei ole RT France seega tõendanud, et kohaldamise peatamise taotluse rahuldamata jätmine tekitaks talle olulise ja hüvitamatu rahalise kahju.

Mis puudutab teiseks RT France'i väidet, et vaidlustatud aktid kahjustavad tõsiselt tema mainet, kuna nendes esitletakse teda Venemaa võimu pideva ainukontrolli all oleva meediakanalina, siis märkis Üldkohtu president, et võimalik mainekahju tekitati hagejale juba vaidlustatud aktidega ja see kestab niikaua, kuni neid akte ei ole põhikohtuasjas tehtava kohtuotsusega tühistatud. Ajutiste meetmete kohaldamise eesmärk ei ole aga tagada juba kantud kahju hüvitamist ja väidetava mittevaralise kahju hüvitamiseks piisaks vaidlustatud aktide tühistamisest põhikohtuasja menetluse lõpus. Lisaks sellele on taotletud ajutise meetme võtmine õigustatud ainult siis, kui vaidlustatud õigusakt on väidetava olulise ja hüvitamatu kahju peamine põhjus. Ei ole aga tõendatud, et väidetav kahju, st asjaolu, et RT France'i esitletakse Venemaa võimu pideva ainukontrolli all oleva meediakanalina, on põhjustatud just vaidlustatud aktidest, kuna ka teised allikad on varem hukka mõistnud RT France'i objektiivsuse ja sõltumatuse puudumise Venemaa valitsuse suhtes.

Kolmandaks väitis RT France, et kahju olulisust ja hüvitamatust tõendab asjaolu, et teabeteenuse osutamine on täielikult ja püsivalt takistatud ning et sellised teod on korvamatud ja demokraatlikus ühiskonnas eriti tõsised. Üldkohtu president rõhutas, et RT France'i ülesanne oli selgitada ja tõendada olulise ning hüvitamatu kahju tekkimise tõenäosust, ning tõdes, et RT France tugines üldiselt ja abstraktselt sellele, et vaidlustatud aktidega rikutakse demokraatiat Euroopa ühiskonnas, täpsustamata, kuidas see rikkumine teda ennast puudutab või mõjutab. Seetõttu leidis Üldkohtu president, et kiireloomulisuse nõue ei ole täidetud.

Samuti leidis ta, et kõnealune huvide tasakaal kaldub nõukogu kasuks, kuna selle institutsiooni huvid on suunatud vajadusele kaitsta liikmesriike desinformatsiooni- ja destabiliseerimiskampaaniate eest, mida viivad läbi Venemaa Föderatsiooni juhtide kontrolli all olevad meediakanalid ning mis ohustavad liidu avalikku korda ja julgeolekut olukorras, kus toimub Ukraina-vastane sõjaline agressioon. Tegemist on seega avalike huvidega, mille eesmärk on kaitsta Euroopa ühiskonda ja mis on osa üldisest strateegiast, mille eesmärk on lõpetada võimalikult ruttu Ukraina-vastane agressioon. Seda arvestades ohustaks vaidlustatud õigusaktide kohene peatamine liidu eesmärkide, sealhulgas rahu saavutamist vastavalt Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõigetele 1 ja 5.

Huvid, millele RT France tugines, on aga seotud tema töötajate olukorra ja tema rahalise jätkusuutlikkusega. Tegemist on sellise eraõigusliku ettevõtja huvidega, kelle põhitegevus on ajutiselt keelatud.

Üldkohtu president lisas, et kui RT France'il õnnestub saavutada vaidlustatud aktide tühistamine põhimenetluses, saab võimalikuks tema huvide rikkumisega tekitatud kahju hindamine, mistõttu talle tekitada võidud kahju võidakse heastada või hüvitada hiljem. Viimaks märkis ta, et arvestades

kohtuasja erakorralisi asjaolusid, otsustas asja sisuliselt lahendav kohus lahendada kohtuasja kiirendatud menetluses, mistõttu RT France saab oma tühistamisnõudele vastuse nii kiiresti kui võimalik[613].

Eeltoodut arvestades järeldas Üldkohtu president, et ajutiste meetmete kohaldamise taotlus tuleb jätta rahuldamata, ilma et oleks vaja teha otsust *fumus boni juris*'e olemasolu kohta.

31. märtsi 2022. aasta kohtumäärus AL vs. nõukogu (T-22/22 R, ei avaldata, EU:T:2022:200)

Ajutiste meetmete kohaldamine – Avalik teenistus – Ametnikud – Distsiplinaarmenetlus – Teenistusest vabastamine – Ajutiste meetmete kohaldamise taotlus – Kiireloomulisus – Fumus boni juris – *Huvide kaalumine*

Euroopa Liidu Nõukogu ametnik AL esitas ametisse nimetavale asutusele (edaspidi „ametisse nimetav asutus") aastatel 2009–2019 mitu taotlust, et saada Euroopa Liidu ametnike personalieeskirjades (edaspidi „personalieeskirjad") ette nähtud toetusi ja rahalisi hüvitisi mitme isiku jaoks, kes kuulusid tema teenistusperioodi jooksul tema perekonda, ja eelkõige tema puudega lapsendatud poja jaoks.

Kui ametisse nimetav asutus väljendas kahtlusi nende peretoetuste taotluste suhtes, algatas Euroopa Pettustevastane Amet (OLAF) uurimise, et uurida pettusekahtlusi seoses taotleja perekonna koosseisu ja peretoetuste saamiseks nõutavate tingimustega.

Uurimise lõpus soovitas OLAF muu hulgas, et nõukogu võtaks kõik asjakohased meetmed, et nõuda tagasi hagejale alusetult makstud summa ja algatada tema suhtes distsiplinaarmenetlus. Pärast distsiplinaarmenetlust tegi nõukogu otsuse hageja ametist vabastada (edaspidi „vaidlustatud otsus"). Ametisse nimetav asutus otsustas siiski osaliselt rahuldada hageja kaebuse teatavate summade tagasi nõudmise otsuste peale ja taastada asjasse puutuvad toetused.

Üldkohtu president, kes lahendas hageja poolt vaidlustatud otsuse tühistamise hagiga samal ajal esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotlust, rahuldas selle taotluse ja kohustas nõukogu peatama vaidlustatud otsuse kohaldamise.

Üldkohtu presidendi hinnang

Esiteks tuletas Üldkohtu president kiireloomulisuse tingimuse kontrollimisel seoses hageja väitega, et vaidlustatud otsuse kohaldamise peatamine on vajalik tema puudega lapsendatud poja tervise või isegi elu säilitamiseks, meelde, et ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik võib väidetavat kahju arvesse võtta vaid niivõrd, kui on tõenäoline, et see kahjustab ajutist meedet taotleva poole huve. Sellest järeldub, et ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik võib kahju, mida vaidlustatud otsuse täitmine võib põhjustada muule poolele kui ajutist meedet taotlevale isikule, kui selline olukord esineb, arvesse võtta üksnes asjasse puutuvate huvide kaalumisel.

Neil asjaoludel saab ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik arvesse võtta hageja viidatud kahju, mis võib tekkida hageja puudega lapsendatud poja tervisele ja elule, ning kahju, mis on seotud hagejale tema poja eest makstud rahaliste hüvitiste kaotamisega, ainult selles osas, milles need võivad tõenäoliselt hagejale tekkida.

---

613 Vt selle kohta 27. juuli 2022. aasta kohtuotsus ***RT France* vs. *nõukogu*** (T-125/22, EU:T:2022:483).

Samas on vaieldamatu, et poja tervis on isa jaoks suurim mure, olenemata sellest, kas tegu on lapsendatud pojaga või mitte. Hageja väidetav oluline ja hüvitamatu kahju tema poja tervisele ja elule võib seega hagejat kui lapsendajat otseselt mõjutada.

Kuna hageja on üksikvanem, kes on võtnud enda kanda vastutuse oma lapsendatud poja, kellel on tserebraalparalüüs / kaasasündinud spastiline tetraparees ja sellega seotud haigused, ravi ja kasvatamise eest ja jätkuvalt kannab seda vastutust, kannataks ta ise tingimata olulist ja hüvitamatut kahju, kui tema lapsendatud poja tervis ei oleks praeguse ulatusliku meditsiinilise abi kaotamise tõttu enam tagatud kuni põhikohtuasjas tehtava võimaliku soodsa otsuse langetamiseni.

Kuivõrd see meditsiiniline abi sõltub toetustest ja rahalistest hüvitistest, millele hagejal ja tema pojal oli õigus tulenevalt hageja ametnikustaatusest, tekitaks nende kaotamine hagejale otsest kahju. Hageja kui üksikvanem, kes vastutab rahaliselt oma puudega lapsendatud pojale antava meditsiinilise abi ja hariduse eest, kannataks ise tõsist ja korvamatut kahju, kui tema poeg jääks sellest meditsiinilisest ja hariduslikust abist ilma, mistõttu tekiks viidatud oht tema tervisele.

Teiseks nõustus Üldkohtu president, et on olemas *fumus boni juris*, kuna mõned hageja esitatud väited näivad esmapilgul olevat põhjendatud.

Üldkohtu president märkis sellega seoses, et ametist kõrvaldamise karistuse määramine eeldab institutsiooni poolt tingimata delikaatseid kaalutlusi, arvestades sellest tulenevaid eriti tõsiseid tagajärgi. Institutsioonil on selles osas lai kaalutlusõigus ja Üldkohus ei saa asendada ametisse nimetava asutuse hinnangut enda omaga. Kohtulik kontroll peab piirduma kontrolliga selle üle, kas aluseks võetud faktilised asjaolud peavad sisuliselt paika, kas nende faktiliste asjaolude hindamisel on tehtud ilmseid vigu ja kas võib olla tegemist võimu kuritarvitamisega. Lisaks peab selleks, et ükskõik missugune distsiplinaarmeede oleks õiguspärane, olema tõendatud, et puudutatud isikule etteheidetavad faktilised asjaolud leidsid tõesti aset.

Selles kontekstis leidis Üldkohtu president, ilma et see mõjutaks Üldkohtu tulevast otsust põhikohtuasjas, et tagasinõutavate summade vähendamine peaks otseselt mõjutama hagejale määratud distsiplinaarkaristust ning et selleks, et määrata kindlaks rikkumise raskus ja otsustada hagejale määratav distsiplinaarkaristus, oleks ametisse nimetav asutus rikkumise laadi ja selle toimepanemise asjaolusid analüüsides pidanud arvesse võtma asjaolu, et liikmesriigi pädevad asutused ei ole alustanud hagejale etteheidetava rikkumise eest ei tsiviil- ega kriminaalasja.

Lisaks möönis Üldkohtu president, et kuigi laste heaolu ei saa mingil juhul vabandada hageja käitumist, tundub esmapilgul, et ametisse nimetav asutus oleks pidanud seda asjaolu siiski arvesse võtma kui hageja väära käitumise motiivi, eriti kuna – nagu ametisse nimetav asutus ise tunnistab – hagejal ei olnud pahatahtlikku kavatsust ega soovi iseennast rikastada.

Kolmandaks ja viimaseks märkis Üldkohtu president huvide kaalumise kohta ja eelkõige nõukogu huvi silmas pidades, et lojaalsuskohustus mõjutab kindlasti institutsiooni ja tema ametnike vahelise isikliku usaldussuhte püsimist, mis on töösuhte säilitamise tingimus. See kohustus ei nõua mitte ainult seda, et ametnikud hoiduksid oma ametiväärikust riivavast ning institutsiooni ja selle ametiisikute suhtes lugupidamatust käitumisest, vaid ka seda, et nad käituksid viisil, mis ei tekita mingeid kahtlusi, selleks et institutsiooni ja nende endi vaheline usaldussuhe jääks alati püsima. See ei tähenda siiski, et igasugune lojaalsuskohustuse rikkumine tooks süstemaatiliselt kaasa usalduse kaotamise ja seega vältimatu tulemusena teenistussuhte lõpetamise.

Seevastu juhul, kui hageja taotletud ajutisi meetmeid ei määrataks, ei saaks hageja lapsendatud poeg enam toetusi, mis võimaldavad tal saada ellujäämiseks vajalikku meditsiinilist abi. Seega kaldub huvide tasakaal hageja kasuks.

Eespool öeldut arvestades rahuldati ajutiste meetmete kohaldamise taotlus.

25. aprilli 2022. aasta kohtumäärus HB vs. komisjon (T-408/21 R, ei avaldata, EU:T:2022:241)

Teenuste hanked – Rikkumised hankemenetluses – Alusetult makstud summade tagasinõudmine – Täitedokumendiks olev otsus – Ajutiste meetmete kohaldamise taotlus – Kiireloomulisus – Fumus boni juris *– Huvide kaalumine*

Euroopa Liidu poolt välja kuulutatud kahe hankemenetluse raames, mida on kirjeldatud allpool[614], sõlmiti kaks lepingut[615] konsortsiumiga, mida koordineeris hageja HB, kes on Belgia õiguse alusel tegutsev piiratud vastutusega äriühing, mille ainuosanik oli teine piiratud vastutusega äriühing.

Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) analüüsiaruande alusel peatas komisjon esmalt TACISe ja CARDSi lepingute täitmise, kuna nende sõlmimisel esines olulisi vigu või nõuete rikkumisi või pettust. Seejärel võttis komisjon vastu kaks otsust, mis käsitlevad nende lepingute alusel tasumisele kuuluvate summade vähendamist ja alusetult makstud summade tagasinõudmist. Lõpuks võttis ta vastu kaks otsust, mis kujutavad endast täitedokumenti ja mis käsitlevad vastavalt lepingutest TACIS ja CARDS tulenevate nõuete sissenõudmist hagejalt.

Üldkohtu president, kes lahendas hageja poolt vaidlustatud otsuse tühistamise hagiga samal ajal esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotlust, rahuldas selle taotluse ja kohustas komisjoni peatama nende otsuste täitmise.

Üldkohtu presidendi hinnang

Esimesena analüüsis Üldkohtu president kõigepealt taotletud ajutiste meetmete kiireloomulisuse tingimust ja järeldas, et see tingimus on kõnealuses asjas täidetud. Kuna kahju, millele tugineti, on puhtalt rahaline, tuletas Üldkohtu president meelde, et sellisel juhul on taotletavad ajutised meetmed õigustatud, kui ilmneb, et nende meetmete puudumisel oleks neid taotlev pool olukorras, mis võib ohustada tema rahalist jätkusuutlikkust enne põhivaidlust lahendava otsuse tegemist, või et tema turuosa muutuks oluliselt, võttes eelkõige arvesse tema ettevõtte suurust ja käivet, ning kui see on asjakohane, siis selle kontserni tunnusjooni, kuhu ta kuulub.

Äriühingu võimalik maksejõuetus ei tähenda tingimata, et kiireloomulisuse tingimus on täidetud. Äriühingu rahalise jätkusuutlikkuse hindamisel võib arvesse võtta selle äriühingute kontserni tunnuseid, kuhu ta oma aktsionäride kaudu kuulub, mis võib viia ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustava kohtuniku järelduseni, et kiireloomulisuse tingimus ei ole vaatamata äriühingu eeldatavale maksejõuetusele täidetud.

Kõnealuses asjas võttis Üldkohtu president hageja rahalise suutlikkuse hindamiseks arvesse hageja õiguslikku vormi ja aktsionäride struktuuri ning märkis, et ka hageja juhataja on koos hagejaga komisjoni ees vastutav vaidlustatud otsustega määratud summa tasumise eest. Nendest asjaoludest järeldas Üldkohtu president, et hageja kuulumine sellesse kontserni ja selle kontserni tunnusjooned, eelkõige tema rahaline suutlikkus tervikuna, on ajutiste meetmete kohaldamise kiireloomulisuse kontrollimisel olulised elemendid.

Hageja esitatud arvandmete põhjal on aga selge, et hageja kontsernile kuuluva vara kogusumma on tunduvalt väiksem kui komisjoni nõutav üle 5 000 000,00 euro suurune summa. Peale selle kinnitab audiitori tõend, et selle kontserni, kuhu taotleja kuulub, kahe äriühingu vara arestimist võib pidada

---

614 Vaidluse faktilise ja õigusliku raamistiku kohta vt 20. oktoobri 2022. aasta kohtumäärus ***PB* vs. *komisjon*** (T-407/21 R, EU:T:2022:655), mida on käsitletud samas jaotises allpool, lk 303.

615 Lepingud, mis kannavad vastavalt numbrit TACIS/2006/101-510 ja CARDS/2008/166-429.

asjaoluks, mis võib ohustada nende äriühingute tegevuse jätkumist ja seega tuua potentsiaalselt kaasa nende äriühingute kadumise. Üldkohtu president järeldas, et hageja huvidele olulise ja hüvitamatu kahju tekkimise vältimiseks on vaja, et vaidlustatud otsuste täitmine peatataks ja et see toimuks enne põhimenetluses tehtava otsuse langetamist.

Teisena kontrollis Üldkohtu president *fumus boni juris*'e tingimust ja kontrollis selle raames, kas väited, mis hageja esitas põhivaidluses esitatud hagi põhjendamiseks, on esmapilgul paikapidavad, ehk seega, kas vähemalt üks neist on piisavalt põhjendatud, et seda ei saa ajutiste meetmete kohaldamise menetluses tagasi lükata.

Seoses väitega, et komisjonil puudus pädevus vaidlustatud otsuste vastuvõtmiseks, et puudus õiguslik alus ja et rikuti õiguspärase ootuse põhimõtet, märkis Üldkohtu president, et finantsmäärus[616] võib tõesti olla komisjonile õiguslik alus täitedokumendiks[617] olevate otsuste vastuvõtmisel, olgugi et kõne all olev rahaline kohustus tuleneb lepingust. Sellegipoolest ei ole liidu kohus pädev lahendama tühistamishagi, kui hageja õiguslik olukord paikneb eranditult lepinguliste suhete kontekstis, mida õiguslikult reguleerivad lepingupoolte määratud liikmesriigi õigusnormid, ning komisjon ei saa võtta vastu otsust, mis kujutab endast täitedokumenti, selliste lepinguliste suhete kontekstis, mis ei sisalda vahekohtuklauslit liidu kohtu kasuks ja mis seepärast kuuluvad liikmesriigi kohtute pädevusse. Seetõttu peab komisjoni pädevus võtta vastu täitedokumendiks olevaid otsuseid lepinguliste suhete raames piirduma lepingutega, mis sisaldavad vahekohtuklauslit, mis annab pädevuse liidu kohtutele.

Kuigi kõnealuses kohtuasjas põhinesid vaidlustatud otsused EL toimimise lepingul ja finantsmäärusel, tõdes Üldkohtu president, et lepingud ei sisalda vahekohtuklauslit, mis annaks pädevuse liidu kohtule.

Ta järeldas sellest, ilma et see mõjutaks Üldkohtu otsust põhivaidluses, et esmapilgul ei ole hageja esitatud väide selgelt põhjendamatu. Seetõttu väärib see põhjalikku analüüsi, mida ei saa teha ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik, vaid mida tuleb teha sisulises menetluses.

Kolmandana kaalus Üldkohtu president iga võimaliku lahendusega seotud riske. Seoses hageja huviga vaidlustatud otsuste täitmise peatamise vastu tõdes ta, et kohtuasja asjaolusid arvestades tooks vaidlustatud otsuste täitmine tõenäoliselt kaasa hageja majandustegevuse lakkamise. Huvi kohta vaidlustatud otsuste kohese rakendamise vastu märkis ta, et komisjon ei ole andnud selle kohta mingeid selgitusi ja paistab ka ise leidvat, et kõnealusel juhul on soovitav vaidlustatud otsuste täitmine peatada. Üldkohtu president järeldas, et huvide tasakaal kaldub vaidlustatud otsuste peatamise poole.

Eeltoodut arvestades rahuldas ta ajutiste meetmete kohaldamise taotluse.

30. mai 2022. aasta kohtumäärus OT vs. nõukogu (T-193/22 R, ei avaldata, EU:T:2022:307)

Ajutiste meetmete kohaldamine – Ühine välis- ja julgeolekupoliitika – Piiravad meetmed, mis on võetud seoses Venemaa tegevusega, mis kahjustab või ohustab Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja

---

616 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuli 2018. aasta määruse (EL, Euratom) 2018/1046, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid ja millega muudetakse määrusi (EL) nr 1296/2013, (EL) nr 1301/2013, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 1304/2013, (EL) nr 1309/2013, (EL) nr 1316/2013, (EL) nr 223/2014 ja (EL) nr 283/2014 ja otsust nr 541/2014/EL ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL, Euratom) nr 966/2012 (ELT 2018, L 193, lk 1), artikli 100 lõikele 2.

617 ELi toimimise lepingu artikli 299 tähenduses.

sõltumatust – Rahaliste vahendite külmutamine – Ajutiste meetmete kohaldamise taotlus – Fumus boni iuris*'e puudumine – Kiireloomulisuse puudumine*

Venemaa Föderatsiooni (edaspidi „Venemaa") poolt 24. veebruaril 2022 alustatud Ukraina-vastase sõjalise agressiooni tõttu võttis Euroopa Liidu Nõukogu 15. märtsil 2022 vastu otsuse (ÜVJP) 2022/429 ja rakendusmääruse (EL) 2022/427[618], millega hageja nimi lisati nende isikute, üksuste ja asutuste loeteludesse, mille nõukogu on alates 2014. aastast vastu võtnud seoses Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava või ohustava tegevuse toetamisega.

OT esitas Euroopa Liidu Üldkohtule hagi nõukogu õigusaktide tühistamiseks. Samuti esitas ta ajutiste meetmete kohaldamise taotluse, milles taotles nende õigusaktide kohaldamise peatamist ja mitmesuguste ajutiste meetmete võtmist.

Üldkohtu president jättis oma 30. mai 2022. aasta määrusega OT ajutiste meetmete kohaldamise taotluse rahuldamata, kuna *fumus boni juris*'e ja kiireloomulisuse tingimused ei ole täidetud.

Üldkohtu presidendi hinnang

Üldkohtu president kontrollis kõigepealt *fumus boni juris*'e tingimuse täidetust, hinnates, kas hageja poolt põhivaidluses esitatud väited on esmapilgul põhjendatud. Hageja esitas erinevaid väiteid, et tõendada nõukogu poolt tema suhtes võetud meetmete õigusvastasust.

Üldkohtu president analüüsis kõigepealt hageja argumenti kaitseõiguste rikkumise kohta ja juhtis tähelepanu sellele, et kaitseõiguste ja õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele austamine nõuab, et liidu pädev asutus – kõnealusel juhul nõukogu – edastaks puudutatud isikule asjaolud, mis asutusel tema kohta on, et isik saaks end kaitsta ning vajaduse korral pöörduda liidu kohtusse ja teha tõhusalt teatavaks oma seisukoht tema kahjuks kõnelevate põhjenduste suhtes. Selleks, et meetmete puhul säiliks üllatusmoment ja neid oleks võimalik kohe kohaldada, ei ole nõukogu siiski kohustatud teavitama puudutatud isikut otsuse põhjendustest enne tema esmakordset loetellu kandmist, vaid ta võib neist teatada alles sellekohase otsuse vastuvõtmise ajal või vahetult pärast seda.

Kuna kõnealuses asjas ei olnud hageja aadress avalik, avaldas nõukogu *Euroopa Liidu Teatajas* 16. märtsil 2022 teatise[619], milles teavitas hagejat nõukogu otsusest kehtestada tema suhtes piiravad meetmed, ning teavitas teda sellest, et tema loetellu kandmise põhjused on märgitud kõnealuste aktide lisades, ning samuti tema õigusest esitada nõukogule taotlus selle otsuse läbivaatamiseks. Seega olid otsuse põhjendused hagejale teatavaks tehtud. Üldkohtu president järeldas sellest, et esmapilgul ei riku hageja kõnealusest otsusest individuaalselt teavitamata jätmine tema kaitseõigusi.

Üldkohtu president märkis veel, et kuna huve kahjustav akt on piisavalt põhjendatud siis, kui see on tehtud puudutatud isikule teadaolevas kontekstis, mis võimaldab tal mõista tema suhtes võetud meetme ulatust, on kõnealusel juhul raske vastu vaielda sellele, et hageja oli täielikult teadlik kontekstist, milles teda puudutavad meetmed võeti. Esmapilgul näib nimelt, et põhjendus oli piisavalt

---

618 Nõukogu 15. märtsi 2022. aasta otsus (ÜVJP) 2022/429, millega muudetakse otsust 2014/145/ÜVJP, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava või ohustava tegevusega (ELT 2022, L 87I, lk 44), ja nõukogu 15. märtsi 2022. aasta rakendusmäärus (EL) 2022/427, millega rakendatakse määrust (EL) nr 269/2014, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava või ohustava tegevusega (ELT 2022, L 87, lk 1).

619 Teatis isikutele, üksustele ja asutustele, kelle suhtes kohaldatakse piiravaid meetmeid, mis on sätestatud nõukogu otsuses 2014/145/ÜVJP, mida on muudetud nõukogu otsusega (ÜVJP) 2022/429, ja nõukogu määruses (EL) nr 269/2014, mida rakendatakse nõukogu rakendusmäärusega (EL) 2022/427, mis käsitleb piiravaid meetmeid seoses Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava või ohustava tegevusega (ELT 2022, C 121I, lk 1).

selge ja täpne, et võimaldada hagejal mõista põhjusi, miks tema nime kõnealustesse loeteludesse kanti, ja et nõukogu edastas talle kogu teda puudutava tõendusmaterjali.

Teisena märkis Üldkohtu president seoses hageja väitega, et rikutud on põhjendamiskohustust, et tegelikult vaidleb hageja vastu nõukogu poolt tema vastu esitatud põhjenduste paikapidavusele. Sellega seoses nähtub toimikust, et nõukogu poolt arvesse võetud tõendid näivad esmapilgul moodustavat piisavalt konkreetsete, täpsete ja kokkulangevate kaudsete tõendite kogumi, mis võimaldavad kvalifitseerida hagejale omistatud teod Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustavaks või ohustavaks tegevuseks ning seega kinnitada tema loetellu kandmise põhjendusi. Kuna nõukogu poolt nimetatud asjaolud leidsid aset enne, kui Venemaa tungis Ukrainasse, ega ole seotud selle konfliktiga ning kuna hageja ei ole esitanud muid tõendeid vastupidise kohta, leidis Üldkohtu president, et esmapilgul ei ole põhjust kahelda nõukogu poolt nimetatud asjaolude usaldusväärsuses.

Hageja kolmanda väite kohta, mille kohaselt on rikutud proportsionaalsuse põhimõtet, märkis Üldkohtu president, et põhiõigused ei ole liidu õiguses absoluutse kaitse all, vaid neid tuleb arvesse võtta kooskõlas nende ülesandega ühiskonnas. Seega võib piiranguid kehtestada, kui need vastavad liidu üldistes huvides olevatele eesmärkidele ja kui need ei kujuta endast taotletavat eesmärki silmas pidades ülemäärast ja lubamatut sekkumist, mis võib kahjustada tagatud õiguse sisu. Võttes arvesse põhieesmärki kaitsta tsiviilelanikke, ei tundu kõnealusel juhul hageja suhtes kehtestatud rahaliste vahendite külmutamine ja liidu territooriumile sisenemise keeld ebasobivad. Üldkohtu president leidis veel, et alternatiivsed ja vähem piiravad meetmed ei oleks sama tõhusad taotletava eesmärgi saavutamiseks, nimelt Ukraina territoriaalset terviklikkust, suveräänsust ja sõltumatust kahjustava või ohustava tegevuse toetajatele surve avaldamiseks, eriti arvestades võimalust kehtestatud piirangutest kõrvale hoida. Seega, arvestades, kui äärmiselt oluline on rahvusvahelise rahu ja julgeoleku säilitamine, näivad kõnealused piirangud esmapilgul olevat õigustatud üldisest huvist lähtuval eesmärgil ega tundu olevat taotletavate eesmärkidega ebaproportsionaalsed.

Eespool öeldut arvestades järeldas Üldkohtu president, et hageja väited ajutiste meetmete kohaldamise toetuseks ei tõenda *fumus boni juris*'e olemasolu.

See lahendus on Üldkohtu presidendi sõnul kooskõlas taotletavate meetmete kiireloomulisuse tingimuse hindamisega.

Kõnealusel juhul oli hagejal, kes taotles ajutiste meetmete kohaldamist, kuna vaidlustatud aktidega võetakse temalt liikumisvabadus ja võimalus kohtuda oma perekonnaga, võimalus taotleda asjaomase liikmesriigi ametiasutustelt kiireloomulistel humanitaarsetel põhjustel erandit tema suhtes kehtestatud keelust. Ta ei ole aga näidanud, et on ammendanud kõik võimalused sellise erandi saamiseks. Samuti ei ole ta tõendanud, et talle on tekitatud olulist ja hüvitamatut kahju, mis õigustaks tema taasühinemist oma perekonnaga. Viimaks, hageja taotles teatavate külmutatud rahaliste vahendite vabastamist, mida lubavad vaidlustatud õigusaktid, mistõttu Üldkohtu president leidis, et selles osas tehtud erandid võimaldavad hageja perekonnal elada tavapärast elu. Seetõttu järeldas Üldkohtu president, et kiireloomulisuse tingimus ei ole täidetud ja seega tuleb ajutiste meetmete kohaldamise taotlus rahuldamata jätta.

8. juuni 2022. aasta kohtumäärus Ungari vs. komisjon (T-104/22, ei avaldata, EU:T:2022:351)

Ajutiste meetmete kohaldamine – Dokumentidega tutvumine – Määrus (EÜ) nr 1049/2001 – Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondid – Määrus (EL) nr 1303/2013 – Liikmesriigist pärit dokumendid – Kohaldamise peatamise taotlus – Fumus boni iuris – *Kiireloomulisus – Huvide kaalumine*

Komisjon, kellele esitati taotlus tutvuda dokumentidega, mis puudutasid komisjoni ja Ungari ametiasutuste vahelist kirjavahetust seoses koostöös toimuva eelarve täitmise raames[620] rahastatava projektikonkursiga, keeldus esialgu juurdepääsu andmisest ning otsustas seejärel pärast kordustaotluse esitamist anda kolmandast isikust taotlejale vaatamata Ungari valitsuse vastuseisule osalise juurdepääsu kõnealustele dokumentidele.

Üldkohtu president, kes vaatas läbi Ungari poolt komisjoni otsuse tühistamise hagiga samal ajal esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotlust, rahuldas selle taotluse ja kohustas komisjoni peatama nimetatud otsuse kohaldamise osas, milles see võimaldas tutvuda Ungari ametiasutuste väljastatud dokumentidega.

Üldkohtu presidendi hinnang

Esimesena nõustus Üldkohtu president, et *fumus boni juris* on esmapilgul olemas, kuna Ungari esitatud kaks argumenti ei näi esmapilgul olevat selgelt põhjendamatud, mistõttu need väärivad põhjalikku analüüsimist, mida ei saa teha ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik, vaid mis peab toimuma sisulise menetluse raames.

Sellega seoses tuletas Üldkohtu president kõigepealt meelde, et kuigi liikmesriik võib nõuda, et institutsioon ei avalikustaks temalt pärit dokumenti ilma tema eelneva nõusolekuta[621], ei anna see liikmesriigile üldist ja tingimusteta vetoõigust, mis võimaldaks tal üksnes kaalutlusõiguse alusel ja oma otsust põhjendamata olla vastu institutsiooni valduses oleva mis tahes dokumendi avalikustamisele üksnes seetõttu, et see dokument pärineb kõnealusest liikmesriigist. Teiseks peab institutsioon kontrollima, kas liikmesriigi poolt vastuväite toetuseks esitatud põhjendused on juhtumi asjaolusid ja kohaldatavaid õigusnorme arvestades sellised, mis esmapilgul õigustavad sellist keeldumist. Viimaseks, komisjon peab läbivaatamisel pidama koostöö vaimus läbirääkimisi, mis on iseloomulikud otsustusprotsessile, mis on kehtestatud normidega, mis reguleerivad õigust tutvuda institutsiooni valduses olevate liikmesriigist pärit dokumentidega.

Üldkohtu president märkis esimese argumendi kohta, mille kohaselt tuleks kõnealusel juhul kohaldada erandit, mis puudutab olukorda, kus dokumendi avalikustamine võib tõsiselt kahjustada institutsiooni otsustusprotsessi[622], et kõnealusel juhul, kus oli tegemist koostöös toimuva eelarve täitmisega, vastutavad liikmesriigid ja komisjon programmide juhtimise ja kontrolli eest ühiselt ning et eelkõige on komisjoni ülesanne tagada, et liikmesriigid kasutaksid Euroopa struktuuri- ja investeerimisfonde seaduslikult ja nõuetekohaselt. Sellest järeldub, et esmapilgul ei ole välistatud, et kõnealuses kohtuasjas käsitletavaid dokumente võib pidada liidu otsuse vastuvõtmise protsessi kuuluvaks, eriti kuna Euroopa Kohtu praktika kohaselt on liikmesriigi õigus nõuda, et institutsioon ei

---

620 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määruse (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006 (ELT 2013, L 347, lk 320), artiklitele 74 ja 125.

621 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2001. aasta määruse (EÜ) nr 1049/2001 üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele (EÜT 2001, L 145, lk 43; ELT eriväljaanne 01/03, lk 331) artikli 4 lõikele 5.

622 Vastavalt määruse nr 1049/2001 artikli 4 lõike 3 esimesele lõigule.

avaldaks temalt pärinevat dokumenti ilma tema eelneva nõusolekuta, „ühenduse otsuse vastuvõtmise protsessi käsitlev säte“.

Teise argumendi kohta, mille kohaselt oleks komisjon pidanud koostöö vaimus toimuvatel läbirääkimistel selgitama, miks ta muutis oma varasemat praktikat, ja seda arvestades andma Ungarile võimaluse tugineda muudele võimalikele keeldumise põhjustele, märkis Üldkohtu president, et vaidlustatud otsus on kinnitav otsus, mis lahkneb komisjoni esialgsest keelduvast otsusest. Arvestades juhtumi erilist konteksti, ei välista see seega, et komisjon oleks pidanud enne vaidlustatud otsuse vastuvõtmist andma Ungarile võimaluse oma põhjendusi paremini selgitada või tugineda muudele võimalikele keeldumise põhjustele. Lisaks märkis ta, et komisjon oleks võinud omal algatusel uurida, kas kõnealune dokumentidega tutvumise taotlus kuulub muude õigusest tutvuda dokumentidega ette nähtud erandite kohaldamisalasse.

Teisena leidis Üldkohtu president, et kõnealusel juhul on täidetud kiireloomulisuse tingimus, kuna Ungarile tekkida võiva olulise ja hüvitamatu kahju oht on õiguslikult piisavalt tõendatud. Ta märkis nimelt, et mainitud kahju tuleneks väidetavalt konfidentsiaalse teabe avalikustamisest ja et see teave puudutab sellise võistleva projektikonkursi korraldamist, milles võib osaleda mitu huvitatud isikut. Seega võib teabe avalikustamine ohustada selle menetluse tõrgeteta toimimist. Üldkohtu president järeldas sellest, et kuna vaidlusalused dokumendid võivad olla konfidentsiaalsed, nagu väidab Ungari, rikuks nende avalikustamine erandit, mis kaitseb institutsiooni otsustusprotsessi olulise kahjustamise eest, ja neid dokumente ei saaks enam muuta mitteavalikeks juhul, kui põhihagi lõpuks rahuldatakse.

Kolmandana kontrollis Üldkohtu president asjas esinevate huvide kaalumise raames, mis seisnes hindamises, kas ajutisi meetmeid taotleva poole huvi nende saamise vastu on kaalukam kui huvi vaidlustatud akti kohese kohaldamise vastu, tingimust, mille kohaselt peab ajutiste meetmete kohaldamise määrusega loodav õiguslik olukord olema tagasipööratav. Sellega seoses leidis ta, et kõnealusel juhul muudaks Ungari esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotluse rahuldamata jätmine tühistava kohtuotsuse illusoorseks ning võtaks sellelt soovitava toime, kuna sellise rahuldamata jätmise tagajärjel oleks komisjonil lubatud avaldada vaidlusalused dokumendid kohe ning seega teha *de facto* ette ära tulevane sisuline otsus ehk jätta tühistamishagi rahuldamata. Lisaks tuletas ta meelde, et komisjon ise ei ole vaidlustatud otsuse kohaldamise peatamise vastu.

Eeltoodut arvestades rahuldas ta ajutiste meetmete kohaldamise taotluse.

20. oktoobri 2022. aasta kohtumäärus PB vs. komisjon (T-407/21 R, ei avaldata, EU:T:2022:655).

Teenuste hanked – Rikkumised hankemenetlustes – Alusetult makstud summade tagasinõudmine – Täitedokumendiks olev otsus – Ajutiste meetmete kohaldamise taotlus – Kiireloomulisus – Fumus boni juris *– Huvide kaalumine*

Euroopa Liit korraldas kaks hankemenetlust eesmärgiga esiteks sõlmida teenuste TACIS-leping Ukraina ametiasutustele tehnilise abi andmiseks Ukraina õigusaktide ühtlustamisel liidu õigusaktidega ja teiseks teenuste CARDS-leping Serbia justiitsministrile suutlikkuse suurendamise, nõustamis- ja tugiteenuste osutamiseks, mille tulemusel sõlmiti kaks hankelepingut [623] konsortsiumiga, mida koordineeris eraõiguslik äriühing, mille juhataja oli hageja PB.

623 Lepingute viitenumbrid on TTACIS/2006/101-510 ja CARDS/2008/166-429.

Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) analüüsiaruande alusel peatas komisjon esmalt TACISe ja CARDSi lepingute täitmise, kuna nende sõlmimisel esines olulisi vigu või nõuete rikkumisi või pettust. Seejärel võttis ta vastu otsuse haldusmeetme kohaldamise kohta hageja suhtes, millega tühistati nimetatud lepingute alusel alusetult saadud maksed, pidades hagejat koos äriühinguga, mille juhataja ta oli, solidaarselt vastutavaks kõnealuste summade tasumise eest. Viimasena võttis ta vastu otsuse, mis kujutab endast täitedokumenti alusetult saadud summade sissenõudmiseks, pidades hagejat koos äriühinguga, mille juhataja ta oli, solidaarselt vastutavaks kõnealuste summade tasumise eest.

Üldkohtu president, kes lahendas hageja poolt vaidlustatud otsuse tühistamise hagiga samal ajal esitatud ajutiste meetmete kohaldamise taotlust, rahuldas selle taotluse ja kohustas komisjoni peatama nimetatud otsuse kohaldamise.

Üldkohtu presidendi hinnang

Esimesena analüüsis Üldkohtu president kõigepealt taotletud ajutiste meetmete kiireloomulisuse tingimust. Ta leidis selles küsimuses, et see tingimus on täidetud, kuna kõnealuse juhtumi konkreetsetel asjaoludel tuleb hageja väidetavat olulist ja hüvitamatut kahju pidada tõendatuks, sest seda, et pikema ajavahemiku jooksul ei ole võimalik tagada oma põhivajaduste rahuldamist, ei saa kompenseerida hilisema rahalise hüvitisega.

Hageja olukorda iseloomustavaid asjaolusid arvestades ei ilmne nimelt, et juhul, kui vaidlustatud otsus täidetakse, oleks hagejal sissetulek, mis võimaldaks tal katta kõik tema põhivajaduste rahuldamiseks vajalikud kulutused kuni põhivaidluse lahendamiseni.

Teisena kontrollis Üldkohtu president *fumus boni juris*'e tingimust ja kontrollis selle raames, kas väited, mis hageja esitas põhivaidluses esitatud hagi põhjendamiseks, on esmapilgul paikapidavad, ehk seega, kas vähemalt üks neist on piisavalt põhjendatud, et seda ei saa ajutiste meetmete kohaldamise menetluses tagasi lükata.

Seoses väitega, et komisjonil puudub pädevus täitedokumendiks olevate otsuste vastuvõtmiseks, et puudub õiguslik alus ja et on tehtud ilmne hindamisviga, märkis Üldkohtu president, et finantsmäärus [624] võib tõesti olla komisjonile õiguslik alus täitedokumendiks [625] olevate otsuste vastuvõtmisel, olgugi et kõne all olev rahaline kohustus tuleneb lepingust. Sellegipoolest ei ole liidu kohus pädev lahendama tühistamishagi, kui hageja õiguslik olukord paikneb eranditult lepinguliste suhete kontekstis, mida õiguslikult reguleerivad lepingupoolte määratud liikmesriigi õigusnormid, ning komisjon ei saa võtta vastu otsust, mis kujutab endast täitedokumenti lepinguliste suhete kontekstis, mis ei sisalda vahekohtuklauslit liidu kohtu kasuks ja mis seepärast kuuluvad liikmesriigi kohtute pädevusse. Seetõttu peab komisjoni pädevus võtta vastu täitedokumendiks olevaid otsuseid lepinguliste suhete raames piirduma lepingutega, mis sisaldavad vahekohtuklauslit, mis annab pädevuse liidu kohtutele.

Üldkohtu president täpsustas, et esiteks ei saa Euroopa ühenduste finantshuvide kaitset käsitlev määrus [626] iseenesest olla asjakohane õiguslik alus alusetult saadud summade tagasinõudmisele

---

624 Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuli 2018. aasta määruse (EL, Euratom) 2018/1046, mis käsitleb liidu üldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid ja millega muudetakse määrusi (EL) nr 1296/2013, (EL) nr 1301/2013, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 1304/2013, (EL) nr 1309/2013, (EL) nr 1316/2013, (EL) nr 223/2014 ja (EL) nr 283/2014 ja otsust nr 541/2014/EL ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL, Euratom) nr 966/2012 (ELT 2018, L 193, lk 1), artikli 100 lõikele 2.

625 ELTL artikli 299 tähenduses.

626 Nõukogu 18. detsembri 1995. aasta määrus (EÜ, Euratom) nr 2988/95 Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta (EÜT 1995, L 312, lk 1; ELT eriväljaanne 01/01, lk 340).

suunatud haldusmeetmete võtmiseks ja teiseks ei ole selle määruse haldusmeetmeid määratlevates sätetes[627] mainitud, et neid meetmeid võib kohaldada ka muude isikute või üksuste suhtes kui abisaaja, st et kolmandalt isikult võib nõuda abisaaja poolt alusetult saadud summade tagasimaksmist.

Kuigi komisjoni võetud haldusmeetmed põhinevad Euroopa Liidu toimimise lepingul, finantsmäärusel ja Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse määrusel, leidis Üldkohtu president kõnealuses asjas, et lepingud, mis on sõlmitud äriühinguga, mille juhataja hageja on, ei sisalda vahekohtuklauslit, mis annaks vaidluse Euroopa Liidu Kohtu alluvusse.

Ta tegi sellest järelduse, ilma et see mõjutaks Üldkohtu otsust põhikohtuasjas, et hageja väide, et komisjon ei ole pädev vastu võtma täitedokumendiks olevaid otsuseid, et puudub õiguslik alus ja et on tehtud ilmne hindamisviga, ei ole esmapilgul selgelt põhjendamatu. Seetõttu väärib see põhjalikku analüüsi, mida ei saa teha ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustav kohtunik, vaid mida tuleb teha sisulises menetluses.

Kolmandana kaalus Üldkohtu president iga võimaliku lahendusega seotud riske. Seoses hageja huviga vältida kõnealuste summade viivitamatut sissenõudmist leidis ta, et kõnealuse juhtumi asjaolusid arvestades tooks vaidlustatud otsuse täitmine tõenäoliselt kaasa selle, et hageja ei suuda rahuldada oma kõige põhilisemaid vajadusi. Liidu finantshuvide kohta märkis ta, et komisjon ei ole andnud selle kohta mingeid selgitusi ja paistab ka ise leidvat, et kõnealusel juhul on soovitav vaidlustatud otsuse täitmine peatada. Üldkohtu president järeldas sellest, et huvide tasakaal kaldub hageja kasuks.

Eeltoodut arvestades rahuldas ta ajutiste meetmete kohaldamise taotluse.

627 Kõnealusel juhul määruse nr 2988/95 artikkel 4.